

Jaarstukken 2018

Jaarverslag 2018
Programmaverantwoording
Paragrafen

Jaarrekening 2018
Programmarekening
Balans

Maastricht, april 2019

Inhoud

Inleiding	5
Deel 1 Programmaverantwoording.....	17
Structuur.....	19
1.1. Investeringsklimaat.....	23
1.2. Innovatiekracht	37
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	59
2.1. Sociale innovatie en participatie.....	73
2.2. Cultuur	83
2.3. Sport	99
2.4. Stedelijke ontwikkeling	105
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	113
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	125
3.3. Limburgse woningmarkt.....	149
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	157
3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas.....	173
3.6. Water.....	179
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	189
3.8. Plattelandsontwikkeling	213
4.1. Bestuur	231
4.2. Overhead	251
4.3. Algemene dekkingsmiddelen.....	253
4.4. Provinciale Staten en Griffie	257
Verplichte paragrafen.....	259
5.1. Lokale heffingen	265
5.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	269
5.3. Onderhoud kapitaalgoederen	285

5.4. Financiering	291
5.5. Bedrijfsvoering	305
5.6. Verbonden partijen	319
5.7. Grondbeleid	373
5.8. Portfoliomanagement	379
Deel 2 Jaarrekening 2018.....	385
6.1. Balans per 31-12-2018	387
6.2. Overzicht van baten en lasten 2018	389
6.3. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	391
6.4. Toelichting op balans per 31-12-2018	397
6.5. Toelichting op het overzicht baten en lasten 2018	429
6.6. Wet normering topinkomens	439
6.7. Gebeurtenissen na balansdatum	441
6.8. Verantwoording Specifieke uitkeringen 2018	443
6.9. Uitvoeringsinformatie 2018	445
Bijlagen	451
Bijlage 1: Verwerkte en aangenomen moties	453
Bijlage 2: Lijst met afkortingen	463
Bijlage 3: Doorwerking naar begroting 2019 e.v.	473
Bijlage 4: De bestuurlijke intenties vastgoed in verband met waardering op de provinciale balans	513
Bijlage 5: Rollen provincie	515
Bijlage 6: Benchmark dashboard BBV	517

Inleiding

Voor u liggen de Jaarstukken 2018. Deze maken onderdeel uit van het totaal dossier dat bestaat uit:

- De Memorie van Toelichting op de Jaarstukken 2018;
- Deze voorliggende Jaarstukken;
- De Jaarrekening in één oogopslag.

In de Memorie van Toelichting geven wij een kwalitatieve beschrijving van onze meerjarige doelen en inzet van instrumenten. Met deze provinciale Jaarstukken verantwoorden wij ons over het uitgevoerde beleid 2018 en de daarbij horende middeleninzet, conform de opzet van de Programmabegroting 2018 en de vastgestelde begrotingswijzigingen daarop.

Het beleid 2018 is gebaseerd op het Coalitieakkoord 2015-2019:

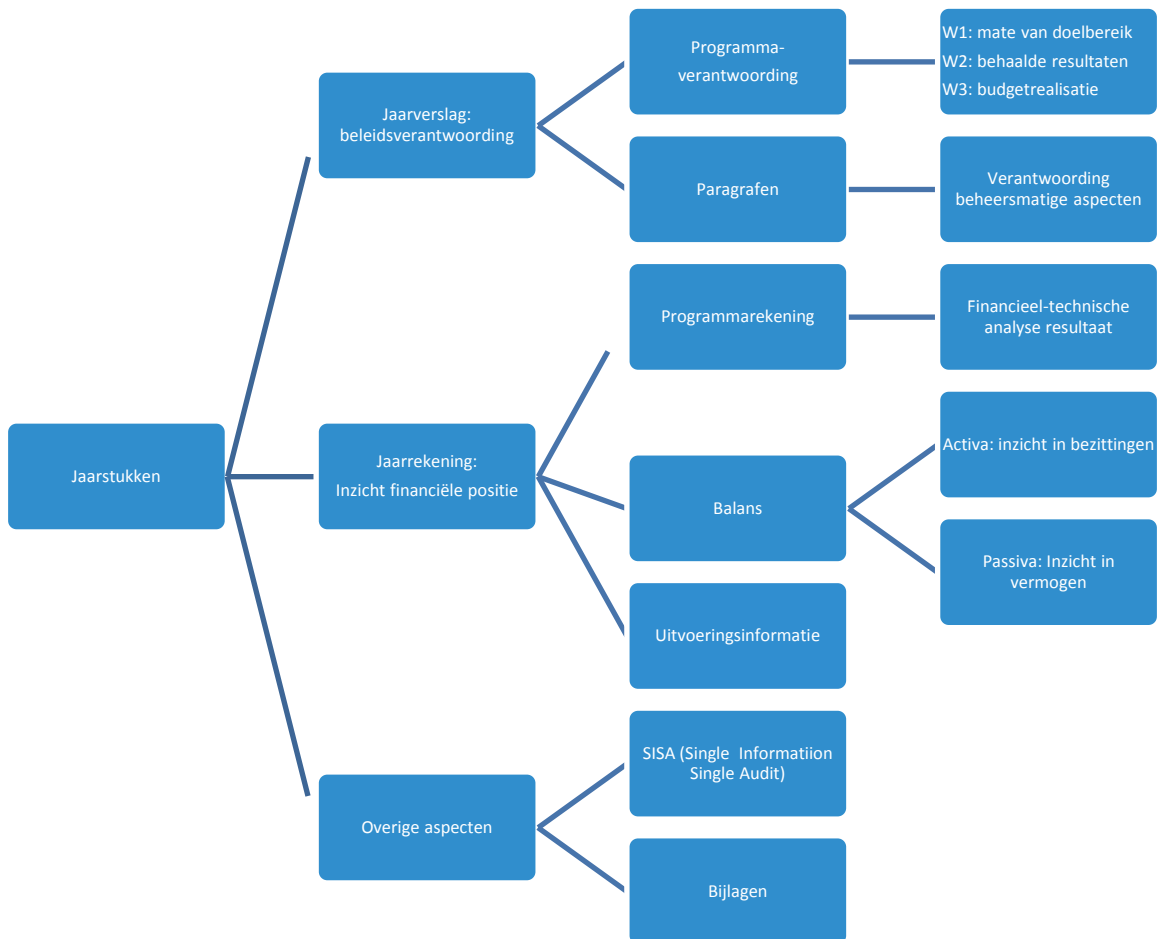
“In Limburg bereiken we meer!, in actie voor een welvarend & sociaal Limburg”

2018 stond in het teken van uitvoering van de door PS vastgesteld beleidskaders. In deze Jaarstukken wordt op hoofdlijnen verantwoording afgelegd over de uitvoering van het beleid in 2018.

1.1. De kaders voor de Jaarstukken 2018

De wettelijke kaders voor wat betreft de opzet (indeling en onderwerpen) van deze jaarstukken, liggen vast in het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) en hebben tot doel om Provinciale Staten in hun kaderstellende en controlerende rol te ondersteunen. Dit betekent dat de jaarstukken veel uiteenlopende onderwerpen en perspectieven bevatten, en daarmee een omvangrijk geheel vormen. Onderstaand schema geeft de structuur van onze jaarstukken op hoofdlijnen weer.

Het jaarverslag

In het jaarverslag, onderdeel programmaverantwoording, wordt verantwoording afgelegd over de 'beleidsbegroting' 2018. In deze programmaverantwoording wordt antwoord gegeven op de drie W-vragen die in de begroting zijn opgenomen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we ervoor doen?' en 'Wat gaat het ons kosten?'. Ook dit gebeurt op basis van de drie W-vragen: 'Wat hebben we bereikt?', 'Wat hebben we daarvoor gedaan?' en 'Wat heeft het ons gekost?'.

Daarnaast wordt verantwoording afgelegd over de verplichte paragrafen. Deze bevatten de beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten, de lokale heffingen en de realisatie ervan. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de jaarstukken. Het gaat in de paragrafen om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn: financieel, politiek of anderszins. Wij merken daarbij op, dat de Provincie het beleid steeds meer richt op het gezamenlijk participeren met partners in projecten of initiatieven in plaats van subsidiëren. Instrumenten die hierbij worden gebruikt zijn: het verstrekken van geldleningen, garanties of het daadwerkelijk deelnemen in verbonden

partijen. De balans en de verplichte paragrafen geven inzicht in deze ontwikkelingen, financiële consequenties en de daarbij horende mogelijke risico's. Deze worden in dit kader steeds belangrijker voor de kaderstellende en controlerende rol van Provinciale Staten.

De jaarrekening

De jaarrekening bestaat uit de programmarekening (het overzicht van de baten en lasten) en de balans en geeft uitgebreid inzicht in de financiële positie van de provincie. Op hoofdlijnen volgt onder volgende punt 1.2 een samenvatting van onze financiële positie ultimo 2018.

Daarnaast bevat de Jaarrekening een bijlage met de verantwoording over de specifieke uitkeringen Single information Single audit (SiSa) en een bijlage met het overzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld

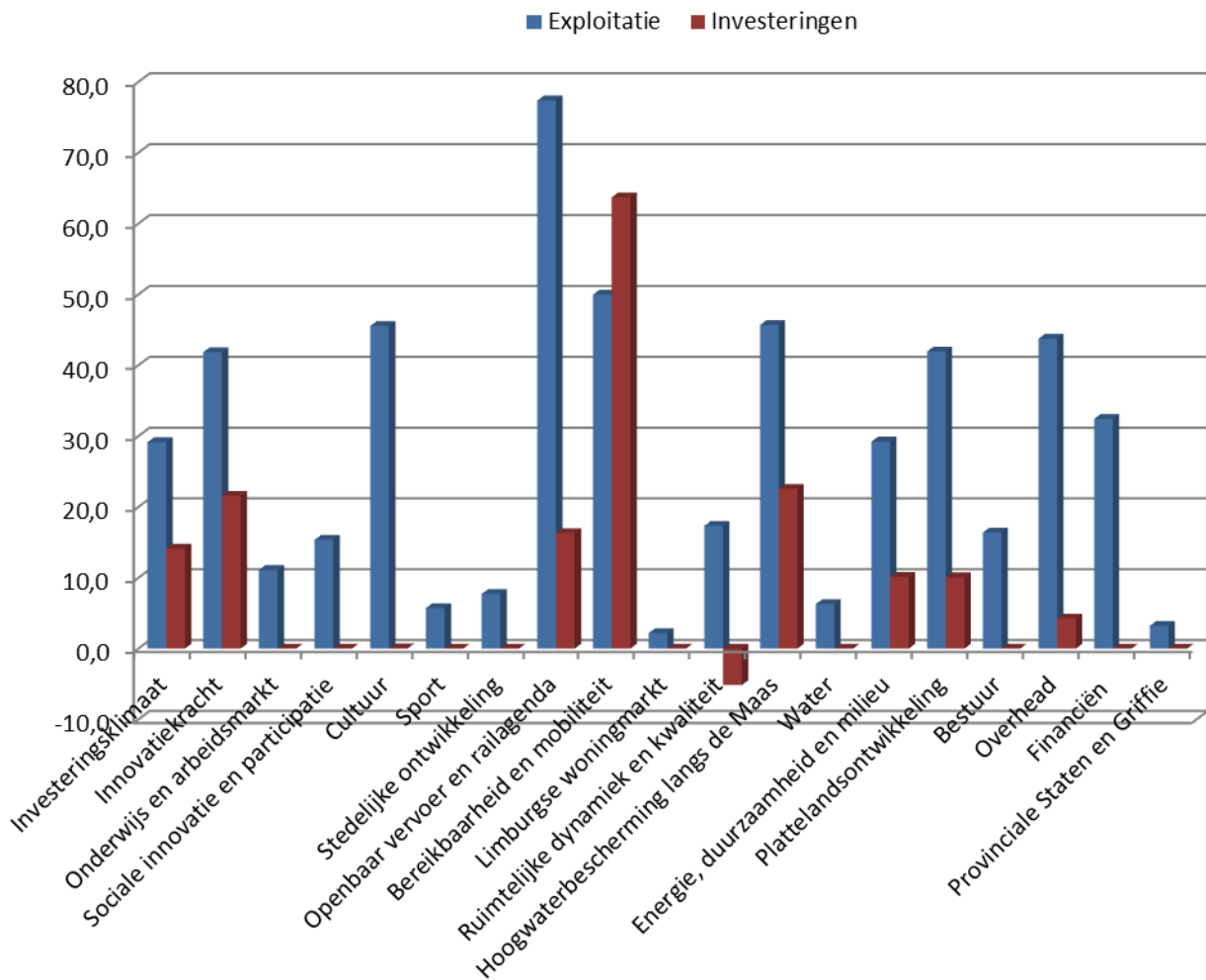
Overige aspecten

In de bijlage is een lijst met afkortingen, verwerkte en aangenomen moties, en de doorwerking naar de begroting 2018 in de vorm van de overboekingsvoorstellen opgenomen. Deze overboekingsvoorstellen worden via een separate begrotingswijziging 2018 behorend bij het Statenvoorstel aangeboden.

1.2. De provinciale financiën ultimo 2018 samengevat

In onderstaande grafiek hebben wij onze lasten per begrotingsprogramma in beeld gebracht van zowel onze exploitatiebudgetten als onze investeringen.

Provinciale bestedingen 2018 (bedragen € x 1 mln.)

Deze bestedingen zijn gedaan vanuit een gezonde financiële positie. Er is structureel evenwicht, een gezonde vermogenspositie en voldoende weerstandsvermogen. Wij lichten dit samenvattend toe.

Verkorte programmarekening 2018

Onderstaande tabel geeft verkort op programmaniveau inzicht in de baten en lasten, de verschillen en het uiteindelijke resultaat 2018.

€ x 1 mln.

	Lasten			Baten			Saldo		
	Begroting ná wijzigingen	Realisatie	Verschil begroting/ realisatie	Begroting ná wijziginge	Realisatie	Verschil begroting/ realisatie	Begroting ná wijziginge	Realisatie	Verschil begroting/ realisatie
Baten en lasten begrotingsprogramma's	452,16	442,78	9,38	132,09	138,30	-6,21	-320,07	-304,48	-15,59
Overhead	47,73	43,74	3,99	0,26	4,44	-4,18	-47,47	-39,30	-8,17
Algemene dekkingsmiddelen	33,91	32,43	1,47	305,14	307,58	-2,45	271,23	275,15	-3,92
Provinciale Staten en Griffie	3,46	3,21	0,26	0,00	0,03	-0,03	-3,46	-3,18	-0,28
Totaal baten en lasten	537,25	522,16	15,09	437,49	450,35	-12,87	-99,77	-71,81	-27,96
Toevoeging reserves	268,49	277,15	-8,66	0,00	0,00	0,00	-268,49	-277,15	8,66
Aanwending reserves	0,00	0,00	0,00	368,26	376,29	-8,03	368,26	376,29	-8,03
Totaal	805,74	799,31	6,43	805,74	826,64	-20,90	0,00	27,33	-27,33

Voor een uitgebreide toelichting wordt verwezen naar paragraaf 6.5. "Toelichting op het overzicht baten en lasten 2018".

Belangrijkste verschillen met invloed op het resultaat 2018

Onderstaand treft u de belangrijkste verschillen op hoofdlijnen aan waar het vrije resultaat 2018 ad € 6,61 mln. uit volgt.

€ x 1 mln.

Verschillen met invloed op resultaat na verrekeningen met egaliserende reserves/balansposten	Resultaat	Effect	Overboeking naar 2019 e.v.
1.Reguliere baten en lasten in programma's	11,94	V	11,50
2.P-begroting	6,94	V	6,57
3. Overhead	2,52	V	1,85
4.Kapitaallasten	0,06	V	
5.Opcenten MRB	-0,24	N	
6.Algemene uitkering provinciefonds	0,21	V	
7.Voorziening APPA	-0,19	N	
8.Resultaat beleggingen/overige eigen middelen	0,08	V	
9.Resultaat voorgaande dienstjaren	4,18	V	0,80
10. Vrijval van reserves	1,83	V	
Totale resultaatafwijking begroting vs realisatie	27,33	V	20,72
Vrije resultaat Jaarstukken 2018	6,61	V	

Dit vrije resultaat wordt als volgt bestemd:

- € 1 mln. voor de verhoging van het subsidieplafond voor het project 75 jaar bevrijding;
- € 2,95 mln. als alternatieve dekking voor de Einstein Telescope;
- € 2,66 mln. vloeit terug naar de Immunisatiereserve, conform de financiële spelregels.

Dit gebeurt na besluitvorming door Provinciale Staten over de bestemming van het resultaat.

Structureel evenwicht

In het kader van een gezonde financiële huishouding moeten structurele lasten worden gedekt uit structurele baten. Na correctie van ons voordelige resultaat met het effect van incidentele baten en lasten is sprake van een voordelig structureel saldo en dus sprake van structureel evenwicht. Dit evenwicht geldt ook voor de (bijgestelde) begroting 2019 en bijbehorende meerjarenraming 2020-2022. Zie paragraaf 6.5.3 Incidentele baten en lasten voor een verdere toelichting.

Ratio's rondom onze financiële positie

Naast de kenmerken van een gezonde exploitatie wordt het inzicht in de financiële positie verder verruimd met behulp van enkele ratio's die betrekking hebben op de provinciale balans. Deze zijn terug te vinden in de verplichte § 5.2 weerstandsvermogen en risicobeheersing. Hieruit blijkt dat wij een gezonde financiële positie hebben op basis van een sterke vermogenspositie, weinig vreemd vermogen, weinig beslag op het weerstandsvermogen (4%) en een substantiële onbenutte belastingcapaciteit (€ 47 mln.).

Resultaatbestemming

Het voordelige resultaat wordt als volgt bestemd:

A. Overboekingsvoorstellen ad € 20,72 mln.

Een deel van het resultaat, als gevolg van onderbesteding, dient te worden overgeboekt naar 2018. Het kader hiervoor is vastgelegd in paragraaf 5.5. Bedrijfsvoering van de programmabegroting 2018: Budgetten worden in beginsel niet naar een volgend begrotingsjaar 'doorgeschoven' tenzij:

- a. er een PS-/GS-verplichting schriftelijk en termijn gebonden aan ten grondslag ligt of,
- b. het doorschuiven noodzakelijk is ter afronding van een door PS of GS in het lopende jaar genomen besluit (uitvoering is dus wel al gestart of aantoonbaar voorbereid). Het doorschuiven van budgetten is dan ook geen vanzelfsprekendheid en elk voorstel zal expliciet door het college besloten worden. De zaken die worden 'doorgeschoven' zullen worden verzameld en aan PS worden aangeboden ter besluitvorming bij de jaarstukken.

Indien er een beleidskader is vastgesteld waarin intensiveringsmiddelen uit het coalitieakkoord 2016-2019 worden geormerkt en die betreffende middelen worden in enig jaar niet (volledig) uitgegeven, dan wordt dit geld automatisch overgeboekt naar het volgende jaar. Overboekingen zijn dus niet vanzelfsprekend, maar vinden alleen plaats op basis van goed onderbouwde GS-besluiten. De overboekingsvoorstellen bij deze jaarrekening bedragen € 37,09 mln. waarvan € 20,72 mln. via het resultaat loopt en de overige mutaties via de baten/reserves. Voor een specificatie van deze overboekingsvoorstellen wordt verwezen naar bijlage 4 van deze Jaarstukken.

B. Ophoging subsidieplafond project 75 jaar bevrijding ad € 1 mln.

Middels mededeling portefeuillehouder inzake projecten subsidieregeling Herdenken en Vieren 75 jaar bevrijding (d.d. 11-3-2019, kenmerk 2019/16195) zijn Provinciale Staten geïnformeerd over het besluit van Gedeputeerde Staten om € 1 mln. extra beschikbaar te stellen om recht te kunnen doen aan de overweldigende respons uit de samenleving en zo aan de subsidieaanvragen te kunnen voldoen.

C. Alternatieve dekking Einstein Telescoop ad € 2,95 mln.

Bij de besluitvorming m.b.t. de programmabegroting 2019 is destijds conform voorstel besloten om € 2,95 mln. te dekken uit het € 70 mln. deel van de Immunisatiereserve. Echter: het college heeft daarna besloten om alternatieve dekking aan te wijzen om andere projecten te kunnen prioriteren. Dat wordt nu geëffectueerd.

D. Toevoeging aan de immunisatiereserve ad € 2,66 mln.

Conform de financiële spelregels worden voordelige jaarrekeningresultaten gestort in de Immunisatiereserve.

1.3. Financiële besluitvorming in 2018

In deze paragraaf presenteren wij de begrotingswijzigingen en kredietbesluiten in 2018. Daarnaast zijn er een aantal mutaties in de reserves, die bij de jaarstukken worden geformaliseerd.

Begrotingswijzigingen 2018

In 2017 en 2018 zijn de volgende begrotingswijzigingen vastgesteld en verwerkt in de bijgewerkte begroting 2018 en behorende meerjarenraming:

Nr.	Omschrijving	PS-vergadering
1	Doorwerking 2 ^e afwijkingenrapportage 2017	3 november 2017
2	Doorwerking Financiële Eindejaarsbijstelling 2017	14 december 2017
3	1e afwijkingenrapportage 2018	22 juni 2018
4	Bestemming resultaat 2017	22 juni 2018
5	Voorjaarsnota 2018	29 juni 2018
6	2 ^e afwijkingenrapportage 2018	9 november 2018
7	Financiële Eindejaarsbijstelling 2018	14 december 2018

Kredietbesluiten 2018

Naast de begrotingswijzigingen zijn de volgende kredietbesluiten door Provinciale Staten genomen in relatie tot de programmabegroting 2018:

- Reguliere vervangingsinvesteringen infra bij vaststelling van de primitieve begroting 2018 d.d. 3-11-2017 (€ 7,70 mln.);
- Diverse agiostortingen (€ 0,28 mln.), infrastructurele maatregelen provinciale wegen (€ 0,03 mln.) en kantoorinrichting (€ 0,1 mln.) bij de behandeling van de Financiële Eindejaarsbijstelling 2017 PS 14-12-2017;
- Diverse investeringen in infrastructuur (€ 57,8 mln.) bij de 1^e Afwijkingenrapportage 2018 d.d. 22-6-2018.
- Kantoorinrichting (€ 0,28 mln.) bij de 2^e Afwijkingenrapportage 2018 d.d. 9-11-2018;
- Reguliere vervangingsinvesteringen infra bij vaststelling van de primitieve begroting 2019 d.d. 9-11-2018 (€ 10,57 mln.);
- Inframaatregelen waaronder een financieel-technische correctie Tram Hasselt Maastricht (€ -36,06 mln.) bij de Financiële Eindejaarsbijstelling 2018 d.d. 14-12-2018.

Wijzigingen in reserves

De "Tijdelijke bestemmingsreserve Reorganisatie 2011-2016" is opgeheven wegens functieverlies. Daarnaast wordt de reserve "DU Electrificatie Maaslijn" samengevoegd met de reserve DU Verkeer en Vervoer als onderdeel van de Bereikbaarheidsmiddelen. Dit wordt geëffectueerd bij de 1^e Afwijkingenrapportage 2019.

1.4. Kleurindicaties

Bij de beoogde en bereikte resultaten wordt er in deze jaarstukken, net als bij de Jaarstukken 2016 en 2017, gewerkt met kleurindicaties. Hiervoor worden de kleuren groen (gerealiseerd), oranje (deels gerealiseerd) en rood (niet gerealiseerd) gebruikt. De termen “gerealiseerd”, “deels gerealiseerd” en “niet gerealiseerd” zijn voorgaande jaren ook al gebruikt in de jaarstukken om aan te geven of beoogde resultaten gerealiseerd zijn. Met het toevoegen van de kleurindicaties maken we visueel wat er tekstueel al staat. Het voordeel is dat het meteen in één oogopslag inzichtelijk is welke beoogde resultaten zijn gerealiseerd.

Hiermee verhogen we de leesbaarheid en transparantie van onze Jaarstukken en zijn Provinciale Staten beter in staat om haar controlerende taak te vervullen.

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	
Dit resultaat hebben we beoogd te bereiken in 2018.	Dit resultaat is gerealiseerd in 2018. Alles is geheel volgens planning verlopen. Dit blijkt uit...	■
Dit is een tweede resultaat dat we hebben beoogd te bereiken in 2018.	Hier is het resultaat slechts gedeeltelijk gerealiseerd. Dit blijkt uit...	■
Dit is een derde beoogd resultaat uit de Programmabegroting 2018.	Dit resultaat is niet gerealiseerd dit jaar. Oorzaak is...	■

De behaalde resultaten zijn onderdeel van de meerjarige beweging die wij maken in het realiseren van onze maatschappelijke doelen. Deze vormen een indicator waarmee kan worden aangegeven in hoeverre we op koers liggen.

Het schema wordt elk jaar aangevuld. Door het op deze manier inzichtelijk te maken kan er in één oogopslag een beeld gevormd worden van de verschillende programma's gedurende de gehele statenperiode.

Match tussen doel en resultaat bij de stoplichtenmethode

Bij de behandeling van de Jaarstukken 2017 d.d. 22-6-2018 is toegezegd (T8412) dat er een preciezer match komt tussen doel en resultaat. De stoplichtenmethodiek is met name ontwikkeld om snel inzicht te kunnen verschaffen bij welke begrotingsprogramma's resultaten worden behaald en waar juist niet.

In het proces van de Jaarstukken 2018 is nadrukkelijker gekeken naar de consistentie tussen de W-vragen. Zoals ook uit de Memorie van Toelichting bij de Jaarstukken blijkt, kan in algemene zin worden geconcludeerd dat de resultaten bijdragen aan de breed geformuleerde doelen. Uit de hierna volgende samenvatting blijkt ook dat de meeste resultaten in de lijn der verwachtingen gerealiseerd worden. En daarmee levert de match tussen doel en resultaat de best mogelijke onderbouwing, uitgaande van datgene wat er in de Programmabegroting 2018 allemaal is opgeschreven.

Zoals ook al bij de opzet van de Programmabegroting 2016 met Provinciale Staten is gedeeld, zijn er beperkingen aan het SMART-maken van de begroting. De relatie tussen het bereiken van de maatschappelijke doelen en provinciale inspanningen is complex en in de praktijk nauwelijks meetbaar. “De Provincie is immers slechts één van de spelers in het veld”.

Illustratief in dit kader is ook de verplichte (en beperkte) set van BBV-indicatoren, zoals opgenomen in bijlage 6 “BBV-indicatoren”.

1.1 - Investeringsklimaat			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
16	16	16	
2	1	0	
0	0	0	

1.2 - Innovatiekracht			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
23	31	27	
2	3	6	
0	0	0	

1.3 - Onderwijs en arbeidsmarkt			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
10	15	17	
0	0	1	
0	0	0	

2.1 - Sociale agenda			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
10	8	10	
0	1	0	
0	0	0	

2.2 - Cultuur			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
5	8	12	
6	6	5	
0	0	0	

2.3 - Sport			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
2	2	2	
1	2	2	
0	0	0	

2.4 - Stedelijke ontwikkeling			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
12	5	4	
0	0	2	
0	0	0	

3.1 - Openbaar vervoer en railagenda			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
8	13	6	
3	3	5	
1	1	2	

3.2 - Bereikbaarheid en mobiliteit			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
14	13	17	
8	10	10	
3	5	2	

3.3 - Limburgse woningmarkt			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
4	5	5	
1	0	0	
0	0	0	

3.4 - Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
17	19	19	
2	0	1	
0	0	0	

3.5 - Hoogwaterbescherming langs de Maas			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
6	6	6	
2	1	1	
0	0	0	

3.6 - Water			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
6	5	3	
1	2	6	
0	0	0	

3.7 - Energie, duurzaamheid en milieu			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
27	27	24	
1	6	8	
0	1	2	

3.8 - Plattelandsontwikkeling, natuur en landschap			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
9	17	20	
7	1	2	
0	1	0	

4.1 - Bestuur			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
35	36	30	
7	1	3	
1	2	0	

Totaal			
Gerealiseerde resultaten per jaar			
2016	2017	2018	2019
204	226	218	
43	37	52	
5	10	6	

Toelichting			
Dit betreft een overzicht van de totale aantallen geheel (groen), gedeeltelijk (oranje) en niet (rood) gerealiseerde resultaten per programmalijn. Voor een uitgebreide toelichting van de resultaten verwijzen wij u naar de toelichting bij het desbetreffende programma.			

1.5. Leeswijzer

Programmaverantwoording

Met behulp van de programmaverantwoording kan controle door Provinciale Staten worden uitgevoerd op de realisatie van beleidsvoornemens zoals opgenomen in de programmabegroting.

Deze verantwoording is opgebouwd uit vier programma's, die opgesplitst zijn in 16 begrotingsprogramma's en 3 begrotingshoofdstukken, Overhead, Algemene dekkingsmiddelen en Provinciale Staten en Griffie. Voor deze laatste is een aparte begroting en jaarrekening waarover separate besluitvorming plaatsvindt.

Per afzonderlijk begrotingsprogramma wordt ingegaan op de zogenaamde 3W-vragen.

- **Wat willen we bereiken?/Wat hebben we bereikt?**
Beoogde en gerealiseerde maatschappelijke effecten.
- **Wat gaan we daarvoor doen?/Wat hebben we ervoor gedaan?**
Wijze waarop is gestreefd de maatschappelijke effecten te verwezenlijken/output. Monitoring van effecten via indicatoren. Inzicht in de rol die de provincie daarbij speelt. In bijlage 6 is een overzicht van deze rollen opgenomen.
- **Wat mag het kosten?/Wat heeft het gekost?**
Controle van lasten en baten.

Leeswijzer tabellen 'Wat mag het kosten?/ Wat heeft het gekost?'

Begrotingsprogramma	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
<i>€ x 1.000</i>						
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.1.1. Product 1						
1.1.2. Product 2						
1.1.3. Product 3						
<i>Personele lasten</i>						
<i>Kapitaallasten</i>						
Totaal lasten						
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.1.1. Product 1						
1.1.2. Product 2						
1.1.3. Product 3						
Totaal baten						
Totaal saldo van baten en lasten						
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve 1						
Reserve 2						
Totaal toevoegingen						
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve 1						
Reserve 2						
Totaal onttrekkingen						
Saldo mutatie reserves						
Resultaat						

De lasten en baten worden per begrotingsprogramma gepresenteerd in de vorm van bovenstaande tabel. Onder de tabel volgt een toelichting op de verschillen tussen begroting ná wijzigingen en de daadwerkelijke realisatie. De begrotingsafwijkingen worden per product (reguliere middelen)

toegelicht. Daarbij worden de afwijkingen in de mutaties van de reserves betrokken. De kapitaal- en personeelslasten worden op concernniveau toegelicht in het hoofdstuk 6.5. Toelichting op het overzicht baten en lasten 2018.

De tabel moet als volgt worden gelezen:

Primitieve begroting 2018

De bedragen die onder deze kolomtitel staan vermeld, zijn gelijk aan de primitieve begroting (Programmabegroting 2018), die door Provinciale Staten zijn vastgesteld bij de begrotingsbehandeling op 9-11-2018.

Begrotingswijzigingen

Deze bedragen vormen de optelsom van alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen (zie overzicht bij 1.3 hierboven).

Begroting na wijziging 2018

De laatste stand van de begroting (optelsom primitieve begroting en wijzigingen).

Realisatie 2018

Betreft de daadwerkelijk gerealiseerde lasten of baten.

Verschil

Geeft het verschil aan tussen begroting na wijziging en de werkelijke realisatie.

V/N

V = voordelig ten opzichte van de raming na wijziging, (lagere lasten en/of hogere baten);

N = nadelig ten opzichte van de raming na wijziging (hogere lasten en/of lagere baten);

Lasten en baten

▪ Reguliere middelen

Dit zijn alle exploitatie-uitgaven voor het realiseren van de beleidsdoelstellingen, niet zijnde kapitaallasten, apparaatskosten en toevoegingen aan reserves. Deze zijn per product inzichtelijk gemaakt.

Baten bestaan onder andere uit doeluitkeringen, uitkering provinciefonds, opbrengsten belastingen, dividenden, renteopbrengst beleggingen en bijdragen van derden.

▪ Personele lasten, de loonsom verdeeld over de begrotingsprogramma's.

▪ Kapitaallasten

Dit zijn de jaarlijkse rente- en afschrijvingslasten van de provinciale investeringen.

Saldo baten en lasten

Het saldo baten en lasten moet volgens het BBV verplicht worden gepresenteerd. In feite is dit de jaaruitkomst van de resultatenrekening voor het betreffende begrotingsprogramma zonder dat rekening wordt gehouden met toevoegingen- en onttrekkingen aan reserves.

Mutaties reserves

- Toevoeging reserves
Toevoegingen aan reserves vormt een 'last' en heeft een negatief effect op het resultaat (ná bestemming).
- Aanwending reserves
Aanwending van reserves is een 'baat' en heeft een voordelig effect op het resultaat (ná bestemming).

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves zijn gebaseerd op de instellingsbesluiten die voor iedere reserve door Provinciale Staten zijn vastgesteld. In deze besluiten is onder meer het bestedingsdoel van de reserve beschreven, en voor zover mogelijk de wijze waarop de reserve wordt gevormd en de jaren waarin de reserve wordt aangewend.

Resultaat

Ook het resultaat moet als gevolg van het BBV verplicht worden gepresenteerd. Het wordt bepaald door het saldo van baten en lasten te verrekenen met het effect van mutaties in de reserves. Toevoegingen aan de reserves leiden tot een lager resultaat en aanwendingen van reserves leiden tot een hoger resultaat.

Volledigheidshalve merken wij op dat de bedragen in alle financiële tabellen € x 1.000 zijn, tenzij anders vermeld. Er kunnen afrondingsverschillen voorkomen in de gepresenteerde cijfers. De toelichtingen staan hoofdzakelijk in miljoenen in het kader van leesbaarheid en abstractieniveau.

Investerings

Bij de 3e W-vraag zijn de investeringen in materiële vaste activa en deelnemingen opgenomen, op basis van vastgestelde kredieten. Dit is geen BBV-verplichting maar biedt inzicht in de investeringen die de provincie per begrotingsprogramma doet.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Tenslotte is aan het eind van elk begrotingsprogramma of begrotingshoofdstuk een relatietabel opgenomen waarin de relatie met de verplichte paragrafen inzichtelijk is gemaakt.

Moties

In bijlage 2 zijn verwerkte en aangenomen moties opgenomen die genoemd zijn in de Jaarstukken 2018.

Afkortingen

Tenslotte merken wij op dat in bijlage 3 een lijst met afkortingen opgenomen

Deel 1

Programma- verantwoording

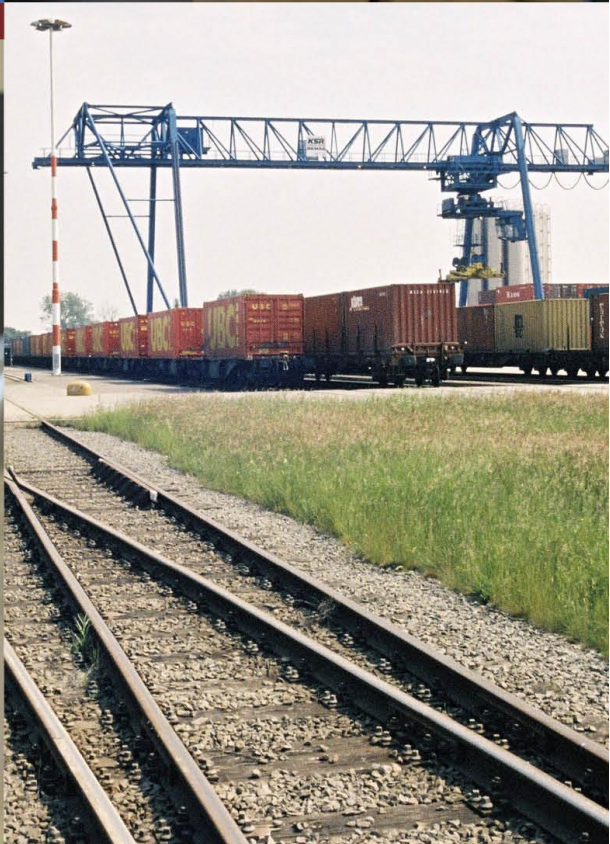

Structuur

1.1. Investeringsklimaat	1.1.1. Economische samenwerking
	1.1.2. Acquisitie en LIOF
	1.1.3. MKB
	1.1.4. Brightlands Kennis/As
	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
1.2. Innovatiekracht	1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus
	1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus
	1.2.3. Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo
	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus
	1.2.5. Logistiek
	1.2.6. Maakindustrie
	1.2.7. Toerisme en recreatie
1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1. Arbeidsmarkt
	1.3.2. Onderwijs
	1.3.3. Limburg Werkt Akkoord
2.1. Sociale innovatie en participatie	2.1.1. Sociale innovatie
	2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie
2.2. Cultuur	2.2.1. Cultuur
	2.2.2. Erfgoed
	2.2.3. Monumenten
	2.2.4. Archeologie
	2.2.5. Digitale Agenda en Regionale Media
2.3. Sport	2.3.1. Sport
2.4. Stedelijke ontwikkeling	2.4.1. Stedelijke ontwikkeling
	2.4.2. Herstructurering in wijken
	2.4.3. IBA
3.1. Openbaar vervoer en railagenda	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
	3.1.2. Railagenda
3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
	3.2.2. Fiets
	3.2.3. Verkeersveiligheid
	3.2.4. Logistieke netwerken
	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
	3.2.7. Project N280- West
	3.2.8. Project N266
3.3. Limburgse woningmarkt	3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg
3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.1. Provinciaal omgevingsplan
	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
	3.4.3. Werklocaties
	3.4.4. Buitengoed Geul en Maas
	3.4.5. Vergunningen ontgrondingen
	3.4.6. Handhaving ontgrondingen
	3.4.7. Grondzaken

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.5.1. Programma Maasvallei
	3.5.2. Ooijen-Wanssum
3.6. Water	3.6.1. Water
3.7. Energie, duurzaamheid en milieu	3.7.1. Asbest en energie
	3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid
	3.7.3. Uitvoering milieu
	3.7.4. Bodem en ondergrond
	3.7.5. Mijn(water)schade
	3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten
	3.7.7. Handhaving bijzondere wetten
	3.7.8. WABO-milieuadvies
	3.7.9. Vergunningen WABO
	3.7.10. Handhaving WABO
	3.7.11. Coördinatie RUD
3.8. Plattelandsontwikkeling	3.8.1. Natuur
	3.8.2. Landschaps Parken en Vermaatschappelijking
	3.8.3. Landbouw
4.1. Bestuur	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK
	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie
	4.1.3. Integriteit
	4.1.4. Coördinatie Interbestuurlijk toezicht
	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën
	4.1.6. IPO
	4.1.7. Internationalisering
	4.1.8. Euregiobestuur
	4.1.9. Strategische Public affairs
	4.1.10. Branding
	4.1.11. Overige bestuurlijke zaken
	4.1.12. Overige bestuurlijke zaken
	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken
Overige begrotingsonderdelen	
4.2. Overhead	4.2.0. Overhead
4.3. Algemene dekkingsmiddelen	4.3.1. MRB
	4.3.2. Provinciefonds
	4.3.3. Overige eigen middelen
	4.3.4. Reservering nieuw beleid
	4.3.5. Stelposten
	4.3.6. Vennootschapsbelasting
4.4. Provinciale Staten en Griffie	4.4.1. Provinciale Staten en Griffie

1.1. Investeringsklimaat

Investeringsklimaat gaat over de aantrekkelijkheid van Limburg voor ondernemingen en investeerders. Dit programma richt zich op de voorwaarden die nodig zijn voor ondernemers om zich maximaal te kunnen ontwikkelen. De inzet van de Provincie spitst zich toe op (internationale) samenwerking, gezamenlijke agendasetting, acquisitie en generieke MKB-ondersteuning. Daarnaast worden open innovatie en uitbouw van de kennisinfrastructuur via Kennis-As en Brightlands campussen gerealiseerd. Een vernieuwd LIOF is hierin één van onze instrumenten.

Snelle veranderingen op demografisch, economisch, technisch en financieel vlak vormen uitdagingen, maar bieden ook kansen voor bedrijven om zich te ontwikkelen. De welvaart en werkgelegenheid voor de Limburgse bevolking staan hierbij centraal. Om het verdienvermogen van de Limburgse economie te kunnen versterken, zoeken we met de economische agenda aansluiting op de maatschappelijke opgaven. Daarbij is de afstemming met onderwijs- en arbeidsmarktaspecten uit de sociale agenda en het aanvalsplan naar een ontwikkelingsgerichte arbeidsmarkt voor het Limburgse MKB van belang. De internationale ligging van Limburg biedt kansen om het investeringsklimaat grensoverschrijdend te verbeteren.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar een concurrerende en innovatieve kennis- en diensteneconomie. Een economie die duurzaam is geëquipeerd voor de vestiging en groei van ondernemingen. Wij bouwen aan een beter toegankelijk en transparanter instrumentarium voor het bedrijfsleven en het MKB in het bijzonder, met een sterke internationale focus.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Zowel op regionaal, nationaal als internationaal niveau staan gezamenlijke agendasetting en samenwerking tussen ondernemers, onderwijs, onderzoek en overheid (vier O's) centraal.

Criterium 2: Het Limburgse MKB kenmerkt zich door goed ondernemerschap en een sterke exportpositie.

Criterium 3: De economische structuur in Limburg is versterkt door het aantrekken van nieuwe bedrijven en uitbreiding van bestaande bedrijven.

Criterium 4: De (innovatieve) kracht van het bedrijfsleven is vergroot, ook door het benutten van internationale relaties.

Criterium 5: De dienstverleningsstructuur voor het bedrijfsleven is toegankelijk, transparant en efficiënt georganiseerd.

Wat hebben we bereikt?

De samenwerking en gezamenlijke agendasetting om de innovatie- en diensteneconomie van Limburg te versterken is op regionaal (triple helix), bovenregionaal (Brainport, landsdeel Zuid-Nederland) en internationaal (grensregio's, China en Azerbeïdzjan) niveau voortgezet. Daarbij zijn de relaties met de belangenorganisaties voor bedrijven zoals Ondernemend Limburg (MKB Limburg, LWV en LLTB) versterkt (o.a. in samenwerking met de drie triplehelixorganisaties voor MKB-dienstverlening)

Geholpen door een aantrekkende economie hebben de activiteiten op het gebied van acquisitie bewezen dat Limburg voor bedrijven aantrekkelijk is om er te vestigen, dan wel te blijven en te groeien. Om mogelijke toekomstige knelpunten in het aanbod van vestigingslocaties voor te zijn, is gestart met het nog beter in kaart brengen van de (potentiële) vestigingslocaties in onze provincie. Ook in 2018 hebben we met verschillende financiële instrumenten kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van innovaties en versterking van bedrijven. Met name het Limburg Business Development Fonds, MKB Leningenfonds, Financieringspoort Limburg, MKB innovatiestimulering Topsectoren (MIT), OP-Zuid, Interreg, LimburgMakers en LimburgLogistiek hebben hieraan bijgedragen.

MKB-bedrijven weten de weg naar de campussen beter te vinden, onder andere via deelname aan projecten van de op de campussen gevestigde onderzoeksinstituten (zie ook programma 1.2 innovatiekracht).

Het Limburgs MKB kan voor ondersteuning op verschillende terreinen een beroep doen op veel partijen. Transparantie van dat aanbod, maar ook de noodzaak om daarin samen te werken is in 2018 een rode draad gebleven in meerdere overleggen over ondernemerschap, zowel landelijk (MKB samenwerkingsagenda tussen Rijk en Provincies) als regionaal (met triple helix en Ondernemend Limburg).

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	1.1.1. Economische samenwerking
Programmalijn	1.1. Investeringsklimaat
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Samenwerking in Zuid-Nederland en met het Rijk m.b.t. financiering van het MKB en afstemmen over de toekomst van Europese fondsen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De regeling MIT-Zuid-Nederland heeft in 2018 aan 51 Limburgse bedrijven een bijdrage voor innovatieve activiteiten toegekend. Daarmee was een bedrag van ruim € 3 mln. gemoeid (waarvan de helft provinciale middelen). Met het Rijk zijn afspraken gemaakt over voortzetten van MIT in 2019. Voor Vanguard Initiative hebben zowel ambtelijke als bestuurlijke overleggen ertoe geleid dat er middelen vanuit de EU in het vooruitzicht zijn gesteld. De houtskoolschets Zuid-Nederland ten behoeve van de inzet van Europese structuurfondsen	1, 4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	2021-2027 is in de colleges van GS Zuid-Nederland vastgesteld.	
<p>2. Regionale samenwerking in triple helix-overleggen en met andere intermediaire organisaties en stakeholders (o.a. Kamer van Koophandel (KvK), Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV), MKB Limburg, Brainport Network, Limburg Economic Development (LED), Keyport en Greenport Venlo).</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De deelname aan Brainport Network is in 2018 voortgezet (kern: lobby, kennisdeling en projectontwikkeling). Inhoudelijk is de samenwerking vorm gegeven in de drie werkgroepen voor respectievelijk Arbeidsmarkt, EU en Kapitaal. In het Kastelenoverleg in juni 2018 is de New Deal voor arbeidsmarkt door de partners van Brainport Network ondertekend. In 2018 is er voor de drie triple-helixen een provinciale bijdrage beschikbaar gesteld voor de versterking van de betreffende organisaties en projectontwikkeling in de regio.</p>	1, 4
<p>3. Internationale samenwerking versterken m.b.t. topsectoren, campussen en Kennis-As; euregionale samenwerking intensiveren en onderhouden van bilaterale contacten (met als speerpuntlanden: Vlaanderen, Wallonië, Noordrijn-Westfalen, Zuid-Duitsland, Ile de France, China en Azerbaidjan); inzetten op economische netwerken (European Chemical Regions Network (ECRN), Vanguard).</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De internationale samenwerking heeft zich in 2018 vooral geconcentreerd op China, Azerbaidjan, Nordrhein-Westfalen (NRW) en Vlaanderen. Er zijn drie werkbezoeken aan China gebracht (Brightlands Maastricht Health Campus en toeristische regio branding) en meerdere Chinese delegaties ontvangen. Daarnaast zijn uitwisselingen en projecten van de Brightlands campussen, bedrijven, onderwijsinstellingen en andere Limburgse partijen met Chinese partners ondersteund.</p> <p>De minister EZ van NRW heeft een bezoek gebracht aan de Brightlands Chemelot Campus. Daarnaast zijn de samenwerkingsmogelijkheden met NRW besproken en is met Industrie- und Handelskammer (IHK) en NRW-Landtag over gezamenlijke dossiers gesproken. LIOF en IHK Aachen hebben afspraken gemaakt over grensoverschrijdende samenwerking. Samenwerking met Limburg stond centraal op de NRW Aussenwirtschaftstag in september 2018. In november 2018 is weer inhoudelijke en bestuurlijke inbreng geleverd voor de Nederlands-Duitse Handelstag in Mönchengladbach.</p> <p>Tijdens de kick-off van het Smart Specialisation Platform Chemie onder leiding van Limburg in september 2018, hebben de Brightlands campussen zich kunnen presenteren.</p>	1, 4
<p>4. Beter benutten EU-fondsen en voeren EU-lobby op economische thema's.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Op 31 december 2018 was ca. € 281 mln. aan Europese middelen bij Limburgse</p>	1, 4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>projectdeelnemers terecht gekomen. Daarmee is de inspanningsverplichting om aan het eind van de coalitieperiode € 250 mln. "binnen te halen" ruim gehaald.</p> <p>Medtech4Europe (met Limburgse partners) is in mei 2018 door de EU goedgekeurd en gestart. De bestuurlijke deelname in de European Chemical Regions Network (ECRN) is verstevigd (Limburg vice voorzitter van de board).</p> <p>De S3Platform voor Precision Medicine en het platform voor Chemicals zijn gestart. Het Horizon-project SCREEN is in 2018 afgerond.</p>	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
4	Budget (€) dat uit Europese fondsen is binnengehaald voor Limburgse projecten.	€ 155 mln.	€ 281 mln.	€ 250 mln.	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

De huidige situatie en streefwaarden hebben betrekking op de benutting van alle Europese fondsen. Deze wordt gemonitord voor heel Zuid-Nederland. Alleen voor Interreg A, OP-Zuid en het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) is de Provincie bij de besluitvorming betrokken. Van het totaalbudget van € 281 mln. kwam € 33,9 mln. uit Interreg A, ruim € 14,4 mln. uit OP-Zuid en ruim € 33,2 mln. uit het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP).

Product	1.1.2. Acquisitiekracht en LIOF
Programmalijn	1.1. Investeringsklimaat
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Coördineren van acquisitieactiviteiten door de gemeenten, LIOF en campusorganisaties.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De procesafspraken met gemeenten, LIOF en campussen zijn gecontinueerd en gemonitord. Met gemeenten wordt met name ingezet op intensievere samenwerking op de terreinen van vestigingsklimaat, huisvesting arbeidsmigranten, arbeidsmarkt en gezamenlijk beursbezoek.</p> <p>Er is een start gemaakt met de herijking van de samenwerking met de campusorganisaties. Deze is gericht op besluitvorming in 2019.</p> <p>De Invest-in Limburgbrochure, bedoeld ter ondersteuning van acquisitieactiviteiten, is medio 2019 geactualiseerd.</p>	1, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>2. Aansturen acquisitieactiviteiten van LIOF en deze ondersteunen met o.a. gastheerschap, bestuurlijke inzet en financiële incentives.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>55 bedrijven hebben zich in 2018 op één van de Limburgse bedrijventerreinen gevestigd of hebben hun bestaande faciliteit uitgebreid. Hierbij ging het voor ongeveer de helft om MKB'ers. Dit ging gepaard met investeringen met een verwachte waarde van zo'n € 620 mln. en creëerde naar verwachting 3.400 arbeidsplaatsen. In totaal vestigden deze bedrijven zich op een oppervlakte van ca. 100 hectares (gekocht, gehuurd of in erfpacht uitgegeven). In het kader van haar Investor Relations-programma, gericht op verankering van buitenlandse bedrijven in Limburg, heeft LIOF in 2018 meer dan 100 bedrijven bezocht.</p>	3
<p>3. Monitoring resultaten LIOF voor zowel bedrijfstak 'Business Development' als 'Participaties & Financiering'.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De resultaten 2018 van LIOF op het gebied van Business Development en Participaties en Financieringen zijn in februari 2019 gepresenteerd. Voor het boekjaar 2018 zijn deze resultaten goed. De Business Development tak van LIOF heeft in 2018 180 Limburgse MKB'ers ondersteund met innovatieprojecten voor nieuwe producten, diensten of processen en het daarmee creëren van extra bedrijvigheid. Het gaat om projecten en business cases met een waarde van bijna € 30 mln. Met deze resultaten zijn de voor 2018 gestelde targets voor de afdeling Business Development, ruimschoots gerealiseerd. Vanuit de afdeling Participaties en Financieringen (LIOF Participatiefonds) werden meer dan 20 financieringen verstrekt aan Limburgse bedrijven voor een bedrag van bijna € 10 mln. Met dit resultaat is het target gerealiseerd.</p>	3, 4
<p>4. Maximeren van het gebruik van LBDF en MKBL en monitoren van de voortgang.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Er is een midtermreview voor de beide fondsen uitgevoerd. De resultaten daarvan zijn met Provinciale Staten gedeeld. Op basis van een daarop gerichte motie wordt de uitzettingsperiode voor het MKBL verlengd. De effectuering zal plaatsvinden in het eerste kwartaal van 2019.</p>	4, 5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal bedrijven dat met steun van de Provincie/LIOF in Limburg is verankerd/uitgebreid/gevestigd.	0	55	10	2018
2	Aantal bezochte bedrijven in het kader van het Investor Relations Programma.	0	104	100	2018
4	Aantal business ideeën dat een revoluerende bijdrage uit het LBDF heeft ontvangen.	19	33	42	2020
4	Aantal ideeën dat gesubsidieerd is uit LBDF.	81	112	180	2020
4	Aantal uitzettingen dat een revoluerende bijdrage heeft ontvangen uit het MKBL.	33	40	40	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1: Het aantal van 55 betreft het totaalresultaat van de acquisitie van de zeven stedelijke gemeenten, LIOF, Chemelot Industrial park en de drie ontwikkelingsmaatschappijen voor Midden-Limburg, Greenport Venlo en Maastricht-Aachen Airport.

Product	1.1.3. MKB
Programmalijn	1.1. Investeringsklimaat
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Verder optimaliseren van het financieringsinstrumentarium. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier</i>	Gerealiseerd. De provinciale financieringsinstrumenten worden door het Limburgse MKB goed benut (zie ook LBDF en MKBL). Het project Financieringspoort heeft in totaal aan 70 bedrijven vouchers voor inwinnen van financieel advies verstrekt. Op basis van de evaluatie en de oproep van Provinciale Staten is besloten om Financieringspoort te verlengen tot oktober 2020. Eind 2018 is opdracht gegeven voor een kapitaalmarktonderzoek naar de financieringsbehoeften en mogelijkheden voor het MKB.	5
2. Afstemmen van dienstverlening aan het MKB, zowel met landelijke als regionale partners. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i>	Gerealiseerd. De afstemming met het Rijk heeft zich t.a.v. het MKB-beleid toegespitst op de MIT-regeling (in Zuid-Nederlands verband), de voorbereiding van het vernieuwde topsectorenbeleid (via interprovinciaal overleg) en de dienstverlening aan het MKB (o.a. m.b.t. de rol van de KvK en de Regionale Ontwikkelmaatschappijen). De provinciale dienstverlening aan het MKB heeft	1, 5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	eind 2018 een impuls gekregen met de zogenaamde Groeischakelaar van Ondernemend Limburg, die door de Provincie en de drie triple-helixen wordt ondersteund.	
3. Faciliteren en verhogen van de kwaliteit van ondernemers, o.a. door afspraken met onderwijs over ondernemerschap in onderwijs- en opleidingsprogramma's en startersondersteuning. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Ondernemersondersteuning is gefaciliteerd voor starters (steun aan bijeenkomsten van Starterscentrum Limburg), maar ook voor MKB'ers in problemen (steun aan De Limburgse Zaak, van Ondernemers Klankbord i.s.m. Zuyd Hogeschool). UMIO en Zuyd Hogeschool zijn betrokken geweest bij LimburgMakers en LimburgLogistiek.	2, 4
4. Faciliteren van grensoverschrijdend ondernemen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De Provincie Limburg heeft deelgenomen aan de Noord Rijn- Westfalen (NRW).Aussenwirtschaftstag in Aachen en aan de Duits-Nederlandse Handelstag in Mönchengladbach om de samenwerking tussen het Duitse en Limburgse MKB te promoten. Daarnaast is de Limburg Export Award 2018 ondersteund.	1, 2, 4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Deelname Limburgse bedrijven aan de MIT-regeling (MKB-Innovatiestimulering Regio en Topsectoren).	0	107	70	2018
3	Organisatie van voorlichtingsbijeenkomsten over starten van een bedrijf.	0	1	1	2018
4	Organisatie van/deelname aan voorlichtingsbijeenkomsten over grensoverschrijdend ondernemen.	0	2	2	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1: Bij de aanvragen die voor de MIT-regeling zijn gedaan voor haalbaarheidsonderzoeken en R&D samenwerkingsprojecten waren 107 bedrijven betrokken. Uiteindelijk kunnen 51 bedrijven gebruik maken van toegekende subsidies.

Ad 3: Er is een bijdrage verstrekt aan Starterscentrum Limburg voor de organisatie van vijf startersavonden in Maastricht, Roermond (2x), Heerlen en Sittard-Geleen.

Ad 4: De Provincie heeft financieel en inhoudelijk bijgedragen aan de Aussenwirtschaftstag in Aachen (september 2018) en de Duits-Nederlandse Handelstag in Mönchengladbach (november 2018).

Product	1.1.4. Brightlands Kennis/As
Programmalijn	1.1. Investeringsklimaat
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Sturing geven aan lopende en nieuwe projecten in het kader van de Kennis-As als meerjarig partnerschap. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>	Gerealiseerd. Met het project 'Brightlands e-Infrastructure for Neurosciences' (UM; 15 februari 2019, besluitvormingscategorie 3) wordt een nieuw project aan de Kennis-As toegevoegd. De Strategiegroep Kennis-As heeft in 2018 twee keer overleg gevoerd, steeds voorgegaan door voortgangsbesprekingen per project.	1,3,4
2. Optimaliseren van de mogelijkheden die het partnerschap Brightlands biedt voor samenwerking op inhoud ('cross overs') en op andere gebieden als communicatie, (Europese) fondsen, public affairs en lobby. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. Samenwerking op acquisitie, communicatie en public affairs heeft vanaf 2018 concreet gestalte gekregen. Dit is gebeurd middels regulier ambtelijk overleg en de inrichting van Brightlands Communicatie waaraan zowel de Provincie, de Kennis As-partners (UM, MUMC, Zuyd en Fontys) en de vier campusorganisaties zowel financieel als met capaciteit bijdragen. Wij werken aan geleidelijke uitbreiding van samenwerking op andere activiteiten.	1,2,3,4
3. Sturing geven gericht op het versterken van de inhoudelijke en organisatorische samenhang tussen de campussen en met de Kennis-As, uitmondend in een scherpere positionering en lading van Brightlands. Rol Provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>	Gerealiseerd. Er is een monitoringsaanpak (met nulmeting) voor de Kennis As op programmaniveau opgezet. De samenwerking tussen de vier Brightlands-campusorganisaties is, zowel inhoudelijk als op activiteiten, toegenomen. Er hebben 2 overleggen plaatsgevonden tussen de verschillende aandeelhouders van de Brightlands-campussen. Op verzoek van alle aandeelhouders in de campussen bereidt de Universiteit Maastricht een visie voor op de inhoudelijke samenwerking ('cross overs'). Deze medio 2019 afgerond. Verder blijkt uit onderzoek (Flycatcher, januari 2019) dat de naamsbekendheid van Brightlands significant is toegenomen.	1,3,4,5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Directe werkgelegenheid kenniswerkers bij Kennis-As projecten.	277	n.n.b.	222	2019
2	Spin-offs (als resultaat van door de Provincie gefinancierde onderzoeksinstituten).	1	n.n.b.	7	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
3	gemeenschappelijk kader voor verantwoording voor de Brightlands-campusen (streefwaarden en indicatoren).	0	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De 'streefwaarde' voor deze indicator is gerealiseerd onder andere vanwege een snellere dan voorziene ontwikkeling van de LINK-instituten M4i en MERLN.

Streefwaardes zijn gebaseerd op harde resultaatafspraken uit subsidiebeschikkingen. Indicator 1 betreft resultaten van de Kennis-As projecten. Huidige waarde aantal kenniswerkers binnen de lopende projecten is op dit moment niet bekend. Deze komen in de 1e helft van 2019 beschikbaar via de reguliere rapportages van de afzonderlijke Kennis-As projecten. Over de overige indicatoren wordt er in de voortgangsrapportages aan de Staten gerapporteerd. Er is nog geen gemeenschappelijk kader voor de verantwoording voor de Brightlands-campusen.

Product	1.1.5. Maastricht Aachen Airport
Programmalijn	1.1. Investeringsklimaat
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Het middels een concessie laten exploiteren van de luchthaven conform het afgesloten concessiecontract en het beheren en onderhouden van de luchthaveninfrastructuur en het niet cruciale vastgoed, om hiermee bij te dragen aan de versterking van het (luchthaven)vestigingsklimaat. Rol Provincie: <i>ondernemer, partner (aandeelhouder), financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2016 is het concessietraject afgerond en per 1 juli 2016 is de nieuwe exploitant begonnen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het vrachtvolume is in 2018 met 44 % gegroeid ten opzichte van 2017 en uitgekomen op 124.676 ton; ▪ het aantal passagiers is in 2018 met 64 % gegroeid ten opzichte van 2017 en uitgekomen op 274.986 passagiers; ▪ begin 2018 is door de Provincie een tender uitgeschreven in het kader van het Route Development Fund om airlines uit te nodigen met een voorstel te komen voor een lijnverbinding met een internationale hub. Omdat geïnteresseerde marktpartijen meer tijd nodig hadden voor het voltooien van hun businesscase is deze procedure tijdelijk stopgezet; ▪ de passagiersterminal is verbouwd en er is een 'upgrade' uitgevoerd aan de buitengevel; ▪ voor de instandhouding van de luchthaveninfrastructuur is het planmatig 	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>onderhoud uitgevoerd aan de hand van een onderhoudsplan;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ in het kader van Motie 677 inzake Duurzaam Rendement is onderzocht hoe groot de energiebehoefte van het vliegveld is en op welke wijze het vliegveld door duurzame energieopwekking hierin eventueel zelfvoorzienend kan worden. Er is een energiescan opgesteld voor de gebouwen van MAA. Maatregelen voor verdergaande besparing zijn per gebouw benoemd. Deze worden in het kader van het gepland klein en groot onderhoud meegenomen. Tevens is een verkenning uitgevoerd naar de mogelijkheden voor duurzame energieopwekking. Daaruit blijkt dat het dakoppervlak van alle gebouwen van MAA toereikend is om in de totale elektriciteitsbehoefte te voorzien. Met name de realisatie van zonnepanelen op de nog te bouwen cargo-loods fase 2 kan een groot deel van de toekomstige elektriciteitsbehoefte opvangen; ▪ naar aanleiding van Toezegging 8117 is uitgewerkt hoeveel uitstoot CO₂ gemoeid is met de exploitatie van MAA en wat er voor nodig is om het vliegveld CO₂-neutraal te maken. Dit is uitgewerkt in de energiescan van de gebouwen van MAA. Ook is becijferd welke maatregelen nodig zijn om de grondgebonden activiteiten CO₂-neutraal te maken. 	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
1	Tot eind looptijd concessie voldoen aan het concessiecontract conform de overeenkomst.	1	1	1	2026
1	Uitvoering onderhoudsplannen, die erop gericht zijn de luchthaveninfrastructuur in zodanige staat te brengen en te houden dat de exploitatie conform de concessie optimaal ondersteund wordt.	1	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

De concessienemer heeft halverwege 2016 de exploitatie van de luchthaven overgenomen van de Provincie. Over de voortgang wordt gerapporteerd via de halfjaarlijkse voortgangsrapportages in het kader van de Regeling Grote Projecten provincie Limburg 2018. De onderhoudsplannen van de luchthaveninfrastructuur worden uitgevoerd door MAABI BV.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 1.1	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Investeringsklimaat						
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.1.1 Economische samenwerking	2.966	874	3.840	5.993	-2.153	N
1.1.2. Acquisitie en LIOF	5.081	293	5.374	4.055	1.319	V
1.1.3. MKB	816	549	1.365	777	589	V
1.1.4. Brightland Kennis/As	1.875	6.149	8.024	8.008	16	V
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	4.327	-1.638	2.689	2.544	144	V
	15.065	6.228	21.292	21.378	-85	N
<i>Personele lasten</i>	2.755	0	2.755	2.528	227	
<i>Kapitaallasten</i>	236	3	239	5.231	-4.992	
Totaal lasten	18.055	6.231	24.286	29.136	-4.850	N
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.1.1 Economische samenwerking	1.096	-130	966	1.369	-402	V
1.1.2. Acquisitie en LIOF	0	2.000	2.000	2.000	0	-
1.1.3. MKB	0	0	0	66	-66	V
1.1.4. Brightland Kennis/As	116	-51	64	64	0	N
1.1.5. Maastricht Aachen Airport	867	-400	467	457	11	N
Totaal baten	2.079	1.419	3.498	3.956	-458	V
Totaal saldo van baten en lasten	-15.976	-4.812	-20.788	-25.180	4.392	N
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Bestemmingsreserve NEDAB	2.750	152	2.902	2.902	0	
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	774	1.261	2.035	2.035	0	
Totaal toevoegingen	3.524	1.413	4.937	4.937	0	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Egalisatiereserve DU Topperbedrijventerreinen	0	60	60	31	29	
Immunisatiereserve	0	5.390	5.390	5.390	0	
Bestemmingsreserve NEDAB	3.000	-683	2.317	2.317	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	0	200	200	200	0	
Reserve knelpunten economisch beleid	0	0	0	262	-262	
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	0	0	0	4.992	-4.992	
Totaal onttrekkingen	3.000	4.967	7.967	13.191	-5.224	
Saldo mutatie reserves	-524	3.554	3.030	8.254	-5.224	
Resultaat	-16.500	-1.258	-17.758	-16.926	-832	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 1.1. Investeringsklimaat resteert een voordelig resultaat van € 0,83 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,37 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,08 mln. hogere lasten en € 0,46 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

1.1.1. Economische samenwerking

Het budgetverschil binnen de reguliere middelen van dit product bedraagt per saldo € 1,75 mln. nadelig (€ 2,15 mln. nadeel lasten en € 0,40 mln. voordeel baten) Dit verschil wordt met name veroorzaakt door:

- eerder dan voorzien is er een afrekening ontvangen met betrekking tot de meerjarige subsidieregeling MKB-innovatiestimuleringsregeling. Hierdoor is er ultimo 2018 een nadelig verschil ontstaan van € 2,32 mln. Het ontstane tekort wordt opgevangen door het te verrekenen met het budget 2019;
- een hogere bevoorschotting van de decentralisatie-uitkering MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) van het ministerie van EZK, ad. € 0,41 mln. Deze was aangekondigd in de december circulaire 2018. Conform de samenwerkingsovereenkomst met het Rijk dienen deze middelen ingezet te worden voor de uitvoering van de MIT-regeling. Voorgesteld wordt om deze middelen over te hevelen naar 2019, zodat dit in 2019 afgehandeld respectievelijk voortgezet kan worden.

1.1.2. Acquisitie en LIOF

Het voordelig budgetverschil binnen de reguliere middelen van dit product bedraagt per saldo € 1,32 mln. In 2016 heeft de provincie een investeringssubsidie verleend van € 1.800.000. Dit project heeft geen doorgang gevonden. Daarnaast is ervanuit de post Acquisitie minder subsidie ad. € 28.595 verleend dan aanvankelijk ingeschat. De resterende middelen € 1.828.595 worden in 2019 ingezet voor een aantal investeringssubsidies/leads die momenteel nog in voorbereiding zijn. Maar waarvan de effectuering in 2019 wordt verwacht. Voorgesteld wordt om deze restant middelen van € 1.828.595 over te hevelen naar 2019. Daarnaast was de verleende subsidie van € 0,3 mln. voor het partnership Tefaf niet in de begroting opgenomen. Deze subsidie komt ten laste van het begrotingsresultaat (conform GS besluit 13-11-2018).

1.1.3. MKB

Het budgetverschil binnen de reguliere middelen van dit product bedraagt per saldo € 0,65 mln. (€ 0,59 mln. voordeel lasten en € 0,07 mln. voordeel baten) voordelig. Dit wordt met name veroorzaakt door:

- lagere cofinanciering Interreg projecten en OP Zuid ad. € 0,11 mln. De periode van de programma's Interreg en OP Zuid lopen door in 2019. Momenteel lopen nog een aantal Interreg-aanvragen. Deze waren aanvankelijk voorzien in 2018. Deze projecten worden definitief beschikt na goedkeuring van de stuurgroep Interreg;
- lagere besteding innovatiepilots in bredere MKB ad. € 0,12 mln.
Het restant bedrag ad € 0,12 mln. is gereserveerd voor bijdrage aan het Retail Innovation Center (RIC) 2019 en opdrachtverlening Boegbeeld Biobased. Aanvragen zijn eind 2018 ontvangen en worden in het eerste kwartaal 2019 beschikt c.q. verleend;
- lagere besteding MKB dienstverlening ad. € 0,30 mln.
In de Voorjaarsnota 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het op provinciaal niveau stroomlijnen en optimaliseren van de dienstverlening aan het Limburgse MKB (€ 0,30 mln. in 2018 en € 0,30 mln. in 2019). Op 19 juni 2018 heeft GS ingestemd met een bijdrage aan Ondernemend Limburg voor "Een gemeenschappelijke aanpak MKB Limburg" van € 0,6 mln. voor een periode van twee jaar. De voorbereiding van deze subsidiebeschikking heeft meer tijd gevegd. Begin 2019 heeft Ondernemend Limburg een aangepaste begroting en tijdsplanning ingediend. Deze subsidie wordt in 2019 verleend;

- Verkoop deelneming ACP vanuit het innovatiefonds.
In de begroting was geen rekening gehouden met verkoopopbrengst van de deelneming ACP vanuit het innovatie fonds ad. € 0,07 mln.

1.1.5. Maastricht Aachen Airport

Het product Maastricht Aachen Airport sluit het jaar af met een voordelig budgetverschil in de reguliere middelen van € 0,13 mln. Het verschil betreft met name:

- de procesmiddelen, gerelateerd aan de toekomst van Maastricht Aachen Airport zijn € 0,05 mln. lager t.o.v. de begroting. Deze middelen maken onderdeel uit van de businesscase voor MAA B&I B.V. voor de periode 2016-2026. Besloten is (GS 22 november 2016) dat deze aan MAA B&I B.V. na aftrek van de lopende verplichten zullen worden overgemaakt. Daarom wordt het restant van € 0,05 mln. overgeheveld naar 2019;
- in 2018 heeft er geen klein onderhoud plaatsgevonden ten behoeve van de cargoterminal Oost fase 1. De hiervoor gereserveerde middelen van € 0,03 mln. zijn daarom niet besteed in 2018;
- in 2018 is de Provincie samen met partners en stakeholder gestart met een proces om te komen tot een strategische ruimtelijke-economische toekomstvisie voor Aviation Valley. Dit proces loopt door naar 2019. Voorgesteld wordt om deze lagere besteding van deze middelen € 0,06 mln. over te hevelen naar 2019.

Het verschil in de kapitaallasten ad € 4,99 mln. heeft betrekking op afwaarderingen van Financieel Vaste Activa. Het gaat vooral om niet-revolverende investeringen in structuurversterkende projecten die gezien kunnen worden als subsidies. Deze zijn echter om financieel-technische redenen in het verleden verwerkt als agiostortingen. In de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking 2.0 is op basis van risico-inschattingen rekening gehouden met deze afwaarderingen. Voor een specificatie verwijzen wij naar de Toelichting op de balans, in deel 2 Jaarrekening 2018.

€ x 1.000

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Restant krediet ultimo
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	
1.1.2	MKB leningfonds 2014-2015	30.000		11.330	4.955	13.715
	Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.	30.883		11.114	4.683	15.086
		60.883		22.444	9.638	28.801
1.1.5	Investeringen in MAA	39.517		33.954	4.482	1.081
		39.517	-	33.954	4.482	1.081
		100.400	-	56.398	14.120	29.882

Toelichting kredieten

- 1.1.2. Financiering van het MKB leningfonds (incl. voormalig krediet kredietunies) en financiering van het Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V., conform PS-besluit 20 juni 2014;
- 1.1.5. Rehabilitatie van de luchthaven, conform PS-besluit 7 februari 2014 en extra agiostorting conform PS-besluit 7-7-2016 en extra impuls MAA 2016 PS 30-6-2017.

Voor een nadere toelichting op deze deelnemingen verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering	Verbonden partijen
			MKB-L B.V.
			LBDF B.V.
			N.V. Industriebank LIOF
		Lening aan Gerli Venlo B.V.	
		Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	LHB B.V.
Europese programma's			
	Infrastructuur en panden MAA		
			Land Development AviationValley Maastricht N.V.
		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V.	Land Development AviationValley Maastricht C.V.
		Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V.	Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.
		Lening aan MAABI B.V.	N.V. ALTMAA
		Lening aan MAAS B.V.	N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.1. Investing en export bevordering. LIOF, MKB-L en LBDF vervullen gezamenlijk de financieringsfunctie gericht op stimulering van bedrijfsinvesteringen, start-ups en doorontwikkeling van het MKB. Elk van deze verbonden partijen is gericht op een specifieke doelgroep.

LHB B.V. draagt bij aan de opwaardering van de Limburgse bedrijventerreinen. LDAVM C.V. en de daaraan gelieerde entiteiten richten zich specifiek op de ontwikkeling van het bedrijventerrein aangrenzend aan Maastricht Aachen Airport.

Tot slot dragen HBLM en N.V. Altmaa bij aan de beoogde groei van het exportvolume in Limburg middels de exploitatie van de luchthaven Maastricht Aachen Airport.

Zie voor nadere informatie de paragraaf verbonden partijen.

1.2. Innovatiekracht

Met het programma Innovatiekracht legt de Provincie de focus op het versterken van het verdienvermogen van bedrijven in een aantal economische sectoren. Het gaat zowel over de kennisintensieve sectoren in Limburg (te weten chemie en materialen, life sciences, landbouw en agrofood en smart services), als over de sectoren die tot het DNA van Limburg behoren en veel stuwende werkgelegenheid bieden (logistiek, maakindustrie en toerisme en recreatie). De verdere ontwikkeling van de vier Brightlands campussen als kristallisatiepunten van kruisbestuiving tussen kennis en ondernemerschap en het faciliteren van de aanhaking van het MKB op de campusontwikkelingen binnen een internationale context maken onderdeel uit van dit programma. De afstemming met de onderwijs- en arbeidsmarktaspecten uit de Sociale Agenda en het aanvalsplan naar een ontwikkelingsgerichte arbeidsmarkt is daarbij van belang.

Technologische en sociale innovatie zijn van belang om toekomstige ontwikkelingen als demografische veranderingen, verschuivingen van de economische macht, technologische doorbraken, groeiende verstedelijking en schaarste van natuurlijke grondstoffen het hoofd te bieden. Limburg scoort relatief hoog op het vlak van innovatiebevordering op Europese schaal.¹ Open innovatie en samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven om het concurrentievermogen op termijn te behouden, kan verder versterkt worden.

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar een sterke Limburgse kenniseconomie die vernieuwend en duurzaam is. Wij zetten in op nieuwe bedrijvigheid (o.a. door valorisatie), de campussen en het MKB.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De bedrijven binnen de kennisintensieve sectoren en de sectoren die behoren tot DNA van Limburg kennen open innovatie en hoogwaardige groei. De economische sectoren zijn via crossovers goed met elkaar verbonden.

Criterium 2: De Brightlands campussen zijn volgroeid, onderling goed verbonden richting een ecosysteem met (inter)nationale reputatie.

Criterium 3: MKB is goed aangehaakt bij de Limburgse campussen en heeft een euregionale oriëntatie (kennis, arbeidskrachten, handel en samenwerking).

Criterium 4: Bij het versterken van de Limburgse innovatiekracht wordt optimaal gebruik gemaakt van de samenwerkingsmogelijkheden met bedrijven en kennisinstellingen in de Euregio en daarbuiten.

Wat hebben we bereikt?

De resultaten hebben wij voor het overgrote deel gerealiseerd. Op en rondom de Brightlands campussen Chemelot, Maastricht Health, Smart Service en Greenport Venlo zijn nieuwe activiteiten op het gebied van onderzoek en valorisatie ontwikkeld. MKB-bedrijven worden steeds meer in contact

---

¹ Onderzoek van OECD, 2013.

gebracht met de campussen, onder andere via deelname aan projecten van de op de campussen gevestigde onderzoeksinstituten.

De programma's Limburgmakers, LimburgLogistiek en Limburg Agrofood (inclusief Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020) kenden in 2018 een goede deelname van MKB-bedrijven in de innovatietrajecten alsmede in de workshops en andere events.

Via het investeringsprogramma Toerisme en Recreatie 2016-2019 zijn meer dan 100 MKB-bedrijven ondersteund om beter in te spelen op de veranderde marktomstandigheden in de vrijetijdsector.

Daarnaast zijn actieve ondernemers communities ontstaan en is de problematiek van de vitaliteit van de verblijfsrecreatie op de agenda gezet, door een methodiek te ontwikkelen, te testen bij een tiental pilot bedrijven en uit te rollen op regionaal niveau en naar andere sectoren.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	1.2.1. Chemie en Materialen / Brightlands Chemelot Campus
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Kennisinfrastructuur.</p> <p>Doorontwikkeling van de kennisinstituten InSciTe, BMC en AMIBM met het oog op samenhang binnen de context van de 4 Brightlands campussen en Chemelot Industrial Park.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>InSciTe kent twee sporen: biomedical en biobased. Er is in 2018 gewerkt aan een spin-out voor het biomedical deel, dat in 2019 daadwerkelijk van start zal gaan. Wij bezien thans of hierin nog een rol voor ons is weggelegd. Voor het biobased deel zijn de partners het overleg gestart met betrekking tot de doorontwikkeling. Hierbij kijken wij nadrukkelijk naar de aanhaking bij bestaande initiatieven (o.a. Brightsight).</p> <p>Binnen BMC lopen 3 programma's: Additive Manufacturing (3D printen), Opto-Electronics en Lightweight Automotive.</p> <p>Binnen deze programma's is al een groot aantal projecten opgestart, waarvan enkele met een bijdrage uit Europese subsidieprogramma's. Al deze projecten worden telkens uitgevoerd door een consortium, waarin BMC samenwerkt met kennisinstellingen, grote bedrijven en MKB-bedrijven uit de regio. De uitbouw van de personele bezetting komt thans op sterkte na een inhaalslag. De kring van bedrijven en onderzoeksinstituten, waarmee BMC samenwerkt, groeit nog steeds.</p> <p>BMC is op eigen initiatief bezig met een tussentijdse evaluatie, waarvan ons de resultaten in het voorjaar 2019 gepresenteerd worden.</p>	1,2,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>Het wetenschappelijk onderzoekscentrum AMIBM richt zich op biobased materialen afkomstig van natuurlijke producten, hun eigenschappen en gebruiksfuncties. AMIBM maakt gebruik van grondstoffen uit biomassa (afkomstig van levende organismen) en in het onderzoek wordt de biomassa niet afgebroken maar getracht de structuur van de biomassa zoveel mogelijk in stand te houden om daarmee (nieuwe) biobased materialen te ontwikkelen. De ontwikkeling van AMIBM verloopt voorspoedig.</p> <p>In de eerste helft 2019 vindt een evaluatie plaats op basis waarvan wij aan PS besluitvorming zullen voorleggen ten behoeve van het beschikbaar stellen van een 2e tranche ad € 4 mln.</p>	
<p>2. Meer bedrijvigheid en open innovatie. Continueren acquisitie van innovatieve bedrijven passend binnen de focus van de campus. Scouting, selectie en begeleiding van start-ups in samenwerking met de overige Brightlands campussen via de Brightlands Innovation Factory. Rol Provincie: <i>financier, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Het initiatief Brightlands Innovation Factory (BIF) heeft met een financiële bijdrage van € 1 mln van de Provincie (subsidiebeschikking GS d.d. 28-3-2017) een impuls gegeven aan het aantrekken, genereren en versnellen van startups.</p> <p>BIF heeft tot nu toe 76 start ups gegeneerd waarvan 25 gerelateerd aan de focusgebieden van de Brightlands Chemelot Campus.</p> <p>Investerings in start ups brengen altijd risico's met zich mee. Inkomsten uit mogelijke exits komen op zijn vroegst pas na een jaar of vijf.</p> <p>Op ons initiatief bezien de vier campus-organisaties op dit moment gezamenlijk op welke wijze deze startup functionaliteit in Brightlands-verband (Health, Materials, Smart services en Food) verder kan worden ingebed.</p>	1,2,3,4,
<p>3. Hoogwaardige infrastructuur. Continueren sloop- en bouwprogramma. Realisatie twee brighthouse voor huisvesting van nieuwe en startende bedrijven; uitbreiding Noord. Rol Provincie: <i>financier, partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>De bouw van de twee Bright Houses is in 2018 gerealiseerd. Deze zijn begin 2019 opgeleverd. Daarnaast is ook de nieuwbouw voor Ioniqa (geen beoogd resultaat, wel een behaald resultaat) (high-tech chemisch bedrijf dat op maat Magnetic Smart materials en scheidingsprocessen ontwikkelt) eind 2018 opgeleverd. Voor Lonza is een tweede modulaire cleanroom in aanbouw.</p> <p>Uitbreiding Noord is nog niet gerealiseerd. Realisatie wordt in 2019 voorzien.</p>	1,3,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>4. Onderwijs op de campus. Versterking onderwijsaanbod op de campus: WO via vervolgaanpak Sciences programma, HBO en MBO via Chemelot Innovation and Learning labs (CHILL) en Applied Sciences. Rol Provincie: <i>financier, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>CHILL is een Center of Expertise van Hogeschool Zuyd. CHILL is een belangrijke speler in de context van de campusontwikkeling alsmede de bredere ontwikkelingen inzake de positie en verduurzaming van MBO en HBO centra.</p> <p>CHILL heeft, als gevolg van een lagere nationale bijdrage, een alternatieve business case opgesteld. Hierbij is enerzijds het ambitieniveau naar beneden bijgesteld (kostenbesparing) en is anderzijds gekeken naar alternatieve inkomsten (onder andere hogere bijdragen van de andere partners).</p> <p>Als uitwerking van de verplaatsing van het onderwijs en de bijdrage in de nieuwe onderwijsleeromgeving, zoals opgenomen in de Programmabegroting 2018, is overleg gevoerd met de Chemelot Campus en Hogeschool Zuyd. Hierbij is gesproken over de vorm en inhoud waarin de opleiding Applied Sciences (waarvan thans het 3e en 4e leerjaar al op Chemelot Campus plaatsvindt) steviger gekoppeld kan worden aan de campus. Het gaat dan met name om de relatie met (lab)onderzoek.</p> <p>CHILL en Applied Sciences worden daarbij in samenhang gezien en in dat kader zijn door Provinciale Staten in de Programmabegroting 2018 financiële middelen voor de periode 2018-2022 begroot (programmabegroting paragraaf 1.3.2).</p> <p>Besluitvorming hierover voorzien wij voor het eerste kwartaal 2019.</p> <p>Het Sciences programma omvat een aantal universitaire opleidingen aan de UM: de driejarige bachelor met een brede natuurwetenschappelijke basis (Maastricht Science College) en twee masters (systeembio; biobased materials). In 2019 wordt op basis van een evaluatie een voorstel voorgelegd voor een financiële bijdrage (maximaal € 5.000.000) voor de tweede tranche (periode 2019-2022).</p>	4,2
<p>5. Duurzaamheidsontwikkeling Chemelot. Brightlands Chemelot Campus (BCC) en Industriepark ontwikkelen en starten</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Wat betreft kennisontwikkeling rondom verduurzaming is het Brightlands Sustainable</p>	2,1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>een samenhangende aanpak gericht op duurzame ontwikkeling van het Industriepark, het ontwikkelen van de passende innovaties op de BCC en een daarbij aansluitende human capital agenda.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt</i></p>	<p>Technology Center - genaamd Bright Site-opgericht, waarin TNO, Sitech, Universiteit Maastricht samen in investeren (zie Statenvoorstel BSTC, 14-02-2019 conform besloten in PS). De expertise van de Chemelot Campus wordt hier ook actief ingezet om ook de internationale samenwerking (trilaterale strategie op chemie en materialengebied) verder uit te bouwen. Momenteel loopt de kwartiermakersfase. De kwartiermakersfase levert een businessplan op voor Bright Site, op basis waarvan betrokken partijen besluiten tot definitieve oprichting en waarmee ze de beoogde meerjarige samenwerking tot uitvoering kunnen brengen. Het resultaat van de kwartiermakerfase is daarmee de ondertekening van de SOK en daarmee de start van Bright Site.</p>	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018*	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Aantal kenniswerkers werkzaam op de Brightlands Chemelot Campus.	1888	1938	2970	2023
1, 2, 3	Totaal aantal bedrijven op de campus: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Multinationals ▪ MKB/startup's 	8 26	8 28	60	2023
1, 4	Aantal kennis- en onderwijsinstellingen.	6	7	5	2023
4	Aantal studenten.	635	755	1000	2023

* Peildatum 1 juli 2018. In Q2 2019 ontvangen wij van de campus de cijfers over geheel 2018 met als peildatum 1 januari 2019.

Toelichting prestatie-indicatoren

Voortgangsbewaking op de prestatie-indicatoren vindt sinds 2013 naast de P&C-cyclus tweemaal per jaar plaats via de voortgangsrapportages in het kader van de Regeling Grote Projecten.

Product	1.2.2. Life Sciences / Brightlands Maastricht Health Campus
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Kennisinfrastructuur Met betrekking tot de kennisinfrastructuur op het gebied van	Het project LINK is eind 2017 geëvalueerd na een periode van 3 jaar. Deze evaluatie alsmede een verzoek voor de financiering van de tweede	2,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>elektronen microscopie en regeneratieve geneeskunde, binnen het programma Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK), wordt eind 2017 een besluit voorgelegd over de verdere voortgang van de financiering. Zoals beschreven in de context zal de BL-MHC B.V. zich erop richten deze en de overige kennisinfrastructuren tot economische ontwikkelingen (werkgelegenheid + bedrijven) te brengen.</p> <p>Rol Provincie: <i>financier, subsidiënt</i></p>	<p>tranche is ingediend ter accordering door GS en PS. Op basis van de goede evaluatieresultaten is PS in september 2018 akkoord gegaan met de financiering van de tweede tranche en heeft een bedrag van € 11,25 mln. beschikbaar gesteld. Inzake het project BReIN heeft PS € 1 mln. als eerste tranche beschikbaar gesteld PS 15-2-2019).</p>	
<p>2. Meer bedrijvigheid en open innovatie. Vanuit de BL-MHC B.V. wordt fors ingezet op campus-gerelateerde valorisatie activiteiten om de gestelde maatschappelijke doelen te behalen, waarbij <i>community building</i> met kennisinstellingen en MKB-bedrijven een belangrijke voedingsbodem vormt. Ook in relatie tot en in samenwerking met alle Brightlandscampussen en internationale relevante partners. Zo wordt op het gebied van regeneratieve geneeskunde samengewerkt met een aantal andere (nationale en regionale) overheden, universiteiten, bedrijven en gezondheidsfondsen aan de totstandkoming van het initiatief RegMed XB. Het gaat daarbij om een grootschalig Vlaams-Nederlands onderzoeks- en valorisatieprogramma met een duur van 10 jaar.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner (aandeelhouder voor 1/3 in de BL-MHC B.V.), financier, procesmanager</i></p>	<p>Sinds 2016 hebben de aandeelhouders een nieuwe strategische koers bepaald voor de BL MHC BV. Daarna is een nieuwe CEO aangetreden en hebben Universiteit Maastricht (UM) en academisch ziekenhuis Maastricht (azM) valorisatie-bevoegdheden aan de BL MHC BV overgedragen.</p> <p>Naar aanleiding van bovenstaande ontwikkelingen heeft PS in september 2017 besloten om € 5 mln. risicokapitaal vrij te maken om spin off bedrijven te ondersteunen, waarvan ca € 1,25 mln. is ingezet in 2018 / begin 2019. Inzake Regmed XB is in november 2018 een letter of commitment ondertekend door de stakeholders/financiers, waaronder de Provincie, die tevens samen het programmamanagement en activiteiten als projectscouting en business development voor 5 jaar gefinancierd hebben.</p>	1,2,3,4
<p>3. Hoogwaardige infrastructuur. In het kader van de gebiedsontwikkeling wordt door UM, azM, de gemeente Maastricht, MECC en de BL-MHC BV samengewerkt om gezamenlijk te komen tot de fysieke dimensie campusontwikkeling, die mogelijk een beroep doen op de Provincie als medefinancier en mogelijk subsidiënt.</p> <p>Rol Provincie: <i>financier, subsidiënt</i></p>	<p>De voorbereiding op de verbouwing van het MECC is gaande. De gemeente verwacht dat de start van de verbouwing in juni 2019 zal plaatsvinden. Mosae Vita treft nu (januari 2019) de voorbereidingen op de aanbesteding van de bouw. Daarna is de ontwikkeling van de openbare ruimte (parkachtige omgeving) aan de orde. Voor al deze initiatieven is de planvorming nagenoeg afgerond in 2018 en is de uitvoering aan de orde.</p>	2,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
1, 2	Aantal nieuwe arbeidsplaatsen ² .	2016: 1050	2018: 1386	1100	2023
2, 3	Aantal nieuwe bedrijven.	2016: 29	2018: 114	40	2023

Toelichting prestatie-indicatoren

De reeds gehaalde doelstellingen zullen we blijven monitoren

Product	1.2.3. Landbouw en Agrofood / Brightlands Greenport Venlo
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Kennislandschap</p> <p>1. Voor de Brightlands Campus Greenport Venlo zal onder leiding van de CEO van de Campus een investerings- en acquisitiestrategie voor de Brightlands Campus Greenport Venlo worden opgesteld. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De investerings- en acquisitiestrategie is onderdeel van het Businessplan van de campus. Dit Businessplan is in concept opgesteld en wordt in 2019 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vastgesteld.</p>	2
<p>2. Voor de Brightlands Campus Greenport Venlo zullen onder leiding van de CEO van de Campus road maps voor de thema's voeding en gezondheid, future farming en biobased worden opgesteld. Rol Provincie: <i>toetsers, procesmanager, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De Campus road maps zijn vormgegeven in het concept Businessplan van de campus. Dit plan wordt in 2019 door de Algemene Vergadering van Aandeelhouders vastgesteld</p>	2
<p>3. Binnen de campus zullen R&D-faciliteiten t.b.v. open innovatie binnen de thema's van de campus worden gerealiseerd. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De opleidings- en kennisinstellingen Universiteit Maastricht (UM), HAS Hogeschool (HAS), Fontys, en Citaverde vestigden zich op de campus. ▪ BCGV telde eind 2018 tien onderzoeksfaciliteiten, er zijn al groeiende kennisdragers zoals Brightlabs en Universiteit Maastricht met elk ongeveer 25 onderzoekers. ▪ Rondom Food is UM gestart met vier onderzoekslijnen in twee onderzoekscentra 	4

² Zoals toegelicht in de 1^e Afwijkingenrapportage 2017 wordt dit uitgedrukt in aantallen en niet in fte's.

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>die de universiteit in 2018 vestigde op de campus: Food Claims Centre (FCC) en Healthy Eating & Food Innovation (HEFI).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Negen publiek-private samenwerkingsverbanden (PPS'en) tussen UM en bedrijfsleven, gericht op innovatie zijn gestart. ▪ Zeven bedrijven hebben in samenwerking met de campus voor vijf jaar de vestiging van de fulltime academische leerstoel Jeugd en Gezonde Voeding bij de UM gefinancierd. 	
<p>Werklandschap</p> <p>4. Meer bedrijvigheid en groei werkgelegenheid.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 is er 21 hectare grond uitgegeven en is het aantal arbeidsplaatsen met circa 600 gestegen, wat het totaal op 4.500 brengt.</p>	3
<p>Economic Development Board</p> <p>5. Een regionale economische agenda met focus op innovatie en structuurversterking.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Er is nu een regionale economische agenda. In 2017 heeft de Provincie het voortouw genomen met betrekking tot het oprichten en vormgeven van de EDB. Gaandeweg 2018 is deze rol overgedragen aan de regio, die nu in de lead is voor de nadere ontwikkeling en instandhouding van het instrument.</p>	4
<p>Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2</p> <p>6. Benutting van de subsidiemogelijkheden uit het Programma Limburg Agrofood en POP3 (onderdelen kennisoverdracht en innovatie).</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De Innovatiestimulering Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP3 is opengesteld voor §1 "Trainingen, workshops, ondernemerscoaching en demonstraties", §7 "Samenwerking voor innovatie" en §8 "Samenwerking voor innovatie (Europees Partnerschap). In totaal zijn 13 projecten ondersteund. ▪ Via het Programma Limburg Agrofood, dat bij het LIOF is ondergebracht, zijn er in 2018 in totaal 44 projecten ondersteund. 	1
<p>7. Ondersteuning van agrarisch ondernemers bij herijking bedrijfsstrategie.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Via de inzet van Ondernemers Klankbord Limburg (OKBL) (76 ondernemers) en door het LIOF uitgevoerde masterclasses Korte Ketens (10 ondernemers) en Young Potentials (25 ondernemers), zijn in totaal 111 ondernemers ondersteund. 	1
<p>8. Digitale omgeving als thuisbasis voor agrofood community.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Voor ondersteuning van de AgroFoodcommunity is de website Kiempunt-Limburg gelanceerd. 	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Investerings- en acquisitiestrategie voor de Brightlands Campus Greenport Venlo.	0	operationeel	operationeel	2019
2	Door de Brightlands Campus Greenport Venlo zullen op de thema's "Voeding en gezondheid", "Future Farming" en "Biobased" roadmaps worden ontwikkeld.	0	3	3	2019
3	Aantal nieuwe R&D-faciliteiten t.b.v. open innovatie.	3	9	8	2019
4	Toename aantal bedrijven op de campus.	17	19	25	2019
4	Werkgelegenheid Campus (in arbeidsplaatsen).	300	600	450	2019
6	Aantal benutte subsidiemogelijkheden "Limburg Agrofood" en POP3 (kennisoverdracht en innovatie).	12	69	75	2019
7	Ondersteuning van agrarisch ondernemers bij herijking bedrijfsstrategie.	20	131	200	2019
8	Digitale omgeving als thuisbasis voor agrofood community.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

4. De werkgelegenheid op de Brightlands Campus Greenport Venlo heeft de verwachtingen overtroffen en zich positiever ontwikkeld dan verwacht, waardoor de gestelde streefwaarde al is behaald. Naar aanleiding hiervan zal de streefwaarde 2019 naar boven toe worden bijgesteld.

Product	1.2.4. Services & Brightlands Smart Services Campus
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Kennisinfrastructuur</p> <p>1) De Businesscase Techruption wordt in 2017 opgesteld en vastgesteld door de aandeelhouders van CMD B.V. Uitvoering van het programma start in 2018. Het programma Techruption staat in de belangstelling bij veel bedrijven en start-ups.</p> <p>2) De samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Campus krijgt in 2017 vorm. In het bijzonder door de intensieve samenwerking met het Center for Big</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>1) In 2018 is het programma Brightlands Techruption van start gegaan. Brightlands Techruption is een voor de campus belangrijk inhoudelijk programma over blockchain, climate change en kunstmatige intelligentie. Ruim tien corporates en een aantal Start-ups en MKB'ers nemen aan het programma deel. De inhoudelijke kennis voor het programma wordt geleverd door Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool en Open Universiteit en TNO (met name voor blockchain). In Businessplan 2.0 van CMD BV is de structurele inbedding van Brightlands</p>	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Data Statistics en CMD B.V. Het onderzoek naar het generen van nieuwe verdienmodellen voor CMD B.V. op basis van big data is één van de pijlers.</p> <p>3) Het programma Limburg Meet (Lime) is van start gegaan op 1 januari 2017. Het programma heeft een duidelijke aanhaking met de Brightlands Smart Services Campus; o.a. door het deelproject: flagship Healthtrain (het generen van big data), waarbij intensieve samenwerking met BISS aan de orde is.</p> <p>4) BISS is het onderzoeksinstituut op de Smart Services Campus. Er vindt onderzoek plaats naar onder andere kunstmatige intelligentie, privacy en studenten volgen er onderwijs en/of promotietrajecten.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, aandeelhouder</i></p>	<p>Techruption meegenomen.</p> <p>2) De ontwikkeling van het CBS Brightlands Data Center en het Center voor Big Data Statistics dragen bij aan de versterking van de infrastructuur van het Smart Services ecosysteem.</p> <p>3) Lime heeft de eerste projecten afgerond. In 2018 heeft men de voorgenomen draai richting “meten in de zorg in relatie tot (big) data en (new) business” succesvol gemaakt. Het programma is daarmee succesvol geïntegreerd in de doelstelling van de Brightlands Smart Services Campus al is er altijd nog (meer) ruimte voor een verdere verbetering. In 2018 is de Raad van Advies compleet gemaakt. Die kan nu aan de slag om Lime nog beter van strategisch inhoudelijk advies te voorzien en verbindingen te leggen met netwerken die voorheen nog buiten beeld waren. Dit biedt kansen. Qua financiën zijn er geen bijzonderheden te melden. 2019 moet nadrukkelijk een jaar van oogsten worden. In dit jaar zal ook de tussentijdse evaluatie worden voorbereid op basis waarvan Provinciale Staten kunnen besluiten een tweede tranche voor dit project te financieren.</p> <p>4) Het Kennis-As-instituut BISS heeft afgelopen jaar de beëindiging van de Samenwerkings-overeenkomst tussen de partners (Open Universiteit, Universiteit Maastricht en Zuyd) en de doorstart in drie nieuwe initiatieven aangekondigd. Eind 2018 hebben wij de plannen van de drie BISS-partners voor het vervolg op BISS ontvangen. Wij zullen deze plannen op korte termijn beoordelen. 2019 zien wij daarbij nadrukkelijk als een transitiejaar.</p>	
<p>2. Meer bedrijvigheid en open innovatie</p> <p>Het programma Techruption biedt vele mogelijkheden en kansen voor bedrijven en start-ups. Op de Campus is dit al goed zichtbaar. In de Business case Techruption wordt dit verder uitgewerkt.</p> <p>Door het organiseren van events door CMD B.V. in het kader van het programma Techruption speciaal voor studenten van de diverse onderwijsinstellingen en voor de bewoners van de Campus ontstaat een</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Het jaarplan 2018 is goedgekeurd door aandeelhouders.</p> <p>In Businessplan 2.0 van CMD BV zijn, op basis van de ervaringen tot heden, de uitgangspunten en acties beschreven om te komen tot een verdere versnelling van de ontwikkeling van de Brightlands Smart Services Campus.</p> <p>In 2018 zijn meer dan 700 events op de campus georganiseerd, waarvan ca. 300 eigen events. Zowel bij CBS als bij Lime hebben een tien-tal events plaatsgevonden. In totaal bezochten ruim 26.000 mensen de campus.</p>	1,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>dynamiek die van belang is voor de Campus en voor het onderwijs.</p> <p>Door de samenwerking met CBS en CMD B.V. ontstaat in het eco-systeem extra bedrijvigheid, doordat CBS events (lezingen, presentaties, hackathons) gaat organiseren voor studenten en voor de bewoners van de Campus.</p> <p>Het programma Lime beoogt een extra dynamiek te brengen binnen het eco-systeem op de Campus door middel van het organiseren van events.</p> <p>Hierdoor zijn meer studenten op de Campus aanwezig en kunnen bewoners van de Campus kennis maken met studenten en omgekeerd.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, aandeelhouder</i></p>		
<p>3. Infrastructuur</p> <p>De Provincie ziet als aandeelhouder CHV B.V. toe op het verhuurbeleid van het GKII gebouw.</p> <p>Rol Provincie: <i>financier, aandeelhouder</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De vierde verdieping is ingericht voor de deelnemers aan het programma Brightlands Techruption. Bijkomend effect is dat op de community vloer meer ruimte is ontstaan voor start-ups en MKB'ers.</p> <p>Verder is een makelaar ingehuurd voor de verhuur van het gebouw.</p>	2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3	Nieuwe werkgelegenheid bij campusdeelnemers.	300	435	2.000 à 2.500	2025
1, 2, 3	Aantal studenten speciaal voor smart services.	364	1.011	1.600	2025
1, 2, 3	Contractonderzoek en contractonderwijs.	€ 640.000	€ 1.777.000	Minimaal € 10 mln.	2025
1, 2, 3	Aantal acquisities.	33	66	100	2025

Toelichting prestatie-indicatoren

De prestatie-indicatoren zijn gebaseerd op de gegevens uit de 6^e voortgangsrapportage van de Smart Services Campus Heerlen, met als peildatum 1 juli 2018.

Product	1.2.5. Logistiek
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Het versterken van kennis en innovatiekracht in de sector Logistiek samen met stakeholders door het stimuleren van projecten via een programmatische aanpak. Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i>	Deels gerealiseerd. De Universiteit Maastricht (UM) is gestart met de voorbereiding van een internationaal kenniscentrum op het gebied van logistiek (Brightlands Institute for supply chain innovation). Het centrum zal complementair zijn aan de bestaande kennisinfrastructuur in Venlo (waaronder het Kennis Distributie Centrum Venlo). Besluitvorming zal plaatsvinden in de eerste helft van 2019.	1,4
2. Het stimuleren van euregionale innovatieprojecten, waarbij het Limburgse MKB en kennisinstellingen vertegenwoordigd zullen zijn. Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Er zijn 6 euregionale projecten op het gebied van logistiek in uitvoering. De projecten richten zich op informatie-uitwisseling, marketing & branding, arbeidsmarkt, elektrisch vrachtvervoer, synchromodaal transport en een logistieke opleiding. Bij de projecten zijn diverse bedrijven en onderwijsinstellingen betrokken.	1,3,4
3. Samen met de mainports en stakeholders versterken van logistieke ketens binnen Limburg. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. Er lopen drie samenwerkingsprojecten met het Havenbedrijf Rotterdam, gericht op branding van de logistieke hotspot Venlo en op slim en efficiënt transport van goederen vanuit Rotterdam naar Venlo. De samenwerking met havenbedrijf Antwerpen wordt in 2019 verder uitgewerkt. .	1,4
4. Samen met stakeholders verbinden van MKB in de logistiek met de Limburgse campussen. Rol Provincie: <i>partner</i>	Deels gerealiseerd. Er zijn twee projecten in voorbereiding genomen rondom de Brightlands Campus Greenport Venlo waarin MKB-bedrijven participeren. Het betreft projecten voor een synchromodaal netwerk en digitalisering van douane- en inspectiediensten. De projecten zullen na afronding van de financiering in 2019 van start gaan.	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering Programmatische aanpak Logistiek.	0	1	1	2018
2	Euregionale innovatieprojecten.	2	6	3	2018
3	Samenwerkingsovereenkomst Mainports.	1	1	2	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
4	Ondernemers gedreven provinciebrede thematische benadering (b.v. E-commerce) van de logistiek.	1	2	2	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1. De programmatische aanpak heeft geleid tot het project van de UM en innovatie binnen het MKB (zie 2 en 4).

Ad 2. Er zijn in 2018 vier projecten via het Interreg-programma Nederland-Vlaanderen geaccordeerd.

Ad 3. Het betreft de samenwerkingsovereenkomst met havenbedrijf Rotterdam.

Ad 4. Het betreft 2 projecten rond de Brightlands Greenport Venlo.

Product	1.2.6. Maakindustrie
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Het versterken van de (internationale) concurrentiekracht van het Limburgse MKB door middel van integrale programma's en projecten zoals LimburgMakers, Crossroads en DigiPro. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>	Gerealiseerd. Het programma LimburgMakers heeft in 2018 een twintigtal workshops georganiseerd ten behoeve van business development en community building. In de tweede helft van 2018 is het accent verschoven naar bijeenkomsten met meer focus en individuele vervolgtrajecten. In het jaar 2018 zijn in het programma tien adviesvouchers en 22 innovatieprojecten goedgekeurd. In 2018 is voorts de uitvoering van de Interreg projecten Crossroads 2, DigiPro en Fokus en enkele nieuwe initiatieven begeleid.	1,3,4
2. Het verbinden van de Limburgse maakindustrie met de Brightlands campussen via het opzetten van netwerkbijeenkomsten en workshops gericht op community building en (euregionale) samenwerkingsprojecten. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>	Gerealiseerd. In 2018 heeft LimburgMakers samen met de Brightlands campussen diverse workshops, gericht op samenwerking, georganiseerd. Ook met Rheinische-Westfalische Technische Hochschule (RWTH)/Forschungsinstitute für Rationalisierung (RIF) zijn in de tweede helft van 2018 enkele bijeenkomsten opgezet om de kennis van deze campus in te zetten voor Limburgse bedrijven. Verder is via de Interreg en OP-Zuid projecten de verbinding tussen de campussen en MKB bedrijven in de maakindustrie versterkt.	1,2,3,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 2	Aantal integrale projecten t.b.v. innovatie in de maakindustrie.	4	5	6	2018
1, 2	Aantal deelnemende MKB.	100	111	125	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Het programma LimburgMakers 2017-2019 is een vervolg op het programma LimburgMakers 2013-2016. Verder kan de maakindustrie een beroep doen op regelingen als het LBDF en MIT. Ook lopen er ten behoeve van de stimulering in de maakindustrie enkele Interreg projecten (o.a. CrossRoads 2). Onder het aantal deelnemende bedrijven zijn enkel de bedrijven meegenomen, die een subsidie hebben ontvangen. Daarnaast hebben bedrijven evenwel ook deelgenomen aan andere onderdelen van de programma's en projecten zoals events en workshops, die worden georganiseerd ten behoeve van bewustwording, community building en netwerkvorming.

Product	1.2.7. Toerisme & Recreatie
Programmalijn	1.2. Innovatiekracht
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Uitvoering van het Actieplan 'Waterrecreatie Midden- en Noord Limburg' middels een projectenportfolio binnen de vier programmalijnen: nieuwe doelgroepen en verbreding, bereikbare oevers en attracties, integratie 'droge' recreatie, en behapbare en betaalbare regels.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het programma wordt onder regie van de provincie uitgevoerd; ▪ in 2018 hebben wij 21 projecten, verdeeld over de vier programmalijnen gesubsidieerd (multiplier van vier); ▪ jaarlijkse conferentie Actieplan Waterrecreatie Midden- en Noord-Limburg, 29 november 2018. 	1
<p>2. Uitvoering actieplan 'Versterken ondernemerschap toeristisch-recreatieve sector' in samenwerking met regionale overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Het actieplan wordt onder regie van de Provincie uitgevoerd.</p> <p><i>Actielijn 1 maken van keuzes en plannen ondersteunen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de subsidieregeling "investeren in de toekomst door toeristische ondernemers" kent veel belangstelling. In 2018 zijn meer dan 100 subsidies verstrekt; <p><i>Actielijn 2 kennisverbreding bevorderen</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ we hebben twee subsidies verleend om de mogelijkheden van een kenniscommunity te onderzoeken in resp. Midden-Limburg (Limburg Leisure Academy) en Zuid-Limburg (Leisure lab Limburg); 	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Er is een kenniscommunity gestart van 60 bedrijven binnen het foodlab Limburg; ▪ haalbaarheidsonderzoek studenten HS Zuyd digitaal kennisplatform; <p><i>Actielijn 3 ontwikkeling van nieuwe PMPC's stimuleren</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ter versterking van de kwaliteit van het toeristisch aanbod toeristische ondernemers hebben we in 2018 zes subsidies verstrekt tbv het opstellen van een businesscase en 2 subsidies voor het realiseren van een Product Markt Partner Combinatie (PMPC); <p><i>Actielijn 4 gastvrijheid personeel versterken</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de mogelijkheden voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden onderzocht middels het concept Leisureschool; ▪ FoodLab Limburg is gestart (CIV aanvraag), samenwerking met de horeca en gastvrijheidssector met het onderwijs om de sector toekomstbestendig te maken. 	
<p>3. Samen met de partners invulling geven aan vermarkting van één Limburg. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 30 oktober 2018 is door GS de toeristische vermarktingstrategie één Limburg vastgesteld; ▪ samen met de VVV's zullen wij in co-creatie de vermarkting van toeristisch Limburg als 'één Limburg' (werktitel) op ons nemen en uitvoering geven aan het uitvoeringsplan 2018-2019. Het uitvoeringsplan zal in februari 2019 definitief worden opgeleverd; ▪ ondersteuning van diverse initiatieven zoals de verlengde samenwerking Liberation Route Europe (positionering Limburg voor herinneringstoerisme), beleefweek, Truuk noa Heem, stedenband Valkenburg met Janghou, evenementen gericht op de cross-overs met sport en cultuur en waar Limburg als één geheel wordt vermarkt (bv Europees Schutterstreffen, Big Escape, Ladies Tour); ▪ samenwerking met het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) gericht op versterking inkomend toerisme specifiek gericht op de Dutch food en cuisine lijn – persreis Noord en Midden-Limburg, Asperges. 	1,4
<p>4. Samen met andere stakeholders stimuleren van hefboomprojecten om</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ versterking van de kracht van de stad, als 	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>de toeristische sector duurzaam te versterken volgens de selectiecriteria zoals in het investeringsprogramma zijn aangegeven.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>impuls voor het toerisme (vergroten toeristische en recreatieve beleving) door ondersteuning van binnenstedelijke ontwikkelingstrajecten (zie ook product 2.4.1)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ versterking toeristische structuur en profiel (onderscheidend vermogen) door ondersteuning van cross-over projecten tussen cultuur, natuur, mobiliteit en sport, zoals <i>Via Belgica, streetart, renovatie openluchtwembaden (subsidieregeling), slot Schaesberg, Bron van Europa</i>. 	
<p>5. Versterken toeristische infrastructuur (wandel-, fiets-, men/ruiter-routes) met focus op kennisontwikkeling, arrangementen nieuwe verdienmodellen.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ We hebben verschillende toeristische infrastructuurprojecten ondersteund ten behoeve van het versterken van de beleving en het beleefbaar maken van de route (Grenslantroute, Beekdaelenroute, belevingsroute fietsen langs de Maas); ▪ aanvullende toeristische bewegwijzering Internationale Maasfietsroute (tbv euro-velo goedkeuring), mountainbike routes Zuid Limburg, kop van Noord Limburg); ▪ ondersteuning landelijke stichtingen tbv onderhoud en doorontwikkeling lange afstand wandel- en fietsroutes; ▪ haalbaarheidsonderzoek tbv Knopen Lopen (nieuwe bewegwijzering wandelnet) Zuid-Limburg. 	1,4
<p>6. Basis op orde (kennis, uitvoering 5 puntenplan met Belgisch Limburg, lobby agenda, benutting Europese fondsen).</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Gezamenlijk met Belgisch Limburg is een marketingactie opgepakt. Deze was gericht op de Duitse markt dmv brochure als bijlage bij de Aachener Zeitung en Rheinische Post (450.000 lezers) ▪ Limburgse partners hebben gebruik gemaakt van het Euregio Maas-Rijn (EMR) programma; ▪ bewonersonderzoek toeristische druk Zuid - Limburg in uitvoering. Afronding vindt in februari 2019 plaats; ▪ Toekomstscenario's Limburg 2030 in uitvoering. Afronding vindt in februari 2019 plaats; ▪ maandelijks videoreeks: Gastvrij Limburg in de kijker. 	1,4
<p>7. Uitvoering van het plan van aanpak vitaliteit verblijfsrecreatie in de vorm van</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Het plan van aanpak is uitgevoerd onder regie</p>	

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>een pilotjaar in samenwerking met regionale overheden en bedrijfsleven. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>van de Provincie door het aanstellen van een vitaliteitsmanager.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ in totaal zijn tien pilots uitgevoerd die een weerspiegeling vormen van de vitaliteitsproblematiek, vanuit het principe 'Learning by doing', is gewerkt naar een maatwerk aanpak per park. Eindrapportage Vitalisering verblijfsrecreatie Limburg is als informierend stuk op 30 oktober 2018 naar Provinciale Staten gestuurd; ▪ ondersteuning regio Noord Limburg met follow-up aanpak vitalisering 30 recreatieparken 2018-2020; ▪ inspiratiereis met regionale stakeholders naar Provincie Overijssel, t.b.v. aanpak vitalisering vakantieparken. 	
<p>8. Stimuleren kansrijke initiatieven voor streekgebonden producten. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ verlengde samenwerking met Saison Cuilinaire ter promotie van streekproducten in het oogstseizoen (sept t/m dec); ▪ onderzoeken studenten HsZuyd over het gebruik van streekproducten/lokaal voedsel in de horeca en het effect van true pricing op inkoop van lokaal voedsel in bedrijfscatering. 	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal initiatieven van ondernemers, verenigingen en gemeenten binnen Actieplan 'Waterrecreatie Midden- en Noord-Limburg'.	10*	40	30	2019
2	Aantal initiatieven van ondernemers die bewuste en strategische keuzes hebben gemaakt voor de toekomst.	-	120	100	2019
2	Aantal initiatieven van ondernemers die met samenwerkingspartners businesscases voor nieuwe PMPC's hebben opgesteld.	-	6	10	2019
2	Aantal initiatieven van ondernemers die nieuwe PMPC's hebben gerealiseerd.	-	2	8	2019
2	Kennisbevordering- Inspiratiesessies, kenniscafés, excursies, cursussen etc.	-	4	10	2019
2	Vastgesteld plan van aanpak onderwijs-arbeidsmarkt.	-	1	1	2018
3	Nieuwe toeristische vermarkting strategie.	*	1	*1	2019
3	Aantal gestimuleerde bovenregionale evenementen die het merk Limburg versterken.	6	5	10	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
4	Aantal geselecteerde hefboomprojecten waarover definitieve besluitvorming heeft plaatsgehad.	2	4	5-8	2019
5	Aantal nieuwe concepten ontwikkeld in het kader van toeristische infrastructuur.	4	5	5-8	2019
7	Aantal uitgevoerde pilots waarbij per park een plan van aanpak wordt gemaakt hoe het park geïtaliseerd kan worden.	-	10	6	2018
8	Aantal ondersteunende robuuste regionale initiatieven op het gebied van streekgebonden producten.	2	1	5-8	2019

* Kwartiermaker aangesteld opstellen business case en governance structuur gereed eind 2017.

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad. 1 Actieplan Waterrecreatie Midden en Noord Limburg (GS 19 april 2016).

Ad. 2 Versterken ondernemerschap toeristisch-recreatieve sector (GS 7 maart 2017). Nadere subsidieregels Stimuleren investeren in de toekomst door toeristische ondernemers (GS 27 juni 2017) en Nadere subsidieregels Versterken kwaliteit toeristisch aanbod (GS 27 juni 2017).

In het kader van verlaging van de subsidiedeelplafonds van de Nadere subsidieregels Versterken kwaliteit toeristisch aanbod en verhoging van het subsidieplafond van de Nadere subsidieregels Stimuleren investeren in de toekomst door toeristische ondernemers worden de streefwaarden aangepast (GS 27-11-2018), namelijk:

- Aantal initiatieven van ondernemers die bewuste en strategische keuzes hebben gemaakt voor de toekomst van 100 naar 150,
- Aantal initiatieven van ondernemers die met samenwerkingspartners businesscases voor nieuwe PMPC's hebben opgesteld van 10 naar 8,
- Aantal initiatieven van ondernemers die nieuwe PMPC's hebben gerealiseerd van 8 naar 6

Deze wijziging wordt in de 1^e Afwijkingenrapportage 2019 verwerkt.

Ad. 7 Plan van aanpak vitalisering verblijfsrecreatie in Limburg (GS 10 januari 2017).

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 1.2 Innovatiekracht	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	2.342	3	2.345	2.337	8	V
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	0	3.875	3.875	503	3.372	V
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	8.456	7.280	15.736	14.211	1.524	V
1.2.4. Services & Smart Services Campus	4.442	-954	3.488	3.488	0	-
1.2.5. Logistiek	600	0	600	0	600	V
1.2.6. Maakindustrie	300	2.379	2.679	2.679	0	-
1.2.7. Toerisme en recreatie	3.375	2.419	5.794	4.371	1.423	V
	19.515	15.002	34.516	27.589	6.927	V
<i>Personele lasten</i>	2.469	30	2.499	2.138	360	
<i>Kapitaallasten</i>	394	-328	66	12.104	-12.038	
Totaal lasten	22.378	14.703	37.081	41.832	-4.751	N
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.2.1. Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	68	0	68	70	-2	V
1.2.2. Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	0	168	168	0	168	N
1.2.3. Landbouw Agrofood Greenport Venlo	0	1.254	1.254	1.219	35	N
1.2.7. Toerisme en recreatie	0	53	53	155	-102	V
Totaal baten	68	1.474	1.542	1.444	99	N
Totaal saldo van baten en lasten	-22.310	-13.229	-35.539	-40.388	4.849	N
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	9.145	4.721	13.866	13.866	0	
Totaal toevoegingen	9.145	4.721	13.866	13.866	0	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.500	0	1.500	1.500	0	
Immunisatiereserve	18.624	11.230	29.854	23.751	6.103	
Reserve DU Verkeer en vervoer	0	46	46	46	0	
Reserve Transitiefonds	0	140	140	140	0	
Reserve aandelentransactie LIOF	0	994	994	994	0	
Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	0	0	0	13.356	-13.356	
Totaal onttrekkingen	20.124	12.410	32.534	39.787	-7.253	
Saldo mutatie reserves	10.979	7.689	18.668	25.921	-7.253	
Resultaat	-11.331	-5.539	-16.870	-14.467	-2.404	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 1.2. Innovatiekracht resteert een voordelig resultaat van € 2,40 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 6,82 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 6,93 mln. lagere lasten en € 0,99 mln. lagere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

1.2.2. Life Science Brightlands Maastricht Health campus

Het budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per saldo € 3,20 mln. voordelig. Dit budgetverschil wordt met name veroorzaakt doordat de subsidie van het project Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK), tweede tranche, niet in 2018 is verleend. De tweede tranche heeft een looptijd van 1 januari 2018 tot 1 juli 2021. Gezien de langere voorbereidingstijd, wordt de subsidie in 2019 verleend. Derhalve wordt de jaarbijdrage van 2018 van € 3,2 mln., inclusief de bijbehorende dekking vanuit de immunisatiereserve, overgeheveld naar 2019.

1.2.3. Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo

Het budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per saldo € 1,49 mln. voordelig. Dit budget verschil wordt met name veroorzaakt door:

Healthy Eating and Food Innovation (HEFI) € 1,19 mln.

De gereserveerde middelen voor het onderzoeksprogramma Healthy Eating and Food Innovation (1e Afwijkingenrapportage 2018 PS 22-6-2018) voor de jaarschijven 2017 en 2018 van totaal € 1,19 mln. zijn in 2018 niet tot besteding gekomen. Dit is vanwege de complexiteit en langere voorbereiding van dit project. De verwachting is dat de subsidie voor de tweede en derde onderzoekslijn voor het programma HEFI en de nieuwe onderzoekslijn Brightlands Food Claims Centre in 2019 wordt verleend. De hiervoor gereserveerde middelen ad. € 1,19 mln. dienen hiervoor beschikbaar te blijven. Derhalve wordt voorgesteld om deze middelen ad. € 1,19 mln., inclusief de hierbij behorende dekking vanuit de Immunisatiereserve, over te hevelen naar 2019.

Project Bio Traet Center € 0,48 mln.

Van het project Bio Treat Center wordt de subsidie verleend in 2019. Deze was aanvankelijk in 2018 voorzien. Echter vanwege de complexiteit en langere voorbereiding wordt de subsidie in 2019 verleend. Voorgesteld wordt om de hiervoor gereserveerde middelen over te hevelen naar 2019.

Expertise Centrum Business Services Venlo ad. € 0,20 mln.

De voorbereiding van dit project neemt langer tijd in beslag dan gepland; subsidieaanvraag in het kader van de verdere concretisering is in 2019 voorzien. Daarom wordt voorgesteld de hiervoor gereserveerde middelen ad. € 0,20 mln., inclusief de dekking vanuit de Immunisatiereserve, over te hevelen naar 2019.

Overige innovatie projecten / initiatieven Brightlands Greenport Venlo ad. € 0,59 mln.

Op 13 mei 2016 heeft PS ingestemd met het Campusplan voor de Brightlands Greenport Venlo en de uitgangspunten van Bright Innovation Network Greenport Venlo. De campusontwikkeling komt in een fase van grotere projecten, programma's en het bouwen van consortia rond de innovatiethema's van de campus, gezonde voeding, future farming en biobased. Er is een sterke behoefte om initiatieven vanuit ondernemers en onderzoekers financieel te ondersteunen om zodoende projecten en programma's aan de voorkant te helpen bij de opstart. Een aantal initiatieven die in 2018 waren voorzien, worden in 2019 geëffectueerd. Voorgesteld wordt om deze middelen over te hevelen naar 2019 ad. € 0,59 mln., inclusief de dekking vanuit de Immunisatiereserve ad. € 0,31 mln.

LLTL2 ad. € 0,30 mln.

PS hebben op 13 mei 2016 het investeringsprogramma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2 (LLTL2) 2016-2019 vastgesteld. Voor uitvoering van het meerjarige investeringsplan worden de in het coalitieakkoord gereserveerde investeringsmiddelen verdienmodellen Agro 2016-2019 van € 20 mln. ingezet. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma 2016-2019 volledige beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Het verschil wordt met name veroorzaakt doordat van een aantal cofinancieringsprojecten, die waren voorzien in 2018, vindt de besluitvorming begin 2019 plaats. Voorgesteld wordt om het surplus van € 0,30 mln. over te hevelen naar 2019.

Het verschil m.b.t. de onttrekking van de immunisatiereserve bedraagt voor dit product € 1,70 mln. voordelig. Dit verschil wordt veroorzaakt door een lagere onttrekking van de projecten HEFI € 1,19 mln., Expertise Centrum Business Services Venlo € 0,20 mln. en overige € 0,31 mln.

Tenslotte is er nog voor € 1,32 mln. een voorziening getroffen voor een lening aan California Wijnen Geothermie. Deze last wordt gedekt uit de risicoreserve financieel instrumentarium SIS.

1.2.4. Services & Brightlands Smart Service Campus

Er is geen verschil in de reguliere middelen van dit product en wordt derhalve niet toegelicht. Het verschil m.b.t. de onttrekking van de Immunisatiereserve bedraagt voor dit product € 1,20 mln. voordelig. De besteding van het project Center for Big Data Statistics Heerlen is over de jaren 2019 € 0,20 mln. en 2020 € 1 mln. gefaseerd. De aanwending vanuit de Immunisatiereserve zal voor dit project in 2019 en 2020 geëffectueerd worden.

1.2.5. Logistiek

Het voordelige budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per saldo € 0,60 mln. De projectsubsidie (jaarschijf 2018) voor het project Programma Limburg Logistiek is niet in 2018 verleend. Omdat in de uitvoering van het programma een achterstand is ontstaan. De jaarschijf 2018 zal, op basis van een voortgangsrapportage van het LIOF, in 2019 verleend worden.

1.2.7. Toerisme en recreatie

Het budgetverschil in de reguliere middelen van dit product bedraagt per saldo € 1,52 mln. Dit verschil wordt met name veroorzaakt door:

- de subsidieregelingen "Versterken kwaliteit toeristische aanbod" en "Stimulering investering in de toekomst voor toeristische ondernemers" € 0,41 mln.. Deze subsidieregelingen hebben een looptijd tot 1 mei 2019 (GS 27 juni 2017). De hiervoor gereserveerde middelen € 0,41 mln., inclusief de gereserveerde kosten voor de uitvoering van deze subsidieregeling, worden derhalve overgeheveld naar 2019;
- de lagere realisatie van het plan Toerisme & Recreatie 2016-2019, ad. € 0,80 mln. Voor de uitvoering van het meerjarige investeringsplan worden de in het coalitie akkoord gereserveerde investeringsmiddelen voor Toerisme & Recreatie € 12 mln. ingezet. Binnen de planning en uitvoeringen van de projecten hebben enkele verschuivingen tussen 2018 en 2019 plaatsgevonden. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Daarom stellen we voor het restant van € 0,80 mln. over te hevelen naar 2019;
- de niet bestede middelen t.b.v. Destinatie Markering Limburg ad. € 0,25 mln. De uitvoering van de opdracht t.b.v. Destinatie Marketing Limburg vindt in 2019 e.v. plaats. De in de Voorjaarsnota 2018 (PS 29-6-2018 beschikbaar gestelde middelen (€ 0,25 mln. in 2018) zijn niet in 2018 besteed en worden derhalve overgeheveld naar 2019.

Het verschil in de kapitaallasten ad € 12,04 mln. heeft betrekking op afwaarderingen van Financieel Vaste Activa. Het gaat vooral om niet-revolverende investeringen in structuurversterkende projecten die gezien kunnen worden als subsidies. Deze zijn echter om financieel-technische redenen in het verleden verwerkt als agiostortingen. In de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking 2.0 is op basis van risico-inschattingen rekening gehouden met deze afwaarderingen. Voor een specificatie verwijzen wij naar de Toelichting op de balans, in deel 2 Jaarrekening 2018.

€ x 1.000

Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Bijdragen derden		Restantkrediet ultimo 2018	
	Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	t/m 2017	2018	uitgaven	bijdragen derden
Life Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	173.650	-	105.932	11.537	-	-	56.182	-
Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	13.418	-	2.621	1.145	-	-	9.652	-
Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo	64.698	424	47.333	7.958	376	-	9.407	48
Services & Brightlands Smart Services Campus	4.200	-	2.685	915	-	-	600	-
	255.966	424	158.571	21.555	376	0	75.841	48

Toelichting kredieten:

In de periode 2011-2018 zijn er diverse besluiten genomen inzake structuurversterkende projecten, welke uiteindelijk vertaald zijn in participaties in de campussen. Voor een nadere toelichting op deze deelnemingen verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering	Verbonden partijen
	Chemelot Campus Vastgoed C.V.
	Chemelot Campus B.V.
	Chemelot Participaties B.V.
	Chemelot Ventures B.V.
	Enabling Technologies B.V.
	Chemelot Research Facilities B.V.
	Chemelot Scientific Participations B.V.
Lening aan QCP Holding B.V.	
Lening aan ZON PTC B.V.	Brightlands Maastricht Health Campus B.V.
Lening aan Stichting Life Incubator Maastricht (SLIMBrains)	Brains Unlimited B.V.
Lening aan GPV / B.V. Ontwikkelbedrijf	B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo
Garantstelling aan B.V. Ontwikkelbedrijf GPV	B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo
	Brightlands Greenport Venlo B.V.
	Brightlands Agro/Food fonds
Lening Feed Design Lab	
Lening aan Californië Wijnen Geothermie B.V.	
Lening aan CHV B.V.	CHV B.V.
	CMD B.V.
Lening aan Toverland Holding B.V.	

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 1.2. Innovatiekracht. Deze verbonden partijen vormen de spil in het topsectorenbeleid.

De Chemelot entiteiten beogen een versterking van de *sector Chemie en materialen* door de investeringen in vastgoed en innovatie ontwikkelingen op de campus. Brains Unlimited en MHC B.V. zetten in op de doorontwikkeling van de *sector life sciences*. Greenport Venlo in samenhang met het plan van aanpak GPV versterken de *sector Tuinbouw en Agrofood*. De entiteiten CMD en CHV focussen gezamenlijk met het instituut BISS op de *sector Smart Services*.

Zie voor nadere informatie de paragraaf verbonden partijen

1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt

Dit programma richt zich op het goed op elkaar afstemmen van onderwijs en arbeidsmarkt om een toekomstbestendige beroepsbevolking te realiseren.

Om de Provinciale ambities in de volle breedte te kunnen realiseren, is een goed functioneren van de arbeidsmarkt van groot belang. Nu de economische crisis achter de rug is, lopen de tekorten aan goede arbeidskrachten in rap tempo op. Met name in de zorg, ICT, logistiek en de bouw is de krapte merkbaar. Niet alleen economische groei maar ook de grote uitstroom van arbeidskrachten door het behalen van de pensioengerechtigde leeftijd, zorgt voor een grote vraag naar werknemers op alle niveaus. Zowel werknemers als werkzoekenden ondervinden de gevolgen van digitalisering en technologisering doordat functies en taken veranderen of zelfs helemaal verdwijnen. Tegelijkertijd ontstaan er nieuwe beroepen. Er worden andere competenties en meer flexibiliteit gevraagd van werknemers en organisaties op de arbeidsmarkt. Al deze ontwikkelingen te samen zorgen voor een mismatch tussen vraag en aanbod. De uitdagingen waar Limburg voor staat, zijn het verhogen van de participatiegraad, het bevorderen van de instroom van werkzoekenden naar kansensectoren en het terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters. Daarbij worden de landsgrenzen niet als belemmering gezien.

De euregionale arbeidsmarkt biedt voor Limburg grote kansen zowel vanuit economisch als sociaal perspectief,³ maar is door een aantal belemmeringen - waaronder onderwijs dat grensoverschrijdend onvoldoende aansluit - nog beperkt van omvang. Het onderwijs is de belangrijkste 'toeleverancier' van toekomstige werknemers. De kwaliteit van het aangeboden onderwijs bepaalt in grote mate de geschiktheid van onze toekomstige arbeidskrachten. De veranderende arbeidsmarkt vraagt van het onderwijs een grote mate van flexibiliteit en samenwerking met het bedrijfsleven.

Wat willen we bereiken?

De bevolking in Limburg is beter toegerust voor de huidige en toekomstige arbeidsmarkt. Er bestaat een betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt, ook gericht op maximale instroom van arbeid en minder uitval. De beroepsbevolking beschikt over de juiste competenties en kan zich tijdig aanpassen aan een veranderende vraag.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Onderwijs in Limburg is toekomstbestendig en vraaggericht, voor alle niveaus en levensfasen en passend bij het (grensoverschrijdend) karakter van de regio. De kans op werk staat centraal.

Criterium 2: De arbeidsmobiliteit in de Euregio kent geen belemmeringen meer.

Criterium 3: De (euregionale) samenwerking tussen onderwijs, bedrijfsleven, gemeenten, en instanties als Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) is effectief.

Criterium 4: Mensen doen naar vermogen mee ook om economische structuurversterking te realiseren.

---

³ Atlassen van kansen voor Zuid-, Midden- en Noord-Limburg, en het aangrenzend buitenland (2013).

Wat hebben we bereikt?

Zowel de Kaderbrief Onderwijs 2016-2019 als de Sociale Agenda Limburg 2025 zijn volop in uitvoering.

De economische ontwikkelingen zijn dermate positief dat we constateerden dat de huidige aanpak op de arbeidsmarkt extra inzet behoeft. Daartoe is in 2017 een extra impuls gegeven met het aanvalsplan arbeidsmarkt en in mei 2018 gevolgd door de uitvoeringsstrategie Zo WERKT Limburg. Met dit intensiveringsprogramma beogen we sneller te anticiperen op de arbeidsmarkt van de toekomst en de effectiviteit van de samenwerking tussen arbeidsmarktpartijen te bevorderen.

Projecten die in 2018 zijn gestart:

- “Door inzicht aan de slag”;
- “Aanpak kwetsbare jongeren”;
- “Modelontwikkeling duale trajecten”;
- “Loopbaanontwikkelcentrum”;
- “Ontschotten opleidingsbudgetten”.

Voorbeelden van projecten die in 2018 een bijdrage leverden aan toekomstbestendig en vraaggericht onderwijs zijn:

- (criterium 1) De werkplaats voor Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs, de Human Capital Agenda's en het Techniekplan Limburg;
- (criterium 2 en 3) De impulsregelingen euregionaal onderwijs, de grensoverschrijdende bemiddelingsteams, Grensinfo punten en kennis-as project Institute for Transnational and Euregional cross border coöperation and Mobility (ITEM). Deze leverden een bijdrage aan de arbeidsmobiliteit over de euregionale grenzen en aan de samenwerking tussen de verschillende stakeholders;
- (criterium 4) Twee projecten voor kwetsbare jongeren op MBO 1 niveau in de regio's Noord- en Midden- Limburg en Zuid-Limburg. Dit zijn projecten die in 2018 zijn ingezet en ertoe leiden dat mensen naar vermogen meedoen.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	1.3.1. Arbeidsmarkt
Programmalijn	1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. HCA's en het Techniekplan, onderdeel Werken (werknemers en werkzoekenden), zijn in uitvoering en gemonitord. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. In het kader van de diverse HCA's zijn projecten uitgevoerd die werkgevers en medewerkers ondersteunen op het gebied van duurzame inzetbaarheid. Met name in de sectoren van de zorg, logistiek, ICT en techniek breed zijn hiervoor diverse projecten in uitvoering gebracht. Voorbereiding/input projectaanvraag Regionaal InvesteringsFonds (RIF)/MBO Digitalisering. Door middel van publiek-private samenwerkingen zoals	4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>de Centra voor innovatief Vakmanschap voor de gebouwde omgeving en Installatietechniek wordt ook ingezet op het praktijkgericht opleiden en bijscholen met state of the art onderwijs voor werkenden en werkzoekenden.</p> <p>De aandacht voor instroom van werkzoekenden is generiek opgepakt vanuit het Limburg Werk Akkoord, (product 1.3.3) en het programma Zo WERKT Limburg (ZWL). Binnen dit laatste programma is ook aandacht voor intersectoraal opleiden om door middel van omscholen werkenden en werkzoekende beter toe te leiden naar de arbeidsmarkt.</p> <p>Door de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de zorgsector (van overschot naar krapte) is de focus binnen HCA Zorg veranderd. Via RAAT (Regionaal Actieplan Aanpak Tekorten) en ZWL is er meer aandacht voor instroom en behoud van personeel.</p>	
<p>2. Conform het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken wordt ingezet op een versterking en uitbreiding van de grensinformatievoorziening, grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling en diploma-(h)erkenning.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn in Limburg een viertal grensinfopunten (GIPs) actief, waarvan drie gericht op de grenspendelaars Nederland-Duitsland (Kerkrade, Euregio Rijn-Maas-Noord en Euregio Rijn-Waal) en sinds medio 2016 één gericht op de grenspendelaars tussen Nederland en Vlaanderen (Maastricht).</p> <p>In 2018 is door het Rijk, de provincies en gemeenten overeenstemming bereikt over een structurele financiering van de grensinfopunten vanaf januari 2021. Voor het Nederlandse deel van de kosten draagt het Rijk 50%, Provincie en gemeenten beiden 25%. Ook aan Duitse zijde is overeenstemming bereikt over een structurele financiering zodat de voortzetting van deze service langdurig is geborgd.</p> <p>Op het gebied van de grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling kent Limburg naast het Service Grensoverschrijdende Arbeidsbemiddeling (SGA) Kerkrade inmiddels ook een SGA Maastricht met een focus op de samenwerking met Vlaanderen en Wallonië. Vanuit Venlo wordt gewerkt aan een verdere invulling van een SGA als vervolgstap op het Duitslandteam van het UWV van Noord- en Midden-Limburg. Daarnaast heeft ook het GIP Rijn Waal recent een startbijeenkomst over</p>	2,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>grensoverschrijdende arbeidsmarkt georganiseerd.</p> <p>In 2018 is in het kader van de versnelde diploma-erkenning gestart met een project waarbij concreet wordt onderzocht hoe de barrières ten aanzien van de beroepen verpleger, fysiotherapeut en schooldocent geslecht kunnen worden.</p> <p>In 2018 heeft het CBS met andere data-verzamelaars uit Duitsland, België en de Benelux gewerkt aan een structurele instroom van euregionale data waarmee nieuwe inzichten.</p>	
<p>3. Arbeidsmarktinformatie is verbreed en toegankelijk gemaakt. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 is het eigenaarschap van het Arbeidsmarktdashboard overgedragen van Brainport Network aan Etil. Etil heeft in 2018 een vernieuwd platform neergezet: Arbeidsmarkt Inzicht. Het jaar 2018 stond in het kader van 'de basis op orde'. Hier is Etil in geslaagd: er staat een goed werkend platform met relevante inhoud. In 2018 zijn er, naast Limburg en Noord-Brabant, vier nieuwe regio's als afnemer aangesloten.</p>	1,2
<p>4. Aanvalsplan arbeidsmarkt is opgesteld en in uitvoering. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In november 2017 hebben GS het aanvalsplan arbeidsmarkt Limburg vastgesteld, in mei 2018 gevolgd door de uitvoeringsstrategie Zo WERKT Limburg. Hierbij ligt de focus op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het inrichten van een kennisnetwerk Kennisnetwerk arbeidsmarkt; ▪ communicatie: iedereen die betrokken is bij de arbeidsmarkt bewust maken van de opgave waar we voor staan; ▪ het in beeld krijgen van competenties en mogelijkheden van Limburgse werkzoekenden met het uiteindelijke doel deze groep duurzaam toe te leiden naar werk (Door inzicht aan de slag); ▪ vanuit een visie op skills en kennis die de regio vanuit economisch perspectief nodig heeft, toeleiden naar werk. (Sectorale aanpak arbeidsmarktregio's); ▪ kwetsbare jongeren die geen onderwijs volgen en geen werk hebben in beeld krijgen en perspectief bieden op onderwijs of werk en voorkomen dat, er een nieuwe groep kwetsbare jongeren ontstaat; ▪ arbeidsparticipatie van statushouders versnellen; 	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ een gezamenlijke en brede aanpak op arbeidsmigratie; ▪ het ontwikkelen van een ondersteuningsstructuur die de burger wegwijs maakt en begeleidt bij zijn of haar ontwikkeling op de arbeidsmarkt (Loopbaanontwikkelcentrum); ▪ bereiken dat werkgevers hun toekomstige personeelsbehoefte in beeld hebben om zo tijdig in te kunnen spelen op de veranderende vraag. ▪ ontschotten en ontsluiten van opleidingsbudgetten. 	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
1	Uitvoering aantal projecten op het onderdeel "Werken" op basis van de herijkte HCA's en techniekplan.	3	6	6	2018
2	De dekkende infrastructuur voor grensinfopunten wordt behouden en versterkt.	4	4	4	2018
2	Aantal bemiddelingsteams; de bemiddelingsteams in Noord- en Zuid-Limburg worden uitgebreid en de bestaande bemiddelingsteams versterkt.	2	3	3	2018
3, 4	Aanvalsplan arbeidsmarkt met bijbehorende relevante arbeidsmarktinformatie is opgeleverd.	0	1	1	2018
4	Een aantal toonaangevende projecten zijn in uitvoering.	0	5	3	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

4. In de voortgangsrapportage Zo WERKT Limburg (Commissie FEB d.d. 01-02-2019) worden de toonaangevende projecten nader beschreven.

Product	1.3.2. Onderwijs
Programmalijn	1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. De HCA's en het Techniekplan zijn verder uitgevoerd en gemonitord voor de lijnen "kiezen en leren". Roi Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Met de Human Capital Agenda's en het Techniekplan Limburg wordt ingespeeld op de behoefte aan geschikt personeel voor de voor Limburg belangrijke sectoren. Met het	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>Techniekplan Limburg ligt de belangrijkste opgave in het bieden en behouden van kwalitatief goed techniekonderwijs in doorlopende leerlijnen van VMBO tot HBO. In samenspraak met de VMBO's en MBO's zijn voor de extra rijksmiddelen technisch VMBO regioplannen opgesteld. In het primair onderwijs (PO) zijn extra middelen gegaan naar het bevorderen van Wetenschap en Technologie in het basisonderwijs.</p> <p>In het kader van de HCA ICT is er ingezet op bewustwording, verbinden en faciliteren via events en werkbezoeken. Er zijn projecten opgezet die gericht zijn op kwaliteit en aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt. Een privaat publieke samenwerking rond verbeteren van het MBO onderwijs - ICT opleidingen, alsook digitale vaardigheden in beroepen waar de impact van digitalisering groot zal zijn – is nog volop in ontwikkeling (Regionaal Investerings Fonds (RIF) Digitalisering MBO).</p>	
<p>2. Het Actieplan Grensoverschrijdend Leren en Werken is in uitvoering voor het onderdeel Euregionaal onderwijs. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 is de Impulsregeling Euregionaal Onderwijs uitgerold. Op basis daarvan kunnen PO en VO scholen (ook VMBO/MBO) gebruik maken van ondersteuning om leerlingen taalcertificaten te verstrekken, docenten op te leiden en samenwerking tussen scholen over de grens en in de leerlijn tot stand te brengen. De doelstellingen voor 2018 en 2019 zijn eind 2017 in de midterm review verhoogd. Over de gehele periode hebben nu 22 nieuwe scholen euregionaal onderwijs geïmplementeerd en hebben 450 leerlingen een taalcertificaat behaald.</p> <p>Met name de betrokkenheid van VMBO en MBO scholen is zeer sterk gestegen. In het project ketensamenwerking MBO zijn drie VMBO's en vier MBO's betrokken samen met een aantal Duitse en Belgische scholen.</p> <p>Door inzet van de Ambassadeur Euregio zijn schoolbesturen en directies benaderd op dit thema, zijn bijeenkomsten georganiseerd en is voorlichting gegeven.</p> <p>In 2018 is (in Q4) ook de website gelanceerd en is een social media campagne gestart om breder bewustzijn over dit onderwijs te realiseren.</p>	1,3
<p>3. Primair en voortgezet onderwijs zet in</p>	<p>Gerealiseerd.</p>	

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>op onderwijsinnovatie in de doorlopende leerlijn. Kennis wordt gedeeld en initiatieven zijn gevalideerd. Uitvoering motie 774 inzake Limburgse Onderwijslab.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Met de werkplaats is een onderwijsinnovatieproject gestart om leraren in het primair en voortgezet onderwijs in heel de provincie Limburg de ruimte en begeleiding te bieden om initiatieven te ontplooiën op het gebied van talentontwikkeling en digitalisering in de doorlopende leerlijnen tussen primair en voortgezet onderwijs. Het project is vormgegeven en wordt uitgevoerd door het onderwijsveld zelf. Er zijn inmiddels ruim 35 projecten gestart en tussenevaluatie wijst uit dat het initiatief breed draagvlak heeft in het onderwijsveld. De Educatieve Agenda Limburg (EAL) zorgt in de veelheid van de initiatieven voor de validatie van projectresultaten in brede zin en in het bijzonder voor het creëren van gelijke kansen. In september 2018 is de tweede fase van EAL van start gegaan, waarbij de Provincie Limburg middelen heeft toegekend voor de eerste twee jaar van deze tweede fase.</p>	
<p>4. Jongeren met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt nemen deel aan een programma voor werkend leren.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In het kader van de Rijksregeling 'Regionaal Investerings Fonds MBO' zijn twee Limburgse aanvragen ondersteund. Deze twee aanvragen zijn gericht op duurzame publiek-private samenwerkingen in het beroepsonderwijs. De doelgroep van deze projecten zijn gericht op leerlingen op het MBO niveau 1. Talent in bedrijf (ROC Gilde, Noord- en Midden Limburg) en Voordeel en vervolg (ROC Arcus en ROC Leeuwenborgh). In 2018 is voor het MBO 2 offensief een eerste opzet opgesteld en deze aanpak wordt binnen één ROC momenteel geïmplementeerd. Het draagvlak voor deze aanpak wordt ook bij de overige Limburgse ROC's getoetst. Breed draagvlak binnen de ROC's is voor de Provincie een belangrijke voorwaarde.</p>	1,3,4
<p>5. Initiatieven in het kader van gelijke kansen in het onderwijs worden ontplooid.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn vier Limburgse gemeenten aangesloten bij de Gelijke Kansen Alliantie (GKA) van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).</p>	4
<p>6. Arbeidsmarktinformatie is verbreed en toegankelijk gemaakt.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>	<p>In 2018 is het eigenaarschap van het Arbeidsmarktdashboard overgedragen van Brainport Network aan Etil. Etil heeft in 2018 een vernieuwd platform neergezet (Arbeidsmarkt Inzicht). Het jaar 2018 stond in het kader van 'de basis op orde'. Hier is Etil in geslaagd. Er staat</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	een goed werkend platform met relevante inhoud. In 2018 zijn er, naast Limburg en Noord-Brabant, vier nieuwe regio's als afnemer aangesloten.	
7. De verbinding is gelegd met het aanvalsplan arbeidsmarkt. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, aanjager</i>	In november 2017 hebben GS het aanvalsplan arbeidsmarkt Limburg vastgesteld, in mei 2018 gevolgd door de uitvoeringsstrategie Zo WERKT Limburg. Binnen de actielijn Lang Leven het Leren wordt nadrukkelijk samengewerkt met het MBO en HBO. Strategische HRM beleid en Loopbaanbegeleiding zijn hierbinnen voor het onderwijs belangrijke thema's.	1,2,3,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoering aantal projecten op het onderdelen "Kiezen" en "Leren" op basis van de herijkte HCA's en techniekplan.	5	7	7	2018
2	Uitbreiding van het aantal Euregio(profiel) scholen.	58	70	70	2019
3	Aantal samenwerkingsprojecten PO en VO in innovatie in de doorlopende leerlijn.	0	30	40	2019
4	Het aantal initiatieven voor leerlingen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt in uitvoering.	2	2	3	2018
5	Aantal initiatieven uit Limburg zijn aangesloten bij de Gelijke Kansen Alliantie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).	0	4	3	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad. 5 In 2018 zijn vier Limburgse gemeenten aangesloten bij de Gelijke Kansen Alliantie (GKA) van het Ministerie van OCW.

Product	1.3.3. Limburg Werkt akkoord
Programmalijn	1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Vernieuwende activiteiten i.h.k.v. het afsprakenkader zijn ontplooid met specifieke aandacht voor het bevorderen van (inter)sectorale mobiliteit. Rol Provincie: <i>ondersteuner, partner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. In 2018 hebben we, gesteund door de bloeiende economie, de arbeidsmarktregio's ondersteund om samen met onderwijs en bedrijfsleven sectorale aanpakken te ontwikkelen. Hierin wordt de instroom van werkzoekende (rechtstreeks of via leerwerkplekken) naar kansrijke sectoren	3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	bevorderd. In totaal zijn er ruim 15 aanpakken ontwikkeld, dan wel in uitvoering, voor onder andere de sectoren Bouw, Zorg, Groen, Logistiek, Techniek, Medische Logistiek en de Automotive.	
<p>2. De eerste resultaten van arbeidsparticipatieproject 4 Limburg zijn bekend en geëvalueerd. Rol Provincie: <i>ondersteuner, partner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. Het programma 4Limburg, dat medio 2017 mede dankzij onze steun is gestart, wil kennis en wetenschappelijke expertise over kwetsbare jongeren, duurzame inzetbaarheid, inclusieve arbeidsmarkt en verbreding van het arbeidsbegrip beschikbaar stellen voor de praktijk. Dit om partners te ondersteunen bij vernieuwing maar ook om te onderzoeken welke aanpakken wel en niet werken. Eind 2018 hebben we de rapportage met de resultaten voor de eerste periode (juni 2017-december 2018) ontvangen.</p>	1,3,4
<p>3. Herijking van het scholingsfonds/scholingsvouchers is gereed en in uitvoering. Rol Provincie: <i>partner, ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. Eind 2018 hebben 1700 werkzoekenden gebruik gemaakt van een scholing via dit systeem. Ook de vouchers zetten we steeds meer in in het kader van 'sectorale mobiliteit'. Dit doen we door in overleg met de arbeidsmarktregio en sectoren de ingrediënten van de Limburg Aanpak toe te passen. Hierbij blijft het bedrijfsleven en de arbeidsmarktregio in de lead.</p>	3,4
<p>4. De Limburg aanpak wordt toegepast binnen acquisitietrajecten en uitbreidingsvragen van bedrijven. Rol Provincie: <i>regisseur, partner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. De Limburg aanpak die op basis van de arbeidstoeleiding naar VDL Nedcar en het Venlose bedrijf Beej Benders door TNO (Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek) is ontwikkeld, is in 2018 toegepast binnen andere sectoren zoals de Bouw, de Groensector en de Zorg.</p>	3,4
<p>5. Verbreden en monitoren van de nieuwe toepassingen SROI. Rol Provincie: <i>partner, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Conform de doelstellingen van het uitvoeringsprogramma Sociale Agenda 2025 onderdeel Limburg Werkt Akkoord is in 2018 naast het monitoren van de Social Return On Investment (SROI) verplichtingen bij provinciale aanbestedingen ook de inzet van het SROI instrument verbreed. Zo heeft er in de eerste helft van 2018 de jaarlijkse bijeenkomst voor de twintig convenantpartners van het Sociaal Verbond Limburg plaatsgevonden. Tijdens deze</p>	3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	bijeenkomst zijn door de partners goede praktijkvoorbeelden over het creëren van kansen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gedeeld. Het SROI 'convenant bouw' dat met succes in Midden-Limburg wordt ingezet, is uitgebreid naar de Groen, Zorg en Welzijnssector.	
6. Jongeren met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt nemen deel aan een programma voor werkend leren. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i>	Deels gerealiseerd. In het kader van de Rijksregeling 'Regionaal Investerings Fonds mbo' zijn twee Limburgse aanvragen ondersteund. Deze twee aanvragen zijn gericht op duurzame publiek private samenwerkingen in het beroepsonderwijs. De doelgroep van deze projecten zijn gericht op leerlingen op het MBO niveau 1. Talent in bedrijf (ROC Gilde, Noord- en Midden Limburg) en Voordeel en vervolg (ROC Arcus en ROC Leeuwenborgh). In 2018 is voor het MBO 2 offensief een eerste opzet opgesteld en deze aanpak wordt binnen één ROC momenteel geïmplementeerd. Het draagvlak voor deze aanpak wordt ook bij de overige Limburgse ROC 's getoetst en dit proces duurt langer dan voorzien. Breed draagvlak binnen de ROC's is voor de Provincie een belangrijke voorwaarde.	1,3,4
7. De verbinding is gelegd met het aanvalsplan arbeidsmarkt. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. Bij de activiteiten die vanuit het Limburg Werk Akkoord worden opgezet/ ondersteund, is ook in 2018 daar waar mogelijk de verbinding gelegd met het aanvalsplan arbeidsmarkt (lijn1 Iedereen doet mee). Op projectniveau is en wordt dit onder meer vertaald binnen de prioritaire projecten Door Inzicht aan de Slag en Jongeren in Beeld.	1,3,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Het aantal initiatieven dat in het kader van het afsprakenkader met de arbeidsmarktregio's ter bevordering van Sectorale Mobiliteit is ontwikkeld.	4	15	8	2018
2	Het aantal experimenten/ vernieuwende initiatieven die binnen het arbeidsparticipatieproject 4Limburg zijn ontwikkeld.	0	12	12	2018
3	Herijking uitgevoerd en in uitvoering.	0	1	1	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
4	Het aantal initiatieven waarbij de Limburg aanpak is toegepast.	1	5	5	2018
6	Het aantal initiatieven voor leerlingen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt in uitvoering (zie ook 1.3.2.).	2	2	3	2018
1-6	Het aantal leerwerkplekken dat met de in gang gezette en door de Provincie ondersteunde acties zullen worden gerealiseerd.	7000	8050	8000	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

In de voortgangsrapportage Sociale Agenda Limburg 2017-2018 worden de initiatieven en resultaten nader beschreven.

Wat heeft het ons gekost?

Begrotingsprogramma 1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.3.1. Arbeidsmarkt	1.172	314	1.486	987	498	V
1.3.2. Onderwijs	5.368	172	5.540	4.815	724	V
1.3.3. Limburgs Werk Akkoord	5.850	336	6.186	3.956	2.231	V
	12.390	823	13.212	9.759	3.453	V
<i>Personele lasten</i>	1.064	361	1.424	1.336	88	
Totaal lasten	13.453	1.183	14.636	11.095	3.541	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
1.3.1. Arbeidsmarkt	0	20	20	8	12	N
Totaal baten	0	20	20	8	12	N
Totaal saldo van baten en lasten	-13.453	-1.163	-14.616	-11.087	-3.529	V
Mutatie reserves						
<i>Onttrekking reserves</i>						
Immunisatiereserve	1.000	0	1.000	0	1.000	
Saldo mutatie reserves	1.000	0	1.000	0	1.000	
Resultaat	-12.453	-1.163	-13.616	-11.087	-2.529	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 1.3. Onderwijs en arbeidsmarkt resteert een voordelig resultaat van € 2,53 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 3,44 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 3,45 mln. lagere lasten en € 0,01 mln. lagere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

1.3.1. Arbeidsmarkt

Het budgetverschil van de reguliere middelen is per saldo € 0,49 mln. voordelig. Dit voordelig verschil wordt met name veroorzaakt doordat een aantal subsidieaanvragen die in 2018 voorzien waren, in 2019 worden beschikt. De aanvraag van deze projecten vergt een langere tijd van voorbereiding dan aanvankelijk voorzien. Dit betreft onder andere de volgende projecten:

- Servicepunt Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt Kerkrade 2019 en 2020;

- Regionale Investeringsfonds (RIF) ICT;
- Human Capital Agenda Logistiek.

1.3.2. Onderwijs

Het budgetverschil van de reguliere middelen is € 0,72 mln. voordelig. Dit voordelig resultaat wordt veroorzaakt doordat een aantal budgetten niet volledig zijn uitgeput in 2018. Dit betreft voornamelijk de volgende budgetten:

Euregionaal Onderwijs ad. € 0,15 mln.

De subsidieregeling Impuls Regionaal Onderwijs in PO en VMBO heeft een looptijd tot en met juli 2019. Om aan de verplichtingen van deze regeling te kunnen voldoen, wordt het restant van € 0,15 mln. overgeheveld naar 2019.

Human Capital Agenda's/Techniekpact; onderdeel onderwijs ad. € 0,36 mln.

De aanvraag van diverse projecten, waaronder Regionaal Investerings Fonds (RIF) ICT en Human Capital Agenda Logistiek vergt een langere voorbereiding dan voorzien. De voltooiing van deze subsidieaanvragen worden in 2019 verwacht. Het restant van € 0,36 mln. wordt derhalve overgeheveld naar 2019.

Onderwijs als schakel ad. € 0,13 mln.

Op 11 december 2018 hebben GS ingestemd met de cofinanciering van 4 Interregprojecten: Euregio Campus Limburg/Niederrhein, Euregio X-perience 2.0, Grensinfopunt euregio Rijn-Maas-Noord 2020 en het project Grensinfopunt Extra ERW. De projecten worden definitief beschikt, na goedkeuring van de stuurgroep Interreg. De definitieve subsidieverlening vindt in 2019 plaats. Het restant van € 0,13 mln. wordt derhalve overgeheveld naar 2019.

1.3.3. Limburgs Werkt akkoord

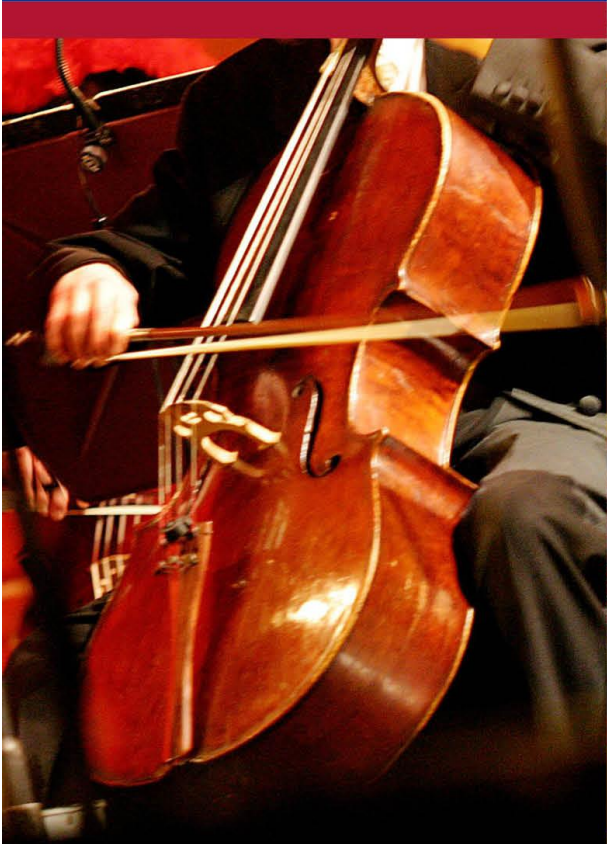
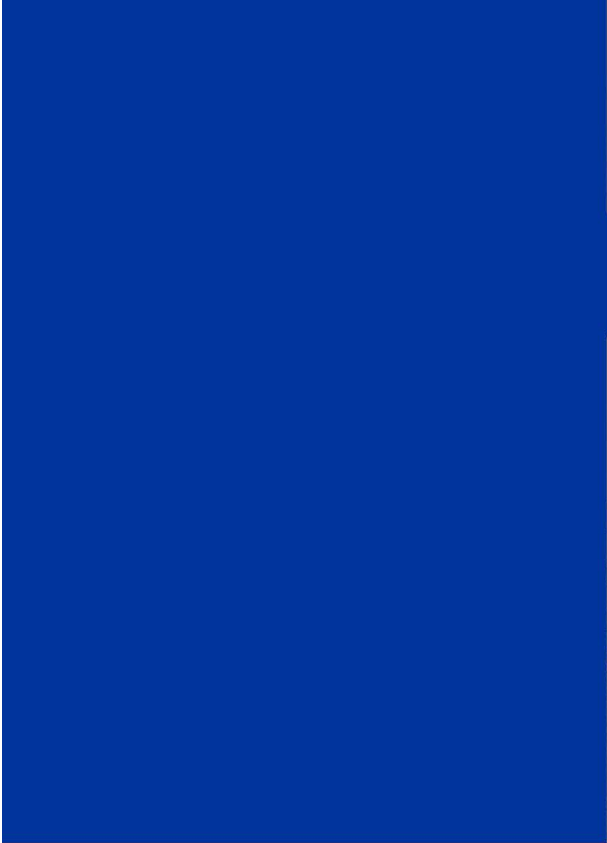
Het product 1.3.3. Limburg Werkt Akkoord laat een voordelig verschil zien van € 2,23 mln. Dit voordelig verschil wordt met name veroorzaakt door:

- een lagere besteding van het Uitvoeringsprogramma Sociale Agenda Limburg 2025 onderdeel Limburg Werkt Akkoord ad. € 0,66 mln. In 2018 was er rekening gehouden met subsidiebeschikking van een aantal projecten waaronder Buitengewoon, Sectorale arrangementen regio Venlo en Zorg. Echter de subsidiebeschikkingen van deze projecten worden begin 2019 verleend;
- een lagere besteding van het budget voor het Aanvalsplan Arbeidsmarkt "Zo Werkt Limburg 2018-2019" ad. € 0,49 mln. Het Aanvalsplan loopt door naar 2019. De niet bestede middelen zijn nodig voor de uitvoering van dit plan;
- de subsidiebeschikking van het project 4Limburg ad. € 1 mln. wordt begin 2019 verleend en derhalve niet besteed in 2018. Als gevolg hiervan heeft ook de dekking uit de Immunisatiereserve ad € 1 mln. nog niet plaatsgevonden.

De niet bestede middelen van € 2,23 mln. worden middels een overboekingsvoorstel overgeheveld naar 2019.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Bedrijfsvoering	Financiering
	Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken
	Lening aan stichting HAS
SROI	

2.1. Sociale innovatie en participatie

Dit programma richt zich op een samenleving waarin iedereen naar vermogen kan meedoen, waarin mensen de vrijheid hebben om in hun eigen omgeving hun ambities te kunnen waarmaken, elkaar daarbij ondersteunen en solidair zijn. Daarbij is er ook oog voor (de mogelijkheden van) kwetsbare groepen in de samenleving. Het programma neemt Positieve Gezondheid als uitgangspunt.

Limburg heeft ten opzichte van andere delen van Nederland een achterstandspositie op het terrein van gezondheid en vitaliteit. Wat tot een tweedeling in de Limburgse samenleving heeft geleid. Daarin moet een trendbreuk worden gerealiseerd. Dat kan alleen in een lang en meerjarig proces. Door de decentralisaties in het sociaal domein nemen steeds meer Limburgers het heft in eigen handen. Hiervoor dienen voorwaarden te worden geschapen om initiatieven in buurt en wijk kansen te geven. Dat vraagt van de overheid andere instrumenten dan de gangbare.

Wat willen we bereiken?

Doelstelling van de Sociale Agenda 2025 (SAL2025) is de sociaaleconomische positie van Limburgers te verbeteren door maatschappelijke participatie te bevorderen en met creativiteit voorwaarden te scheppen voor vitale gemeenschappen. Door de gezondheid en de huidige leef- en woonomgeving te verbeteren, zal de vraag naar zorg worden teruggedrongen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterion 1: Limburg ontwikkelt een partnerschap van burgers, gemeenten, ondernemers en kennisinstellingen, waarmee gebouwd kan worden aan een vitale leefomgeving en goede gezondheid.

Criterion 2: Limburgse gemeenten en maatschappelijke organisaties stellen de behoeften van (actieve) burgers centraal en handelen en creëren nieuwe werkvormen in hun beleid.

Criterion 3: Limburg is vernieuwend in het realiseren van een gezonder leven voor alle Limburgers.

Criterion 4: Limburgers doen naar vermogen mee aan de samenleving.

Wat hebben we bereikt?

Het jaar 2018 is het derde jaar dat wij uitvoering hebben gegeven aan de SAL2025. Het doel van de SAL2025 is om in 2025 de eerste achterstanden in gezondheid en participatie van Limburgers ten opzichte van de rest van Nederland te hebben ingelopen. De SAL2025 maakt het mogelijk om samen met (georganiseerde) burgers, zorgondernemers, gemeenten en zorgverzekeraars en kennisinstututen initiatieven te ontwikkelen en uit te voeren. De initiatieven en experimenten nemen het concept van Positieve Gezondheid als uitgangspunt.

Bij brief van 16 mei 2018 hebben we u het rapport 'Talent keert de trend!' (de eerste integrale effectmeting Sociale Agenda Limburg 2025) gestuurd. Uit het rapport blijkt dat met de SAL2025 goede stappen voorwaarts zijn gezet en dat onze partners de urgentie en gekozen koers uitdrukkelijk onderschrijven.

Binnen het onderdeel sociale innovatie en participatie worden zes acties onderscheiden. Wij hebben daaraan in 2018 – op basis van het Uitvoeringsprogramma 2018-2019 SAL 2025 – uitvoering gegeven.

1. Limburgse proeftuinen voor Positieve Gezondheid

In onze provincie is met het concept van Positieve Gezondheid geëxperimenteerd. Op 28 maart 2018 zijn de resultaten gepresenteerd van proeftuinen waarmee in Zuid-Limburg ervaring is opgedaan met anderhalvelijnszorg. Uit onderzoek onder 20.000 patiënten blijkt dat de wachttijd voor patiënten korter is, zij meer tevreden zijn over de kwaliteit van zorg en anderhalvelijnszorg potentie heeft kosten te besparen. Zorgverzekeraars en (zorg)ondernemers vertalen de resultaten in een duurzaam model.

Het plan van aanpak 2017-2019: 'Limburg, de 1^e Positief Gezonde provincie' is ook in 2018 uitgevoerd. Het Actiecentrum Limburg Positief Gezond ondersteunt hierbij actief. Hierbij hebben zich 12 partijen actief aangesloten. Het Actiecentrum beschikt over 60 ambassadeurs die het gedachtegoed van Positieve Gezondheid breed uitdragen. Over de resultaten van Limburg Positief Gezond hebben wij PS op 13 maart 2018 en 28 augustus 2018 geïnformeerd in voortgangsrapportages. Hieruit komt naar voren dat Limburg Positief Gezond een beweging is geworden die breed voet aan de grond heeft gekregen. Acties zijn nu op verduurzaming van de beweging gericht.

2. Veilig Opvoeden en Opgroeien

Vanuit het perspectief van langer gezond blijven en participeren op latere leeftijd is het belangrijk om prioriteit te geven aan de jongste generaties. In 'Talent keert de trend!' wordt geadviseerd hier "breder en steviger" in te investeren. Met motie 2389 'Onderzoek naar kinderen in Limburg' hebben wij de eerste jaren van een kind - de periode van 9 maanden tot 4 jaar en de betrokkenheid van ouders daarbij – prioritair gemaakt. Het programma Kansrijke Start Zuid-Limburg is gestart. De gemeenten Roermond en Venlo zijn hierbij betrokken. De 19 ambassadeurs van de beweging Limburg tegen Kindermishandeling hebben hieraan mede bijgedragen.

Kinderen in armoede, groeien op in achterstand. Daarom hebben wij € 0,5 mln. in 'MEEDOEN in Limburg' geïnvesteerd. Het project stelt Leergeld, Jeugdfonds Sport en Jeugdfonds Cultuur in staat extra en in natura bij te dragen aan kinderen uit gezinnen waar sprake is van stille armoede, kinderen die gehandicapt zijn en kinderen uit een arme omgeving die over uitzonderlijke talenten beschikken.

Met Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG), het interventieprogramma voor kinderen met obesitas (Your COACH Next Door), de Gezondste Regio 2025, KERNgezond en drinkwaterbedrijf WML worden kinderen en hun ouders bereikt, gericht op het voorkomen van een ongezonde leefstijl.

3. Gezonde Basisschool van de Toekomst

De Gezonde Basisschool van de Toekomst is een vernieuwend schoolconcept met een integraal programma gericht op gezonde voeding, bewegen, ontwikkelen talenten. Het is in uitvoering als Kennis-As project. Gedurende het jaar heeft, via het spoor van de kennis-as, tweemaal overleg plaatsgevonden over resp. de gedetailleerde voortgangsrapportage 2017 (juni 2018) en het jaarplan 2019 (oktober 2018). Het kennis-as project verloopt conform het projectvoorstel. De resultaten van de wetenschappelijke nulmeting en eerste twee effectmetingen zijn gerapporteerd. In november 2018 heeft de derde effectmeting plaatsgevonden.

We hebben een aantal acties uitgezet zodat de Gezonde Basisschool van de Toekomst ook na de projectperiode bestaansrecht heeft én verder kan uitgroeien. Zo is in 2018 gestart met fase 1 van het project 'Implementatie van de Gezonde Basisschool van de Toekomst binnen Lekker in je vel' bij

scholengemeenschap PRISMA in Peel en Maas. Met onze steun is in 2018 een inventarisatie-onderzoek uitgevoerd.

4. Herijken van de provinciale basisstructuur

Wij hebben de maatschappelijke organisaties in de gelegenheid gesteld om maximaal aan te sluiten bij de ambities van de SAL2025. Op 17 juli 2018 hebben wij de Monitoringsrapportage hierover vastgesteld. Om de administratieve lasten bij maatschappelijke organisaties terug te dringen hebben wij bijeenkomsten georganiseerd hoe dat kan worden gerealiseerd. In 2019 worden die in acties vertaald.

Samen met maatschappelijke organisaties dragen wij bij aan de uitvoering van motie 2356 (Limburg Regenboogprovincie). Dit is gebeurd door een impuls te geven aan ambitie Roze Zaterdag 2019 Venlo – Krefeld en de samenwerking tussen ons en de negen Limburgse Regenbooggemeenten te intensiveren. Er is een pact van maatschappelijke organisaties gevormd dat 'diversiteit op de werkvloer' stimuleert. Dat heeft ertoe geleid dat negen (relatief) grote werkgevers (waaronder de Provincie Limburg) het Charter Diversiteit hebben ondertekend.

Het Huis voor de Zorg heeft zich omgevormd naar Burgerkracht Limburg. De organisatie heeft een nieuwe governancestructuur en een nieuw bestuur. Om de slag- en daadkracht voor (kwetsbare) burgers te vergroten, is de maatschappelijke organisatie De Pijler in 2018 in Burgerkracht Limburg opgegaan. De overdracht van onderdelen van CliC Limburg (Cliënten Centraal in Jeugdhulp) is in 2018 voorbereid.

Ter ondersteuning van de ambities van de SAL2025 zijn in 2018 nog de volgende resultaten behaald: we hebben 25 initiatieven passend wonen in de buurt gehonoreerd, gemeenschapsaccommodaties in kleine kernen mogelijk gemaakt en een euregionale kennismakelaar aangesteld die de samenwerking op gang moet brengen in het sociaal domein in de grensregio's.

5. Wijkgerichte aanpak

Met de wijkgerichte aanpak investeren wij op plekken waar 'meetellen en meedoen' niet vanzelfsprekend is en participatie extra aandacht vraagt. Samen met gemeenten, maatschappelijke organisaties en inwoners werken we aan het verbeteren van de samenhang, gezondheid en het stimuleren van vergroening in de wijk. Ook in 2018 hebben we er nadrukkelijk voor gekozen om aan te sluiten bij trajecten waarin wij al investeren of geïnvesteerd hebben. We hebben ons nog meer gericht op die gemeenschappen waar de gezondheid en participatie extra aandacht verdienen.

Wij zijn als partner betrokken bij onder meer Grasbroek-Musschemig-Schandelen, Gebrookerbos, Gracht Vitaal, Vitaal Kerkrade, de Laurastraat in Eygelshoven, ikgroenhet, slot Schaesberg, de Donderberg, Vastenavondkamp, Mariaberg en de Groene Loper. Onze betrokkenheid wordt gekenmerkt door actieve deelname en/of door (financiële) ondersteuning. We hebben hierbij de lokale situatie als uitgangspunt genomen en gebruik gemaakt van de kracht die in de wijk aanwezig is. We hebben hierbij ruimte gegeven aan bestuurlijke vernieuwing en verbindingen gelegd met onder meer Positieve Gezondheid, onderwijs, IBA Parkstad en Stedelijke ontwikkeling.

Naast onze betrokkenheid als partner in verschillende gemeenschappen hebben we actief ingezet op netwerkopbouw en kennisdeling. We hebben 'best practices' en ervaringen binnen het wijkgericht werken met onze partners gedeeld

6. Provinciaal kennisnetwerk

De basis om te komen tot een stevige sociale infrastructuur is gelegd. De transformatie van het Huis van de Zorg, naar Burgerkracht Limburg. Het Actiecentrum Positieve Gezondheid heeft het begrip positieve gezondheid op de kaart gezet in Limburg. De coöperatie Verbindend Leiden is opgericht en organiseert onder meer netwerkbijeenkomsten waarbij kennis en ervaring uit de praktijk met verbindend leiden wordt gedeeld. 4Limburg koppelt kennis over arbeid met de praktijk en de Limburg Aanpak stimuleert dat meer Limburgers een kans op werk hebben.

Om het fundament verder te versterken hebben we in 2018 de kennisinfrastructuur uitgebouwd. Samen met onze partners hebben we invulling gegeven aan het kennisplatform dat rust op de pijlers ontmoeten, ondersteunen & leren (offline) en zien (online). Het gebruik van dit kennisplatform groeit en op dit moment hebben we ruim 35.000 bezoekers mogen verwelkomen.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	2.1.1. Sociale innovatie
Programmalijn	2.1. Sociale innovatie en participatie
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. De Limburgse proeftuinen Positieve Gezondheid genereren duurzame innovaties in het sociaal domein. Die leveren een betere kwaliteit van ondersteuning en zorg op tegen lagere kosten en binnen een langdurig perspectief meer gezonde en vitale Limburgers. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd en doorgaand in ontwikkeling. Wachttijd voor patiënten in anderhalvelijnszorg is kort, patiënten zijn tevreden over de kwaliteit en in potentie kunnen kosten worden bespaard. De resultaten worden in een duurzaam model vertaald. Overige bereikte resultaten staan in twee voortgangsrapportages Limburg Positief Gezond en in de Voortgangsrapportage SAL2025.	1,2,3,4
2. Wij willen bijdragen aan gelijke kansen en een gezonde (opvoed)omgeving voor kinderen, jongeren en ouders. In het bijzonder voor hen die in achterstandsituaties leven. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd en doorgaand in ontwikkeling. Als partner ondersteunen wij tientallen initiatieven en projecten die bijdragen aan een gezonde en veilige opvoed- en opgroeiomgeving. Meer specifiek: Kansrijke Start Zuid-Limburg met betrokkenheid van Roermond en Venlo (tevens uitvoering motie 2389) en Jongeren Op Gezond Gewicht Limburg (JOGG-Limburg). Een overzicht is opgenomen in de Voortgangsrapportage SAL2025 van 13 november 2018.	1,2,3,4.
3. De provinciaal gefinancierde maatschappelijke organisaties en het Huis voor de Zorg worden maximaal ingezet om de gezondheid, vitaliteit en participatie van Limburgers te bevorderen. Rol Provincie: <i>partner, financier</i>	Gerealiseerd en doorgaand in ontwikkeling. Het merendeel van de provinciaal gefinancierde maatschappelijke organisaties geeft met initiatieven uitvoering aan het Kader maatschappelijke organisaties 2017-2020. De transformatie van het Huis van de Zorg in Burgerkracht Limburg is in 2018 afgerond.	1,2,3,4
4. Vernieuwende initiatieven die voldoen	Gerealiseerd en blijvend in ontwikkeling.	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
aan de uitgangspunten van het onderdeel 'Sociale innovatie en participatie' van de Sociale Agenda Limburg 2025, worden op basis van de Experimenteerregeling ondersteund. Rol Provincie: <i>partner, medefinancier</i>	Wij hebben aan tientallen initiatieven ondersteuning gegeven, passend binnen de uitgangspunten van de SAL2025. Een overzicht van deze initiatieven hebben wij gegeven bij beantwoording van vragen op de Programmabegroting 2019 en de Voortgangsrapportage SAL2025 van 13 november 2018.	
5. De eerste effecten van de uitvoering van het onderdeel 'Sociale innovatie en participatie' van de Sociale Agenda Limburg 2025, worden inzichtelijk gemaakt. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. De Eerste integrale effectmeting SAL2025: 'Talent keert de trend' is op 8 mei 2018 (2018/33123) verschenen.	1,2,3,4
6. Het Kader Passend wonen in de buurt wordt uitgevoerd. Rol Provincie: <i>partner, medefinancier</i>	Gerealiseerd. Er zijn 25 initiatieven passend wonen in de buurt voor een provinciale bijdrage gehonoreerd.	1,2,3,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Alle proeftuinen Positieve Gezondheid zijn en blijven operationeel. Op basis van de eerste ervaringen kan de wijze van uitvoering worden bijgesteld.	5	7	6	2019
1	Alle proeftuinen leveren hun eerste ervaringen en resultaten op. Die worden breed door ons gedeeld, waarbij wij het Actiecentrum Positieve Gezondheid Limburg als middel inzetten.	0	3	6	2019
1, 2 en 3	Het Actiecentrum Positieve Gezondheid Limburg ondersteunt initiatieven die de uitgangspunten van Positieve Gezondheid duurzaam willen implementeren.	5	45	25	2018
2	De gestarte sociale innovaties in vier wijken zetten wij voort. Het aantal wordt met nog tenminste drie initiatieven uitgebreid.	4	7	7	2018
2	Wij zetten de beweging "Limburg tegen Kindermishandeling" voort.	1	1	1	2018
2	Wij stellen partijen in staat extra inspanningen te doen op het terrein van kindwelding, (kinder)armoede en laaggeletterdheid.	0	6	10	2019
2	Wij stellen partijen in staat extra inspanningen te doen op het terrein van gezond bewegen en gezonde voeding door ze te laten aansluiten op (regionale Limburgse) bewegingen die gericht zijn op het stimuleren van gezonde voeding, bewegen en gezond gewicht.	0	8	10	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
3	Alle maatschappelijke organisaties en het Huis voor de Zorg dragen met activiteiten bij aan de uitgangspunten van het onderdeel 'Sociale innovatie en participatie' uit de Sociale Agenda Limburg 2025.	29	29	29	2018
4	Tenminste 15 initiatieven die voortkomen uit de prestatie-indicatoren 1, 2 en 3 worden vanuit de Experimenteerregeling ondersteund.	0	20	15	2018
5	Er komt een eerste Effectenrapportage Sociale Agenda Limburg 2025 beschikbaar.	0	1	1	2018
6	Het Kader Passend wonen in de buurt wordt met tien initiatieven uitgevoerd.	1	25	10	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

De initiatieven die het Actiecentrum Limburg Positief Gezond ondersteunt, zijn verantwoord in de beide voortgangsrapportages die in 2018 zijn verschenen (Commissie Cultuur en Samenleving 30 maart 2018 en informerend stuk PS van 28 augustus 2018).

De Regeling "Passend wonen in de buurt" is op 1 januari 2019 succesvol beëindigd. Niet alle initiatieven hebben wij door het bereiken van het subsidieplafond kunnen honoreren.

Product	2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie
Programmalijn	2.1. Sociale innovatie en participatie
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wijkgerichte aanpak "sociale innovatie en participatie" (actielijn 3.5. van het UP)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ In een aantal wijken worden initiatieven ondersteund en gedeeld, waarbij bewoners en/of ondernemers actief participeren rond een gedeelde gevoelde behoefte / vraagstuk. ▪ Er wordt geëxperimenteerd met nieuwe vormen van bewonersparticipatie met nieuwe (juridische) vormen van sociaal eigenaarschap en met nieuwe concepten. <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd en doorgaand in ontwikkeling.</p> <p>In 2018 zijn we als partner betrokken bij onder meer Grasbroek-Musschemig-Schandelen, Gebrookerbos, Gracht Vitaal, 'Eygelshoven Doet!', de Laurastraat in Eygelshoven, slot Schaesberg, de Donderberg, Vastenavondkamp en de Groene Loper. Als partner hebben we tientallen initiatieven ondersteund die onder meer bijdragen aan het bevorderen van participatie, het verbeteren van de gezondheid en het stimuleren van vergroening in wijken.</p> <p>In 2018 zijn via projecten als BOSSpark, ikgroenhet, HealthyLIFE, 't Leafhoes, Refresh the City sociale innovaties gestart in lokale gemeenschappen.</p>	1,2,3,4
<p>2. Provinciaal kennisnetwerk "sociale innovatie en participatie" (actielijn 3.6. van het UP)</p>	<p>Gerealiseerd en doorgaand in ontwikkeling.</p> <p>We hebben inmiddels ruim 35.000 bezoekers verwelkomd. Via social media (onder andere met</p>	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> De Vereniging Limburg (www.devereniginglimburg.nl) fungeert als een platform, waar mensen uit de quatro helix elkaar ontmoeten en inspireren. Er wordt gefaciliteerd in 15 thema en / of kennisbijeenkomsten t/m 2019 over gezondheid en participatie, waarbij leerervaringen worden gedeeld. <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>de video's van #WijZijnLimburg) hebben we inmiddels ruim 900.000 mensen weten te bereiken. Ook in 2018 hebben we samen met partijen en netwerken diverse bijeenkomsten voor kennisdeling over gezondheid en participatie georganiseerd waar de stakeholders elkaar fysiek kunnen ontmoeten. Voorbeelden zijn: het festival 'Wij zijn Limburg', thematafel Moeilijk bereikbare burgers, conferentie Positieve Gezondheid, bijeenkomsten Positieve gezondheid, Spil in de Wijk, Spil in de wijk on Tour, bijeenkomst 'WIJ in gesprek over draagvlak en verantwoording'.</p>	
<p>3. Experimenteerregeling "sociale innovatie en participatie" (actielijn 3.7. van het UP)</p> <ul style="list-style-type: none"> Uitvoering geven aan experimenteerregeling. <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd en blijvend in ontwikkeling.</p> <p>We hebben aan tientallen initiatieven ondersteuning gegeven, passend binnen de uitgangspunten van Sociale Agenda Limburg 2025. Een overzicht van deze initiatieven hebben we gegeven bij beantwoording van de vragen op de Programmabegroting 2019 en de Voortgangsrapportage Sociale Agenda Limburg 2025 van 13 november 2018. .</p>	1,2,3,4
<p>4. Partnerschap stimuleringsfondsen</p> <ul style="list-style-type: none"> Wij continueren ons partnerschap met de stimuleringsfondsen om van daaruit (burger)initiatieven te ondersteunen. <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Vanuit het Oranje fonds zijn 31 initiatieven ondersteund en vanuit het Kansfonds zijn 48 initiatieven ondersteund.</p>	1,2,3,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 3	Aantal ondersteunde initiatieven, andere werkwijzen in uitdagende wijken, buurten en kernen.	24	37	30	2017-2019
1, 3	Aantal ondersteunde proeftuinen gemeenschapsontwikkeling en participatie.	11	28	24	2017-2019
2	Aantal bijeenkomsten waarbij leerervaringen zijn gedeeld.	11	20	15	2017-2019
4	Aantal initiatieven ondersteund vanuit het partnerschap met stimuleringsfondsen.	41	79	45	2017-2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1,3) Sommige initiatieven zijn te scharen onder meerdere prestatie indicatoren.

Ad 4) Vanuit het Oranje fonds zijn 31 initiatieven ondersteund en vanuit het Kansfonds zijn 48 initiatieven (eerste en tweede tranche) ondersteund.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 2.1 Sociale innovatie en participatie	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.1.1. Sociale innovatie	8.132	5.064	13.196	11.335	1.861	V
2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie	2.755	760	3.515	2.453	1.062	V
	10.887	5.824	16.711	13.788	2.923	V
<i>Personele lasten</i>	1.675	21	1.696	1.558	138	
<i>Kapitaallasten</i>	3	0	3	3	0	
Totaal lasten	12.565	5.845	18.410	15.349	3.061	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.1.1. Sociale innovatie	0	50	50	50	0	-
2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie	0	0	0	29	-29	V
Totaal baten	0	50	50	79	-29	V
Totaal saldo van baten en lasten	-12.565	-5.795	-18.360	-15.270	-3.090	V
Mutatie reserves						
<i>Onttrekking reserves</i>						
Immunisatiereserve	0	1.149	1.149	1.149	0	
Saldo mutatie reserves	0	1.149	1.149	1.149	0	
Resultaat	-12.565	-4.646	-17.211	-14.121	-3.090	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 2.1. Sociale innovatie en participatie resteert een voordelig resultaat van € 3,09 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 2,95 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 2,92 mln. lagere lasten en € 0,03 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

2.1.1. Sociale Innovatie

Binnen dit product is een positief saldo van € 1,86 mln.

Op 18 maart 2016 hebben Provinciale Staten het kader "Sociale Agenda Limburg 2025" vastgesteld. Op basis hiervan heeft GS het uitvoeringsprogramma vastgesteld (GS 14-6-2016). Het totaal aan middelen voor dit uitvoeringsprogramma is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Een aantal subsidieprojecten, zoals Hand in Hand en Doorstart Centrum Seksueel Geweld Limburg, die voorzien waren in 2018, wordt in 2019 beschikt. Daarom stellen we voor het restant van actielijn sociale innovatie ad. € 0,43 mln. over te hevelen naar 2019.

Daarnaast is voor de afhandeling van liggende subsidie aanvragen voor het kader passend wonen in de buurt, maatschappelijke organisaties en motie kinderarmoede budget nodig in 2019. Via een overboekingsvoorstel wordt een bedrag van € 1,34 mln. (resp. € 1,04 mln.; € 0,01 mln. en € 0,25 mln.) doorgeschoven naar 2019.

2.1.2. Bouwen aan eigen kracht en participatie

Binnen dit product is per saldo een voordelig verschil van € 1,09 mln. binnen de reguliere middelen. Dit verschil heeft betrekking op:

- GS heeft op 12 juli 2017 de nadere subsidieregels Structuur versterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties vastgesteld met een bedrag van € 1 mln. (motie 832 2e gewijzigd Rossel inzake financiële bijdrage structuurversterkende investeringen in kernen). GS hebben op 29 juni 2018 de motie 2409 gewijzigd Hermans Claessens inzake structuurversterkende investeringen in gemeenschapshuizen overgenomen van PS en een

aanvullend bedrag van € 1 mln. beschikbaar gesteld. De regeling heeft een looptijd tot 1 januari 2020. Voor de continuering van deze regeling in 2019 wordt het restantbedrag in 2018 van € 0,65 mln. overgeheveld naar 2019;

- Op 18 maart 2016 hebben Provinciale Staten het kader "Sociale Agenda Limburg 2025" vastgesteld. Op basis hiervan heeft GS het uitvoeringsprogramma "Koers voor een Vitaler Limburg" vastgesteld (d.d. 14 juni 2016). Het totaal aan middelen voor dit uitvoeringsprogramma is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Voor een aantal subsidieprojecten (Regiolab Noord Limburg, Beringe Buiten, 'Onze Buurt' en Limburg Online Verbonden) wordt de subsidie in 2019 geëffectueerd. Deze waren aanvankelijk in 2018 voorzien.

Daarom stellen we voor het restantbedrag in 2018 van actielijn participatie ad. € 0,44 mln. over te hevelen naar 2019.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium)
Lening aan SineMetU Vastgoed B.V.
Lening aan Stichting Plattelandshoés

2.2. Cultuur

Dit programma zet in op de verbindende kracht van cultuur, waarbij cultuur niet alleen de hedendaagse cultuuruitingen maar ook immaterieel erfgoed, monumenten en archeologie betreft. Mediabeleid maakt eveneens deel uit van dit programma.

Cultuur in die brede betekenis bepaalt voor een belangrijk deel onze (Eu)regionale identiteit en draagt bij aan de sociale cohesie, biedt kansen voor economie en toerisme en kan de aantrekkingskracht van onze provincie vergroten. Daar staan bedreigingen tegenover. Maatschappelijke ontwikkelingen als vergrijzing-ontgroening-krimp en individualisering zorgen voor leegstand en restauratie-urgentie bij onder meer grotere monumentencomplexen (industriële erfgoed, kloosters, kerken) en vormen een risico voor de afzetmarkt van cultuur in Limburg en daarbuiten.

Wat willen we bereiken?

Wij willen bijdragen aan de versterking van de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector voor publiek en samenleving. Wij streven naar een grotere bewustwording bij het publiek van de waarde van cultuur en erfgoed, zodat de (be)leefbaarheid van de omgeving wordt vergroot. Cultuur en erfgoed werken daartoe over grenzen heen en er ontstaan meer en nieuwe verbindingen, zoals op het gebied van toerisme, economie, welzijn, natuur en ontwikkeling van stad en platteland.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Publieksbereik: het bewustzijn over de maatschappelijke waarde van de cultuur- en erfgoedsector is groot.

Criterium 2: Verbinden: cultuur is verbonden met andere sectoren zoals landschap, natuur, toerisme en leefbaarheid en er is wederzijds sprake van een maximale versterking.

Criterium 3: Efficiency: de provinciale basisinfrastructuur, dat zijn de culturele begrotingsinstellingen, cultuurplaninstellingen en subinfrastructuurinstellingen, blijft behouden en is versterkt, in aansluiting op de behoeften in de samenleving. Efficiency bij erfgoed heeft betrekking op een dynamische, flexibele structuur die inspeelt op behoeften en vragen uit de maatschappij.

Criterium 4: Internationaal: euregionale culturele samenwerking staat op de agenda in de cultuur- en erfgoedsector en manifesteert zich steeds meer in concrete samenwerkingsprojecten.

Wat hebben we bereikt?

Cultuur

De kern van onze inzet is ook in 2018 gericht geweest op het behoud en de versterking van de provinciale culturele infrastructuur. Wij dragen hierdoor bij aan een aantrekkelijk en divers cultureel aanbod voor een zo breed mogelijk publiek. De besluitvorming inzake de Subinfrastructuur 2019-2020 heeft plaatsgevonden. De culturele instellingen in het Cultuurplan 2017-2020 en de Subinfrastructuur 2017-2018 zijn inhoudelijk én zakelijk gemonitord door de Cultuurtank Limburg. Onder meer in het kader van het Aanvalsplan Noord- en Midden-Limburg hebben wij initiatieven in het bijzonder gestimuleerd en ondersteund.

Wij hebben ons in 2018 met name ook ingezet om onze provinciale musea verder te versterken en te positioneren door het ondersteunen van projecten, onze lobby naar het Rijk en door het laten uitvoeren van een visitatie.

Vanuit de samenwerking in de Stedelijk Cultuurregio Zuid, waarin de Provincie Limburg een belangrijke partner is van de gemeenten Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen en van het culturele veld, is het profiel van de regio opgesteld en door ons aangeboden aan de Minister van OCW.

Op basis van diverse regelingen hebben wij in 2018 in totaal 172 festivals en evenementen ondersteund, waarvan het publiek heeft kunnen genieten. Op basis van subsidievoorwaarden of inhoud hebben deze festivals en evenementen verbindingen met landschap, duurzaamheid, leefbaarheid en/of toerisme.

Het maatschappelijk draagvlak voor de waarde van cultuur hebben wij wederom gestimuleerd door eisen te stellen aan medefinanciering van culturele initiatieven door gemeenten, bedrijfsleven of derden, maar ook door initiatiefnemers van culturele projecten te verwijzen naar onze afspraken met crowdfundingplatform Voordekunst. Wij constateren een groeiend beroep op crowdfunding. In 2018 hebben wij 23 campagnes ondersteund, tegenover 15 in 2017.

De (h)erkenning van de waarde van cultuur stimuleren wij ook “van onderop”. In 2018 is onze ondersteuning van de regionale uitvoering van Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 gecontinueerd, waardoor kinderen op de basisschool kennismaken met cultuur. Onze inzet op het Masterplan Muziekonderwijs Limburg DOOR! heeft ertoe geleid dat inmiddels 180 scholen bijzondere aandacht hebben voor muziekonderwijs. Wij hebben de Limburgse muziekbonden extra budget gegeven om haar verenigingen daarbij te positioneren en zich daardoor te versterken. Op basis van de regeling Bibliotheek, Maatschappij en Laaggeletterdheid hebben wij 12 projecten ondersteund om laaggeletterdheid tegen te gaan.

De samenwerking tussen culturele instellingen en partners van over de grens groeit en daardoor ook het Euregionaal publieksbereik, mede door onze ondersteuning van projecten gericht op Euregionale culturele samenwerking. In 2018 hebben wij 24 projecten via onze subsidieregeling ondersteund, tegenover 14 in 2017.

Erfgoed

Dit jaar is de Coöperatie Erfgoed Limburg een feit geworden. Partijen werken nu meer dan tevoren vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid aan gedeelde erfgoeddoelen. We zien dat ook terug in de projectinitiatieven die door het veld worden opgepakt binnen de eigen werkplannen. Tegelijkertijd zien we dit jaar een toename van het aantal projecten dat binnen de regelingen gehonoreerd kan worden. De criteria zoals het betrekken van de beoogde doelgroep, samenwerking met erfgoedinstanties en het aangaan van nieuwe samenwerkingspartners daarbuiten worden makkelijker gerealiseerd. We hebben onze rol dit jaar op een andere manier ingevuld, meer op afstand, faciliteren en ruimte bieden waar nodig. Regisseren, aanjagen en verbinden als daar behoefte aan is. We plukken in 2018 de vruchten van de samenwerking, de nieuwe verbindingen, het herstel van vertrouwen en het doorontwikkelen van kansen. Het streektaalveld heeft dit proces in 2018 grotendeels doorlopen en we verwachten dat daar komend jaar net zo'n concrete stappen gemaakt zullen worden.

Monumenten

Waar 2017 in het teken heeft gestaan van focus aanbrengen, heeft 2018 in het teken gestaan van de focus uitvoeren. De restauratieregeling is gecontinueerd en heeft geleid tot een nieuwe openstelling. Dit heeft ervoor gezorgd dat projecten met een urgente restauratieopgave ondersteund worden. Hiermee is tegemoet gekomen aan de motie Kirkels (PS 23-06-2017) om aantasting van het cultuurhistorisch belang te voorkomen door een tijdige restauratie van monumenten. Belangrijke pijler binnen de regeling is wederom dat het monument na voltooiing van de restauratie een duurzame, economische, toeristische en/of maatschappelijke functie moet hebben. Hiermee wordt de verbinding

gelegd met andere sectoren en wordt het bewustzijn over de maatschappelijke waarde van het erfgoed vergroot.

Net als vorig jaar betekent bovenstaande niet dat we in zijn geheel geen verdere invulling hebben gegeven aan de koers uit 'Monument in Beweging'. Naast het aanbrengen van focus zijn we invulling blijven geven aan onze provinciale rol als gebiedsregisseur van monumenten. Ook het kerkenprogramma en onderwerpen zoals kwaliteitsborging, gemeentelijk erfgoedbeleid en stedelijke ontwikkeling zijn hier voorbeelden van. Deze inzet draagt bij aan de instandhouding en zichtbaarheid van het gebouwde erfgoed in Limburg.

Archeologie

Archeologie is ook in 2018 nadrukkelijk in de etalage gezet. Het verhaal rondom de archeologie wordt hiermee verteld. De bewustwording bij het publiek van de waarde van cultuur en erfgoed en de (be)leefbaarheid van de omgeving wordt hiermee vergroot. De Vondst, het Centrum voor archeologie in Limburg, vervult hierbinnen een spilfunctie. Op 10 oktober 2018 opende De Vondst haar deuren. Wat startte als een zoektocht naar een nieuwe locatie voor het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten in 2016 resulteerde in een samenwerking tussen de Provincie, gemeente Heerlen en Restaura om archeologie in de etalage te zetten. Dit krijgt gestalte in de publieksruimte waar men dagelijks op een laagdrempelige wijze het proces van vondst tot vitrine kan ontdekken. Dit gebeurt o.a. middels rondleidingen door het depot en het atelier van Restaura tot workshops aan de Archeohotspot. Ook zijn de eerste vrijwilligers gestart. Acht vrijwilligers zijn op dit moment actief in De Vondst. De werkzaamheden bestaan uit het geven van rondleidingen, het meedoen aan de Archeohotspot en het uitvoeren van baliewerkzaamheden. Inmiddels wisten ongeveer 1000 bezoekers de weg naar De Vondst te vinden.

Daarnaast zijn diverse projecten in samenwerking met een enthousiast veld tot stand gebracht. Bijvoorbeeld de Nationale Archeologiedagen waarin Limburg met maar liefst 37 deelnemende organisaties, 68 activiteiten en ruim 10.000 bezoekers (een verdubbeling ten opzichte van 2017) in de landelijke top staat. In het kader van de ontwikkeling van een ArcheoRoute zijn de eerste zes ArcheoRoute punten gerealiseerd. De verdere uitrol van dit project is in gang gezet. Voor 2019 zijn reeds 24 nieuwe punten concreet in voorbereiding.

Verder is ook in nauwe samenwerking met 8 partnergemeenten verder concrete uitvoering gegeven aan het Convenant Via Belgica. Samen met deze gemeenten en diverse organisaties en partijen uit het bedrijfsleven, is inmiddels op vele locaties de geschiedenis van de Via Belgica herkenbaar en zichtbaar gemaakt in Zuid-Limburg. Er is een nieuwe website beschikbaar en een app; er zijn tal van vlogs gemaakt en PR via social media. De Via Belgica gids is in een oplage van 1.000 exemplaren verspreid over diverse verkooppunten. In de pers zijn diverse artikelen verschenen. Ook heeft in 2018 een eerste grensoverschrijdende samenwerking (gemeente Riemst) zijn invulling gekregen. De groep Vrienden van Via Belgica bestaat inmiddels uit meer dan 100 aangesloten partners.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	2.2.1. Cultuur
Programmalijn	2.2. Cultuur
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Het eind 2017 door GS vastgestelde Uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 is in uitvoering.</p> <p>De beleidslijn als neergelegd in het Uitvoeringsprogramma Cultuur juli 2015 t/m 2017 "Limburg Culturele Werkplaats" is hierin bestendigd. Gelet hierop hebben wij:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de provinciale culturele basisinfrastructuur versterkt -in verbinding met (Euregionale en landelijke) culturele partners, partners uit andere sectoren en gemeenten- door (monitoring door de Cultuurtank Limburg van) de subsidieverleningen in het kader van het Cultuurplan, de Subinfrastructuur en het Aanvalsplan Noord- en Midden-Limburg, via diverse andere subsidieregelingen als ook door de inzet op culturele kansen; ▪ met de partners vanuit de Stedelijke Cultuurregio Zuid de propositie aangeboden aan de Raad voor Cultuur en de Minister van OCW t.b.v. het landelijk "Project Cultuurbeleid 2020 en verder"; ▪ besloten over de aanvragen in het kader van de Subinfrastructuur 2019-2020; ▪ gestuurd op inhoudelijk en zakelijkheid ondernemerschap bij de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur en Bibliotheekwerk; 	<p>Gerealiseerd. Het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 "Limburg: Podium voor culturele kracht" is in uitvoering.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wij hebben de provinciale culturele basisinfrastructuur versterkt. In het kader van het Cultuurplan 2017-2020 en de Subinfrastructuur 2017-2018 hebben wij daartoe aan 34 organisaties subsidies verleend en zijn de instellingen gemonitord door de Cultuurtank Limburg. Ook door onze subsidieverleningen op het gebied van Euregionale culturele samenwerking, culturele festivals en evenementen, creatieve industrie, film lokale en regionale musea en in het kader van het Aanvalsplan Noord- en midden-Limburg is de culturele basisinfrastructuur versterkt. ▪ Met de steden Heerlen, Maastricht en Sittard-Geleen hebben wij het profielplan van de Stedelijke Cultuurregio Zuid aangeboden aan de Minister van OCW. Het profielplan is bijgevoegd bij haar adviesaanvraag aan de Raad voor Cultuur. ▪ Wij hebben 12 aanvragen in het kader van de Subinfrastructuur 2019-2020 gehonoreerd. ▪ Wij hebben gestuurd via bestuurlijke en ambtelijke overleggen in het kader van de advisering over de werkplannen en door onze subsidiebeschikkingen. Voor wat betreft de provinciale musea hebben wij een visitatie laten plaatvinden. De inhoudelijke 	<p>1,2,3,4</p> <p>1,2,3,4</p> <p>1,2,3,4</p> <p>1,2,3,4</p> <p>1,2,3,4</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> de regionale aanpak voor Cultuureducatie met Kwaliteit gecontinueerd en ondersteund. 	<p>rapporten zijn eind 2018 opgeleverd en heeft u ontvangen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Wij hebben de regionale aanpak van Cultuureducatie met Kwaliteit 2017-2020 door financiële matching aan dit programma ondersteund. Wij hebben ervoor zorggedragen dat het Platform Cultuureducatie Limburg bijeen is gekomen in het kader van de verbinding tussen alle betrokken partijen. 	1,2
<ul style="list-style-type: none"> talentontwikkeling in de (pop)muziek gestimuleerd door verdere inbedding van het Masterplan Muziekonderwijs Limburg DOOR!; 	<ul style="list-style-type: none"> Onze totale inzet op het Masterplan Muziekonderwijs Limburg DOOR! heeft ertoe geleid dat in 2018 op 180 Limburgse scholen aandacht is voor muziekonderwijs. Stichting Popmuziek Limburg en de Limburgse muziekbonden hebben wij voor hun activiteiten daartoe extra ondersteund. 	1,2
<ul style="list-style-type: none"> ingezet op bibliotheekvernieuwing, met focus op laaggeletterdheid, door de subsidieregeling Bibliotheek en Maatschappij. <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt, procesmanager, ondersteuner, partner</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Op basis van de subsidieregeling Bibliotheek en Maatschappij, met als specifiek thema laaggeletterdheid binnen de bibliotheekvernieuwing, hebben wij voor 12 projecten subsidies verleend, gericht op de aanpak van laaggeletterdheid. 	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
1	Aantal ondersteunde initiatieven in het kader van o.a. de subsidieregeling Cultuurplan en Subinfrastructuur, het Aanvalsplan Noord- en Midden-Limburg, de subsidieregeling Cultuur, de subsidieregeling Film, de subsidieregeling Lokale en regionale musea, de subsidieregeling Bibliotheek en Maatschappij en de Stimuleringsregeling Bovenlokale Evenementen.	0	241	200	2018
1	Aanbieding aan de Raad voor Cultuur en de Minister van OCW, met de partners vanuit de Stedelijke Cultuurregio Zuid, van de propositie t.b.v. het landelijk "Project Cultuurbeleid 2020 en verder".	0	1	1	2018
1	Besluitvorming over de aanvragen in het kader van de Subinfrastructuur 2019-2020.	0	1	1	2018
1	Aantal goedgekeurde werkplannen en begrotingen van de begrotingsinstellingen op het gebied van Cultuur en Bibliotheekwerk.	0	8	8	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal bijeenkomsten Platform Cultuureducatie Limburg.	0	3	2	2018
1	Aantal ondersteunde scholen in het kader van het Masterplan Muziekonderwijs Limburg DOOR!	0	180	25	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Zie hierboven onder bereikte resultaten en op basis van het Uitvoeringsprogramma Cultuur "Limburg: Podium voor culturele kracht".

Product	2.2.2. Erfgoed
Programmalijn	2.2. Cultuur
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. De erfgoedinnovatieregeling stimuleert samenwerking, ondernemerschap binnen de erfgoedsector en daarbuiten, waarbij jongere generaties bereikt en betrokken worden. Rol Provincie: <i>toetser, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De criteria uit de erfgoedinnovatieregeling (betrekken van de beoogde doelgroep, samenwerken met erfgoedinstellingen en andere partijen) helpen initiatiefnemers om net dat stapje te zetten om tot innovatieve projecten te komen. Het helpt ook om juist die initiatieven, die dat al in zich hebben, binnen de regeling te honoreren. Een voorbeeld daarvan is het project Horst 800 jaar, waarbij een palet aan projecten in verbinding met de samenleving opgezet is.	1,2,3 en 4
2. Er is een nieuw samenwerkingsverband met en tussen erfgoedinstellingen, waarbij flexibele inzet van middelen mogelijk is om de doelen uit de nota te realiseren. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Een samenwerkingsverband dat in 2018 gerealiseerd is, is de oprichting van de Coöperatie Erfgoed Limburg. Maar daarnaast zijn er diverse samenwerkingsverbanden die geleid hebben tot realisatie van de doelen uit de nota. Een voorbeeld is de samenwerking tussen en met erfgoedinstellingen uit Limburg met het Erfgoedfestival Over Grenzen met tal van activiteiten in Gelderland en Limburg. Maar ook in het proces naar integratie van het Sociaal Historisch Centrum Limburg met het Regionaal Historisch Centrum Limburg zijn stappen gezet om de doelen vanuit budgetneutraliteit te realiseren (zie ook mededeling portefeuillehouder van 11 december 2018).	1,2 en 3
3. De digitaliseringsopgave binnen de erfgoedsector richt zich naast	Gerealiseerd. De portal Limburgserfgoed.nl is dit jaar formeel	1 en 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>collectiebeheer op duurzame en financieel haalbare initiatieven gericht op publieksbereik. Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>overgegaan naar de Coöperatie Erfgoed Limburg. De door de Provincie ingestelde Adviescommissie Digitalisering Erfgoed Limburg heeft haar adviesbrief 2019 opgeleverd. Daarnaast zien we dat we meer en meer in gesprek zijn met initiatiefnemers om partijen te verbinden en om initiatieven breder gefinancierd te krijgen via bijvoorbeeld crowdfunding “Voordekunst”.</p>	
<p>4. Er vindt een professionaliseringsslag plaats binnen bestaande erfgoedinstellingen en zij faciliteren vrijwilligersorganisaties gericht op erfgoed. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. We hebben via bestuurlijke overleggen met de erfgoedinstellingen, maar ook via werkateliers, het afgelopen jaar verdere stappen gezet in de professionalisering van bestaande erfgoedinstellingen. Het Limburgs Geschied en Oudheidkundig Genootschap (LGOG) heeft een eigen transitietraject in gang gezet om het vrijwilligersveld te kunnen bedienen. Het erfgoedveld is doende haar ondersteuningsvraag aan het Huis voor de Kunsten bewuster te formuleren, uitgaande van wat het veld zelf - eventueel samen - zelfstandig kan doen. Daar waar ondersteuningsvragen beantwoord moeten worden, kan het ‘Huis’ in het kader van haar werkplan haar consulentchap gericht inzetten.</p>	<p>1, 2 en 3</p>
<p>5. Een coöperatief samenwerkingsverband binnen het erfgoedveld geeft uitvoering aan de actielijnen en vervolgacties die nodig zijn om de erfgoeddoelen (meer samenhang, meer samenwerking, meer maatschappelijke impact en meer publieksbereik) te realiseren. Dit pakt het erfgoedveld op door het instellen van een integraal erfgoedloket, het hanteren van een flexibel budget voor een innovatieve manier van samenwerken en publieksbereik. En als laatste door uitvoering te geven aan de digitaliseringsaanpak. Rol Provincie: <i>Ondersteuner / Procesmanager / Subsidiënt / Financier / Partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. De Coöperatie Erfgoed Limburg is op 8 mei 2018 formeel opgericht . Vervolgens heeft zij zich primair gericht op een structuur van werkgroepen om in 2019 concreet aan de slag te gaan en nieuwe leden toe te laten. Dit alles heeft zij eind 2018 vastgelegd in een met de erfgoedinstellingen onderling afgestemd werkplan.</p>	<p>1, 2, 3 en 4</p>
<p>6. Ontwikkeling van een uitvoeringsstrategie voor streektaalbeleid door provincie en streektaalfunctionaris Huis voor de Kunsten, waarbij uitgegaan wordt van bestaande kaders zoals de visie Sjjek is miech dat!.</p>	<p>Deels gerealiseerd. Door het streektaalveld is met de streektaalconsulent de kadernota “<i>n Laeve Lank Limburgs</i>” opgesteld, zie mededelingen portefeuillehouder van 17 juli en 26 september 2018. Op weg naar een uitvoeringsstrategie</p>	<p>1, 2 en 3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Rol Provincie: Ondersteuner / Procesmanager / Partner / Ondernemer	wordt in 2019 een aantal randvoorwaarden uitgewerkt, waaronder een convenant met het ministerie van BZK en een professionaliseringslag met het streektaalveld.	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ondersteunde initiatieven in het kader van de erfgoedinnovatieregeling en de regeling schutterijen.	0	11	8	2018
2	Wij toetsen behaalde gezamenlijke projectresultaten van organisaties die deelnemen aan een coöperatief samenwerkingsmodel als collectief. De behaalde al dan niet gezamenlijke (project)resultaten van organisaties die niet deelnemen aan een collectief toetsen we op individuele basis.	0	4	4	2018
3	Een op te richten digitaal platform of site service gaat uit van de volgende doelgroepenbenadering: erfgoedprofessionals, geïnteresseerden in geschiedenis en geïnteresseerden in de streek.	0	1	1	2018
4	Het erfgoedservicepunt vervult vanuit samenwerking de rol van een koepel voor de lokale en regionale heemkundeverenigingen en kleinere erfgoed- en vrijwilligersorganisaties.	0	0	1	2018
5	Er is een coöperatief samenwerkingsverband gerealiseerd	0	1	1	2018
6	Er is een uitvoeringsstrategie voor streektaalbeleid vastgesteld	0	0	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1. Het betreft 6 subsidiebeschikkingen in het kader van de regeling Erfgoedinnovatie en 5 beschikkingen in het kader van de Nadere subsidieregels schutterijen. Het erfgoedveld heeft in 2018 de weg naar de regelingen gevonden en projectinitiatieven ontwikkeld die gehonoreerd konden worden.

Ad 4. De werkgroep erfgoedservicepunt is binnen de Coöperatie Erfgoed Limburg actief aan de slag met de ontwikkeling en totstandkoming van een erfgoedservicepunt. De overname van de portal Limburgserfgoed.nl zien zij als een eerste stap in de ontwikkeling naar een erfgoedservicepunt.

Ad 6. “n Laeve Lanck Limburgs” mist nog uitwerking van een aantal randvoorwaarden om van een concrete uitvoeringsstrategie te kunnen spreken. Het streektaalveld is deze met ondersteuning van het Huis voor de Kunsten aan het uitwerken.

Product	2.2.3. Monumenten
Programmalijn	2.2. Cultuur
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Door middel van de nadere subsidieregels Restauratie Monumenten financiële ondersteuning bieden aan projecten voor acute restauratie gericht op de intrinsieke waarde van het monument en in combinatie met een functie die past bij het monument én die gericht is op het behoud van cultuurhistorische waarden. Rol Provincie: toetsers, ondersteuner, subsidiënt</p>	<p>Deels gerealiseerd. Bij de vaststelling van de Focusnotitie Monumenten 2017-2019 (PS 23-06-2017) is tevens besloten om de tenderregeling monumenten niet te continueren. De subsidieregeling Restauratie Monumenten biedt in de periode 2017-2019 financiële ondersteuning aan monumenten (GS 29-08-2017). Doel van de regeling (zowel in 2017-2018 en in 2018-2019 opengesteld) is om projecten met een urgente restauratieopgave financieel te ondersteunen. Dit met behoud van de cultuurhistorische waarde van het monument voor Limburgers en de bezoekers aan Limburg. Het monument moet na voltooiing van de restauratie een duurzame economische, toeristische en/of maatschappelijke functie hebben. De subsidieregeling 2017-2018 is gepubliceerd op 8 september 2017 en opengesteld op 1 november 2017; de subsidieregeling 2018-2019 is gepubliceerd op 5 september 2018 en opengesteld op 1 november 2018. Dit om aanvragers tijd te geven een aanvraag voor te bereiden. De subsidieregeling uit 2017-2018 is gesloten en het gehele subsidiebedrag is beschikt. Gedeputeerde Staten beslist in 2019 op de aanvragen die in het kader van de subsidieregeling 2018-2019 zijn binnengekomen. Met de openstelling van deze regeling en de financiële ondersteuning die hieruit volgt, houden we tevens de zichtbaarheid van ons rijke verleden in stand en maken we de maatschappelijke waarde van het fysieke erfgoed letterlijk zichtbaar.</p>	1, 2
<p>2. Uitvoering geven aan het programma kerken dat in samenspraak met externe partners vorm en inhoud heeft gekregen wordt vormgegeven. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, intermediair</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. De Nadere subsidieregels kerken 2017-2019 zijn vastgesteld (GS 29-08-2017). Doel van de regeling is de instandhouding van kerken door middel van restauratie en/of nevenbestemming. Door middel van deze regeling wordt financiële ondersteuning geboden aan eigenaren van</p>	1, 2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	kerken die deel uitmaken van het programma kerken 2016-2019. Het programma kerken 2016-2019 is in samenspraak met externe partners zoals het Bisdom Roermond en de Protestantse Kerk in Nederland opgesteld. Dit om dit bijzondere religieuze erfgoed voor de toekomst te bewaren. De zichtbaarheid van het religieus erfgoed wordt hiermee in stand gehouden. Aan de regeling wordt verder uitvoering gegeven tot 1 januari 2020.	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1a	Aantal ondersteunde projecten binnen de nadere subsidieregels Restauratie Monumenten 2017-2018	15	15	15	2018
1b	Aantal ondersteunde projecten binnen de nadere subsidieregels Restauratie Monumenten 2018-2019	0	0	15	2019
2	Uitvoering geven aan Programma Kerken.	3	12	25	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

- Publicatiedata Subsidieregeling Restauratie Monumenten: (2017-2018) 8 september 2017 en (2018-2019) 5 september 2018.
  - De Subsidieregeling Restauratie Monumenten 2017-2018 is op 1 november 2017 opengesteld en de Subsidieregeling Restauratie Monumenten 2018-2019 op 1 november 2018. Dit om aanvragers tijd te geven om een aanvraag voor te bereiden. Besluitvorming over de in 2018 binnengekomen aanvragen vindt begin 2019 plaats.
  - Looptijd Subsidieregeling Restauratie Monumenten 2018-2019: 1 november 2018 tot 1 november 2019.
- Publicatiedatum Subsidieregels kerken 2017-2019: 8 september 2017.
  - Looptijd Subsidieregels kerken 2017-2019: 9 september 2017 tot 1 januari 2020.

Product	2.2.4. Archeologie
Programmalijn	2.2. Cultuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Door middel van de subsidieregeling archeologie waarmee in samenwerking met partners in werkveld (gemeenten, vrijwilligers, musea, bedrijfsleven)	Gerealiseerd. Het beleidskader 'Archeologie in de etalage!' is door Provinciale Staten vastgesteld op 7 juli 2016 voor de periode 2016-2019.	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>publieksgerichte activiteiten worden ontwikkeld en ondersteund worden. Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, subsidiënt, financier, partner, initiatiefnemer</i></p>	<p>In samenwerking met veel gemeenten in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg en een enthousiast werkveld (zoals bijvoorbeeld Limburgs Museum, Limburg Marketing, Heemkundeverenigingen, de Archeologische Vereniging Limburg, IVN) zijn de volgende publieksgerichte projecten gerealiseerd, allen met als doel “archeologie onder de aandacht brengen van een breed publiek”. Gerealiseerd zijn onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de Nationale archeologiedagen met meer dan 68 activiteiten binnen diverse gemeenten, verspreid over heel Limburg en met 10.000 bezoekers. Dit is een verdubbeling van het aantal bezoekers t.o.v. van het jaar 2017; ▪ realisatie van de eerste zes ArcheoRoute punten en voorbereiding uitrol van dit project in de rest van de provincie. Voor 2019 zijn reeds 24 nieuwe punten al concreet in voorbereiding; ▪ in de Romeinenweek van 28 april tot 6 mei 2018 zijn diverse activiteiten uitgevoerd. Vooral in Heerlen en op andere Via Belgica-locaties was grote publieke belangstelling; ▪ in Heerlen en Bocholtz zijn in 2018 speciale Romeinse festivals gehouden.; ▪ de Limburgse Archeologiedag heeft op 7 april 2018 te Venlo onder grote belangstelling plaatsgevonden; ▪ in het Continium is in oktober 2018, in samenwerking met Centre Céramique de mini-expositie “Itta. Hoe heeft een dame uit de Middeleeuwen, eruit gezien!” geopend. Deze mini expositie heeft een looptijd tot en met maart 2019; ▪ de eerste nieuwe aflevering van expeditie Limburg (serie 3) is gepresenteerd tijdens de opening van De Vondst en is daar te zien; ▪ in de Domijnen in Sittard is een bijzondere expositie o.a. over archeologische topstukken geopend. De archeologische topstukken/objecten vertegenwoordigen een iconische waarde voor de geschiedschrijving van Sittard-Geleen en de (Eu)regio. De archeologische vondsten vertegenwoordigen de vroegste geschiedenis m.b.t. bronstijd, Romeinse tijd, Merovingische periode, de Middeleeuwen met vertegenwoordiging uit 	

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>de 11 en 12^e eeuw tot en met de 17^e eeuw. Alle vondsten vertegenwoordigen bijzondere verhalen en worden omlijst met 'hands-on' activiteiten;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ na een periode van onderzoek en voorbereiding is de uitvoering van het project verzonken kasteel Etzenrade gestart; ▪ van medio mei tot medio juli 2018 heeft het Erfgoedfestival Gelre plaatsgevonden. Dit festival stond in het in het teken van 'grenzen'. Er is letterlijk over de provinciegrenzen heen samengewerkt met tal van organisaties in Noord- en Midden Limburg, het voormalige Gelre; ▪ onder de noemer "Grensgevallen" is in Grenspark Kempenbroek een start gemaakt met de uitvoering van bodem gebonden erfgoedprojecten. 	
<p>2. Uitvoeren convenant Via Belgica in samenwerking met gemeenten, bedrijfsleven en musea. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, partner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. In nauwe samenwerking met acht partnergemeenten is concrete uitvoering gegeven aan het Convenant Via Belgica. Samen met deze gemeenten en diverse organisaties en partijen uit het bedrijfsleven, is inmiddels op vele locaties de geschiedenis van de Via Belgica herkenbaar en zichtbaar gemaakt in Zuid-Limburg. Er is een nieuwe website beschikbaar en een app; ook zijn er tal van vlogs gemaakt en PR via social media. De Via Belgica gids is in een oplage van 1000 exemplaren verspreid over diverse verkooppunten. In de pers zijn diverse artikelen verschenen. Ook heeft een eerste grensoverschrijdende samenwerking (gemeente Riemst) zijn invulling gekregen. De groep Vrienden van Via Belgica bestaat inmiddels uit meer dan 100 aangesloten partners.</p>	2
<p>3. Het depot is verhuisd en in bedrijf. In samenwerking en afstemming met de overige partners vindt een publieksgerichte doorontwikkeling/programming plaats in relatie tot de functies opslag, restauratie, onderzoek & onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening.</p>	<p>Gerealiseerd. Het provinciaal depot is verhuisd van Maastricht naar Heerlen. Het depot is in bedrijf en getransformeerd van een statisch depot naar een dynamisch depot, waaraan gekoppeld een publieksfunctie onder de naam 'De Vondst Centrum voor Archeologie in Limburg'. Het proces van vondst tot vitrine wordt hierin zichtbaar gemaakt. Archeologie wordt op deze manier letterlijk in de etalage gezet.</p>	1,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>In afstemming en samenwerking met de overige partners en externe partijen (o.a. de gemeente Heerlen, Historisch Goud, Restaura, de Universiteiten Maastricht en Leiden) is een publieksgericht programma en inrichting voorbereid in relatie tot de functies opslag, restauratie, onderzoek&onderwijs, archeohotspot en informatievoorziening.</p> <p>Op 10 oktober 2018 heeft een succesvolle opening plaatsgevonden en hebben ongeveer 1000 bezoekers de weg naar 'De Vondst Centrum voor Archeologie in Limburg' gevonden.</p>	
<p>4. De archeologische verplichtingen worden ingevuld vanuit een kostenbewuste en efficiënte opstelling. Rol Provincie: <i>toetser, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De ontwikkelde producten en methoden die het mogelijk maken om de archeologische verplichtingen kostenbewust en efficiënt in te vullen zijn in 2018 ingezet en toegepast. Om de huidige kennisstand over de middeleeuwen inzichtelijk te maken is een nieuwe opdracht verstrekt. De resultaten daarvan zullen in 2019 gepresenteerd worden. Nieuwe beleidsdocumenten daarvoor zijn niet ontwikkeld.</p> <p>De begroting van het in 2017 gehouden succesvolle 'European Association for archaeologists congres (EAA) is uiteindelijk ten gevolge van correcties in BTW doorberekeningen en voorbereidingskosten in 2018 in geringe mate overschreden. Dit negatieve verschil is gecorrigeerd en opgevangen binnen de begrotingsposten archeologie en verwerkt in de jaarrekening 2018.</p>	3
<p>5. De ontwikkeling van de Archeologische Kennis Databank Limburg (AKDL) bekijken we in het licht van digitaliseringsontwikkelingen binnen het erfgoed-drieluik en het ruimtelijke domein. Rol Provincie: ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, partner</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>De verdere digitalisering is binnen het drieluik erfgoed in gang gezet.</p>	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
3	Depot is gehuisvest. Doorontwikkeling publieksgericht karakter van functies.	0	1	1	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ontwikkelde en/of ondersteunde publieksgerichte activiteiten binnen subsidieregule archeologie.	0	10	5	2018
2	Uitvoeren convenant Via Belgica.	0	1	1	2018
4, 5	Kennisdatabank Limburg in werking.	0		1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

4, 5 De kennisdatabank is in bewerking. Er wordt erfgoed breed bekeken hoe een en ander vorm kan krijgen.

Product	2.2.5. Digitale agenda en Regionale Media
Programmalijn	2.2. Cultuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Opstellen van een digitale agenda. Rol Provincie: <i>procesmanager, ondernemer</i>	Gerealiseerd. In januari 2018 is in de Staten een Startnotitie 'Digitale Samenleving' vastgesteld. Daarin wordt aangegeven dat aan het einde van de huidige coalitieperiode er een pakket aan kennis en ideeën zal liggen waarmee de nieuwe coalitie aan de slag kan en dat helpt om toekomstig beleid vorm te geven. Hiermee wordt tegelijkertijd tegemoet gekomen aan de moties Kuntzelaers 2331 en de motie Vaessen 2359 waarin Gedeputeerde Staten – kortgezegd - worden opgeroepen om aandacht te besteden aan de effecten van digitalisering in de maatschappij (en arbeidsmarkt).	1,2,3
2. Ontwikkelen van een regionale journalistieke trainingskern. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	Gerealiseerd. In 2018 is het initiatief RadarLimburg ondersteund (www.radarlimburg.nl).	1,2,3
3. Uitvoering van de uitrol van snel internet in Limburg. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, partner</i>	Gerealiseerd. In 2018 is de uitrol snel internet succesvol gebleken wat betreft de animo van de markt voor aanleg van glasvezel. Belangrijkste aanbieders zijn Glasvezel Buitenaf en Eising-Kempen (Limburg-Glasvezel). Daarin heeft de Provincie zich als verbinder opgesteld en richting de gemeenten in de rol van adviseur en facilitator.	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	GS stelt een digitale agenda op en agendeert bij PS.	0	1	1	2018

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 2.2 Cultuur	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.2.1. Cultuur	24.749	5.154	29.903	29.306	597	V
2.2.2. Erfgoed	2.742	-213	2.529	2.465	64	V
2.2.3. Monumenten	9.760	-2.405	7.355	7.896	-541	N
2.2.4. Archeologie	1.597	373	1.970	1.479	491	V
2.2.5. Digitale agenda en regionale media	0	371	371	384	-12	N
	38.848	3.281	42.129	41.530	599	V
<i>Personele lasten</i>	2.562	140	2.702	2.492	210	
<i>Kapitaallasten</i>	1.624	89	1.713	1.517	196	
Totaal lasten	43.034	3.510	46.544	45.539	1.005	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.2.1. Cultuur	3.579	0	3.579	3.596	-17	V
2.2.3. Monumenten	1.777	0	1.777	1.777	0	-
2.2.4. Archeologie	0	20	20	-12	31	N
2.2.5. Digitale agenda en regionale media	0	0	0	18	-18	V
Totaal baten	5.356	20	5.376	5.379	-3	V
Totaal saldo van baten en lasten	-37.678	-3.490	-41.168	-40.160	-1.008	V
Mutatie reserves						
<i>Onttrekking reserves</i>						
Bruteringsreserve Limburgs Museum	106	0	106	206	-100	
Bruteringsreserve Creative City	706	0	706	706	0	
Reserve culturele kansen	191	1.151	1.342	1.208	134	
Bruteringsreserve prov. gebouwen	100	-2	98	190	-92	
Totaal onttrekkingen	1.104	1.149	2.252	2.311	-58	
Saldo mutatie reserves	1.104	1.149	2.252	2.311	-58	
Resultaat	-36.574	-2.342	-38.916	-37.850	-1.066	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 2.2. Cultuur resteert een voordelig resultaat van € 1,07 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,6 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat vooral uit € 0,6 mln. aan lagere lasten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

2.2.1. Cultuur

Binnen het product Cultuur resteert een voordelig saldo van € 0,60 mln. Het gaat met name om restanten van niet geheel benutte subsidieplafonds of incidentele subsidies/toezeggingen. Dit vanwege een nog onvoldoende kwaliteit van aanvragen of omdat wegens ontwikkelingen het verzoek bij initiatiefnemers om een concreet beroep op de gereserveerde middelen te doen nog niet ingediend is. Het voordelig saldo wordt voornamelijk verklaard door overschot op de stimuleringsregeling bovenlokale evenementen € 0,11 mln.; het beleidskader cultuur € 0,14 mln.; het filmfonds € 0,12 mln.; de visitatiecommissie musea € 0,10 mln.;

muziekonderwijs op scholen € 0,08 mln.; bibliotheekvernieuwing € 0,07 mln. Daarnaast wordt het budget op cultuurplaninstellingen overschreden met € 0,05 mln. omdat de indexering ten onrechte bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 is afgeraamd. Op basis van het uitvoeringsprogramma Cultuur 2018-2019 'Limburg: Podium voor culturele kracht' worden de restantbudgetten van 2018 doorgeschoven naar 2019 om uitvoering te geven aan het uitvoeringsprogramma. Er ligt een overboekingsvoorstel voor van € 0,67 mln.

2.2.1. Erfgoed

Het voordelig verschil binnen de reguliere middelen bedraagt € 0,06 mln. In het uitvoeringsprogramma immaterieel erfgoed 2016-2019 'Toekomst voor erfgoed!' (PS 8 juli 2016) worden de bestedingen van het budget erfgoed voor deze coalitieperiode geduid. In dit programma staat beschreven dat als er in enig jaar budget over is, dit doorgeschoven mag worden naar een volgend begrotingsjaar om verdere uitvoering te geven aan dit uitvoeringsprogramma. Er ligt een overboekingsvoorstel voor van € 0,06 mln.

2.2.2. Monumenten

PS heeft op 23 juni 2017 de 'Focusnotitie monumenten' vastgesteld. Hierin is de lijn uitgezet voor de 2e termijn voor monumenten 2017-2019. Bij de Eindejaarsbijstelling 2018 is een bedrag van € 6,61 mln. doorgeschoven naar 2019. Nu blijkt dat in 2018 nog uitgaven hebben plaatsgevonden, hetgeen leidt tot een nadelig verschil van € 0,54 mln. Dit bedrag wordt verrekend met budget 2019.

2.2.3. Archeologie

Op basis van het richtinggevend kader 'Archeologie in de etalage' tijdlijn 2016-2019, door PS vastgesteld op 7 juli 2016, staat dat de financiële inzet beschikbaar is voor de periode 2016-2019. De resterende middelen 2018 ad € 0,46 mln. worden doorgeschoven naar 2019 om verdere uitvoering te geven aan de uitvoering van dit richtinggevend kader.

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Restant krediet ultimo 2018
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	
2.2.1	Energiebesparende maatregelen Museumplein Limburg	1.251		1.218	10	23
		1.251	-	1.218	10	23

€ x 1.000

Toelichting kredieten

Energiebesparende maatregelen, conform PS-besluit 4-6-2010.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen
(Provinciale) musea

2.3. Sport

In het programma sport gaat het om het stimuleren van deelname aan sport- en beweegactiviteiten en het stimuleren van talentontwikkeling.

Een kwart van de Limburgers is lid van een sportbond of -vereniging. Sport is daarmee een bindende factor binnen onze samenleving met een grote betrokkenheid van vele vrijwilligers. Door demografische en maatschappelijke ontwikkelingen staat die factor onder druk.

De Limburger heeft een relatief slechte gezondheid.

Daarnaast wijzen forse bezuinigingen van gemeenten op het gebied van sportbeleid erop dat er een vernieuwende aanpak nodig is om (boven)lokale vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld sportaccommodatiebeleid en gehandicaptensport op te pakken.

Door te investeren in sportevenementen en in faciliteiten voor talentontwikkeling en topsport, worden talentontwikkeling en sportdeelname gestimuleerd en worden toerisme en innovatie versterkt in Limburg.

Wat willen we bereiken?

We willen dat burgers door sport en bewegen gezond blijven. We willen (top)sport vanuit een efficiënte ondersteuningsstructuur stimuleren door talentontwikkeling en evenementen met internationale uitstraling te ondersteunen. We streven ernaar om sport te verbinden met andere maatschappelijke activiteiten en sectoren. Het uitgangspunt hierbij is dat een sporttakplatform zelf de verantwoordelijkheid neemt hoe zij in Limburg een sporttak wil versterken.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De provinciale sportinfrastructuur op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling is zo efficiënt mogelijk ingericht dat verenigingen, vrijwilligers en gemeenten optimaal worden ondersteund om de maatschappelijke waarde van sport en bewegen te behouden en te versterken.

Criterium 2: Speerpunt-, kern- en kanssporten krijgen in Limburg maximale aandacht vanwege de verbondenheid met andere sectoren. De inhoudelijk en financiële keuzes bij deze sporten dienen door de sport(takplatforms) zelf genomen te worden.

Criterium 3: Limburg is een euregionale/internationale topregio op het gebied van trainingsfaciliteiten voor talentontwikkeling en topsport en op het gebied van organisatie van evenementen.

Criterium 4: Gemeentelijke ambities op het terrein van sport met provinciale ondersteuning, dienen op regionaal/sportzone niveau gebundeld te worden. Bij de ontwikkeling van een sportzone in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg is de aanwezigheid van talentontwikkeling, verbonden aan een Topsport Talentschool (voorheen LOOT-school) een voorwaarde.

Wat hebben we bereikt?

Het ultimo 2017 vastgestelde Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019 (sonderend in Statencommissie januari 2018) is voor wat het jaar 2018 betreft volledig uitgevoerd.

Via de Stuurgroep Limburg Sport is uitvoering gegeven aan het door de drie organisaties (Huis voor de Sport (HvdS), TopSportLimburg (TSL) en Provincie) vastgestelde convenant Limburg Sport. Dit heeft ertoe geleid dat HvdS en TSL een gezamenlijke RvT hebben gevormd (personele unie). In 2018 hebben de drie organisaties één dag per week gezamenlijk gewerkt op één locatie, ten aanzien van

de ondersteuning en advisering van de sport(takplatforms) op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling en de advisering hierover aan de Provincie. Als onderdeel van nieuw sportbeleid voor de periode 2020 - 2023 wordt in 2019 de optimale provinciale ondersteuningsstructuur voor sport en beweging uitgewerkt, die in 2020 operationeel is.

Om een optimalere en efficiëntere sportinfrastructuur te realiseren is in 2017 een nieuwe werkwijze van start gegaan. Daarbij wordt via de sporttakplatforms, invulling gegeven aan de uitvoering van het provinciale sportbeleid. Deze nieuwe werkwijze is opgenomen in de Uitgangspuntennotitie Sporttakplatforms. Hierbij lopen de middelen voor de ondersteuning van speerpunt-, kern- en kanssporten zoveel mogelijk via de sporttakplatforms. De verantwoordelijkheid bij de uitvoering van de sport in Limburg is op deze wijze bij de sport zelf komen te liggen, waardoor de Provincie bij deze ingezette kanteling meer op afstand komt te staan bij de uitvoering van haar sportbeleid. In 2017 is deze werkwijze gestart bij de sporttakken paardensport, wielrennen, triatlon en handbal. In 2018 is deze werkwijze voortgezet en doorgevoerd bij alle provinciaal ondersteunde sporttakken. Via de jaarlijkse werkplannen van de sporttakplatforms zijn diverse projecten ondersteund. Daardoor worden de breedtesport, talentontwikkeling, evenementen en sportaccommodaties van deze sporttakken in samenhang versterkt.

De beoogde uitrol Sportzone Limburg is uitgewerkt in de Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg. Dit heeft er in praktijk toe geleid dat er drie sportzones gerealiseerd kunnen worden. De verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van een sportzone ligt primair bij de gemeenten.

In de regio Westelijke Mijnstreek zijn concrete afspraken met de Provincie gemaakt op het terrein van talentontwikkeling en de daarvoor noodzakelijke ondersteuningsstructuur. Gemeente Sittard-Geleen heeft echter kenbaar gemaakt om met ingang van 2021 de financiële steun aan trainingscentra te zullen beëindigen ten gevolge van noodzakelijke bezuinigingen.

Via de gemeenten Weert en Venlo worden eveneens samenwerkingsovereenkomsten voorbereid voor de Sportzones, rondom de aldaar gevestigde Topsport Talentscholen. Gemeente Weert heeft bij de ontwikkeling van haar sportzone alle gemeenten in Midden-Limburg betrokken. Op diverse terreinen zoals talentontwikkeling en evenementen wordt er reeds samengewerkt tussen gemeente Weert en de Provincie. Vanwege de ontwikkeling van nieuw sportbeleid kan gemeente Weert pas in 2019 een concrete samenwerkingsovereenkomst met de Provincie aangaan.

Gemeente Venlo is de ontwikkeling van een sportzone opgestart, na stagnatie in voorgaande jaren ten gevolge van lokale bezuinigingen op sport, waarbij men zich eerst richt op de ambities/activiteiten in de eigen gemeente die aansluiten op de Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg.

In het najaar 2017 is een partnership gesloten tussen Team Sunweb met o.a. Tom Dumoulin en Provincie Limburg. Het werkprogramma van het eerste jaar van het partnership is volledig uitgevoerd, waarbij de beleidsvelden sport, Sociale Agenda, onderwijs, economie (innovatie en toerisme) en de branding van Limburg zijn ondersteund.

Voor de periode 2017-2019 was er extra budget beschikbaar gesteld door PS voor majeure sportevenementen. Op basis van dit budget zijn diverse nieuwe en innovatieve evenementen uitgevoerd zoals het WK Cyclocross in Valkenburg, de Hammer Series Sportzone Limburg in Sittard-Geleen en Vaals, het WK Zitvolleybal in Venlo, het WK Mennen in Horst aan de Maas en de upgrading van Jumping Indoor Maastricht naar het niveau van wereldbekerstatus.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	2.3.1. Sport
Programmalijn	2.3. Sport
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Het Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019 is in uitvoering. Rol Provincie: partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Aan alle onderdelen van het Uitvoeringsprogramma Sport is uitvoering gegeven. Er zijn tientallen projecten, activiteiten en initiatieven ondersteund op het terrein van breedtesport, talentontwikkeling, evenementen en accommodaties <u>via de sporttakplatforms</u> van de speerpunt-, kern- en kanssporten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ vele duizenden burgers, jong en oud, hebben deelgenomen aan sportstimulerings- en beweegprogramma's; ▪ 13 nationale en regionale trainingscentra zijn ondersteund; ▪ tientallen evenementen, met in totaal tienduizenden deelnemers (met name breedtesporters) en duizenden toeschouwers. <p><u>Via de sportinfrastructuur:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ meer dan 1.500 talenten en alle trainingscentra zijn ondersteund via Topsport Limburg; ▪ sportstimuleringsprojecten van o.a. de sporttakplatforms en van specifieke doelgroepen, zoals burgers met een beperking, zijn ondersteund door Huis voor de Sport Limburg; ▪ via Jeugdfonds Sport Limburg hebben 1.400 kansarme jongeren deelgenomen aan sportactiviteiten; ▪ via Basissport Limburg hebben 500 burgers met een beperking wekelijks deelgenomen aan sport en beweegactiviteiten; ▪ diverse innovaties op het terrein van materialen zijn ondersteund door het Topsport Expertise en Innovatie Centrum. <p><u>Bijzondere sportevenementen:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ uit het extra door PS beschikbaar gestelde budget bijzondere sportevenementen (Begroting 2017, PS 4-11-2016) zijn incidentele grootschalige evenementen ondersteund en uitgevoerd (WK Cyclocross, 	<p>1, 2, 3 en 4</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>Hammer Series Sportzone Limburg, WK Zitvolleybal, WK Mennen en Wereldbekerniveau JIM).</p> <p><u>Sportaccommodaties:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ een vernieuwd BMX-parcours is in Landgraaf gerealiseerd en operationeel. ▪ de nieuwe trainingsaccommodatie voor het RTC Judo in Echt is ondersteund. <p><u>Overig:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ het werkprogramma van het eerste jaar van het partnership tussen Team Sunweb en Provincie Limburg is volledig uitgevoerd. 	
<p>2. De optimale sportinfrastructuur (Limburg Sport) wordt geoperationaliseerd en start de uitvoering.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Via de Stuurgroep Limburg Sport is uitvoering gegeven aan het door de drie organisaties Huis voor de Sport, TopSportLimburg en de Provincie) vastgestelde convenant Limburg Sport. Dit heeft ertoe geleid dat HvdS en TSL een gezamenlijke RvT hebben gevormd (personele unie). In 2018 hebben de drie organisaties één dag per week gezamenlijk op één locatie, ten aanzien van de ondersteuning en advisering van de sport(takplatforms) op het terrein van breedtesport en talentontwikkeling en de advisering hierover aan de Provincie. Als onderdeel van nieuw sportbeleid voor de periode 2020 -2023 wordt in 2019 de optimale provinciale ondersteuningsstructuur voor sport en bewegen uitgewerkt, die in 2020 operationeel is.</p>	<p>1,2 en 3</p>
<p>3. De uitvoering van het sportbeleid verloopt bij alle sporten via de sporttakplatforms.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De uitvoering van het sportbeleid (ondersteuning, breedtesport, talentontwikkeling en evenementen) loopt via de sporttakplatforms van de speerpunt-, kern- en kanssporten op basis van subsidiëring van een jaarlijks werkplan.</p>	<p>1,2, 3 en 4</p>
<p>4. Samenwerking met gemeenten via de Sportzones in Noord-, Midden- en Zuid-Limburg, waarbij de inhoudelijke keuzes op het terrein van sport door de sporttakplatforms zijn gemaakt.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, initiatiefnemer, procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Met de gemeente Sittard-Geleen en de gemeente Schinnen is in 2018 een samenwerkingsovereenkomst opgesteld voor de Sportzone Limburg in de Westelijke Mijnstreek. Deze samenwerking concentreert zich op de ondersteuning van nationale en regionale trainingscentra aldaar rondom de Topsport Talentschool (voorheen genoemd LOOT-school). Gemeente Sittard-Geleen heeft echter kenbaar gemaakt om met ingang van 2021 de financiële steun aan trainingscentra te zullen beëindigen ten 	<p>1, 2, 3 en 4</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>gevolge van noodzakelijke bezuinigingen.</p> <ul style="list-style-type: none"> Via de gemeenten Weert en Venlo worden eveneens samenwerkingsovereenkomsten voorbereid voor de Sportzones, rondom de aldaar gevestigde Topsport Talentscholen. Gemeente Weert heeft bij de ontwikkeling van haar sportzone alle gemeenten in Midden-Limburg betrokken. Gemeente Venlo is de ontwikkeling van een sportzone opgestart, na stagnatie in voorgaande jaren, waarbij men zich eerst richt op de ambities/activiteiten in de eigen gemeente die aansluiten op de Uitgangspuntennotitie Sportzones Limburg. 	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeringsprogramma sport is uitgevoerd.	0	1	1	2018
2	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van Limburg Sport.	0	1	1	2018
2	Indiening en beoordeling van werkplan en begroting van Basissport Limburg en het Jeugdsport Limburg.	0	2	2	2018
3	Aantal goedgekeurde werkplannen en begroting van de sporttakplatforms van de speerpunt- kern- en kanssporten.	0	11	9	2018
4	Aantal samenwerkingsovereenkomsten met sportzones uitgevoerd.	0	1	3	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- In totaal waren in 2018 drie samenwerkingsovereenkomsten beoogd met de Sportzones in en rondom Sittard-Geleen, Weert en Venlo. De samenwerkingsovereenkomsten met Weert en Venlo zijn nog in voorbereiding en worden naar verwachting in 2019 gerealiseerd. Oorzaken van de vertraging zijn eerdere gemeentelijke bezuinigingen en de gevolgen hiervan voor het lokale sportbeleid (gemeente Venlo) en de ontwikkeling van nieuw sportbeleid (gemeente Weert) waarna men pas concreet tot een samenwerkingsovereenkomst kan overgaan.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 2.3 Sport	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.3.1. Sport	5.125	160	5.285	5.274	11	V
<i>Personele lasten</i>	486	0	486	446	40	
Totaal lasten	5.611	160	5.771	5.719	51	V
Baten						
Totaal baten	0	0	0	0	0	-
Totaal saldo van baten en lasten	-5.611	-160	-5.771	-5.719	-51	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Risicoreserve SIS	0	130	130	130	0	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Immunisatiereserve	1.000	0	1.000	987	13	
Saldo mutatie reserves	1.000	-130	870	857	13	
Resultaat	-4.611	-290	-4.901	-4.862	-38	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 2.3. Sport resteert een voordelig resultaat van € 0,04 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn € 0,01 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,01 mln. aan lagere lasten. Het belangrijkste verschil lichten wij als volgt toe.

2.3.1. Sport

Middels het Uitvoeringsprogramma Sport 2018-2019 PS sonderend op 19-12-2017 is de tweede college termijn vertaald in uitvoering. Voor de uitvoering in 2019 is het restantbudget 2018 ad € 0,01 mln. nog nodig. Een overboekingsvoorstel van € 0,01 mln. is ingediend.

2.4. Stedelijke ontwikkeling

Dit programma richt zich op de ontwikkeling van steden en stedelijke regio's ter versterking van het vestigings- en leefklimaat. Enerzijds gaat het om het, samen met de gemeenten, ontwikkelen van een helder profiel van de vier grote Limburgse steden en van de middelgrote steden met een regionale centrumfunctie. Anderzijds betreft het de voortzetting en verdere uitvoering van de herstructurering van een aantal wijken in Limburg, omdat deze ook bijdragen aan de leef- en woonkwaliteit en identiteit van de steden. Daarnaast zullen via dit programma ontwikkelingen in andere centra worden ondersteund voor zover die bijdragen aan het versterken van de regio. Het transformatie- en herstructureringsinstrument IBA Parkstad maakt ook deel uit van dit programma.

Steden en stedelijke regio's zijn de groeimotoren van een moderne economie. Goed ontsloten en bereikbare steden, met een sterke identiteit, die prettig leefbaar zijn en beschikken over een goed functionerend ommeland en de juist opgeleide arbeidskrachten dragen bij aan de economische ontwikkeling van de regio. De vernieuwing van wijken maakt deel uit van de dynamiek in steden. De vereisten aan de ruimtelijke inrichting en woningvoorraad van wijken zijn niet constant, maar veranderen voortdurend, bijvoorbeeld onder invloed van bevolkingsontwikkelingen, economie en veranderende inzichten in de stedenbouw, ruimtelijke ordening en architectuur. De demografische en maatschappelijke ontwikkelingen zorgen voor een mismatch tussen vraag en aanbod op de woningmarkt en in de Retail sector met leegstand en dalende prijzen tot gevolg.

Wat willen we bereiken?

Limburg streeft naar vitalere, meer dynamische steden met een sterker onderscheidend eigen profiel, zodat er een nog beter vestigingsklimaat en een betere complementariteit tussen steden onderling ontstaat, maar ook tussen steden en ommeland, en grensoverschrijdend. Met een gerichte, gezamenlijke inzet vanuit alle beleidsvelden willen we de leefbaarheid en mismatch in de woningvoorraad - ook in de in vorige coalities benoemde herstructureringswijken - samen met relevante partners en burgers verbeteren.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg heeft krachtige steden met een heldere ontwikkelingsvisie wat betreft hun eigen profiel, identiteit en bijdrage aan de economie en werkgelegenheid, alsmede hun strategie voor oplossen van leegstand in de stadscentra.

Criterium 2: Limburgse steden maken vanuit een heldere ontwikkelingsvisie toekomstbestendige investeringsbeslissingen, die op stedelijk niveau tot uiting komen in een heldere identiteit en onderscheidend vermogen en op regionaal niveau in onderlinge complementariteit.

Criterium 3: In Limburg is er bestuurlijke slagkracht en bestuurlijke samenwerking tussen gemeenten en andere maatschappelijke partijen.

Criterium 4: Herstructurering draagt bij aan de kwaliteit en duurzaamheid van de woningen en woonomgeving, sociale cohesie, het stimuleren van ondernemerschap en een bevolking met eigen kracht.

Wat hebben we bereikt?

Op basis van het kader Stedelijke Ontwikkeling zijn inmiddels 12 beschikkingen aan steden / gemeenten verleend, waarmee in totaal ca. € 69 mln. aan provinciale middelen gemoeid is voor de concrete uitvoering van stedelijke projecten. Elke gemeente is hierbij vertrokken vanuit een eigen visie op haar identiteit en op een sociale en economische structuurversterking in de stad. Thema's als leegstand, versterking van de economie, duurzaamheid en groen in de stad zijn daarbij aangepakt. Middels sloop en nieuwbouw is in de herstructureringsprojecten de leefbaarheid, mismatch op de woningmarkt en de kwaliteit en duurzaamheid van de wijken sterk verbeterd. Daarnaast is door de gemeenten middels diverse projecten gewerkt aan sociale structuurversterking. Verder zijn door IBA diverse openbare publieksevents georganiseerd, waardoor de participatie, het draagvlak en de haalbaarheid van projecten zijn vergroot. Daarnaast zijn vanuit IBA projecten m.b.t. herbesteding van gebouwen, de ontwikkeling van ruimte, flexibele stedelijke concepten, alternatieve energie, energiebesparing, duurzame mobiliteit en hergebruik van materialen verder uitgewerkt.

Wat betreft de onderlinge complementariteit tussen steden én de samenwerking tussen gemeenten die hiervoor nodig is, hebben wij gestuurd op onderlinge versterking van de steden door de plannen aan de voorkant goed te toetsen op complementariteit. In die zin is dit resultaat bereikt. Ook hebben wij bijeenkomsten georganiseerd waar de steden met elkaar in gesprek gingen over stedelijke opgaven zoals wateroverlast en de toepassing van groen. Via het Limburgs aanbod aan het Rijk werd de regiodeal Parkstad gerealiseerd en werd er op verschillende beleidsonderdelen voortgang geboekt in de grensoverschrijdende samenwerking tussen steden middels bijvoorbeeld de drielandentrein, de Einstein-telescoop, Brightlands, culturele samenwerking en de vorming van een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) in de Euregio Maas-Rijn. Echter zagen wij ook- als het ging om de uitvoering van stedelijke plannen via het programma stedelijke ontwikkeling- dat de samenwerking tussen de steden in een gezamenlijke aanpak van stedelijke opgaven beperkt was. Mede werd dit ingegeven door het feit dat gemeenten worstelen met capaciteit en bezettingsvraagstukken maar ook dat de bestuurlijke samenwerking tussen steden in de praktijk onderhevig is aan veel dynamiek.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	2.4.1. Binnenstedelijke ontwikkeling
Programmalijn	2.4. Stedelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Uitvoering van het totaalpakket aan resultaten uit de convenanten met de vier grote steden inzake 'een samenhangende visie en aanpak' met betrekking tot het stedelijk gebied, die als koers dient voor de gewenste stedelijke ontwikkeling, waarin de identiteit, bijdrage aan de economie en toekomstbestendigheid van de investering in stedelijke projecten helder	Deels gerealiseerd. Een samenhangende aanpak en visie op stedelijke projecten en de resultaten die daarover zijn afgesproken in de beschikkingen tussen de Provincie en de gemeenten Venlo, Maastricht, Sittard, Heerlen zijn gedeeltelijk gerealiseerd. Dit heeft te maken met omstandigheden zoals marktwerking en de financiële gezondheid van gemeenten. In periodieke bestuurlijke overleggen is met de gemeenten gesproken over deze	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>zijn. De onderlinge samenhang van stedelijke projecten is inzichtelijk gemaakt, alsook de relatie met andere steden. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan goede verbindingen binnen en tussen woon- en werklocaties in de steden maakt hier eveneens onderdeel van uit. Evenals de aanleg van stadsnatuur en stimulering van vergroening van de stedelijke omgeving.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i></p>	<p>omstandigheden en over de herijking van de afgesproken resultaten. In 2019 worden deze herijkingen per gemeente doorgevoerd middels aanpassing van de oorspronkelijke beschikkingen. Met als doel om haalbare en actueel realistische resultaten te bereiken.</p>	
<p>2. Ondersteuning van de overige centra ter versterking van een stedelijke regio en/of hun regionale centrumfunctie.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De gemeenten Weert, Roermond, Horst aan de Maas, Venray, Peel en Maas, Valkenburg aan de Geul, Gulpen-Wittem en Simpelveld zijn ondersteund waarbij regionale centrumfuncties zijn verbeterd.</p> <p>Daarnaast zijn er in 2018 bijdragen voor centrumontwikkeling verleend aan de gemeenten Beek, Beesel en Peel en Maas.</p>	1,2,3,4
<p>3. Bestuurlijk overleg met de steden waarbij de gezamenlijke lobby (bv. agenda stad en urban agenda), de transformatie van de steden, krimp en het samenwerken in een grensoverschrijdende agglomeratie thema's van belang zijn. Zie ook 4.1.7. internationalisering.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Hier is langs meerdere trajecten aan gewerkt. Langs de weg van het Limburgs Aanbod en de hieruit voortgekomen Regiodeal Parkstad zijn deze thema's intensief en met succes opgepakt. Grensoverschrijdend wordt samen met de steden via diverse projecten zoals Drielandentrein, Einstein-telescoop, Brightlands, culturele samenwerking.</p> <p>In het transformatieproces van de Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) wordt er een betere positie van de steden en gemeente in de EGTS voorbereid.</p>	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Programma's van 4 grote steden zijn in uitvoering.	4	4	4	2019
1	Programma's van overige steden zijn in uitvoering.	5	8	PM *	2019
2	Structuurversterking in overige Limburgse centra.	0		PM *	2019

* Afhankelijk van initiatieven gemeenten.

Toelichting prestatie-indicatoren

Bij het opstellen van de Programmabegroting 2018 bedroeg de startwaarde vijf. Echter in december 2017 zijn reeds twee bijdragen verleend aan Venray en Peel en Maas.

Product	2.4.2. Herstructurering in wijken
Programmalijn	2.4. Stedelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Afronding project Brunssum Centrum Noord. Rol Provincie: <i>subsidiënt, partner</i>	Deels gerealiseerd In 2018 is een nieuwe centrumvisie opgesteld. Deze wordt in januari 2019 aan de gemeenteraad gepresenteerd. Daarna wordt deze visie verder uitgewerkt tot een (nieuw) plan voor het centrum. Afronding van het project is voorzien in 2020.	4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Herstructureringswijken zijn afgerond.	10	10	11	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

In 2018 heeft de gemeente Brunssum een nieuwe centrumvisie laten opstellen voor de businesscase Brunssum Centrum-Noord. Deze visie wordt in januari 2019 aan de gemeenteraad gepresenteerd en daarna verder uitgewerkt in een (nieuw) plan voor het centrum. Afronding van het project is voorzien in 2020.

Product	2.4.3. IBA
Programmalijn	2.4. Stedelijke ontwikkeling
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Realisatie van projecten welke zich onder meer richten op de herbestemming van gebouwen, de ontwikkeling van ruimte, flexibele stedelijke concepten, alternatieve energie, energiebesparing, duurzame mobiliteit en hergebruik van materialen. Deze projecten hebben een multiplier groter dan 3.	Gerealiseerd. De IBA-projecten, zoals genoemd in het uitvoeringsprogramma, zijn in 2018 verder uitgewerkt. Daarbij is in het bijzonder aandacht geweest voor de sleutelprojecten. Dit heeft eind 2018 geresulteerd in zes volledig afgeronde projecten en 14 projecten die (fysiek) in uitvoering zijn. Daarnaast is een groot aantal projecten in voorbereiding. Tenslotte zijn diverse	1,3 en 4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Rol Provincie: <i>partner</i>	(deel)projecten samengevoegd. De multiplier bedraagt thans 8.6. Aansprekende projecten in uitvoering zijn: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kerk Kunrade; ▪ Ikgroenhet; ▪ Central Park en Romeins Kwartier. 	
2. Vergroten van draagvlak en haalbaarheid door verbinden van initiatiefnemers, burgers, bedrijfsleven en maatschappelijk middenveld en deze betrekken bij (de verbetering van) IBA initiatieven door het organiseren van minstens 2 openbare publieksevents. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. In 2018 zijn door IBA diverse openbare publieksevents georganiseerd, waardoor de participatie, het draagvlak en de haalbaarheid vergroot zijn. In 2018 hebben vier grote (meerdaagse) events plaatsgevonden namelijk de IBA informatiemarkt, de Polis Convention in Düsseldorf, Pinkpop en de Leisure Run. Daarnaast zijn er nog diverse kleinschalige informatiebijeenkomsten, open dagen, etc. rondom de projecten georganiseerd.	1,3 en 4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Financieringsmultiplier	0	8,6	> 3	2018
2	Te organiseren publieksevents per jaar.	0	4	2	2018

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 2.4	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Stedelijke ontwikkeling						
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.4.1. Binnenstedelijke ontwikkeling	250	110	360	309	51	V
2.4.2. Herstructurering in wijken	0	3.055	3.055	3.055	0	N
2.4.3. IBA	580	2.486	3.066	3.364	-298	N
	830	5.651	6.481	6.728	-247	N
<i>Personele lasten</i>	950	39	989	911	78	
<i>Kapitaallasten</i>	84	0	84	84	0	
Totaal lasten	1.864	5.690	7.554	7.723	-169	N
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
2.4.1. Binnenstedelijke ontwikkeling	0	0	0	9	-9	V
Totaal baten	0	0	0	9	-9	V
Totaal saldo van baten en lasten	-1.864	-5.690	-7.554	-7.713	159	N
Mutatie reserves						
<i>Onttrekking reserves</i>						
Immunisatieserve	150	0	150	150	0	
Saldo mutatie reserves	150	0	150	150	0	
Resultaat	-1.714	-5.690	-7.404	-7.563	159	N

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 2.4. Stedelijke ontwikkeling resteert een nadelig resultaat van € 0,16 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,24 mln. nadeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,25 mln. hogere lasten en € 0,01 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

2.4.1. Binnenstedelijke ontwikkeling

Het budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per saldo € 0,06 mln. voordelig. Dit verschil wordt veroorzaakt door een lagere besteding van de procesmiddelen stedelijke ontwikkeling ad. € 0,02 mln. Voorgesteld wordt om deze over te hevelen naar 2019. Deze zijn in 2019 nodig voor onder andere infosessie PS en ambtelijk werkbezoek.

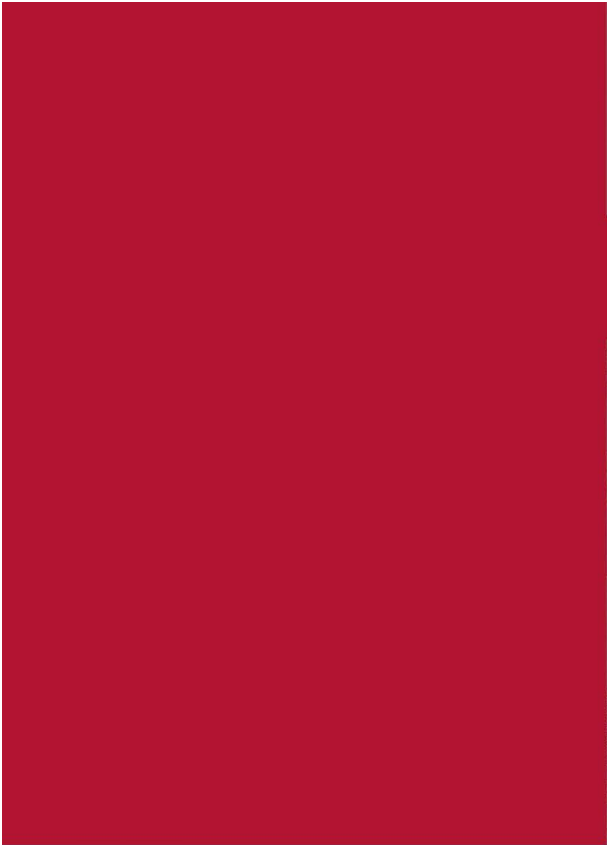
Daarnaast vloeien de niet bestede middelen ad. € 0,04 mln. voor de uitvoering van de motie 754 Werrij inzake samenhangende strategische agenda Midden Limburg (PS 12-5-2016) terug naar de procesmiddelen coalitie akkoord. Aangezien deze motie is uitgevoerd (conform brief PS d.d. 16-1-2018).

2.4.3. IBA

Het budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per € 0,30 mln. nadelig. Oorzaak is, dat er meer IBA-projecten door de provincie zijn ondersteund dan aanvankelijk was voorzien/ingeschat. Voorgesteld wordt om het tekort van € 0,30 mln. te verrekenen met het budget in 2019.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IBA-Parkstad

3.1. Openbaar vervoer en railagenda

De Railagenda en de OV concessie dragen bij aan de economische en sociale structuurversterking van Limburg. Het belang van de reiziger staat daarbij voorop. De Railagenda bestaat uit een samenhangend geheel van regionale en internationale spoorverbindingen, inclusief een drietal logistieke railterminals (die in verschillende fasen van ontwikkeling zijn), alsook tarifiering en ticketing. De kansatlassen (2013) laten zien dat het ontsluiten van het achterland van Limburg bijdraagt aan extra werkgelegenheid en aantrekkelijker wonen. De investeringen in openbaar vervoer en de railagenda moeten o.a. leiden tot een betere ontsluiting van de arbeidsmarkt, de Limburgse Topsectoren, de Limburgse Kennis-As en het vergroten van de agglomeratievoordelen in onze stedelijke grensregio's.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg in de regionale en (inter)nationale context naar een vlot, veilig, betrouwbaar en duurzaam openbaar vervoer.

Met de Internationale Railagenda willen we 'missing links' oplossen: Eindhoven - Düsseldorf, Eindhoven - Keulen (via Aken), Weert - Antwerpen en Maastricht - Luik -(Leuven - Brussel), alsook de tramverbinding Maastricht - Hasselt.

We willen de (internationale) grenzen van ticketing eenvoudiger maken voor de reiziger en ook meer transparantie in tarifiering. De Drielandentrein (verbinding tussen Luik, via Maastricht en Heerlen, richting Aken) kan als pilot daartoe bijdragen.

Met de regionale Railagenda werken we resultaatgericht o.a. aan de opwaardering van de Maaslijn, tevens bereiden we de ontwikkeling van station Maastricht-Noord fase 2 en het doortrekken van de Heuvellandlijn naar Kerkrade-West voor.

Het goederenvervoer gaat een steeds nadrukkelijker rol spelen in de dossiers waaraan gewerkt wordt en is een thema waar we in toenemende mate op zullen inspelen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Reizigers kunnen gemakkelijk en zorgeloos met OV in de gehele Euregio reizen.

Criterium 2: Limburg beschikt over een (inter)nationaal OV- en railsysteem dat bestaat uit een netwerk met snelle, frequente en robuuste verbindingen.

Criterium 3: Het OV-systeem in Limburg is flexibel en meebewegend op de maatschappelijke ontwikkelingen.

Wat hebben we bereikt?

Openbaar vervoer

De aanpak van Arriva bij de dienstregeling openbaar vervoer 2018 heeft vruchten afgeworpen. Verschillende aanpassingen hebben geleid tot een hogere uitvoeringskwaliteit bus. Met de start van de dienstregeling 2019 (op 9 december 2018) heeft Arriva een volgende stap gezet in het emissieloos maken van het Limburgse openbaar vervoer: de stadsdienst Maastricht rijdt vanaf dat moment grotendeels met elektrische bussen.

Bij de uitvoering van de Limburgse treindiensten stonden zowel de Maaslijn als de Drielandentrein (op het traject Maastricht – Aken) in het bijzonder in de belangstelling. De Maaslijn kende problemen met betrekking tot de uitvoeringskwaliteit die in de tweede helft van 2018 tot een te lage uitvoeringskwaliteit leidde en de Drielandentrein waarvan de geplande start, voorzien op 9 december 2018, werd uitgesteld. Met betrekking tot de Maaslijn is overleg gestart met Arriva en stakeholders van de Maaslijn over maatregelen om de uitvoeringskwaliteit op de Maaslijn te verbeteren. De Drielandentrein is dankzij de inspanningen van diverse partijen (vooral nog als Tweelandentrein tussen Maastricht en Aken) op 27 januari 2019 gestart.

De eerste stappen in de pilot Mobility as a Service (MaaS) zijn gezet. MaaS is een platform waarmee reizigers een (multimodale) reis kunnen plannen, boeken en betalen. Een verkenning laat zien dat er kansen zijn in Limburg, in 2019 start een pilot met nadruk op landsgrensoverschrijdende aspecten van MaaS. Met betrekking tot tarifiering en ticketing zijn in 2018 onder andere het Combiticket (abonnement voor gecombineerde bus-treinreizen) en een nieuw kortingsproduct voor senioren tot stand gebracht. Op het gebied van kleinschalig vervoer is een tweede tranche van de subsidieregeling Wensbus opgesteld.

Railagenda

In 2018 hebben we belangrijke stappen gezet in onze Railagenda, zoals in onze verbindingen met Duitsland. De elektrificatie tussen Landgraaf en de grens is afgerond, waarmee de infrastructuur gereed is om, 1x per uur, rechtstreeks met de Drielandentrein naar Aken te rijden (zie ook tekst hierboven inzake Drielandentrein). De realisatie van de spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf heeft vertraging opgelopen, maar in 2019 verwachten we voor dit project de besluitvorming van het Provinciaal Inpassingsplan (PIP).

Voor de realisatie van een verbinding Eindhoven-Düsseldorf is een 'Letter of Intent' getekend en zal in 2019 een samenwerkingsovereenkomst getekend worden tussen het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W), Verkeersverbund Rhein-Ruhr en de Provincie Noord-Brabant. Deze overeenkomst heeft tot doel dat er een directe treindienst komt tussen Eindhoven en Düsseldorf. In november 2018 is het onderzoeksprogramma naar internationale verbindingen afgerond. De subsidieverantwoording richting Europese Unie van dit onderzoeksprogramma loopt nog in 2019. Verder hebben we op internationaal vlak stappen gezet met de tramverbinding Maastricht-Hasselt. De gemeenteraad van Maastricht heeft het bestemmingsplan vastgesteld. Het bestemmingsplan ligt voor bij de Raad van State van wie we in 2018 een uitspraak verwacht hadden, maar dit is verschoven naar begin 2019.

Op regionaal vlak is er bij het project Maaslijn vertraging en een financieringstekort ontstaan en zijn eind 2018 gesprekken gestart tussen de 3 Provincies (Limburg, Noord-Brabant en Gelderland), het Ministerie van I&W en ProRail over de ontstane situatie en mogelijke oplossingen voor het ontstane probleem. Voor de ontwikkeling van station Maastricht-Noord fase 2 is in november 2018 geld beschikbaar gesteld door het Rijk, waardoor na realisatie (naar verwachting december 2021) ook dit station door reizigers op de lijn Maastricht-Sittard kan worden aangedaan.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management
Programmalijn	3.1. Openbaar vervoer en railagenda
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Uitwerken en implementeren van systeemgericht contractbeheer (SCB) in het OV-contract.</p> <p>SCB is een door Rijkswaterstaat reeds geruime tijd toegepaste (en beproefde) methodiek om contracten te managen. Kern van de methodiek is dat de opdrachtnemer aantoont dat hij aan de gestelde voorwaarden en eisen voldoet en dat de opdrachtgever via risicomanagement op die aspecten toetst die een risico zijn of inhouden voor het resultaat. De contractrelatie met Arriva is in 2017 ingericht. Nieuwe inzichten en ontwikkelingen die wellicht nieuwe kansen en mogelijkheden bieden willen we graag benutten ('elke dag beter'). Vandaar dat we in 2018 mogelijkheden van risicogestuurd contractbeheer voor openbaar vervoer willen verkennen en verder uitwerken en, indien de methodiek toepasbaar is, vaststellen hoe we systeemgericht contractbeheer gaan toepassen alsmede proefdraaien.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetser, procesmanager, bevoegd gezag, partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Uit de verkenning volgt dat SCB, mits op maat gemaakt, toepasbaar is in het OV-contract met Arriva. Mede op basis van deze conclusie zijn we, vooruitlopend op de wijze van verder toepassen van SCB en in het verlengde van toezegging 8392 (Commissie Mobiliteit en Duurzaamheid, 9-11-2018), een pilot gestart. In deze pilot voeren we volgens de principes van SCB een toets uit op de bedrijfsprocessen van Arriva die leiden tot informatie en rapportage over de prestaties op het gebied van punctualiteit, rituitval en klachten. Het resultaat van deze toets is naar verwachting in het eerste kwartaal 2019 beschikbaar.</p> <p>Vaststellen hoe we SCB in de OV-concessie gaan toepassen doen we in 2019. Het op SCB-wijze inrichten van het risicodossier volgt daar vervolgens uit.</p>	1, 2, 3
<p>2. Ontwikkelagenda: uitbreiding van het aantal ontwikkeltafels en verbreding van de thema's.</p> <p>De Ontwikkelagenda vormt, met behulp van de inzet van zogenaamde Ontwikkeltafels, de kern van onze ontwikkelaanpak openbaar vervoer. De Ontwikkeltafels Onderwijs en Maatwerkvervoer leiden in 2017 tot inzichten en resultaten. Inzichten willen we graag benutten om onze aanpak in het openbaar vervoer verder te verbreden en verdiepen. Resultaten willen we vertalen naar concrete maatregelen in het Limburgse openbaar</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De ontwikkelagenda en de daaruit voortkomende ontwikkeltafels zijn onderdeel van de OV-Concessie 2016 – 2031. In 2018 is, als jaarresultaat, uitvoering gegeven aan een aantal ontwikkeltafels. De ontwikkeltafel Onderwijs levert een resultaat op dat in 2019 wordt geëffectueerd: het Duitse Semesterticket voor studenten wordt geldig in het openbaar vervoer in Zuid-Limburg. Verdere doorontwikkeling behoort tot de mogelijkheden. De ontwikkeltafel Maatwerkvervoer heeft in 2018 geleid tot een gezamenlijke analyse met Omnibuzz naar de vraag hoe OV-gebruik doelgroepenvervoergebruik beïnvloedt en andersom. Een onderzoek is gestart en in 2019</p>	1, 2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>vervoer. Daarnaast willen we de ontwikkelaanpak openbaar vervoer ook inzetten ten behoeve van het nieuwe Mobiliteitsplan.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, financier, partner, ondernemer</i></p>	<p>gereed.</p> <p>Uitbreiding van de ontwikkelafels heeft plaatsgevonden met de ontwikkelafel 'nachtnet' en verbreding van de thema's met de tafels voor de last mile-oplossing Greenport en de OV-bediening van Toverland. Een voorbeeld van de inzet van ontwikkelafels ten behoeve van de Mobiliteitsaanpak is de tafel voor de bereikbaarheidsopgave Parkstad (ontsluiting Kerkrade West), waarin verschillende alternatieven zijn afgewogen.</p>	
<p>3. Drielandentrein: start van de Drielandentrein (naar Aken en voor zo ver mogelijk, ook naar Luik). Ondanks de technische en infrastructurele uitdagingen die nog voor ons liggen is het onze verwachting dat de Drielandentrein in 2018 start.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag (voor Nederlands grondgebied), financier</i></p>	<p>Niet gerealiseerd.</p> <p>Start van de Drielandentrein op de verbinding Maastricht – Aken heeft op 27 januari 2019 plaatsgevonden. Dit omdat de toestemming om met het treinmaterieel in Duitsland te mogen rijden (de toelating) op het aanvankelijk geplande startmoment van de dienst (9 december 2018) nog niet was verleend.</p>	1, 2
<p>4. Dienstregeling openbaar vervoer: verdere optimalisatie van het openbaar vervoeraanbod en ondersteuning van de participatieve aanpak. Optimalisatie van de dienstregeling volgt uit onze ontwikkelaanpak (en – agenda) en draagt bij aan het realiseren van de ambitie 'zorgeloos reizen van deur tot deur'. Reizigerstevredenheid en -groei brengen daarbij tot uitdrukking hoe succesvol we zijn in het realiseren van onze ambitie. Omdat in 2018 geen implementatie van een nieuwe concessie plaatsvindt (maar wel een nieuwe dienstregeling wordt geïntroduceerd), verwachten we dat het aantal klachten van reizigers in 2018 lager zal zijn dan in 2017.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, bevoegd gezag, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Met de dienstregeling 2018 heeft Arriva een aantal zorgpunten en tekortkomingen uit de dienstregeling 2017 gerepareerd. In zijn algemeenheid waren de prestaties (ritueel, punctualiteit) beter dan in 2017. Daarmee en ook vanwege de inhoudelijke bijstellingen sloot deze dienstregeling beter aan bij de behoeften van reizigers. Dat heeft geleid tot een aanzienlijke afname in de klachten.</p> <p>Ten aanzien van de groei in reizigersaantallen: hier spelen - landelijk - de stakingen in het OV een rol. Getalsmatig is er in 2018 sprake van een lichte daling in het aantal reizigers. Wanneer we, uitgaande van een gemiddeld gebruik per stakingsdag, het resultaat voor 9 stakingsdagen ophogen, hebben we ongeveer de geprognoseerde groei gerealiseerd.</p> <p>De reizigerstevredenheid over 2018 wordt bekend met de resultaten van de OV-klijntbarometer (verwacht in maart / april 2019).</p>	1, 2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>De Maaslijn blijft een aandachtspunt waarover we met verschillende stakeholders overleg voeren.</p> <p>De participatieve aanpak is onder andere tot uitdrukking gekomen in de aanpak van het vraagstuk rondom de oplossingen voor de last-mile Greenport en voor het vervoer van scholieren en studenten tussen station en onderwijscampus in Heerlen.</p>	
<p>5. Uitvoeringsprogramma Overstappunten: het naar het niveau 'basis op orde' brengen van de provinciale openbaar vervoerhaltes en het toevoegen van kwaliteit op specifieke haltes. In 2017 ligt in het UP Overstappunten de nadruk op initiatieven en ambities van met name gemeenten. 2018 biedt de mogelijkheid om aandacht te schenken aan onze eigen provinciale bushaltes. Basis op orde is daarbij een eerste logische stap om te komen tot aangename wacht- en overstapvoorzieningen. Rol Provincie: procesmanager, financier, partner</p>	<p>Deels gerealiseerd. Binnen het uitvoeringsprogramma zijn diverse projecten vanuit de Regionale Mobiliteits Overleggen in het kader van 'basis op orde' gerealiseerd. Daarnaast is binnen het kader 'integrale projecten' het busstation Maastricht gerealiseerd. In het kader 'kwaliteitsimpuls' is voorzien in pilots voor nieuwe fietsvoorzieningen.</p> <p>Het naar het niveau 'basis op orde' brengen van de provinciale bushaltes zal in 2019 worden aanbesteed. Het project heeft vertraging opgelopen vanwege de gemaakte heroverweging in het kader van de mobiliteitsopgaven. De streefwaarde van de benoemde prestatie-indicator voor het uitvoeringsprogramma (50 provinciale haltes langs provinciale wegen) is daardoor nog niet behaald.</p>	1
<p>6. DRIS: afronding van het DRIS-project. Op een aantal locaties (onder andere station Maastricht en station Beek-Elsloo) is het als gevolg van bouwwerkzaamheden tot nu toe niet mogelijk (of zinvol) geweest om DRIS-panelen te plaatsen. Ter afronding van het DRIS-project vindt in 2018 plaatsing op deze locaties plaats. Rol Provincie: opdrachtgever</p>	<p>Deels gerealiseerd. Het vernieuwde busstation in Maastricht is in 2018 uitgerust met DRIS-panelen (Dynamisch Reis Informatie Systeem). Voor de enkele resterende locaties waar nog geen DRIS-paneel is geplaatst volgen we de werkwijze 'werk met werk-maken'. Dat introduceert een afhankelijkheid van de vorderingen in de planvorming en uitvoering van projecten door partners. In 2019 zullen we bezien of we alsnog op een aantal locaties DRIS-panelen kunnen plaatsen. In totaal zijn ruim 300 panelen geplaatst, het resterende aantal bedraagt 8.</p>	1
<p>7. Wet lokaal spoor: kaders voor infrastructuur vaststellen. De Provincie Limburg is vanuit de Wet lokaal spoor Bevoegd Gezag voor de aanleg, het beheer, het onderhoud en de veiligheid van het (Nederlandse deel) van de tramverbinding tussen Maastricht en Hasselt. Naast het</p>	<p>Deels gerealiseerd. In 2018 is invulling gegeven aan de kaders waaraan het tramsysteem (op grond van de Wet lokaal spoor) moet voldoen. Op inhoud bestaat overeenstemming met partijen, deels bevindt een aantal kaders zich nog in de afrondende fase. Na gereedkomen daarvan zal begin 2019 een collegevoorstel worden voorbereid om deze</p>	1, 2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>beleggen van rollen, taken en verantwoordelijkheden op grond van de Wet stelt de Provincie in 2018 de kaders vast, waaraan de traminfrastructuur (blijvend) moet voldoen.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>kaders vast te stellen.</p>	
<p>8. Mobility as a Service (MaaS): verkenning naar de mogelijkheden van MaaS in Limburg.</p> <p>Mobility as a Service (MaaS) is het concept waarbij reizigers 'mobiliteit' inkopen en niet meer de afzonderlijke vervoerproducten (een auto, een treinrit etc.) zoals nu het geval is. MaaS is het ontzorgen van de keten voor de reiziger en past daarom in onze ambitie 'zorgeloos reizen van deur tot deur'. Welke meerwaarde dit voor Limburg heeft en hoe we één en ander kunnen organiseren is, vanwege het recent ontstaan van MaaS, nog niet bekend. Een verkenning is op zijn plaats.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De gezamenlijke verkenning van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en de Provincie Limburg levert op dat MaaS meerwaarde kan bieden voor de zorgeloze reis van deur tot deur. Met name landsgrens-overschrijdende aspecten van MaaS kunnen, vanwege de grensligging van Limburg, in een pilot goed worden beproefd. Op basis van deze constatering heeft het Ministerie van I&W mede namens de Provincie Limburg (en zes andere regio's) een Raamovereenkomst MaaS aanbesteed op basis waarvan in 2019 een pilot MaaS in Limburg start.</p>	1, 3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	De mogelijkheden voor systeemgericht contractbeheer (SCB) zijn onderzocht. Bij toepasbaarheid werken we één en ander nader uit, stellen we vast hoe we met SCB willen omgaan en gaan we proefdraaien.	0	1	1	2018
2	4 Ontwikkeltafels (zowel Mobiliteitsplan als openbaar vervoer) doorlopen.	2	6	4	2018
3	Drielandentrein naar Aken in exploitatie.	0	0	1	2018
4	Klantwaardering openbaar vervoer op basis van Klantenbarometer.	7,6	NTB ¹	7,6	2018
4	Groei van het aantal OV-reizigers (bus en trein gezamenlijk; indexcijfer).	100	99,2	101,12	2018
4	Participatieve aanpak leidt tot – 5% klachten over dienstregeling.	183	282	542	2018
5	50 OV-haltes langs provinciale wegen naar niveau 'basis op orde'.	NB	0	50	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
6	DRIS-project volledig afgerond.	0	0,98	1	2018
7	Kaders voor infrastructuur Tram Maastricht Hasselt vastgesteld.	0	0	1	2018
8	Verkenning mogelijkheden MaaS voor Limburg afgerond, eerste pilot(s) geïmplementeerd.	0	0	1	2018

NTB¹: de resultaten van de OV-Klantenbarometer (het landelijke onderzoek onder OV-reizigers naar de kwaliteit van openbaar vervoer) zijn naar verwachting in maart 2019 bekend.

Toelichting prestatie-indicatoren

Algemeen: van binaire indicatoren gaven we in het verleden het deel van de resultaatverplichting aan dat was gerealiseerd. In bovenstaand overzicht hanteren we een binaire indeling. Een resultaat staat op 0 als dat (groten)deels maar nog niet geheel is gerealiseerd.

4. De startwaarde voor de prestatie-indicator voor klanttevredenheid in 2018 is (getalsmatig) gelijk aan die van 2017. De klantenbarometer wordt op één decimaal nauwkeurig gepresenteerd. Omdat over de ontwikkeling van deze indicator met Arriva over de gehele concessieduur tot en met 2031 afspraken zijn gemaakt, is groei door afronding van deze indicator niet altijd zichtbaar.

4. In 2018 is op 9 dagen gestaakt in het openbaar vervoer. Dat beïnvloedt het aantal reizigers in 2018 aanzienlijk. Het hier genoemde getal betreft het feitelijk aantal reizigers in het openbaar vervoer in 2018 (niet gecorrigeerd voor de staking). Daarnaast is op het moment van het opstellen van de jaarstukken de informatie over in december 2018 gemaakte reizen met papieren kaartjes nog niet beschikbaar. Per stakingsdag bedroeg het aantal reizigers ongeveer 100.000, een inschatting met betrekking tot papieren kaartjes leidt tot 125.000 tot 150.000 extra reizigers. Zonder op dit moment het exacte percentage te kennen, schatten we in dat met deze toevoeging de beoogde groei in 2018 is behaald.

4. Participatieve aanpak leidt tot -5% klachten over dienstregeling: de bij startwaarde 01-01-2018 vermelde waarde betrof de stand van het aantal klachten tot en met 21 augustus 2018 (het moment van het gereed maken van de informatie voor de 2e Afwijkingenrapportage 2018). Het aantal klachten op 31-12-2017 bedroeg 542. Dit aantal was bij het opstellen van de begroting 2018 nog niet bekend. De indicator geeft aan dat ten opzichte van het aantal klachten in 2017 een afname van 5% dient te worden bereikt. Met andere woorden: in 2018 mochten er maximaal 515 dienstregelingsgerelateerde klachten zijn. Met 282 klachten over de dienstregeling in 2018 is de beoogde daling ruimschoots behaald.

5. In 2018 heeft in het kader van de Mobiliteitsaanpak een heroverweging van projecten plaatsgevonden. Uitvoering van de heroverweging betekende dat uitvoering van projecten tijdelijk is getemporeerd. Zo ook de projecten met betrekking tot de provinciale haltes. Start aanbesteding van het project 'basis op orde provinciale haltes' is voorzien in 2019. Om die reden geven we hier een indicator '0', hoewel er wel degelijk uitvoering is gegeven aan het verbeteren van haltes in 2018.

8. De verkenning MaaS is afgerond. Vanwege procedurele doorlooptijden bij de aanbesteding van de Raamovereenkomst door het Rijk vindt start van de pilots in 2019 plaats.

Product	3.1.2. Railagenda
Programmalijn	3.1. Openbaar vervoer en railagenda
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Opwaarderen Maaslijn: Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieu-effect rapportage (MER). Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner</i></p>	<p>Niet gerealiseerd. Het Provinciaal Inpassings Plan (PIP) is niet in 2018 in procedure gebracht, omdat het project vertraging heeft opgelopen. Aan deze vertraging liggen meerdere oorzaken ten grondslag. Belangrijkste oorzaak is het feit dat de definitieve scopewijziging (station Grubbenvorst Greenport-Venlo) pas eind februari 2018 heeft plaatsgevonden en dat naar aanleiding van deze scopewijziging de contractuele afwikkeling met het ingenieursbureau en de herijking van het project met ProRail meer tijd hebben gekost dan voorzien. Ook dienen naar aanleiding van de scopewijziging een aantal onderzoeken te worden geactualiseerd evenals het ontwerp.</p>	2,3
<p>2. Elektrificatie Landgraaf-grens. Het opleveren van een volledig geëlektrificeerd pad tussen Maastricht en Aachen Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, (mede-)financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. De elektrificatie tussen Landgraaf en de grens is opgeleverd in december 2018. Hierdoor is het volledig geëlektrificeerd pad tussen Maastricht en Aachen ook gerealiseerd.</p>	1,2
<p>3. Afronding onderzoeksprogramma internationale verbindingen (Köln - Aachen - Eindhoven; Düsseldorf -Venlo - Eindhoven; Maastricht - Luik (- Leuven - Brussel); Weert - Hamont - Antwerpen) en ticketing (en tarifiering) Rol Provincie: <i>procesmanager, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Het onderzoeksprogramma (deels gesubsidieerd door de EU) had een looptijd tot november 2018. De onderzoeken voor de verschillende onderdelen zijn afgerond. In 2019 dient de oplevering en verantwoording richting Europese Unie plaats te vinden. De opgeleverde onderzoeken hebben geleid tot follow up acties; deze staan los van het onderzoeksprogramma internationale verbindingen zoals hier benoemd.</p>	1,2,3
<p>4. Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM). Het bieden van een goede infrastructuur, zodat de ZSLM haar stoomtreinen kan laten rijden. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. In 2018 is de laatste jaarschijf (uit de 1^e tranche) groot onderhoud aan de spoorlijn conform planning gerealiseerd.</p>	-
<p>5. Spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf realiseren.</p>	<p>Deels gerealiseerd. De planning was dat de spoorverdubbeling in</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, (mede-) financier, procesmanager, partner</i>	2020 zou worden opgeleverd, dit is vertraagd (m.n. door scope-zaken) en de planning is nu dat het project in 2021 wordt opgeleverd.	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) inclusief Milieu-effect rapportage (MER) Maaslijn.	0	0	1	2020
2	Elektrificatie Landgraaf-grens gereed.	0	1	1	2018
3	Vorbereidingsbesluit voor de uitvoering van de grensoverschrijdende spoorverbindingen Eindhoven-Venlo-Düsseldorf en Eindhoven-Heerlen-Aachen-Köln.	0	1	1	2018
3	Vorbereidingsbesluit voor de uitvoering van de grensoverschrijdende spoorverbindingen Weert-Hamont-Antwerpen en Maastricht-Luik-Brussel.	0	1	1	2018
3	Een voor de reiziger eenvoudig, transparant en geïntegreerd ticketing (en tarifiering) systeem tussen Limburg/Nederland, België en NRW/Duitsland.	0	1	1	2018
4	Besluitvorming over financiering toekomstig onderhoud ZLSM.	0	0	1	2018 / 2019
5	Vaststelling Provinciaal InpassingsPlan (PIP) spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf.	0	0	1	2019
5	Oplevering spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf.	0	0	1	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

- 1) Zoals in de Voortgangsrapportage Railagenda benoemd is de vaststelling van het PIP Maaslijn verschoven naar 2021.
- 4) ZLSM: Besluitvormingsvoorstellen over financiering toekomstig onderhoud (2^e tranche) worden in 2019 voorbereid.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.1 Openbaar vervoer en railagenda	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	67.423	-1.644	65.779	65.151	628	V
3.1.2. Railagenda	4.204	3.878	8.082	9.515	-1.433	N
	71.627	2.234	73.861	74.666	-805	N
<i>Personele lasten</i>	1.859	75	1.934	1.781	153	
<i>Kapitaallasten</i>	1.099	-176	923	923	1	
Totaal lasten	74.585	2.134	76.718	77.369	-651	N
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management	7.944	0	7.944	7.711	233	N
3.1.2. Railagenda	10.730	2.802	13.531	14.058	-527	V
Totaal baten	18.674	2.802	21.475	21.770	-295	V
Totaal saldo van baten en lasten	-55.911	668	-55.243	-55.599	357	N
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Bestemmingsreserve ZLSM	647	0	647	647	0	
Reserve DU elektrificatie Maaslijn	5.979	0	5.979	5.979	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	8.944	0	8.944	8.649	295	
Totaal toevoegingen	15.570	0	15.570	15.275	295	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Bestemmingsreserve ZLSM	1.000	0	1.000	2.024	-1.024	
Reserve DU Verkeer en vervoer	68.116	-1.300	66.815	66.014	801	
Totaal onttrekkingen	69.116	-1.300	67.815	68.039	-224	
Saldo mutatie reserves	53.546	-1.300	52.245	52.764	-519	
Resultaat	-2.365	-632	-2.998	-2.836	-162	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.1. Openbaar vervoer en railagenda resteert een voordelig resultaat van € 0,16 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,51 mln. nadeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,81 mln. hogere lasten en € 0,3 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

3.1.1. Openbaar vervoer en concessie concessie management

Ten opzichte van de begroting zijn de lasten € 0,63 mln. lager dan begroot. Dit verschil is o.a. ontstaan door voordelige afrekeningen uit vorige jaren (€ 0,17 mln.). Daarnaast is er een voordelig verschil ontstaan, dat wordt veroorzaakt door:

- onderuitputting van het budget voor de ontwikkeling van station Beek-Elsloo (€ 0,07 mln.). Dit bedrag moet beschikbaar blijven voor het project, waarvan de afronding in 2022 is voorzien. Daarom wordt voorgesteld deze middelen over te boeken naar 2019;
- onderuitputting van proceskosten m.b.t. openbaar vervoer (€ 0,39 mln.). Dit restant blijft beschikbaar binnen de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

In de baten is een nadelig effect ontstaan van € 0,23 mln. In het kader van de inzet van de Bereikbaarheidsmiddelen is voor de dekking van de uitgaven ervoor gekozen eerst de Brede Doeluitkering (BDU) Verkeer en Vervoer daarvoor te besteden. Er heeft een administratieve verschuiving plaatsgevonden van de dekking uit de egaliserende Reserve DU Verkeer en Vervoer naar de BDU. Hierdoor zijn begrotingstechnisch verschillen ontstaan die geen effect hebben op het jaarresultaat.

3.1.2. Railagenda

Ten opzichte van de begroting 2018 zijn de lasten € 1,43 mln. hoger dan begroot. Dit nadelige verschil is ontstaan door een fasering bij het meerjarig onderhoud ZSLM ad € 1,02 mln.. Dit nadelige verschil verloopt neutraal via de bestemmingsreserve ZLSM. Bij de onderdelen die vanuit de bereikbaarheidsmiddelen worden gedekt, is een voordelig verschil ontstaan van € 0,11 mln. Dit heeft geleid tot een minder hoge onttrekking uit de bereikbaarheidsmiddelen, waardoor deze ook neutraal verloopt. Aan de Ten-t onderzoeken in het kader van de grensoverschrijdende railonderzoeken is voor een bedrag van € 0,53 mln. meer dan begroot aan middelen ingezet. Deze zijn deels via de balanspost nog te ontvangen bedragen (Ten-t subsidie) én een via de decembercirculaire (Provinciefonds) aangekondigde Rijksbijdrage budgettair neutraal verdisconteerd. In de baten is het voordelige resultaat ad € 0,53 mln. zichtbaar hetgeen verklaard wordt door de Rijksbijdrage voor de Ten-t onderzoeken zoals hiervoor aangegeven.

€ x 1.000

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Bijdragen derden		Restantkrediet ultimo 2018	
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	t/m 2017	2018	uitgaven	bijdragen derden
3.1.1.	Dynamische Reis Informatie Systemen (DRIS) BDU	2.288	-	1.756	-	-	-	532	-
3.1.2	Tram Vlaanderen Maastricht	9.141	-	5.802	-	9	-	3.339	-9
	Railagenda Electrificatie Heerlen-Herzogenrath	15.200	3.586	2.267	10.877	2.267	1.327	2.056	-8
	Railagenda Avantislijn	492	-	354	-	-	-	138	-
	Railagenda Maaslijn	164.000	31.650	8.651	2.997	-	-	152.352	31.650
	Verbinding Aachen verdubbeling spoor De Kissel	10.000	-	1.123	2.434	1.123	2.434	6.444	-3.556
		201.121	35.236	19.953	16.308	3.399	3.761	164.860	28.077

Toelichting kredieten

- 3.1.1. Dynamisch Reisinformatiesysteem conform PS-besluit 4-11-2016 en 30-6-2017;
 3.1.2. Tram Vlaanderen Maastricht conform PS-besluit 6-2-2015 (P-14-024⁴), Railagenda Maaslijn conform PS-besluit 30-9-2016 en overige kredieten zijn besloten op 6-11-2015.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
		Lening Zero emissie busvervoer
Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM	Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij

⁴ In 2018 volgt de financiële afhandeling van het Tram dossier.

3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit

Het programma richt zich op het tot stand brengen van een toekomstbestendige, toegankelijke, slimme, schone en grenzeloze mobiliteit, zodat mensen zich naar wens en behoefte vrij kunnen bewegen. Dit doen we in de context van 5 centrale gebiedsopgaven:

1. Bereikbare stedelijke gebieden;
2. Een vitaal platteland;
3. Sterke economische clusters;
4. Een concurrerende logistieke sector;
5. Een veerkrachtige vrijetijdseconomie.

We spelen daarbij in op belangrijke trends en toekomstige ontwikkelingen, zoals digitalisering, personalisering en maatwerk, globalisering en internationalisering, verduurzaming en een andere rol van de overheid. We richten ons op het beter en anders benutten van de beschikbare vervoersvoorzieningen en we kiezen voor kwaliteit (wat maakt het beter) boven kwantiteit (meer van hetzelfde). We zorgen dat de basis op orde is. En via innoveren en experimenteren spelen we in op maatschappelijke en technologische veranderingen en de wensen die daaruit naar voren komen ten aanzien van mobiliteit. We werken samen met alle relevante stakeholders en shareholders via diverse regionale en (inter)nationale platforms.

Er is specifiek aandacht voor knelpunten op het nationale wegennet in combinatie met de aansluiting daarvan op het lokale, regionale, provinciale en internationale wegennet en voor de multimodale vervoersketens en knooppunten. Grensoverschrijdende verbindingen en grensoverschrijdende samenwerking zijn integraal onderdeel van dit programma. Fietsverkeer, verkeersveiligheid, verkeers- en vervoersmanagementprogramma's, gedragsbeïnvloeding en duurzaamheid behoren ook tot dit programma. Met adequate monitoring en dataverzameling ondersteunen, onderbouwen en evalueren we het mobiliteitsbeleid.

Wat willen we bereiken?

We willen voor Limburg, in de (inter)nationale context, toe naar een vlot, veilig, betrouwbaar, duurzaam, leefbaar en efficiënt vervoer van mensen en goederen, door een gericht aanbod van mobiliteitsvoorzieningen.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is lokaal, regionaal en (inter)nationaal vlot en betrouwbaar bereikbaar via alle modaliteiten en kent een goed functionerend netwerk van vervoerssystemen.

Criterium 2: Verkeer en vervoer in Limburg is veilig.

Criterium 3: Mobiliteit vindt in Limburg plaats op een toegankelijke, duurzame, toekomstbestendige en efficiënte wijze. Vervoerssystemen met een geringe belasting van de omgeving worden breed gebruikt.

Wat hebben we bereikt?

Mobiliteitsplan

De hoofdlijnen van het nieuwe mobiliteitsbeleid zijn in 2018 via het Statenvoorstel “Mobiliteitsplan Limburg, Slim op weg naar morgen” vastgesteld (PS 22-02-2018). Met dit plan kunnen we beter inspelen op de nieuwe ontwikkelingen die op ons af komen. Op basis hiervan heeft een herijking plaatsgevonden van alle projecten, die gefinancierd worden met de Bereikbaarheidsmiddelen. Zonder zo'n herijking zou er richting 2032 een omvangrijk tekort in de Bereikbaarheidsmiddelen ontstaan. In overleg met PS is de methodiek voor deze herijking vastgesteld en gevalideerd. De uiteindelijke keuze welke mobiliteitsprojecten via de Bereikbaarheidsmiddelen worden gefinancierd zal na de verkiezingen in 2019 door de nieuwe coalitie worden gemaakt.

MIRT-afspraken

Met het Rijk zijn in het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) afspraken gemaakt voor de realisatie van belangrijke projecten voor de bereikbaarheid van Limburg. Het ging daarbij o.a. om rijksbijdragen aan:

- projecten uit de Railagenda (Eindhoven-Düsseldorf, Amsterdam-Aken, Maastricht-Luik en de Drielandentrein);
- de snelwegen in Limburg (A2 en A67);
- de snelfietsroute tussen Maastricht en Meerssen;
- extra fietsenstallingen bij stations (Roermond en Heerlen);
- de veiligheid op de provinciale N-wegen;
- een pilot met Mobility as a Service (MaaS) in Limburg;
- de continuering van de werkgeversbenadering via Maastricht Bereikbaar;
- de gezamenlijk CEF-aanvraag (Connecting Europe Facility) m.b.t. de realisatie van truckparkeerplaatsen.

Ook is de voortgang besproken van twee gezamenlijke programma's: SmartwayZ en MIRT Goederencorridor.

Provinciale wegen

In 2018 zijn belangrijke stappen gezet bij de realisatie van de Buitenring Parkstad Limburg en zijn grote delen van deze nieuwe verbinding rondom Parkstad Limburg voor het verkeer opengesteld. In 2019 zal ook de aansluiting op de rijksweg A76 bij Nuth worden opgeleverd.

Het grootschalig reconstrueren van de N280 is voor het wegvak in Roermond begin 2018 gestart. Voor het westelijke deel van de N280, lopende door de gemeente Leudal, is de wijze van realisatie al overeengekomen met de gemeente, en is een overeenkomst hierover met Rijkswaterstaat voorzien voor de eerste helft van 2019.

Voor de N266 (randweg Nederweert) zijn dit jaar alternatieven onderzocht en zullen de resultaten daarvan ter besluitvorming worden voorgelegd aan het nieuwe college.

Naar aanleiding van de voorbereiding van een geactualiseerde nota Kapitaalgoederen provinciale infrastructuur en de herijking van de Bereikbaarheidsmiddelen is dit jaar besloten om het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur, volgens het niveau 'de basis op orde', een hogere prioriteit te geven (amendement 28; PS 9-11-2018). Dit heeft ook gevolgen gehad voor de planning van een deel van de investeringen in het provinciale wegennet. In 2019 zal de geactualiseerde nota ter besluitvorming aan het nieuwe college en PS worden voorgelegd.

Verkeers- en vervoermanagement

Bij het verkeers- en vervoermanagement is naast de continuering van de succesvolle samenwerking via “Maastricht Bereikbaar” een goede start gemaakt met het programma “Roermond Bereikbaar”.

Naast de definitieve ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst voor Roermond Bereikbaar zijn er activiteiten opgepakt ten aanzien van de werkgeversaanpak, het stimuleren van het gebruik van de fiets en het OV, aandachtspunten in het goederenvervoer en de logistiek, en ten aanzien van afstemming van wegwerkzaamheden.

Bij de “afstemming wegwerkzaamheden en evenementen” is een kwaliteitsslag gemaakt met alle gemeenten in de data. Via het landelijk traject “Krachtenbundeling smart mobility” is een samenwerking gestart om deze data ook landelijk kwalitatief op orde te brengen. Voor de doorstroming bij incidenten is het verkeersmanagement verder ontwikkeld met o.a. het project Bottlenext A2 en de start van de ontwikkeling van een verkeerscirculatieplan calamiteiten Chemelot. Rondom innovatie is vooral kennis opgedaan over de toepassing van intelligente verkeersregelininstallaties (i-VRI's), waardoor de uitrol daarvan in 2019 kan worden versneld. Verder is de tool “Transport Radar” (real time data dashboard) ontwikkeld, waarmee data over goederenstromen kan worden gedeeld en de efficiency in de logistiek kan worden verhoogd.

Fiets

In 2018 zijn ten aanzien van 5 toonaangevende fietsprojecten belangrijke stappen gezet. Het totale budget voor de toonaangevende projecten is hiermee belegd. Aan motie 775 Van Wageningen c.s. inzake provincie leidend bij realisatie snelfietsroutes (PS 17-6-2016) hebben wij invulling gegeven door het aantrekken van een projectmanager toonaangevende projecten, die de taak heeft om deze projecten met de regionale partners vlot te trekken. Met de buurprovincies en buurlanden is de kansrijkheid van een aantal grensoverschrijdende fietsverbindingen onderzocht. Ten slotte hebben we een onderzoek afgerond naar de stimulering van het fietsgebruik en de resultaten daarvan zijn doorvertaald in het actieprogramma “Op de pedalen”.

Verkeersveiligheid

Voor de verbetering van de verkeersveiligheid hebben wij, in samenspraak met de gemeenten, aanpassingen aan de weginfrastructuur tot stand gebracht. In het kader van de gedragsbeïnvloeding zijn 5 campagnes uitgevoerd (o.a. BOBcampagnes en Aandacht op de weg) en is de verkeerseducatie voortgezet (w.o. Traffic Informers - motie 651 Evers c.s. inzake Traffic Informers (PS 19-6-2015 en PS 23-10-2015)). Ten slotte houden we regelmatig contact met de handhavingsinstanties over verkeershandhavingsacties.

Logistiek

Bij het thema logistieke netwerken is goede voortgang geboekt bij de logistieke knooppunten: de realisatie van de nieuwe railterminal Greenport Venlo en de uitbreiding van de haven Wanssum zijn in 2018 gestart. De oplevering staat voor beide gepland in 2019. De start van de realisatie van de uitbreiding bargeterminal Venlo verwachten wij in 2019. Bij de logistieke verbindingen was er wisselend succes: de Maas is door het Rijk nog niet aangewezen als hoofdtransportas en het bleek niet mogelijk private en publieke belangen in overeenstemming te brengen bij de totstandkoming van de carhandling terminal Swentibold. De uitwerking van de programma-aanpak MIRT Goederencorridor is daarentegen succesvol besproken in het MIRT-overleg en ook het uitvoeringsprogramma vanuit de samenwerkingsovereenkomst met het Havenbedrijf Rotterdam is afgerond.

Samenwerking

De gesprekken met onze partners (w.o. gemeenten) over vernieuwing van de samenwerking zijn in de context van het nieuwe mobiliteitsplan geplaatst. Er is o.a. gewerkt aan een nieuwe governance-structuur. Deze zal in 2019 definitief vorm en inhoud krijgen. Het grensoverschrijdende mobiliteits-overleg vanuit Zuidoost-Nederland met Noordrijn Westfalen is gecontinueerd. De intentieverklaring van 2016 is uitgewerkt naar een gezamenlijke werkagenda. Het bestuurlijk overleg met de

ondertekening van deze werkagenda is doorgeschoven naar februari 2019. Daarnaast hebben wij in 2018 een tweede mobiliteitsoverleg voor Zuid-Nederland met Vlaanderen en Wallonië georganiseerd.

We liggen hiermee op koers voor onze doelstellingen voor 2019.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.2.1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Verkeers- en vervoersmanagement</p> <p>De basis op orde: Vanuit de gedachte basis op orde werken we samen met onze regionale partners aan een goede doorstroming op ons vervoersnetwerk. Dit doen we via continue processen zoals de afstemming van wegwerkzaamheden en evenementen. In specifieke projecten werken we aan maatregelen ter bevordering van de doorstroming ten tijde van incidenten (bijvoorbeeld een verstoring op de A2 of een calamiteit bij Chemelot). Verder ontwikkelen we een continue proces voor de monitoring van de netwerkprestatie op basis van actuele data.</p> <p>Gebiedsgerichte aanpak: In gebieden met een cumulatie van activiteiten die van invloed zijn op de bereikbaarheid werken we in programma's samen met partners aan een gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van de bereikbaarheidsopgave. Lopende programma's hierin zijn SmartwayZ.NL, Roermond Bereikbaar en de eventuele voortzetting van Maastricht Bereikbaar.</p> <p>Innovatie: Belangrijk onderdeel van het werkveld is de adaptatie van nieuwe technologische ontwikkelingen. Hiertoe bouwen we de benodigde kennis en ons netwerk op. Op basis hiervan zoeken we actief naar mogelijkheden voor toepassing van innovaties in onze</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p><i>Basis op orde</i> Er zijn in samenwerking met onze regionale partners in 2018 t.a.v. afstemming van wegwerkzaamheden de volgende zaken opgepakt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ impuls aan de afstemming van wegwerkzaamheden via de tool Melvin. Met de gemeenten heeft een kwaliteitsslag plaatsgevonden m.b.t. de data in het systeem; ▪ Via het landelijke traject "Krachtenbundeling smart mobility" is een samenwerking gestart om data landelijk op orde te brengen. <p>Voor de doorstroming bij incidenten is:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ via het project A2 Bottlenext de aanpassing van verkeersregelinstallaties en de inzet van regelscenario's voorbereid en zijn U-routes geformaliseerd; ▪ een eerste stap gezet in de ontwikkeling van een verkeerscirculatieplan voor calamiteiten bij Chemelot. <p>Voor de monitoring van de netwerkprestatie hebben we via NDW (Nationale Databank Wegverkeersgegevens) "floating car data" aangekocht. Hiermee kunnen we onze verkeersmodellen en -analyses verder verbeteren. We hebben zo een betere indicator voor de doorstroming van het wegverkeer en we kunnen hiermee beter knelpunten in de verkeersafwikkeling opsporen.</p> <p><i>Gebiedsgerichte aanpak</i> Bij de samenwerking in Roermond Bereikbaar is bereikt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ondertekening samenwerkingsovereenkomst 	1, 2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>projecten en programma's. Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>door alle partijen;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ drie convenanten afgesloten voor de werkgeversaanpak. Bij deze partijen zijn probeeracties uitgevoerd ter stimulering van het gebruik van fiets en OV; ▪ met 17 bedrijven zijn gesprekken gevoerd over de logistiek en eerste resultaten geboekt t.a.v. het combineren van ritten, het inzetten van een elektrische vrachtwagen en het mijden van de N280 bij de werkzaamheden; ▪ bij speciale Kerstacties is extra aandacht gegeven aan het gebruik van fiets en OV. <p>De samenwerking via Maastricht Bereikbaar heeft opgeleverd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ verlenging samenwerkingsovereenkomst; ▪ uitbreiding werkgeversaanpak met een specifieke CO2-doelstelling. Voor 2018 is de geschatte reductie 2,6 kiloton per jaar in 2018 t.o.v. 2015; ▪ evaluatie voor de periode 2015-2017. Hierbij is gebleken dat de doelstellingen (bijv. spitsmijdingen, reistijdverbetering) zijn gehaald en dat de effecten uit de voorgaande periode zijn behouden en uitgebreid. <p><i>Innovatie</i></p> <p>De ontwikkeling van ons innovatie-netwerk is in 2018 vooral via het programma SmartwayZ en de landelijke "Krachtenbundeling smart mobility" verlopen. Dit laatste is een samenwerking van Rijk, Provincies en gemeenten.</p> <p>Er is kennis opgedaan over de toepassing van intelligente verkeersregelinstallaties (i-VRl's), waardoor de uitrol daarvan in 2019 kan worden versneld. Daarnaast is de tool "Transport Radar" (real time data dashboard) ontwikkeld, waarmee data over goederenstromen kan worden gedeeld en de efficiency in de logistiek kan worden verhoogd.</p>	
<p>2. Weginfrastructuur</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Wij dragen inhoudelijk bij aan diverse door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) geïnitieerde rijksprojecten voor autosnelwegen: ▪ In 2018 wordt door de Minister van I&M het Tracébesluit voor de A2 het 	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>A2</p> <p>Met het partieel uitvoeringsbesluit van 29 juni 2018 en het ondertekenen van de aanvullende samenwerkingsovereenkomst tussen Rijkswaterstaat en de regio wordt het project voortvarend opgepakt. Het Tracébesluit A2 Vonderen –</p>	<p>1, 2, 3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Vonderen - Kerensheide genomen;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ In de programmaraad SmartwayZ.NL is het MIRT-onderzoek Weert Eindhoven vastgesteld en is besloten - mede vanwege het demissionaire karakter van het kabinet - een maatregelenpakket uit te voeren ter verlichting van het huidige probleem; ▪ Voor de A67 Leenderheide - Zaarderheiken wordt gewerkt aan een MIRT-verkenning. Eind 2018 wordt een Ontwerp Tracébesluit (OTB) genomen en in 2020 het Tracébesluit; ▪ Het oostelijk deel van knooppunt Zaarderheiken is onderwerp van een afzonderlijke procedure, waarvoor door I&M een Trajectnota/Milieueffectrapportage (TN/MER) wordt opgesteld. Eind 2018 zal hiervoor een Ontwerp Tracébesluit worden genomen. ▪ Naar aanleiding van de sterke economische ontwikkelingen van VDL Nedcar, Chemelot en de Chemelot Campus is een integrale verkeersstudie gestart voor de regio Sittard-Geleen. Doel van het onderzoek is de toekomstige bereikbaarheid van VDL Nedcar en Chemelot (inclusief de Campus) in relatie tot het zwaar belaste wegennet in de regio Sittard-Geleen te onderzoeken en de mogelijke gevolgen voor het provinciale wegennet. Hierbij wordt rekening gehouden met de in mei 2017 opengestelde doortrekking van de B56n op Duits grondgebied. In de studie wordt ook gekeken naar de effecten op de A76. Begin 2018 zijn de studieresultaten en de gevolgen hiervan voor het wegennet bekend. Op basis hiervan zullen maatregelen voor het provinciale wegennet worden uitgewerkt. 	<p>Kerensheide wordt medio 2019 genomen. Dit heeft geen effect op de startdatum van de realisatie. Dit is gerapporteerd in de 1^e Afwijkingenrapportage 2018. In verband met de zorgvuldigheid t.a.v. het wegontwerp is het verkeersmodel (2016) dat ten grondslag lag aan het OTB (2017) geactualiseerd naar 2018.</p> <p><i>SmartwayZ Weert-Eindhoven</i> We hebben maatregelen uit het no regret-pakket uitgevoerd (bijv. stimuleren fiets- en OV-gebruik via probeeracties). De uitvoering hiervan loopt door in 2019. Er is geconstateerd dat aanvullende maatregelen uit de pakketten B (fiets) en C (onderliggend wegennet) wenselijk zijn en in 2019 zullen worden ingezet.</p> <p><i>A67</i> Rijk en regio hebben in het BO-MIRT een bestuurlijke voorkeur vastgesteld voor de toekomstvaste verbreding van de A67 van Knooppunt Leenderheide tot Geldrop, waarbij in het ontwerp rekening wordt gehouden met de mogelijkheid van verdergaande maatregelen op het traject Geldrop – Zaarderheiken. Rijk en regio hebben geconstateerd dat de door de regio gewenste verbreding tot aan Asten in 2018 niet binnen de financiële middelen mogelijk is en dat aanpassing van knooppunt Zaarderheiken (westelijk deel) nog onvoldoende onderbouwd kan worden, en voorlopig geen prioriteit krijgt. Op basis van monitoring en evaluatie zullen de betrokken partijen afwegen of en wanneer aanvullende maatregelen nodig zijn. Het OTB volgt in 2019.</p> <p><i>Zaarderheiken</i> Het OTB oostelijk deel knooppunt Zaarderheiken wordt pas in Q3 2019 genomen. Reden hiervoor zijn capaciteitsproblemen in de planvoorbereiding bij Rijkswaterstaat. Dit is gerapporteerd in de 1^e Afwijkingenrapportage 2018.</p> <p><i>Integrale verkeersstudie regio Sittard-Geleen</i> De integrale verkeersstudie is afgerond. Daarbij is gebruik gemaakt van het verkeersmodel en zijn verschillende scenario's bekeken. Er heeft hierbij ook grensoverschrijdende afstemming plaatsge-</p>	

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Rol Provincie: procesmanager, partner, subsidiënt</p>	<p>vonden. De resultaten worden meegenomen in de gebiedsverkenning voor deze regio die voortvloeit uit de nieuwe mobiliteitsaanpak.</p>	
<p>3. Samenwerking, internationalisering en (beleids)onderbouwing</p> <p>In het Bestuurlijk Overleg over het MIRT blijven we richting het Rijk lobbyen voor projecten als de capaciteitsvergroting A76, diverse spoorprojecten en de status van de Maasroute. Daarnaast beslissen we in dit overleg over te nemen stappen in gezamenlijke projecten en programma's, zoals de verbreding van de A2 (Het Vonderen - Kerensheide), SmartwayZ.NL en de Goederencorridor Zuid-Nederland. We zetten het mobiliteitsoverleg met Duitsland/NRW voort en ontwikkelen het mobiliteitsoverleg met België verder richting een structureel overleg. We gaan door met de thematische samenwerking in de euregio via participatie in de reguliere overleggen (o.a. OV en Logistiek). We werken in de vernieuwde RMO-structuur met de gemeenten samen via een gezamenlijke strategische agenda. Waar mogelijk verwerven we EU fondsen voor Limburgse mobiliteitsprojecten en -programma's. We zorgen via monitoring voor een actuele onderbouwing, opvolging en evaluatie van het mobiliteitsbeleid en de projecten. Dit door programmabrede monitoring, respectievelijk door trendanalyses, verkeersmodellen en prognoses.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p><i>BO-MIRT</i></p> <p>In het BO-MIRT 2018 zijn afspraken gemaakt over:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ aanpak station Eindhoven mede t.b.v. spoorverbinding Eindhoven-Düsseldorf; ▪ voorkeursvariant verbreding A67 Leenderheide-Geldrop; ▪ governance Minder Hinder Aanpak, ook in relatie met België en Duitsland; ▪ samenwerkingsovereenkomst spoorverbinding Eindhoven-Düsseldorf; ▪ planning besluit voorkeursalternatief spoorverbinding Amsterdam-Eindhoven-Heerlen-Aken (in 2019); ▪ streefdatum start spoorverbinding Maastricht-Luik (Drielandentrein; zomer 2019); ▪ onderzoek naar continuering samenwerking via Eurekarail; ▪ rijksbijdrage fietsenstallingen stations Roermond en Heerlen; ▪ rijksbijdrage veiligheid provinciale N-wegen; ▪ planning pilots Mobility as a Service (MaaS); ▪ rijksbijdrage Werkgeversbenadering (Maastricht Bereikbaar) in 2019 en verder; ▪ kostenverdeling ingediende CEF-aanvraag (Connecting Europe Facility); ▪ truckparkeerplaatsen (i.k.v. goederencorridors). <p><i>Grensoverschrijdend overleg met buurregio's</i></p> <p>Er hebben een tweetal ambtelijke overleggen plaatsgevonden van Zuidoost Nederland (Overijssel, Gelderland, N-Brabant en Limburg) met Noordrijn-Westfalen. Het bestuurlijk overleg van december 2018 is doorgeschoven naar februari 2019.</p> <p>In de euregio vond in 2018 structureel overleg plaats m.b.t. openbaar vervoer (afstemming lijnennetten en dienstregelingen, ontwikkelingen nieuwe lijnen en diensten) en m.b.t. goederenvervoer (gezamenlijke promotie van de regio als logistieke vestigingsplaats).</p>	<p>1, 2, 3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p><i>Overleg met gemeenten/RMO's</i></p> <p>Op basis van een onderzoek dat wij hebben laten uitvoeren door adviesbureau PROOF is in 2018 een start gemaakt met een overleg met de regionale mobiliteitspartners om de RMO-structuur te vernieuwen. Ook met de partners in Maastricht Bereikbaar is afgesproken dat 2019 een jaar van transitie zal worden, zodat de opgedane kennis en ervaring kan worden ingezet voor heel Limburg.</p> <p><i>EU-fondsen</i></p> <p>Met de partners in het MIRT Goederencorridor-programma is bij de Europese Commissie een CEF-aanvraag gedaan m.b.t. de realisatie van 4 truckparkeerplaatsen. Voor de Provincie Limburg betreft dit de uitbreiding van de truckparking Venlo (James Cookweg). Over de CEF-aanvraag zal in het voorjaar 2019 een beslissing worden genomen.</p> <p><i>Monitoring</i></p> <p>Ten behoeve van het nieuwe mobiliteitsplan is een nieuwe monitoringssystematiek ontwikkeld en zijn nieuwe, aanvullende data geïdentificeerd die noodzakelijk zijn om de gebiedsverkenningen te kunnen uitvoeren. Er is voor het verkrijgen van de benodigde data samengewerkt met het CBS. In 2018 is in dit kader als pilot een dashboard Goederenvervoer afgerond met ontvangen data van het CBS. Dit alles maakt programmabrede monitoring en trendanalyses mogelijk. Daarnaast zijn we het traject opgestart om de verkeersmodellen te actualiseren.</p>	
<p>4. Mobiliteitsplan</p> <p>We vertalen de ambities van het Mobiliteitsplan naar concrete doelstellingen in de verschillende gebiedsopgaves. Dit doen we samen met bestaande en nieuwe partners. Deze gezamenlijk geformuleerde doelstellingen leiden vervolgens tot een samenhangend geheel van projecten en programma's (gezamenlijk uitvoeringsprogramma). Een programma van alle partners, waarbij iedere partner zijn eigen bijdrage vastlegt in zijn eigen begroting. Het</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Met bestaande en nieuwe partners in Limburg zijn verkennende gesprekken gevoerd over gebiedsverkenningen en de wijze waarop deze opgavegericht kunnen worden aangepakt. Deze gebiedsverkenningen gaan in 2019 van start. Bij de herprioritering van de mobiliteitsmiddelen is inzicht verschafte in de afwegingssystematiek die de Provincie zal toepassen bij de toedeling van middelen aan projecten en activiteiten (integraal uitvoeringsprogramma).</p> <p>Het college dat na de verkiezingen aantreedt, zal een inhoudelijke afweging maken met betrekking tot het financiële kader en de invulling daarvan.</p>	<p>1, 2, 3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
nieuwe Mobiliteitsplan, maar ook de ambities uit het coalitieakkoord vormen de provinciale inzet. Dit programma vertalen wij op basis van onze eigen afweging door in het Jaarlijkse Investeringsprogramma Mobiliteit (JIP). Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag</i>		

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Voor specifieke projecten zijn maatregelenpakketten ter bevordering van de doorstroming bij incidenten opgesteld.	0	1	1	2018
1	We opereren als volwaardige partner in Roermond Bereikbaar, SmartwayZ.NL en Maastricht Bereikbaar.	0	1	1	2018
1	Binnen de lopende projecten is de toepasbaarheid van innovaties onderzocht en waar mogelijk toegepast.	0	1	1	2018
2	Tracébesluit (TB) voor de A2 het Vonderen – Kerensheide genomen.	0	0	1	2018
2	Ontwerp Tracébesluit (OTB) voor de A67 Leenderheide – Zaarderheiken genomen.	0	0	1	2018
2	Integrale verkeersstudie voor de regio Sittard-Geleen afgerond en maatregelenpakket in ontwerp gereed.	0	1	1	2018
3	Afspraken met rijk over projecten en (mede)financiering i.k.v. BO-MIRT (incl. Railagenda en logistieke netwerken; portefeuillehouder Mackus).	3	11	8	2019
3	Pilot met CBS ingericht m.b.t. monitoring van voortgang uitvoering mobiliteitsplan op effecten.	0	1	1	2018
4	Mobiliteitsplan uitgewerkt tot integraal programma.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

2. In verband met de zorgvuldigheid t.a.v. het wegontwerp wordt het verkeersmodel (2016) dat ten grondslag lag aan het OTB (2017) geactualiseerd naar 2018. Daarna kan een besluit worden genomen.

2. Reden is capaciteitsproblemen in de planvoorbereiding bij Rijkswaterstaat.

3. afspraken BO-MIRT

Voor de prestatie-indicatoren zijn uit het MIRT-overleg 2018 meegenomen de besluiten over aanpak rijksinfrastructuur (voorkeursvariant A67) en besluiten over rijksbijdragen aan projecten (fietsenstallingen, veiligheid N-wegen, werkgeversbenadering en truckparkeerplaatsen).

N.B. De startwaarde (3) geeft feitelijk de stand van zaken aan op 1 januari 2017. Dit komt doordat de Jaarstukken 2017 pas medio 2018 zijn vastgesteld. Voor de volledigheid staan hieronder de eerder gerealiseerde MIRT-afspraken.

In het BO-MIRT van 2016 zijn afspraken gemaakt over de projecten Vierpaardjes, Deltaprogramma Maas en

Toelichting prestatie-indicatoren

VDL/Nedcar (zie Jaarstukken 2016).

In het BO-MIRT 2017 zijn afspraken gemaakt over de projecten MIRT Goederencorridor Zuidoost (vaststelling programma-aanpak), treindienst Eindhoven-Düsseldorf (opstelling MoU) en spoorlijn Weert-Hamont (n.a.v. opname in Regeerakkoord Rutte III) (zie Jaarstukken 2017).

3. Pilot met CBS

Er is met CBS een dashboard Goederenvervoer ontwikkeld.

Product	3.2.2. Fiets
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wij dragen bij aan de totstandkoming van regionaal verbindende en ontsluitende grensoverschrijdende hoofdfietsinfrastructuur, inclusief de snelfietsroutes.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn de volgende 5 toonaangevende fietsprojecten gerealiseerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ SFR Maastricht – Sittard, deeltracé Meerssen-Beek; ▪ SFR Verbindingsas (Maastricht – Valkenburg): tussen Maastricht en Valkenburg zijn een aantal veiligheidsknelpunten opgelost; ▪ SFR Heerlen-Aken en Kerkrade-Aken: de haalbaarheidsstudie aan de Nederlandse kant is afgerond en een aantal knelpunten wordt aangepakt. Aan de Duitse kant wordt nog gewerkt aan de studie; ▪ SFR Sittard-Roermond-Venlo: gedeelte bij Nieuwstad is gerealiseerd, gedeelte in centrum Roermond is gerealiseerd, gedeelte ten zuiden van Beesel is gerealiseerd. Gedeelte Noord-Zuid door Roermond en gedeelte Belfeld-Reuver is in planfase; ▪ Ongelijkvloerse kruising Greenport Bikeway is gerealiseerd. <p>De verwachting is dat eind 2019 voor minimaal tien toonaangevende fietsprojecten de subsidie verstrekt is. De uitvoering van deze projecten start uiterlijk in 2019, maar kan doorlopen tot 2021.</p> <p>Aan motie 775 hebben wij invulling gegeven door het aantrekken van een projectmanager toonaangevende projecten, die de taak heeft om deze projecten met de regionale partners vlot te trekken.</p>	1,2,3
<p>2. Actualisatie en digitalisatie van het hoofdfietsnetwerk, inclusief een</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Toelichting bij 2^e Afwijkingenrapportage 2018:</p>	1,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>bewegwijzeringsplan. In 2017 wordt fase 1 (de actualisatie van het hoofdfietsnetwerk en het opstellen van het bewegwijzeringsplan) gerealiseerd. Fase 2, de digitalisatie van het hoofdfietsnetwerk en het vastleggen van de fietspadkenmerken, wordt in 2018 afgerond.</p> <p>Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, financier, partner, ondernemer</i></p>	<p>Naar aanleiding van de Mobiliteitsaanpak wordt dit project niet verder doorgezet. Vanuit de mobiliteitsaanpak staat de gebiedsgerichte benadering centraal en niet het netwerk per modaliteit. Reeds uitgevoerde werkzaamheden worden gebruikt in de vanaf 2019 op te starten gebiedsverkenning.</p>	
<p>3. Inventarisatie van kansrijke, grensoverschrijdende fietsverbindingen naar België, Duitsland, Noord-Brabant en Gelderland.</p> <p>In de haalbaarheidsstudie fietsbrug Stein zijn de grensoverschrijdende fietsverbindingen met België meegenomen. De snelfietsroute tussen Weert en Eindhoven en het verbreden van de fietsbrug Oeffelt-Gennep zijn fietsrelaties met Provincie Noord-Brabant, die als kansrijk zijn beoordeeld. In deze coalitieperiode zal concreet gewerkt worden aan de haalbaarheidsstudies van deze twee projecten. Ten slotte worden met Duitsland de kansrijke fietsroutes verkend en met Provincie Gelderland wordt gewerkt aan de snelfietsroute tussen Cuijk en Nijmegen, via Mook en Middelaar.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De haalbaarheidsstudie fietsbrug Stein is afgerond. De conclusie is dat het fietsnetwerk in bredere zin en grotere regio gedefinieerd moet worden om de meerwaarde van deze brug aan te kunnen tonen. De fietsbrug Stein zal meegenomen worden in de in 2019 op te starten gebiedsverkenning, waarbinnen de fietsbrug gelegen is. ▪ De brug tussen Oeffelt en Gennep is een kansrijke verbinding. Een technische studie voor verbreding van de brug is opgestart. ▪ Voor de snelfietsroute tussen Weert en Eindhoven is een fietspotentiescan uitgevoerd. Deze verbinding is niet kansrijk om in zijn geheel als snelfietsroute uit te voeren. Wel heeft het bestuurlijk Platform A2 (gemeenten Weert, Cranendonck, Nederweert, Maarheeze en Heeze-Leende) besloten de verkeersveiligheid van bestaande fietsroutes te verbeteren. ▪ Studie naar een fietsverbinding tussen Venlo en Krefeld is in 2018 uitgevoerd met Interregsubsidie en tussen Roermond en Mönchengladbach zal een studie in 2019 worden uitgevoerd. De Interregsubsidie voor dit project kan pas worden verleend in 2019. 	1,3
<p>4. Fietsstimuleringsgebruik bij de jeugd en forenzen.</p> <p>Het doel van het project Fietsstimulering jeugd is om het fietsgebruik onder jongeren (12-20 jaar) te bevorderen. Hiervoor is het nodig om inzicht te krijgen in de factoren die van invloed zijn op het fietsgebruik van jongeren. Deze inzichten worden</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Het onderzoek naar de factoren die van invloed zijn op het fietsgebruik van jongeren in Limburg, Noord-Brabant en Overijssel, Bike2school, is eind 2018 afgerond door de TU Eindhoven. Het ontwikkelen van maatregelen en het uitvoeren van experimenten is nog niet uitgevoerd. Dit zal opgepakt worden binnen de campagne "Op de pedalen".</p>	3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
gebruikt om samen met jongeren maatregelen te ontwikkelen en te testen in een aantal experimenten. Het project Fietsstimulering Forensen (Maastricht Bereikbaar) wordt landelijk geëvalueerd. Op basis van de resultaten gaan wij dit project zo effectief en efficiënt mogelijk binnen de provincie opschalen. Rol provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, partner</i>	In 2018 is de werkgeversaanpak van Maastricht Bereikbaar uitgerold naar Sittard-Geleen en Parkstad. Onderdeel van deze aanpak zijn de fietsprobeeracties.	
5. Opstellen actieprogramma met betrekking tot het lage fietsgebruik in Zuid Limburg. Het onderzoek naar laag fietsgebruik Zuid Limburg wordt in 2017 afgerond en in 2018 wordt aansluitend gewerkt aan een actieprogramma, als blijkt dat daardoor het fietsgebruik op den duur verhoogd kan worden. Rol provincie: <i>subsidiënt, financier, partner</i>	Gerealiseerd. Fietscampagne 'Op de Pedalen' is opgestart als actieprogramma voor de regio Zuid-Limburg in samenwerking met de gemeente Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen en Maastricht Bereikbaar. Eind 2018 is ook Parkstad aangesloten. Doel is om van fietsen de sociale norm te maken. In november 2018 heeft de kick-off van de campagne plaatsgevonden. In januari 2019 is het online platform gelanceerd, dat in de komende jaren moet gaan groeien.	3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal toonaangevende projecten gerealiseerd of in uitvoering.	1	6	10	2019
1	Aantal regionale en lokale projecten gerealiseerd.	23	48	100	2019
2	Geactualiseerd en gedigitaliseerd hoofdfietsnetwerk, inclusief bewegwijzering.	0	0	1	2018
3	Inventarisatie grensoverschrijdende fietsverbindingen uitgevoerd voor 4 regio's.	2	3	4	2018
4	Fietsstimulering jeugd en forensen.	0	1	2	2018
5	Actieprogramma laag fietsgebruik Zuid Limburg opstellen.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- Het aantal verstrekte subsidies komt overeen met de streefwaarde, maar de realisatie van 9 projecten verschuift naar 2020 of 2021, door aangevraagde termijnwijzigingen van de toegekende subsidies. Oorzaken van termijnwijzigingen zijn burgerparticipatietrajecten, financieringsmogelijkheden gemeenten, ruimtelijke procedures die langer duren en tegenvallers in de uitvoering.
- Toelichting bij 2^e Afwijkingenrapportage 2018:
Naar aanleiding van de Mobiliteitsaanpak wordt dit project niet verder doorgezet. Vanuit de mobiliteitsaanpak staat de gebiedsgerichte benadering centraal en niet het netwerk per modaliteit. Reeds uitgevoerde

Toelichting prestatie-indicatoren

werkzaamheden worden gebruikt in de op te starten gebiedsverkenning.

3. De onderzoeken naar grensoverschrijdende verbindingen naar Duitsland worden pas in 2019 afgerond.

4. Het onderzoek naar "invloedsfactoren fietsgebruik van jongeren" is wel uitgevoerd, maar de maatregelen zijn nog niet ontwikkeld en getest.

Product	3.2.3. Verkeersveiligheid
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Infrastructuur en techniek</p> <p>Implementatie en doorontwikkeling van het Duurzaam Veilig beleid voor de regionale wegen (hangt samen met product 3.2.1. "Beleidsvoorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen").</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De principes van Duurzaam Veilig worden via o.a. realisatie en reconstructies van Provinciale wegen continue zoveel mogelijk toegepast.</p> <p>Landelijk zijn de ontwikkelingen rondom de update van Duurzaam Veilig gevolgd.</p>	2
<p>2. Educatie en bewustwording</p> <p>- Voortzetten verkeerseducatie via convenanten en projecten als "Limburgs Verkeersveiligheidslabel" en "Totally Traffic". Hiermee wordt ook ingespeeld op motie 651 Traffic Informers.</p> <p>- Ontwikkelen en (laten) uitvoeren van de campagnekalender.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De verkeerseducatie via convenanten is voortgezet. De opdracht voor het uitvoeren van het project Traffic Informers op scholen is in 2018 voortgezet. ▪ In 2018 zijn, conform de campagnekalender, 5 campagnes uitgevoerd, namelijk carnivalsBob, snelheid, aandacht op de weg (MONO), zomerBob en fietsverlichting. Naast de campagnekalender is ook de lokale campagne 'Ikfietsvriendelijk' uitgevoerd en de nieuwe lokale campagne 'een veilige koers' ontwikkeld en uitgevoerd samen met Politie en LimburgCycling. 	2
<p>3. Overleg en afstemming in de Stuurgroep Verkeer (voormalig verkeershandhavingsteam Limburg) met betrekking tot handavingsplan 2019 van het Openbaar Ministerie en Politie. Tevens wordt de overlegstructuur geëvalueerd, wat moet resulteren in een duidelijk afsprakenkader.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Wij hebben actief deelgenomen aan 2 Stuurgroepen Verkeer. Omtrent de overlegstructuur moet nog een duidelijk afsprakenkader geformuleerd worden. Dit wacht inhoudelijk op het afsprakenkader rondom de stuurgroep ROVL (zie hieronder punt 4). Dit resultaat schuift door naar 2019 en is reeds opgenomen in de begroting 2019.</p>	2
<p>4. Vernieuwen samenwerking in het ROVL door een goede reflectie op en evaluatie van de rol-, taak- en</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>De discussie is gaande. Hierbij wordt ingespeeld op de beoogde nieuwe governance van enerzijds</p>	2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>verantwoordelijkheidsverdeling en de verbeteringsmogelijkheden in de effectiviteit en efficiency. Hierbij tevens de aanstaande beweging/ontwikkeling van het nieuwe Mobiliteitsplan in ogenschouw nemend. In 2018 wordt een nieuw afsprakenkader over het functioneren van de stuurgroep ROVL vastgesteld.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>de mobiliteitsvisie en anderzijds van het Strategisch Plan Verkeersveiligheid. Omdat deze ontwikkelingen zich nog niet helemaal uitgekristalliseerd hebben, is er nog geen nieuw afsprakenkader geformuleerd. Dit resultaat schuift door naar 2019 en is opgenomen in de begroting 2019.</p>	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
2	Aantal basisscholen met verkeersveiligheidsconvenant (%).	76%	81%	80%	2019
2	Aantal basisscholen met een Limburgs verkeersveiligheidslabel (%).	72%	76%	80%	2019
2	Aantal scholen voortgezet onderwijs met verkeersveiligheidsconvenant (o.a. lesprogramma Totally traffic) (%).	75%	78%	80%	2019
3	Aantal afstemmingsoverleggen met de stuurgroep Verkeer (2 stuks).	0	2	2	2018
3	Een vastgesteld afsprakenkader op de heroriëntatie van de positie en overlegstructuur van de Stuurgroep Verkeer.	0	0	1	2018
4	Nieuw afsprakenkader over functioneren stuurgroep ROVL vastgesteld.	0	0	1	2018
4	Vernieuwde samenwerking in ROVL ontwikkeld en vastgesteld.	0	0	1	2019

Toelichting prestatie-indicatoren

Voor de laatste drie indicatoren wordt verwezen naar het vermelde onder de resultaten 3 en 4 hierboven.

Product	3.2.4. Logistieke netwerken
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Versterken multimodaliteit knooppunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ realisatie van een nieuwe 	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De versterking van de multimodaliteit in de knooppunten is een flink stuk naderbij gebracht:</p>	1,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>railterminal Venlo;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ uitbreiding van de bargeterminal Venlo; ▪ uitbreiding haven Wanssum. <p>Rol: <i>subsidiënt, procesmanager, (mede)financier</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ de realisatie van de nieuwe railterminal Greenport Venlo is in 2018 gestart. De oplevering staat gepland in het derde kwartaal van 2019; ▪ de uitbreiding bargeterminal Venlo wacht op overeenstemming tussen 2 private partijen over grondaankoop. Vervolgens zal gemeente Venlo een ruimtelijke procedure starten en een subsidieverzoek bij de Provincie doen. Naar verwachting start realisatie in 2019; ▪ de uitbreiding van de haven Wanssum is in 2018 gestart. Oplevering staat gepland in 2019. 	
<p>2. Optimaliseren logistieke verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ samen met Rijk, Havenbedrijf Rotterdam en provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant uitwerken van de Programma-aanpak "MIRT-programma goederencorridor Zuidoost" (portefeuillehouder Mackus); ▪ de Maas wordt aangewezen als hoofdtransportas door het Rijk (portefeuillehouder Mackus); ▪ een uitgewerkt plan voor de spoor aansluiting Chemelot; ▪ de besluitvorming met betrekking tot de carhandling terminal Swentibold (ruimtelijke procedure, financiering) zal worden afgerond; ▪ we zullen binnen de wettelijke kaders trachten met de spoorweginfrastructuur in Limburg de omleidingen van de Betuweroute te faciliteren (portefeuillehouder Mackus); ▪ uitwerking uitvoeringsprogramma naar aanleiding van de samenwerkingsovereenkomst tussen Havenbedrijf Rotterdam, Smart Logistics Centre Venlo en Provincie Limburg. <p>Rol: <i>partner, toetser, procesmanager, bevoegd gezag, (mede)financier</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>De logistieke verbindingen zijn in 2018 versterkt:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de uitwerking van de programma-aanpak MIRT-programma goederenvervoercorridor Zuidoost is samen met 3 andere provincies, het Rijk en het Havenbedrijf Rotterdam opgepakt en de voortgang is in het Bestuurlijk Overleg MIRT op 21 november 2018 gerapporteerd. In dit programma wordt onder andere gewerkt aan truckstops, maar het aantal truckstops is niet toegenomen in 2018; ▪ de Maas is onderdeel van bovengenoemde MIRT-programma. Het is echter in 2018 niet door het Rijk aangewezen als hoofdtransportas. We zullen blijven lobbyen om dit te bereiken; ▪ de spoor aansluiting Chemelot is ingepast in de gebiedsvisie voor het Chemelot terrein. GS hebben op 17 augustus 2017 besloten om met de partners in dit project (Rijk, gemeente Sittard-Geleen en Sitec) uitwerking te geven aan het voorkeursalternatief 'Mauritsboog'; ▪ de besluitvorming met betrekking tot de carhandling terminal Swentibold is in 2018 niet afgerond, omdat het niet mogelijk was om de publieke en private belangen met elkaar in overeenstemming te brengen; ▪ in 2018 zijn er relatief weinig omleidingen van de Betuweroute geweest. Mede door onze deelname aan de overlegstructuur zijn de voorwaarden 	1,2,3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>geschapen om het vervoer te faciliteren en zijn deze omleidingen goed verlopen;</p> <ul style="list-style-type: none"> het uitvoeringsprogramma naar aanleiding van de samenwerkingsovereenkomst met het Havenbedrijf Rotterdam is nader uitgewerkt. 	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Railterminal Greenport Venlo gerealiseerd.	0	0	1	2019
1	Uitbreiding bargeterminal Venlo gerealiseerd.	0	0	1	2019
1	Uitbreiding haven Wanssum gerealiseerd.	0	0	1	2018
1	Aantal gerealiseerde truckstops.	2	2	5	2019
2	Projecten uit convenant Havenbedrijf Rotterdam – Smart Logistics Centre Venlo – Provincie Limburg afgerond.	1	3	3	2018
2	Realisatie spooraansluiting carhandling terminal Swentibold.	0	0	1	2019
2	Realisatie spooraansluiting Chemelot.	0	0	1	2020

Toelichting prestatie-indicatoren

- De uitbreiding van de haven Wanssum is in 2018 gestart. Oplevering staat gepland in 2019.
- Er zijn tot 2018 twee truckstops gerealiseerd. In 2018 zijn er geen aanvullende truckstops gerealiseerd. Er wordt gewerkt aan een shortlist voor nieuwe locaties. Ook wordt er gewerkt aan de planvorming voor de uitbreiding van 1 bestaande locatie.

Product	3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Beheer en onderhoud Activiteiten met een continue karakter gericht op het beheren en onderhouden van het toegewezen (wegen)areaal en uitbreiding daarvan zoals Buitenring Parkstad Limburg, Maastricht Aachen	Gerealiseerd. In 2018 is het duurzaam beheer en onderhoud van provinciale wegen, MAA en ZLSM uitgevoerd. Het resultaat is een veilig en effectief (wegen)areaal door een adequate	1, 2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Airport en ZLSM, ter voorkoming van achterstallig onderhoud; Een goed beheerd en onderhouden (wegen)areaal draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	instandhouding van het (wegen)areaal conform het door Provinciale Staten vastgestelde kwaliteitsniveau 'Basis' (PS 16 december 2011).	
2. Rehabilitatie Rehabilitatie gericht op de instandhouding van het (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Een specificatie van de investeringen in rehabilitatie in 2018 is opgenomen in de Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen (tabel 3.4).	1,2,3
3. Reconstructie Reconstructies gericht op een verbetering van het bestaande (wegen)areaal. Dit draagt bij aan een vlotte, betrouwbare en verkeersveilige afwikkeling van het verkeer. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Deels gerealiseerd. Een specificatie van de investeringen in reconstructies in 2018 is opgenomen in de Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen (tabel 3.4). Door de heroverweging van de lopende mobiliteitsopgaven is de planning aangepast. Het voornemen om opgaven te stoppen of de scope daarvan aan te passen wordt overgelaten aan het volgende college.	1,2,3
4. Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011 Voorstel actualisering van het voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011. Hiermee wordt ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Met de nota Kapitaalgoederen Infrastructuur 2019 en verder is het voorzieningenniveau Provinciale Wegen geactualiseerd. De besluitvorming over de financiële gevolgen hiervan voor 2020 en verder wordt overgelaten aan het volgende college.	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 4	Beheer- en onderhoudsniveau (voorzieningenniveau genaamd).	1	1	1	2018
2, 3	Rehabilitatie/reconstructie: uitvoering conform planning 2018.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

De waarde voor de prestatie-indicator van 0 of 1 is gekozen, omdat deze betrekking heeft op het totale programma van onderhoud, beheer en rehabilitaties en reconstructies van de provinciale kapitaalgoederen infrastructuur voor één jaar. Project specifiek is de planning aangepast en weergegeven in de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen.

Product	3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Wegaanleg: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN). Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>	Gerealiseerd. De Buitenring is in 2018 gerealiseerd voor de wegvakken 1b t/m 14a. Dit betreft de volledige ring, op de aansluiting op de A76 (wegvak 1a) in Nuth na.	1,2,3
2. Natuur(compensatie): het beheer en onderhoud van natuurcompensatie - inclusief aankoop (stikstof)gronden - in relatie tot de aanleg van de Buitenring. Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i>	Gerealiseerd. In 2018 is 52 ha gerealiseerd. Zolang er geen overdracht heeft plaatsgevonden naar derde partijen worden alle percelen in opdracht van de provincie beheerd.	1,2,3
3. Reconstructie N274: gedeeltelijke verbreding, ombouw rotondes tot turborotondes, aanleg parallelwegen t.b.v. fiets- en landbouwverkeer, ongelijkvloerse kruising fietsverkeer van de N274 tussen de aansluiting Buitenring en de laatste rotonde voor de Duitse grens. Rol Provincie: <i>financier</i>	Gerealiseerd. De reconstructie van de N274 is in 2018 uitgevoerd en opengesteld voor het verkeer. De technische oplevering van het gehele wegvak tussen de aansluiting Buitenring en de Duitse grens wordt voorzien in het eerste kwartaal 2019.	1,2,3
4. Voorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i>	Deels gerealiseerd. Overdracht van wegvakken van de N276/N298/N299/N300 is ambtelijk voorbereid. Besluitvorming is vooralsnog gekoppeld aan een afspraak met de regio over het voldoen van de inspanningsverplichting om bij te dragen aan de BPL.	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
1	Oplevering wegvakken 1b t/m 14a.	0	1	1	2018
1	Oplevering 'aansluiting Nuth' (wegvak 1a).	0	0	1	2019
1	Aantal deelopleveringen OWN.	8	12	22	2018
2	Aantal ha. stikstofvrij.	45	45	45	2018
2	Aantal ha. aanleg natuurcompensatie.	117	169	170	2021
3	Reconstructie N274.	0	1	1	2018
4	Voorbereiding overdracht beheer en onderhoud.	0	0	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

De deelopleveringen OWN zijn in 2018 vertraagd. In 2019 zal naar verwachting besluitvorming plaatsvinden, zodat andere provinciale dossiers (projecten) in de gemeente Kerkrade worden losgekoppeld van deze deelopleveringen.

Product	3.2.7. Project N280-West
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wegaanleg wegvak Leudal: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN) en inclusief eventueel vast te stellen scopewijziging Kelperbrug (motie 743). Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. Het definitieve verkeerskundige ontwerp is gereed. De planning voor vaststelling van het PIP is aangepast naar het tweede kwartaal 2019. Oorzaak hiervan is de scopewijziging (G-15-028) en Motie 743 Titulaer c.s. inzake Kelperbrug (PS 5-2-2016). Ten behoeve hiervan is overeenstemming met bevoegde gezagen noodzakelijk en worden er, om de procesgang te waarborgen, realisatieovereenkomsten gesloten.</p>	1,2,3
<p>2. Wegaanleg wegvak Roermond: realisering van de weginfrastructuur, inclusief de ontsluitingen met het onderliggend wegennet (OWN). Rol Provincie: <i>opdrachtgever</i></p>	<p>Gerealiseerd. De opdracht voor de aanleg van wegvak Roermond is gegund en het project wordt uitgevoerd. Oplevering is voorzien in 2021.</p>	1,2,3
<p>3. Voorbereiding overdracht: de voorbereiding van de overdracht aan de wegbeheerder(s) van het beheer en onderhoud van wegvakken die na realisering niet (meer) behoren tot het regionaal verbindend wegennet (RVWN). Zie hiervoor product 3.2.5. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. De voorbereidingen voor wegvak Leudal worden in 2020 gestart.</p>	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Wegvak Leudal: Definitief verkeerskundig ontwerp.	0	1	1	2018
1	Wegvak Leudal: Vaststelling Provinciaal Inpassingsplan (PIP).	0	0	1	2019

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
2	Wegvak Leudal: Aanbesteding afgerond.	0	0	1	2019
2	Wegvak Leudal: Oplevering.	0	0	1	2021
3	Wegvak Roermond: Aanbesteding afgerond.	0	1	1	2018
3	Wegvak Roermond: Oplevering.	0	0	1	2021
3	N280 – West: Voorbereiding overdracht beheer en onderhoud.	0	0	1	2020

Product	3.2.8. Project N266
Programmalijn	3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Onderzoek naar alternatieven voor de randweg N266. Hiermee vindt een integrale en gedegen afweging plaats zodat de gekozen variant effectief bijdraagt aan de doelen en op voldoende draagvlak kan rekenen. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Via onderzoek is, mede op basis van de nieuwe mobiliteitsvisie, een tweede alternatief geïdentificeerd. De besluitvormingsprocedure is in gang gezet. De afweging vindt in 2019 door PS plaats.	1,2,3
2. Vaststellen structuurvisie door Provinciale Staten. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Niet gerealiseerd. Doordat nog geen keuze is gemaakt voor een voorkeursalternatief (zie voorgaande punt), is het vaststellen van een structuurvisie nog niet aan de orde.	1,2,3
3. Opstellen definitief verkeerskundig ontwerp en PIP (incl. MER). Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Niet gerealiseerd. Zie onder punt 2. Het wel of niet hoeven opstellen van een PIP (incl. MER) is afhankelijk van de keuze van het voorkeursalternatief.	1,2,3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Afweging alternatieven.	0	0	1	2019
2	Vaststellen Structuurvisie door Provinciale Staten.	0	0	1	2020
3	Opstellen definitief verkeerskundig ontwerp en PIP (incl. MER).	0	0	1	2020

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.2.1. (Beleids)voorbereiding en uitvoering mob.maatregelen	3.258	-141	3.117	2.103	1.014	V
3.2.2. Fiets	5.000	1.854	6.854	6.177	677	V
3.2.3. Verkeersveiligheid	2.750	-99	2.651	2.348	303	V
3.2.4. Logistieke netwerken	3.177	-2.513	664	537	126	V
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties prov.wegen	14.000	599	14.599	14.477	122	V
3.2.8. Project N266	1.150	-1.075	75	68	7	V
	29.335	-1.376	27.959	25.709	2.250	V
<i>Personele lasten</i>	8.356	45	8.401	7.712	689	
<i>Kapitaallasten</i>	16.604	-263	16.341	16.546	-205	
Totaal lasten	54.295	-1.594	52.701	49.968	2.733	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.2.1. (Beleids)voorbereiding en uitvoering mob.maatregelen	0	1.958	1.958	2.276	-318	V
3.2.4. Logistieke netwerken	0	0	0	-3	3	N
3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties prov.wegen	320	190	510	602	-93	V
Totaal baten	320	2.148	2.468	2.876	-408	V
Totaal saldo van baten en lasten	-53.975	3.742	-50.233	-47.092	-3.141	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Bestemmingsreserve realisatie N280	350	0	350	350	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	0	6.278	6.278	7.016	-738	
Reserve gladheidsbestrijding	0	0	0	109	-109	
Totaal toevoegingen	350	6.278	6.628	7.475	-847	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg	1.965	0	1.965	1.965	0	
Bestemmingsreserve realisatie N280	943	-656	286	286	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	15.449	-2.963	12.486	10.822	1.664	
Totaal onttrekkingen	18.357	-3.619	14.737	13.073	1.664	
Saldo mutatie reserves	18.007	-9.898	8.109	5.598	2.511	
Resultaat	-35.968	-6.156	-42.124	-41.494	-630	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.2. Bereikbaarheid en mobiliteit resteert een voordelig resultaat van € 0,63 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 2,66 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 2,25 mln. lagere lasten en € 0,41 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

3.2.1. Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen

Binnen de uitgaven van de reguliere middelen is sprake van een voordelig verschil van € 1,01 mln. Dit verschil heeft betrekking op:

- een voordelig verschil dat is ontstaan bij het budget dat gereserveerd is voor de Werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar (€ 0,85 mln.). De ingediende subsidieaanvraag was nog niet geheel compleet. Daardoor heeft de subsidieverlening in het jaar 2018 niet kunnen plaatsvinden. Bij de baten is voor dit project een voordelig verschil ontstaan vanwege een bijdrage van het Rijk, die niet in de begroting was opgenomen. De middelen hiervoor worden overgeboekt naar 2019;
- een voordelig verschil voor de Pilot Mobility as a Service (MaaS) van € 0,14 mln. De bestuursovereenkomst is in september 2018 ondertekend, waarna de pilot van start kon gaan. De middelen moeten hiervoor beschikbaar blijven en worden overgeboekt naar 2019;

- daarnaast is er een voordelig verschil ontstaan bij de procesmiddelen (€ 0,02 mln.). Dit restant blijft beschikbaar binnen de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

3.2.2. Fiets

Binnen de uitgaven van reguliere middelen is sprake van een voordelig verschil van € 0,68 mln. Dit verschil is ontstaan, door onderuitputting in verband met nog niet verleende subsidies van het budget voor het Uitvoeringsprogramma Fiets. Het bedrag dat resteert moet beschikbaar blijven voor het totale Uitvoeringsprogramma dat tot 2019 doorloopt. Daarom wordt voorgesteld deze middelen over te boeken naar 2019.

3.2.3. Verkeersveiligheid

Binnen de reguliere middelen is per saldo sprake van een voordelig verschil van € 0,30 mln. Dit verschil is ontstaan door onderuitputting in verband met nog niet verleende subsidies als cofinanciering voor (gemeentelijke) mobiliteitsprojecten (verkeersveiligheidsprojecten in Uitvoeringsprogramma Fiets). Een deel van de subsidieaanvragen was nog niet compleet, waardoor subsidieverlening niet in 2018 heeft kunnen plaatsvinden. Het bedrag dat resteert moet beschikbaar blijven om de subsidieaanvragen in 2019 verder te kunnen afhandelen. Daarom wordt voorgesteld deze middelen over te boeken naar 2019.

3.2.4. Logistieke netwerken

Ten opzichte van de begroting is een voordelig verschil ontstaan van € 0,13 mln. Dit verschil wordt grotendeels veroorzaakt door:

- onderuitputting van de procesmiddelen met betrekking tot Emplacement Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot (€ 0,1 mln.);
- onderuitputting van de procesmiddelen Logistiek (€ 0,026 mln.). Dit restant moet beschikbaar blijven voor de Samenwerkingsovereenkomst Blueports 2018-2021 en wordt overgeboekt naar 2019.

3.2.5. Onderhoud, beheer en rehabilitaties provinciale wegen

Ten opzichte van de begroting zijn de lasten € 0,12 mln. lager dan begroot. Dit verschil heeft betrekking op:

- onderuitputting van het budget voor de gladheidsbestrijding (0,11 mln.). Door de zachte winter 2018 zijn de kosten van de gladheidsbestrijding lager dan begroot. Overschotten op het budget worden toegevoegd aan de Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding;
- onderuitputting van de overige budgetten van € 0,01 mln.

3.2.6. Project Buitenring Parkstad Limburg

De kapitaallasten worden berekend over de investeringen tot en met het voorafgaande jaar 2017. Tot en met 2017 is voor een bedrag groot € 378,5 mln. uitgegeven aan de BPL. Ten laste van de reserve is verantwoord € 299,3 mln. Dit betekent per saldo € 79,2 mln. aan investeringskrediet. Met een afschrijvingsperiode van 15 jaar bedragen de kapitaallasten in het boekjaar 2018 € 5,28 mln. (€ 79,2 mln./15 jaar).

De netto realisatie over 2018 bedraagt € 34,8 mln. De kapitaallasten over de realisatie tot en met 2018 komen ten laste van 2019 en bedragen € 7,6 mln.

Ten aanzien van de dekking / bijdrage in het project wordt hierbij verwezen naar de verplichte paragraaf 5.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing, alwaar in deze een tweetal risico's zijn opgenomen: "BPL Werk-met-werk" en "BPL Verdien capaciteit".

3.2.7. Project N280 – West

Tot en met 2016 is voor een bedrag van € 3,24 mln. uitgegeven en rechtstreeks ten laste van de projectreserve verantwoord. Sinds 2017 mag dit niet meer en worden alle uitgaven over een looptijd van 15 jaar afgeschreven. Deze kapitaallasten worden vervolgens in het daaropvolgende dienstjaar van de reserve afgeboekt. De kapitaallasten ad € 0,29 mln. hebben betrekking op de gedane uitgaven in 2017 ad € 4,3 mln. (€ 4,3 mln./15 jaar).

De netto realisatie over 2018 bedraagt € 4,78 mln. De kapitaallasten over de realisatie tot en met 2018 komen ten laste van 2019 en bedragen € 0,82 mln.

Aanwending reserve N280: de kapitaallasten over 2018 worden ten laste van de reserve gebracht. De reserve wordt verlaagd met € 0,29 mln. en sluit hiermee op € 104,48 mln.

3.2.8. Project N266

Ten opzichte van de begroting zijn de lasten € 0,01 mln. lager dan begroot. Dit verschil heeft betrekking op onderuitputting van de procesmiddelen bedoeld voor het project N266. Dit restant blijft beschikbaar binnen de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

€ x 1.000

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Bijdragen derden		Restantkrediet ultimo 2018	
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	t/m 2017	2018	uitgaven	bijdragen derden
3.2.1	Grondverwerving verbreding A2 Aanleg 12 bushaltes Arriva 2016	2.800	-	1.355	677			768	-
		997	-	949	40			8	-
		3.797	-	2.304	717	-	-	776	-
3.2.3	Incidentele investeringen verkeersveiligheid	468	-	121	34			313	-
3.2.5.	Provinciale wegen (MIPP)	141.887	29.564	62.098	20.221	19.087	6.460	59.567	4.016
3.2.6	Buitenring Parkstad Limburg	462.300	166.860	382.642	34.805	79.683		44.853	87.177
3.2.8	N280 West	130.305	12.295	7.538	7.916		3.141	114.851	9.154
		738.757	208.719	454.704	63.694	98.770	9.601	220.360	100.348

Toelichting kredieten

3.2.1. Grondverwerving A2, conform PS-besluit 6-11-2015; aanleg haltes Arriva conform PS-besluit 16-12-2016 en Toeristische recreatie infra, betreft afrekeningen oude subsidieregelingen.

3.2.3. De kredieten provinciale wegen en incidentele investeringen verkeersveiligheid zijn een & cumulatie van de jaarlijks bij de begroting vastgestelde kredieten rondom het Meerjaren-

3.2.5. InfraStructuur programma (jaarlijks krediet). Het krediet GPL is conform PS-besluit 21-6-2012.

3.2.6. BPL, conform PS-besluit 9-10-2015.

3.2.7. N280-West, conform PS-besluit 17-6-2016.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen
	Provinciale wegen, vier steunpunten
Buitenring Parkstad (BPL)	

3.3. Limburgse woningmarkt

Het programma voor de Limburgse woningmarkt, 'ieder zijn thuis', is vastgesteld door Provinciale Staten op 8 juli 2016. Het gaat hier over de basiskwaliteit van wonen in Limburg. Wonen is immers een belangrijke levensbehoefte van de mens. Als gevolg van demografische, maatschappelijke en macro-economische ontwikkelingen hebben wij te maken met een afname van de groei van het aantal huishoudens, een groeiend aantal eenpersoonshuishoudens en een toenemende vergrijzing en ontgroening. Het gezond maken van de Limburgse woningmarkt is een zaak van lange adem. Hier ligt een forse transitieopgave voor alle relevante actoren op de woningmarkt. De Provincie heeft zelf beperkte mogelijkheden tot directe sturing, maar is bij uitstek wel in de positie om partijen bij elkaar en tot samenwerking te brengen.

De betaalbaarheid van wonen staat onder druk door enerzijds de te hoog oplopende bouwkosten en anderzijds de onzekerheid over werk, inkomen en de stijgende huurprijzen. Woningcorporaties en ontwikkelaars geven aan dat door de sterke vraag naar bouwmaterialen de bouwprijzen sterk stijgen en dat er een tekort is aan personeel, waardoor ook de kosten stijgen. Beperking van woonuitgaven is voor veel mensen belangrijker dan eigen woningbezit. Daarnaast speelt in Limburg 'duur scheefwonen' in tegenstelling tot de landelijke discussie van 'goedkoop scheefwonen'. Voor studenten, ouderen, alleenstaanden, arbeidsmigranten en statushouders is een 'standaard wooncarrière' in veel gevallen niet haalbaar. Samengevat zien wij Limburg geplaagd voor de volgende vraagstukken:

- de Limburgse koopwoningmarkt herstelt zich, maar minder sterk dan de landelijke koopwoningmarkt;
- er is een toenemende vraag naar huurwoningen, terwijl de huurprijzen stijgen en de nieuwbouw van huurwoningen daar niet in kan voorzien;
- de effecten van Rijksbeleid werken in Limburg ten dele negatief uit;
- doelgroepen hebben bijzondere aandacht nodig bij het vinden van geschikte huisvesting;
- hoe past de bestaande woningvoorraad zich aan op de veranderende behoeften (o.a. energietransitie, kleinere huishoudensamenstelling).

Wat willen we bereiken?

Samen met onze partners willen we toewerken naar 'een toekomstbestendige Limburgse woningmarkt met voldoende woningen van de juiste kwaliteit op de juiste plek'. Dat wil zeggen een woningmarkt die flexibel kan inspelen op veranderende behoeften, met minder leegstaande en onverkoopbare woningen en een betere aansluiting van vraag en aanbod op de huurmarkt.

We willen tevens bewustwording en urgentie creëren bij woningcorporaties, overheden, beleggers en particuliere eigenaren over hun belangrijke rol bij het gezond maken van de woningmarkt. Juist nu er zich nieuwe economische mogelijkheden aandienen en wij daaraan sturing geven via ons integraal aanvalsplan voor de Limburgse arbeidsmarkt, liggen er ook op de woningmarkt en voor de huisvesting van (tijdelijke en blijvende) nieuwkomers op de arbeidsmarkt meer dan ooit vragen om innovatieve en duurzame oplossingen. Daarbij zien wij dat onze rol zowel stimulerend als sturend kan zijn, zowel via samenwerking met partners als via de inzet van financieel instrumentarium (Transitiefonds Limburgse Woningmarkt). Op die manier willen wij bereiken dat partijen meer mogelijkheden (instrumenten en eigen kracht) inzetten om gezamenlijk de transitieopgave vorm te geven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Inwoners van Limburg hebben een woning die past bij hun (veranderende) woonwensen en hun financiële situatie.

Criterium 2: De woningmarkt in Limburg heeft in voldoende mate aanbod van huurwoningen in het goedkope en middel dure segment en kan flexibel inspelen op de veranderende vraag.

Criterium 3: In Limburg zijn gemeenten, huurders, corporaties en andere actoren in de positie om de noodzakelijke transitie- en verdunningsopgave vorm te geven.

Wat hebben we bereikt?

In 2018 is verder gewerkt aan de uitvoering van de Agenda Limburgse Woningmarkt (ALW) 2016-2019 'Ieder zijn thuis', waarbij alle regio's zijn doorgestaan met de uitvoering van de structuurvisies. De Startersregeling, Transitiefonds Limburgse Woningmarkt, de stimuleringsregeling Duurzaam Thuis en Limburgs Maatwerk dragen alle bij aan de transitie in de woningmarkt. Meer mensen hebben dankzij de Provincie hun eerste woning kunnen kopen. Er zijn meer sociale en middeldure huurwoningen gerealiseerd. Duizenden mensen verduurzamen hun huis, mede door provinciale inbreng.

Op 31 januari 2018 zijn Provinciale Staten geïnformeerd met een rapport (documentnummer 2018/8037) n.a.v. de 2e gewijzigde oproep 2346 'Beweging op de woningmarkt'. Aanvullend op de ALW zijn twee nadere beleidsuitwerkingen gemaakt:

- hanteer maakwerk in de weging van de planvoorraad;
- verruim de zoekmogelijkheden voor de huisvesting van arbeidsmigranten (short-stay).

In het najaar van 2018 hebben wij de regio's en gemeenten opgeroepen tot versnelling van initiatieven voor het realiseren van woningen voor (met name) senioren, starters en huurders. Daarnaast hebben wij in het najaar 2018 de voortgangsrapportage gepubliceerd waarin relevante informatie over woningmarktontwikkelingen zijn opgenomen; PS is hierover geïnformeerd per rapportage (documentnummer 2018/73594).

Startersregeling

De provinciale Startersregeling is een succesvol instrument om de positie van starters op de Limburgse woningmarkt te verbeteren en de doorstroming op de woningmarkt te bevorderen. Met een lening wordt het verschil overbrugd tussen de aankoopkosten van een woning en het bedrag dat een starter kan lenen op basis van zijn inkomen. In de afgelopen periode is deze regeling voortgezet en effectief gebleken: sinds de invoering van de regeling zijn 2.941 startersleningen verstrekt (peildatum 1 januari 2019). In december 2018 hebben Gedeputeerde Staten, met steun van Provinciale Staten, besloten € 5,5 miljoen extra beschikbaar te stellen voor de uitvoering van de Startersregeling en PS heeft besloten de Startersregeling te verlengen tot en met 31 december 2023.

Transitiefonds Limburgse Woningmarkt

Om de dynamiek op de Limburgse woningmarkt te stimuleren en vraag en aanbod meer in balans te brengen, heeft de Provincie het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt ontwikkeld. Het Transitiefonds ondersteunt financieel allerlei vernieuwende projecten die een aantoonbare bijdrage leveren aan de verbetering van de woningmarkt. Sinds de invoering zijn 23 leningen, garanties en/of subsidies verstrekt (peildatum 1 januari 2019).

Stimuleringslening DuurzaamThuis

Eigenaar-bewoners of huurders van een bestaande koop- of huurwoning kunnen via deze stimuleringsregeling onder aantrekkelijke voorwaarden leningen afsluiten om de duurzaamheid, kwaliteit en levensloopbestendigheid van hun woning te verbeteren. Sinds de invoering van deze regelingen zijn er bijna 11.000 leningen verstrekt (peildatum 1 januari 2019).

Limburgs Maatwerk/Flexibele schil in de woningvoorraad

Dit instrument is een combinatie van meerdere creatieve oplossingen die bijdragen aan de verruiming van de sociale huurvoorraad. Hoewel de totstandkoming van Limburgs Maatwerk het directe gevolg was van de verhoogde instroom van vluchtelingen 2015/2016, richt Limburgs Maatwerk zich op alle urgente woningzoekenden. Aantallen urgente woningzoekers kunnen sterk verschillen per gemeente; ook daarvoor is regionale samenwerking van belang. Ook de ontwikkelingen op het vlak van economie en arbeidsmarkt hebben impact op de woningmarkt en het aantal woningzoekers. In het aanvalsplan arbeidsmarkt 'Zo Werkt Limburg' worden huisvesting én arbeidsmarktperspectief integraal aangepakt. Doel is het in samenhang bekijken van de beschikbaarheid van kwalitatief goede en duurzame woningen voor (nieuwe) Limburgers en het aantrekken en opleiden van noodzakelijke arbeidskrachten voor Limburgse bedrijven en sectoren als de zorg, de logistiek en de bouw. Samen met partners zoeken we mogelijkheden om te komen tot een flexibele schil in de woningvoorraad. De juiste woning op de juiste plek, op het juiste moment. Het gaat hierbij om tijdelijke woonvormen, die meer flexibel ingezet kunnen worden op plekken, waar de (tijdelijke) vraag ontstaat. Op die manier creëren we 'landingsplaatsen' van waaruit mensen hun woon- en werkcarrière verder vorm kunnen geven. Plannen worden in 2019 uitgevoerd.

Gedifferentieerd woonbeleid

Een eenvormig nationaal woonbeleid kan niet voorzien in de uiteenlopende behoeftes van verschillende regio's. De Provincie streeft naar een totstandkoming van een gedifferentieerd nationaal woonbeleid.

Internationaal

In Limburg is de grens nooit ver weg. Op internationaal vlak onderhoudt de Provincie samen met Belgische en Duitse regionale overheden een gezamenlijk monitoringtraject van de woningmarkt.

Rol

Onze rol als partner van o.a. gemeenten, woningcorporaties, vastgoedeigenaren en bouwend bedrijfsleven impliceert dat wij niet rechtstreeks de transitie van de Limburgse woningmarkt kunnen realiseren. Met onze acties uit de Agenda Limburgse Woningmarkt, onder meer via Limburgs Maatwerk, het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt, de Starterslening en de stimuleringsregeling Duurzaam Thuis dragen wij bij aan de realisatie van deze lange termijn doelstelling: 'de juiste woning op de juiste plek op het juiste moment beschikbaar'.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.3.1. Transitie Woningmarkt Limburg
Programmalijn	3.3. Limburgse woningmarkt
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Het uitvoeren van actielijn 1 'de basis op orde' van de Agenda Limburgse woningmarkt door intensieve samenwerking in het kader van POL2014, een voortdurende lobby richting het Rijk om de woningmarkt te hervormen, het volgen van ontwikkelingen, het uitvoeren van onderzoek en projecten en het benutten van kansen voor de onderlinge versterking met andere provinciale ambities, zoals duurzaamheid, etc. (zie Agenda Limburgse Woningmarkt). Rol Provincie: <i>procesmanager, aanjager, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Met de 3 regio's is structurele samenwerking over de regionale/gemeentelijke opgaves, ideeën/ projecten die bijdragen aan de transitie van de woningmarkt. ▪ Op basis van concrete vraagstukken overleggen wij met externe partijen, zoals banken, ondernemers, maatschappelijke instellingen over initiatieven en modellen die zij (kunnen) ontwikkelen en bijdragen aan de transitie van de woningmarkt. ▪ Lobby richting Rijk o.a. op het gebied van verduurzaming gebouwde omgeving en regionalisering van het rijksbeleid. ▪ Dashboard Limburgse woningmarkt met daarin jaarlijkse woonmonitoring, plancapaciteits-monitor. Nieuwe monitor NL-B-DE is in ontwikkeling. ▪ Samenwerking met andere provinciale ambities: bijv. passend wonen in de buurt, POL (thema wonen), Stedelijke ontwikkeling o.m. 4 grote steden en aanvalsplan arbeidsmarkt en de verduurzamingsbijdrage aan het Limburg aanbod aan het Kabinet. 	1, 2, 3
<p>2. Het aanbod aan (sociale) huurwoningen wordt vergroot. Rol Provincie: <i>verbinder, procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Via het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (TLW) worden projecten geborgd, gefinancierd en/of gesubsidieerd waardoor o.a. het aanbod van sociale huurwoningen wordt vergroot. In het kader van TLW heeft voor 23 projecten besluitvorming in GS plaatsgevonden. Hiermee wordt naast verduurzaming, de realisatie/verbouw van ruim 721 sociale huur- woningen beoogd. Circa 10 aanvragen zijn in behandeling. Onze rol is niet primaire aanbieder, maar stimulator. In het dashboard Limburgse woningmarkt wordt dit jaarlijks gemonitord.</p>	2
<p>3. Voor elke regio zijn concrete afspraken gemaakt over de kwantitatieve</p>	<p>Gerealiseerd voor alle regio's. Structuurvisie Zuid is in uitvoering via het</p>	3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
afstemming van woningvoorraad, woningbehoefte en plancapaciteit. De Provincie ondersteunt dit proces en zet daarbij op basis van bestuursafspraken zo nodig (juridisch) instrumentarium in. De grensoverschrijdende samenwerking en kennisdeling op het gebied van wonen is versterkt. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, procesmanager</i>	Actieplan wonen Zuid-Limburg 2017-2020. Regio Midden is gestart met het vernieuwen van de huidige structuurvisie. Regio Noord geeft uitvoering aan de in 2016 vastgestelde structuurvisie. Met Belgische buurgemeenten, de provincie Limburg (B) en een aantal Duitse regio's is een gezamenlijke monitoring in ontwikkeling, in Interregverband.	
4. Het (bestaande) woningaanbod in Limburg biedt meer kwaliteit en diversiteit, met bijzondere aandacht voor doelgroepen die moeite hebben met het vinden van huisvesting passend bij hun behoeften, woonwensen en financiële mogelijkheden. Rol Provincie: <i>partner, belangenbehartiger</i>	Gerealiseerd. Via het Transitiefonds Limburgse Woningmarkt worden projecten gefinancierd/gesubsidieerd, waardoor de kwaliteit en diversiteit van het woningaanbod in Limburg wordt vergroot.	1, 2, 3
5. De doorstroming en balans op de Limburgse woningmarkt is verbeterd via diverse oplossingen en instrumenten, waaronder continuering van de Startersregeling. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	Gerealiseerd. De Startersregeling is verlengd. Er is nog altijd een grote behoefte aan deze regeling. Starters hebben nog altijd moeite om een (geschikte) woning te vinden. Limburgs Maatwerk is er op gericht dat de beschikbaarheid van de sociale huurvoorraad voor iedereen wordt verruimd.	1, 3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Er zijn oriëntaties uitgevoerd aan de hand van de Agenda Limburgse Woningmarkt en zijn verwoord in een beleidsadvies.	3	5	5	2018
1	Kansen voor onderlinge versterking van wonen met andere provinciale ambities worden benut. We laten dat met 3 concrete voorbeelden zien.	3	6	6	2018
3	Er is met de buurregio's overleg opgestart om kennis over de grensoverschrijdende woningmarkt te delen en om samen te werken.	1	2	2	2018
3	Per regio zijn concrete afspraken over het reduceren van de plancapaciteit.	0	3	3	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- PS is geïnformeerd over de voortgang van de Agenda Limburgse woningmarkt (30 oktober 2018, documentnummer 2018/73179). Oriëntaties en beleidsadvies zijn er o.a. op het terrein van maatwerk in weging planvoorraad, shortstay huisvesting arbeidsmigranten, flexwonen, wonen-zorg en vergroten huuraanbod.
- Samenwerken en versterken van andere provinciale ambities: passend wonen in de buurt, Limburgs Maatwerk, Stedelijke ontwikkeling en Zo werkt Limburg: Here to Stay.
- Met België en Duitsland is gestart met een gezamenlijke grensoverschrijdende monitor woningmarkt.
- De gemeenten passen de regionale afspraken over de reductie van plancapaciteit toe met inachtneming van de nadere afspraken die zijn gemaakt n.a.v. de oproep 'Beweging in de woningmarkt'.

Wat heeft het ons gekost?

Begrotingsprogramma 3.3	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
€ x 1.000						
Limburgse woningmarkt						
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg	90	1.013	1.103	828	275	V
<i>Personele lasten</i>	1.126	0	1.126	1.033	93	
<i>Kapitaallasten</i>	14	0	14	334	-320	
Totaal lasten	1.230	1.013	2.243	2.196	48	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg	0	0	0	321	-321	V
Totaal baten	0	0	0	321	-321	V
Totaal saldo van baten en lasten	-1.230	-1.013	-2.243	-1.875	-368	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve Transitiefonds	0	0	0	400	-400	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve Transitiefonds	259	912	1.171	1.138	33	
Risicoreserve SIS	0	0	0	200	-200	
Totaal onttrekkingen	259	912	1.171	1.338	-167	
Saldo mutatie reserves	259	912	1.171	938	233	
Resultaat	-972	-101	-1.072	-937	-135	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.3. Limburgse woningmarkt resteert een voordelig resultaat van € 0,14 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,6 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,28 mln. lagere lasten en € 0,32 mln. hogere baten. Het belangrijkste verschil lichten wij als volgt toe.

3.3.1. Transitie Woningmarkt Limburg

Binnen dit product is een voordelig verschil van € 0,47 mln. binnen de reguliere middelen. Dit verschil heeft betrekking op:

- een voordelig verschil van € 0,40 mln. dat is ontstaan door een 2-tal subsidieverleningen uit voorgaande jaren die zijn ingetrokken, omdat niet is voldaan aan de gestelde subsidievoorwaarden. De tenderregeling TLW Midden-Limburg is per 21 mei 2015 vervallen. Het voordelig saldo van € 0.40 mln. blijft conform de afspraken beschikbaar binnen het Transitiefonds Limburgse woningmarkt en wordt derhalve toegevoegd aan de reserve Transitiefonds;

- een voordelig saldo van € 0,04 mln. heeft betrekking op procesmiddelen in het kader van de Agenda Limburgse Woningmarkt 2016-2019 en het Actieplan wonen Zuid-Limburg 2017-2020. Voor de continuering van deze activiteiten in 2019 wordt het restantbedrag in 2018 van € 0,04 mln. overgeboekt naar 2019;
- een bedrag van € 0,03 mln. is bestemd voor het project Inponden particulier bezit. Dit betreft het aankopen van particuliere woningen die worden omgezet naar sociale huurwoningen. De subsidieaanvraag zal in 2019 worden afgehandeld. Vandaar dat het bedrag in 2018 € 0,03 mln. wordt overgeboekt naar 2019, inclusief bijbehorende dekking via de reserve Transitiefonds;

Daarnaast hebben we een nadeel van € 0,32 mln. in de kapitaallasten, dit wordt veroorzaakt door de niet terugbetaalde geldlening met betrekking tot het Koopmanshuys. Dit nadeel wordt verrekend met de vrijval voorziening lening Koopmanshuys, zoals opgenomen in de baten.

Er wordt een bedrag ad € 0,20 mln. onttrokken uit de risicoreserve SIS (Sturing in samenwerking) voor het instellen van een voorziening vanwege het faillissement van Djozz B.V.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Financiering
Startersleningen voor huiseigenaren
SvN Stimuleringsleningen
Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen
Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stift

3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit

Dit programma beslaat de activiteiten op het gebied van ruimtelijke ordening en ruimtelijke inrichting die bijdragen aan een krachtige regio met duurzame ruimtelijke en functionele structuren. Deze activiteiten vinden plaats op en hebben betekenis voor verschillende schaalniveaus en gaan over beleids- en denkwerelden heen.

Ruimtelijke ordening zal zich de komende jaren vooral kenmerken door de omslag in denken van 'groeien en kwantiteit' naar 'beheren en kwaliteit', zonder dat daarmee afbreuk wordt gedaan aan de dynamiek van (economische) ontwikkelingen in de regio.

Er zullen maar weinig fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen zijn die niet van bovenlokale betekenis zijn. Het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) 2014 geeft een samenhangende kijk op hoe in Limburg fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen worden vertaald. De regio heeft in het POL een aantal leidende principes met elkaar afgesproken, waarlangs maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke (gebieds-) ontwikkelingen worden afgewogen. Regionale samenwerking en afstemming zal vele vormen kennen.

Wat willen we bereiken?

We willen in Limburg duurzame ruimtelijke en functionele structuren die passen binnen de maatschappelijke ontwikkelingen. We willen dat de principes beschreven in het POL met elkaar worden nageleefd in gezamenlijkheid en goede onderlinge afstemming. Wij zetten daarbij in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze wettelijke taken in de fysieke leefomgeving.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: In Limburg heerst het besef dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid (overheden, marktpartijen etc.) is voor de verdere fysiek-ruimtelijke ontwikkeling van Limburg.

Criterium 2: In Limburg wordt bij fysiek-ruimtelijke ontwikkelingen gehandeld vanuit een grensoverschrijdend perspectief (internationaal, buurprovincies, tussen regio's of bovenlokaal).

Wat hebben we bereikt?

In 2018 zijn weer belangrijke stappen gezet in de samenwerking van gemeenten en Provincie bij de realisatie van de ambities uit het POL. De bestuursafspraken regionale uitwerking POL tussen het college van GS en de colleges van B&W uit 2016 zijn geactualiseerd. Ze gaan nu inhoudelijk over veel thema's dan alleen wonen. Zo zijn er afspraken gemaakt over de uitvoering van de regionale (structuur-)visies voor bedrijventerreinen, kantoren en winkels, over de vertaling van de resultaten van het provinciale hotelmarktonderzoek, opgeleverd in het voorjaar van 2018 en in regionale visies vrijetijdseconomie. De bestuursafspraken zijn geborgd in de Omgevingsverordening, door middel van een wijziging die in december 2018 door de Staten is vastgesteld.

De bestuursafspraken vormen met de onderliggende visies een belangrijke mijlpaal op weg naar het realiseren van de ambities uit POL2014 en het gezamenlijk aanpakken van de grote maatschappelijke opgaven waar Limburg voor staat. Ze gaan vooral over regionale afstemming van initiatieven en over het vorm en inhoud geven aan dynamisch voorraadbeheer voor thema's als wonen en winkels. Ze geven uiting aan het besef, dat deze vraagstukken regionaal opgepakt moeten worden en dat daarbij stevige keuzes niet uit de weg gegaan mogen worden, juist om ruimte te creëren voor initiatieven die

echt iets toevoegen. Via de Expeditie Ruimte faciliteren wij de gemeenten en stakeholders hierbij (o.m. met cijfers en met kennis over instrumenten en best practises). In 2018 is, samen met de gemeenten, een ontwikkelde digitale leeromgeving gelanceerd.

In 2018 is gestart met de voorbereiding van de Omgevingsvisie Limburg, als actualisatie van POL2014. Het proces van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) liep door en heeft eerste inhoudelijke producten opgeleverd (een Kabinetsperspectief). In beide visies wordt ingezet op een stevige grensoverschrijdende component.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.4.1. Provinciaal omgevingsplan
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Aanpassen POL en Omgevingsverordening aan eisen nieuwe Omgevingswet.</p> <p>Dit traject start vanuit de analyses die gemaakt worden in het kader van het programma Implementatie Omgevingswet. Deze analyses resulteren begin 2018 in een Agenda actualisatie POL2014 en Omgevingsverordening Limburg 2014 met richtinggevende uitspraken van PS. Na vaststelling van de Agenda volgt in 2018-2019 een inhoudelijke uitwerking en verdieping in samenwerking met de regionale partners.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, bevoegd gezag (Omgevingsverordening)</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn de voorbereidingen gestart van de Omgevingsvisie Limburg, die in 2020 het POL2014 gaat vervangen. In dat kader is het bestaande beleid op onderdelen geactualiseerd. Gelijktijdig daarmee wordt de omgevingsverordening geactualiseerd. Het co-creatief proces met de regionale partners, in samenhang met lopende trajecten als Regionale Energie Strategiën, deltaprogramma's en mobiliteitsaanpak, mede o.b.v. plan MER en passende beoordeling, moet eind 2019 resulteren in een concept visie.</p> <p>PS zijn op verschillende momenten in de gelegenheid gesteld om richting te geven aan dat proces. De eerste keer was dit op basis van de sonderende nota 'Omgevingsvisie Limburg en Omgevingsverordening Limburg, aanpak en inhoudelijke aandachtspunten' (GS 24 april 2018, gevolgd door informerende nota 3 juli 2018. Op 18 december 2018 is de Commissie RLN in een informerende nota over de voortgang geïnformeerd.</p>	1,2
<p>2. Regionale uitwerkingen POL</p> <p>Na de vaststelling van POL2014 is een start gemaakt met regionale uitwerkingen voor de thema's bedrijventerreinen, kantoren, wonen, detailhandel, landbouw, vrijetijdseconomie, energie en nationaal landschap Zuid-Limburg.</p> <p>Voorjaar 2016 heeft dit geresulteerd in (voor een deel nog procesmatige)</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De bestuursafspraken met de gemeenten over de regionale uitwerking van POL2014 zijn in 2018 geactualiseerd en door alle gemeenten, op één na, ondertekend. Ze zijn als onderdeel van de Wijzigingsverordening 'Omgevingsverordening Limburg 2014 paragraaf 2.4 Bestuursafspraken regionale uitwerking POL2014' (zie punt 3) onder de aandacht van PS gebracht. Conform die afspraken vindt uitvoering, monitoring en</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>bestuursafspraken. De verdere concretisering hiervan heeft in 2016 en 2017 in uitgewerkte (structuur) visies, spelregels en handvatten. Deze worden verankerd in tweede generatie bestuursafspraken tussen gemeenten en Provincie. Voor een enkel thema (energie, vrijetijdseconomie) loopt dit traject nog door in 2018.</p> <p>Deze afspraken krijgen in 2018 verdere vertaling in regionale programma's, gemeentelijke beleidsdocumenten en in de Omgevingsverordening. Hierbij wordt zo veel mogelijk geanticipeerd op de nieuwe Omgevingswet. Samen met de regio vindt ook monitoring plaats en waar nodig herijking.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>evaluatie van de uitwerkingen plaats. Waar nodig worden de regionale uitwerkingen verder uitgewerkt of geactualiseerd (bv Structuurvisie Wonen Midden-Limburg). De regionale uitwerkingen voor vrijetijdseconomie voor de regio's Midden- en Zuid-Limburg zijn in 2018 gestart en worden in 2019 afgerond (de visie vrijetijdseconomie Noord-Limburg was al eerder gereed). In die visies wordt onder meer het provinciale hotelmarktonderzoek, opgeleverd in het voorjaar van 2018, vertaald naar concrete maatregelen.</p> <p>De aanzetten voor regionale energievizies krijgen een vervolg in de regionale energiestrategieën (RES) voor Noord/Midden resp. Zuid-Limburg.</p>	
<p>3. Omgevingsverordening</p> <p>De bestuursafspraken met gemeenten worden zoveel als mogelijk verankerd in de Omgevingsverordening. Daarnaast vindt onderhoud plaats van de Omgevingsverordening met bijbehorende beleidsregels. Hierbij wordt zo veel mogelijk geanticipeerd op de nieuwe Omgevingswet.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>PS hebben op 14 december 2018 de Wijzigingsverordening 'Omgevingsverordening Limburg 2014 paragraaf 2.4 Bestuursafspraken regionale uitwerking POL2014' vastgesteld.</p>	1,2
<p>4. Nationale omgevingsvisie (NOVI)</p> <p>De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) moet vanaf 2019 het integraal beleidsdocument voor de fysieke omgeving worden van het Rijk (een 'nationaal POL'). Het interactief traject om te komen tot deze visie is in 2015 gestart. De Provincie is op verschillende manieren (bestuurlijk en ambtelijk, via IPO en direct, in afstemming met de Limburgse regio's) goed betrokken met het oog op een goede samenhang tussen NOVI en POL en aandacht voor kansen en opgaven in Limburg (in grensoverschrijdende context).</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Limburg is, zowel via de IPO-lijn, als rechtstreeks, nauw betrokken bij dit proces en heeft op verschillende momenten (bestuurlijk en ambtelijk) input geleverd. Overigens heeft BZK de planning van de NOVI in de tijd opgeschoven, waardoor het accent waar het gaat om de inhoudelijke reactie op het concept (informeel) komt te liggen in de eerste maanden van 2019.</p> <p>In juni en november 2018 zijn samen met BZK NOVI-gebiedsdialogen Limburg tussen Rijk en Regio georganiseerd, om gezamenlijke opgaven te benoemen en eerste aanzetten te bespreken van een gezamenlijke aanpak. Aan deze dialogen nam een stevige ambtelijke delegatie vanuit verschillende rijksdepartementen deel, en vanuit de regio vertegenwoordigers van gemeenten, (eu)regio's, waterschap, belangrijke stakeholders en Provincie.</p>	1,2
<p>5. Op basis van de Startnota 'opgaven voor de NOVI' heeft in 2017 een</p>		

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>verdieping van de opgaven en verkenning van opties plaatsgevonden. In 2018 ligt naar verwachting het zwaartepunt voor de feitelijke planvorming, zodat (conform huidige planning) in de eerste helft van 2019 het definitieve NOVI verschijnt. Rol Provincie: <i>partner</i></p>		
<p>6. Structuurvisie ondergrond (STRONG) en POL- implementatie ondergrond Actieve inbreng in ontwikkeling Structuurvisie ondergrond (STRONG). Samenwerking ontwikkelen met regionale partners in het bewustwordingsproces om te komen tot duurzaam gebruik van bodem en ondergrond. Rol Provincie: <i>partner, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In juni 2018 heeft het Kabinet de Ontwerp-Structuurvisie Ondergrond bij de Eerste en Tweede Kamer ingediend. De behandeling is eind 2018 afgerond waarmee de Structuurvisie Ondergrond is vastgesteld. Deze wordt inmiddels betrokken bij het opstellen van de Nationale Omgevingsvisie. Bij de voorbereiding van STRONG is ambtelijke inbreng geleverd.</p> <p>Met gemeenten zijn ambtelijke pilotprojecten opgezet om de bijdragen van de ondergrond aan de maatschappelijke opgaven van de betreffende gemeenten inzichtelijk te maken en het proces van 3D-ruimtelijke ordening te stimuleren. Een voorbeeld hiervan is het ambtelijk pilotproject met de gemeente Maastricht "Ondergrond in zicht" (zie website www.expeditieruimte.nl) dat begin 2018 is afgerond. Eind 2018 is in Venlo gestart met het pilotproject "De leefomgeving maken we samen; ambtelijke pilot ondergrond en Omgevingswet." Hierin staat het bewustwordingsproces centraal, waarmee wordt gedoeld op het bewust maken van stakeholders van de bijdragen die de ondergrond kan leveren aan maatschappelijke opgaven. Belangrijk voor dit proces is de totstandkoming van 3D-ruimtelijke ordening waarbij het als vanzelfsprekend zou moeten zijn om vanuit de doelstelling duurzaam en efficiënt gebruik van de ondergrond, de ondergrond vroegtijdig te betrekken bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het verbinden van boven- en ondergrond bij ruimtelijke afwegingen, waarbij aandacht wordt besteed aan de balans tussen beschermen en benutten van de ondergrond, maakt hier onderdeel van uit.</p> <p>In (ambtelijke) regionale kennisnetwerken is kennis gedeeld/ontwikkeld over ondergrondthema's.</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>7. Expeditie Ruimte</p> <p>Met de Expeditie Ruimte faciliteert de Provincie de partners (gemeenten en stakeholders) om gezamenlijk te komen tot een nieuwe aanpak van Limburgse omgevingsvraagstukken. De informatievoorziening is verbeterd (goed toegankelijke cijfers, feiten en trends), er is ruimte geboden om te experimenteren (ondersteunen van proefprojecten) en het samen leren en kennis delen (organiseren van trainingen, informatiebijeenkomsten, platform) is gestimuleerd. Een digitaal platform is bij dit alles een belangrijk hulpmiddel.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In juni 2018 is de digitale leeromgeving beschikbaar gesteld met het oog op kennisdeling en -ontwikkeling. Dit communicatiekanaal heeft gezorgd voor een verbeterde informatievoorziening. Monitoring-rapportages (o.a. bedrijventerreinen, energie, wonen, winkelleegstand, maatschappelijk vastgoed) worden via dit kanaal in de vorm van dashboards ontsloten. Kennisdeling wordt gestimuleerd i.s.m. gemeenten. Limburgse experimenten en ervaringen (o.a. proefprojecten) rondom omgevingsvraagstukken worden maandelijks vernieuwd en pro-actief gecommuniceerd. Communicatie over de Omgevingswet en omgevingsvisie is hiervan een belangrijk onderdeel. Ook wordt een actueel overzicht geboden van bijeenkomsten, workshops e.d. die in Limburg plaatsvinden. Daarnaast zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd voor gemeenten en stakeholders (over o.a. winkelleegstand, implementatie Omgevingswet en de omgevingsvisie).</p>	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
2	De regionale uitwerkingen voor alle thema's zijn gereed en vormen de basis voor concrete bestuursafspraken.	70%	90%	100%	2018
1	Er is een agenda vastgesteld die de basis vormt voor een werkproces voor de actualisatie (Omgevingswetproof maken) van POL en Omgevingsverordening.	90% (agenda), 0% (uitwerking)	100%	100%	2019
5	Actieve inbreng bij ontwikkeling STRONG is geleverd. Met regionale partners is samenwerking ontwikkeld in het bewustwordingsproces om te komen tot duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.	0	1	1	2018
6	Er is een uitvoeringsprogramma Expeditie Ruimte 2018 (met diverse kennisbijeenkomsten) opgesteld en uitgevoerd.	0	1	1	2018

Product	3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Gebiedsontwikkeling (Mede) uitvoering is gegeven aan concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen conform de leidende principes in het POL (voorbeeld Sibelco Heerlen, ENCI Maastricht, Cranendonck-Weert Kempenbroek, BGM (zie 3.4.4.), Albertknoop. Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd. In 2018 is (mede)uitvoering gegeven aan diverse concrete maatschappelijke initiatieven en ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij zijn steeds de verbindingen gelegd tussen de idee-vraag en gemeentelijke structuurvisie, bestuursafspraken, regionale ontwikkelingen, POL2014 en wettelijke kaders.</p> <p>Bij diverse gebiedsontwikkelingen (o.a. N280, Maaslijn, spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf, VDL-Nedcar, Windpark Greenport Venlo, Proefdraaiplaats MAA) is/wordt door de Provincie een Provinciaal Inpassingsplan opgesteld.</p> <p>De Provincie is momenteel partner in diverse gebiedsontwikkelingen. De rol van de Provincie verschilt per ontwikkeling. De belangrijkste gebiedsontwikkelingen van 2018 zijn de volgende zogenaamde stad-land projecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sibelco; ▪ ENCI; ▪ Samenwerking Grensgebied De Kempen; ▪ grensoverschrijdende gebiedsontwikkeling Albertknoop; ▪ Buitengoed Geul en Maas; ▪ Oostflank Brunssum. 	1,2
<p>2. Uitvoering medebewindstaken Provincie heeft ruimtelijke producten getoetst in het kader van de WRO, adviseert daarbij in toenemende mate aan de voorkant van het planproces en anticipeert daarmee op de toekomstige omgevingswet. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. De toetsing van door de gemeente actief aangemelde plannen bij ruimtelijkeplannen.nl en/of ruimtelijkinzichtlimburg.nl, waarbij sprake kan zijn van een provinciaal belang, heeft plaatsgevonden. Daarnaast worden (i.h.k.v. provinciaal belang) ook plannen bekeken/beoordeeld die niet actief worden aangemeld. Gemiddeld genomen zijn dit circa 200-250 plannen per jaar. Daarnaast is in het kader van de decentralisatie van het ruimtelijk beleid en de uitwerkingen van het POL2014 het cluster Ruimte permanent bezig met de doorontwikkeling van rol en taak en de continue (dagelijkse) afstemming met gemeenten en andere partners. Dat proces zal de komende jaren verder verfijnd worden,</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	daarbij aansluitend bij de nieuwe Omgevingswet.	
<p>3. Aanpak winkelleegstand</p> <p>Het ondersteunen van collectieve initiatieven op lokaal of regionaal niveau die een bijdrage leveren aan de aanpak van de winkelleegstand. Het gaat primair om initiatieven voor herinvulling of sloop, die direct resulteren in vermindering van leegstand, maar daarnaast ook om het stimuleren van innovatie en nieuwe concepten in de winkelsector.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Via het plan van aanpak Winkelleegstand Limburg worden gemeenten, ondernemers en marktpartijen gestimuleerd om aan de slag te gaan met projecten die bijdragen aan het terugdringen van de leegstand en het vinden van een nieuwe balans in het veranderende winkellandschap. De door PS in het kader van de Programmabegroting 2017 vrijgemaakte extra financiële middelen (€ 2 mln. voor de periode 2017, 2018, 2019) zijn benut voor de ondersteuning van concrete projecten in o.a. de gemeenten Heerlen, Sittard-Geleen, Roermond, Echt-Susteren, Venray, Peel en Maas, Meerssen en de stadsregio Parkstad. Er is een overeenkomst gesloten met het MKB-Limburg over intensieve samenwerking in deze aanpak. Verder zijn de in het POL beschreven hoofdlijnen van beleid en principes ten aanzien van het thema detailhandel door gemeenten nader uitgewerkt in regionale visies voor Noord-, Midden- en Zuid-Limburg. En er is aan kennisdeling gedaan onder meer via halfjaarlijkse bijeenkomsten met ondernemers en gemeenten en het platform van Expeditie Ruimte. Daarnaast vindt kennisontwikkeling en –uitwisseling plaats via het Retail Innovation Center en Centrum Management Academy.</p>	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 3	De genomen besluiten in het kader van gebiedsontwikkelingen en medebewindstaken zijn te herleiden naar de kaders in het POL.	65 %	85%	100 %	2019
4	In gang zetten, ondersteunen en mede uitvoeren van diverse projecten in de aanpak van winkelleegstand.	5	17	15	2019

Product	3.4.3. Werklocaties
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. De regio's hebben de uitgangspunten en kaders uit POL2014 voor werklocaties nader geconcretiseerd in regionale (structuur)visies en regionale/gemeentelijke uitvoeringsprogramma's. In de bestuursafspraken regionale uitwerking POL zijn hierover tussen de gemeenten en Provincie gezamenlijke afspraken vastgesteld over de uitvoering van het werklocatiebeleid en de invulling van de uitvoeringsprogramma's.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Voor Noord-, Midden- en Zuid- Limburg liggen er nu visies; deze zijn vastgelegd in bestuursafspraken. Noord en Zuid zijn al aan de slag met uitvoeringsprogramma's.</p>	1,2
<p>2. REBIS-systeem en kantorenmonitor zijn periodiek geactualiseerd.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>REBIS is geactualiseerd. De Kantorenmonitor 2018 is uitgesteld i.r.t. ontwikkeling BDC . Nu gebleken is dat e.e.a. momenteel niet gerealiseerd kan worden, is een opdracht in voorbereiding voor de Kantorenmonitor 2018 bij een andere partij .</p>	1,2
<p>3. Gebiedsontwikkelingen voor werklocaties van bovenregionaal belang: initiëren en (mede)uitvoeren van deel onderzoeken en (het leveren van bijdragen aan) planologische procedures op basis van gebiedsvisies. (inclusief eventuele spoor- en wegontsluitingen en compensatiemaatregelen).</p> <p>Rol provincie: <i>regisseur, bevoegd gezag, financier, procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Diverse verkenningen lopen, onder andere Oostflank Brunssum.</p>	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Regionale (structuur)visies en uitvoeringsprogramma's voor werklocaties zijn gereed.	50%	90%	100%	2019
2	Actuele gegevens voor werklocaties zijn beschikbaar.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

In Midden-Limburg moet de conceptvisie nog bestuurlijk per gemeente vastgesteld worden. In Noord- en Zuid-Limburg lopen al uitvoeringsprogramma's. Actuele gegevens werklocaties zijn beschikbaar, zie www.rebislimburg.nl. De rapportage "Werklocaties Limburg 2017" is opgeleverd. "Werklocaties Limburg 2018" verschijnt na Q1 2019.

Product	3.4.4. Buitengoed Geul en Maas
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Herbestemming van cultureel erfgoed</p> <p>In samenwerking met investerende ondernemers, leegstaande monumentale gebouwen voorzien van een nieuwe duurzame functie. De herkenbare en onderscheidende monumenten van het Buitengoed positioneren als bouwsteen voor nieuwe business modellen.</p> <p>Rol Provincie: toetsers, ondersteuner, subsidiënt, financier</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn voor een 4 –tal monumenten de bestemming en het eigendom geregeld wat zal moeten leiden tot een duurzame functie, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Hoeve Klinkenberg (Meerssen); ▪ Grand Suisse (Maastricht); ▪ Rothemermolen (Meerssen); ▪ Villa Kanjel (Maastricht); <p>In voorbereiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kasteel Oost (Valkenburg); ▪ Groote Molen (Meerssen); ▪ Gravenhof (Maastricht). 	1
<p>2. Groen en landschap</p> <p>Realiseren van een samenhangende groene, waterrijke en beleefbare fysieke leefomgeving.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Circa 9 ha aan de Mariënwaard is aangekocht door de gemeente en overgedragen aan het Limburgs Landschap; ▪ Circa 10 ha aan de achter zijde van Grand Suisse en Villa Kanjel is door de gemeente aangekocht en omgezet in natuur en wordt overgedragen aan Limburgs landschap. <p>In uitvoering:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Circa 3 ha Xonar terrein is gesloopt en wordt grotendeels als natuur bestemd (planning is uitgelopen door asbestsanering gebouwen) en wordt overgedragen aan Limburgs Landschap; ▪ 4 ha wordt omgezet in natuur langs de Geul ten zuiden van Bunde (planning is uitgelopen in afwachting van subsidie bijdrage voor restauratie Weerterhof). 	1
3. Toegankelijkheid en ontsluiting	Gerealiseerd.	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>De fysieke leefomgeving die onderling verbonden is en voor iedereen zichtbaar en herkenbaar toegankelijk. Rol Provincie: <i>toetsers, ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, subsidiënt, financier</i></p>	<p>Er zijn een aantal projecten in gerealiseerd, te weten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De verbindings-as BGM Houthem; ▪ Routenetwerk BGM fase 1; ▪ Maastricht Noord OV overstappunt. <p>In uitvoering:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ OV overstappunten Houthem; ▪ Ov overstappunt Rothem. <p>En een aantal projecten in voorbereiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Snelfietsroute Maastricht –Sittard; ▪ Routenetwerk BGM fase 2; ▪ Verbeteren ontsluiting en toegankelijkheid Landgoederen. 	
<p>4. Co-creatie en participatie Betrekken van de ondernemers in de verdere ontwikkeling van het Buitengoed door te investeren in publiek-private projecten, zodat ook business modellen ontwikkeld en versterkt kunnen worden en het gebied uitgedragen/vermarkt kan worden. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt, financier, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Het project Par'course (de voormalige Leeuw brouwerij) is in uitvoering.</p> <p>De volgende projecten zijn in voorbereiding:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Eiland in de Geul; ▪ Vaeshartelt; ▪ Schin op Geul; ▪ Vliek; ▪ Tuinen van Maastricht; ▪ Kastelenpark Oud Valkenburg. 	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Cultureel erfgoed voorzien van een nieuwe duurzame functie.	0	4	6	2022
2	Realiseren van ha goudgroene en zilvergroeene natuur.	0	19	35	2022
3	Realiseren OV-overstappunten.	0	1	3	2022
3	Percentage te realiseren Verbindings-as BGM.	5 %	5%	50 %	2022
4	Het organiseren van de gebiedsregie en opzetten van een private samenwerkings / ondernemersvorm. *	0	0 *	1	2018
4	Voorbereiden en realiseren van publiek-private projecten.	0	7	10	2022

Toelichting prestatie-indicatoren

- Ondernemers werken samen aan hun gebiedsregie in diverse hotspots en projecten. In 2019 wordt de totstandkoming van de ondernemersorganisatie verwacht.

Product	3.4.5. Vergunningen ontgrondingen
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Vergunningverlening in het kader van de Ontgrondingenwet overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Het product Ontgrondingsvergunningen is gerelateerd aan het opgestelde VTH beleidsplan. Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld, hangende de discussie over een extra opdracht ("intensivering toezicht afvalbedrijven") aan de RUD, omdat de financiële dekking daarvan voor 2018 niet is vastgesteld. Vergunningverlening ingevolge de Ontgrondingenwet is uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Het binnen de wettelijke proceduretermijn verlenen van Ow-beschikkingen.	62%	91%	75%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Bij de verleende Ow-vergunningen in 2018 is bij 1 van de 11 procedures sprake van een termijnoverschrijding (= 91% binnen de termijn).

Product	3.4.6. Handhaving ontgrondingen
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de Ontgrondingenwet overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. Toezicht en handhaving van de Ontgrondingenwet is gerelateerd aan het opgestelde VTH beleidsplan. Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over een extra opdracht ("intensivering toezicht afvalbedrijven") aan de RUD omdat de financiële dekking daarvan voor 2018 niet is vastgesteld. Toezicht en handhaving van de Ontgrondingenwet is uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren van de toezichtcontroles overeenkomstig het VTH- beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018.	100%	100%	100%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over een extra opdracht ("intensivering toezicht afvalbedrijven") aan de RUD.
De toezichtcontroles zijn uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017.

Product	3.4.7. Grondzaken
Programmalijn	3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit
Portefeuillehouder	Van den Akker

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Voeren van selectief actief grondbeleid door het mee initiëren van projecten. Rol Provincie: <i>ondernemer, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Er zijn geen nieuwe projecten in exploitatie genomen.</p>	1
<p>2. In erfpacht uitgeven van gronden.</p>	<p>Gerealiseerd. In december 2017 is door PS een erfpachtkader</p>	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	vastgesteld met bijbehorende kredietvoting van € 100 miljoen. Ultimo 2018 bedroeg het in erfpacht gronden geïnvesteerd vermogen € 22,1 miljoen.	
3. Bedrijfseconomisch beheer provinciale gronden c.q. eigendommen. Rol Provincie: <i>ondernemer</i>	Gerealiseerd. Betreft een continue activiteit.	1

Prestatie-indicatoren generiek in termen van vooraf gestelde doelen zijn voor dit product niet van toepassing. Wel wordt over de behaalde resultaten verantwoording afgelegd. Grondbeleid is geen doel op zich doch een middel om andere doelen te faciliteren.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.4.1. Provinciaal omgevingsplan	200	75	275	234	41	V
3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid	351	264	615	564	51	V
3.4.3. Werklocaties	0	633	633	515	118	V
3.4.4. Buitengoed Geul en Maas	0	398	398	166	232	V
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	49	0	49	0	49	V
3.4.6. Handhaving ontgrondingen	26	0	26	8	18	V
3.4.7. Grondzaken	485	4.233	4.718	9.365	-4.647	N
	1.112	5.603	6.714	10.851	-4.137	N
<i>Personele lasten</i>	4.585	0	4.585	4.207	378	
<i>Kapitaallasten</i>	374	1.880	2.254	2.268	-14	
Totaal lasten	6.071	7.483	13.554	17.326	-3.772	N
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.4.1. Provinciaal omgevingsplan	0	75	75	75	0	-
3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid	0	0	0	10	-10	V
3.4.3. Werklocaties	0	221	221	130	91	N
3.4.4. Buitengoed Geul en Maas	0	105	105	105	0	-
3.4.5. Vergunningen ontgrondingen	311	0	311	122	189	N
3.4.7. Grondzaken	1.437	0	1.437	6.406	-4.969	V
Totaal baten	1.748	401	2.149	6.848	-4.699	V
Totaal saldo van baten en lasten	-4.323	-7.082	-11.404	-10.478	-927	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Risicoreserve grondexploitatie	615	0	615	1.554	-938	
Totaal toevoegingen	615	0	615	1.554	-938	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Immunisatiereserve	200	100	300	181	118	
Risicoreserve grondexploitatie	0	5.535	5.535	1.302	4.233	
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	0	0	0	4.760	-4.760	
Totaal onttrekkingen	200	5.635	5.835	6.243	-408	
Saldo mutatie reserves	-415	5.635	5.220	4.690	530	
Resultaat	-4.738	-1.447	-6.185	-5.788	-397	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit resteert een voordelig resultaat van € 0,4 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,56 mln. nadeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 4,14 mln. hogere lasten en € 4,7 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

3.4.1. Provinciaal omgevingsplan

Dit product laat een voordelig verschil zien van € 0,04 mln. De lasten voor de reguliere activiteiten voor de Provinciale Omgevingsverordening Limburg zijn conform begroting verlopen. Oorzaak van deze onderbesteding is de doorloop van het traject "ontwikkeling structuurvisie Vrije Tijds Economie Zuid-Limburg (VTE)" in samenwerking met de Zuid-Limburgse gemeenten. Het traject wordt in 2019 afgerond. De baten zijnde de bijdragen van de Zuid-Limburgse gemeenten voor het traject VTE zijn conform begroting gerealiseerd.

3.4.2. Uitvoering ruimtelijk beleid

Dit product laat per saldo een voordelig resultaat van € 0,06 mln. Het verschil in de lasten heeft onder meer betrekking op het t/m 2019 doorlopend traject "Aanpak Winkelleegstand" en de provinciale bijdrage voor de transformatie ENCI-groeve in samenwerking met de gemeente Maastricht en ENCI.

3.4.3. Werklocaties

Het budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt per saldo € 0,03 mln. (€ 0,12 mln. lagere lasten en € 0,91 mln. lagere baten) voordelig. Dit voordelig verschil wordt met name veroorzaakt door:

- Een lagere besteding van het budget t.b.v. de economische ontwikkeling Buitenring Parkstad Limburg ad. € 0,09 mln. In het kader van de economische ontwikkeling BPL is gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheid om 'Hendrik Brunssum' te bestemmen en bouwrijp te maken voor de vestiging van grootschalige logistieke en maakindustrie-gerelateerde bedrijven. Het project heeft een looptijd van 2 jaar. Omdat een aantal opdrachten en werkzaamheden doorlopen naar 2019, wordt het restant overgeheveld;
- Een lagere besteding van het budget t.b.v. Chemelot 2025 ad. € 0,03 mln. en lager geëffectueerde bijdragen van derden ad. € 0,09 mln. In het kader van de Visie Chemelot 2025 heeft de Provincie in 2018 kosten gemaakt voor het opstellen van o.a. de ontwikkel-, gebieds- en mobiliteitsvisie. Een aantal opdrachten in dit kader lopen door naar 2019. Derhalve wordt voorgesteld om de niet bestede middelen ad € 0,03 mln. en de nog te factureren bijdragen van externe ad € 0,09 mln. over te hevelen naar 2019.

3.4.4. Buitengoed Geul en Maas

Het samenwerkingsverband Buitengoed Geul en Maas loopt door t/m 2019. De Provincie (als penvoerder) werkt hierin samen met de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg a/d Geul. Voor de lasten resteert een restbudget van € 0,23 mln. hetgeen overgeheveld wordt naar 2019. De baten, zijnde de bijdragen van de deelnemende gemeenten, zijn conform begroting gerealiseerd.

3.4.5. Vergunningen ontgrondingen

Binnen dit product laten de lasten een voordeel zien van € 0,05 mln., bedoeld ter aanwending van eventuele calamiteiten. Deze hebben zich niet voorgedaan. De baten laten ten aanzien van vergunningverlening ontgrondingen een nadelig resultaat zien. Oorzaak zijn het minder aantal ontgrondingen (i.c. Sibelco-groeve en Grensmaas consortium) dan regulier begroot.

3.4.6. Handhaving ontgrondingen

De lasten binnen dit product betreffen peilwerkzaamheden ten behoeve van toezicht en handhaven op ontgrondingsvergunningen. Het aantal benodigde peilingen is in 2018 lager dan begroot. De lasten laten aldus een voordelig resultaat zien van € 0,02 mln.

3.4.7. Grondzaken

Het voordelig budgetverschil van dit product bedraagt per saldo € 0,32 mln. voordelig. Dit verschil wordt met name veroorzaakt door:

- Het gereserveerde bedrag ad. € 4,23 mln. ten behoeve van achterstallig onderhoud en brandveiligheid van Marsna Paper is in 2018 niet afgeroepen. De dekking vanuit de risicoreserve ad. € 4,23 mln. is derhalve ook niet gerealiseerd. Deze afroep wordt in 2019 e.v. verwacht;
- hogere opbrengst erfpacht canons en huuropbrengsten van de onroerende zaken € 0,76 mln.;
- boekwinst van verkochte erfpachtgronden o.a. van Trade Port Noord en vm. DSM terrein Venlo ad. € 0,23 mln.;
- Het treffen van een voorziening voor de deelneming Provincie Limburg Commandiet BV ad € 4,77 mln. Deze wordt gedekt uit de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking.

Het verschil m.b.t. de toevoeging aan de risicoreserve grondexploitatie bedraagt € 0,94 mln. Het verschil wordt veroorzaakt doordat gerealiseerde reguliere uitgaven en inkomsten (o.a. hogere opbrengst erfpacht canons en boekwinst verkochte erfpachtgronden) niet conform begroting zijn verlopen. Conform programmabegroting wordt het surplus toegevoegd aan de risicoreserve. Het verschil in de baten, € 4,70 mln. voordelig, wordt met name veroorzaakt door de gerealiseerde opbrengst van bijna € 4 mln. van de verkochte gronden in de grondexploitatie. Deze waren niet in de begroting voorzien. Hier tegenover staat een gerealiseerde boekwaarde van deze gronden van bijna € 4 mln., waardoor dit nagenoeg resultaatneutraal verloopt.

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Restant krediet
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	ultimo 2017
3.7.1	Deelneming Limburgs Energiefonds B.V.	60.000	-	27.591	5.594	26.815
3.7.4	MOA vervangingsinvesteringen	2.229	-	1.458	-406	1.177
3.7.11	Informatievoorziening RUD Zuid-Limburg	850	-	163	36	651
		63.079	-	29.211	5.224	28.644

€ x 1.000

Toelichting kredieten

3.4.4. Routenetwerk Gebiedsontwikkeling Maastricht-Valkenburg, conform PS-besluit d.d. 1-10-2010.

3.4.7. Erfpacht&Tapijkazerne, voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf grondbeleid. Marsna is verkocht in 2018.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
		Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI	Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI-gebied	
		Lening aan OML B.V.		
		Lening aan Parvus Avez B.V.		
Heffing ontgrondingen		Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V.	
		Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	RvR Limburg C.V.	
	Grondbeleid		Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	
				Laerbroeck
				IPS / Yard
				Grondbedrijf Klavertje 4/Californië e.a.
				Planontwikkeling Tapijnkazeme
				Brunssum Centrum Noord
				Grondbedrijf Anticiperende Aankopen
				Erfpacht railterminal Tradeport Noord
				Erfpachtgronden tuinbouwgebied Siberië
				Erfpachtgronden Trade Port Noord
				Erfpacht Watersley
				Erfpacht Natures Green
				Erfpacht Leeuwvrouwerij Valkenburg
				Erfpachtgronden vm Andeno terrein Venlo
				Erfpachtgronden Haven Wanssum

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.4. Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit. Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR) via de verbonden partijen PLC B.V., RVR C.V en RVR Beheer B.V., is inmiddels een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het Limburgse landelijk gebied gerealiseerd. Stichting Ontwikkelings Maatschappij Enci gebied zet zich in voor de herinrichting van de voormalige Enci-groeve. Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas

Het programma Hoogwaterbescherming langs de Maas richt zich op de hoogwaterbeschermingsopgaven in de Limburgse Maasvallei. Voor een sociaaleconomisch optimaal gebruik van rivier en gebied nu en in de toekomst.

De hoogwaterproblematiek van 1993-1995 gaf aanleiding tot het treffen van maatregelen. Deze zijn nog niet allemaal gerealiseerd. Het slachtoffer- en schaderisico is nog onvoldoende beperkt. Door de klimaatverandering wordt de in het Nationaal Deltaprogramma neergelegde opgave groter. Er moet proactief in plaats van reactief doorontwikkeld worden. Met behulp van gebiedsontwikkelingen wordt ruimte geboden voor meekoppelkansen om de meerwaarde van de Limburgse Maasvallei zo veel mogelijk toekomstbestendig te houden.

Wat willen we bereiken?

We willen hoogwaterveiligheid in Limburg op de korte, middellange en lange termijn. Op basis van het delta-veiligheidsniveau en het daarbij behorende normeringskader.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: In Limburg voldoet het slachtoffer- en schaderisico in de Maasvallei nu en in de toekomst aan de wettelijke eisen.

Criterium 2: De Hoogwaterbeschermingsmaatregelen van de Limburgse Maasvallei dragen bij aan de sociaaleconomische ontwikkeling van Limburg.

Wat hebben we bereikt?

De opgave voor hoogwaterveiligheid – voldoen aan de wettelijke eisen in de Waterwet – moet tot uiting komen in een krachtig samenspel van rivierverruiming en dijkversterking. Dit heeft ingrijpende financiële en ruimtelijke gevolgen voor de Limburgse Maasvallei. Dit besef leidde ertoe dat we een Bestuursopdracht Verkenning normen en afvoeren Waterveiligheid Maasvallei hebben vastgesteld. De Bestuursopdracht is erop gericht om feitelijk inzicht te geven in de totstandkoming van de waterveiligheidsnormen. Hierbij zijn de daarbij behorende maatgevende afvoeren en de beleidsuitgangspunten die daarbij gehanteerd zijn, alsmede de mogelijkheden die er zijn om die normstelling vanuit de Provincie Limburg te beïnvloeden aan de orde. In 2019 komen we tot uitvoering hiervan.

Ook hebben wij in 2018 afspraken gemaakt over de inhoudelijk en financiële ambities met betrekking tot het programma Maasvallei (GS-besluit mei 2018).

Ondertussen hebben we in 2018 verder gewerkt aan het op orde krijgen van de basis- en beslisinformatie voor het samenstellen van maatregelpakketten voor de lange termijn in het kader van het Lange Termijn Ambitie Rivieren (LTAR) van het Deltaprogramma Maas. Gedurende het jaar is dit in een ander daglicht komen te staan met het door het Rijk geïntroduceerde programma Integraal Riviermanagement (IRM). In 2019 krijgt dit programma verder vorm en wordt duidelijk welke consequenties dit heeft voor de Maasvallei.

De MIRT-verkenning Koploper Oeffelt uit het Regionaal Voorstel 2016 is voortvarend opgepakt en heeft tot besluitvorming geleid bij alle projectpartners én in het Bestuurlijk Overleg (BO-) MIRT. Zodra aan de hierbij gestelde voorwaarde is voldaan – een garantstelling voor de vermeden dijkkosten – kan Koploper Oeffelt de fase in naar planuitwerking.

Ook over het MIRT-onderzoek Lob van Gennep heeft in het BO MIRT besluitvorming plaatsgevonden. Zodra dijkkring 54 is geprogrammeerd in het Hoogwaterbeschermingsprogramma kan voor dit project de MIRT-verkenning van start gaan.

Het MIRT-onderzoek Zuidelijk Maasdal is nog niet zo ver. Daar wordt nog verder gestudeerd op de mogelijke oplossingen voor de hoogwaterproblematiek aldaar.

Twee door GS (in 2017) goedgekeurde dijkverbeteringsplannen leidde in 2018 tot een beroepsprocedure bij de Raad van State. In het ene geval leidde dit tot aanpassing van het besluit. In het andere geval verklaarde de Raad van State het beroep ongegrond. Nieuwe dijkverbeteringsplannen heeft het Waterschap Limburg op een participatieve manier opgepakt.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.5.1. Programma Maasvallei
Programmalijn	3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Faciliteren van het programmabureau Delta Maas en het leveren van input in netwerkstructuur. Rol Provincie: <i>financier, partner</i>	Gerealiseerd. Er is actief deelgenomen aan de overlegstructuur van het programmabureau Deltaprogramma Maas. Er zijn bijdragen geleverd aan de werkgroepen en afstemmingsstructuren. Er is bijgedragen aan de producten voor de lange, middellange en korte termijn van het Deltaprogramma Maas.	1
2. Leveren van input ten behoeve van nationaal kader rivieren. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. In samenwerking met de gemeenten, het Waterschap Limburg en Rijkswaterstaat hebben wij verder gewerkt aan de mogelijke rivierverruimingsmaatregelen als input voor het landelijke traject voor de lange termijn.	1, 2
3. Als 2 in samenwerking met regionale partners en met doorwerking naar provinciale uitvoeringsprogrammering, in opmaat naar de provinciale omgevingsvisie. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, bevoegd gezag, partner, financier</i>	Gerealiseerd. In samenwerking met de gemeenten, het Waterschap Limburg en Rijkswaterstaat is verder gewerkt aan het scherp krijgen van de basis- en beslisinformatie van alle mogelijke rivierverruimingsmaatregelen. Deze informatie dient om maatregelpakketten samen te stellen.	1, 2
4. Leveren van geld en kennis (uit netwerkstructuur en onderzoek) voor de	Gerealiseerd. Voor de Koplopers Lob van Gennep, Meer Maas	1, 2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>MIRT-verkenningfasen, respectievelijk MIRT-onderzoeken ten behoeve van Delta-koplopers (gebiedsontwikkelingen) inclusief maatregelen systeemwerking (compensatie voor het vervallen van de overstroombaarheidseis van de Limburgse keringen).</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, bevoegd gezag, subsidiënt, partner, financier</i></p>	<p>Meer Venlo en Zuidelijk Maasdal zijn onderzoeksgelden beschikbaar gesteld. Voor de Lob van Gennep is het MIRT-onderzoek afgerond en is het voorzitterschap van de stuurgroep overgedragen aan het Waterschap Limburg, die de MIRT-verkenning gaat trekken. Over Meer Maas Meer Venlo is – naar aanleiding van een financiële heroverweging van de gemeente Venlo - afgesproken dat de MIRT-verkenning wordt beëindigd.</p> <p>In het MIRT-onderzoek Zuidelijk Maasdal is verder gewerkt aan het scherp krijgen van de opgaven, de urgentie en het perspectief van kansrijke oplossingen.</p> <p>In alle Koplopers zijn wij ambtelijk en bestuurlijk betrokken.</p> <p>Voor de Noordelijke Maasvallei zijn wij ambtelijk en bestuurlijk betrokken bij de dijkverbeteringen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In dat kader pakt het Waterschap Limburg ook de systeemmaatregelen op.</p>	
<p>5. Beoordeling uit te voeren dijkverbeteringsprojectplannen door de waterschappen.</p> <p>Rol Provincie: bevoegd gezag</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Dijkverbeteringsplannen zijn door het Waterschap Limburg voortvarend en op een participatieve manier opgepakt. Er zijn geen dijkverbeteringsplannen ter goedkeuring aan ons voorgelegd. Wel zijn twee beroepsprocedures bij de Raad van State doorlopen.</p>	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Afronding rapport Deltaprogramma Maas (Maasvallei en Bedijkte Maas) door Stuurgroep Delta Maas.	0%	80%	(*) 80%	2018
2	Scenario's adaptieve uitvoeringsstrategie Maasvallei en Bedijkte Maas zijn bestuurlijk afgestemd tussen Brabant en Limburg inclusief formulering maatregelenpakket.	0%	80%	(*) 80%	2018
3	Input hoogwatermaatregelen en meekoppelkansen zijn gereed voor start (2019) proces provinciale omgevingsvisie Maasvallei.	0%	90%	(*) 80%	2018
4	Oplevering bouwsteen voor definitieve strategie Stuurgroep Delta Maas voortrollende voor maatregelen programma zijn opgeleverd.	0%	90%	100%	2018
5	Juiste en tijdige binnen de daarvoor geldende wettelijke termijnen afdoening van door de waterschappen ingediende dijkverbeteringsplannen.	100%	100%	100%	2018

(*In de 2^e afwijkingenrapportage 2018 is de streefwaarde aangepast van 100% naar 80%.

Toelichting prestatie-indicatoren

1. De Stuurgroep Delta Maas heeft nog altijd ten doel om de Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas (AUM) vast te stellen. Wij werken hier actief aan mee. Het proces, om via een afgestemd product met Noord-Brabant te komen tot een bijdrage aan de (landelijke) Lange Termijn Ambitie Rivieren, is in de loop van 2018 ingehaald door het door het Rijk geïnitieerde programma Integraal Riviermanagement. Hierdoor is de totstandkoming van het AUM vertraagd en niet gereed gekomen in 2018. Het veranderen van de kaders waarbinnen partijen opereren, leidde tot afbrokkelend draagvlak bij sommige van die partijen. Door te investeren in een goede relatie en meer regie te pakken is het draagvlak genoeg hersteld om in 2019 tot producten te komen.
2. Maatregelen voor hoogwaterveiligheid grijpen in meer of mindere mate in. Daarom is het belangrijk, dat wij de juiste dingen doen. De grote financiële en ruimtelijke impact van rivierverruimende maatregelen, maar ook de ingrijpende effecten van de dijkenaanleg, hebben ons ertoe gebracht de normen voor waterveiligheid te willen evalueren. Hiertoe is een Bestuursopdracht geformuleerd. De uitvoering van deze Bestuursopdracht kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een realistischer hoogwaterveiligheidsbeleid en daarmee aan een versterking van het draagvlak.
3. Voor de maatregelen die in beeld zijn als hoogwatermaatregelen is met de verantwoordelijke gemeenten gewerkt aan het inzichtelijk maken van de ruimtelijke effecten van de ingreep. Hiertoe zijn ontwerpessies georganiseerd teneinde per maatregel een oordeel te kunnen geven over de mate waarin een maatregel inpasbaar is in het landschap. Dit levert waardevolle informatie op voor de selectie van de maatregelen.
4. In 2018 is gewerkt aan het op orde krijgen van alle basis- en beslisinformatie, die noodzakelijk is voor het ordenen en trechteren van mogelijke maatregelen naar kansrijke maatregelen naar een maatregelpakket. Hiertoe zijn van alle bekende maatregelen de factsheets geactualiseerd en geüniformeerd. In de loop van 2019 moet dit tot definitief resultaat leiden als input voor de samenstelling van maatregelpakketten.
5. Voor twee - in 2017 goedgekeurde - dijkverbeteringsplannen is in 2018 een beroepsprocedure bij de Raad van State doorlopen. In het ene geval leidde dit tot een aanpassing van het besluit. In het andere geval werd het beroep door de Raad van State ongegrond verklaard.

Product	3.5.2. Ooijen-Wanssum
Programmalijn	3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Een onherroepelijk herzien PIP. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Deels gerealiseerd. Provincie heeft tijdig de benodigde besluiten genomen. Het herziene PIP is echter nog niet onherroepelijk; belanghebbende heeft begin 2019 in beroep ingesteld bij de Raad van State.	1,2
2. Tijdig (d.w.z. vóór 2021) realiseren hoogwaterveiligheid 1:250. Provincie behartigt de belangen van inwoners en bedrijven in Maasdal en is partner bij	Gerealiseerd. Uitvoering Gebiedsontwikkeling ligt nog steeds op schema.	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
de bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas. Rol Provincie: <i>partner, opdrachtgever</i>		

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Onherroepelijk herzien PIP.	0	0	1	2018
2	Overdracht van gerealiseerde onderdelen aan beheerder(s).	0	1	1	2021 / 2022

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het herziene PIP is nog niet onherroepelijk; belanghebbende is in beroep bij Raad van State.
2. In 2018 is de Rondweg-West gerealiseerd en opengesteld voor verkeer.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.5.1. Programma Maasvallei	860	-118	742	741	1	V
3.5.2. Ooijen-Wanssum	0	49.550	49.550	43.915	5.635	V
	860	49.432	50.292	44.656	5.636	V
<i>Personele lasten</i>	1.125	0	1.125	1.033	93	
<i>Kapitaallasten</i>	36.743	-36.743	0	0	0	
Totaal lasten	38.729	12.689	51.418	45.689	5.729	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.5.1. Programma Maasvallei	0	87	87	87	0	-
3.5.2. Ooijen-Wanssum	35.202	17.905	53.107	52.038	1.069	N
Totaal baten	35.202	17.992	53.194	52.125	1.069	N
Totaal saldo van baten en lasten	-3.527	5.303	1.776	6.436	-4.659	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve DU Ooijen-Wanssum	35.202	1.260	36.462	37.005	-543	
Totaal toevoegingen	35.202	1.260	36.462	37.005	-543	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve DU Ooijen-Wanssum	36.743	-4.693	32.050	28.027	4.023	
Reserve Waterveiligheid Maas	0	1.355	1.355	1.355	0	
Totaal onttrekkingen	36.743	-3.339	33.405	29.382	4.023	
Saldo mutatie reserves	1.541	-4.598	-3.057	-7.623	4.566	
Resultaat	-1.985	705	-1.281	-1.187	-94	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.5. Hoogwaterbescherming langs de Maas resteert een voordelig resultaat van € 0,09 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 4,57 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 5,64 mln. lagere lasten en € 1,07 mln. lagere baten. Het belangrijkste verschil lichten wij als volgt toe.

3.5.2. Ooijen-Wanssum

Ultimo 2018 bleek de begroting van de aanneemcombinatie Mooder Maas op sommige punten iets te ambitieus qua fasering m.b.t. 2018. Dit resulteerde in een effect van circa € 5,0 mln. minder uitgaven dan begroot in 2018. De komende jaren zal een inhaaleffect optreden.

De achterblijvende baten liggen volledig in het verlengde van bovenstaande:

Als gevolg van de licht achterblijvende realisatie is minder doorbelast aan de gemeentes Venray en Horst aan de Maas. Dit is een effect van circa € 1,0 mln.

Het verschil tussen begroting en realisatie van de lasten en baten ad € 4,0 mln. heeft geleid tot een lagere onttrekking van de reserve. Daarnaast is het Rijk onverwacht overgegaan tot uitkering van een deel van de indexering in december 2018 ad € 0,5 mln..

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Bijdragen derden		Restantkrediet ultimo 2018	
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	t/m 2017	2018	uitgaven	bijdragen derden
3.5.2	Ooijen-Wanssum	222.799	153.755	54.104	22.546	250	-	146.150	153.505
		222.799	153.755	54.104	22.546	250		146.150	153.505

Toelichting kredieten

Project Ooijen-Wanssum, oorspronkelijk besluit PS d.d. 6-11-2015; vervolgens bijgesteld middels een herijkt kredietbesluit d.d. 14-12-2016.

Wij merken op dat de werkelijke uitputting groter is dan de tabel laat zien. Als gevolg van de notitie Materiële Vaste Activa (Commissie BBV, december 2017) wordt een deel van de investeringen met ingang van 2017 rechtstreeks in de exploitatie verantwoord. Het betreft dat gedeelte van het project dat niet voldoet aan de activeringscriteria en daarmee in de exploitatie verantwoord wordt. Hiermee is de integraliteit van de financiële verantwoording in deze Jaarstukken niet langer mogelijk, omdat projectuitgaven sinds 1 januari 2017 ook via de baten en lasten rekening worden verantwoord. Deze verschillende financiële stromen blijven echter binnen het totale financiële kader, conform het kredietbesluit uit 2016.

Het restant van de investeringen welke leiden tot een materiële vaste activa kunnen ultimo 2018 nog niet worden verdeeld naar de uiteindelijke objecten die elk een eigen afschrijvingstermijn hebben. Dit zal pas bij oplevering plaatsvinden omdat er dan pas duidelijkheid over is. Dit is aldus ook opgenomen in Deel 2, 6.3 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Weerstandvermogen en risicobeheersing
Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum

3.6. Water

Voor onze inzet met betrekking tot het programma onderdeel 3.6. Water is het op 11-12-2005 vastgestelde provinciale waterplan leidend. Het provinciale waterplan Limburg 2016-2021 'Samen werken aan water' richt zich via vier sporen op het op orde brengen van het watersysteem in Limburg. Het eerste spoor: 'Een veilige en aantrekkelijke Maasvallei' is in paragraaf 3.5 van deze programmabegroting uitgewerkt. De overige drie sporen: 'Een veerkrachtig en klimaatbestendig watersysteem', 'Behoud en herstel van de natte natuur en verbetering waterkwaliteit' en 'Duurzame drinkwaterwinning en grondwaterbeheer' worden in dit begrotingsprogramma behandeld.

Het begrotingsprogramma Water gaat over het op orde brengen van het Limburgs watersysteem. Via investeringen in het watersysteem (de beken en het grondwater) wordt o.a. het productievermogen in de landbouw vergroot. Ook wordt wateroverlast voorkomen in stedelijk en landelijk gebied, inclusief industriegebied. Er is voldoende en schoon water voor drinkwater, industrie en leefomgeving. Water- en natuurkwaliteit worden verbeterd. Hiermee wordt tevens geïnvesteerd in de regionale economie, landschap, toerisme en recreatie, stedelijke leefbaarheid en de regionale werkgelegenheid.

De scenario's en regionale watersysteemtoetsen van het landelijke Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI) laten zien dat we steeds vaker te maken krijgen met watertekorten, hittestress en wateroverlast, normoverschrijdingen (waterhoeveelheden en waterkwaliteit) en nadelige gevolgen voor met water samenhangende functies. De Limburgse zandgronden zijn extra gevoelig voor aanhoudende droogtes met o.a. watertekorten en productiedaling in de landbouw en verlies van natuurwaarden als gevolg. Het Zuid-Limburgse heuvelland is extra gevoelig voor erosie en wateroverlast bij hevige regenval.

In het rapport Grondwaterkwaliteit Nederland 2015-2016 Kaderrichtlijn Water (KRW) is geconcludeerd dat de grondwaterkwaliteit, ondanks het gevoerde beleid voor nitraat, fosfaat en bestrijdingsmiddelen niet op orde is. Verder zijn farmaceutica en zgn. opkomende stoffen in grondwater voor het eerst gemonitord en aangetroffen.

De beschikbaarheid van voldoende en schoon drinkwater wordt steeds belangrijker. Bescherming van drinkwaterbronnen en de grondwaterlichamen vormen onderdeel van de uitvoering van het waterplan.

Een efficiënte waterketen is van belang voor Limburg. Door verbetering van de samenwerking in de waterketen kunnen de kosten van riolering, zuivering en drinkwaterbereiding omlaag.

Wat willen we bereiken?

We willen zorgdragen voor een meer klimaatbestendig watersysteem om situaties met regionale wateroverlast, en watertekorten zoveel mogelijk te beperken. Samen met de gemeenten kijken we naar de mogelijkheden om hittestress te beperken. Dit is conform het Bestuursakkoord Deltaplan Hoge Zandgronden Zuid-Nederland en het (concept) Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Wij willen de waterkwaliteit van onze beken en het grondwater verbeteren om normoverschrijdingen terug te dringen, om het ecologisch functioneren te verbeteren en om schoon en voldoende water voor landbouw, industrie, drinkwater en natuur te garanderen, waarmee we voldoen aan de vereisten van de Europese-Kaderrichtlijn Water.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Het watersysteem in Limburg is op orde en klimaatbestendig: de gestelde normen ten aanzien van wateroverlast, waterkwaliteit en ecologische kwaliteit en de ambities ten aanzien van watertekort, droogte en hittestress zijn gerealiseerd.

Criterium 2: In Limburg is voorzien in voldoende (grond)waterreserves voor een duurzame drinkwatervoorziening en voor andere waterafhankelijke functies.

Wat hebben we bereikt?

Voor het onderdeel water geven we uitvoering aan het Provinciaal waterplan 2016-2021 dat door Provinciale Staten in 2015 is vastgesteld. Samen met onze belangrijkste partner; het Waterschap Limburg en met gemeenten, landbouw, terrein beherende organisaties (tbo's) en anderen geven we uitvoering aan de opgaven uit het Provinciaal Waterplan. Via het Provinciaal Waterplan geven we tevens uitvoering aan het bestuursakkoord Deltaplan Hoge zandgronden Zuid Nederland (DHZ) en de doelstellingen van de Kader Richtlijn Water (KRW) en de Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR).

Het Provinciaal Waterplan besteedt binnen het regionaal watersysteem aandacht aan drie thema's: Klimaatbestendig watersysteem, Waterkwaliteit en drinkwaterwinning en grondwaterbeheer. In 2018 is gebleken dat een klimaatbestendig watersysteem nog steeds een actueel thema is. Er was in het voorjaar wateroverlast in Zuid Limburg. Onder meer in Meerssen, Terblijt en Ransdaal leidde dit tot problemen met water en modderstromen. Daarna kende de zomer een lange periode met droogte en hoge temperaturen. Tijdens de zomer werd er landelijk een droogteberaad ingesteld om de droogte te kunnen volgen. De gevolgen van de droogte brengen we op dit moment in beeld. Dit om een beter inzicht te krijgen in de effecten op landbouw, natuur en drinkwatervoorziening.

Het extreme weer in het voorjaar en de zomer van 2018 heeft geleid tot meer aandacht voor de opgaven van klimaatadaptatie. Ook in de Limburgse politiek. In juni werd in Provinciale Staten een motie aangenomen die het College oproept om het beleid en de middelen te herprioriteren in verband met het toenemende extreme weer. Samen met het Waterschap Limburg kijken we naar de mogelijkheden van herprioriteren. Medio 2019 volgt de evaluatie van het waterplan, waarna we zullen kijken in hoeverre het waterbeleid aanpassing behoeft. Daarbij komt een mogelijke tussentijdse herziening van het waterplan aan de orde, vooruitlopend op de wettelijke herziening in 2022. Het Waterschap Limburg speelt met het uitvoeringsprogramma "Water in balans" in op de opgaven van wateroverlast en klimaatadaptatie. Via de uitvoering van de Deltaprogramma Hoge Zandgronden projecten (DHZ) werken we aan het tegengaan van droogte en de beschikbaarheid van voldoende water. Naast het Waterschap zijn nog 11 partijen (o.a. gemeenten, landbouw en natuurorganisaties) aan de slag om met fysieke maatregelen droogte tegen te gaan en water vast te houden.

Het Waterschap Limburg is de belangrijkste partner in de uitvoering van het provinciaal waterplan. Voor de uitvoering van het waterplan is een partnercontract gesloten tussen provincie en het Waterschap voor de periode van 2016-2021. De uitvoering van dit partnercontract blijft sterk achter bij de verwachtingen o.a. de kilometers beekherstel bijvoorbeeld in 2018. Het Waterschap voorziet echter dat het beekherstel in de komende jaren weer zal toenemen. Of de doelstelling gehaald wordt is mede afhankelijk van de grondaankopen. Het Waterschap Limburg heeft in 2018 aangegeven te willen praten over een aanpassing van het partnercontract. In 2019 zal hierover een beslissing worden genomen.

In 2018 is de Provincie Limburg gestart met de voorbereidingen van de omgevingsvisie Limburg. Een nieuw waterplan (onder de omgevingswet waterprogramma geheten) maakt hier onderdeel van uit. In 2018 zijn een aantal processen uitgevoerd of opgestart zoals de Limburgse Wateraanpak (LIWA) en waterbeschikbaarheid. Deze gaan input geven voor het nieuwe waterprogramma en de omgevingsvisie. LIWA richt zich op de gewenste watertoestand in het regionale watersysteem in Limburg. Waarbij de provincie in een aantal deelgebieden is ingedeeld. De uitkomst van het proces van de Limburgse Wateraanpak, die samen met het Waterschap Limburg wordt uitgevoerd, zijn maatregelen per gebied om de gewenste toestand te bereiken. In het traject 'waterbeschikbaarheid' brengen we vraag en aanbod van water in de toekomst in beeld. Met als doel handelingsperspectief te bieden in geval er ernstige watertekorten ontstaan.

In Meerssen en Oirsbeek zijn door het Waterschap pilots gestart in verband met de wateroverlast. In de pilots wordt uitgezocht welke partijen, welke maatregelen en welke resultaten behaald kunnen worden tegen wateroverlast. Op basis van de pilots en als onderdeel van 'Water in balans', zal een voorstel worden gedaan voor de normering van wateroverlast in het Heuvelland. De Provincie Limburg is deelnemer in de pilot vanuit de verantwoordelijkheid voor de normering voor regionale wateroverlast. De provincie heeft de samenwerkingsovereenkomsten medeondertekend en werkt samen met het waterschap aan een beleidslijn voor de normering van regionale wateroverlast waarover Provinciale Staten in 2019 geïnformeerd zullen worden.

Via de POP-3 tenderregeling zijn in 2018 4 projecten geselecteerd waarin, via een gebiedsaanpak, op een integrale wijze wordt gewerkt aan verbetering van het watersysteem. De projecten dienen in 2021 te worden afgerond en de resultaten zullen bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit en kwantiteit. De belangstelling voor deze tenderregeling was vele malen groter dan de beschikbare middelen, waardoor projecten moesten worden afgewezen. In 2018 is een POP3 paragraaf 2, fysieke investeringen voor Innovatie en modernisering van agrarische bedrijven, onderdeel emissie naar grondwater opengesteld. Er is € 3,1 mln. beschikbaar. De openstelling is ruimschoots overtekend. De beoordeling van de aanvragen gebeurt door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De afhandeling hiervan vindt in 2019 plaats.

Samen met het Waterschap Limburg zijn twee gebiedspilots uitgevoerd. Hierbij is bekeken welke pakketten van maatregelen voor agrariërs werkbaar zijn en effectief zijn om de nutriëntenbelasting op het grondwater te verminderen en de KRW doelen te behalen. De twee pilots maken deel uit van zeven pilotgebieden in Zuid Nederland. De mate waarin met de onderzochte maatregelenpakketten de waterkwaliteitsdoelen worden gehaald wordt door de kennisinstututen doorgerekend. De pilots leren dat voor de maatregelen die nodig zijn om aan de normen van de Kaderrichtlijn Water voor oppervlaktewaterkwaliteit te voldoen, een transitie naar een duurzame landbouw nodig is.

In 2018 is gestart met de actualisatie van de feitendossiers, die in 2014 zijn opgesteld. De feitendossiers hebben betrekking op de bescherming van de winning van water voor menselijke consumptie, niet zijnde drinkwater. Het gaat dan bijvoorbeeld om water voor de frisdrankindustrie of bierbrouwerijen. Voor vier winningen zijn in 2014 geen feitendossiers opgesteld, omdat ze toen nog niet in beeld waren. Deze zijn in 2018 voor het eerst opgesteld. Met bedrijven en gemeenten zijn we in gesprek welke risico's bedrijven lopen, op welke manier de bescherming vorm kan krijgen en welke consequenties dit heeft voor de ruimtelijke plannen van de gemeenten.

De gebiedsdossier zijn dit jaar gereed gekomen. Deze dossiers hebben betrekking op de bescherming van de drinkwaterwinningen. In 2019 gaan we met de stakeholders aan de slag met de uitvoering van deze dossiers.

Met Natuurmonumenten en het Limburgs Landschap zijn partnercontracten afgesloten om natte natuurparels te herstellen. Samen met de inspanningen via Platteland in Ontwikkeling (PiO), Natura 2000 en met de inzet van het Waterschap Limburg zullen in totaal 48 natte natuurparels worden hersteld. Met Staatsbosbeheer wordt in 2019 een partnercontract over het herstel van de natte natuurparels gesloten.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.6.1. Water
Programmalijn	3.6. Water
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Deltaplan Hoge Zandgronden</p> <p>De vier gebiedspilots zijn afgerond. Op basis van de ervaringen uit de pilots starten wij in 2018 met de ontwikkeling van nieuw beleid voor fase 2 van het deltaplan. Dit beleid is gereed in 2020. Fase 2 gaat van start in 2022.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt, bevoegd gezag, motivator, aanjager</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn we begonnen met de onderbouwing voor het volgende uitvoeringsprogramma fase 2. Momenteel wordt nagegaan wat de doelrealisatie van het uitvoeringsprogramma fase 1 is. Tevens wordt nagegaan welke nieuwe inzichten de droogte van 2018 ons heeft opgeleverd ten aanzien van knelpunten, urgentie en strategie voor fase 2.</p> <p>De opgave voor fase 2 zal worden geïllustreerd aan de hand van een beeldende kansen- en knelpuntenkaart. Doel is om onze opgave vereenvoudigd weer te geven. Naar verwachting zal fase 2 in 2022 starten.</p>	1,2
<p>2. Waterbeschikbaarheid (Deltaprogramma Zoetwater)</p> <p>De dialoog over de regionale waterbeschikbaarheid met stakeholders is opgestart in 2016. In 2017 zijn voor 2 gebieden nadere onderzoeken naar de waterbeschikbaarheid opgestart middels een interactief proces met de gebruikers. De resultaten hiervan zullen worden meegenomen in de evaluatie in 2018. Op basis hiervan zal beleid voor waterbeschikbaarheid worden ontwikkeld.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>In 2017 en 2018 hebben de dialogen in 2 pilotgebieden Weert en Parkstad plaatsgevonden. Het interactieve proces van de dialoog met de gebruikers heeft meer vragen opgeleverd dan voorzien. Deze vragen zullen meegenomen worden in het verdere traject, dat hierdoor in 2019 zal worden afgerond. Er wordt een koppeling gelegd met de Limburgse wateraanpak (LIWA).</p>	1,2
<p>3. Actualisatie regionale normering wateroverlast Zuid-Limburg</p> <p>In 2016 is gestart met de eerste stap in het proces waarbij onderzocht wordt welke maatregelen technisch mogelijk zijn om te komen tot een</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>In de twee pilotgebieden Meerssen en Oirsbeek zijn berekeningen gedaan en is het gebiedsproces opgestart. Voor beide gebieden zijn intentieverklaringen en samenwerkingsovereenkomsten getekend.</p>	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>beschermingsniveau in stedelijk gebied van Zuid-Limburg van 1/100ste. Op basis van de nieuwe klimaatscenario's is gebleken dat de opgave vele malen groter is dan oorspronkelijk gedacht. Als vervolgstap worden door het waterschap Limburg gebiedsprocessen opgestart, waarin deze technisch mogelijke maatregelen worden getoetst op betaalbaarheid (kosten-batenanalyse) en op inpasbaarheid (m.n. landschap). Het lopende proces zal leiden tot een maatschappelijk gedragen maatregelprogramma per deelstroomgebied voor de aanpak van regionale wateroverlast in Zuid-Limburg. Op basis hiervan zullen vanaf 2018 voorstellen aan Provinciale Staten worden gedaan tot actualisatie (aanscherping) van de normering wateroverlast.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i></p>	<p>Uit het proces is gebleken dat er voor een andere aanpak moet worden gekozen. Mede gezien in het licht van de klimaatverandering is de ambitie om te komen tot 1/100ste niet haalbaar. Alleen met grote landschappelijke en financiële gevolgen. Hierover hebben wij Provinciale Staten al geïnformeerd bij de 2^e Afwijkingenrapportage 2017.</p> <p>Op basis van de pilots en in overleg met Waterschap, gemeenten en landbouw wordt een nieuw voorstel ontwikkeld, waarover wij Provinciale Staten in 2019 zullen informeren.</p>	
<p>4. Uitvoeren maatregelen regionaal watersysteem</p> <p>In 2016 is een meerjarenovereenkomst (partnercontract) voor de periode 2016-2021 met het waterschap gesloten inzake de uitvoering van maatregelen op gebied van wateroverlast, watertekort/droogte en ecologie door beek(dal)herstel in de gehele provincie. In 2017 is de Nieuwkomersregeling in het kader van het Deltaplan Hoge Zandgronden via een subsidieregeling met een openstelling in twee tranches afgerond, waarbij negen partijen (zeven gemeenten en vijf organisaties) integrale maatregelen voor de aanpak van wateroverlast en watertekort gaan uitvoeren. De doorlooptijden van de projecten variëren van 2019 tot 2022. Daarnaast is er eind 2016 een POP3 regeling niet-productieve investeringen water opengesteld waarop uitvoerende partijen een beroep hebben gedaan om integrale maatregelen te nemen om de waterkwaliteit en de klimaatbestendigheid van het Limburgs</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Bij de uitvoering van het partnercontract zijn de accenten komen te liggen op de aanpak van wateroverlast. Hetgeen te maken heeft met de extreme wateroverlast in 2017. Daardoor is de aandacht verschoven naar het aanleggen en vergroten van regenwaterbuffers als ook naar het intensiveren van het maaibeheer.</p> <p>Voor de gebieden Meerssen en Oirsbeek heeft het Waterschap integrale plannen ontwikkeld om de wateroverlast aan te pakken. Hierdoor heeft beekherstel ernstige vertraging opgelopen. De eerder geplande uitvoering van 11 km in 2017 is niet gehaald. Er is slechts één kilometer gerealiseerd. In 2018 zijn geen kilometers beekherstel gerealiseerd.</p> <p>Ook de besteding van middelen blijft achter bij de aanvankelijke raming.</p> <p>Inmiddels is een herprioritering van de uitvoering en een aanpassing van het partnercontract aan de orde, waarin het Waterschap de helft van het aanvankelijk geplande aantal km beekherstel (71 km) naar de volgende planperiode (2022-2027) wil verplaatsen. Besluitvorming over deze herprioritering moet nog plaatsvinden.</p>	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>watersysteem te verbeteren. In 2017 is een POP3 regeling innovatieve maatregelen water opengesteld teneinde agrariërs te stimuleren tot het treffen van zuinige mest- en bestrijdingsmiddelen toedieningstechnieken waarmee de grondwaterkwaliteit wordt verbeterd. Voor het op orde brengen van het regionaal watersysteem (verdrogingsbestrijding en verbetering waterkwaliteit) van de prioritaire natte natuurgebieden ('Natte natuurparels'), hebben we in 2017 een Plan van Aanpak vastgesteld. Voor de prioritaire gebieden in Natura 2000 (22 gebieden) zal de uitvoering hiervan in de periode tot en met 2021 in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof plaatsvinden. Voor de overige Natte natuurparels vindt de uitvoering plaats in het kader van het Deltaprogramma Hoge Zandgronden. In 2017 en 2018 zijn en worden partnercontracten met de terreinbeherende organisaties gesloten over de realisatie van deze overige natte natuurparels.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner, subsidiënt</i></p>	<p>De nieuwkomersregeling is in 2017 afgerond. Er zijn 11 subsidies beschikbaar aan gemeenten, Landbouworganisaties en Natuurorganisaties. De eerste resultaten worden in 2019 verwacht. Alle projecten dienen in 2021 afgerond te zijn.</p> <p>In 2017 hebben we de POP3 regeling paragraaf 6 niet-productieve maatregelen water nationaal opengesteld. Deze openstelling is in 2018 afgehandeld. Er was een bedrag beschikbaar van € 4,96 mln. Hiervan zijn vier projecten gefinancierd.</p> <p>In 2018 is een POP3 paragraaf 2, fysieke investeringen voor Innovatie en modernisering van agrarische bedrijven, onderdeel emissie naar grondwater opengesteld. Er is € 3,1 mln. beschikbaar. De afhandeling vindt in 2019 plaats. In 2018 zijn partnercontracten gesloten met Natuurmonumenten en Limburgs Landschap. In 2019 zal tevens een partnercontract met Staatsbosbeheer worden gesloten voor de uitvoering van de Natte natuurparels die buiten N2000 zijn gelegen. Ook met het waterschap Limburg worden hierover afspraken gemaakt.</p> <p>Eind 2018 zijn 13 natte natuurparels (NNP) van de 48 gereed. Hier zijn de voorgenomen maatregelen uitgevoerd. Van de natte natuurparels die nog niet zijn afgerond, loopt de uitvoering van vier natte natuurparels in nog lopende gebiedsprojecten (o.a. Maasgaard, Ooijen-Wanssum). Deze zijn uiterlijk in 2021 klaar.</p> <p>Van 19 NNP als onderdeel van Natura 2000 is de uitvoering geprogrammeerd in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) en met PAS-financiering, waarvoor de uitvoering uiterlijk in 2021 is afgerond.</p> <p>Tenslotte zullen 12 NNP worden uitgevoerd in het kader van DHZ met DHZ-financiering. De uitvoering is geprogrammeerd in de periode tot en met 2021.</p>	
<p>5. Drinkwatervoorziening en grondwaterbeheer In 2016 zijn we gestart met een evaluatie van het grondwaterbeheer en</p>	<p>Gerealiseerd. Eind 2018 zijn de werkzaamheden van de zes waardennetwerken uit de tranche 2017-2018 afgerond. Van twee waardennetwerken is de</p>	<p>1,2</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>is een regeling (SILG) opengesteld om nieuwe projecten, via zogenaamde Waardenetwerken, gericht op verbetering van de grondwaterkwaliteit te financieren. In 2017 zijn nieuwe projecten opgestart via een tweede tranche Waardenetwerken en is een nieuwe regeling onder POP3 innovatieve maatregelen water opengesteld ter verbetering van de grondwaterkwaliteit, waarvan één in grensoverschrijdend (Interreg)verband. Aan de langdurige zekerstelling van de drinkwatervoorziening wordt in 2018 invulling gegeven via de zogenaamde gebiedsdossiers.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, subsidiënt, partner</i></p>	<p>eindrapportage opgeleverd. In 2017 is in het kader van de SILG subsidie verleend voor 6 nieuwe waardenetwerken. Deze zijn opgestart en lopen nog door tot einde 2019.</p> <p>In 2018 hebben wij samen met het Waterschap twee pilots in grondwaterbeschermingsgebieden uitgevoerd om te komen tot een pakket aan maatregelen die in deze gebieden door agrariërs kunnen worden ingezet.</p> <p>Om de bescherming van het grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening te verbeteren is met stakeholders (gemeenten, Waterschap Limburg en Rijkswaterstaat) gestart met overleg over uitvoering van de maatregelen uit de feitedossiers. Daarnaast is het onderzoek ten behoeve van de gebiedsdossiers afgerond en zal het overleg over de uitvoering hiervan in 2019 starten.</p>	
<p>6. Voortgang en ontwikkeling Provinciaal Waterbeleid</p> <p>De evaluatie van het beregeningsbeleid (in relatie tot de doelstellingen van het anti-verdrogingsbeleid) wordt in 2018 afgerond, Provinciale Staten worden hier over geïnformeerd. In 2018 voeren wij een evaluatie van het grondwaterbeheer uit, in 2019 voeren wij een tussentijdse evaluatie van het Provinciaal Waterplan 2016-2021 uit. Ten behoeve van monitoring en rapportage inzake doelbereik op het gebied van (grond)waterkwaliteit en -kwantiteit hebben en houden wij meetnetten operationeel.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 is een evaluatie van het Nieuw Limburgs Pijl (NLP) uitgevoerd, dat inzicht geeft in de voortgang van de uitvoering en het hydrologisch herstel van de natte natuurparels.</p> <p>Wij hebben een evaluatie van het beregeningsbeleid met de sector in 2016 en 2017 ontwikkeld en daarover eind 2017 gerapporteerd naar Provinciale Staten. Als richtlijn heeft PS gekozen om een eventuele beleidsuitwerking te koppelen aan de nadere uitwerking van de Limburgse wateraanpak. Dit vanwege de relatie met de verwachte gevolgen van klimaatverandering.</p> <p>Met betrekking tot de monitoring zie indicator 9.</p>	1,2
<p>7. Versterken grensoverschrijdende samenwerking waterbeheer.</p> <p>Wij nemen deel aan de reguliere grenswateroverleggen met Duitsland, Vlaanderen en Wallonië, en realiseren een grensoverschrijdend integraal waterproject.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>In 2018 hebben wij deelgenomen aan de reguliere grenswateroverleggen.</p> <p>In 2018 is het Interreg VA project LIVES (aanpak plastic zwerfvuil in rivieren) goedgekeurd en hebben wij samen met onze buitenlandse partners een eerste bijeenkomst gehad om werkafspraken te maken. Uitvoering loopt van 08-2018 t/m 10-2021.</p> <p>In 2018 zijn wij gestart om het project Aquabonum (gericht op grensoverschrijdende</p>	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	verbetering van de waterkwaliteit en de grensoverschrijdende aanpak van wateroverlast in de Euregio) te ontwikkelen met onze buurlanden. Medio 2019 dient dit project ingediend te zijn bij de Euregio Maas Rijn (EMR) waarna verdere besluitvorming over de subsidietoekenning volgt.	
8. Versterken van de waterketen Wij nemen deel aan de overleggen rond de samenwerking in de waterketen. Vanuit een verbindende en faciliterende rol kan de provincie zich actief inzetten om de spelers in de waterketen te bewegen tot samenwerking en tot optimalisatie en efficiencywinst op Limburgse schaal.	Deels gerealiseerd. In 2017 zijn 20 gemeenten, Waterschap Limburg, het Waterschapsbedrijf Limburg en de waterleidingmaatschappij Limburg gestart met een verkenning van een verdere samenwerking op het gebied van meten en rekenen, onderhoud, innovatie en communicatie. In 2018 is hieraan gewerkt. Wij verwachten in 2019 resultaten.	1
9. Ten behoeve van monitoring en rapportage inzake doelbereik grondwater op gebied van (grond)waterkwaliteit en -kwantiteit hebben wij verschillende meetnetten operationeel. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i>	Gerealiseerd. De provincie beheert in 2018 vijf meetnetten: <ul style="list-style-type: none"> ▪ primair meetnet (grondwaterstanden heel Limburg); ▪ grondwaterkwaliteit (provinciaal meetnet en KRW meetnet); ▪ OGOR meetnet (grondwaterstanden en grondwaterkwaliteit binnen grondwaterafhankelijke natuur); ▪ bodemvocht meetnet (nitraatgehaltes landbouwpercelen Mergelland); ▪ mijnwatermeetnet (stijghoogten en waterkwaliteit in mijnschachten). 	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 1-1-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 4	Aantal in ontwikkeling zijnde klimaatbuffers.	4	4	7	2021
4	Aantal gerealiseerde kilometers beekherstel.	111	114	171	2021
4, 1	Aantal gebieden met gerealiseerde hydrologische maatregelen herstel natte natuur.	10	13	48	2021
3, 4	Aantal gerealiseerde vergrote waterbuffers heuvelland m.b.t. huidige knelpunten.	14	15	30	2018
5	Aantal opgeloste knelpunten normering wateroverlast (1:100).	0	2	39	2021
5	Aantal uitgevoerde projecten verbetering grondwaterkwaliteit.	25	33	24	2021
6	Meetnetten voor grondwaterkwaliteit en -kwantiteit zijn operationeel en data zijn beschikbaar.	6	5	6	2017

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 1-1-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
7	Gerealiseerd grensoverschrijdend regionaal waterproject.	3	4	4	2021

Toelichting prestatie-indicatoren

Er worden klimaatbuffers binnen de nieuwkomerprojecten en partnercontracten uitgevoerd. In 2021 zullen deze zijn afgrond. Er zijn klimaatbuffers in uitvoering in Weerterbos, Kempenbroek, Sittard Geleenbeekdal en Heerlen.

Het aantal kilometers gerealiseerd beekherstel blijft nog wat achter. Het Waterschap verwacht dat deze de komende jaren zullen toenemen.

Van de 48 natte natuurparels zijn er einde 2018 13 gerealiseerd.

In 2018 is slechts één vergrote buffer gerealiseerd in Maastricht. De andere buffers zullen worden opgenomen in de uitvoering van het programma Water in balans.

De knelpunten normering wateroverlast zijn, zoals eerder vermeld, nog niet opgelost, omdat er een nieuwe integrale gebiedsbenadering zal worden uitgewerkt. In de tussentijd zijn twee knelpunten in 2018 aangepakt. Er is een tijdelijke noodmaatregel in Meerssen en een maatregel in Horst (Kerkekuilen).

Het aantal projecten ter verbetering van de grondwaterkwaliteit is met 8 toegenomen. Het gaat om zes waardenetwerken en twee pilots grondwaterbeschermingsgebieden.

Het aantal meetnetten is gedaald van zes naar vijf. Sinds 2018 maakt het Kaderrichtlijn Water meetnet deel uit van het grondwater kwaliteitsmeetnet.

Bij de gerealiseerde grensoverschrijdende regionale waterprojecten is het Interreg-project LIVES als nieuw project in 2018, opgenomen.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.6 Water	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.6.1. Water	7.912	-768	7.143	5.059	2.084	V
<i>Personele lasten</i>	1.298	10	1.308	1.201	107	
<i>Kapitaallasten</i>	32	18	50	32	18	
Totaal lasten	9.241	-741	8.501	6.292	2.209	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.6.1. Water	3.351	911	4.262	4.216	46	N
Totaal baten	3.351	911	4.262	4.216	46	N
Totaal saldo van baten en lasten	-5.891	1.652	-4.239	-2.076	-2.162	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	0	1.949	1.949	3.798	-1.848	
Reserve grondwaterbeheer	0	223	223	229	-6	
Totaal toevoegingen	0	2.172	2.172	4.026	-1.854	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	0	1.243	1.243	1.243	0	
Reserve grondwaterbeheer	282	209	491	360	131	
Reserve DU PAS	875	0	875	875	0	
Totaal onttrekkingen	1.157	1.452	2.609	2.478	131	
Saldo mutatie reserves	1.157	-720	437	-1.548	1.985	
Resultaat	-4.734	932	-3.802	-3.624	-178	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.6. Water resteert een voordelig resultaat van € 0,18 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 2,04 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 2,08 mln. lagere lasten en € 0,05 mln. lagere baten. Het belangrijkste verschil lichten wij als volgt toe.

3.6.1. Water

Binnen dit product is een voordelig resultaat van € 2,08 mln. Dit voordelig resultaat wordt onder andere veroorzaakt door het niet volledig uitputten van het oppervlakte water budget € 0,14 mln., doordat de uitvoering van het ecohydrologische meetnet is doorgeschoven naar 2019. Het begrote bedrag van het Openstellingbesluit POP3 Paragraaf 2 (emissie naar grondwater) is nog niet beschikbaar. Het bedrag van € 1,85 mln. dient te worden overgeheveld naar 2019 t.b.v. de uitbetaling van de nog af te geven beschikkingen in 2019. Het nadelig verschil bij de baten van € 0,05 mln. betreft een lagere vaststelling van het kohier waterschapsheffing. De overboeking van € 1,85 mln. loopt via de reserve DU-Zoetwatermaatregelen. De dekking van het tekort loopt via de aanwending en toevoeging van de reserve grondwaterbeheer.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering	Verbonden partijen
Grondwaterheffing	Lening aan Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML

De in de tabel opgenomen verbonden partij draagt bij aan de doelen van programma 3.6. Water. WML beheert het leidingennetwerk en de drinkwatervoorziening in Limburg. Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.7. Energie, duurzaamheid en milieu

Dit programma zet in op een samenhangende aanpak van asbestsanering, energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Ook de problematiek van de mijn(water)schade valt hieronder. Bovendien is er aandacht voor milieubeleid, uitvoering van milieutaken, vergunningverlening en handhaving.

Limburg heeft zich gecommitteerd in het POL2014 aan een energiebesparing van 1,5% per jaar en een aandeel van duurzame energie van 14% in 2020. De aanpak van energietransitie en asbestsanering kunnen niet los van elkaar gezien worden.

Particulieren, bedrijven en (overheids)instellingen moeten in 2024 asbest blootgesteld aan de atmosfeer verwijderd hebben. Asbestvezels vormen een gevaar voor de volksgezondheid en het milieu en zorgen in geval van calamiteiten voor een enorme kostenpost. De asbestbranden in Roermond geven de urgentie van de asbestproblematiek aan.

Wat willen we bereiken?

Limburg wil koploper en voorbeeld zijn in Nederland wat betreft verplichte asbestsanering in combinatie met energiebesparing en opwekking van duurzame energie. Kennisontwikkeling over alle aspecten van asbest en energie is daarbij van groot belang.

Wij willen een maatschappelijke beweging en bewustwording op gang brengen, om zo de aanpak van de omvangrijke opgave voor zowel asbest als energie te versnellen. Hiermee willen wij gezondheidsrisico's wegnemen, werkgelegenheid creëren, bijdragen aan lastenverlichting (energiekosten) en milieuproblemen oplossen.

Wij willen dat het Rijk de financiële aansprakelijkheid aanvaardt voor volledige compensatie van alle vormen van mijn(water)schade in Limburg en voor het treffen van noodzakelijke maatregelen.

Wij streven naar een goede milieukwaliteit waarbij de gezondheid en veiligheid van de mens en natuur gewaarborgd zijn en hoge kosten ten gevolge van eventuele (milieu)calamiteiten worden voorkomen.

Wij zetten daarbij in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze wettelijke taken in de fysieke leefomgeving.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: De Limburger is zich bewust van de gevaren van asbest en van de noodzaak voor de energietransitie.

Criterium 2: De energielasten van Limburgse huishoudens zijn beheersbaar en zo mogelijk gedaald, en gezondheidsrisico's met betrekking tot asbest zijn uitgebannen.

Criterium 3: De werkgelegenheid in de Limburgse sanerings- (incl. transport, opslag en verwerking) en installatiebranche (in het bijzonder ook voor laagopgeleiden) is fors toegenomen.

Criterium 4: Limburg is koploper in Nederland op het gebied van kennisontwikkeling over asbest, energie en duurzaamheid.

Criterium 5: Onacceptabele milieurisico's voor de Limburgers en hun omgeving (natuur) zijn vermeden.

Wat hebben we bereikt?

Het nieuwe Kabinet heeft, mede door de klimaatafspraken van Parijs, de energie- en klimaattransitie in een versnelling gebracht. Het nationale klimaatakkoord heeft voor een nieuwe dynamiek gezorgd, ook binnen de provincie Limburg. Het energiebeleid is in feite herijkt. In december 2018 hebben GS ingestemd met de LEKTA-aanpak. Belangrijke wapenfeiten:

- plaatsing duurzame energie (windturbines);
- duurzaam Thuis: in 2018 is ruim € 25 mln. uitgezet. Dit is een toename ten opzichte van 2017, waarbij € 19 mln. was uitgezet;
- het financieringsinstrumentarium is verder geoptimaliseerd;
- Limburgs Energie Akkoord is ondertekend door 12 bedrijven (incl. Chemelot), Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV), gemeente Maastricht en de Provincie. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en Enexis zijn ondersteunende partners;
- er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om te komen tot een toekomstbestendige architectuur voor energienetwerken voor lange en korte termijn (uitvoering 2e Gewijzigde motie 2317 Van Wageningen c.s. inzake onderzoek netwerkalternatieven voor aardgas); in het verlengde daarvan is ook de realisatie en verdere uitrol van warmtenetten opgepakt.

De wettelijke taken in de fysieke leefomgeving zijn op een efficiënte en professionele wijze uitgevoerd.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.7.1. Asbest en energie
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Toename uitzettingsvolume van het Limburgs Energie Fonds (LEF) en DuurzaamTHUIS. Rol Provincie: <i>financier</i>	Deels gerealiseerd. LEF: resultaat ligt koers. In 2018 is in totaal € 17,2 mln. uitgezet. Hiermee is de uitzetting toegenomen naar € 47,73 mln. DuurzaamTHUIS: resultaat ligt op koers. In 2018 is ruim € 25 mln. uitgezet. Dit is een toename ten opzichte van 2017, waarbij € 19 mln. was uitgezet.	1,2
2. Optimaliseren financieringsinstrumentarium. Rol Provincie: <i>financier</i>	Gerealiseerd. In september 2018 is een tussenevaluatie uitgevoerd van de Nadere Subsidieregels Coöperatieve Energieprojecten. Gedeputeerde Staten hebben op 15 oktober 2018 ingestemd met het 'Wijzigingsbesluit Nadere Subsidieregels Coöperatieve Energieprojecten 2018-2019'. Daarnaast is eind november 2018 de evaluatie van Duurzaam Thuis en het LEF gestart door externe partij Ecorys. Deze evaluatie is tevens gericht op optimalisatie van de instrumenten. De	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	resultaten hiervan worden in het eerste kwartaal 2019 verwacht.	
3. Continueren regeling voor scholen, verenigingen en gemeenschapshuizen (motie 766). Rol Provincie: <i>subsident</i>	Gerealiseerd. Motie 766 is op 17 juni 2016 aangenomen. Op 25 oktober 2016 is door GS de subsidieregeling Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2016-2017 vastgesteld. Deze regeling is op 18 juli 2018 door GS verlengd tot 22 december 2018, waarbij de naam van de regeling gewijzigd is in Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2018. GS hebben op 11 december 2018 het subsidieplafond verhoogd met € 0,5 mln. en de looptijd verlengd tot 1 juli 2019, waarbij de naam van de regeling gewijzigd is in Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2018-2019.	1,2
4. Ontwikkelingen van (grootschalige) energieopwekking middels zon-PV worden ondersteund. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	Niet gerealiseerd. De ontwikkeling van grondgebonden locaties voor zon-PV wordt meegenomen in de tot stand koming van de Regionale Energie Strategieën (voorzien in 2019). Diverse initiatieven voor grondgebonden zonneparken zijn/worden wel ondersteund. Het provinciale Versnellingsteam is voor diverse projecten ingezet. Tevens heeft de Provincie, als bevoegd gezag, voor het project "zonnepark Louisegroeve" de Wabo-vergunning verleend.	2, 4
5. Ondersteuning kansrijke realisatieprojecten, waarvoor realisatie in 2019 opportuun is. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>	Gerealiseerd. Gedeputeerde Staten hebben op 6 februari 2018 ingestemd met de 'Nadere Subsidieregels Coöperatieve Energieprojecten 2018-2019' en voor de uitvoering ervan, besloten om het subsidieplafond vast te stellen op € 0,4 mln. Er zijn aansluitend elf subsidieaanvragen over 2018 ontvangen. Uitkering 1 ^e tranche ten behoeve van Windpark De Kookepan Leudal heeft plaatsgevonden d.d. 22 februari 2018.	2
6. Dupliceren (uitrol) van in 2016 opgestarte showcases Asbest & Energie. Hieronder projecten op het vlak van windenergie, bodem- en restwarmte, wijkgerichte asbestsanering en verduurzaming, asbestsanering van	Gerealiseerd. Het Groene Net en Mijnwater zijn in uitvoering. Hiertoe zijn ook rijksmiddelen voor het realiseren van aardgasvrije wijken verworven. Daarnaast is een intentieverklaring, die moet leiden tot de ontwikkeling van Slim Energienetwerk Roermond, door partners en GS ondertekend. Succesvolle	1, 2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>agrovastgoed en projecten. Rol Provincie: <i>ondersteuner, partner</i></p>	<p>aanpakken voor windenergie worden binnen Limburgse gemeenten toepast. Ons Versnellingsteam draagt bij aan spreiding en toepassing van deze systematiek. Ook het zonnepanelenproject, ontwikkeld binnen Parkstad, wordt bij gemeenten in Limburg en daar buiten toegepast.</p> <p>Daarnaast zijn conform het door GS in oktober 2016 vastgestelde actieprogramma “Met Energie naar Limburg zonder Asbest” op het gebied van asbest en energie vier showcases (doelgroep woningeigenaren, agrariërs, bedrijven en monumenten) in uitvoering. Deze bevinden zich in de afrondende fase, conform mededeling portefeuillehouder met kenmerk 2018/61363.</p>	
<p>7. ‘Dutch Earth Week’ (DEW) vindt opnieuw plaats voor verdere ‘vermaatschappelijking’. Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De jeugd heeft de toekomst: de beste manier om duurzaam gedrag aan te wenden, is de jongere generaties anders te leren denken en doen. DEW2018 heeft met name veel jonge Limburgers bereikt. DEW2018 is met publieksevents zichtbaar geweest in de openbare ruimten en gelegenheden in zeven verschillende Limburgse steden en dorpen. De focus lag dit jaar op de inwoners van Limburg. In totaal hebben 1.115 bezoekers de DEW events bezocht. Het indirecte bereik is ongeveer 3000 personen.</p> <p>Het aantal volgers op Facebook, Instagram en LinkedIn ten opzicht van vorig jaar is gestegen (resp. +13%, +59%, +28%). Het uiteindelijke effectieve bereik is moeilijk meetbaar.</p>	4
<p>8. Limburg blijft koploper in de integrale benadering van de asbestsaneringsopgave en – verwerking. Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Landelijk ambassadeur asbestversnelling: net als in 2017 is in 2018 het ambassadeursteam uitgebreid en versterkt met nieuwe organisaties. Verder hebben de ambassadeurs onder andere een bijdrage geleverd ten behoeve van de behandeling van het asbestdakenverbod op 10 oktober 2018. in de Tweede Kamer. Er wordt gezamenlijk gelobbyd en knelpunten binnen de asbestketen worden aangepakt/opgelost. ▪ Organisator/deelnemer landelijke kennistafels: het landelijke programmabureau asbestversnelling organiseert jaarlijks kennistafels voor kennisoverdracht en het realiseren van een versnelling. Limburg is 	1, 4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>hiervan medeorganisator en deelnemer. Als input worden onder andere de resultaten vanuit onze showcases meegenomen. De kennistafels die hebben plaatsgevonden waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inventarisatie en monitoring; - financiering saneringen; - bewustwording en communicatie; - collectieven. 	
9. Limburgse energie/industrieagenda met ketenprojecten operationeel (Gewijzigd Motie 771 Schaminée c.s. inzake Energie-intensieve industrie Limburg). Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In februari 2018 is het Limburgs Energie Akkoord ondertekend door twaalf bedrijven (incl. Chemelot), Limburgse Werkgevers Vereniging (LWV), gemeente Maastricht en de Provincie. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en Enexis zijn ondersteunende partners. Eind 2018 hebben de deelnemers inzicht verkregen in elektriciteits- en aardgasverbruik, CO2-emissie, potentiële maatregelen voor reductie CO2-uitstoot en de daarvoor benodigde randvoorwaarden.</p>	4
10. Onderzoek naar de mogelijkheden om te komen tot een toekomstbestendige architectuur voor energienetwerken voor lange en korte termijn (uitvoering 2e Gewijzigde motie 2317 Van Wageningen c.s. inzake onderzoek netwerkalternatieven voor aardgas). Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Wij hebben de resultaten van het onderzoek naar netwerkalternatieven voor aardgas aangeboden aan Provinciale Staten (documentnummer 2018/12750).</p>	1, 2, 4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitzettingsvolume Limburgs Energiefonds (mln. €).	30,8	47,73	62	2019
1	Uitzettingsvolume DuurzaamTHUIS (mln. €).	50	84,1	80	2019
3	Energiesubsidies voor scholen, verenigingen en gemeenschapshuizen beschikbaar (mln. €).	2,1	3,5	3,5	2018
4	Stimuleringsregeling grootschalige Zon-PV is in uitvoering.	0	0	1	2018
5	Aantal ondersteunde realisatie projecten.	10	15	15	2018
6	Uitrol showcases.	4	6	6	2018
7	'Dutch Earth Week' heeft plaatsgevonden.	1	2	2	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
9	Energieagenda is opgesteld en in uitvoering.	0	1	1	2018
10	Het onderzoeksrapport toekomstige infrastructuur energienetwerken is beschikbaar.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1) De uitzettingsvolume voor LEF en DuurzaamTHUIS liggen op schema om de streefwaarden in 2019 ook daadwerkelijk te realiseren.

In het Aanvalsplan Asbest en Energie (PS 5 februari 2016) zijn meer indicatoren vermeld:

- oppervlakte gesaneerd asbestdak in m²;
- % duurzame opwekking t.o.v. het totaal;
- % energiebesparing t.o.v. 1990.

Inschattingen van het gesaneerd aantal m² asbestdaken wordt gebaseerd op cijfers van de Rijkssubsidieregeling.

Aan de hand van gegevens aangeleverd vanuit Rijkswaterstaat afkomstig uit het Landelijk Asbest Volg Systeem (LAVS) is onderstaande tabel tot stand gekomen. De aangeleverde gegevens hebben een foutmarge van 10% de reden hiervoor is dat niet alle asbestdaksaneringen in het LAVS worden opgenomen. Wij streven naar een jaarlijkse groei (=versnelling).

Verwijderd aantal m² asbestdaken

	1 ^e kwartaal	2 ^e kwartaal	3 ^e kwartaal	4 ^e kwartaal	Totaal
2016	34.000 m ²	238.000 m ²	185.000 m ²	220.000 m ²	678.000 m²
2017	201.000 m ²	259.000 m ²	238.000 m ²	185.000 m ²	882.000 m²
2018	172.000 m ²	257.000 m ²	381.000 m ²	243.000 m ²	1.053.000 m²
Totaal	407.000 m²	754.000 m²	423.000 m²	405.000 m²	2.613.000 m²

Duurzame Energieopwekking: verwezen wordt naar bijlage 6 (Benchmark dashboard BBV).

% Energiebesparing t.o.v. 1990. Deze indicator is niet op provinciaal niveau beschikbaar. Daarom, en in lijn met de nationale doelen (Klimaatakkoord) stellen we voor de indicator voor emissie van broeikasgassen te hanteren. Zie hiervoor indicatoren Benchmark dashboard BBV (zie ook bijlage 6).

De Provincie is slechts één van de spelers in het veld - de CO₂ reductie of het aantal m² gesaneerde asbest is voor een onbekend deel aan de provinciale inzet toe te schrijven. De afhankelijkheid van derden, maar ook de autonome acties van derden maken het kwantificeren van de doelmatigheid van provinciaal beleid op dit vlak lastig, zo niet onmogelijk. In dit kader wordt in algemene zin, conform de uitgangspunten van de begroting, in principe gekozen voor indicatoren, waarbij de relatie met de inzet van de provincie wel duidelijk is.

Product	3.7.2. Milieubeleid en Duurzaamheid
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Inzicht in Europese en nationale ontwikkelingen (o.a. nieuwe omgevingswet) en gevolgen voor milieucompartimenten in Limburg. Koers- en rolbepaling vindt plaats o.b.v. deze inzichten. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	Gerealiseerd. We hebben inzicht gekregen in de effecten en gevolgen van de implementatie van de nieuwe Omgevingswet. Tevens hebben we meer inzicht in de VTH-taken (vergunningverlening, toezicht en handhaving) voor energiebesparing.	5
2. Middels onderzoek inzicht verkrijgen in de luchtkwaliteit rondom intensieve veeteeltbedrijven. Op basis van het inzicht kan beleidsmatig bepaald worden of en zo ja op welke manier de gevolgen voor de gezondheid van fijnstof kan worden verminderd.	Deels gerealiseerd. Het onderzoek is uitgevoerd en afgerond in 2018, maar de rapportage hierover zal plaatsvinden in het eerste kwartaal van 2019. Daarna kan beleidsmatig bepaald worden of nadere acties nodig c.q. mogelijk zijn.	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
2	Onderzoek naar fijnstof uitgevoerd.	0	1	1	2018

Product	3.7.3. Uitvoering milieu
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Stimuleren innovatieve oplossingen, samenwerking met en verbinden van partijen. Participeren in regionale en nationale kennisnetwerken voor luchtkwaliteit, geluidhinder, bodem en omgevingsveiligheid, regie van Limburgse netwerken en platforms milieu, het coördineren en doorontwikkelen van de Risicokaart en van de Atlas Leefomgeving. Tevens verkennen van innovatieve oplossingen voor fijnstof concentraties rondom intensieve veehouderij.	Gerealiseerd. Wij benutten onze regionale kennisnetwerken en IPO gremia rond de onderwerpen lucht, geluid, omgevingsveiligheid en bodem om kennis en informatie met onze partners uit te wisselen en (beleids)ontwikkelingen te signaleren. De gegevens op de Risicokaart en in de Atlas Leefomgeving zijn toegankelijk voor eenieder. De doorontwikkeling van de Risicokaart is op landelijke schaal gekoppeld aan de invoering van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet. In het kader van de voorbereidingen van het Schone Lucht Akkoord worden maatregelen	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, partner</i></p>	<p>doorgerekend om de fijnstof concentraties in gebieden met intensieve veehouderij terug te dringen.</p>	
<p>2. Verbeteren en minimaal voldoen aan de normen van milieuaspecten in de leefomgeving Organiseren, bijstellen en evalueren van lopende programma's ten behoeve van vermindering geluid (actieplan omgevingslawaai provinciale wegen 2014-2018) en voor verbeteren luchtkwaliteit en minimaal voldoen aan de norm voor fijnstof en stikstofdioxide (Nationaal en Limburgs Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit). Het opstellen van het nieuwe Actieplan Omgevingslawaai provinciale wegen 2018 – 2022 (het actieplan geeft aandacht aan situaties waarin de ten hoogste toelaatbare geluidsbelasting bij woningen langs provinciale wegen wordt overschreden). Waarborgen adequate uitvoering externe veiligheid door meerjaren (Provinciaal) Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid (PUOV 2015-2018). Het uitvoeren van het grondwaterprogramma (zie product 3.6.1) en het bodemprogramma (zie product 3.7.4). Het uitvoeren van projecten ten behoeve van vermindering geluidsoverlast, luchtverontreiniging en trillingshinder. De structurele monitoring van emissies en immissies (uitgewerkt in product 3.7.8 Wabo milieuo advies) en milieukundige advisering voor beleid, grote projecten, vergunningverlening, toezicht en handhaving en ondersteunen en laten uitvoeren van milieueffectrapportages. De informatie over de leefomgeving vanuit de uitvoering van de milieutaken is op orde. Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. Wij hebben de jaarschijf 2018 van het programma Omgevingsveiligheid gerealiseerd. In het kader van het Actieplan Omgevingslawaai provinciale wegen zijn bij groot onderhoud en wegconstructies stille wegdekken aangebracht, waar deze locaties samenvielen met de wegvakken, die volgens het Actieplan Omgevingslawaai in aanmerking komen voor stil asfalt. Voor het grondwaterprogramma en bodemprogramma verwijzen wij naar de producten 3.6.1 Water en 3.7.4. Bodem en ondergrond. Milieu-informatie over de leefomgeving hebben wij meegenomen in projecten zoals N280, N270, VDL Nedcar, Windpark Greenport Venlo, SAMCO MAA en spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf. Daarnaast is het Actieplan Omgevingslawaai provinciale wegen 2019-2023 op 10 juli 2018 door het college vastgesteld.</p>	5
<p>3. Naleving van wet- en regelgeving voor de leefomgeving bevorderen</p>	<p>Gerealiseerd. Wij hebben uitvoering gegeven aan de</p>	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Uitvoering van wettelijke bodemtaken inclusief bodeminformatiesysteem, het opstellen van de periodieke grondstoffenmonitor, het verlenen van hogere waarden Wet geluidhinder, het beheren van de geluidzones Chemelot en VDL-Nedcar en de luchtkwaliteitskaart. Toetsen van nazorgplannen stortplaatsen. Uitvoering van stiltegebiedenbeleid met betrekking tot sluitende bebording en monitoring geluidbelasting (meetplan 2018), metingen van luchtemissies en geluid en de meetwagen omgevingslucht (uitgewerkt in product 3.7.8. Wabo milieudadvies). NB vergunningverlening en toezicht en handhaving zijn uitgewerkt in de producten 3.7.6. Vergunning bijzondere wetten, 3.7.7. Handhaving bijzondere wetten, 3.7.9. Vergunningen WABO, 3.7.10. Handhaving WABO en 3.8.1. Natuur. Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag</i></p>	<p>medebewindstaken voor lucht, geluid, bodem, externe veiligheid, afval en regionale luchtvaart. Hiermee doelen wij op onze reguliere wettelijke milieutaken zoals beschikken bodemsanering, afhandelen BUS-meldingen, bodeminformatiebeheer, risico-informatiebeheer, coördinatie en beheer Risicokaart, verlenen hogere waarden Wet geluidhinder, toetsing partiële herziening nazorgplannen stortplaatsen, en monitoring primaire grondstoffen.</p>	
<p>4. Niet reguliere en eenmalige investeringen vanwege (nieuw) wet- en regelgeving Het implementeren van de 'Samenwerking in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid decentrale overheden' (SWUNG II), waaronder het ontwerpen en inrichten voor een systeem van geluidproductieplafonds provinciale wegen. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. In afwachting van de rekenregels voor geluid die het Rijk opneemt in de Omgevingsregeling (onderdeel van Omgevingswet stelsel) wordt het ontwerp en de inrichting van een systeem voor geluidproductieplafonds provinciale wegen uitgesteld tot 2019.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Limburgse kennisnetwerken voor milieu.	3	3	3	2018
2	De jaarschijven van de uitvoeringsprogramma's geluidhinder provinciale wegen, samenwerkingsprogramma luchtkwaliteit en omgevingsveiligheid zijn gerealiseerd.	100%	100%	100%	2018
2	Het Actieplan Omgevingslawaaï provinciale wegen 2018-2022 is opgesteld.	0	1	1	2018
3	Bij de uitvoering van wettelijke taken dragen wij zorg voor tijdige beschikkingen.	-	90%	85%	2018

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
4	Implementatie van SWUNG II ligt op koers.	50%	50%	75%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

De implementatie van SWUNG II ligt op koers met het oog op het in werking treden van de Omgevingswet in 2021. In de voorbereidingen is de ontwikkeling en implementatie van een systeem voor geluidproductieplafonds bij provinciale wegen uitgesteld tot 2019. Dit in afwachting van de rekenregels voor geluid, die het Rijk opneemt in de Omgevingsregeling (onderdeel van Omgevingswet stelsel). De consultatieversie van de Omgevingsregeling wordt 1 februari 2019 door het Rijk gepubliceerd.

Product	3.7.4. Bodem en ondergrond
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 - 2020</p> <p>Rijk, IPO, VNG en UvW hebben afspraken gemaakt voor de periode 2016-2020 over de verdere ontwikkeling naar een duurzaam en efficiënt beheer en gebruik van de bodem en ondergrond. Aan de hand van het in 2015 door GS vastgestelde Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 - 2020 wordt via een actieprogramma voor het jaar 2018 invulling gegeven aan de in het convenant gemaakte afspraken. Binnen de programmalijn bodemsanering en -beheer zullen op een 7-tal kernpunten activiteiten worden ontplooid die een belangrijke bijdrage leveren als het gaat om het bodem- en watersysteem. Binnen de programmalijn ondergrond zal het accent liggen bij het stimuleren van 3D-ruimtelijke ordening en het organiseren van kennis en informatiebeheer. Beide programmalijnen geven invulling aan de transitie van bodemsanering naar duurzaam gebruik van bodem en ondergrond.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Het Meerjarenprogramma bodem en ondergrond 2016 – 2020 (MJP) is op 29 september 2015 door GS vastgesteld, waarvan de financiële vertaling in de Programmabegroting 2018 is geborgd. Het op dit MJP gebaseerde Actieprogramma bodem en ondergrond 2018 (door GS op 27 maart 2018 vastgesteld en door de Statencommissie Mobiliteit en Duurzaamheid op 18 mei 2018 voor kennisgeving aangenomen) is uitgevoerd. Het MJP ligt nog steeds goed op koers; enkele projecten worden gefaseerd (verdeeld over meerdere jaren) uitgevoerd. De convenantsdoelstellingen en –afspraken met het Rijk op het gebied van bodem(sanering) en ondergrond blijven haalbaar (2016 – 2020).</p>	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>2. Edelchemie</p> <p>Nakoming wordt bewaakt van uitvoering door eigenaar van besluiten gebaseerd op de Wet bodembescherming.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De uitvoering van besluiten gebaseerd op de Wet bodembescherming door de eigenaar zijn bewaakt. Er is overleg geweest over het in te dienen saneringsplan. De milieurisico's zijn middels monitoring bewaakt. Over de monitoringsresultaten zullen in 2019 conclusies worden getrokken, waarna de meest gewenste saneringsvariant kan worden bepaald.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	<p>Naleving convenantsafspraken.</p> <p><i>Via gerichte monitoring van convenantsonderdelen kunnen onderbouwde conclusies worden getrokken zodat de doelstellingen van het convenant eind 2020 haalbaar blijken te zijn.</i></p>	40%	60%	100%	2020
2	<p>Bereiken doelstelling acceptabele milieurisico's.</p> <p><i>Uit monitoring van de verontreiniging is gebleken dat geen onacceptabele milieurisico's zijn ontstaan.</i></p>	0	1	1	2018

Product	3.7.5. Mijn(water)schade
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Invulling geven aan de volgtijdelijke uitvoering van de met het Rijk en regio overeengekomen (beheers)maatregelen. Het betreft de volgende maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> Het lokaliseren, het jaarlijks inspecteren en het saneren van 59 historische schachten in de gemeente Kerkrade; 	<p>Deels gerealiseerd.</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor de aanpak van de na-ijlende effecten in Kerkrade is in juni 2018 aan de gemeente Kerkrade een subsidie verleend voor de periode 2018 tot en met 2021 voor het opsporen, monitoren en saneren van historische schachten, het saneren van een zestal wat oudere industriële schachten en de monitoring van de aanwezigheid van mijngas. Op dit moment zijn 13 historische schachten opgespoord, één ervan is gesaneerd en van twee is de sanering in uitvoering. Van de zes wat oudere industriële schachten is één gesaneerd. Met de Universiteit van Utrecht wordt voor het mijngas (CO2) een 	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaarlijkse inspectie van de industriële schachten en het saneren van zes aangewezen (oudere) industriële schachten; ▪ Het monitoren van de bodembeweging in de regio aan de hand van satellietgegevens (InSardata); ▪ Het monitoren van het stijgende mijnwater en het grondwater, zowel kwalitatief als kwantitatief; ▪ Monitoring van de aanwezigheid van mijngas in gebouwen in het Oostelijk gedeelte van het voormalige steenkoolwinningsgebied in Limburg; ▪ De inrichting van een Kennis- en adviescentrum vroegere mijnbouw. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner, (mede) financier Kenniscentrum, bevoegd gezag, ondersteuner</i> 	<p>monitoringsprogramma opgesteld;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Inspectie van de industriële schachten is gestart met een veldinventarisatie van de basissituatie van elk van de schachten; ▪ De monitoring van de bodembeweging heeft vertraging opgelopen, omdat het ministerie van EZK (Economische Zaken en Klimaat) heeft besloten om hiervoor gezamenlijk met Rijkswaterstaat en ProRail een opdracht in de markt te zetten voor de periode 2019 tot en met 2023; ▪ Gestart is met de realisatie van zeven diepe boorputten voor de monitoring van het stijgende mijnwater, drie van de zeven boorputten zijn in 2018 gereed gemaakt. De andere volgen in 2019. Voor de monitoring op de mogelijke aanwezigheid van mijngas in het oostelijk voormalig mijngebied worden eerst de resultaten afgewacht in Kerkrade; ▪ Op 18 december 2018 hebben de betrokken gemeenten en de Provincie ingestemd met de oprichting van het Informatiecentrum Nazorg Steenkoolwinning (voorheen Kennis- en advies centrum genoemd). Begin 2019 wordt de hiervoor noodzakelijke oprichtings-overeenkomst door de betrokkenen ondertekend. 	
<p>2. De Stichtings Calamiteitenfonds Mijn(water)schade Limburg beoordeelt aanvragen voor vergoeding uit dit fonds voor schrijnende gevallen en situaties waar de veiligheid van wonen (op korte termijn) in het geding is. Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Eind 2018 had de stichting 12 schrijnende gevallen van mijn(water)schade in behandeling. De hiervoor noodzakelijk uit te voeren herstelwerkzaamheden vinden plaats in 2019.</p>	5
<p>3. Verjaringstermijnen mogen niet belemmerend zijn voor vergoeding van de actuele schade als gevolg van de vroegere steenkoolwinning. Rol Provincie: <i>initiatiefnemer, partner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. De Rechtbank Limburg heeft de Provincie, die optrad namens een tweetal bewoners met ernstige mijn(water)schade aan hun woning, in het gelijk gesteld dat verjaring niet belemmerend mag zijn bij de uitkering van vergoedingen door het Rijk. De minister van EZK heeft aangegeven dat hij in hoger beroep gaat tegen deze uitspraak.</p>	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	Maar, daarnaast heeft de minister van EZK toegezegd in 2019 te komen tot een permanente regeling voor de uitkering van vergoedingen voor mijn(water)schades in Limburg.	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	De uitvoering van de (beheers)maatregelen is gestart.	0	1	1	2018 e.v. jaren
2	De Stichting Calamiteitenfonds Mijn(water)schade Limburg beoordeelt de aanvragen van vergoedingen van gevallen van mijn(water)schade.	4	12	10	2018
3	Ondersteuning van juridische procedures die streven naar het gegeven dat van verjaring bij actuele mijn(water)schade geen sprake is.	0	1	1	2018

Product	3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Vergunningverlening Waterwet. Rol Provincie: bevoegd gezag	Gerealiseerd. Het verlenen van Waterwet-vergunningen is gerealiseerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving. Bij 2 procedures is wel sprake van een termijnoverschrijding (zie onder Prestatie-indicatoren).	5
2. Vergunningverlening Mijnbouwwet. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Het verlenen van Mijnbouwwet-vergunningen is gerealiseerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving.	5
3. Ontheffingen Wet Luchtvaart (RBML: Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens). Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Het verlenen van Wet luchtvaart ontheffingen is gerealiseerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving. De actualisatie van de beleidsregels Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik (die onder meer iets zeggen over incidentele start- en landingsplaatsen voor helicoptervluchten) is opgestart en zal in het eerste kwartaal 2019 in ontwerp klaar zijn	5
4. Meldingen en ontheffingen Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en	Gerealiseerd. Het verlenen van Whbvz-meldingen/ontheffingen	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
zwemgelegenheden (Whbvz). Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	is gerealiseerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving.	
5. Meldingen en ontheffingen Omgevingsverordening Limburg. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Het verlenen van meldingen en ontheffingen omgevingsverordeningen is gerealiseerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving.	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1 t/m 5	Het binnen de wettelijke termijn verlenen van beschikkingen.	100%	98%	100%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

In 2018 zijn, op 2 beschikkingen ingevolge de Waterwet na, alle aangevraagde vergunningen en ontheffingen op basis van de bijzondere wetten binnen de wettelijke termijnen afgehandeld.

Bij die 2 procedures zijn voorafgaand aan het indienen van de aanvraag geen Milieu Effect Rapportage-aanmeldingsprocedures doorlopen. Die hadden eerst moeten worden doorlopen voordat de vergunningprocedure kan worden vervolgd. In totaal zijn 88 procedures bijzondere wetten doorlopen in 2018.

Product	3.7.7. Handhaving bijzondere wetten
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de bijzondere wetten overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018 in het kader van de Waterwet, Mijnbouwwet, Wet Luchtvaart (RBLM), Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whbvz), de Omgevingsverordening Limburg en de Wet natuurbescherming. Rol provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Toezicht en handhaving van de bijzondere wetten is gerelateerd aan het opgestelde VTH - beleidsplan. Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over een extra opdracht ("intensivering toezicht afvalbedrijven") aan de RUD omdat de financiële dekking daarvan voor 2018 niet is vastgesteld. Toezicht en handhaving van de bijzondere wetten is uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017.	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
2. Uitvoeren van controles in het (groene) buitengebied en het overdragen van kennis bij verschillende doelgroepen op basis van wettelijke taken en samenwerkingsovereenkomsten Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, partner</i>	Gerealiseerd. Controles zijn uitgevoerd conform wettelijke taakuitvoering in het groene buitengebied op basis van samenwerkings-overeenkomsten met partners (Limburgs landschap, Staatsbosbeheer, Limburgse Sportvisserij) en Politie en naar aanleiding van klachten, meldingen en eigen waarnemingen.	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 2	Uitvoeren van de toezichtcontroles overeenkomstig het VTH- beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018 en de afgesloten samenwerkings-overeenkomsten.	100%	100%	100%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- Uitvoering van controles heeft zowel planmatig als op basis van klachten en meldingen plaats gevonden in het kader van de Mijnbouwwet, Wet natuurbeheer, Whvbz, Waterwet, Omgevingsverordening en de Europese landbouwsubsidies (Cross Compliance). De taken in het kader van de Wnb (waaronder soortenbescherming,) zijn vooral ingestoken vanuit signaaltoezicht (toezicht op basis van meldingen en klachten) en deze vragen, ten behoeve van de realisatie van de vereiste soortenbeschermingsmaatregelen en het monitoren van de beoogde effectiviteit, voor de komende jaren nog een ontwikkeltraject. Gestart is met de pilot ten behoeve van het toezicht op de verleende subsidies in het kader van functieverandering en ontwikkeling van natuurdoeltypen (SKNL).
- Inzet van de Groene Brigade vindt plaats op zowel het bestuursrechtelijke als strafrechtelijke spoor, waarbij accenten en prioriteiten op basis van aandachtspunten van politie en OM naar accenten en aandachtspunten van het provinciaal bestuur en kennisdeling/-borging/-overdracht verschuift. De groene coördinerende rol en het optimaliseren van het signaleringsnetwerk van toezichthouders van alle betrokken partijen in het buitengebied is ingevuld.

Product	3.7.8. WABO milieuadvies
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Emissie-metingen op het gebied van lucht, geur, binnenmilieu, geluid, trillingen ten behoeve van controle en referentiemetingen en advisering over onderzoeksopzet en aanbevelingen.	Gerealiseerd. Projecten op het gebied van geluid, trillingen en luchtmissies en geur zijn uitgevoerd.	5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner</i>		
2. Immissie-metingen, monitoring en onderzoek incl. luchtkwaliteitsmeetnet en smogsignalering. Rol Provincie: <i>toetser, ondersteuner</i>	Gerealiseerd. 36 onderzoeken naar luchtkwaliteit in de leefomgeving en 6 continue metingen in vaste meetstations.	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal emissiemetingen en adviezen.	100	81	150	2018
2	Aantal immissiemetingen.	25	42	25	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het aantal geraamde emissiemetingen en adviezen is gebaseerd op een meerjarig gemiddeld aantal, waarbij fluctuaties voorkomen vanuit het vraag-gestuurde karakter van deze taak.
2. Het aantal onderzoeken op leefniveau is gekoppeld aan het aantal (thans zes) vaste stations, waarin langdurig de luchtkwaliteit wordt gemonitord aangevuld met een aantal lokale meetcampagnes en incidentele onderzoeken op leefniveau.

De afname van het aantal emissie-metingen en adviezen is mede gerelateerd aan incidentele personele uitval op dit expertisegebied in 2018.

Daarnaast is een toename te zien van het aantal (complexe) onderzoeken op leefniveau.

Dit strookt met een maatschappelijke tendens die – naast vragen c.q. klachten over naleefgedrag bij de bron – gericht is op de effecten van industrie, intensieve veehouderij en mobiliteit op de leefomgeving in relatie tot gezondheid.

Product	3.7.9. Vergunningen WABO
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Vergunningverlening omgevingsvergunningen in het kader van de Wabo overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Deels gerealiseerd. Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over de extra opdracht "intensivering toezicht afvalbedrijven" aan de RUD (financiële dekking daarvan voor 2018 is niet vastgesteld en de aanpak daarvan – als onderdeel van het aanvalsplan risicovolle bedrijven – is eerst eind 2018 uitgewerkt). Uitvoering van de vergunningverlening Wabo is belegd in de RUDZL. Het product Vergunningen Wabo is vraaggestuurd en is uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Het binnen de wettelijke termijn verlenen van Wabo-beschikkingen.	90%	93%	90%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Acht procedures zijn niet binnen de wettelijke proceduretermijn afgehandeld. Dit betekent, dat ruim 93% van alle procedures binnen de wettelijke proceduretermijn is afgehandeld.

Bij de termijnoverschrijdingen is, op één procedure na, instemming van de aanvrager en de opdrachtgever.

Bron: 4e kwartaalrapportage 2018 van de RUD Zuid-Limburg.

Product	3.7.10 Handhaving WABO
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Geurts

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wettelijke taakuitvoering toezicht en handhaving in het kader van de Wabo en het Vuurwerkbesluit overeenkomstig wet- en regelgeving en het VTH-beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018.</p> <p>Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over de extra opdracht “intensivering toezicht afvalbedrijven” aan de RUD (financiële dekking daarvan voor 2018 is niet vastgesteld en de aanpak daarvan – als onderdeel van het aanvalsplan risicovolle bedrijven – is eerst eind 2018 uitgewerkt).</p> <p>Uitvoering van het product Toezicht en Handhaving Wabo is belegd in de RUDZL en is uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017 (uitvoering op basis van het wettelijk minimum). Of alle beoogde resultaten over 2018 zijn bereikt kan pas worden aangegeven op basis van de nog te ontvangen definitieve jaarstukken 2018 van de RUD ZL.</p>	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Uitvoeren van de toezichtcontroles overeenkomstig het VTH- beleidsplan en Uitvoeringsprogramma VTH 2018 en de aan de RUD's verleende opdracht.	100%	nog te bepalen	100%	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld hangende de discussie over een extra opdracht (“intensivering toezicht afvalbedrijven”) aan de RUD.

De toezichtcontroles zijn uitgevoerd overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017 (uitvoering van de toezichtsfrequentie op basis van het wettelijk minimum).

Aangezien er nog geen definitieve jaarstukken over 2018 van de RUDZL zijn ontvangen kan nog niet worden vastgesteld of alle beoogde resultaten zijn behaald). Uitvoering van het Aanvalsplan risicovolle bedrijven is op 1 januari 2019 gestart.

Bron: RUD ZL en RUD LN.

Product	3.7.11. Coördinatie RUD
Programmalijn	3.7. Energie, duurzaamheid en milieu
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Vaststellen van het Uitvoeringsprogramma VTH 2018. Operationele kaders (incl. bestuurlijke ambitie) met betrekking tot de door de RUD's uit te voeren taken in opdracht van de Provincie. Rol Provincie: <i>partner, opdrachtgever, bevoegd gezag</i>	Niet gerealiseerd. Het Uitvoeringsprogramma VTH 2018 is niet vastgesteld.	5
2. Realisatie van het uitvoeringsprogramma door de RUD ZL (betreft taakuitvoering voor de binnen de RUD's belegde taken). Rol Provincie: <i>toetsers, bevoegd gezag, financier, partner</i>	Deels gerealiseerd. Of alle beoogde resultaten over 2018 zijn bereikt kan pas worden aangegeven op basis van de nog te ontvangen definitieve jaarstukken 2018 van de RUD ZL.	5

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Vaststelling door GS van het Uitvoeringsprogramma VTH 2018.	-	0	1	2018
2	Uitvoering van het Uitvoeringsprogramma 2018 voor zo ver dat via de RUD ZL moet worden uitgevoerd.	-	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

1. Het VTH- Uitvoeringsprogramma is niet vastgesteld mede vanwege de discussie over de extra opdracht "intensivering toezicht afvalbedrijven" aan de RUDZL. De verbetering van de aansluiting van beleid en uitvoering (conform het VTH Beleidsplan, dat in 2017 met Provinciale Staten is gedeeld en in een tweetal Commissies nader is toegelicht) is wel verder doorgezet. De kern hierbij is het besef dat VTH geen kwestie is van alleen maar "regels toepassen en uitvoeren", maar van "een gerichte bijdrage leveren aan het oplossen van maatschappelijke opgaven en vraagstukken met behulp van het beschikbare instrumentarium". Om deze beweging te kunnen maken is het van belang dat de beleidscyclus gesloten wordt, waarbij de beleids- en uitvoeringscluster (inclusief de RUDZL) nadrukkelijk met elkaar verbonden worden. Deze doorontwikkeling is terug te vinden in het Uitvoeringsprogramma VTH 2019, dat in februari 2019 door Gedeputeerde Staten is vastgesteld.
De RUDZL heeft de hier belegde uitvoeringstaken overeenkomstig de vigerende wet- en regelgeving en in lijn met het VTH Uitvoeringsprogramma 2017 (toezicht op basis van het wettelijk minimum), opgepakt. Of alle beoogde resultaten behaald zijn pas kan worden vastgesteld nadat de definitieve jaarstukken over 2018 zijn ontvangen.
Ten behoeve van de aanpak van de problematiek bij voornamelijk de afvalbedrijven, is eind 2018 een Aanvalsplan risicovolle bedrijven opgesteld waarvan de uitvoering gestart is in 2019. Bij de uitvoering van deze aanvullende opdracht geeft de RUDZL zich in het bijzonder rekenschap van het feit dat de RUDZL

Toelichting prestatie-indicatoren

weliswaar verantwoordelijk is voor de juridisch en technisch correcte uitvoering van deze taak, maar dat het college van Gedeputeerde Staten bestuurlijk eindverantwoordelijk is voor de besluitvorming. Een stand van zaken rapportage met inzicht in de voortgang en (beoogde) effecten zal in 2019 twee maandelijks aan GS worden aangeboden.

Wat heeft het ons gekost?

Begrotingsprogramma 3.7	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
€ x 1.000						
Energie, duurzaamheid en milieu						
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.7.1. Asbest en energie	3.206	5.510	8.716	7.150	1.567	V
3.7.2. Milieubeleid	89	14	103	66	37	V
3.7.3. Uitvoering milieu	421	414	835	740	95	V
3.7.4. Bodem en ondergrond	1.675	1.975	3.650	2.860	790	V
3.7.5. Mijn(water)schade	1.361	2.175	3.536	3.209	327	V
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten	32	30	62	111	-49	N
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten	386	268	654	499	156	V
3.7.8. WABO milieuadvies	222	-222	0	0	0	N
3.7.9. Vergunningen WABO	0	200	200	257	-57	N
3.7.10. Handhaving WABO	448	-32	416	368	48	V
3.7.11. Coördinatie RUD	928	4.688	5.616	5.789	-173	N
	8.768	15.019	23.788	21.048	2.740	V
<i>Personele lasten</i>	8.178	631	8.808	8.069	739	
<i>Kapitaallasten</i>	432	-365	67	102	-35	
Totaal lasten	17.378	15.285	32.663	29.219	3.443	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.7.3. Uitvoering milieu	0	426	426	426	0	-
3.7.4. Bodem en ondergrond	1.675	0	1.675	1.675	0	-
3.7.5. Mijn(water)schade	1.361	597	1.958	1.958	0	-
3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten	23	0	23	27	-4	V
3.7.7. Handhaving bijzondere wetten	138	201	338	251	87	N
3.7.9. Vergunningen WABO	563	0	563	555	8	N
3.7.10. Handhaving WABO	760	0	760	760	0	-
3.7.11. Coördinatie RUD	0	0	0	590	-590	V
Totaal baten	4.520	1.223	5.743	6.242	-499	V
Totaal saldo van baten en lasten	-12.858	-14.061	-26.920	-22.977	-3.942	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	0	159	159	159	0	
Reserve DU Nijl-effecten mijnbouw	0	1.725	1.725	2.048	-323	
Egalisatiereserveve DU externe veiligheid	0	0	0	23	-23	
Totaal toevoegingen	0	1.884	1.884	2.230	-346	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Egalisatie reserve DU Externe veiligheid	290	0	290	272	18	
Reserve DU Bodemsanering	0	1.671	1.671	1.162	509	
Reserve Transitiefonds	0	101	101	101	0	
Reserve DU regionale luchthavens	0	0	0	27	-27	
Totaal onttrekkingen	290	1.772	2.062	1.561	501	
Saldo mutatie reserves	290	-112	178	-669	847	
Resultaat	-12.568	-14.174	-26.742	-23.647	-3.095	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.7. Energie, duurzaamheid en milieu resteert een voordelig resultaat van € 3,1 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 3,24 mln. voordeliger dan geraamd.

Dit verschil bestaat uit € 2,74 mln. lagere lasten en € 0,5 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

3.7.1. Asbest en energie

Binnen dit product is een voordelig verschil in de reguliere middelen van € 1,57 mln. Dit verschil wordt veroorzaakt door:

- De subsidieregelingen "Duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2019" en "Coöperatieve energieprojecten 2018-2019" hebben een looptijd tot 01-07-2019 resp. 01-03-2019. De regeling "Showcase op gen Hoes" had een looptijd tot 01-12-2018. Voor de continuering en afhandeling van deze regelingen in 2019 wordt het restantbedrag in 2018 van € 0,61 mln. overgeboekt naar 2019;
- Op 15 december 2015 hebben Provinciale Staten het Aanvalsplan Asbest en Energie vastgesteld. Het totaal aan middelen voor dit Aanvalsplan is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar voor de diverse uitvoeringsprogramma's zijn indicatief en dienen beschikbaar te blijven voor de afgesproken doelen c.q. resultaten. Het betreft o.a. uitvoering beleidsbrief Asbest (GS 18-9-2018, mededeling portefeuillehouder aan Commissie MD documentnummer 2018/61363), continuering Energiebeleid in transitie - opmaat naar LEKTA (GS 11-9-2018, Commissie RLN documentnummer 2018/60597), ondersteuning Klimaatakkoord, cofinanciering ELENA-subsidie (GS 5-6-2018 en 29-1-2019) en uitvoeringskosten voor diverse duurzaamheidsregelingen. Het restantbedrag in 2018 van € 0,96 mln. wordt overgeboekt naar 2019.

3.7.2. Milieubeleid

Binnen dit product is een voordelig verschil in de lasten van € 0,04 mln. De belangrijkste verschillen zijn:

- het project Fijnstofbelasting Intensieve veeteelt is uitgevoerd en afgerond, maar de geraamde kosten zijn lager uitgevallen € 0,02 mln.;
- een voordelig verschil van € 0,02 mln. is veroorzaakt, doordat de opgave efficiënter uitgevoerd kon worden dan verwacht.

3.7.3. Uitvoering milieu

Binnen dit product is een voordelig verschil van € 0,09 mln. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door lagere subsidievaststellingen in het kader van Impuls Omgevingsveiligheid en Externe veiligheid € 0,04 mln. Hierdoor is de aanwending van de reserve Externe veiligheid lager dan begroot (€ 0,02 mln.) en wordt een voordelig saldo van € 0,02 mln. toegevoegd aan de reserve Externe veiligheid. Daarnaast is in 2018 de invoer van de Risicokaartgegevens uitgevoerd door de RUD's. De kwaliteit was op orde en er was geen sprake van achterstallig onderhoud, waardoor zeer beperkt aanvullende acties nodig waren voor het actualiseren van de gegevens € 0,01 mln.

Het bevoegd gezag probeert zoveel mogelijk de saneringen in eigen beheer te laten uitvoeren (Wet bodembescherming, art. 43 - 47). Dat betekent dat ondernemers of particulieren de sanering dan zelf betalen. Bij bodemverontreiniging geldt immers in principe de regel: "de vervuiler betaalt". Dat wil zeggen dat in eerste instantie de veroorzaker van de verontreiniging ook de sanering moet bekostigen. Om hen hierin bij te staan kan een beperkte provinciale bijdrage aan de orde zijn. In 2018 is hiervan beperkt gebruik gemaakt. Dit heeft voor het budget bodemsanering in eigen beheer geleid tot een voordelig resultaat van € 0,04 mln.

3.7.4. Bodem en ondergrond

De lasten binnen dit product laten een voordelig resultaat zien van € 0,79 mln. en betreffen restbudgetten gerelateerd aan de meerjarige doorlopende trajecten Edelchemie en de projecten

bodemsanering en -beheer en ondergrond. Het traject Edelchemie kenmerkt zich door langjarige juridische procedures en vertragingen in bodemonderzoeken. Projecten in bodemsanering ondervinden regelmatig vertraging als gevolg van externe omstandigheden en/of vergen een langere doorlooptijd (o.a. bij bodemsanering vergt het onderzoeksresultaat soms vervolgonderzoek; externe besluiten zijn getemporiseerd, zoals bij de inwerkingtreding Omgevingswet). Anderzijds zijn bodemsaneringsprojecten in enkele dossiers goedkoper uitgevallen. De restant budget Edelchemie is in 2019 wederom beschikbaar middels overboeking van het budget ten behoeve van het traject Edelchemie. Ten aanzien van het restant bodemsanering- en ondergrond is minder aanwending ad € 0,59 mln. van de reserve DU-bodemsanering aan de orde. De middelen in de reserve blijven voor bodemsanering beschikbaar.

3.7.5. Mijn(water)schade

Binnen dit product is per saldo een voordelig verschil in de reguliere middelen van € 0,33 mln. Met het ministerie van EZK (GS 28-3-2017) hebben wij afspraken gemaakt over het uitvoeren van verschillende (beheers)maatregelen samen met de regio. Omdat de uitvoering van deze maatregelen complexer is dan was ingeschat en mede hierdoor over een groot aantal jaren zal plaatsvinden, wordt het restantbedrag ad € 0,32 mln. overgeboekt naar 2019. Dekking loopt via de reserve DU-uitkering na-ijlende effecten mijnbouw.

3.7.6. Vergunningen bijzondere wetten

De realisatie binnen dit product betreft algemene lasten. Het betreft een veelheid aan leveringen van beperkte financiële omvang waarmee exacte prognoses niet zijn af te geven. De budgetoverschrijding ad € 0,05 mln. wordt veroorzaakt door incidentele juridische inzet (o.a. AKD voor) welke in 2018 licht hoger is dan regulier begroot. De incidentele inzet voor verlening toestemming gebruik regionale luchthavens wordt gedekt door aanwending van de reserve DU regionale luchthavens. De vergunningverlening voor de waterwet heeft incidenteel tot een licht hogere baat geleid dan regulier begroot.

3.7.7. Handhaving bijzondere wetten

Binnen dit product hebben de diverse werkbudgetten geleid tot een voordelig resultaat van € 0,16 mln. in de lasten. Deels wordt dit veroorzaakt door een minder beslag op het budgettaire neutrale budget bestuursdwang. De hieraan gerelateerde lagere baten (lager aantal verhaalsbeschikkingen bestuursdwang) hebben geleid tot een nadelig resultaat van € 0,09 mln.

3.7.9. Vergunningen WABO

Het product laat in de lasten een nadelig resultaat zien van € 0,06 mln. Oorzaak is een juridische casus eind 2018 welke niet is begroot. De realisatie in de baten is vrijwel conform begroting.

3.7.8. Handhaving WABO

Binnen dit product hebben de lasten van de diverse werkbudgetten geleid tot een voordelig resultaat van € 0,05 mln. Oorzaak is het (streven naar) efficiënt omgaan met de middelen.

3.7.10. Coördinatie RUD

De lasten binnen dit product laten een nadelig resultaat zien van € 0,17 mln. Het betreft de werkzaamheden, welke zijn uitbesteed aan de Regionaal Uitvoerende Dienst Zuid-Limburg. Compensatie van dit nadeel vindt plaats middels een voordelig resultaat van de baten van € 0,59 mln. betreffende het resultaat van de Regionaal Uitvoerende Dienst 2017 (provinciaal aandeel).

€ x 1.000

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Restant krediet ultimo 2017
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	
3.7.1	Deelneming Limburgs Energiefonds B.V.	60.000	-	27.591	5.594	26.815
3.7.4	MOA vervangingsinvesteringen	2.229	-	1.458	-406	1.177
3.7.11	Informatievoorziening RUD Zuid-Limburg	850	-	163	36	651
		63.079	-	29.211	5.224	28.644

Toelichting kredieten

3.7.1. Deelneming LEF, conform PS-besluit d.d. 5-2-2016.

3.7.4. Vervangingsinvesteringen (cumulatief) conform de jaarlijkse kredietvoting bij de programmabegroting.

3.7.11 Informatievoorziening RUD Zuid-Limburg, conform PS 12-12-2014.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
			Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.
		Lening aan Richochet B.V.	
		Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan	
	Bodemsanering		
Waterwet			
Omgevingsvergunningen			
			RUD Noord
			RUD Zuid-Limburg

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 3.7. Energie en Duurzaamheid. LEF vervult hierin een financieringsfunctie, specifiek voor duurzame initiatieven. De RUD fungeert als uitvoerend orgaan voor het vergunningen beleid.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

3.8. Plattelandsontwikkeling

Onder dit programma vallen de activiteiten die bijdragen aan een 'excellent platteland'. Via een programmatische aanpak wordt 'plattelandsontwikkeling' op een integrale wijze vormgegeven. De opgaven op het vlak van natuur en landschap hangen samen met maatschappelijke doelen op het vlak van water, landbouw, leefbaarheid, toerisme en recreatie en monumenten (ook grensoverschrijdend). Rode draad in dit programma is vermaatschappelijking en kwaliteitsversterking; het versterken van betrokkenheid en participatie van burgers en bedrijven bij de opgaven in het buitengebied.

De in de programmabegroting opgenomen producten Toerisme en recreatie (1.2.7.), Monumenten (2.2.3.), Water (3.6.1.), Natuur (3.8.1.), Landschapsparken en vermaatschappelijking (3.8.2.) en Landbouw (3.8.3.) dragen bij aan plattelandsontwikkeling en het is dé opgave om de verschillende doelen in synergie te realiseren.

De afgelopen Statenperiode is al ingezet op de ontwikkeling van het platteland en zijn resultaten bereikt. Er blijven echter ook nu nog opgaven op het gebied van ruimte, natuur en landschap, economie en milieu. Door de klimaatverandering hebben we te maken met wateroverlast in landelijk en stedelijk gebied en verdroging. De aanbevelingen uit de lerende evaluatie van het natuurpact (afspraken met het Rijk over de opgave natuur) door het Planbureau Leefomgeving worden landelijk vertaald in een plan van aanpak. Dit vraagt om een proactieve inbreng en het vertalen van aandachtspunten voor het Limburgse beleid, zoals het concreter uitwerken van het versterken van de maatschappelijke betrokkenheid bij natuur en het met elkaar verbinden van natuur en economie, het versterken van de Vogel Habitat Richtlijn soorten (VHR-soorten) buiten en binnen het Nationaal Natuur netwerk (NNN) (in Limburg de goudgroene natuurzone) om het in goede staat van instandhouding brengen van de resterende 35% van de biodiversiteitsdoelen te bereiken. Dit in combinatie met een toekomstbestendige ontwikkeling en innovatie van de landbouw- en toeristische en recreatieve sector vormen uitdagingen voor het platteland. Om hier duurzame oplossingen voor te vinden is meer dan voorheen de betrokkenheid van en samenwerking met bedrijfsleven en diverse ketenpartijen van belang.

Wat willen we bereiken?

We willen dat het Limburgse platteland ook op de langere termijn een uitstekende omgeving is om te wonen, werken en recreëren. Daarvoor willen we dat Limburg haar economisch krachtige positie van de land- en tuinbouw behoudt en versterkt via specialisatie, differentiatie en nieuwe verdienmodellen. Daarnaast is het Limburgse landschap in al haar diversiteit een toeristisch economische drager op zich. Om die reden willen we dat kennis, betrokkenheid en participatie van burgers, bedrijven en gemeenten bij de realisatie van de plattelandsopgaven wordt ingezet en versterkt. We willen de biologische diversiteit in standhouden en herstellen, en realiseren daarvoor een duurzame ecologische structuur in de goudgroene natuur, met bijzondere aandacht voor de instandhouding en kwaliteitsverbetering van de Natura 2000-gebieden en bedreigde soorten. Monumenten willen we duurzaam behouden. De Nationale parken, het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de Grensparken willen we versterken. Wij zetten in op een efficiënte en professionele uitvoering van onze taken op grond van de Wet natuurbescherming en de programmatische aanpak stikstof. Daarnaast hebben we oog voor de invloed van landbouwemissies op de leefkwaliteit alsmede de toenemende leegstand door de gestage afname van het aantal landbouwbedrijven.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Het Limburgse landelijke gebied biedt ruimte voor landbouwontwikkeling en nieuwe economische dragers in combinatie met een afname van de milieubelasting (emissies) door de landbouw.

Criterium 2: De karakteristieke Limburgse natuur- en landschapswaarden (habitattypen en soorten) worden behouden en verbeterd.

Criterium 3: Bij de Limburgse natuurgebieden die met provinciale subsidie worden beheerd is de omgeving nadrukkelijk betrokken en nieuwe dragers van economische ontwikkelingen dragen hier aan bij.

Wat hebben we bereikt?

In 2018 is verder gewerkt aan het realiseren van een 'excellent buitengebied' als onderdeel ter versterking van het vestigingsklimaat in Limburg. Daarbij is ingezet op het versterken van de biodiversiteit, herstel en behoud van de natuur- en landschapswaarden als onderdeel van een integrale opgave voor het buitengebied en met aandacht voor betrokkenheid en participatie van burgers en bedrijven.

Een belangrijk instrument in de versterking van een excellent buitengebied met aandacht voor participatie van burgers, bedrijven en andere partijen is de aanpak via de PiO-Projecten: Platteland in Ontwikkeling. De PiO-projecten worden voorbereid en uitgevoerd in samenwerking met alle partijen in het gebied en dragen bij aan de integrale doorontwikkeling van gebieden. In totaliteit is in 2018 35,3 ha nieuwe natuur gerealiseerd en 99,2 ha ingericht. Dit is onder andere gerealiseerd via oplevering van projecten als Heidsche Peel en Sarsven en de Banen. Ook zijn percelen ingericht bij Herkenboscherbroek. Andere projecten zijn in de voorbereidende fase, zo is bijvoorbeeld de intentieverklaring Weerterland ondertekend.

Naar aanleiding van het onderzoek van de Wageningen University & Research (WUR) naar natuurwaarden *buiten* goudgroene natuurgebieden in Limburg, is een herijking in de realisatie van de resterende ontwikkelopgave natuur (via het programma PiO) *binnen* de goudgroene natuur met een focus op Natura2000 en de voor Limburg prioritair bedreigde diersoorten doorgevoerd. Op basis van een expert judgement heeft de WUR aangegeven, dat deze strategie het meest effect heeft voor de versterking van de Europees beschermde soorten en habitats van de natuur in Limburg. De 25.380 hectare *buiten* de goudgroene natuur draagt weliswaar minder bij aan de instandhoudingsdoelstellingen van N2000 maar is wel degelijk van belang voor de doelen op het vlak van vermaatschappelijking van natuur, energie, landschap, cultuurhistorie, toerisme, recreatie, waterberging en koolstofvastlegging.

In 2018 zijn vier Natura 2000 beheerplannen in procedure gebracht, waarvan er twee zijn vastgesteld. We lopen achter bij het geplande aantal opgeleverde beheerplannen vanwege verschillende oorzaken. Onder andere vertraging in onderzoeksuitkomsten, tijdsdruk bij partners in de planprocessen (waterschap, terreinbeheerders, gemeenten) en verandering in landelijke kaders (Veegbesluit, validatie-eisen, PAS-ontwikkelingen).

Vanuit het Programma Aanpak Stikstof (PAS) is een subsidieregeling opengesteld. Voor deze regeling is in 2018 het subsidieplafond vastgesteld op € 16 mln. Daarnaast is in 2018 ook het Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 (POP 3) opengesteld voor niet-productieve

investeringen hydrologische maatregelen PAS. Hiermee wordt de mogelijkheid van Europese cofinanciering voor PAS-maatregelen optimaal benut.

De ontwikkelingsruimte voor de periode 2015-2018 is in 6 van de 21 stikstofgevoelige N2000-gebieden lokaal geheel benut. Naar aanleiding van de juridische procedures bij de Raad van State en het Europees Hof is besloten de 40% ontwikkelingsruimte die beschikbaar is voor de periode 2018-2021 nog niet vrij te geven. Wel is besloten om door te gaan met vergunningverlening op grond van de restanten van de ontwikkelingsruimte van de periode 2015-2018.

In 2017 hebben beroepen tegen het PAS er toe geleid dat de Raad van State vragen aan het Europees Hof heeft gesteld over de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn in relatie tot het PAS. Op 7 november 2018 heeft het Hof uitspraak gedaan, waarbij de belangrijkste constatering is dat een Programmatische Aanpak toelaatbaar is, maar dat de Nationale rechter dit inhoudelijk moet toetsen. Deze toetsing vindt plaats door de Raad van State in de eerste helft van 2019. De definitieve uitspraak van de RvS wordt verwacht medio mei 2019.

Onderdeel van de uitvoering van de maatregelen, genoemd in de PAS-gebiedsanalyses en de N2000-plannen, zijn de onderzoeken die nodig zijn om in een aantal Natura 2000-gebieden inzicht te krijgen welke aanvullende natuurherstelmaatregelen nodig zijn. In 2019 zullen er in dit kader een aantal onderzoeken worden uitgevoerd.

Ten aanzien van het beheer van natuurgebieden (zowel de N2000-gebieden en overige natuurgebieden), agrarisch natuurbeheer en landschapselementen zijn subsidies verleend met gebruikmaking van beschikbare Europese middelen. Op deze manier worden beeldbepalende landschapselementen in stand gehouden en een bijdrage geleverd aan de recreatief-economische waarde van het buitengebied. Het landelijke gebied en de kwaliteit daarvan is echter niet alleen een verantwoordelijkheid van de provincie. Het is van de gehele samenleving; inwoners, ondernemers en overheden. Om die reden is in 2018 een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden te komen tot een Landschapsfonds. Op basis van het verschenen adviesrapport hebben GS, onder voorwaarde van draagvlak onder en cofinanciering door derden, medewerking toegezegd; in de vorm van een eenmalig bijdrage van €0,5 mln.

Voorwaarde voor bovenstaande subsidieverlening voor natuur en landschap is dat de gebieden openbaar toegankelijk moeten zijn, dit om de beleefbaarheid van natuur en landschap te vergroten. Ook via ondersteuning aan de drie Nationale Parken (Groote Peel, Meinweg en Maasduinen), het Nationaal Landschap Zuid-Limburg en de grensparken (Kempenbroek, Maas-Swalm-Nette, Drielandenpark en Rivierpark Maasvallei) wordt de omgeving actief betrokken bij natuur en landschap. In deze parken wordt uitvoering gegeven aan samenwerkingsprojecten en wordt ingezet op het versterken van de betrokkenheid en participatie van burgers, bedrijven en de andere partners. In het kader van deze samenwerking heeft, in samenwerking met alle parken, in 2018 een provincie brede Beleefweek plaatsgevonden.

Ten behoeve van het benutten en uitbouwen van een breed draagvlak voor de kwaliteit van het landschap worden initiatieven van particulieren, MKB en andere partners gesteund. Enerzijds gebeurt dit door de inzet van Europees gefinancierde programma's als LEADER. Anderzijds worden initiatieven als Groene Helden, Limburgers Bijeen voor Bijen en Schone Maas ondersteund. Deze ondersteuning kan bestaan uit financiële ondersteuning, maar ook facilitering door inzet van kennis en netwerk.

Vanuit de Wet natuurbescherming zijn GS het bevoegd gezag voor N2000-vergunningen, kapvergunningen, herplantbeschikkingen, faunabeheerplannen, tegemoetkomingen in faunaschade en ontheffingen in het kader van soortenbescherming.

Ook dier- en plantensoorten horen bij de karakteristieke Limburgse landschapswaarden. In 2018 is gewerkt aan het verbeteren van leefgebieden voor verschillende diersoorten. Daarnaast is onderzoek gedaan naar de verspreiding, aantallen en trends, van bedreigde soorten met als doel om de oorzaken van achteruitgang te achterhalen en maatregelen te treffen. Deze verzamelde gegevens dienen als goede basis voor het uitvoeren van concrete maatregelen in de PiO projecten en in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg. Naast de wettelijke opgaven die wij hebben voor de bescherming van soorten, hebben we gewerkt aan het vergroten van de kennis met betrekking tot de verspreiding en de voorwaarden voor bescherming van soorten. Daardoor wordt het voor initiatiefnemers in een vroeg stadium van plannen en projecten duidelijk met welke soorten rekening gehouden dient te worden. Daar waar met actieve soortenbescherming wordt gewerkt aan het behoud van soorten, is de achteruitgang gestopt en treedt er bij een aantal soorten weer een licht herstel op. In 2018 is in de Subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied Limburg (SILG) een paragraaf opengesteld voor het cofinancieren van maatregelen in dit verband.

Ten aanzien van de uitvoering van het Limburgse landbouwbeleid is de “Subsidieverordening Plattelandsontwikkelings-programma 2014-2020 Limburg (POP3)” een belangrijk instrument. Zowel structuurversterkend als binnen de uitvoeringsagenda Vitale Veehouderij voor een gezonde en duurzame leefomgeving (LLTL 2.0 bronmaatregelen PAS) en ten gunste van de innovatie en modernisering van agrarische bedrijven hebben deze POP3-regelingen effect gehad.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	3.8.1. Natuur
Programmalijn	3.8. Plattelandsontwikkeling, natuur en landschap
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Uitvoering gebiedsgerichte PiO projecten. Rol Provincie: <i>ondernemer, projecttrekker, partner, financier, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De PiO-projecten zijn in uitvoering. Dit houdt in dat, in de meeste gevallen, de scope van het project bepaald is en contact met derden wordt opgebouwd.	2,3
2. Functieverandering van gronden met de functie landbouw naar natuur in goudgroene gebieden o.a. door particulieren en natuurorganisaties. Rol Provincie: <i>ondernemer, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Via de subsidieregeling SKNL en via aankopen door het grondbedrijf zijn sinds de peildatum op 1 april 2017 102 hectares gerealiseerd. Hiervan is 35,5 ha in 2018 gerealiseerd.	3
3. Inrichtingsmaatregelen voor het omzetten van landbouwgrond naar natuur. Rol Provincie: <i>ondernemer, projecttrekker, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Door middel van de subsidieregeling SKNL en via inrichting door de provincie zijn sinds de peildatum 1 april 2017 216 hectares ingericht. Hiervan is 99,2 ha ingericht in 2018.	3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>4. Uitvoering van PAS-maatregelen voor de instandhouding en ontwikkeling van de Natura 2000-gebieden inclusief bedreigde soorten en behoud van ontwikkelruimte voor bedrijven plus verkeer & vervoer.</p> <p>Rol Provincie: <i>opdrachtgever, subsidiënt, ondersteuner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd</p> <p>Uitvoering natuurherstelmaatregelen:</p> <p>In 2018 is de uitvoering van PAS-maatregelen voortgezet. Het subsidieplafond voor de Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap Limburg 2015 (SKNL) is in augustus 2018 op € 16 mln. vastgesteld. Dit bedrag is ingezet voor subsidieverlening voor de uitvoering van PAS maatregelen. In de PiO projecten wordt de uitvoering van PAS-maatregelen meegenomen.</p> <p>Daarnaast is in april 2018 de Subsidieverordening Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 Provincie Limburg (POP3) opengesteld voor niet-productieve investeringen voor hydrologische maatregelen PAS (paragraaf 5 van hoofdstuk 2). Op deze openstelling zijn geen aanvragen binnengekomen. Daarom is deze regeling in december opnieuw opengesteld voor hydrologische maatregelen PAS. Aanvragen op grond van deze Subsidieverordening konden worden ingediend tot en met 24 januari 2019.</p> <p>Ontwikkelingsruimte:</p> <p>De ontwikkelingsruimte voor de periode 2015-2018 is in 6 van de 21 stikstofgevoelige N2000-gebieden lokaal geheel benut.</p> <p>Naar aanleiding van de juridische procedures bij de Raad van State en het Europees Hof is besloten de 40% ontwikkelingsruimte die beschikbaar is voor de periode 2018-2021 nog niet vrij te geven. Wel is besloten om door te gaan met vergunningverlening op grond van de restanten van de ontwikkelingsruimte van de periode 2015-2018.</p> <p>Rechtspraak:</p> <p>In 2017 hebben beroepen tegen de PAS er toe geleid dat de Raad van State vragen aan het Europees Hof heeft gesteld over de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn in relatie tot de PAS. Op 7 november 2018 heeft het Hof uitspraak gedaan, waarbij de belangrijkste constatering is dat een Programmatische Aanpak toelaatbaar is, maar dat de Nationale rechter dit inhoudelijk moet toetsen. Deze toetsing vindt plaats door de Raad van State in de eerste helft van 2019.</p>	<p>3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>N2000-plannen: In 2018 zijn vier Natura2000-plannen in ontwerp en daarvan twee ook definitief vastgesteld. De plannen voor de overige N2000-gebieden zijn volop in voorbereiding. Het werkprogramma 2017-2018 wordt daardoor in 2019 afgerond. Voor het N2000-plan Peelvenen is een beroep tegen de vrijstellingsregeling voor agrarische grondwateronttrekkingen door de Rechtbank gehonoreerd.</p>	
<p>5. Het onder gecertificeerd natuurbeheer houden en/of brengen en openbaar toegankelijk houden van de goudgroene natuur. Rol Provincie: <i>subsidiënt, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. In 2018 zijn aflopende subsidiecontracten verlengd en zijn nieuwe arealen onder contract gebracht. De openstelling van de terreinen is verplicht op grond van voorwaarden in de subsidieverordening.</p>	3
<p>6. Het uitvoeren en subsidiëren van agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Rol Provincie: <i>subsidiënt, bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. Wij hebben aan Natuurrijk Limburg beschikkingen verleend om contracten voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer af te sluiten en de deelnemers te begeleiden. De contracten lopen van 2016 t/m 2021. De beheerders dragen bij aan het behoud en de versterking van het Limburgse agrarische landschap en de agrarische natuur. In 2018 hebben wij met Rijksgeld een aanvullende beschikking verleend voor in totaal € 1,48 mln. voor de jaren 2019 t/m 2021. Deze middelen worden ingezet voor boerenlandvogels en met name de patrijs. Deelnemers aan oude regelingen zijn voor een groot deel overgestapt en lid geworden van Natuurrijk Limburg.</p>	3
<p>7. Zorgdragen voor het nemen van de nodige maatregelen voor het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van bedreigde soorten, met prioriteit voor soorten waarvoor Limburg van groot belang is. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, subsidiënt, opdrachtgever</i></p>	<p>Gerealiseerd. We hebben in 2018 aan verschillende partijen zoals terreinbeheerders, Waterschap Limburg en groene bureaus subsidies of opdrachten verleend ten behoeve van projecten die hebben bijgedragen aan het behoud of herstel van 27 bedreigde Limburgse soorten. In 2018 hebben wij een overzicht gemaakt van de genomen maatregelen en de resultaten daarvan van de afgelopen vijf jaar en aan provinciale staten toegestuurd.</p>	2
<p>8. Wettelijke taakuitvoering Wet natuurbescherming (verlenen ontheffingen en vergunningen in dienst van de opgaven en doelstellingen van het Limburgse natuurbeleid) en Omgevingsverordening voor</p>	<p>Deels gerealiseerd. We hebben de achterstand in de vergunningverlening voor de PAS nauwelijks kunnen inlopen. Positief is dat er dynamiek in de landbouwsector is die maakt dat er nieuwe aanvragen binnenkomen. De onduidelijkheid rond</p>	1, 2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>Goudgroen. Rol Provincie: bevoegd gezag, adviseur, opdrachtgever.</p>	<p>het overeind blijven van de PAS als inhoudelijk en juridisch fundament onder de vergunningverlening ten behoeve van de regulering van de stikstofdepositie op Natura2000 gebieden is ook na de uitspraak van het Europese Hof op 7 november 2018 gebleven. Wij hebben de afspraken uit het Programma Aanpak Stikstof via de vergunningverlening verder uitgevoerd. Rekening houdend met de eerdere uitspraken van de Raad van State met betekenis voor de vergunningverlening voor ontwikkelingen met een belasting van minder dan 0,05 mol op relevante natuurgebieden. De onderzoeken naar de effectiviteit van gecombineerde luchtwassers heeft deels geleid tot aanhouden van vergunningaanvragen of stagnatie door aanpassing naar een ander emissiesysteem. Behandeling van de aanvragen blijft daarmee alles bij elkaar zeer arbeidsintensief. Voor de ontheffingen in het kader van de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming is de werkdruk hoog, maar zijn we er nog in geslaagd om –een enkele uitzondering daargelaten- ons oordeel (ontheffing, beoordeling melding etc.) tijdig te geven. Dat was vooral bij meerdere renovatieprojecten van woningcorporaties van belang. De uitvoering van de maatregelen in het kader van de Wet natuurbescherming is vaak bepalend voor de voortgang van het totale, complexe renovatietraject, waar ook andere overheidsdoelen inzake asbestsanering, verduurzaming en levensloopbestendigheid moeten worden gerealiseerd. Hoewel de inkomsten uit leges voor de PAS-aanvragen dit jaar iets hoger uitvallen dan vorig jaar, is de conclusie opnieuw dat de inkomsten achterblijven bij de raming. Het verschil is echter duidelijk minder groot dan in 2017. Zoals toegezegd bij de Eindejaarsbijstelling 2018 gaan we in 2019 opnieuw kijken naar de uitgangspunten en de doelstellingen die ten grondslag hebben gelegen aan de legesverordening.</p>	
<p>9. Het laten nemen van preventieve maatregelen om faunaschade te voorkomen.</p>	<p>Gerealiseerd. Om faunaschade te voorkomen hebben we met agrariërs en wildbeheereenheden geïnvesteerd in</p>	<p>1,3</p>

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
Rol Provincie: <i>subsidiënt</i>	herstel en onderhoud van schrikdraadrasters om wilde zwijnen te weren van landbouwgronden. In 2018 hebben we in interprovinciaal verband bijgedragen aan onderzoek naar methoden voor faunaschadepreventie, onder meer naar de mogelijkheden dassenschade te voorkomen door andere maïsrassen te kiezen.	
10. Het laten uitvoeren van het faunabeheerplan en ondersteunen faunabeheereenheid Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De faunabeheereenheid Limburg is financieel ondersteund in het uitvoeren van het goedgekeurd faunabeheerplan. In 2018 hebben we aanvullende deelplannen goedgekeurd voor het beheer van kauwen, zwarte Kraaien en spreeuwen en hebben we ontheffingen verleend voor de uitvoering van deze plannen. Met de faunabeheereenheid werd samengewerkt in het intensiveren van het beheer van wilde zwijnen met het oog op de dreiging van Afrikaanse Varkenspest.	1
11. Beslissen op verzoeken voor tegemoetkoming in faunaschade Rol Provincie: <i>bevoegd gezag, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. We hebben in 423 gevallen tegemoetkomingen in faunaschade verleend voor een bedrag van € 456.251. Met Fontys GreenTechLab werd samengewerkt in het verbeteren van de taxatietechniek met drones.	1
12. Uitvoeren van plan voor kennisuitwisseling jagers en laagdrempeliger en goedkoper maken van de jachtopleiding. Rol Provincie: <i>subsidiënt</i>	Gerealiseerd. We hebben het project “continuïteit faunabeheer” van de Limburgse wildbeheereenheden ondersteund. In 2018 richtte dit project zich op kennisuitwisseling ten aanzien van het beheer van wilde zwijnen en het oprichten van “schadetafels” met andere beheerders. Onderdeel van dit project is het mentorproject, waarin nieuwe jagers worden ondersteund in het financieren van de jachtopleiding en de gelegenheid krijgen om ervaring op te doen met faunabeheer in een Limburgse faunabeheereenheid.	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 2, 3, 4, 7	Aantal PIO-projecten opgestart.	19	19	19	2018
1,2	Hectares functieverandering naar (goudgroene) natuur (de realisatie van 2600 ha ontwikkelopgave tot 2027).	1.259*	1.361	2.600	2027

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streefwaarde	Jaar
	Streefwaarde is PS 2013, startwaarde is 1-4-2017.				
1,2	Hectares ingericht voor (goudgroene) natuur (onderdeel van de realisatie van 3400 ha inrichtingsopgave). Streefwaarde is PS 2013, startwaarde is 1-4-2017.	1.550*	1.766	3.400	2027
4	Percentage PAS-maatregelen in uitvoering (ca.28% is afgerond).	ca. 37% in uitvoering	Ca. 60% in uitvoering	ca. 45 %	2018
5	Oppervlakte in hectare met agrarisch natuurbeheer (binnen goudgroen).	260	116	260	2018
6	Hectares gesubsidieerde natuur en landschapsbeheer in zilver- en bronsgroen.	2.340	2.519	2.340	2018
5	Oppervlakte met (goudgroen) natuurgebiedenbeheer.	33.000	33.600	33.500	2018
4, 7, 8	NB-wet: aantal vastgestelde beheerplannen N2000.	7	9	13	2018
4, 7, 8	Soortenbescherming: aantal soorten per jaar waarvoor opdracht of subsidie wordt verleend.	6	27	25	2018
8	Het binnen de wettelijke proceduretermijn verlenen van beschikkingen i.h.k.v. de Wet natuurbescherming:	44%		95%	2018
	▪ gebiedsbescherming;	84%		95%	2018
	▪ soortenbescherming.				

Toelichting prestatie-indicatoren

Voor de PiO projecten geldt dat de projecten allemaal zijn gestart. Deels bestaat dit uit nadere uitwerking van de uitgangspunten en opbouwen van een netwerk. Voor enkele projecten zijn reeds uitvoeringsovereenkomsten getekend of in voorbereiding.

Via de subsidieregeling SKNL en via aankopen door het grondbedrijf zijn sinds de peildatum op 1-4 2017 102 hectares gerealiseerd. Hiervan is 35,5 ha in 2018 gerealiseerd.

De voortgang van de herstelmaatregelen PAS is gebaseerd op de voortgangsinformatie die in 2018 landelijk is aangeleverd. De nieuwe voortgang zal eind april 2019 worden ingediend.

Voor het aantal vastgestelde beheerplannen geldt dat de streefwaarde niet is gehaald per einde 2018. Oorzaak is het resultaat van verschillende factoren waaronder een vertraging of fasering in onderzoeksuitkomsten, tijdsdruk bij de partners in de planprocessen (Waterschap, terreinbeheerders, gemeenten) en verandering in landelijke kaders (Veegbesluit, validatie-eisen, PAS-ontwikkelingen).

Het oppervlak agrarisch natuurbeheer in de goudgroene zone is verminderd. De reden hiervoor is dat oude contracten beëindigd zijn en de inzet verschuift van goudgroen naar relevante natuur- en landschapselementen in aangewezen agrarische zoekgebieden.

Product	3.8.2. Landschaps Parken en Vermaatschappelijking
Programmalijn	3.8. Plattelandsontwikkeling, natuur en landschap
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Wij ondersteunen de Nationale parken, het Nationaal Landschap Zuid-Limburg (NLZL) en de Grensparken bij het versterken van betrokkenheid en participatie van burgers, partners en bedrijven. Rol Provincie: <i>subsidiënt, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Financiële en inhoudelijke/ ambtelijke ondersteuning heeft plaatsgevonden. In samenwerking met scholen, vrijwilligers, burgers, bedrijven en andere partners is gewerkt aan het versterken van de betrokkenheid en participatie bij de Nationale Parken. Een goed voorbeeld is de Beleefweek 2018 die, in navolging van 2017, georganiseerd binnen het Nationaal Landschap Zuid-Limburg, dit jaar ook in samenspraak/ samenwerking tussen NLZL met de Nationale Parken is georganiseerd.</p> <p>Daarnaast hebben we een faciliterende rol vervuld bij de oprichting en uitbouw in de regio Maasduinen van een Coöperatie Particuliere Grondeigenaren. Deze levert nieuwe input voor het huidige transitieproces van de Nationale Parken in Limburg.</p>	2, 3
<p>2. Realisatie meerjaren (uitvoerings) programma Nationale Parken. Rol Provincie: <i>opdrachtgever, regisseur, subsidient</i></p>	<p>Gerealiseerd. Voor 2018 is er, gelijk voorgaande jaren gewerkt met een jaarlijks uitvoeringsprogramma per park. Onder aansturing van de voorzitters is er in 2018 gewerkt aan de daadwerkelijke uitvoering van de hierin benoemde projecten. Daarnaast zijn per park verdere initiatieven genomen om de transitie van de Nationale Parken verder te concretiseren.</p>	2, 3
<p>3. Opstellen en realisatie Uitvoeringsplan Nationaal Landschap Zuid-Limburg. Rol Provincie: <i>opdrachtgever, regisseur, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. Voor het Nationaal Landschap Zuid-Limburg is 2018 te bestempelen als een overgangsjaar. Van het 10 punten plan zijn we overgestapt naar het uitvoeringsprogramma "Landschap in het hart van de samenleving". Dit programma is tot stand gekomen voor en door de regio Zuid-Limburg. In dit programma zijn de (toekomstige) maatschappelijke ontwikkelingen in kaart gebracht en vertaald naar hefboomprojecten. Met dit programma wil de regio het unieke landschap, de biodiversiteit en de cultuurhistorie versterken en verbinden met de maatschappelijke opgave.</p>	2, 3
<p>4. Gezamenlijk beheer van natuurgebieden in internationaal Rivierpark Maasvallei; het uitvoeren van</p>	<p>Gerealiseerd. Het jaarprogramma 2018 als onderdeel van de samenwerkingsovereenkomst Rivierpark</p>	2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>de samenwerkingsafspraken uit de samenwerkingsovereenkomst fase 2 2017-2022. Rol Provincie: <i>subsidiënt</i></p>	<p>Maasvallei 2017-2022 is uitgevoerd. De projecten hebben betrekking op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ exploitatie grensoverschrijdende veerponten; ▪ grensoverschrijdend wandel en fietsroutenetwerk; ▪ integratie gidsen en vrijwilligers; ▪ afstemmen natuurbeheer en ontwikkeling; ▪ grensoverschrijdend zwerfvuil; ▪ het vermarkten en de communicatie over het grensoverschrijdend Rivierpark Maasvallei. 	
<p>5. Uitvoering van grensoverschrijdende projecten en samenwerkingsprogramma's op het gebied van natuur, water en landschap met behulp van Europese cofinanciering. Rol Provincie: <i>subsidiënt, opdrachtgever, partner, regisseur en co-financier</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In de grensparken zijn de grensoverschrijdende samenwerking en uitvoering van projecten met EU-subsidie voortgezet. Voor continuering daarvan en initiëring van nieuwe vergelijkbare EU-projecten, is aan Grenspark Maas-Swalm-Nette (MSN) een subsidie verleend voor de periode 2019-2022.</p> <p>Voor het Drielandenpark hebben we samen met de andere partners uit België, Duitsland en Limburg de eerste stappen gezet voor continuering van de grensoverschrijdende samenwerking en projectacquisitie over de periode 2020-2023.</p> <p>Bij Kempenbroek wordt uitvoering gegeven aan het samenwerkingsprogramma (waterberging, landbouw en klimaatadaptatie) en is een aanvraag voor UNESCO-status Mens en Biosphere in voorbereiding.</p>	2, 3
<p>6. Uitvoering mogelijk maken van maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen uit de natuurvisie door (procesmatige) ondersteuning. Rol provincie: <i>subsidiënt, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>We ondersteunen IVN-professionals, IVN vrijwilligers, IKL, en de Limburgse Milieufederatie, voor het initiëren en begeleiden van maatschappelijke initiatieven die bijdragen aan provinciale doelen voor natuur, landschap, landbouw, leef- en vestigingsklimaat en de Sociale Agenda Limburg.</p> <p>Dat doen we steeds vaker op projectmatige basis, zodat de aansluiting bij het (brede) provinciale beleid beter wordt. Concrete projecten uit 2018:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de Groene Helden stimuleringsprijs; deze leidt tot ca. 30 MKB/burgerinitiatieven; ▪ LIVES (Litter Free Rivers and Streams, de voortzetting van Schone Maas als Interregproject; ▪ Nederland Zoemt/ Limburg Zoemt, een 	2, 3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>samenwerkingsproject gericht op het bloemrijker maken van het platteland;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de subsidieregeling POP-LEADER, voor ondernemers met het landschap die de lokale gemeenschap betrekken. Dit jaar zijn ca 10 LEADER projecten ingediend; ▪ we hebben geparticipeerd in het Rijksprogramma “de kracht van de Groene Vrijwilliger”; ▪ ook is samenwerking uitgebouwd met nieuwe organisaties, zoals groene MBO onderwijskoepel Citaverde, en met diverse organisaties en ondernemers/burgers op thema's als bijen en voedselbossen. 	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1, 3	Gemeenten in Zuid-Limburg nemen deel aan het uitvoeringsplan Nationaal Landschap Zuid Limburg.	10	5	10	2018
1, 2	Uitvoering meerjarenplannen en hierbij behorende projecten voor de drie Nationale Parken.	0	3	3	2018
1, 4, 5	Bijdrage leveren aan de samenwerking en (Interreg) projecten van de grensoverschrijdende parken (Drielandenpark, Maas-Swalm-Nette en Kempen-Broek) inclusief Rivierpark Maasvallei.	1	1	1	2018
5	Met EU-parken en dierentuinen in Europa, GaiaZoo en stakeholders uitvoering geven aan het Interregproject inzake wildlife economy. (Indien de ingediende aanvraag van 2017 wordt gehonoreerd).	1	0	1	2018
6	Ondersteuning initiatieven van particulieren, MKB en andere partners.	3	6	6	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

- Het nieuwe uitvoeringsprogramma ‘Landschap in het hart van de samenleving’ is door vijf maatschappelijke organisaties opgepakt: VVV, LLTB, IKL, WL en NaLi werken samen met de Provincie in de ‘schakelkast’ met als doel om maatschappelijke projecten versneld tot uitvoering te brengen. Ook gemeenten hebben een inhoudelijke bijdrage geleverd bij het opstellen van het uitvoeringsprogramma.
- Met het landelijke programmaplan ‘Naar Nationale Parken van wereldklasse’ is er landelijk een nieuwe energieboost gegeven aan de Nationale Parken (NP). Dit plan vormde de onderlegger van de ‘transitie van de Nationale Parken’. Met de drie nieuwe voorzitters van de NP is er ook in Limburg vanaf eind 2016 verder gewerkt aan deze transitie. De deelname vanuit Limburg aan de verkiezing ‘Mooiste natuurgebied van Nederland’ was hiertoe een eerste opstap. Onduidelijkheden omtrent de ambitiecriteria welke vervat zouden worden in een nieuwe Standaard voor de Nationale Parken, heeft ertoe geleid dat er geen meerjarig uitvoeringsprogramma is vastgesteld, maar dat er jaarlijks een uitvoeringsprogramma met partijen is afgesproken. Aan deze afspraken is jaarlijks gewerkt/ uitvoering gegeven.
- Het Interreg V-A-project *Cultuurgeschiedenis Digitaal* van Grenspark MSN was gedurende het hele jaar in

Toelichting prestatie-indicatoren

uitvoering (doorlooptijd tot medio 2019). Daarbij is in samenwerking met toeristische organisaties gewerkt aan marketing en streekpromotie. Beoogde app en website zijn gerealiseerd. (ii) In het Interreg V-A-project *Natuur- en Bosbrandpreventie* van Grenspark MSN (doorlooptijd tot 2020) zijn in samenwerking tussen Duitse en Nederlandse bos- en natuurbeheerders en brandweerkorpsen risicobeheerplannen voor de regio Maasduinen voorbereid (Maasduinen-Noord, -Midden en -Zuid), die in 2019 definitief worden. (iii) In samenwerking met haar partners en relevante externe organisaties heeft Grenspark MSN gewerkt aan de voorbereiding van een volgende Interreg-projectaanvraag.

- In maart 2019 wordt duidelijk of de call voor projectaanvraag “Wildlife economy” door Europa wordt gehonoreerd.
- De initiatieven die zijn ondersteund betreffen de initiatieven van de IVN-professionals, IVN vrijwilligers, Milieufederatie. De projecten zijn Groene Helden, LIVES en Limburgers Bijeen voor Bijen.

Product	3.8.3. Landbouw
Programmalijn	3.8. Plattelandsontwikkeling, natuur en landschap
Portefeuillehouder	Mackus

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Structuurversterking met integrale omgevingseffecten. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. We hebben in het kader van de “Subsidieverordening Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 Limburg (POP3) §4 “Investerings in infrastructuur voor ontwikkeling, modernisering of aanpassing van landbouwbedrijven” open gesteld. Beoordeling van de aanvragen (vijf stuks) vindt begin 2019 plaats.	2
2. Instrumenten / showcases herstructurering. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. In het kader van de aanpak Schone Stallen is de Uitvoeringsagenda Vitale Veehouderij voor een gezonde en duurzame leefomgeving opgesteld waarin zes relevante sporen bij elkaar komen. Ten behoeve van de warme sanering varkenshouderij is een voorbereidende verkenning uitgevoerd ten behoeve van de aanpak welke onder verantwoordelijkheid van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) wordt uitgewerkt.	1,2
3. Duurzaam produceren. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. We hebben het kader van de “Subsidieverordening Plattelandsontwikkelingsprogramma 2014-2020 Limburg (POP3) §2a” Fysieke investeringen voor innovatie en modernisering van agrarische bedrijven”, §2b “Emissie naar grondwater”, §3 “Fysieke investeringen in verduurzaming van agrarische	1,2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	ondernemingen van jonge landbouwers (JOLA) opengesteld, waarbij 62 projecten hebben ondersteund.	
4. Showcases integrale aanpak knelpunten en ontwikkelkansen vitaal platteland. Rol Provincie: <i>ondersteuner, procesmanager, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. Voor doorontwikkeling in monumentale hoeves zijn casusteams ingericht en tevens extra middelen beschikbaar gesteld. Daarnaast wordt via de aanpak Pionieren in een aantal gebieds-projecten op een integrale wijze gewerkt aan de aanpak van meervoudige problemen in het platteland hierbij komen de belangen van natuur, water, landschap en de land en tuinbouw aan de orde komen.	1,2

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Aantal ha t.b.v. structuurverbetering met integrale omgevingseffecten (projecten via POP 3).	2500 ha	11.227 ha	2.750 ha	2018
2	Aantal showcases t.b.v. herstructurering glastuinbouw en intensieve veehouderij.	0	6	2	2018
3	Aantal projecten inzake Duurzaam produceren (projecten via POP 3 onderdeel bedrijfsvernieuwing).	20	69	30	2018
4	Showcases integrale aanpak knelpunten en ontwikkelkansen vitaal platteland.	1	25	5	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Ad 1) In 2017 was de uiteindelijke prestatie aanzienlijk groter dan verwacht wat zijn doorwerking heeft in de eindwaarde 2018. Bij de formulering van de startwaarde 2018 was geen rekening gehouden met de eindwaarde 2017. Als gevolg van het '2017 effect' is de streefwaarde 2018 ver overschreden.

Ad 3) Het aantal gehonoreerde projecten POP 3 is hoger uitgevallen dan aanvankelijk verwacht (24 i.p.v. 10). Bovendien is via een aantal (20) projecten Platteland in uitvoering (PIO) en de inzet van casusteams bij 5 projecten in Z-Limburg een bijdrage geleverd aan duurzaam produceren waardoor in totaal 49 projecten in 2018 zijn ondersteund hetgeen leidt tot het totaal aantal van 69.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 3.8 Plattelandsontwikkeling	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.8.1. Natuur	35.676	-4.014	31.662	32.113	-451	N
3.8.2. Landschapsparken	831	-435	396	377	19	V
3.8.3. Landbouw	3.310	528	3.838	3.803	35	V
	39.817	-3.921	35.896	36.293	-397	N
<i>Personele lasten</i>	5.773	0	5.773	5.299	474	
<i>Kapitaallasten</i>	346	0	346	346	0	
Totaal lasten	45.936	-3.921	42.015	41.938	77	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
3.8.1. Natuur	38.435	-6.578	31.857	32.287	-430	V
3.8.2. Landschapsparken	71	-56	15	5	10	N
Totaal baten	38.507	-6.634	31.872	32.292	-420	V
Totaal saldo van baten en lasten	-7.429	-2.713	-10.143	-9.646	-497	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve DU Natuur	0	200	200	278	-78	
Reserve DU PAS	875	8.549	9.424	9.778	-354	
Totaal toevoegingen	875	8.749	9.624	10.056	-432	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Reserve DU Natuur	76	0	76	88	-12	
Reserve DU PAS	0	8.425	8.425	8.610	-185	
Reserve zilver brons groene natuur	340	0	340	340	0	
Totaal onttrekkingen	416	8.425	8.842	9.038	-197	
Saldo mutatie reserves	-459	-324	-782	-1.018	235	
Resultaat	-7.888	-3.037	-10.925	-10.664	-261	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 3.8. Plattelandsontwikkeling resteert een voordelig resultaat van € 0,26 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 0,02 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,4 mln. hogere lasten en € 0,42 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe.

3.8.1. Natuur

Binnen dit product is een nadelig resultaat behaald ad € 0,45 mln. Dit is veroorzaakt doordat er bij de eindejaarbijstelling teveel middelen ad € 0,46 mln. van het project Heidsche Peel en de Maasgaard zijn doorgeschoven naar 2019. Er was geen rekening gehouden met de nog te verrekenen personeelslasten 2018 en een grondaankoop die pas voor 2019 was voorzien. Daarnaast ligt de programmering van de uitvoeringskosten POP3 achter op de planning, waardoor een overschot is ontstaan van € 0,16 mln. Aan de inkomstenkant is een voordeel van € 0,43 mln. Dit betreft o.a. de ontvangen bijdragen van RVO in de uitvoeringskosten POP3 € 0,28 mln. van de Provincie. Per saldo ontstaat er een tekort van € 0,01 mln. welke via resultaatbestemming wordt teruggehaald uit 2019. De gerealiseerde leges-ontvangsten zijn € 0,10 mln. lager dan begroot. Oorzaak is nog steeds de afwachtende houding van de landbouwsector in relatie tot vergunningverlening Natuurbeschermingswet (o.a. effectiviteitsonderzoek luchtwassers). Dynamiek in de landbouwsector zorgt wel voor een licht stijgende trend in de vergunningsaanvragen de laatste maanden van 2018. De bij de decembercirculaire 2018 ontvangen middelen voor hydrologische maatregelen € 0,22 mln. waren niet begroot.

Ontwikkelpgave Natuur	Begroot 2014-2027	2014	2015	2016	2017	begrotingswijziging nav PiO nota 2017	2018	restant
uitgaven	203.226	-25.857	-29.884	-15.161	-12.943	-10.535	-10.068	98.778
inkomsten	-203.226	5.844	15.617	21.498	20.762	10.535	16.676	-112.294

3.8.2. Landschaps Parken en Vermaatschappelijking

Binnen dit product is een voordelig resultaat behaald van € 0,02 mln. Dit wordt o.a. veroorzaakt, omdat het beschikbare budget 2018 voor het project Nationaal Landschap Zuid-Limburg nog € 0,01 mln. niet volledig benut is. Het restant budget 2018 dient daarom overgeboekt te worden naar 2019 voor de afwikkeling van het project. Deze overboeking loopt via resultaatbestemming. Daarnaast zijn de budgetten voor nationale parken en vermaatschappelijking totaal € 0,01 mln. niet besteed, deze overboeking loopt via de Ontwikkelpgave natuur en is niet zichtbaar.

3.8.3. Landbouw

Het product 3.8.3 Landbouw heeft een voordelig saldo van € 0,04 mln. Dit voordelig saldo betreft:

- een tekort van het investeringsprogramma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2 2016-2019 ad. € 0,04 mln. In 2018 zijn meer opdrachten verleend dan aanvankelijk rekening mee was gehouden. Het tekort van € 0,04 mln. wordt verrekend met het hiervoor gereserveerde middelen in de begroting 2019;
- een lagere besteding van LLTL 2.0 bronmaatregelen PAS ad. € 0,08 mln. In 2018 zijn er voor deze regeling minder initiatieven van de grond gekomen dan aanvankelijk ingeschat, waardoor de onttrekking vanuit de reserve DU PAS ook lager is en dit budgettair neutraal verloopt.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Financiering	Grondbeleid
Wet Natuurbescherming	Garantie aan Nationaal Groenfonds	
	Lening aan Nationaal Groenfonds particuliere natuurontwikkeling	
	Lening aan Natuurlijk Limburg	
		Ontwikkelpgave Natuur

4.1. Bestuur

Dit programma gaat over goed, krachtig, integer en transparant bestuur, waarbij vanuit onze strategische koers de lobby naar Den Haag en Brussel, de relaties met de buurlanden, (inter)nationale fondsenwerving en samenwerking met onze bestuurlijke partners binnen en buiten Limburg voorop staan. Vanuit een dienstbare en actieve opstelling zoeken wij bij maatschappelijke opgaven de samenwerking met bestuurskrachtige gemeenten en vervullen wij onze toezichthoudende taken. Ook de rijkstaken van de Commissaris van de Koning vallen onder dit programma.

Als internationale grensprovincie bij uitstek wil Limburg de kansen van de grensoverschrijdende agglomeratie benutten, grensbarrières verminderen en economische relaties met landen en regio's verder weg aangaan.

Inzet van Europese fondsen in combinatie met de inzet van eigen middelen is nodig om onze provinciale beleidsambities te realiseren.

Wat willen we bereiken?

We realiseren de bestuurlijke opgaven doelgericht, kostenbewust en transparant vanuit een actieve opstelling van eigen kracht en vanuit een grensoverschrijdend en internationaal perspectief.

Wat vinden we daarbij belangrijk?

Criterium 1: Limburg is een bestuurskrachtige provincie met sterke gemeenten waarin oog voor openbare orde, veiligheid en integriteit belangrijke elementen zijn.

Criterium 2: De Provincie Limburg communiceert op een zelfbewuste manier waarin inhoud, moment en plaats goed gekozen zijn en daarmee bijdragen aan een krachtige nationale en internationale reputatie.

Criterium 3: De Provincie Limburg zorgt voor een passend toezicht op de gemeentelijke financiën en heeft oog voor een goede coördinatie van het interbestuurlijk toezicht.

Criterium 4: De Provincie Limburg en haar partners zetten zich in om kansen te benutten en partnerships te bouwen in zowel grensoverschrijdend als internationaal verband.

Criterium 5: De Provincie Limburg speelt in op de wensen van burgers en partners.

Wat hebben we bereikt?

Programma Bestuur gaat over goed, krachtig, integer en transparant bestuur vanuit onze strategische koers. Vanuit die koers voeren wij de lobby naar Den Haag en Brussel, onderhouden wij de relaties met de buurlanden, benutten wij de kansen op (inter)nationale fondsenwerving en zoeken wij de samenwerking met onze partners binnen en buiten Limburg.

Limburg is een bestuurskrachtige provincie met sterke gemeenten. Tegelijk zijn de mogelijkheden van onze partners in veel gevallen bepalend voor de richting en het tempo van de uitvoering. In 2018 heeft Limburg een aanbod gedaan aan het Kabinet Rutte III: Limburg maakt Nederland groter. Het gaat daarbij om een samenwerking in de klimaat- en energietransitie en de aanpak van regionale

knelpunten. Meer specifiek is een voorstel ingediend en gehonoreerd voor de Transformatie van de regio Parkstad met een Regiodeal. Een stevige ambitie met een forste uitdaging in de uitvoering. Een brede publiek-private coalitie en een integrale wijkgerichte aanpak.

De Limburgse gemeenten zijn na de verkiezingen tot nieuwe bestuursakkoorden gekomen. De Limburgse inzet voor de klimaat- en energietransitie drukt ook een stempel op de gemeentelijke ambities en inzet. Dit is aanvullend op de grote opgaven in het sociale domein. Dit is een belangrijk aandachtspunt geweest, niet alleen in ons financiële en interbestuurlijke toezicht op gemeenten, maar ook in de wijze waarop wij het partnerschap met gemeenten zoeken en de steun die wij bieden met programma's zoals bij stedelijke ontwikkeling, de sociale agenda en in het versterken van de bestuurskracht.

Met de voortgangsnota internationalisering en het plan public affairs 2018-2019 is inzichtelijk gemaakt hoe het grensoverschrijdende perspectief en onze lobby onderdeel is van alle provinciale beleidsvelden. Daarbij benutten wij de krachten van onze ondersteunende structuren zoals euregio's, grensinfopunten, de post in Düsseldorf en ons public affairs team in Den Haag en Brussel. Internationalisering komt ook terug in de benutting van Europese fondsen met de bijbehorende doelstellingen voor deze coalitieperiode.

Wat hebben we er in 2018 voor gedaan?

Product	4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Bovens

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Adequaate toezicht op openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing). Rol Commissaris van de Koning: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. De Commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden ingevuld.	1,2,3,4
2. Stimulering van landsgrensoverschrijdende samenwerking op het gebied van openbare orde en veiligheid (rampenbestrijding en crisisbeheersing en criminaliteitsbestrijding). Rol Commissaris van de Koning: <i>partner, subsidiënt</i>	Gerealiseerd. De Commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden ingevuld.	1,2,3,4
3. Afstemming tussen rijks-initiatieven en behoeften op lokaal niveau bij burgemeesters onder meer op het gebied van radicalisering via een intermediaire ondersteunende rol. Rol Commissaris van de Koning: <i>partner</i>	Gerealiseerd. De Commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden ingevuld.	1,2,3,4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
4. Onderhouden rijksgrenspalen. Rol Commissaris van de Koning: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. De Commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden ingevuld.	1,2,3,4
5. Stimulering van de verdere implementatie van het programma Veilige Publieke Taak en de aanpak van verhuftering. Rol Commissaris van de Koning: partner, subsidiënt	Gerealiseerd. De Commissaris van de Koning heeft als rijksorgaan zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden ingevuld.	1,2,3,4

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. De gemeenten Onderbanken, Nuth en Schinnen vormen op 1 januari 2019 samen één nieuwe gemeente Beekdaelen. Wij zullen conform de Wet Algemene Regels Herindeling onze provinciale rol blijven nemen. Ook zullen wij invulling blijven geven aan de intentieverklaring 'Gezamenlijk werken aan de toekomst van Onderbanken, Nuth en Schinnen'. Rol Provincie: <i>ondersteuner, bevoegd gezag, partner</i>	Gerealiseerd. De provincie heeft het proces ondersteund via het faciliteren van een kwartiermaker griffie. Daarnaast is er een bijdrage geleverd aan projecten binnen de Investeringsagenda.	1
2. Provinciale Staten hebben de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties geadviseerd tot een fusie van de gemeenten Landgraaf en Heerlen per 1 januari 2019. Wij zullen conform de Wet Algemene Regels Herindeling onze provinciale rol blijven nemen. Rol Provincie: <i>ondersteuner, bevoegd gezag, partner</i>	Gerealiseerd. De Minister heeft bericht het wetsvoorstel fusie Landgraaf-Heerlen in te trekken. De Minister heeft voorts bericht dat er op grond van een gespreksronde is gebleken dat er geen draagvlak is voor een herindeling. Zij geeft de ruimte voor versterking van de intergemeentelijke samenwerking, waarbij Zij verwacht dat er in 2019 een verkenning gereed is voor de mogelijkheden van een herijkte intergemeentelijke samenwerking en dat op basis daarvan een keuze wordt gemaakt die in 2020 operationeel is. De Provincie geeft invulling aan de gevraagde actieve en stimulerende rol door middel van rol en positie in de governance behorend bij de	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	regiodeal Parkstad.	
3. De Provincie blijft bereid tot (financiële) ondersteuning van initiatieven van onderop, zoals initiatieven Landgraaf-Heerlen, Schinnen-Onderbanken-Nuth en de (bestuurskracht)onderzoeken van de gemeenten Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt, bevoegd gezag, partner</i>	Gerealiseerd. In 2018 is een bijdrage aan de gemeente Valkenburg aan de Geul verstrekt.	1

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.3. Integriteit
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Bovens

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Vergroten integriteitsvolwassenheid van de ambtelijke organisatie Doorontwikkeling van het integriteitsbeleid naar een geborgd cyclisch integriteitsmodel, waarin het thema integriteit als kenmerk voor onze bedrijfsvoering geldt. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i>	Gerealiseerd. Pilot training morele oordeelsvorming voor clusters is gehouden. Dilemmatraining voor nieuwe medewerkers voorafgaand aan beëdiging is uitgevoerd. Ten behoeve van trainees en inhuur is een integriteitsverklaring ingevoerd. Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) als aanstellingseis ingevoerd. De beleidslijn Bibob is verruimd en er is een netwerkteam samengesteld ter voorkoming van het ongewild faciliteren van criminaliteit. Actualisatie van nevenfuncties en publicatie op intranet zijn verzorgd.	1
2. Ontwikkelen moreel leerproces in politiek-bestuurlijke omgeving. Voortzetting van het meerjarig integriteitsprogramma voor College en Staten. Vanuit de Commissie Integriteit wordt invulling aan het programma gegeven ter ondersteuning van het bestuur op de terreinen morele oordeelsvorming, preventie en handhaving. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>	Gerealiseerd. Meerjarig programma is uitgevoerd en ontwikkeling van programma voor nieuwe Statenperiode is in voorbereiding.	1

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>3. Limburgs integriteitsbeleid ontwikkelen tot Best Practice.</p> <p>Vanuit het Limburgse samenwerkingsmodel de gezamenlijke integriteitsbevordering door ontwikkelen. De opbrengst van de Ien Dales Award mede inzetten om een Serious Game te ontwikkelen om het niveau van integriteitsvolwassenheid in het Limburgse openbaar bestuur verder te verhogen.</p> <p>Rol Provincie: <i>ondersteuner</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Limburgse samenwerking onverminderd voortgezet. Oplevering serious game wordt in 2019 verwacht; meerdere partners zijn inmiddels aangesloten.</p> <p>Thema weerbare overheid wordt ondersteund door deelname aan het landelijk Netwerk Weerbaar Bestuur.</p> <p>De in Limburg ontwikkelde "Handreiking Risicoanalyse Bestuurder" geldt als onderlegger van het landelijk door het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) te ontwikkelen model.</p>	1

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Ontwikkelen integraal cyclisch integriteitsbeleid.	1	1	1	2018
2	Integriteitsprogramma Statenperiode afgerond.	1	1	1	2018
3	Gemeenschappelijk integriteitskader ontwikkeld openbaar bestuur Limburg.	1	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

1, 2 en 3 doorlopend programma.

Product	4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. In 2018 is een adequate samenwerkingsstructuur geschapen waardoor gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen op een transparante wijze zowel kwalitatief en kwantitatief voldoende gegevens produceren om hun gemeenteraden c.q. algemeen bestuur en de Provincie als toezichthouder in staat te stellen een professioneel oordeel te vormen over de uitvoering van</p>	<p>Op 17 december 2018 heeft de Zuidelijke Rekenkamer het <i>Vervolgonderzoek Interbestuurlijk Toezicht Provincie Limburg (IBT)</i> gepubliceerd. Daarin staat het volgende vermeld: "In 2017 en 2018 heeft de Provincie veel acties uit het verbeterplan uitgevoerd. Op hoofdlijnen: in consultatie met alle gemeenten is bepaald welke toezichtinformatie moet worden opgevraagd en hoe deze beoordeeld/'gewogen' moet worden; er is een digitaal systeem ontwikkeld om deze informatie te verzamelen en</p>	3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
medebewindstaken. Rol Provincie: <i>toetser</i>	te beoordelen.” Met gemeenten is een adequate samenwerkingsstructuur geschapen ten aanzien van alle vier de toezichtdomeinen; voor het Waterschap en de gemeenschappelijke regelingen wordt dit in 2019 uitgevoerd.	

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Herijking toezichtscriteria Monumentenzorg.	0	1	1	2018
1	Aanpassing Verordening Toezichtinformatie.	PM	0	1	
1	De gemeenten in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens op gebied van ruimtelijke ordening aangereikt voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	33	33	2018
1	De gemeenten in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens aangereikt op gebied van Huisvesting van Verblijfsgerechtigden voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	33	33	2018
1	De gemeenten in Limburg en het waterschap in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens aangereikt op gebied van de Wabo voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	33	34	2018
1	De gemeenten in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens aangereikt op gebied van de Monumentenzorg voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	32	33	2018
1	De Gemeenten, het waterschap en de gemeenschappelijke regelingen in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens aangereikt op gebied van archiefbeheer voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	33	59	2018
1	Gemeenten, het waterschap en de gemeenschappelijke regelingen in Limburg hebben zowel kwalitatief als kwantitatief voldoende gegevens aangereikt op gebied van de gemeentefinanciën voor toetsing aan de IBT criteria.	PM	58	59	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

In het rapport *Vervolgonderzoek Interbestuurlijk Toezicht Provincie Limburg* van de Zuidelijke Rekenkamer (gepubliceerd op 17 december 2018) is het volgende aangegeven:

Toelichting prestatie-indicatoren

“De Provincie heeft de opdracht van PS om onze aanbevelingen op te volgen serieus en voortvarend opgepakt. Wel is het beoogde resultaat om het IBT eind 2018 op orde te hebben te ambitieus gebleken. Zo zal bijvoorbeeld het toezicht op de gemeenschappelijke regelingen in 2019 worden opgepakt, zal de Verordening op systematische toezichtinformatie nog worden aangepast en is de provincie nog bezig met het verder verbeteren van het toezicht” (pagina 7).

De noodzaak voor een eventuele wijziging van de verordening wordt in 2019 beoordeeld. Ten aanzien van het aanleveren van informatie zijn er enkele kleine afwijkingen ten opzichte van de streefwaarde. Voor Wabo is de informatie van 33 gemeenten ontvangen; het Waterschap volgt in 2019. Voor Monumentenzorg hebben 32 van de 33 gemeenten informatie aangeleverd (alleen de gemeente Gennepe niet; zie *Totaalrapportage IBT 2017-2018*). Voor archiefbeheer is de informatie van 33 gemeenten ontvangen; het Waterschap en de gemeenschappelijke regelingen volgen in 2019. De nieuwe gemeente Beekdaalen stelt de begroting 2019 in het eerste kwartaal 2019 vast en legt deze vervolgens ter goedkeuring aan GS voor.

Product	4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Koopmans

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. De begroting en jaarstukken van alle gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, waar de Provincie Limburg financieel toezichthouder op is, beoordelen en de toezichtvorm bepalen voor het betreffende jaar. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. De begroting en jaarstukken van alle Limburgse gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, waar de Provincie toezichthouder van is, zijn beoordeeld en de toezichtvorm bepaald voor 2019. 29 van de 31 Limburgse gemeenten hebben voor 2019 repressief toezicht. Voor Sittard-Geleen is het preventieve toezicht van toepassing in verband met de financiën. En voor de gemeente Beekdaalen is het preventieve toezicht van toepassing vanwege termijnoverschrijding met betrekking tot het indienen van de begroting.</p>	3
<p>2. In het kader van financieel toezicht op de gemeenten en het bepalen van een (eventuele) meerjarige uitspraak omtrent de toezichtvorm voeren wij één keer in de vier jaar financiële verdiepingsonderzoeken uit bij elke Limburgse gemeente. In 2018 wordt de regio Maastricht en de Heuvellandgemeenten onderzocht. Rol Provincie: <i>bevoegd gezag</i></p>	<p>Gerealiseerd. In het kader van financieel toezicht op de gemeenten en het bepalen van een eventuele meerjarige uitspraak omtrent de toezichtvorm hebben wij in 2018 bij zes gemeenten in Maastricht en de vijf Heuvellandgemeenten een financieel verdiepingsonderzoek uitgevoerd. Bij de gemeente Nuth hebben wij geen onderzoek uitgevoerd omdat deze gemeente per 1 januari 2019 is opgegaan in de nieuwe gemeente Beekdaalen. Alle zes gemeenten hebben een meerjarige</p>	3

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	uitspraak gekregen.	
3. Adviesrol vanuit onze toezichhoudende taak naar gemeenten bij financiële onderwerpen in de vorm van kennisoverdracht door middel van het organiseren van een seminar of bijeenkomst. Rol Provincie: <i>ondersteuner</i>	Gerealiseerd. In 2018 is de adviesrol ingevuld bij het herindelingstraject Nuth-Onderbanken-Schinnen, bij Sittard-Geleen in het kader van preventief toezicht 2018 en 2019 en bij Venlo met betrekking tot het recent gesloten bestuursakkoord. In het kader van de toezichtvorm 2019 hebben er extra ambtelijke en bestuurlijke bijeenkomsten plaatsgevonden.	3

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
2	Financieel verdiepingsonderzoeken in Maastricht en de Heuvellandgemeenten.	0	6	6	2018
3	Georganiseerde seminar/bijeenkomst.	0	1	1	2018

Toelichting prestatie-indicatoren

Prestatie-indicator 3: In 2018 is deze rol ingevuld bij het herindelingstraject Nuth-Onderbanken-Schinnen, bij Sittard-Geleen in het kader van preventief toezicht 2018 en 2019 en bij Venlo met betrekking tot het recent gesloten bestuursakkoord. In het kader van de toezichtvorm 2019 hebben er extra ambtelijke en bestuurlijke bijeenkomsten plaatsgevonden.

Product	4.1.6. IPO
Programmaliijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Vertegenwoordiging binnen IPO-verband. Zowel ambtelijk als bestuurlijk in de respectievelijke adviescommissies AAC (ambtelijk) en BAC (bestuurlijk). Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. Limburg is in vrijwel alle Ambtelijke Adviescommissies (AAC's) en Bestuurlijke Adviescommissies (BAC's) in 2018 vertegenwoordigd geweest. Sinds 8 maart 2018 is Gouverneur Bovens voorzitter van het Interprovinciaal Overleg (IPO). Hij heeft het voorzitterschap overgenomen van de Commissaris van de Koning Remkes (NH).	2, 4, 5

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.7. Internationalisering
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Bovens

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Samenwerking buurlanden. Limburg heeft met rijk, buurlanden en andere grensprovincies nieuwe afspraken gemaakt over grensoverschrijdende samenwerking, met name over wie doet wat wanneer (de 'governance'). Ook voor de euregio's is deze governance van belang. Specifiek voor de euregio Maas-Rijn wordt bekeken of de ontwikkeling richting een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) meerwaarde biedt. Bij de uitvoering hiervan speelt de post Düsseldorf een belangrijke rol in de samenwerking met Noordrijn-Westfalen (NRW). Ten aanzien van België, Vlaanderen en Wallonië hebben we onze samenwerking beter georganiseerd. Nieuwsbrieven over de buurlanden ondersteunen dit. Inzet vanuit de beleidsthema's vindt plaats zoals aangegeven in de Voortgangsnota Internationalisering (juli 2017). Rol Provincie: <i>procesmanager, verbinder</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Op basis van een verkenning in 2018 uitgevoerd door de Commissaris van de Koning in Limburg en de EU-Minister Noordrijn-Westfalen, zijn tijdens de regeringsconsultatie tussen Nederland en Noordrijn-Westfalen op 19 november 2018 afspraken gemaakt over de organisatie van de grensoverschrijdende samenwerking. Rijk, de drie grensprovincies Overijssel, Gelderland en Limburg, de vier euregio's, de drie Regieringsbezirke en het Land NRW participeren in deze samenwerking. Een van de afspraken is een jaarlijkse Grenslandconferentie die voor het eerst gehouden zal worden op 9 mei 2019 in Venlo.</p> <p>Daarnaast is ook met Vlaanderen een samenwerkingsstructuur opgezet waarin Zeeland, Noord-Brabant en Limburg met Rijk en gemeenten participeren.</p> <p>In 2018 is onder andere door middel van een kennismissie gestart met het aanhalen van de banden met Wallonië.</p> <p>De transformatie van de Euregio Maas-Rijn tot EGTS is in 2018 succesvol doorlopen en zal op 4 april 2019 bezegeld worden.</p> <p>Grensoverschrijdende inzet op de provinciale beleidsthema's is in 2018 verder doorgevoerd. Concrete activiteiten worden jaarlijks gemonitord.</p>	2, 4
<p>2. Organisatie euregioproof. Euregiocompetentie, kennis over, contacten en samenwerking met partners in de buurlanden zijn breder in de organisatie ontwikkeld. Rol Provincie: <i>procesmanager, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 heeft een organisatie brede inventarisatie plaatsgevonden op taal en cultuurkennis bij medewerkers. Een groot aantal medewerkers zijn geïnteresseerd in het verbeteren van hun taalvaardigheid. Medio voorjaar 2019 worden de eerste intensieve taal en cultuurmodules gestart. De inventarisatie heeft tevens een grotere bewustwording gecreëerd bij medewerkers om vanuit hun vakinhoudelijke visie euregionaler te denken en handelen.</p> <p>In 2018 is speciale aandacht uitgegaan naar</p>	2, 4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
	<p>netwerkvorming met overheden en stakeholders in Wallonië; dit was tot nu toe onderbelicht. In 2018 heeft een verkenningmissie plaatsgevonden naar Luik (stad en provincie) en naar het Waals Gewest in Namen. Vanuit Wallonië is er eveneens grote interesse voor kennisdeling en samenwerkingen. Hierop zal in 2019 worden voortgebouwd.</p>	
<p>3. Communicatie De communicatie naar de Limburgse samenleving over grensoverschrijdende activiteiten en mogelijkheden is verbeterd. Rol Provincie: <i>ondersteuner, subsidiënt</i></p>	<p>Gerealiseerd. Brandingsorganisatie Connect Limburg heeft de afgelopen jaren expliciet gewerkt aan de profilering van grensoverschrijdende activiteiten en mogelijkheden naar de Limburgse samenleving. Deze activiteiten zijn met het beëindigen van Connect Limburg eind 2017, per direct gestopt. Alleen het Young European Talent- event (YET) heeft in 2018 een vervolg gekregen onder aanvoering van de honorair consuls uit vier Europese landen (België, Duitsland, Frankrijk en Luxemburg). Daarnaast heeft de Provincie Limburg nieuwsberichten rondom grensoverschrijdende activiteiten en mogelijkheden actief op haar kanalen gedeeld (website, facebook, LinkedIn en Instagram). Ook zijn de subsidieontvangers er zelf aan gehouden om over hun projecten, programma's en activiteiten te communiceren. (Bijvoorbeeld activiteiten en mogelijkheden van de Europese programma's, European Institute of Public Administration en de grensinformatiepunten).</p>	2, 4, 5
<p>4. Betere en bredere benutting EU-fondsen. Het door GS vastgestelde afsprakenkader voor de eigen organisatie met het oog op de benutting van EU-middelen voor Limburg is in uitvoering. Rol Provincie: <i>coördinator, ondersteuner</i></p>	<p>Gerealiseerd. Door onderlinge kennisuitwisseling raakt de provinciale organisatie steeds beter ingespeeld op het benutten van Europese fondsen. Ook externe partners in Limburg weten de mogelijkheden goed te benutten. De meest recente monitoring op EU-fondsen door ERAC laat zien dat vanaf de start van de coalitieperiode tot 1 januari 2019 ruim € 280 mln. uit Europese fondsen aan Limburgse projecten is toegekend. Hiermee is de beoogde resultaatdoelstelling (€ 200 mln.) en de inspanningsdoelstelling (€ 250 mln.) behaald.</p>	2,4

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
4	Er wordt invulling gegeven aan de inspanningsverplichting voor de inzet van € 250 mln. uit diverse EU-fondsen in Limburg.	€ 199 mln.	€ 281 mln.	€ 250 mln.	2019

Product	4.1.8. Euregiobestuur
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Teunissen

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
1. Onze bestuurlijke betrokkenheid bij de Euregio's leidt tot versterking van de euregionale samenwerking, tevens worden hierdoor belangen beter in de werkzaamheden van de Euregio's meegenomen. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. Met betrekking tot de grensoverschrijdende samenwerking is in euregionaal verband deelgenomen aan projecten op allerlei gebied. Daarbij heeft de Provincie Limburg haar belangen ingebracht.	2, 4
2. Met betrekking tot de Euregio Maas Rijn (EMR) zijn vanuit Limburg aan het EMR-bestuur als prioriteit doorgegeven; arbeidsmarkt, buurtalen en veiligheid. In samenspraak met de partnerregio's zullen de EMR-prioriteiten voor 2018 worden bepaald. Er wordt actief deelgenomen aan de gesprekken over een hervorming van de EMR in een EGTS. Rol Provincie: <i>partner</i>	Gerealiseerd. De genoemde prioriteiten zijn alle drie tot uiting gekomen in EMR-Interreg-projecten en in activiteiten van de EMR.	2, 4
3. De managementautoriteit en certificeringsautoriteit van het Interreg V-EMR-programma is per 2016 ondergebracht bij de Provincie Limburg. Rol Provincie: <i>procesmanager</i>	Gerealiseerd. De managementautoriteit was ook in 2018 ondergebracht bij de Provincie Limburg (dit is het geval voor de gehele thans lopende Interreg-periode).	2, 4

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.9. Strategisch Public affairs
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Bovens

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. Strategie algemeen</p> <p>Het zorgdragen van een koersvaste beleidsbepaling en beleidsuitvoering intern en extern, o.a. door advisering en sturing op de gestelde programmadoelen en monitoren van de voortgang van het coalitieakkoord middels opstellen Voorjaarsnota, Memorie van Toelichting bij begroting, een actuele Limburg Agenda en actief inspelen op ontwikkelingen als het gaat om nieuwe initiatieven.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, toetser</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Zowel bij de Jaarstukken als bij de Voorjaarsnota is expliciet aandacht besteed aan geboekte resultaten en nieuwe uitdagingen voor de Provincie, zoals de Voorjaarsnota, de Memorie van toelichting bij de begroting en de Limburg Agenda 2030.</p>	1,2,4,5
<p>2. Uitwerken strategische lobbykaders</p> <p>Wij voeren een krachtige, tijdige en proactieve lobby met bijzondere aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking met Düsseldorf en München (in samenwerking met de provincie Noord-Brabant die voor de provincie Limburg de samenwerking in München bevordert, zoals we dat voor hen in Düsseldorf oppakken). De focus is vooral gericht op de onderwerpen die er voor Limburg toe doen. Met het lobbyplan 2018, dat in het najaar van 2017 wordt vastgesteld, zijn de strategische lobbykaders aangegeven. Nadrukkelijk blijven daar allianties met Limburgse partners/buurlanden in centraal (zie ook 4.1.7. Internationalisering). Vanuit Public Affairs wordt de ontwikkeling van nationale en Europese fondsen blijvend gevolgd.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De Provincie heeft in 2018 op basis van het Plan Public Affairs 2018-2019 lobbyactiviteiten uitgevoerd.</p>	1,2,4,5
<p>3. Public Affairs-werkzaamheden</p> <p>De Provincie Limburg neemt deel aan het Huis Nederlandse Provincies (HNP) in Brussel waarin wordt samengewerkt en belangen worden behartigd van de</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Het bevorderen van de externe oriëntatie van de organisatie en bijbehorende kennis van het nationale en EU-besluitvormingsproces is een continu proces. De uitgevoerde activiteiten in</p>	1,2,4,5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>12 provincies. Als onderdeel van de uitvoering van de “IPO / HNP Europastrategie” met betrekking tot kennisknooppunt van de regio’s stelt de Provincie Limburg twee werkplekken ter beschikking aan partners (denk aan gemeenten, kennisinstellingen of andere triple helixinitiatieven). Op deze manier krijgen bijvoorbeeld gemeenten toegang tot een flexibele werkplek en andere faciliteiten die in het HNP beschikbaar zijn en is de samenwerking tussen Provincie en partners optimaal. In Den Haag maakt Public Affairs gebruik van een eigen ruimte in een bedrijfsverzamelgebouw op het Plein van waaruit de activiteiten richting o.a. Tweede Kamer en ministeries worden gecoördineerd. Voor de post in Düsseldorf wordt gebruik gemaakt van de faciliteiten die het Consulaat-Generaal van Nederland aldaar aan de grensprovincies aanbiedt. Activiteiten vanuit PA zijn: ondersteunen van GS bij lobbygesprekken en bezoeken, monitoren Haagse/Brusselse en Duitse agenda, ontwikkelen van lobbyboodschappen en overige communicatiematerialen, uitvoeren van PA-activiteiten binnen thematische netwerken (zoals Vanguard), het organiseren van netwerk- en informatiebijeenkomsten en andere representatieve werkzaamheden. Rol Provincie: <i>partner</i></p>	<p>2018 zijn onder andere:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ondersteunen van GS bij lobbygesprekken en bezoeken; ▪ monitoren Haagse/Brusselse en Duitse agenda,; ▪ ontwikkelen van lobbyboodschappen en overige communicatiematerialen; ▪ uitvoeren van PA-activiteiten binnen thematische netwerken (zoals Vanguard); ▪ het organiseren van netwerk- en informatiebijeenkomsten en andere representatieve werkzaamheden. 	
<p>4. Betrekken van de organisatie bij de activiteiten vanuit Public Affairs In 2018 wordt verder de kwaliteitsimpuls van de afgelopen jaren uitgerold om de provinciale organisatie optimaal aan te haken bij de nationale en Europese (beleids)ontwikkelingen. Bij dit interne ontwikkelingsprogramma (“Public Affairs proof”) ligt het accent op beter inzicht in de rol en functie van Public Affairs, het vergroten van de ambtelijke</p>	<p>Gerealiseerd. De Provincie Limburg zoekt actief de samenwerking op met strategische partners. De Provincie heeft in 2018 meerdere bijeenkomsten georganiseerd om intern de kennis over public affairs te vergroten en om extern de stakeholders te betrekken bij (gezamenlijke) lobbytrajecten.</p>	1,2,4,5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>sensitiviteit en samenspel met medeoverheden, en het belang van maken van krachtenveldanalyses en lobbyfiches, teneinde tijdig en proactief het politiek-bestuurlijke lobbyinstrument te kunnen gebruiken.</p> <p>Rol Provincie: <i>procesmanager</i></p>		
<p>5. Lobbyadvies, (externe) bijeenkomsten en Public Affairs Platform Limburg</p> <p>Vanuit de adviesfunctie wordt ondersteuning gegeven bij het opstellen van inhoudelijke analyses (inclusief krachtenvelden) in Den Haag en Brussel, teneinde een effectieve lobby te organiseren. Door bijeenkomsten, werkbezoeken en events in Limburg of in de regeringssteden (o.a. Den Haag, Brussel, Düsseldorf) te organiseren wordt Limburg krachtig gepositioneerd, zowel binnen als buiten de provincie. Dit zal, afhankelijk van de lobbyinzet, gezamenlijk met onze partners gebeuren. Om het informatienetwerk in stand te houden en de partners bij onze lobbyinzet te betrekken, blijven we het Public Affairs Platform Limburg voortzetten. Het doel hiervan is om de Limburgse krachten te bundelen.</p> <p>Rol Provincie: ondersteuner, procesmanager</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Public Affairs adviseert intern en extern over te voeren lobbytrajecten, inclusief het inzichtelijk maken van het krachtenveld en inhoudelijke analyses.</p> <p>Daarnaast zijn er reguliere bijeenkomsten georganiseerd, zoals de Limburgborrels in Den Haag en Brussel.</p>	1,2,4,5
<p>6. Einstein telescope</p> <p>Einstein Telescope is het Europees initiatief tot het realiseren van een observatorium voor zwaartekrachtsgolven van de derde generatie. Vanuit Nederland is NWO-Nikhef verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de science case. Einstein Telescope is opgenomen in de nationale roadmap voor grootschalige wetenschappelijke infrastructuur. Daarin is ook opgenomen dat Einstein Telescope mogelijk gevestigd zal worden in de grensregio Zuid-Limburg. De Provincie Limburg ondersteunt NWO-Nikhef in het onderzoeken van de</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Kennisinstellingen uit de Euregio (België, Duitsland, Nederland) hebben 13 september 2018 het Memorandum of Understanding ondertekend. Deze partnerinstellingen werken samen aan stappen die nodig zijn om te komen tot een bid om de Einstein Telescope te vestigen in het grensgebied (Aken, Eupen, Luik, Maastricht).</p> <p>Het R&D Fieldlab ETpathfinder is op voorstel van de partnerinstellingen geselecteerd voor het Interreg-programma Vlaanderen-Nederland. Realisatie is voorzien voor 2019-2021, in Zuid-Limburg, met cofinanciering van Europa, Rijk, provincies en Vlaamse overheden. Universiteit</p>	4

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>kansen voor deze vestigingslocatie. Wij doen dit in goed overleg met NWO-Nikhef en de Rijksoverheid. Een locatiekeuze is vooralsnog voorzien rond 2020. Na gezamenlijk met NWO-Nikhef de propositie tot het voorbereiden van een bid op 3 juli 2017 aangeboden te hebben aan het kabinet, bieden we in 2018 commitment bij de nadere uitwerking van het bid. Ondertussen werken we met de partners aan het opzetten van een wetenschappelijk instituut met als standplaats in Zuid-Limburg. Rol provincie: ondersteuner</p>	<p>Maastricht geeft hierop aansluitend (met provinciale steun) invulling aan het 'Institute for Gravitational Research'.</p> <p>Op 6 november 2018 is met algemene stemmen een motie aangenomen door de Tweede Kamer met het verzoek aan de regering om (1) te investeren in het Research en Development Fieldlab ETpathfinder en (2) de voorbereidingen met de buurlanden te regisseren die bijdragen aan het versterken van het bid en aan een goede afweging van de Nederlandse belangen. De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft hierop 18 december 2018 gerapporteerd aan de Tweede Kamer over de Einstein Telescoop en verdere vervolgstappen, met de buurlanden. Dit zal op enig moment leiden tot een besluit van het Kabinet.</p>	
<p>7. Strategisch relatiebeheer</p> <p>In 2018 wordt uitvoering gegeven aan de strategische netwerkkalender 2018, welke in oktober 2017 door GS wordt vastgesteld. Naast de organisatie van strategische netwerkevenementen zorgen we dat we succesvol kunnen opereren in de netwerksamenleving, die eisen stelt aan het onderhouden en uitbouwen van goede relaties met volksvertegenwoordigers, medeoverheden, kennispartners, opkomende en bestaande ondernemers (start-ups / scale-ups) en (buitenlandse) investeerders.</p> <p>In samenwerking met partners in de buurregio's bekijken we daarnaast hoe strategische netwerkevenementen kunnen worden opgezet om onze buurlandenstrategie te versterken.</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>De Provincie Limburg zoekt actief de samenwerking op met strategische partners. Naast de Limburgborrels in Den Haag en Brussel, zijn er ook vele informele momenten van overleg en samenwerking met strategische partners.</p>	1,2,4,5
<p>8. Eren en gedenken</p> <p>In Limburg willen we de onzelfzuchtige inzet van hen die zich voor de vrede en veiligheid hebben ingespannen, niet vergeten. Ook staan we bewust stil bij de krachten die tijdens oorlog en overheersing een vreedzaam samenleven zo gruwelijk ontwrichten. Het is een morele plicht om te blijven</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>In 2018 zijn de voorbereidingen opgestart voor de 75-jarige herdenking van de bevrijding in 2019-2020.</p>	2

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>eren en te gedenken.</p> <p>In 2019 zullen we 75 jaar bevrijding herdenken vanaf het moment van de bevrijding van Limburg tot enkele maanden na de bevrijding van heel Nederland. Daarnaast willen we ook Limburgers van verdiensten in de huidige tijd blijven eren. Op deze manier dragen we bij aan een gedeelde Limburgse cultuur en staan we stil bij exceptionele prestaties van Limburgers.</p>		

	Prestatie-indicatoren bij bovenstaande resultaten	Startwaarde 01-01-2018	Eindwaarde 31-12-2018	Streef waarde	Jaar
1	Jaarlijks opstellen van Voorjaarsnota, Memorie van Toelichting bij begroting en lobbyagenda.	N.v.t.		N.v.t.	
2	Uitvoering van het ontwikkelingsprogramma 'Public affairs Proof'.	1	1	1	
3	Inhoudelijke opzet en organisatie van brede netwerkbijeenkomsten.	2	2	2	

Product	4.1.10. Branding
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Bovens

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>1. We leveren als financier en partner van Connect Limburg (verbonden partij) een bijdrage aan het Activiteitenplan 2018 dat informerend aan Provinciale Staten zal worden aangeboden. Daarmee geven we uitvoering aan onze merkversterkende strategie en reputatiemanagement.</p> <p>Rol Provincie: <i>partner, subsidiënt</i></p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>In november 2017 hebben Provinciale Staten besloten per motie de activiteiten van Connect Limburg te (laten) beëindigen. Gedeputeerde Staten hebben op 19 december 2017 een laatste subsidiebeschikking verstrekt met het oog op beëindiging van de stichting per 1 juli 2018. Daarbij is rekening gehouden met het in acht nemen van een redelijke termijn conform de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en de gemaakte afspraken in de samenwerkingsovereenkomst. Het beoogde resultaat 2018 wordt hierdoor niet volledig gerealiseerd.</p>	2, 4, 5
<p>2. We stemmen activiteiten rondom branding, marketing, promotie en communicatie af, voor zover die imagoversterking van Limburg tot doel</p>	<p>Deels gerealiseerd.</p> <p>Na het PS-besluit tot beëindiging van de activiteiten van Connect Limburg is in juni 2018 door GS akkoord gegeven op de hoofdlijnen van</p>	2, 4, 5

Beoogde resultaten 2018	Bereikte resultaten 2018	Criteria
<p>hebben en wanneer wij als Provincie direct betrokken zijn. Dit om een grotere synergie te bereiken in combinatie met een effectieve en efficiënte inzet van provinciale middelen.</p> <p>Rol Provincie: <i>subsidiënt</i></p>	<p>een nieuwe integrale branding- en communicatiestrategie. Deze voorziet tevens in de vorming van een Adviescommissie Branding Limburg. Deze commissie zal na installatie in 2019 GS adviseren bij subsidieaanvragen en inzake de inhoudelijke ontwikkeling van het 'merk' Limburg.</p>	

Prestatie-indicatoren zijn voor dit product niet van toepassing.

Product	4.1.13. Overige bestuurlijke zaken
Programmalijn	4.1. Bestuur
Portefeuillehouder	Koopmans

Onder dit product worden de overige algemene lasten met betrekking tot het bestuur opgenomen (zie 3e W-vraag).

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Begrotingsprogramma 4.1	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Bestuur	Primitief	Wijzigingen			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	588	-196	392	530	-138	N
4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	65	2.606	2.670	2.688	-18	N
4.1.3. Integriteit	36	16	52	19	33	V
4.1.4. Coördinatie interbestuurlijk toezicht	141	-100	41	31	9	V
4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën	4	0	4	0	4	V
4.1.6. IPO	1.116	754	1.871	1.831	40	V
4.1.7. Internationalisering	200	0	200	196	4	V
4.1.8. Euregiobestuur	473	8	481	522	-41	N
4.1.9. Strategische Public Affairs	1.166	1.950	3.116	2.478	638	V
4.1.10. Branding	1.200	-180	1.020	544	476	V
4.1.13. Overige bestuurlijke zaken	1.791	-400	1.391	1.458	-67	N
	6.780	4.458	11.237	10.297	940	V
<i>Personele lasten</i>	6.829	0	6.829	6.096	733	
Totaal lasten	13.608	4.458	18.066	16.393	1.673	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK	22	0	22	86	-64	V
4.1.7. Internationalisering	0	0	0	124	-124	V
4.1.8. Euregiobestuur	421	0	421	502	-80	V
4.1.9. Strategische Public Affairs	0	0	0	10	-10	V
4.1.10. Branding	0	0	0	18	-18	V
Totaal baten	443	0	443	740	-296	V
Totaal saldo van baten en lasten	-13.165	-4.458	-17.623	-15.654	-1.969	V
Mutatie reserves						
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0	
Resultaat	-13.165	-4.458	-17.623	-15.654	-1.969	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Van begrotingsprogramma 'Bestuur' resteert een voordelig resultaat van € 1,97 mln. De gerealiseerde reguliere middelen zijn per saldo € 1,24 mln. voordeliger dan geraamd. Dit verschil bestaat uit € 0,94 mln. lagere lasten en € 0,30 mln. hogere baten. De belangrijkste verschillen lichten wij als volgt toe:

4.1.1. Rijks- en veiligheidstaken CdK

Bij de 1e afwijkingenrapportage 2018 is € 0,2 mln. uit het budget Rijks- en veiligheidstaken CdK beschikbaar gesteld voor veiligheidsvoorzieningen voorterrein MAA. Dit is conform schriftelijke mededelingen portefeuille houder d.d. 26 februari 2018 Hierdoor is per saldo een overschrijding op dit budget ontstaan van € 0,07 mln. Het negatieve effect is opgevangen binnen de bestaande middelen van dit begrotingsprogramma.

4.1.2. Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie

Binnen de reguliere middelen is een nadelig verschil ontstaan van € 0,02 mln.

Bij de Eindejaarsbijstelling 2018 is het restantbudget 2018 volledig overgeheveld naar 2019. Eind november 2018 is er echter nog een subsidie verstrekt ad € 0,03 mln. aan de gemeente Schinnen. Dit wordt verrekend met het budget 2019.

4.1.3. Integriteit

Voor verdere ontwikkeling en implementatie van het integriteitbeleid wordt vanuit de samenwerkingsstructuur in Limburg (werkgroep-stuurgroep-vertrouwenspersoon) een serious game ontwikkeld. Het aansluiten van meerdere partners, hogere kosten en een gewijzigde

inkoopprocedure hebben tot vertraging geleid zodat de game niet in 2018 maar in 2019 wordt opgeleverd. In verband hiermede dient het restantbudget ad € 0,03 mln. te worden overgeheveld naar 2019.

4.1.7. Internationalisering

Bij de decembercirculaire 2018 heeft de provincie Limburg een decentralisatie uitkering ad € 0,12 mln. ontvangen voor de Regioverbinder. Het betreft een bijdrage in de kosten voor twee jaar om, in de regio, de verbinding tussen de rijksoverheid en de grensregio te versterken en om opgaven en initiatieven verder tot ontwikkeling te brengen. Met het bedrag zal de Provincie verder werken aan het opbouwen en onderhouden van een netwerk in Noordrijn-Westfalen. Het bedrag wordt derhalve overgeheveld en toegevoegd aan het budget personeelskosten 2019-2020.

4.1.8. Euregiobestuur

Het product 4.1.8 heeft een voordelig saldo van de reguliere middelen van € 0,04 mln. Dit verschil wordt m.n. veroorzaakt door:

- een lagere bijdrage van het lidmaatschap EMR ad. € 0,01 mln.;
- de provinciale bijdrage 2018 aan de Euregio Rijn-Waal van € 0,01 mln. wordt begin 2019 verleend;
- een hogere vergoeding van de Provincie Antwerpen voor de technische bijstand Interreg V ad. € 0,01 mln.

Daarnaast waren de kosten van de management Autoriteit Interreg VA EMR € 0,07 mln. hoger dan aanvankelijk begroot. Deze hogere kosten worden gecompenseerd door een hogere bijdrage EMR.

4.1.9. Strategische Public Affairs

Bij de voorjaarsnota 2018 is een bedrag van € 1 mln. voor de periode 2018-2020 beschikbaar gesteld voor herdenking van 75 jaar bevrijding. Het restantbedrag 2018 ad € 0,25 mln. incl. het restantbedrag eren en gedenken wordt doorgeschoven naar 2019.

Tevens zijn onder dit product onder ander Strategische relatiebeheer (restant € 0,17 mln.), Public affairs (restant € 0,11 mln.), Working on Europe (restant € 0,06 mln.) en de Limburg Agenda (restant € 0,06 mln.) opgenomen. De beoogde resultaten van dit product zijn gerealiseerd binnen de geraamde budgetten.

4.1.10. Branding

Het voordelig budgetverschil van de reguliere middelen bedraagt € 0,49 mln. Per 1 juli 2018 is de Stichting Branding Limburg opgeheven. Het positieve liquidatiessaldo ad € 0,28 mln. is in december 2018 door de Stichting overgemaakt aan de Provincie en derhalve toegevoegd aan het exploitatiebudget. Daarnaast is er een subsidie verstrekt van € 0,21 mln. voor het project 'Doorontwikkeling Maastricht Convention Bureau welk bedrag in 2019 wordt uitbetaald. Derhalve wordt een bedrag ad € 0,21 mln. van dit budget overgeheveld naar 2019.

4.1.13. Overige bestuurlijke zaken

Er is een nadelig budgetverschil van € 0,07 mln. binnen dit product. Dit tekort kan volledig worden toegeschreven aan de toevoeging voorziening APPA. De stijging van de rekenrente van toekomstige pensioenen is lager dan in eerste instantie geraamd waardoor er een extra storting heeft plaatsgevonden van € 0,19 mln. Het negatieve effect is deels opgevangen binnen de bestaande middelen van dit begrotingsprogramma.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
IPO
Stichting Euregio Maas-Rijn

De in de tabel opgenomen verbonden partijen dragen bij aan de doelen van programma 4.1. Bestuur. IPO behartigt de provinciale belangen op landelijk niveau en met de stichting Euregio Maas-Rijn wordt de positie van Limburg in de euregio bestuurlijk verankerd.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.2. Overhead

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

4.2. Overhead	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.2.0. Overhead	16.588	2.355	18.944	17.090	1.854	V
<i>Personele lasten</i>						
	25.080	64	25.144	23.085	2.059	V
<i>Kapitaallasten</i>						
	3.313	326	3.639	3.566	73	V
Totaal lasten	44.981	2.745	47.727	43.741	3.986	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.2.0. Overhead	92	165	257	4.439	-4.182	V
Totaal baten	92	165	257	4.439	-4.182	V
Totaal saldo van baten en lasten	-44.890	-2.580	-47.470	-39.302	-8.168	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Reserve Transitiefonds	0	130	130	130	0	
Reserve onderhoud gebouwen	0	0	0	3.513	-3.513	
Totaal toevoegingen	0	130	130	3.643	-3.513	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Bruteringsreserve provinciale gebouwen	103	-11	92	0	92	
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	800	-3	797	697	100	
Reserve Transitiefonds	0	170	170	170	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	0	314	314	314	0	
Reserve reorganisatie 2011-2016	0	0	0	154	-154	
Totaal onttrekkingen	903	469	1.373	1.334	38	
Saldo mutatie reserves	903	339	1.243	-2.308	3.551	
Resultaat	-43.986	-2.241	-46.227	-41.610	-4.617	V

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Het voordelige resultaat binnen Overhead bedraagt € 4,62 mln.

Binnen dit begrotingsprogramma is, zoals opgenomen in de Eindejaarsbijstelling 2018 (PS 14-12-2018), een tijdelijke reserve onderhoud gebouwen gevormd ad € 3,5 mln. ten laste van de vrijgevallen onderhoudsvoorziening gebouwen ad € 3,5 mln. Deze vrijval is opgenomen in het voordelig resultaat baten reguliere middelen. Deze tijdelijke reserve zal na de vaststelling van een nieuw onderhoudsplan wederom worden omgezet in een voorziening onderhoud.

Het voordelig budgetverschil binnen de reguliere middelen na aftrek van de € 3,5 mln. vorming reserve bedraagt € 2,52 mln. Dit voordeel bestaat uit:

- het restant Persoonlijk Ontwikkel Budget (POB) ad € 1,35 mln., welk bedrag conform cao afspraken gehandhaafd dient te blijven. Dit wordt derhalve overgeboekt naar 2019;
- het restantbudget medewerkersontwikkeling (MO) ad € 0,15 mln., welk bedrag wordt overgeboekt naar 2019. Wettelijk verplichte of door de organisatie verplichte "opleidingen" vallen niet onder het POB, maar worden vanuit het centrale MO-budget gefinancierd. Om de opleidings- en ontwikkelwensen en verplichtingen in 2019 die voortvloeien uit de cao te borgen, wordt het restant MO-budget 2018 overgeheveld naar het centrale MO-budget 2019;
- het restantbudget vitaliteit en duurzaamheid. In december 2018 is de levensfaseregeling door GS vastgesteld met ingangsdatum 1-1-2019. Verdere uitvoering van de menukaart zal in 2019 plaatsvinden. Het restantbedrag ad € 0,35 mln. wordt derhalve overgeboekt naar 2019;

- het restant ad € 0,67 mln. betreft het verschil tussen ingeschatte raming van de kosten en de daadwerkelijke uitgaven van diverse posten met betrekking tot huisvesting, ict, management, facilitaire diensten, financiën etc. Daarnaast zijn binnen dit programma de kosten met betrekking tot de dienstverlening van archivering door het Regionaal Historisch Centrum Limburg (RHCL) opgenomen. Bij brief van 11 december 2018 zijn PS geïnformeerd over het feit dat de bezuiniging van € 0,1 mln. in 2018 niet gerealiseerd is. Het negatieve effect is opgevangen binnen de bestaande middelen van dit begrotingsprogramma.

€ x 1.000

Product	Omschrijving investering	Kredietbedrag		Realisatie uitgaven		Bijdragen derden		Restantkrediet ultimo 2018	
		Provinciale Uitgaven	Bijdragen derden	t/m 2017	2018	t/m 2017	2018	uitgaven	bijdragen derden
4.2	Hardware, software etc.	4.271	-	2.298	962	-	-	1.011	-
	Investerings in provinciale gebouwen	20.777	-	16.497	3.217	397	-	1.063	-397
	Kantoorinrichting	561	-	175	-	237	-	387	-237
		25.610	-	18.970	4.179	634	-	2.461	-634

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Onderhoud kapitaalgoederen	Financiering
Kasteel Groot Buggenum	Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum
	Renteloze studievoorschotten
Gouvernement	

4.3. Algemene dekkingsmiddelen

In dit onderdeel worden algemene financiële posten verantwoord zoals de post onvoorzien, stelposten, dividend, provinciefonds, resultaten voorgaande dienstjaren naast de algemene dekkingsmiddelen.

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

4.3. Algemene dekkingsmiddelen (incl. overige financiële posten)	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/ realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.3.3. Overige eigen middelen	312	-54	258	988	-730	N
4.3.4. Reservering nieuw beleid	21.633	-21.633	0	0	0	-
4.3.5. Stelposten	-3.536	36.836	33.300	31.404	1.896	V
Venootschapsbelasting	0	0	0	0	0	-
Onvoorzien	250	-250	0	0	0	-
	18.658	14.900	33.558	32.392	1.166	V
<i>Personele lasten</i>	0	347	347	0	347	
<i>Kapitaallasten</i>	0	0	0	41	-41	
Totaal lasten	18.658	15.247	33.905	32.432	1.473	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.3.1. Motorrijtuigenbelasting	105.165	1.782	106.947	106.705	242	N
4.3.2. Provinciefonds	129.779	-2.051	127.728	127.934	-206	V
4.3.3. Overige eigen middelen	41.702	9.065	50.767	51.058	-291	V
Overige dividend*	16.318	1.944	18.262	18.262	0	N
4.3.5. Stelposten	0	1.431	1.431	3.625	-2.194	V
Totaal baten	292.964	12.172	305.135	307.584	-2.449	V
Totaal saldo van baten en lasten	274.306	-3.075	271.230	275.152	-3.921	V
Mutatie reserves						
<i>Toevoeging reserves</i>						
Algemene reserve (egalisatie)	10.604	90.078	100.681	99.481	1.200	
Reserve DU Verkeer en vervoer	70.498	0	70.498	71.100	-602	
Immunisatiereserve	0	5.292	5.292	5.292	0	
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	0	0	0	677	-677	
Totaal toevoegingen	81.102	95.370	176.472	176.551	-79	
<i>Onttrekking reserves</i>						
Algemene reserve (egalisatie)	44.203	99.415	143.618	143.618	0	
Reserve DU Verkeer en vervoer	0	36.671	36.671	36.671	0	
Immunisatiereserve	3.350	0	3.350	3.350	0	
Reserve reorganisatie 2011-2016	0	720	720	1.508	-788	
Risicoreserve grondexploitatie	0	0	0	1.038	-1.038	
Risicoreserve financieel instrumentarium SiS	0	0	0	41	-41	
Totaal onttrekkingen	47.553	136.805	184.359	186.225	-1.867	
Saldo mutatie reserves	-33.549	41.436	7.887	9.674	-1.787	
Resultaat	240.757	38.360	279.117	284.826	-5.709	V

*Een gedeelte van de dividend wordt verantwoord onder programma 1.1 en 1.2

Toelichting verschil begroting/ realisatie

Binnen dit financieel begrotingsdeel ontstaat een voordelig verschil in het resultaat van € 5,71 mln. De belangrijkste afwijkingen tussen de begroting ná wijzigingen en de daadwerkelijke realisatie lichten wij hieronder toe:

Motorrijtuigenbelasting (MRB)

De opbrengst opcenten MRB over 2018 is € 0,24 mln. minder dan geraamd. Bij de 2e Afwijkingenrapportage in 2018 is op basis van de autonome groei van het wagenpark en verschuiving naar andere (ergo zwaardere) gewichtsklassen binnen het wagenpark de geraamde opbrengst positief bijgesteld met € 1,78 mln., waarmee de totaal geraamde opbrengst op € 106,95 mln. kwam. Op realisatiebasis is € 0,24 mln. minder ontvangen. Oorzaak hiervan is dat de voorziene groei voor 2018 marginaal lager ligt dan geprognosticeerd. (zie paragraaf lokale heffingen)

Provinciefonds

De algemene uitkering uit het provinciefonds is gebaseerd op de decembercirculaire 2018. De gevolgen van deze circulaire zijn in verband met de late verschijningsdatum van deze circulaire niet in de begroting 2018 verwerkt. Voor de algemene uitkering heeft de decembercirculaire een hogere uitkering tot gevolg van € 0,2 mln. De toename wordt vooral verklaard door vier kleine toevoegingen en een actualisering van de volumina van twee verdeelmaatstaven.

Overige eigen middelen (w.o. dividenden)

Het nadelige effect van per saldo € 0,44 mln. wordt met name veroorzaakt door beheerskosten SVn inzake de starters- en stimuleringsregelingen. Deze post was abusievelijk niet geraamd.

De ontvangen dividenden zijn conform begroting.

Stelposten

Het voordelig saldo bedraagt € 4,09 mln. en heeft vooral betrekking op afrekeningen voorgaande dienstjaren, waaronder voordelige subsidievaststellingen in het kader van ISV. In de memorie van Toelichting bij de Begroting 2017 (PS 4-11-2017) is afgesproken dat de vrijval van middelen ISV en de Motie Bouw voor 75% kunnen worden ingezet voor de nog lopende ISV-dossiers met een aantoonbaar tekort als gevolg van gewijzigde omstandigheden en als aanvulling voor stedelijke ontwikkeling voor kleinere gemeenten.

Van het voordelig saldo 2018 is bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 een bedrag van € 0,03 mln. afgeraamd voor de invulling van de generieke bezuinigingstaakstelling. Deze generieke bezuinigingstaakstelling is bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 volledig ingevuld. Het restantbedrag in 2018 ad € 0,80 mln. wordt overgeboekt naar 2019 ter financiering van nog lopende ISV-dossiers en als aanvulling voor Stedelijke Ontwikkeling voor de kleinere gemeenten.

Post onvoorzien

De post onvoorzien heeft in 2018 niet tot uitputting geleid en is daarom reeds bij de Financiële Eindejaarbijstelling afgeraamd.

Kapitaallasten

De niet voorziene kapitaallasten ad € 0,04 mln. hebben betrekking op afwaarderingen Financieel vaste Activa en worden gedekt uit de risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking.

Algemene reserve (egalisatie)

Het voordelige verschil in toevoeging aan de Algemene Reserve ad € 1,2 mln. betreft een correctie op de dekking van een fasering bij product 1.2.4. Brightlands Greenport Venlo. Tegenover dit voordeel staat een nadelig effect van eveneens € 1,2 mln. Daarmee heeft correctie geen effect op het resultaat en blijft de dekking met de Immunisatiereserve in tact.

Reserve DU Verkeer en Vervoer

Afrekeningen voorgaande dienstjaren ad € 0,60 mln. vloeien terug naar de bereikbaarheidsmiddelen.

Risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking (SIS)

Op basis van analyse en conform het vigerende beleidskader vindt een extra storting ad € 0,68 mln. plaats in de risicoreserve. Voor meer informatie verwijzen wij naar § 5.8 Portfoliomanagement.

Reserve reorganisatie 2011-2016

Het betreft een tijdelijke reserve ter dekking van de voorziening sociaal plan 2011-2016. Ultimo 2018 zijn alle claims verwerkt en daarmee verliest deze reserve zijn functie. Het restant ad € 0,8 mln. vervalt ten gunste van het begrotingsresultaat 2018.

Risicoreserve grondexploitatie

De vrijval van de risicoreserve grondexploitaties bedraagt € 1,04 mln. Uit de verplichte paragraaf grondbeleid is gebleken dat de risico's reeds zijn voorzien. Daarmee wordt dit surplus in 2018, dat ontstaat na de verplichtingen rondom Marsna papier, toegevoegd aan het resultaat 2018.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de Provincie als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen dienen per activiteit te beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat Vpb afgedragen dient te worden over structureel winstgevendende activiteiten.

Op basis van de definitieve cijfers 2016 is de conclusie dat de provincie ten aanzien van alle activiteiten die zij uitvoert geen onderneming voor de Vpb drijft (geen Vpb-plicht), met uitzondering van de commanditaire belangen in DCGV en TPN (vervlechting Klavertje 4). Ten aanzien van deze belangen is sprake van een onderneming voor de Vpb. Hierover vindt momenteel finale afstemming met de Belastingdienst plaats. De verwachting is dat in het tweede kwartaal van 2019 een definitieve standpuntinname door de Belastingdienst zal plaatsvinden.

Ten aanzien van de definitieve cijfers 2017 hebben wij geoordeeld dat de provincie ten aanzien van alle activiteiten die zij uitvoert geen onderneming drijft. Er is dan ook geen sprake van Vpb-plicht. Een bevestiging van ons oordeel door de Belastingdienst wordt eveneens in het tweede kwartaal van 2019 verwacht. Voor 2018 wordt een zelfde beeld als in 2017 verwacht.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Financiering	Verbonden partijen
Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB		
	Uitkering Provinciefonds		
	Nazorg stortplaatsen		Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg
		Bruglening Vordering Enexis B.V.	Enexis Holding N.V.
		Lening aan Coöperatie Gedeelde Weelde	
			Vordering op Enexis B.V.
			Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.
			Verkoop Vennootschap B.V.
			CSV Amsterdam B.V.
			Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V.
		NWB 1e en 2e tranche	Nederlandse Waterschapsbank N.V.
		BNG 1e en 2e tranche	Bank Nederlandse Gemeenten N.V.
	Renterisico		
	Indexeringen loon- en		

De deelnemingen voortvloeiend uit de verkoop van Essent worden aangehouden ter afronding van dit proces, met uitzondering van Enexis. Middels het aandeelhouderschap in Enexis wordt gestuurd op duurzaam beleid en stabiele dividend inkomsten.

De NWB en BNG zijn van belang in relatie tot de gemeentelijke financiering. Het fonds nazorg stortplaatsen is ingericht ter financiering van de eeuwigdurende nazorg van voormalige stortplaatsen.

Zie voor nadere informatie de paragraaf Verbonden partijen.

4.4. Provinciale Staten en Griffie

Wat heeft het ons gekost?

€ x 1.000

Provinciale Staten en Griffie	Begroting 2018			Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	V/N
	Primitief	Wijzigingen	Ná wijziging			
Lasten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.4.1. Provinciale Staten en griffie	1.572	99	1.637	1.446	191	V
<i>Personele lasten</i>	1.765	15	1.814	1.759	55	
<i>Kapitaallasten</i>	2	9	12	2	9	
Totaal lasten	3.339	123	3.462	3.207	255	V
Baten						
<i>Reguliere middelen</i>						
4.4.1. Provinciale Staten en griffie	0	0	0	27	-27	V
Totaal baten	0	0	0	27	-27	V
Totaal saldo van baten en lasten	-3.339	-123	-3.462	-3.181	-282	V
Mutatie reserves						
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	0	
Resultaat	-3.339	-123	-3.462	-3.181	-282	V

De financiële posten van de Provinciale Staten en Griffie worden toegelicht in de deeljaarrekening 2018 van PS, Griffie en Zuidelijke Rekenkamer.

Overige financiële aspecten in de verplichte paragrafen

Verbonden partijen
Zuidelijke Rekenkamer

Verplichte
paragrafen

5. Verplichte paragrafen

Leeswijzer

De verplichte paragrafen maken onderdeel uit van de programmarealisatie en geven inzicht in beheersmatige aspecten. Dit hoofdstuk bestaat uit de volgende paragrafen:

- Lokale heffingen § 5.1;
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing § 5.2;
- Onderhoud kapitaalgoederen § 5.3;
- Financiering § 5.4;
- Bedrijfsvoering § 5.5;
- Verbonden partijen § 5.6;
- Grondbeleid § 5.7;
- Portfoliomanagement § 5.8.

Elk van deze paragrafen geeft voor zijn onderwerp een dwarsdoorsnede door het jaarverslag. Ondanks het technische karakter van de paragrafen zijn deze politiek-bestuurlijk belangrijk. Zo zijn in deze paragrafen onderwerpen terug te vinden die van essentieel belang zijn voor de financiële positie en raken ze direct de programma's.

Landkaart Jaarstukken 2018

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
1.1 Investeringsklimaat	A10101	Economische samenwerking						MKB-L B.V. LBDF B.V. N.V. Industriebank LIOF	
	A10102	Acquisitie en LIOF					Lening aan Gerli Venlo B.V. Lening aan deelneming Limburgse Herstructureringsmaatschappij B.V.	LHB B.V.	
	A10103	MKB		Europese programma's					
	A10104	Brightlands Kennis/As							
	A10105	Maastricht Aachen Airport			Infrastructuur en panden MAA		Lening aan Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. Lening aan deelneming Aviation Valley Commandiet B.V. Lening aan MAABI B.V. Lening aan MAAS B.V.	Land Development AviationValley Maastricht N.V. Land Development AviationValley Maastricht C.V. Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V. N.V. ALTMAA N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht Chemelot Campus Vastgoed C.V. Chemelot Campus B.V. Chemelot Participaties B.V. Chemelot Ventures B.V. Enabling Technologies B.V. Chemelot Research Facilities B.V. Chemelot Scientific Participations B.V.	
1.2 Innovatiekracht	A10201	Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus							
	A10202	Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus					Lening aan QCP Holding B.V. Lening aan ZON PTC B.V. Lening aan Stichting Life Incubator Maastricht (SLIMBrains)	Brightlands Maastricht Health Campus B.V. Brains Unlimited B.V. B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo	
	A10203	Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo					Lening aan GPV / B.V. Ontwikkelbedrijf Garantstelling aan B.V. Ontwikkelbedrijf GPV	B.V./C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo Brightlands Greenport Venlo B.V. Brightlands Agro/Food fonds	
	A10204	Services & Brightlands Smart Services Campus					Lening Feed Design Lab Lening aan Caifornië Wijnen Geothermie B.V. Lening aan CHV B.V.	CHV B.V. CMD B.V.	
	A10205	Logistiek							
	A10206	Maakindustrie							
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	A10207	Toerisme en recreatie					Lening aan Toverland Holding B.V. Garantstelling sectorplan Grenzenloos werken		
	A10301	Arbeidsmarkt					Lening aan stichting HAS		
	A10302	Onderwijs							
	A10303	Limburg Werkt Akkoord				SROI			
2.1 Sociale innovatie en participatie	A20101	Sociale innovatie					Lening aan Stichting Zuyderland MC (Atrium) Lening aan SineMetU Vastgoed B.V.		
2.2 Cultuur	A20102	Bouwen aan eigen kracht en participatie					Lening aan Stichting Plattelandshoës		
	A20201	Cultuur			(Provinciale) musea				
	A20202	Erfgoed							
	A20203	Monumenten							
	A20204	Archeologie							
2.3 Sport	A20205	Digitale Agenda en Regionale Media							
2.4 Stedelijke ontwikkeling	A20301	Sport							
	A20401	Stedelijke ontwikkeling							
	A20402	Herstructurering in wijken							
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	A20403	IBA							
	A30101	Openbaar vervoer en concessie management					Lening Zero emissie busvervoer	IBA-Parkstad	
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	A30102	Railagenda		Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO	Stationsgebouw ZLSM		Lening aan Stichting Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij		
	A30201	Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen							
	A30202	Fiets							
	A30203	Verkeersveiligheid							
	A30204	Logistieke netwerken							
	A30205	Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen			Provinciale wegen, vier steunpunten				
	A30206	Project Buitenring Parkstad Limburg		Buitenring Parkstad (BPL)					
	A30207	Project N280- West							
A30208	Project N266								

Begrotingsprogramma	Code	Product	Lokale heffingen	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	Onderhoud kapitaalgoederen	Bedrijfsvoering	Financiering	Verbonden partijen	Grondbeleid
3.3 Limburgse woningmarkt	A30301	Transitie woningmarkt Limburg					Startersleningen voor huiseigenaren SvN Stimuleringsleningen Transitiefonds compartiment 1a zakelijke financieringen Lening aan Stichting woonzorg Elisabeth Stft		
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	A30401	Provinciaal omgevingsplan							
	A30402	Uitvoering ruimtelijk beleid					Lening aan Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI Lening aan OML B.V. Lening aan Parvus Avez B.V.	Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI-gebied	
	A30403	Werklocaties							
	A30404	Buitengoed Geul en Maas							
	A30405	Vergunningen ontgrondingen	Heffing ontgrondingen						
	A30406	Handhaving ontgrondingen							
							Lening aan deelneming Commandiet B.V./RvR Limburg beheer B.V. Garantie aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.	Provincie Limburg Commandiet B.V. RvR Limburg C.V. Ruimte voor Ruimte Limburg Beheer B.V.	
									Laerbroeck IPS / Yard Grondbedrijf Klavertje 4/Californië e.a. Planontwikkeling Tapijkazerne Brunssum Centrum Noord Grondbedrijf Anticiperende Aankopen Erpacht railterminal Tradeport Noord Erpachtgronden tuinbouwgebied Siberië Erpachtgronden Trade Port Noord Erpacht Watersley Erpacht Natures Green Erpacht Leeuwbrouwerij Valkenburg Erpachtgronden vm Andeno terrein Venlo Erpachtgronden Haven Wanssum
		A30407	Grondzaken		Grondbeleid				
	3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	A30501	Programma Maasvallei						
	A30502	Ooijen-Wanssum		Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum					
3.6 Water	A30601	Water	Grondwaterheffing				Lening aan Waterleiding Maatschappij Limburg	N.V. WML Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.	
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	A30701	Asbest en energie							
	A30702	Milieubeleid en Duurzaamheid					Lening aan Richochet B.V. Lening aan Coöperatie Burger Windpark De Kookepan		
	A30703	Uitvoering milieu							
	A30704	Bodem en ondergrond		Bodemsanering					
	A30705	Mijn(water)schade							
	A30706	Vergunningen bijzondere wetten	Waterwet						
	A30707	Handhaving bijzondere wetten							
	A30708	WABO-milieuvdies							
	A30709	Vergunningen WABO	Omgevingsvergunningen						
	A30710	Handhaving WABO							
	A30711	Coördinatie RUD						RUD Noord RUD Zuid-Limburg	
3.8 Plattelandsontwikkeling	A30801	Natuur	Wet Natuurbescherming				Garantie aan Nationaal Groenfonds Lening aan Nationaal Groenfonds particuliere natuurontwikkeling Lening aan Natuurlijk Limburg		Ontwikkelpgave Natuur
	A30802	Landschaps Parken							
	A30803	Landbouw							
4.1 Bestuur	A40101	Rijks- en veiligheidstaken CdK							
	A40102	Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie							
	A40103	Integriteit							
	A40104	Coördinatie Interbestuurlijk toezicht							
	A40105	Toezicht gemeentefinanciën							
	A40106	IPO						IPO	
	A40107	Internationalisering							
	A40108	Euregiobestuur						Stichting Euregio Maas-Rijn	
	A40109	Strategische Public affairs							
	A40110	Branding							
	A40113	Overige bestuurlijke zaken							
4.2 Overhead	A40200	Overhead			Kasteel Groot Buggenum		Lening aan Stichting Kasteel Groot Buggenum Renteloze studievoorschotten		
4.3 Algemene dekkingsmiddelen	A40301	MRB	Opcenten MRB	Opbrengsten opcenten MRB	Gouvernement				
	A40302	Provinciefonds		Uitkering Provinciefonds Nazorg stortplaatsen				Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg Enexis Holding N.V.	
	A40303	Overige eigen middelen					Bruglening Vordering Enexis B.V. Lening aan Coöperatie Gedeelde Weelde	Vordering op Enexis B.V. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V. Verkoop Vennootschap B.V. CSV Amsterdam B.V. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. Nederlandse Waterschapsbank N.V. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	
	A40304	Reservering nieuw beleid							
	A40305	Stelposten							
	A40306	Vennootschapsbelasting							
4.4 Provinciale Staten en Griffie								Zuidelijke Rekenkamer	

5.1. Lokale heffingen

Deze paragraaf geeft inzicht in de uitgangspunten voor de heffing van belastingen en rechten, de lokale lastendruk en de kwijtschelding.

Algemeen

Lokale lasten zijn inkomsten die worden verkregen op grond van publiekrechtelijke regels (voornamelijk heffingen, onder te verdelen in belastingen en retributies) en betreffen de facto gedwongen bijdragen – voornamelijk van haar inwoners (in hoofdzaak de opcenten op de motorrijtuigenbelasting) en in mindere mate van het bedrijfsleven – aan de lokale overheid. Er zijn twee soorten lokale heffingen: heffingen waarvan de besteding wettelijk is gebonden en heffingen waarvan de besteding wettelijk ongebonden en daarom vrij besteedbaar is.

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de totale inkomsten uit lokale heffingen verdeeld naar gebonden en ongebonden heffingen over de jaren 2016 tot en met 2018.

Inkomsten lokale heffingen (bedragen € x 1.000)

	Realisatie 2016	Realisatie 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018	Verschil 2018	Procentueel verschil
Ongebonden						
Opcenten MRB	101.437	103.218	106.947	106.705	-/- 242	-/- 0,23%
Leges	1.050	1.952	1.301	1.054	-/- 247	-/- 18,99%
Gebonden						
Grondwaterheffing	875	966	938	889	-/- 49	-/- 5,22%
Totaal	103.362	106.136	109.186	108.648	-/- 538	-/- 0,5%

De opbrengst opcenten MRB over 2018 is 0,23% (€ 0,242 miljoen) minder dan geraamd. Bij de tweede afwijkingenrapportage in 2018 is op basis van de autonome groei van het wagenpark en verschuiving naar andere (ergo zwaardere) gewichtsklassen binnen het wagenpark de geraamde opbrengst positief bijgesteld met € 1.782 miljoen, waarmee de totaal geraamde opbrengst op € 106,947 miljoen kwam. Op realisatiebasis is € 0,242 miljoen minder ontvangen. Oorzaak hiervan is dat de voorziene groei voor 2018 marginaal lager ligt dan geprognosticeerd. In 2018 bedroeg de autonome groei 1,66% ten opzichte van het jaar daarvoor. Een ontwikkeling welke zich recentelijk heeft aangediend met een mogelijke toenemende impact op de opbrengst provinciale opcenten is de groeiende markt van de private lease. Aangezien de leasemaatschappijen en niet de gebruiker belastingplichtig zijn, kan er sprake zijn van een weglekeffect naar die provincies waar deze maatschappijen zijn gevestigd. De tien grootste leasemaatschappijen van Nederland zijn niet in Limburg gevestigd. In 2018 was de invloed op de opbrengst opcenten nog marginaal. Naast de gevolgen van de toenemende private lease markt is verder sprake van een geleidelijke toename van elektrische auto's die momenteel vrijgesteld zijn van motorrijtuigenbelasting. Voor 2018 was het absolute aantal in de Provincie nog relatief gering maar gelet op het concept Klimaatakkoord, waarin is afgesproken dat na 2030 geen fossiele auto meer wordt verkocht, zal de invloed op de opbrengst opcenten op de hoofdsom motorrijtuigenbelasting van enorme invloed zijn. In 2019 worden met het Rijk afspraken gemaakt over mogelijke oplossingen om inkomstenderving voor de provincies te compenseren. Voor de periode 2021-2024 komt een wijziging in de Provinciewet waarmee de

provincies de mogelijkheid krijgen om alle – dus ook elektrische – motorrijtuigen in de opcentenheffing te betrekken. Vanaf 2025 bestaan plannen om een brede stelselherziening te gaan invoeren.

De lagere legesopbrengsten ad € 0,247 mln. in 2018 worden in hoofdzaak veroorzaakt door minder dan geprognosticeerde aanvragen op grond van de Wet natuurbescherming alsmede de Ontgrondingenwet.

Beleid ten aanzien van de diverse provinciale heffingen

Het beleid van de volgende provinciale heffingen wordt hierna toegelicht, te verdelen in de onderdelen:

- Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk;
- Leges en kostendekkendheid;
- Grondwaterheffing;
- Ontgrondingenheffing;
- Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen;
- Kwijtscheldingsbeleid.

Opcenten op de motorrijtuigenbelasting en lokale lastendruk

Conform het vigerend coalitieakkoord is besloten om de opcenten op de motorrijtuigenbelasting niet te verhogen en niet te indexeren.

Aantal opcenten MRB 2018-2021

Per 1 jan	Van	Prijsindex	naar	mutatie
2018	77,9		77,9	0%
2019	77,9		77,9	0%
2020	77,9	2,25%	79,7	2,25%
2021	79,7	2,25%	81,5	2,25%

Het aantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting dat de provincies mogen heffen is met ingang van 1 januari 2018 gemaximeerd op 111,8 en wordt voor elk kalenderjaar geïndexeerd met de tabelcorrectiefactor. De opbrengst van de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting in 2018 is gebaseerd op een opbrengst per opcent van ruim € 1,373 mln. De Provincie kende een onbenutte belastingcapaciteit bij de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting in 2018 op basis van de maximaal te heffen aantal opcenten in 2018 van 111,8. De feitelijke heffing bedraagt 77,9. Onbenut blijven daardoor 33,9 opcenten oftewel een onbenutte belastingcapaciteit in 2018 van € 46,5 mln.

Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcenten van belang.

Ontwikkeling tarieven MRB (bedragen € x 1 mln.)

	2015	2016	2017	2018
Provincie Limburg	77,9	77,9	77,9	77,9
Landelijk gemiddelde	82,1	80,4	80,5	80,5
Wettelijk maximum	110,1	110,6	111	111,8
Limburg als % van het wettelijke maximum	70,8	70,4	70,2	69,7

Leges en kostendekkendheid

Provinciale leges worden geheven op grond van artikel 223 Provinciewet. Er bestaat een directe relatie met de hoogte van het in rekening te brengen legesbedrag en de kosten van de dienstverlening door de Provincie. Het beleid van de Provincie is gericht op een combinatie van volledige kostendekking en kruissubsidiëring, waarbij kruissubsidiëring met name is toegepast bij het bepalen van de tarieven in het kader van de Wabo tussen de bouwwerken met hoge versus lage bouwkosten, respectievelijk kappen, uitritten en reclame activiteiten. Verder kan worden aangegeven dat er sprake is van een directe relatie tussen de hoogte van het legesbedrag en de kosten die gepaard gaan met een aangevraagde dienstverlening. Dit heeft tot gevolg dat er nooit winst gemaakt mag worden op legesplichtige diensten. In procedures voor de rechtbank worden de legestarieven hieraan getoetst en niet voldoen aan deze wettelijke voorschriften kan in voorkomende gevallen leiden tot onverbindendheid van de provinciale legesverordening.

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn decentrale overheden met ingang van 2017 verplicht inzicht te geven in de mate van kostendekkendheid van de legestarieven. Op begrotingsbasis bedroeg de gemiddelde mate van kostendekking in 2018 voor de totale leges %. Op grond van realisatie wordt onderstaand een overzicht gegeven van de gemiddelde mate van kostendekking in 2018.

Kostendekkendheid provinciale leges 2018 op realisatie basis

Recapitulatie realisatie kostendekkendheid tarieventabel Provincie Limburg 2018				
	Component overhead	Totale lasten	Opbrengsten	Percentage
	€ 364.828	€ 1.396.081	€ 1.228.239	88%
ONTGRONDINGENWET	€ 53.970	€ 193.787	€ 128.616	66%
WATERWET	€ 7.512	€ 26.975	€ 24.859	92%
WET ALGEMENE BEPALINGEN				
OMGEVINGSRECHT	€ 174.892	€ 714.084	€ 689.280	97%
Wet natuurbescherming	€ 128.454	€ 461.235	€ 385.484	84%

Nb. De gegevens in de kolom Opbrengsten zijn gebaseerd op de fiscaliteitsregels

Leges in het kader van de Ontgrondingenwet

De Ontgrondingenwet regelt het winnen van zand, grind, klei en andere materialen uit de Nederlandse bodem. Ontgrondingen mogen slechts plaatsvinden als onderdeel van projecten met een meervoudige doelstelling, bijvoorbeeld: hoogwaterbeveiliging, natuurontwikkelingen en recreatie. Ondernemingen die voor dat doel oppervlakte delfstoffen willen winnen dienen een vergunning aan te vragen op basis van deze wet.

Aan het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning op basis van de Ontgrondingenwet zijn leges verbonden. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn en het beleid is erop gericht dat de tarieven in meerjarig perspectief niet fluctueren.

Leges in het kader van de Waterwet

De Waterwet regelt het beheer van oppervlaktewater en grondwater en verbetert ook de samenhang tussen waterbeleid en ruimtelijke ordening. Daarnaast levert de Waterwet een bijdrage aan doelstellingen van de wetgever met betrekking tot vermindering van regels, vergunningstelsels en administratieve lasten (deregulering). Primaire doelstelling van de Waterwet is dat het Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten beter zijn uitgerust om wateroverlast, waterschaarste en waterverontreiniging tegen te gaan. Aangezien de Provincie binnen haar grenzen bevoegd gezag is, mag zij voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een

Waterwetvergunning leges heffen. De leges mogen ook hier maximaal kostendekkend zijn en het beleid is erop gericht dat de tarieven in meerjarig perspectief niet fluctueren.

Leges in het kader van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) is per 1 oktober 2010 in werking getreden, waarbij een 25-tal vergunningstelsels zijn samengevoegd tot één omgevingsvergunning. Dit betekent onder meer dat bouwgerelateerde legestarieven onder de werking van de Wabo vallen. In de tarieventabel is in het kader van de Wabo een bewuste keuze gemaakt om voor de wat kleinere bouwwerken, gelet op de omvang van de bouwkosten, een wat lager dan kostendekkend tarief te hanteren. In samenhang daarmee is het uitgangspunt dat de mate van kostendekking binnen het hoofdstuk Wabo van de gezamenlijke te verlenen diensten 100% bedraagt (kruissubsidiëring), waarbij fluctuaties van de tarieven in meerjarig perspectief worden vermeden.

Leges in het kader van de Wet Natuurbescherming

Medio 2016 is een wijziging van de Legesverordening vastgesteld, waardoor het mogelijk werd om voor aanvragen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 leges te heffen. In 2017 is deze wet vervangen door de Wet natuurbescherming. De toerekenbare kosten die gepaard gaan met de vergunningverlening worden verhaald op basis van volledige kostendekkendheid. De tarieven zijn gedifferentieerd naar de categorieën landbouw en overige, industrie en infrastructuur. Hierbij is geen sprake van kruissubsidiëring tussen de categorieën.

Heffing op grond van de Waterwet (belasting krachtens artikel 7.7 Waterwet), de zogenoemde Grondwaterheffing

Onder de naam “Grondwaterheffing” wordt een directe belasting geheven op het onttrekken van grondwater ter bestrijding van de kosten als bedoeld in artikel 7.7 van de Waterwet. Het betreft derhalve een bestemmingsheffing. Deze heffing dient ter dekking van de kosten die gepaard gaan met de grondwateronttrekking. Het betreft hier een belasting en geen legesheffing. Bij een belastingheffing is de mate van kostendekking niet aan de orde.

Regels en heffingsmaatstaven provinciale heffingen

De regels van de provinciale heffingen, evenals de toegepaste heffingsmaatstaven, komen expliciet aan de orde bij de jaarlijkse vaststelling van de verschillende belastingverordeningen. De uitgangspunten voor deze heffingen zijn opgenomen in de programmabegroting 2018.

Kwijtscheldingsbeleid

Het provinciale kwijtscheldingsbeleid volgt het rijksbeleid op grond van artikel 232e, tweede lid, van de Provinciewet. Uitzonderingen daarop zijn, in daartoe voorkomende gevallen, in de desbetreffende verordening opgenomen. Dit beleid wordt uitsluitend gehanteerd voor natuurlijke personen. Aan niet-natuurlijke personen wordt geen kwijtschelding verleend. Aangezien het leeuwendeel van de belastingplichtigen niet-natuurlijke personen betreffen, is kwijtschelding niet of nauwelijks aan de orde.

5.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Met de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing doet de Provincie Limburg verslag van de risico's die zij mogelijk loopt bij de uitvoering van de beleidsdoelstellingen of die zij heeft opgelopen tijdens de beleidsbepaling in voorgaande jaren en die financieel niet zijn afgedekt. Deze paragraaf bevat minimaal een uiteenzetting van de wettelijk verplichte onderdelen:

- a) het beleid inzake de weerstandscapaciteit en de risico's;
- b) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- c) een inventarisatie van de risico's;
- d) overzicht kengetallen financiële positie.

De Provincie Limburg presenteert daarnaast de confrontatie tussen de risico's en beschikbare weerstandscapaciteit en biedt aan het begin van deze paragraaf de conclusie over het weerstandsvermogen.

Uit onderstaande tabel blijkt dat de beschikbare weerstandscapaciteit voldoende is om de (gewogen) risico's af te dekken. Op het (incidentele) weerstandsvermogen is een zodanig groot surplus aanwezig, dat dit ruim voldoende is om meerjarig als buffer te dienen voor het benodigde weerstandsvermogen, dankzij de sterke positie van het provinciale Eigen Vermogen. In de onderdelen b en c worden de in de onderstaande tabel genoemde onderdelen toegelicht.

Tabel 2.1: Beslag op weerstandsvermogen per 31-12-2018 (bedragen € x 1 mln.)

	Incidenteel	Structureel	31-12-2018	31-12-2017
Beschikbaar weerstandscapaciteit	1.123	47	1.170	1.225
Risico's (gewogen)	34	13	47	48
Surplus weerstandsvermogen	1.089	34	1.123	1.177
Beslag op weerstandsvermogen	3%	27%	4%	4%

Het beslag op het weerstandsvermogen (€ 47 mln.) is het saldo van de gewogen risico's die individueel bepaald zijn.

Ad a) Het beleid inzake weerstandscapaciteit en risico's

Als gevolg van externe en interne ontwikkelingen is risicomanagement belangrijk voor de Provincie Limburg.

De belangrijkste uitgangspunten van het risicobeleid en risicomanagement zijn:

- Risicomanagement is onderdeel van de reguliere planning- en control cyclus en levert een bijdrage aan het realiseren van bestuurlijk gewenste doelstellingen, beleidseffecten en prestaties van de Provincie Limburg;
- Risicomanagement heeft de functie om risico's op kansen en bedreigingen expliciet te maken en is erop gericht om de verworven kennis en ervaring met betrekking tot risico's te verankeren binnen de organisatie.

Als definitie voor het begrip Risicomanagement wordt gehanteerd: "Het gestructureerd managen van de risico's, dat een organisatie om financiële dan wel niet-financiële redenen de beleidsdoelen niet of niet volledig realiseert". Hierbij is risicomanagement een methode voor het op systematische wijze identificeren, analyseren, evalueren, beheersen, monitoren en communiceren van de risico's die

samenhangen met een activiteit, functie of proces met als doel het verschaffen van een redelijke mate van zekerheid dat de doelstellingen van de organisatie zullen worden gerealiseerd.

Als definitie voor het begrip 'Risico' wordt gehanteerd: *'onzekerheid dat een gebeurtenis zich voordoet, waarbij zowel positieve als negatieve effecten kunnen optreden, die van invloed zijn op het doelbereik'*.

De volgende maatregelen zijn in de afgelopen jaren ingevoerd op het gebied van risicopreventie en –signalering om het risicobewustzijn binnen de organisatie te stimuleren:

- Het permanent verbeteren van de administratieve organisatie en interne controle in nauw overleg met de huisaccountant;
- Het opstellen en jaarlijks updaten van een fraude-risicoanalyse;
- Het beheren van een convenant 'Horizontaal Toezicht' met de Belastingdienst, waarbij blijkt dat de Belastingdienst de fiscale beheersorganisatie als effectief heeft beoordeeld;
- Aanstellen van een integriteitsfunctionaris;
- Het hanteren van het beleidskader Misbruik en Oneigenlijk gebruik (M&O). Met dit kader beschikt de Provincie over een integraal beleid op het gebied van Misbruik en Oneigenlijk gebruik van provinciale regelingen en voorzieningen en integriteit;
- Het formeren van een, multidisciplinair samengesteld, portfolioteam, dat zich nadrukkelijk bezighoudt met de beoordeling en beheersing van (project)initiatieven. Een van de producten is de nota "Sturing in samenwerking 2.0", een beschrijving van het strategisch investerings-en uitvoeringskader. Dit doorontwikkelde sturingskader is door Provinciale Staten vastgesteld op 10 februari 2017;
- Certificering van het grondverwervingsproces;
- In 2018 is het Informatiebeveiligingsbeleid herijkt (GS 11-12-2018) en middels een mededeling aan Provinciale Staten kenbaar gemaakt (2018/48553).

Om tot een meer centrale regie te komen op de verschillende initiatieven op het gebied van risicomanagement binnen de provinciale organisatie (juridisch, financieel, fiscaal, treasury, projecten e.d.) is een concernbreed control-raamwerk opgesteld. Het control-raamwerk geeft een duidelijk kader en is een sturingskompas voor de ambtelijke organisatie. Het moet leiden tot een verbeterd risicobewustzijn binnen de organisatie en een integraal periodiek inzicht in risicobeheersing. Het leidt tot een meer gestandaardiseerde wijze van het inbedden van risicomanagement in de organisatie, werkprocessen en rapportages. Met het invoeren van het control-raamwerk wordt invulling gegeven aan het advies van de accountant om risicomanagement verder te verbeteren.

In 2019 zal een verdere impuls worden gegeven aan het concernbrede control-raamwerk. De opzet van de organisatie van control wordt herijkt.

Ad b) Een inventarisatie van de weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit betreft het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen, zonder dat dit invloed heeft op de voortzetting van de bestaande taken. Dit 'vermogen' is het geheel van middelen en mogelijkheden binnen de financiële positie van de Provincie, die zij als 'vrij aanwendbaar' wil aanmerken. Het gaat dus om vrij aanwendbare middelen waar geen enkele verplichting tegenover mag staan en mogelijk nog te genereren (onbenutte) inkomsten.

In overeenstemming met het BBV maken wij bij de opbouw en samenstelling van de weerstandscapaciteit onderscheid tussen incidentele en structurele componenten.

Onder incidentele risico's wordt verstaan risico's welke een éénmalige last tot gevolg kunnen hebben. Onder structurele risico's wordt verstaan risico's welke leiden tot structurele lasten (meerdere boekjaren). Onder incidentele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden die éénmalig kunnen worden ingezet.

Onder structurele weerstandscapaciteit wordt verstaan de middelen en mogelijkheden welke structureel (meerdere boekjaren) kunnen worden ingezet.

Incidentele weerstandscapaciteit

De omvang van de beschikbare incidentele weerstandscapaciteit bedraagt, op basis van de balans per 31-12-2018 ruim € 1.123 mln. en is als volgt samengesteld:

Tabel 2.2: Inventarisatie incidentele weerstandscapaciteit (bedragen € x 1 mln.)

Capaciteit algemene reserve vrij aanwendbaar	86
Capaciteit Immunisatiereserve (onderdeel gebonden reserves)	1.072
Totaal capaciteit reserves	1.158
Correctie boekwaarde activa 'bijdragen in activa van derden'.	35
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	1.123

De correctie van activaposten wordt gedaan, omdat deze activaposten geen waarde vertegenwoordigen in het economisch verkeer en dus niet kunnen worden ingezet voor het afdekken van financiële tegenvallers.

Structurele weerstandscapaciteit

De structurele weerstandscapaciteit is vooral van belang voor het opvangen van optredende risico's die over de tijd uitgestrekt effect hebben en om de incidentele weerstandscapaciteit aan te vullen na het optreden van risico's. De structurele middelen om risico's op te vangen bestaan uit de onbenutte belastingcapaciteit van € 47 mln.

Ad c) Een inventarisatie van de risico's

Het risicoprofiel van de Provincie is breder dan de risico's die wij in deze paragraaf presenteren. Risico's komen immers in alle soorten en maten voor. Vanuit jaarrekening-oogpunt zijn echter vooral de financiële risico's van belang. De risico's die we onderkennen hebben betrekking op Verbonden partijen, leningen/garanties, debiteuren, het grondbeleid, groot onderhoud en daarnaast risico's die voortvloeien uit de uitoefening van de provinciale taken (zie tabel 2.3). De voorschriften uit het BBV schrijven voor dat, indien nodig, een voorziening moet worden getroffen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves ingesteld.

Tabel 2.3: Totaaloverzicht risico's (bedragen € x 1 mln.)

Aandachtsgebied	Inschatting (gewogen) risico's	Voorziening	Reserve	Opgenomen in weerstandsvermogen
Verbonden partijen (excl. Leningen)	61		61	
Leningen/garanties	11		11	
Debiteuren	6	6		
Grondbeleid	11	11		
Groot onderhoud	4		4	
Overig (uitvoering programma's e.d.)	47			47
Totaal	140	17	76	47*

* Het totaalrisico ad € 47 mln. dat opgenomen is in het weerstandsvermogen, is (tekstueel) nader gespecificeerd in tabel 2.4.

Risicoprofiel

Tabel 2.4: Belangrijke risico's voor het weerstandsvermogen en risicobeheersing

Begrotingsprogramma		Risico
1.1 Investeringsklimaat	1	Europese programma's
3.1 Openbaar vervoer en railagenda 3.2 Bereikbaarheid en Mobiliteit	2	Omvorming Prorail naar een publiekrechtelijk ZBO*
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	3	Buitenring Parkstad (BPL)*
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	4	Grondbeleid
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	5	Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu.	6	Bodemsanering
4.3 Financiën	7	Nazorg stortplaatsen
	8	Renterisico*
	9	Indexeringen loon- en prijscompensatie
	10	Uitkering Provinciefonds*
	11	Opbrengsten opcenten MRB

* Dit betreffen de grootste risico's die gedetailleerd worden toegelicht in deze paragraaf.

De (gewogen) risico's in de jaarrekening 2018, waarvoor nog geen maatregelen zijn getroffen en die van materieel belang zijn voor onze financiële positie, bedragen € 47 mln. (zie tabel 2.1). Dit is vergelijkbaar met de risico-inschatting die gemaakt is bij de jaarrekening 2017 (€ 48 mln.).

Er is naar gestreefd om de risico's zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld te brengen, met in acht name van het wettelijke kader.

De belangrijkste risico's worden onderstaand gepresenteerd. Bij de uitwerking wordt ingegaan op een aantal relevante aspecten: de omschrijving van het risico, de mogelijke financiële impact, duidelijkheid over de hoogte van de financiële relatie, een schets van de belangrijkste ontwikkelingen en tot slot een overzicht van de belangrijkste beheersmaatregelen.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd gezag voor de uitvoering van de wettelijke taken vergunningverlening, toezicht en handhaving voor de complexe inrichtingen, waaronder alle Brzo (Besluit risico zware ongevallen) inrichtingen, inrichtingen die vallen onder Europese Richtlijn Industriële Emissies (RIE) (IPPC-inrichtingen), inrichtingen met afvalverwerkende activiteiten en ontgrondingen. Met het stellen van voorwaarden en het houden van toezicht wordt gestreefd de kans van een incident tot een minimum te beperken. Het risico op een incident kan echter niet altijd worden voorkomen. In dat geval kan het zijn dat de kosten die verband houden met onze rol als bevoegd gezag uiteindelijk niet op de veroorzaker te verhalen zijn.

BPL	Werk-met-werk
Financiële impact	€ 7,7 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. Eén van deze verplichtingen (art. 3.6) betreft de meerkosten Inpassingsplan 2012 voor Parkstad, gemaximeerd op € 7,7 miljoen. Provincie en regio zullen zich gezamenlijk inspannen deze regiobijdrage (zonder contant geld) vanuit Werk met werk te realiseren tot de benodigde € 7,7 miljoen.</p> <p>Het risico bestaat dat geen geld kan worden opgebracht uit de € 7,7 miljoen vanuit “werk met werk”.</p>
Termijn duidelijkheid	2028
Ontwikkeling/status	<p>Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>Parkstad Limburg heeft de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen in beeld gebracht.</p> <p>In afstemming en overleg met gemeenten, regio en provincie worden zijn deze mogelijkheden in een bestuursafpraak opgenomen waarin wordt benoemd via welk proces, binnen welke scope en binnen welke termijn de regio de inspanningsverplichting zal trachten in te vullen en uit te voeren. Deze bestuursafpraak is op 1 maart 2018 ondertekend (m.u.v. gemeente Brunssum).</p> <p>Als gevolg van deze ondertekening heeft de regio Parkstad eind 2018 aangegeven op korte termijn met een concreet voorstel te komen hoe de inspanningsverplichting wordt ingevuld. De provincie is in afwachting van dat voorstel.</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van deze gezamenlijke inspanningsverplichting

BPL	Verdien capaciteit
Financiële impact	€ 22,5 mln.
Risico-omschrijving	<p>In de financieringsovereenkomst Buitenring Parkstad Limburg (BPL) zijn een aantal afspraken gemaakt c.q. verplichtingen vastgelegd ten aanzien van de bijdrage van de regio en gemeenten in het project BPL. De inspanningsverplichting van de regio is gemaximeerd op € 15 miljoen en voor de Provincie op maximaal € 7,5 miljoen. De bijdrage is volgt samengesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ € 7,5 miljoen door de regio te betalen op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009; ▪ € 15 miljoen opbrengsten gebiedsontwikkeling van provincie en regio gezamenlijk op basis van de financiële overeenkomst gesloten met Parkstad d.d. 15 juli 2009. De randvoorwaarden, waarbinnen dit kan plaatsvinden, en welke instrumentarium daarbij wordt ingezet, worden door de Provincie en regio gezamenlijk vastgesteld. Verdien capaciteiten worden gelijk over Provincie en regio verdeeld als inbreng in de inspanningsverplichting. Extra opbrengsten boven de vastgestelde inspanningsverplichtingen uit gebiedsontwikkeling kunnen worden ingezet voor Werk met werk;

BPL	Verdien capaciteit
	<ul style="list-style-type: none"> Indien de inspanningsverplichting van de regio onverhoopt niet mocht slagen, treden Provincie en regio in overleg (zonder dat dit zal leiden tot een vraag voor aanvullend contant geld).
Termijn duidelijkheid	2028
Ontwikkeling/status	<p>Met Parkstad Limburg zijn de financieringsafspraken geregeld in de financieringsovereenkomst. Deze overeenkomst is door het College van GS vastgesteld op 5 februari 2013 en ondertekend door alle gemeenten (3^e kwartaal van 2013, Kerkrade 4de kwartaal 2014).</p> <p>De afspraken zijn gesplitst in een resultaatsverplichting groot € 75,5 mln., een inspanningsverplichting groot € 15,0 mln. en meerkosten inpassingsplan groot € 7,7 mln. T.a.v. de netto – onder aftrek van het provinciaal aandeel in de Binnenring ad € 14 mln.- resultaatsverplichting ad € 61,5 mln. is inmiddels € 59,96 mln. verantwoord. Per saldo resteert € 1,54 mln. aan resultaatsverplichting, te betalen uit de afrekening Binnenring. Parkstad Limburg heeft de mogelijkheden om de inspanningsverplichting in te vullen, in beeld gebracht. In afstemming en overleg met gemeenten, regio en provincie zijn deze mogelijkheden in een bestuursafpraak opgenomen waarin wordt benoemd via welk proces, binnen welke scope en binnen welke termijn de regio de inspanningsverplichting zal trachten in te vullen en uit te voeren. Deze bestuursafpraak is op 1 maart 2018 ondertekend (m.u.v. Brunssum) en gaat uit van een termijn van 10 jaar.</p> <p>Als gevolg van deze ondertekening heeft de regio Parkstad eind 2018 aangegeven op korte termijn met een concreet voorstel te komen hoe de inspanningsverplichting wordt ingevuld. De provincie is in afwachting van dat voorstel.</p> <p>Omtrent de afrekening Binnenring en de betaling van de laatste termijn uit de resultaatsverplichting heeft de gemeente Heerlen een brief gestuurd waarin zij aangegeven tot uitbetaling van dit restant bedrag over te gaan.</p>
Acties/beheersing	Periodieke rapportage over de voortgang van de gezamenlijke inspanningsverplichting.

	Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk ZBO
Financiële impact	Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) met eigen rechtspersoonlijkheid.
Risico-omschrijving	<p>Indien ProRail, zoals aangekondigd in het regeerakkoord 2017-2021 “Vertrouwen in de toekomst” d.d. 10 oktober 2017, wordt omgevormd tot een ZBO met eigen rechtspersoonlijkheid, zullen de investeringskosten in de Nederlandse hoofdspoorweginfrastructuur (hswi) met 21% stijgen als gevolg van het niet meer aftrekbaar zijn van de btw op de kosten aan de zijde van ProRail. In het jaarverslag van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2017) geeft de staatssecretaris aan dat het streven is dat ProRail tijdens deze kabinetsperiode wordt omgevormd tot een publiekrechtelijke zelfstandig bestuursorgaan met eigen rechtspersoonlijkheid en dat de instellingswet per 1 januari 2021 in werking moet treden. Deze informatie bevestigt het feit dat het project elektrificatie Landgraaf – Herzogenrath (grens) geen nadelige gevolgen gaat ondervinden van de omvorming. Voor de projecten Opwaardering Maaslijn (huidige inschatting circa € 30 miljoen), de Spoorverdubbeling tussen Heerlen en Landgraaf (circa € 5 miljoen) én de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot (Zuid aansluiting Chemelot) circa € 6 miljoen blijft dit risico wel actueel, al is de verwachting dat kosten die gemaakt zijn tot 1 januari 2021 onder het huidige regime blijven vallen. De planning van alle genoemde projecten is nog niet voldoende hard om exacte berekeningen te maken</p>

	Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk ZBO
	<p>over de gevolgen. Deze berekening zal bij de herijking van de kredietbesluiten worden aangegeven en worden meegenomen in de besluitvorming. In de programmabegroting zijn de projecten Spoorverdubbeling Heerlen-Landgraaf, opwaardering Maaslijn en de elektrificatie Landgraaf-Herzogenrath (grens) opgenomen onder railagenda (3.1.2) en is de Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot opgenomen onder 3.2.4.</p>
Termijn duidelijkheid	Naar verwachting in 2020.
Ontwikkeling/status	<p>Ten aanzien van dit onderwerp heeft de Staatssecretaris op 23 november 2017 in een brief aan de Tweede Kamer (IENM/BSK-2017/281925) aangegeven dat de omvorming van BV ProRail geen negatief effect voor derden mag hebben. Concreet geeft de Staatssecretaris aan dat de inzet van het kabinet is dat <i>“de kosten niet op de reizigers, de verladers, de vervoerders en de concessieverleners en de investeringen op het spoor worden afgewenteld”</i>.</p> <p>Het College van GS heeft op 21 december 2017 een brief aan de Staatssecretaris van I&W gestuurd waarin opgeroepen wordt om expliciet te bevestigen dat eventueel optredende financiële gevolgen van de omvorming van ProRail door het Rijk zullen worden gecompenseerd.</p> <p>In de hoorzitting, die vooraf ging aan het Ambtelijk Overleg Spoorordering van 31 januari 2018 heeft portefeuillehouder Mackus ingesproken. Naar aanleiding van deze hoorzitting is de impact van de ZBO-status van ProRail intensief besproken in het AO Spoorordering. Van dit overleg is nog geen vastgesteld verslag beschikbaar. De Staatssecretaris heeft in dit debat aangegeven dat het de inzet van het kabinet is dat de kosten van de omvorming van ProRail niet op de reizigers, verladers, vervoerders en concessieverleners worden afgewenteld. Desgevraagd gaf de Staatssecretaris ook nog aan dat dit een randvoorwaarde is geweest bij het opnemen van dit aspect in het regeerakkoord.</p> <p>In het jaarverslag van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2017) bevestigt de Staatssecretaris dat de inzet van het Kabinet is dat de eventuele kosten van deze omvorming niet op de reizigers, de verladers, de vervoerders (en de concessieverleners) en de investeringen op het spoor worden afgewenteld. Dit betekent dat de structurele effecten van de btw gemitigeerd moeten worden. Hiertoe bekijkt de Staatssecretaris de optie of ProRail in de toekomst (gedeeltelijk) btw-ondernemer kan blijven, zodat de effecten zich niet voordoen. Daarnaast bekijkt de staatssecretaris of een eventueel btw-effect op andere wijze kan worden gemitigeerd.</p> <p>Het Interprovinciaal Overleg IPO heeft de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in november 2018 (kenmerk IENW/BSK-2018/223268) een brief gestuurd waarin namens het IPO nogmaals een oproep wordt gedaan om – ondanks de herbevestiging dat de omvorming niet zal leiden tot hogere kosten voor derden – snel met definitieve duidelijkheid dient te worden gekomen voor de fiscale en financiële gevolgen die ook de toets van de Europese Commissie kunnen doorstaan. Het IPO roept op dat compensatie via het Provinciefonds werkbaar is, mits die is gekoppeld aan de investeringsomvang van de individuele provincies en de verdeling dus niet via de algemene verdeelsleutel tot stand komt. Tevens is op 13 december 2018 een motie van de leden Amaouch en Ziengs in de Tweede Kamer aangenomen waarin de regering wordt verzocht als onderdeel van de financiële paragraaf in kaart te brengen wat de gevolgen zijn voor lopende of toegekende spoorprojecten en de kostenstijging voor decentrale overheden, indien zij na 2021 opdrachtgever zijn voor ProRail.</p>

Omvorming ProRail naar een publiekrechtelijk ZBO	
Acties/beheersing	De portefeuillehouder blijft in gesprek met het Rijk om de nadelige consequenties van deze omvorming te voorkomen.

De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds	
Financiële impact	<p>De ontwikkeling van de algemene uitkering wordt bepaald door het accres, door overige ingrepen van het Rijk, door taakmutaties, door herverdelingen en vanaf 2015 de onder- of overschrijding van het BCF-plafond.</p> <p>Het accres wordt bepaald door de groei van de rijksuitgaven en varieert van jaar op jaar, maar ook met betrekking tot één jaar. Voor één jaar varieert een accres met maximaal 2 à 3 procentpunt. Het accresbedrag in het provinciefonds wordt bepaald door het accrespercentage te vermenigvuldigen met de bedragen die als algemene en decentralisatie-uitkeringen in het provinciefonds zitten. Door toevoeging van nieuwe bedragen in het provinciefonds neemt bij eenzelfde accrespercentage het accresbedrag toe. Dit is in sterke mate in 2016 gebeurd. Voor Limburg betekent dit dat de variatie in het accrespercentage in 2018 neerkomt op € 3,7 à 5,5 miljoen (2015: € 2 à 3 miljoen). Dit bedrag kan hoger worden als ook het accres van het voorgaande jaar nog wijzigt, want zo'n bijstelling werkt structureel door, en beide wijzigingen hetzelfde teken (+ of -) hebben. De financiële impact kan dan tot € 6 à 7 miljoen oplopen.</p> <p>De systematiek om het accres te bepalen is ontwikkeld om het provinciefonds even snel te laten groeien of dalen als de rijksbegroting. Op deze wijze leveren provincies een evenredige bijdrage aan rijksbezuinigingen. Het Rijk voert echter toch ook op andere manieren bezuinigingen op het provinciefonds door. We noemen hier twee grote bezuinigingen: de structurele korting met € 300 miljoen vanaf 2011 en de kortingen van € 66 miljoen om het BTW-Compensatiefonds in stand te houden. De budgettaire nadelen van dit soort extra bezuinigingen kunnen veel groter zijn dan de nadelen bij accresaanpassingen. Zo heeft de korting met € 300 miljoen Limburg uiteindelijk € 18 miljoen structureel gekost. De budgettaire impact van dit soort bezuinigingen kan heel sterk variëren. In de regel moet jaarlijks rekening worden gehouden met een mogelijke financieel nadeel hierdoor van € 1 à 2 miljoen.</p> <p>Nieuwe taken of taken die bij de provincies verdwijnen leiden ook tot meer of minder middelen. Uitgangspunt is dat de middelen toereikend zijn om de taak uit te voeren. Een taakmutatie leidt dan wel tot een wijziging van de algemene uitkering of een decentralisatie-uitkering, maar niet tot een wijziging van de financiële ruimte. De financiële impact is nihil.</p> <p>Een nieuwe verdeling van de algemene uitkering, zoals in 2012, een definitiewijziging van een maatstaf, actualisering van de volumina van verdeelmaatstaven, maar ook elke verdeling van middelen via de maatstaven van het provinciefonds, welke middelen daarvoor op een andere manier werden verdeeld, kunnen leiden tot herverdeeleeffecten. Positieve herverdeeleeffecten betekenen meer middelen dan eerder, en negatieve minder middelen.</p> <p>Vanaf 2017 wordt de algemene uitkering volgens een nieuw verdeelmodel verdeeld. Het model brengt structurele decentralisatie-uitkeringen over naar de algemene uitkering en zorgt ervoor dat daarbij geen herverdeeleeffecten optreden. Het model moet binnen drie jaar worden geëvalueerd en in die periode zijn er geen herverdeeleeffecten.</p> <p>Vanaf 2015 heeft het BTW-Compensatiefonds (BCF) een plafond. Overschrijden de</p>

	De hoogte van de algemene uitkering provinciefonds												
	<p>BTW-claims van provincies en gemeenten het plafond, dan wordt de overschrijding gekort op het provincie- en gemeentefonds. Omgekeerd leidt een onderschrijding van het plafond tot een toevoeging aan het provincie- en gemeentefonds. Voorlopig gaan we ervan uit dat de financiële impact € 1 miljoen (incidenteel) kan zijn.</p> <p>In totaliteit moeten we met een maximale financiële impact van € 10 miljoen per jaar rekening houden.</p> <p>Hoe is het beeld voor 2018 met betrekking tot de uitkeringen?</p> <p>In de primaire begroting 2018 is op basis van de meicirculaire 2017 de volgende raming voor de uitkeringen 2018 provinciefonds voor Limburg opgenomen:</p> <table border="0"> <tr> <td>▪ algemene uitkering</td> <td>€ 161.079.551</td> </tr> <tr> <td>▪ decentralisatie-uitkeringen</td> <td>€ <u>18.801.105</u></td> </tr> <tr> <td>De totale uitkering 2018 is</td> <td>€ 179.880.656</td> </tr> </table> <p>In de jaarstukken 2018 zijn op basis van de decembercirculaire 2018 de volgende bedragen als uitkering uit het provinciefonds verantwoord:</p> <table border="0"> <tr> <td>– algemene uitkering</td> <td>€ 159.945.950</td> </tr> <tr> <td>– decentralisatie-uitkeringen</td> <td>€ <u>63.216.885</u></td> </tr> <tr> <td>De totale uitkering 2018 is</td> <td>€ 223.162.835</td> </tr> </table> <p>De algemene uitkering 2018 is in de jaarstukken 2018 € 1.133.601 lager dan in de primaire begroting 2018 geraamd. De verklaring hiervoor is:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Bijstellingen van het accres 2018 en de doorwerking van bijstellingen van het accres 2017 hebben per saldo tot een groei van de algemene uitkering met € 2.907.000 geleid; ▪ Bijstellingen (van de ramingen) met betrekking tot het BCF hebben voor een verlaging van de algemene uitkering met € 2.229.000 gezorgd; ▪ Mutaties bij taken die onder de algemene uitkering vallen, zorgden in 2018 voor een afname met € 324.000; ▪ Tot slot leidden de actualisering van de verdeelmaatstaven en afrondingsverschillen tot een afname van de algemene uitkering met € 1.487.601. <p>De toename van de decentralisatie-uitkeringen in de jaarstukken 2018 met € 44.415.780 heeft te maken met 13 nieuwe en drie gewijzigde decentralisatie-uitkeringen die voor 2018 aan Limburg zijn toegekend. Dit is gebeurd in de in de verschillende circulaire na de meicirculaire 2017, waarop de raming in de primaire begroting 2018 was gebaseerd.</p>	▪ algemene uitkering	€ 161.079.551	▪ decentralisatie-uitkeringen	€ <u>18.801.105</u>	De totale uitkering 2018 is	€ 179.880.656	– algemene uitkering	€ 159.945.950	– decentralisatie-uitkeringen	€ <u>63.216.885</u>	De totale uitkering 2018 is	€ 223.162.835
▪ algemene uitkering	€ 161.079.551												
▪ decentralisatie-uitkeringen	€ <u>18.801.105</u>												
De totale uitkering 2018 is	€ 179.880.656												
– algemene uitkering	€ 159.945.950												
– decentralisatie-uitkeringen	€ <u>63.216.885</u>												
De totale uitkering 2018 is	€ 223.162.835												
Risico-omschrijving	Zie bij financiële impact.												
Termijn duidelijkheid	De uitkering 2018 wordt definitief vastgesteld in de meicirculaire 2019.												
Ontwikkeling/status													
Acties/beheersing	Via IPO is er een constant overleg over de voorstellen van het Rijk.												

	Renterisico
Financiële impact	Het maximale structurele renterisico voor de uitstaande middelen is bepaald op € 6,3 mln.
Risico-omschrijving	De (netto) rente-invloed op het resultaat wordt bepaald door het saldo van het rendement op de provinciale uitzettingen en de rentebijbeschrijving op de interne financieringsmiddelen. Met name de rente-invloed van de provinciale uitzettingen op de

	Renterisico
	<p>begroting is groot. De renteopbrengsten vormen immers een belangrijk structureel dekkingsmiddel voor de begroting.</p> <p>De Provincie heeft een aanzienlijk volume aan middelen uitstaan waarbij de rentevergoeding bij vrijval onderhevig is aan fluctuaties op de geld- en kapitaalmarkt. Ultimo 2018 bedraagt het totale volume aan uitgezette middelen € 1,26 miljard. Het betreft zowel middelen die uitstaan in het kader van de publieke taak (leningen en garantstellingen) als middelen van de treasury portefeuille (m.n. obligaties). De actuele lage stand van de geld- en kapitaalmarktrente is voor vrijvallende middelen een belangrijke risicofactor. De financiële impact daarvan is groot, gelet op het volume van de totale portefeuille</p> <p>In de meerjarenraming renteopbrengst 2018-2033 is voor de te herbeleggen middelen uitgegaan van de huidige lage renteniveaus zoals deze gelden voor de middellange termijn. Indien de rentevergoeding bij Schatkistbankieren of uitzettingen in de vorm van leningen aan decentrale overheden lager is dan actueel begroot, loopt de provincie een renterisico. Indien de rente daalt met 50 basispunten (0,5%) is de rentederving € 6,3 mln., berekend op basis van de totale uitstaande middelen eind 2018 ad € 1,26 mld. Lagere renteopbrengsten kunnen deels worden gecompenseerd door uitzettingen in het kader van de publieke taak, echter de hoogte van deze uitzettingen is afhankelijk van het aantal toegekende financieringen na toetsing aan het Uitvoeringskader SIS 2.0.</p> <p>De obligatieportefeuille inclusief onderhandse leningen (circa € 769 mln.) is belegd met een gemiddelde looptijd van 5 jaar. In 2019 bedragen de reguliere aflossingen in deze portefeuille € 64 mln. De reguliere aflossingen in de financieringsportefeuille (publieke taak) bedragen in 2019 ruim € 68 mln. Naast de geschetste negatieve impact van een lage marktrente zijn de mogelijkheden om optimaal op de markt te opereren ten aanzien van het genereren van renteopbrengsten beperkt sinds het verplicht Schatkistbankieren. Een rentestijging heeft behoudens voor herbelegging van vrijvallende posten in portefeuille geen impact op de begrotingsruimte omdat de portefeuille op nominale waarde is gewaardeerd.</p>
Termijn duidelijkheid	De hoogte van de rentederving is afhankelijk van de renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt. De inzet van de obligatieportefeuille in uitzettingen in het kader van publieke taak is afhankelijk van de besluitvorming ten aanzien van projecten.
Ontwikkeling/status	Betreft dynamische renteontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt.
Acties/beheersing	De renteontwikkeling in de markt is een exogene factor die niet te beïnvloeden is. Via de planning & control cyclus wordt de meerjaren raming renteopbrengst periodiek aangepast aan de renteverwachtingen en actuele investeringsplanning.

Wijzigingen

Ten opzichte van de jaarstukken 2017 zijn de volgende risico's gewijzigd:

Vervallen risico's:

In de jaarstukken 2018 is het risico inzake Milieu Service Zuid financieel verantwoord in de jaarstukken. Derhalve is het risico niet meer opgenomen in deze paragraaf.

Ad d) Overzicht kengetallen financiële positie.

Met ingang van de begroting 2016 is in het BBV voorgeschreven dat in deze paragraaf een set van zes verplichte kengetallen wordt opgenomen. Naast de set van kengetallen wordt een beoordeling van

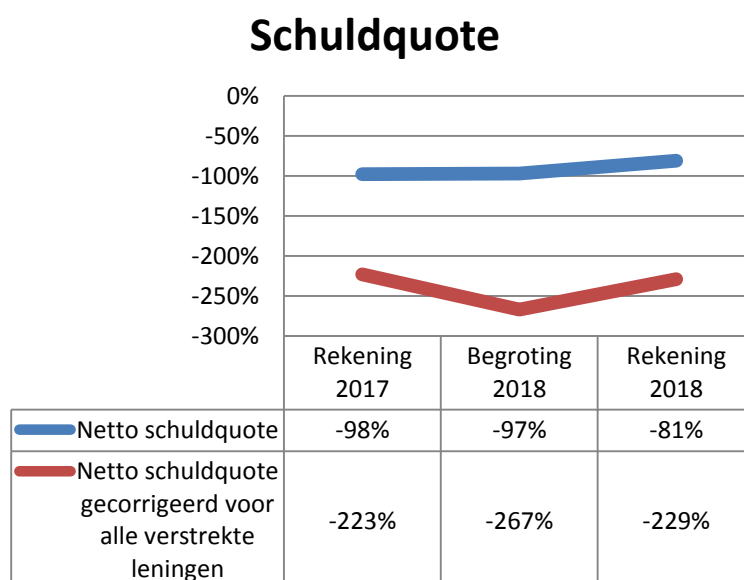
de onderlinge verhouding van de kengetallen in relatie tot de financiële positie opgenomen. De kengetallen en de beoordeling geven gezamenlijk inzicht over de financiële positie van de provincie.

De kengetallen van de begroting 2018 zijn gebaseerd op de primitieve begroting 2018. De zes voorgeschreven kengetallen zullen achtereenvolgens worden beschreven en toegelicht.

Netto schuldquote (c.q. gecorrigeerd voor alle leningen).

De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het wordt berekend als het verschil tussen de eigen middelen en de schulden gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er ook sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven. Op die manier wordt duidelijk aangegeven wat het aandeel is van de verstrekte leningen en de betekenis daarvan voor de schuldenlast.

Toelichting:

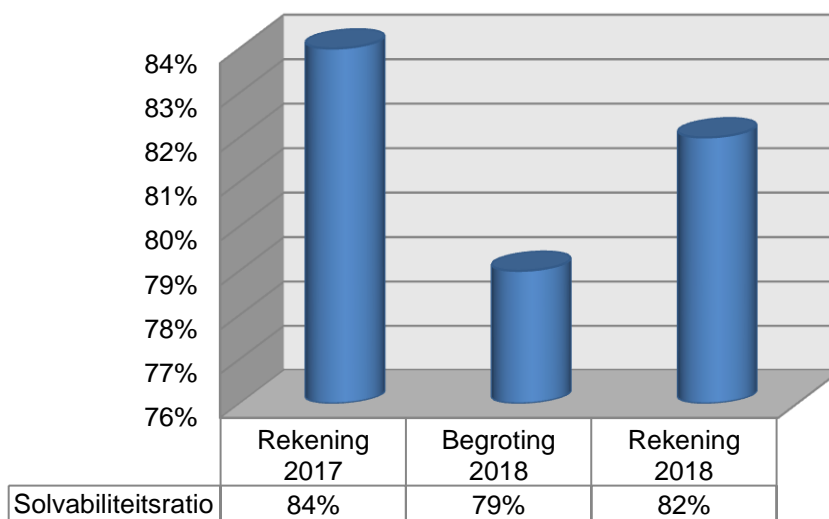
Een negatieve netto schuldquote betekent dat er sprake is van een overschot aan middelen. Dat is bij de Provincie Limburg het geval. Het overschot (lees: de netto schuldquote) neemt af ten opzichte van 2017 door afname van de omvang van de belegde middelen maar er blijft sprake van een overschot. De negatieve schuldquote wordt deels bepaald door het feit dat de Provincie Limburg over voldoende eigen middelen beschikt om projecten te financieren en dus geen externe financiering hoeft aan te trekken.

Door de netto schuldquote weer te geven inclusief de doorgeleende gelden verkrijgen we inzicht in hoeverre er sprake is van doorlenen. Zo blijkt wat het aandeel is van de verstrekte leningen en wat dit betekent voor de schuldenlast. Logisch gevolg is dat de overschotten (ten opzichte van de netto schuldquote) stijgen. De netto schuldquote (inclusief de doorgeleende gelden) stijgt ten opzichte van 2017.

Solvabiliteitsratio.

Deze ratio geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Het geeft het eigen vermogen weer als percentage van het balanstotaal. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten.

Solvabiliteitsratio

Toelichting:

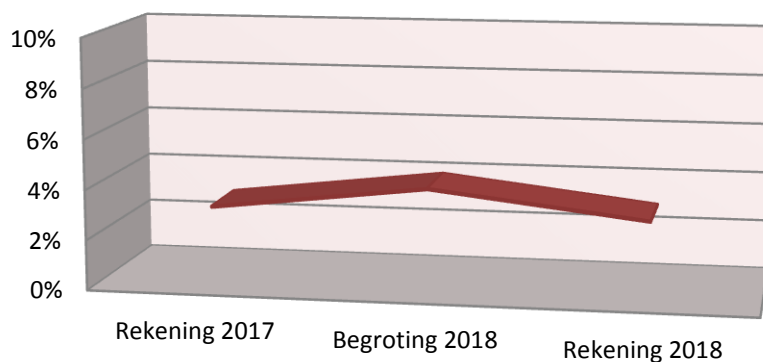
De solvabiliteitsratio is een maat voor de weerbaarheid van de provincie. De mate van weerbaarheid in combinatie met de andere kengetallen geeft een indicatie over de financiële positie van de provincie. Als we het vreemd vermogen beschouwen zien we dat dit met name bestaat uit overlopende passiva. Dit betreffen voor een substantieel deel beschikte subsidies. Gezien de hoogte van het vreemd vermogen kunnen we concluderen dat de berekende ratio voldoende is om aan de financiële verplichtingen te voldoen. Ten opzichte van 2017 blijft de ratio nagenoeg gelijk.

Kengetal grondexploitatie.

Uit het verleden is gebleken dat de grondexploitaties een forse impact kan hebben op de financiële positie van provincies. De boekwaarden van de grondposities zijn van belang. Deze moeten worden terugverdiend bij verkoop. De omvang van de totale boekwaarde van de gronden wordt gerelateerd aan de baten exclusief de mutaties in de reserves.

Grondexploitatie

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
■ Grondexploitatie	3%	4%	3%

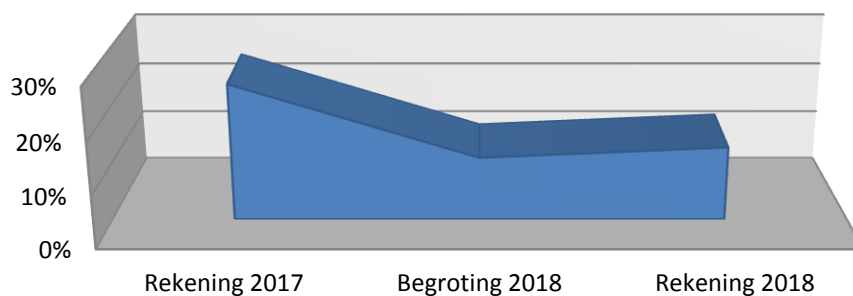
Toelichting:

De omvang van de grondexploitatie bij de provincie is gering. Daarbij komt dat in de berekening van het kengetal de boekwaarde is opgenomen. Voor een deel van de gronden is een voorziening opgenomen voor 85% van de bruto-boekwaarde. Dit betekent een zeer klein risico voor de financiële positie.

Structurele exploitatieruimte.

Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting is het onderscheid tussen structurele en incidentele baten/lasten van belang. We spreken van incidentele baten/lasten als het gaat om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal 3 jaar voordoen. Het onderscheid tussen structureel en incidenteel is vastgelegd in een notitie van commissie BBV. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structureel toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves gedeeld door de totale baten exclusief mutatie reserves.

Structurele exploitatieruimte

	Rekening 2017	Begroting 2018	Rekening 2018
■ Structurele exploitatieruimte	26%	12%	14%

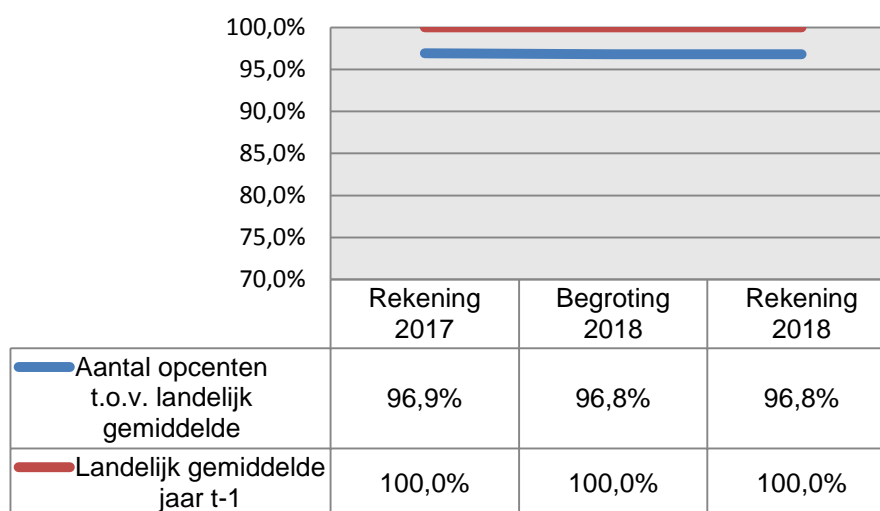
Toelichting:

Een positief kengetal betekent dat we een positief saldo hebben tussen de structurele baten/lasten en de structurele onttrekking/ toevoegingen aan de reserves. De structurele ruimte neemt af ten opzichte van 2017. Ondanks de afgenomen structurele ruimte zit er nog steeds flexibiliteit in de exploitatie.

Belastingcapaciteit.

Een provincie heeft de mogelijkheid het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen aantal opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. De belastingcapaciteit van provincies wordt berekend door het aantal opcenten in jaar t (het begrotingsjaar) te relateren aan het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Aantal opcenten

Toelichting:

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat de provincie Limburg onder het landelijk gemiddelde zit qua heffen van provinciale opcenten. Voor 2018 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit € 47 mln.

Conclusie en samenvatting.

De kengetallen netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte geldleningen, de solvabiliteitsratio en het kengetal grondexploitatie hebben betrekking op de balans.

Uit bovenstaande overzichten blijkt dat de Provincie Limburg een overschot aan middelen heeft. Voorsnog hoeven geen aanvullende financieringen te worden aangetrokken. De overschotten zijn afgenomen ten opzichte van 2017 hetgeen zijn weerslag heeft op de schuldquotes. De solvabiliteitsratio geeft aan dat er een goede mate van weerbaarheid bestaat en het financieel risico met betrekking tot de grondexploitatie is minimaal te noemen.

De kengetallen structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit hebben betrekking op de exploitatie. Uit de berekening van de kengetallen blijkt dat de structurele baten voldoende zijn en dat er nog ruimte is om de structurele baten te verhogen. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 47 mln.

Op basis van bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de Provincie Limburg een gezonde financiële positie heeft.

5.3. Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn van belang voor realisatie van provinciale programma's. Zo speelt een goed onderhouden infrastructuur een belangrijke rol in economie en sociaal leven. Een integrale afweging tussen aanwezigheid van kapitaalgoederen, kwaliteitsniveau, onderhoud en visie is van strategisch belang voor de Provincie, en voor de financiële positie. Met de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen in de begroting stellen Provinciale Staten kaders voor onderhoud van infrastructuur, voorzieningen en gebouwen. Met behulp van de Jaarstukken kan controle op deze kaders plaatsvinden.

5.3.1. Infrastructuur en wegbeheer

Inleiding

Wegen zijn belangrijke kapitaalgoederen en hebben effect op diverse uitvoeringsprogramma's. Ze zijn van essentieel belang voor de Limburgse economie en zorgen ook voor verbindingen tussen mensen. Daarom willen wij bereikbaarheid en doorstroming in Limburg maximaal faciliteren en onze infrastructuurvoorzieningen ook vanwege de veiligheid in optimale conditie houden.

Beleid

Het beleid voor het onderhouden van infrastructuur is opgenomen in diverse kaders. Binnen deze kaders dragen de clusters Wegaanleg & Wegbeheer zorg voor het beheer en onderhoud van een gedeelte van deze infrastructuur, vooral betreffende de provinciale weginfrastructuur. De Provincie is eigenaar van infrastructuur bestaande uit globaal 450 km weg (inclusief naastgelegen voorzieningen) en is wettelijk verantwoordelijk voor het beheren, onderhouden en rehabiliteren hiervan. Dit gebeurt conform het door Provinciale Staten vastgestelde beleidskader 'Voorzieningenniveau Provinciale Wegen 2011'. Net als voorgaande jaren is in 2018 het voorzieningenniveau van de provinciale wegen met kwaliteitsniveau 'BASIS' gehandhaafd. Met dit kwaliteitsniveau is een goed functionerend provinciaal (wegen)netwerk geborgd en is het risico op het ontstaan van achterstallig onderhoud beheerst. Op dit moment is er geen sprake van achterstallig onderhoud.

In het belang van provinciale programma's zijn in 2018 beheerafspraken voorbereid voor de spoorverbinding Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij (ZLSM) (Begrotingsprogramma 3.1. Openbaar vervoer en railagenda, product 3.1.2. Railagenda). Vanwege de uitbreiding van het (wegen)areaal en de onderzochte opgave voor kunstwerken en verhardingen is een nota kapitaalgoederen infrastructuur opgesteld. Bij komst van het nieuwe college zal deze nota ter besluitvorming worden voorgelegd.

Daarnaast zijn er noodzakelijke reconstructies van de provinciale infrastructuur voortgekomen uit provinciale programma's. Met de vaststelling van het Mobiliteitsplan in 2018 zijn de bestaande kaders (zoals de beleidsnota Regionaal Verbindend Wegen Net (RVWN), beleidsnota Verkeers- en Vervoersmanagement, etc.) daarbij niet meer als eigenstandige uitgangspunten gebruikt. Daarnaast is eind 2018 als verdere uitwerking van het Mobiliteitsplan een afwegingskader Mobiliteitsopgave en – ambitie vastgesteld. De toepassing van dit kader wordt overgelaten aan het nieuwe college. Met een integrale benadering en toepassing van het afwegingskader wordt de programmering van de geplande rehabilitaties (reconstructieve projecten en vervangingen van assets) bepaald.

Beheer en onderhoud van nieuwe infrastructuur

Realisatie van nieuwe infrastructuur is mede afhankelijk van procedures. De ingebruikname markeert het punt waarbij overdracht aan de wegbeheerder aan de orde is. De kosten voor het beheer en onderhoud worden op het moment van ingebruikname ten laste gebracht van de provinciale begroting. In onderstaande tabel zijn projecten opgenomen, waarvan de voorbereiding is gestart. Voor project N266 – Rondweg Nederweert is door Provinciale Staten besloten een aanvullend alternatief te ontwikkelen. Na de keuze voor een alternatief door PS in 2019 zal het project weer opgenomen worden in de lijst.

Afhankelijk van de complexiteit van deze projecten vindt naar verwachting oplevering plaats in de periode van 2019-2023.

Tabel 3.1. Oplevering projecten

Project	Periode
1. Buitenring Parkstad Limburg (BPL)	2019 - 2020
2. Rondweg Wanssum	2019 - 2020
3. N280 West - deelproject Weert Leudal	2020 - 2023
4. N280 West - deelproject Roermond	2019 - 2021
5. N270 - VIA Venray	2020 - 2021

Een aantal onderdelen van de provinciale (weg)infrastructuur zijn vanwege de functie in het totale infrastructuurnetwerk overgedragen aan derde partijen. De eventuele financiële gevolgen hiervan voor het beheer en onderhoud zijn separaat aan het college voorgelegd.

Financiële consequenties

Financiële consequenties van beheerplannen en de meerjarenraming 2018-2021 zijn vertaald in de begroting. Onderstaande tabellen (3.2 en 3.3) geven inzicht in de gerealiseerde exploitatiekosten en investeringen van het beheer- en onderhoud aan het provinciale wegennet 2018. De investeringen komen terug in de exploitatie in de vorm van kapitaallasten.

Exploitatiebudget

Met de exploitatiebudgetten worden de jaarlijks terugkerende onderhoudsactiviteiten ten behoeve van constructief-, conserverend en functioneel onderhoud gedekt. De middelen worden ingezet om incidentele schade aan het wegennet te herstellen, zodat groot onderhoud niet vervroegd, maar op de geplande tijdstippen kan worden uitgevoerd. Ook worden de exploitatiebudgetten aangewend om periodiek terugkerende onderhoudsactiviteiten voor een veilig en effectief wegennet uit te voeren. Op deze wijze wordt kapitaalsvernietiging van het provinciale wegennet voorkomen en wordt een voldoende kwaliteitsniveau van de wegen gewaarborgd. Onderstaande tabel geeft inzicht in het budget en de realisatie ervan in 2018.

Tabel 3.2 Exploitatiebudget 2018 (bedragen € x 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Begroting na wijziging 2018	% Verschil 2018
Exploitatielasten *	12.284	14.477	14.598	0,8%

* Incl. steunpunten wegen.

Volgens bovenstaande tabel is er sprake van een onderuitputting van € 0,12 mln. Dit verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door een voordelig verschil inzake gladheidsbestrijding en wordt toegevoegd aan de Reserve Gladheidsbestrijding.

Investeringskredieten

Wegenprojecten: rehabilitaties en vervangingsinvesteringen worden in de regel gedekt door investeringskredieten. Onderstaande tabel geeft inzicht in de stand van zaken ultimo 2018.

Tabel 3.3: Overzicht vervangingsinvesteringen en rehabilitatie projecten 2018 (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Beschikbaar (restant) krediet	% Verschil 2018
Vervangingsinvesteringen	1.050	1.094	1.388	2%
Rehabilitatie projecten	4.371	14.576	47.425	

De verschillen in investeringskredieten (zie tabel 3.3) worden veroorzaakt door verschuivingen in de uitvoering. De investeringskredieten in de begroting 2018 en bijhorende meerjarenraming 2018 -2021 zijn gebaseerd op een vast bedrag dat jaarlijks geïndexeerd wordt en houden geen rekening met deze verschuivingen. De werkvoorraad 2018 was een cumulatie van projecten die in 2017 en 2018 in uitvoering zijn genomen. De projecten zijn gefinancierd uit reguliere wegensectormiddelen van 2017 maar ook uit voorliggende dienstjaren. Ook wordt de werkvoorraad naast deze reguliere wegensectormiddelen gefinancierd uit BDU-middelen, en bijdragen van derden. Genoemde bruto bedragen in de tabel 3.4. hebben hierop betrekking.

Tabel 3.4 Overzicht rehabilitatieprojecten 2018 (bedragen x € 1.000)

Weg-nummer	Naam	Werkzaamheden	Bruto-bedrag
N270	Eindhoven - Well	VIA Venray	573
N271	Venlo – Nijmegen	Fietspaden Plasmolen Mook (MIP 2015)	202
N271	Venlo - Nijmegen	Aanpassingen kom Lomm, werk gemeente Venlo	19
N273	Ittervoort – Venlo	Kom Baarlo	193
N273	Ittervoort – Venlo	Aanleg rotonde t.b.v. uitbreiding Nunhemzaden	468
N274	Brunssum -Posterholt	Rehabilitatie incl. 2 turborotondes t.b.v. BPL en fietsbrug IBA	9.063
N276	Brunssum – St. Joost	Ongelijkvloerse kruising Nolenslaan Sittard	1.093
N278	Maastricht – Vaals	De Hut – De Planck – fietspad	31
N300	De Beitel - Kerkrade	Gravenweg Landgraaf	2.418
N570	Roermond - Rothenbach	Verbetering verharding	27
-		Leisure Lane	104
-		Randweg Abdissenbosch	90
div.	Overige projecten	Bepantingsbestek, incidentele investeringen, incidentele grondaankopen, incidentele investeringen verkeersveiligheid, studieprojecten en groenbeheervisie/inrichting rotondes	295
		TOTALEN	14.576

Reserves en voorzieningen

Gladheidsbestrijding:

Door de zachte winter 2018 zijn de kosten van de gladheidsbestrijding € 109.058 lager dan begroot. Voor de gelijkmatige belasting van de exploitatierekeningen met de kosten van de gladheidsbestrijding is de Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding ingesteld. Deze reserve wordt aangewend als dekking voor de overschrijding van de begrote kosten voor gladheidsbestrijding. Overschotten op het budget worden aan betreffende reserve toegevoegd.

De maximale toegestane hoogte van deze reserve bedraagt € 453.780. Het saldo van de reserve bedroeg per 1-1-2018 € 182.599. Het restant op het budget gladheidsbestrijding ad € 109.058 wordt toegevoegd aan deze reserve, waarmee deze reserve in totaal € 291.657 bedraagt.

5.3.2. Gebouwen

Inleiding

De provincie Limburg heeft een aantal gebouwen in eigendom. Dit zijn het Gouvernement aan de Maas, drie steunpunten voor provinciale wegen (Hulsberg, Sittard en Nederweert), drie provinciale musea (Bondefantenmuseum Maastricht, Limburgs Museum Venlo en het Museumplein Limburg Kerkrade), Kasteel Groot Buggenum te Grathem, de voormalige burgemeesterswoning te Venlo, Cargoloods Maastricht-Airport, de panden van Maastricht Aachen Airport en het stationsgebouw met loods, werkplaats, watertoren en seinhuisjes van de Zuid Limburgse Stoomtrein Maatschappij Simpelveld. Medio juni is het steunpunt Maasduinen te Wanssum geamoveerd om plaats te maken voor de ontwikkelingen rondom het project Ooijen-Wanssum. Voor het steunpunt Maasduinen is voor vier jaar een huurcontract afgesloten bij het steunpunt van Rijkswaterstaat in Venlo.

Kwalitatief goed onderhoud is belangrijk voor de representativiteit, maar ook voor de functionaliteit en dus ook voor de uitvoering van de provinciale programma's. Het doel is het waarborgen van het vastgestelde onderhoudsniveau (representativiteit en functionaliteit) van alle provinciale gebouwen.

Beleid

Met Statenstuk G-16-042 is op 16 december 2016 het meerjarenplan 2016-2018 geactualiseerd en opnieuw vastgesteld tot 31 december 2018. Tevens zijn budget-neutrale wijzigingen van de stortingen in de beschikbare onderhoudsvoorziening ten behoeve van groot onderhoud provinciale gebouwen doorgevoerd.

In 2018 zijn alle provinciale gebouwen geïnspecteerd. Per pand zijn er meerjarenonderhoudsplannen opgesteld voor de periode 2019-2033. Na doorrekening van alle plannen blijkt het in de meerjarenbegroting 2019-2020 opgenomen budget, onvoldoende te zijn voor het uitvoeren van het geplande (meerjarige) onderhoud.

De financiële lijn tot aan de nieuwe statenperiode is om geen besluiten meer te nemen die structureel extra middelen vragen. Op deze manier wordt de volle keuze voor het bepalen van de inhoudelijke en politieke koers voor de nieuwe statenperiode bij de (nieuwe) Provinciale Staten gelegd. Dit impliceert dat onder andere de besluitvorming rondom het onderhoud van kapitaalgoederen, waaronder gebouwen, nu verder wordt voorbereid en ter besluitvorming aan de nieuwe Staten zal worden voorgelegd.

Naar aanleiding van bovenstaande is de voorziening onderhoud provinciale gebouwen omgevormd tot een reserve.

In het meerjarenonderhoudsplan worden de beleidskaders op hoofdlijnen aangegeven:

- een eenduidige financiering voor het onderhoud van de provinciale gebouwen (duurzaam financieel beleid);

- formuleren van een meerjarige onderhoudsplanung met als doelstelling het waarborgen van de representativiteit en functionaliteit (onderhoudsniveau);
- opname van beschreven activiteiten in de planningscyclus;
- voldoen aan de BBV-verplichting tot het werken met een actueel meerjarenonderhoudsplan.

Het plan wordt jaarlijks geactualiseerd en eenmaal in de vier jaar herzien op basis van een herinspectie van alle (bouw)elementen. Er is geen sprake van achterstallig onderhoud. Het groot onderhoud aan het Gouvernement is gelijktijdig met het project Verduurzaming uitgevoerd.

Klimaatneutraal maken provinciale gebouwen

De tweede gewijzigde motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (inclusief de derde gewijzigde motie 797) is aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. De benodigde additionele middelen voor het Gouvernement ad € 0,24 mln. zijn verwerkt in de begroting 2018 (dekking uit coalitiemiddelen onvoorzien). De werkzaamheden zijn gelijktijdig met het project verduurzaming uitgevoerd en in december 2018 opgeleverd.

Verduurzaming Gouvernement

De verduurzaming van het Gouvernement is in combinatie met het gepland onderhoud volgens planning op 16 december 2018 opgeleverd. Hiermee is het Gouvernement weer toekomstbestendig. Het binnenklimaat is verbeterd naar klimaatklasse B (ventilatie en koeling). Het huidige energielabel G is verbeterd naar B. Verder is het Gouvernement aangesloten op het warmtenet van Cèramique. Tevens zijn een aantal onderdelen van de tweede gewijzigde motie 809 mevrouw Brugman in het Gouvernement gerealiseerd.

Het project is binnen het beschikbare taakstellende budget en planning uitgevoerd

5.4. Financiering

Bij financiering gaat het om de vraag hoe de Provincie regelt dat ze tijdig kan beschikken over de benodigde liquide middelen, zodat ze te allen tijde in staat is om aan haar betalingsverplichtingen te voldoen. Dit kan door te lenen bij liquiditeitstekorten en te sparen en te beleggen bij liquiditeitsoverschotten. Met het inkomens- en rendementsmotief als uitgangspunt is in 2018 bereikt dat de uitgezette overtollige middelen een stabiele en evenwichtige verdeling van de jaarlijkse opbrengsten hebben opgeleverd, met gebruikmaking van een liquiditeitsprognose. De provinciale portefeuille moet adequaat worden beheerd om kosten en risico's te beperken. Dit vormt de eerste pijler van treasury: het beheer van 'tijdelijk overtollige middelen'.

De tweede pijler omvat de uitzettingen in het kader van de publieke taak: leningen en garantstellingen, waarbij het aanvraag- en beheerproces conform de provinciale kaders wordt ingevuld. Vanwege de ingezette offensieve investeringsstrategie is deze vorm van uitzettingen een steeds belangrijker onderdeel van treasury. De impact van deze strategie wordt eveneens in deze paragraaf belicht.

Deze paragraaf geeft inzicht in:

- 5.4.1. Algemene ontwikkelingen, zowel intern als extern;
- 5.4.2. Uitzettingen van tijdelijk overtollige middelen;
- 5.4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak: financieringen;
- 5.4.4. Financiering (aantrekken van middelen);
- 5.4.5. Terugblik beleidsplan 2018.

5.4.1. Algemene ontwikkelingen

Intern

De provinciale beleggingsportefeuille is deels in vermogensbeheer ondergebracht en deels in eigen beheer via een brokeradviseur. Afgelopen jaar is € 92,85 miljoen nominaal tussentijds verkocht uit de obligatieportefeuille in vermogensbeheer gelet op de liquiditeitspositie. Het optimaal spreiden van het beschikbaar vermogen blijft van belang. Door spreiding wordt voldaan aan de liquiditeitseis en wordt gestreefd naar een zo optimaal mogelijk rendement.

Ultimo 2018 bedraagt het volume van de treasury portefeuille afgerond € 769 mln. (2017 € 887 mln.). Het gewogen gemiddeld rendement over 2018 bedraagt 3,88% waar in de begroting een gemiddeld rendement van 3,37% was geraamd. In tabel 5.4.1 is het begrote en het gerealiseerd beleggingsvolume van de tijdelijk overtollige middelen weergegeven. Het begrote volume over 2018 betreft het *gemiddeld* vermogen, het gerealiseerd volume betreft de stand van het vermogen per ultimo 2018.

Tabel 5.4.1: Gemiddeld beleggingsvolume rekening 2018 (bedragen x € 1.000)

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Realisatie 2018
Totaal volume	886.890	790.000	768.964

De doelstelling van Treasury met betrekking tot het realiseren van een vaste jaarlijkse inkomstenbron wordt enerzijds bereikt door het uitzetten van tijdelijk overtollige middelen. Anderzijds wordt vanuit de uitzettingen uit hoofde van de publieke taak rendement gegenereerd. De focus op het uitzetten van middelen vanuit de publieke taak is in 2018 gecontinueerd vanwege de ingezette offensieve

investeringsstrategie. Dit beleid is vastgelegd in het Uitvoeringskader ‘Sturing in Samenwerking 2.0’ (PS besluit d.d. 10-2-2017). De Provincie richt haar beleid steeds meer op het gezamenlijk participeren met partners in projecten of initiatieven, in plaats van of naast subsidiëren. Eén van de instrumenten hierbij is het verstrekken van geldleningen of garanties, kortweg financieringen. Dit zorgt voor een geleidelijke transformatie van middelen in obligaties naar uitzettingen in het kader van de publieke taak. Randvoorwaarde bij de inzet van de obligatieportefeuille is dat de (rente)opbrengsten meerjarig op een (minimaal) gelijk niveau liggen, rekening houdend met het vaak hogere risicoprofiel dat inherent is aan dergelijke uitzettingen. Hiermee wordt de eis van het garanderen van een jaarlijkse inkomstenbron voor de provinciale begroting geëffectueerd.

Gezien de totale omvang van het beschikbaar vermogen eind 2018 zijn voldoende liquide middelen aanwezig voor de geraamde investeringen inclusief mutatie kasmiddelen (totaal ruim € 180 mln.) tot en met 2022. Rekening houdend met deze uitgaven en met aflossingen op verstrekte leningen in het kader van publieke taak resteert eind 2022 afgerond € 590 mln. belegd vermogen.

In de provinciale begroting is geen renteomslag gebruikt bij het toerekenen van rente aan investeringen. De werkelijke renteomslag bedraagt 0%, de Provincie financiert nauwelijks extern.

Extern

Op grond van de Wet fido en Ruddo dient de Provincie vanwege Schatkistbankieren (SKB) haar tijdelijk overtollige middelen te stallen bij het Rijk. Obligatieleningen die vanwege vrijval aflossen in de portefeuille dienen overgeheveld te worden naar het Rijk en mogen niet meer in de markt worden herbelegd. Obligatieleningen die de Provincie al in portefeuille had bij invoering van SKB, mogen op basis van een overgangsregeling tot aflossingsdatum in portefeuille blijven. Als alternatief voor Schatkistbankieren is het wettelijk toegestaan leningen aan andere decentrale overheden te verstrekken, mits geen sprake is van een toezichtrelatie. De performance van de provinciale treasuryportefeuille wordt dan ook grotendeels bepaald door het renteniveau op de geld- en kapitaalmarkt.

De renteopbrengsten vormen een belangrijke inkomstenpost voor de provinciale begroting hetgeen betekent dat de provinciale begroting gevoelig is voor bewegingen in de rentemarkt. Een rentedaling van 0,5% betekent voor de meerjarenbegroting een inkomstendering van afgerond € 4 mln. per jaar. Een rentestijging heeft uiteraard het omgekeerde tot gevolg. Omdat de obligatieleningen een gemiddelde looptijd van 4,5 jaar hebben en in tranches vrijvallen in de komende jaren, heeft een rentestijging of –daling alleen voor het kortlopende deel van de beleggingen (circa 15% van de treasuryportefeuille) direct gevolgen voor de begroting voor zover de vrijvallende beleggingen niet revolverend worden ingezet voor de publieke taak.

In onderstaande tabel is de rentevisie zoals gepubliceerd door een aantal banken versus de gerealiseerde rente in 2018 weergegeven.

Tabel 5.4.2: Rentevisie versus de gerealiseerde rente in 2018

Soort rente	Rente visie 1e helft 2018	Realisatie rente 1e helft 2018	Rente visie 2e helft 2018	Realisatie rente 2e helft 2018
3-maands	-/ - 0,28%	-/ - 0,324%	-/ - 0,17%	-/ - 0,309%
10-jaars	1,06%	0,88%	1,18%	0,81%

In de rentevisie, zoals opgenomen in de begroting 2018 (opgesteld medio 2017) werd uitgegaan van een 3-maands renteniveau van -/ - 0,33% en een 10-jaarsrenteniveau van 0,89% ultimo 2018. Met name het gerealiseerde niveau van de 10 jaars rente wijkt af van de verwachte rentestand. De lage kapitaalmarktrente, van toepassing op nieuwe uitzettingen, beïnvloedt de komende jaren de renteopbrengst van de provinciale portefeuille. Op basis van de actuele liquiditeitsprognose zal de

vrijval uit de treasuryportefeuille vanaf 2021 gedeeltelijk in onderhandse leningen aan decentrale overheden buiten de provincie Limburg worden uitgezet. Van deze uitzettingen is in 2018 geen gebruik gemaakt vanwege het feit dat er geen sprake was van reguliere vrijval in de obligatieportefeuille alsmede vanwege de liquiditeitspositie. Gelet op de beperkte handelbaarheid van onderhandse leningen dienen dit soort uitzettingen nauw te worden afgestemd op de liquiditeitsprognose.

Als gevolg van het verbod op (her)beleggen in de obligatiemarkt wordt de provinciale portefeuille steeds veiliger gelet op het debiteurenrisico. De overtollige middelen worden bij vrijval immers bij het Rijk of via onderhandse leningen bij gemeenten ondergebracht, waardoor het aspect debiteurenrisico een steeds minder grote rol speelt in de bestaande obligatieportefeuille. Dit geldt uiteraard niet indien de vrijvallende middelen worden aangewend voor uitzettingen in het kader van de publieke taak waar over het algemeen meer risico mee is gemoeid.

De economische groeiverwachtingen voor 2019 zijn met grote onzekerheid omgeven. Deze wordt vooral veroorzaakt door wereldwijd bovengemiddeld hoog politiek risico. Voor Europa zal vooral de Brexit op korte termijn voor beroering blijven zorgen. Niet alleen qua economische vooruitzichten, ook ten aanzien van inflatie en monetair beleid zijn de verwachtingen van financiële markten afgelopen periode duidelijk veranderd. De inflatieverwachtingen zijn gedaald met name vanwege de lagere olieprijs. In de eurozone is de 'headline' inflatie in vierde kwartaal 2018 gedaald van 2,1% naar 1,6%. Daar staat tegenover dat de looninflatie tot nog toe zeer beperkt is gebleven, zeker in de eurozone. Met de verslechterde groei- en inflatievooruitzichten neemt de ruimte voor centrale banken om rentes te verhogen af. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft het programma van 'kwantitatieve verruiming' ultimo 2018 afgerond. ECB-president Draghi heeft aangekondigd dat een eerste renteverhoging niet hoeft te worden verwacht voor het eind van zomer 2019.

De kapitaalmarktrente is sinds eind 2018 verder gedaald. Vanaf een looptijd van 5 jaar is het swaprente net positief op 0,13% (tarief medio februari 2019).

De verwachting in de markt ten aanzien van de 10 jaars swaprente bedraagt 0,84% over 12 maanden (stand medio februari 2019 0,65%). Wat betreft de korte rente is de verwachting in de markt dat de 3 maands euribor -/- 0,24% bedraagt over 12 maanden (stand medio februari -/- 0,308%). Positieve euribortarieven worden pas eind 2019 verwacht.

5.4.2. Uitzettingen van tijdelijk overtollige middelen

In het Treasurystatuut zijn de doelstellingen van de treasuryfunctie opgenomen. Tevens is beschreven onder welke voorwaarden uitzettingen van tijdelijk overtollige middelen dienen te worden gedaan.

Samenstelling uitgezette middelen

Ter verkrijging van een vaste jaarlijkse inkomstenstroom is de provinciale portefeuille zodanig ingericht dat sprake is van een zo optimaal mogelijke spreiding naar kredietwaardigheid, looptijden en debiteuren. Enerzijds worden de uitzettingen gedaan ter dekking van de geplande investeringen en hieraan gekoppeld de liquiditeitsplanning. Anderzijds zorgen de uitzettingen er voor dat voldaan kan worden aan de doelstelling om langjarig een vaste inkomstenstroom te genereren. Naast de algemene doelstelling met betrekking tot het garanderen van een zo stabiel mogelijke vaste jaarlijkse inkomstenbron als algemeen dekkingsmiddel voor de begroting is met name de liquiditeitseis een belangrijke factor in het treasurybeleid. De Provincie moet immers te allen tijde aan haar betalingsverplichtingen kunnen voldoen. De bestaande provinciale portefeuille transformeert de komende jaren geleidelijk naar uitzettingen bij decentrale overheden, voor zover de portefeuille niet is

ingezet in het kader van de offensieve investeringsstrategie. In plaats van het beleggen van middelen binnen de kaders van de Wet fido (beleggingsfunctie) worden de middelen steeds meer ingezet voor de publieke taak. Voor de sturing en monitoring van deze portefeuille is een financieel systeem ingericht, waarmee tevens de rapportage van de financieringsportefeuille wordt opgesteld.

De samenstelling van de portefeuille tijdelijk overtollige middelen eind 2018 is in tabel 5.4.3 opgenomen. Het gemiddeld rendement in 2018 is inclusief de vrijval rentederving vanuit de daartoe gevormde reserves in 2017 en 2018. Van de bij de tussentijdse verkoop van obligaties in 2018 gerealiseerde boekwinst ad € 6,56 mln. is ruim € 6 mln. toegevoegd aan een egalisatiereserve ter dekking van de gedeerde renteopbrengsten in de jaren 2018 tot en met 2022. Het incidenteel resultaat in 2018 bedroeg € 550.000. In 2018 is vanuit deze egalisatiereserve alsmede de in 2017 gevormde reserve in totaal € 3,33 mln. aan renteopbrengsten toe te rekenen. De boekwinst is behaald vanwege het feit dat de verkochte obligaties een hogere couponrente opleverden dan de marktrente ten tijde van de verkoop. De boekwinst is daarmee een vergoeding voor de gedeerde toekomstige renteopbrengsten.

Tabel 5.4.3: Uitzettingen (bedragen x € 1.000)

Uitgezette gelden	Bedrag	Gemiddeld rendement
Stand per 1 januari 2018	886.893	4,02%
Specificatie stand per 31 december 2017:		
		%-aandeel in portefeuille
1. Schatkistbankieren rekening courant	48.294	6,3 %
2. Obligatieportefeuille (vermogensbeheer)	521.670	67,8 %
3. Onderhandse leningen decentrale overheden	199.000	25,9 %
		100,0%
nieuwe uitzettingen (+)	0,0	
vervallen uitzettingen (-/-)	117,929	
Stand per 31 december 2018	768.964	3,88%

Drempelbedrag

Op de verplichting voor decentrale overheden hun liquide middelen bij het Rijk te stallen geldt een uitzondering voor liquide middelen tot een bepaald bedrag: het drempelbedrag. Dit bedrag is afhankelijk van het begrotingstotaal en bedraagt voor de Provincie Limburg op basis van de begroting 2018 (ruim) € 3,9 mln. Het drempelbedrag is gebaseerd op een gemiddelde per kwartaal, waardoor incidentele uitschieters gedurende het kwartaal kunnen worden opgevangen. In de jaarstukken en kwartaalrapportages dient te worden aangegeven welk bedrag aan liquide middelen gemiddeld in een kwartaal op de rekening courant is gestald. De Provincie Limburg is in 2018 onder het voor haar geldende drempelbedrag gebleven, zoals blijkt uit de volgende tabel.

Tabel 5.4.4: Drempelbedrag 2018 (bedragen x € 1.000)

Uitgezette gelden	Bedrag
Gemiddeld bedrag kwartaal 1	32,7
Gemiddeld bedrag kwartaal 2	14,4
Gemiddeld bedrag kwartaal 3	18,7
Gemiddeld bedrag kwartaal 4	164,8
Totaal gemiddeld bedrag 2018	57,65

Rendementen provinciale beleggingen

In 2018 bedroeg het gemiddeld rendement op de provinciale beleggingen 3,88%. De gemiddelde renteopbrengst op de obligatie portefeuille (IRR) geplaatst bij ASR vermogensbeheer (voormalig BNG vermogensbeheer) is 3,99% (exclusief rentederving verkochte obligaties in 2017 en 2018). Het rendement op de middelen van het Schatkistbankieren (SKB) is 0%. Het cashmanagement is erop gericht het gemiddeld bedrag gestald bij SKB rond € 50 mln. te houden. Het gemiddeld rendement op de 10-jaars staatsobligatie bedroeg in 2018 0,55%.

Het gemiddeld rendement op de provinciale beleggingen is in 2018 licht gedaald in vergelijking met 2017 (4,02%). Dit wordt veroorzaakt doordat de vrijval vanuit de egalisereserve, gevormd in 2017, in 2018 € 2,6 mln. bedraagt. In 2017 is ruim € 3,65 mln. uit deze reserve aan de renteopbrengsten toegerekend, rekening houdend met het aflossingsprofiel van de verkochte obligaties.

Behoudens het aanhouden van een saldo op de rekening courant bij het Rijk voor het opvangen van de uitgaven op korte termijn zijn bij SKB geen middelen op deposito's gestald in 2018.

De begrote renteopbrengsten voor 2018 (Eindejaarsbijstelling) bedroegen € 47,54 mln., bestaande uit renteopbrengsten op uitgezette middelen in het kader van de publieke taak en uit renteopbrengsten uit tijdelijk overtollige middelen (inclusief vrijval uit de in 2017 en 2018 gevormde egalisereserve). De gerealiseerde renteopbrengsten bedragen € 47,8 mln., waarvan de verdeling in de volgende tabel is gespecificeerd.

Tabel 5.4.5: Begrote versus gerealiseerde renteopbrengst 2018 (bedragen x € 1.000)

Soort renteopbrengst	Begroting 2018	Realisatie 2018
Rente financieringen u/g (incl. Enexis)	15.412	15.711
Renteopbrengst beleggingen	28.682	28.666
<i>Vrijval reserve 2017-2021, jaar 2018</i>	2.599	2.599
<i>Vrijval reserve 2018-2022, jaar 2018</i>	732	732
<i>Rente kasgeldlening</i>	115	113
Totale renteopbrengst	47.540	47.821

Het voordelige verschil van € 0,28 mln. wordt met name veroorzaakt door licht hoger gerealiseerde renteopbrengsten uit de verstrekte financieringen u/g. De renteopbrengsten uit beleggingen zijn vrijwel gelijk aan het begrote bedrag bij de Eindejaarsbijstelling 2018.

De totale renteopbrengsten van de uitzettingen zijn op basis van de huidige samenstelling van het vermogen voldoende voor de structureel benodigde renteopbrengsten. De kaders met betrekking tot de uitzettingen uit hoofde van de publieke taak zijn in het Uitvoeringskader 'Sturing in Samenwerking 2.0' beschreven. Dit Uitvoeringskader is geactualiseerd via PS besluit d.d. 10 februari 2017.

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het jaarlijkse saldo van de lasten en baten op basis van reële transacties, ongeacht of het exploitatie- of investeringsuitgaven en –inkomsten betreft. Deze benadering is volledig afwijkend van de methodiek (conform BBV) op basis waarvan de provinciale begroting wordt opgesteld.

In het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen van 23 mei 2018 jl. is gesproken over de EMU-norm voor de decentrale overheden. Na een constructieve dialoog hebben het Rijk en decentrale overheden elkaar gevonden in een macro EMU-norm van -0,4 procent van het bbp per jaar voor de periode van 2019 tot en met 2022. Hiermee is een balans gezocht om invulling te geven aan de investeringsopgave in tal van maatschappelijke thema's en tegelijkertijd de gedeelde verantwoordelijkheid voor gezonde overheidsfinanciën. Jaarlijks zal tijdens het bestuurlijk overleg worden stil gestaan bij de belangrijke ontwikkelingen in de financiële positie van het Rijk en decentrale

overheden. Hiermee wordt invulling gegeven aan de Wet houdbare overheidsfinanciën en de uitgangspunten van het Regeerakkoord en het Interbestuurlijk programma. Afgesproken is dat de medeoverheden onderling komen tot een onderverdeling van de macro EMU-norm. Het Rijk neemt dit voorstel over en biedt, via een voorhangprocedure, een ministeriële regeling aan bij de Staten-Generaal. Na instemming van het parlement wordt de EMU-norm gepubliceerd in de Staatscourant.

De staatssecretaris van Financiën heeft een voorstel aan de Tweede Kamer gedaan om de EMU-ruimte voor de medeoverheden van 0,4% BBP voor de jaren 2019-2022 als volgt te verdelen:

- 0,27% BBP voor de gemeenten;
- 0,08% BBP voor de provincies;
- 0,05% BBP voor de waterschappen.

De vertaling hiervan, zoals weergegeven in de septembercirculaire 2018, levert voor de Provincie Limburg een referentiewaarde op van min € 54,56 mln. Het is op dit moment geen norm waar de Provincie zich aan hoeft te houden.

Tabel 5.4.6: EMU-saldo

	€ x 1 mln.	
	Referentiewaarde 2018	Realisatie 2018 ^[1]
EMU-saldo Provincie Limburg	-54,56	-69,8

Het werkelijke EMU-saldo over 2018 van Provincie Limburg is € 69,8 mln. negatief. Volledigheidshalve merken wij op dat er aan een overschrijding van de EMU referentiewaarde geen sanctie is verbonden.

5.4.3. Uitzettingen uit hoofde van de publieke taak

Kredietrisico's op verstrekte gelden

De Provincie richt haar beleid steeds meer op het gezamenlijk participeren met partners in projecten of initiatieven, in plaats van of naast subsidiëren. Eén van de instrumenten hierbij is het verstrekken van geldleningen of garanties, kortweg financieringen. In dit onderdeel worden de verstrekte financieringen vermeld, waarbij onderscheid is gemaakt naar financieringen aan verbonden partijen, gewaarborgde geldleningen en financieringen aan derden, inclusief de mutaties in 2018. Omwille van de leesbaarheid worden alleen de financieringen die nieuw of gewijzigd zijn in 2018 na iedere tabel toegelicht. Voor financieringen waarbij geen sprake is van een wijziging anders dan de regulier overeengekomen aflossing wordt verwezen naar de toelichting op de betreffende financiering in de eerdere jaarrekeningen en naar de halfjaarrapportage 'uitzettingen publieke taak' welke vertrouwelijk voor Provinciale Staten ter inzage wordt gelegd. Een samenvatting van de financieringsportefeuille is opgenomen in de reguliere treasuryrapportage.

^[1] 1 Het EMU-saldo realisatie is berekend op basis van de lv3-matrix jaar 2018 (cat. 1 t/m 5).

Financieringen aan verbonden partijen

Tabel 5.4.7: Financieringen aan verbonden partijen (bedragen x € 1.000)

Verbonden partij	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Schuld in € per 31-12-17	Schuld in € per 31-12-18	Mutatie 2018
Vordering op Enexis BV (bruglening)	zonder	PS 17-4-2009/ GS 12-5-2009	56.837	56.837	0
Provincie Limburg Commandiet BV/RvR Limburg beheer BV *)	zonder	PS 5-7-2002	4.410	4.760	350
AvationValley Commandiet BV	zonder	PS 13-2-2009	4.893	4.893	0
Stichting Life Incubator Maastricht (SLIM/Brains Unlimited)	met garantie UM	GS 8-2-11/ PS 10-2-11	1.603	1.223	-/- 380
Limburgse Herstruct.maatschappij Bedrijventerreinen (LHB) BV *)	zonder	GS 14-4-2009/ PS 29-5-2009	7.600	6.100	-/- 1.500
BNG 1 ^e tranche	zonder	PS 9-10-15/ GS 1-9-15	50.000	50.000	0
BNG 2 ^e tranche	zonder	PS 7/8-7-16/ GS 21-6-16	50.000	50.000	0
NWB 1 ^e tranche	zonder	PS 6-2-15/ GS 16-12-14	50.000	50.000	0
NWB 2 ^e tranche	zonder	PS 7/8-7-16/ GS 21-6-16	50.000	50.000	0
CHV B.V.	zonder	PS 31-10-14/ GS 9-6-15	2.720	2.720	0
MAABI B.V. *)	met	PS 9-10-15/ GS 8-9-15 / GS 15-12-15	600	1.896	1.296
Land Development AviationValley Maastricht C.V. *)	met	PS 12-10-12/ GS 10-2-15	15.995	9.716	-/- 6.279
NV Waterleiding Maatschappij Limburg	zonder	GS 17-12-13/ PS 21-12-13	10.000	10.000	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (vast leningdeel)	met	PS 16-12-16/ GS 24-1-17	35.000	35.000	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo (variabel leningdeel)	met	PS 16-12-16/ GS 24-1-17	0	500	500
Totaal			339.658	333.645	-/- 6.013

*) Nieuw in 2018 dan wel gewijzigd in 2018

Stichting Life Incubator Maastricht (SLIM/Brains Unlimited) was in de jaarrekening 2017 vermeld in de tabel 'Geldleningen aan derden'. Omdat de Provincie aandeelhouder is van deze stichting, hoort deze lening thuis in de tabel 'Financieringen aan verbonden partijen', hetgeen in 2018 is aangepast. Dit betekent een bijstelling (verhoging) van het totaalbedrag per ultimo 2017 met € 1,603 mln.

- Provincie Limburg Commandiet B.V.
Aan deze B.V. is binnen de bestaande leningovereenkomst € 0,35 mln. verstrekt in 2018.
- Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen B.V.
In 2018 is in totaal € 1,6 mln. tussentijds afgelost op de provinciale lening.
- MAABI B.V.

In 2018 is de tweede tranche verstrekt ad € 1,4 mln., de eerste tranche ad € 0,6 mln. is in 2016 verstrekt. Eind 2018 is de reguliere aflossing conform overeenkomst voldaan.

- LandDevelopment AviationValley Maastricht C.V.

In 2018 is tussentijds afgelost op de provinciale lening vanwege grondverkoop conform de voorwaarden zoals opgenomen in de overeenkomst.

Garantstellingen en gewaarborgde leningen

Tabel 5.4.8: Gewaarborgde geldleningen (bedragen x € 1.000)

Garantstellingen	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Garantstelling in € per 31-12-2017	Garantstelling in € per 31-12-2018	Mutatie 2018
Nationaal Groenfonds *)	zonder		4.611	3.959	-/- 652
Ruimte voor Ruimte Limburg CV *)	zonder	GS 27-11-12/ PS 12-10-12	10.000	16.000	6.000
Sectorplan Grenzenloos werken	zonder	GS 8-9-2015	916	0	-/- 916
Zon PV TPN	zonder	GS 7-4-15	41	41	0
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo *)	zonder	PS 16-12-16/ GS 24-1-17	5.860	2.930	-/- 2.930
Totaal			21.428	22.930	1.502

*) Nieuw in 2018 dan wel gewijzigd in 2018

- Nationaal Groenfonds

Het Nationaal Groenfonds heeft ultimo 2018 een bedrag van € 53,504 mln. aan convenantsleningen uitstaan. De Provincie staat garant voor 7,4% van dit leningbedrag, zijnde € 3,96 mln. Dit is een uitvoeringsregeling van het Rijk, het risico dat de Provincie wordt aangesproken in het kader van deze garantstelling is daarmee nihil.

- Ruimte voor Ruimte Limburg C.V.

De contragarantstelling van 50% zoals gesteld door BPD (vml. Bouwfonds) is eind 2018 vervallen als gevolg van de overname van het aandeel van BPD in Ruimte voor Ruimte C.V. door Provincie Limburg. De netto garantstelling van Provincie Limburg richting de C.V. stijgt daarmee van € 8 mln. naar € 16 mln., rekening houdend met de aflossing ad € 4 mln. in februari 2018 op de door de Nederlandse Waterschapsbank verstrekte geldlening aan Ruimte voor Ruimte Limburg C.V..

- Sectorplan Grenzenloos werken

De garantstelling is vervallen vanwege het feit dat het betreffende project is gestopt.

- B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo

De provinciale garantstelling aan BNG Bank ad € 5,86 mln. is in 2017 verleend voor twee door BNG Bank verstrekte leningen aan de B.V. van totaal € 10 mln. in het kader van de vervlechting Greenport Venlo. De Provincie staat garant voor 58,6% van de leningen, de overige aandeelhouders in de B.V. zijn medegarant. Vanwege de reguliere aflossing op één van de door BNG verstrekte leningen is de provinciale garantstelling medio 2018 verlaagd met € 2,93 mln. De einddatum van de resterende BNG lening is 1-7-2019.

Geldleningen aan derden

Tabel 5.4.9: Geldleningen aan derden (bedragen x € 1.000)

Geldnemer/debiteur	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Financiering in € per 31-12-17	Financiering in € per 31-12-18	Mutatie 2018
Stichting Zuyderland Medisch Centrum (Atrium)	zonder	PS 11-2-11/ GS 1-3-11	5.000	5.000	0
Burger Windpark *	zonder	GS 25-7-17	0	75	75
Gerli Venlo B.V. (Cabooter)	met	GS 27-1-15	655	555	-/- 100
Coöperatie Gedeelde Weelde *	2 ^e pandrecht	GS 22-5-18	0	30	30
Feed Design Lab *	zonder	GS 23-4-13	400	0	-/- 400
Californie Wijnen (Geothermie *)	met	GS 4-1-11/ PS 10-2-11	1.395	1.317	-/- 78
Groot Buggenum	zonder	3-11-09	930	896	-/ -34
MAAS B.V.	met	GS 14-6-16	1.000	1.000	0
Nationaal Groenfonds part. natuurontwikkeling *	zonder	GS 23-2-10	63	0	-/- 63
Natuurrijk Limburg	zonder	GS 23-6-15	992	992	0
OML	deels gar.	GS 30-8-11/ PS 21-10-11	6.000	3.000	-/- 3.000
Parvus Avez B.V.	met	GS 2-5-17	1.839	1.731	-/- 108
QCP	met (verpand.)	GS 8-4-14	500	299	-/- 201
Raywaver (Richochet B.V.)	zonder	GS 6-3-12	250	250	0
Renteloze studievoorschotten	zonder		9	8	-/- 1
SineMetU	met	GS 23-6-15	50	50	0
Startersleningen (SVn) *	met	PS 29-9-17/ GS 28-7-15	39.300	42.396	3.096
Stichting HAS	met bestuurl. garantie	GS 5-12-17	2.500	2.500	0
Stichting Ontwikkelingsmij Enci	zonder	1-3-11	250	250	0
Stichting Plattelandshoés	met	GS 15-11-16	300	285	-/- 15
Stichting Woonzorg Elisabeth Stift *	met	GS 1-3-16 / 22-5-18	322	382	60
SVn stimuleringsleningen *	zonder	PS 12-10-12/ 14-6-13/5-2-16	53.623	70.978	17.355
Toverland	zonder	PS 9-10-15/ GS 27-10-15	1.600	1.400	-/- 200
Toverland 2018 *	zonder	GS 22-8-17/ PS 29-9-17	0	2.000	2.000
Zero emissie busvervoer *	zonder	GS 14-4-15	370	0	-/- 370
ZLSM	zonder	GS 11-12-12/ GS 13-12-16	150	117	-/- 33
ZON PTC	zonder	GS 26-7-16 PS 30-9-16	5.000	5.000	0
Totaal			122.498**	140.511	18.013

*) Nieuw in 2018 dan wel gewijzigd (verhoogd) in 2018

**Totaalbedrag in jaarrekening 2017 was € 121.601: de lening aan Stichting Life Incubator Maastricht ad € 1,603 mln. per ultimo 2017 is in 2018 onder de juiste categorie 'Financieringen aan verbonden partijen' ondergebracht (zie tabel 5.4.7). De lening aan stichting HAS ad € 2,5 mln. is eind 2017 verstrekt, echter was niet in bovenstaande tabel opgenomen.

- **Burger Windpark De Kookepan B.V.**
De eerste tranche van de lening is in maart 2018 verstrekt ten behoeve van de coöperatieve ontwikkeling van een windpark in Leudal. De omvang van de totale lening is € 140.000, met een looptijd van maximaal 3 jaar. Aflossing van de lening vindt plaats op einddatum.
- **Coöperatie Gedeelde Weelde**
De lening is eind 2018 verstrekt voor de realisatie van een coöperatieve winkel met streekproducten ter versterking van de lokale economie. De lening heeft een looptijd van 10 jaar, is achtergesteld bij de bancaire financiering en wordt vanaf 2022 lineair afgelost.
- **Feed Design Lab**
De verstrekte lening aan Stichting Open Innovation Feed Design Lab is in het eerste kwartaal van 2018 afgewikkeld.
- **Californië Wijnen (Geothermie)**
Medio 2018 is de winning van aardwarmte in Grubbenvorst door Staatstoezicht op de Mijnen stilgelegd. Het verzoek van leningnemer om de rente- en aflossingsverplichtingen met betrekking tot de provinciale lening tot eind 2018 op te schorten is eind augustus door het college gehonoreerd. De lening is recent volledig voorzien gelet op de toenemende onzekerheid op de kans van succesvol herstel van de aardwarmtewinning.
- **Nationaal Groenfonds particuliere natuurontwikkeling**
Doel van dit fonds is om grondaankopen in de EHS door particulieren/ particuliere organisaties voor te financieren. Voor deze gronden komt een subsidie voor functieverandering ter beschikking op het moment dat de kwalitatieve verplichting wordt gevestigd. Met deze subsidie kan de particulier de voorfinanciering grotendeels aflossen en vloeit het geleende geld terug in het fonds. Provincie Limburg en Nationaal Groenfonds hebben ieder een gelijk bedrag beschikbaar gesteld, waarbij vanuit de 1e tranche ad € 2,5 mln. slechts één lening is verstrekt. Het restant leningbedrag is ultimo 2018 afgelost. Nieuwe leningen worden niet meer verstrekt.
- **Startersleningen SVn**
Provinciale Staten hebben in september 2017 geen wensen en bedenkingen geuit inzake het voorstel tot ophoging van de kredietfaciliteit startersleningen met € 5 mln., waarmee de totale kredietfaciliteit € 42,8 mln. bedraagt. In 2018 zijn aan SVn binnen dit kredietbesluit aanvullende tranches ad € 3,5 mln. verstrekt (exclusief beheerkosten SVn).
- **Stichting Woonzorg Elisabeth Stift**
In 2017 is een provinciale lening verstrekt voor de realisatie van 26 onzelfstandige wooneenheden met bijbehorende centrale voorzieningen, bedoeld voor mensen met een laag inkomen en/of een (dreigende) afstand tot de samenleving in het vml. klooster Elisabeth Stift in Kerkrade. Op basis van de aangepaste businesscase waaruit een solide kasstroom blijkt vanuit de reeds gerealiseerde appartementen, is medio 2018 het aflossingsritme van de lening aangepast. De reeds voldane rente- en aflossingsverplichting is opnieuw beschikbaar gesteld waardoor de stichting de resterende investeringen in het pand kan realiseren. De aflossing start eind juni 2019 via maandannuïteit.
- **SVn stimuleringsleningen**
Provinciale Staten hebben op 15 juni 2018 geen wensen en bedenkingen geuit ten aanzien van het collegevoorstel tot ophoging van budget voor de stimuleringsleningen met € 75 mln. Tevens hebben Gedeputeerde Staten op 24 april 2018 ingestemd met het aantrekken van een financiering ad € 75 mln. van de EIB ten behoeve van de Verordening Duurzaam Thuis. In 2018 zijn binnen het beschikbare budget aanvullende tranches ad € 25,2 mln. beschikbaar gesteld (exclusief

beheerkosten). Aan aflossingen is in 2018 ruim € 7 mln. ontvangen op de stimuleringsleningen, welke aflossingen door SVn naar de Provincie conform afspraak zijn overgeboekt.

- Toverland (2018)
Provincie Limburg heeft een achtergestelde lening verstrekt ad € 2 mln., naast achtergestelde leningen van het MKB Leningenfonds en LIOF (€ 1 mln. resp. € 2 mln.) en een bancaire financiering. De leningen zijn bestemd voor de investeringen van Toverland ('fase 5') in de uitbreiding van de parking, aanleg nieuwe entree en aanleg van nieuwe themagebieden. De looptijd van de lening is 10 jaar, aflossing start anderhalf jaar na uitboeking van de lening.
- Zero Emissie Busvervoer
De verstrekte provinciale lening aan Stichting Zero Emissie Busvervoer is begin 2018 afgerond.

Financieringen volledig voorzien

De leningen verstrekt aan Californië Wijnen (Geothermie) ad € 1,317 mln. en Raywaver (Richochet B.V.) ad € 0,25 mln. zijn volledig voorzien.

Geldleningen aan derden, onderdeel Transitiefonds Limburgse Woningmarkt

Tabel 5.4.10: Geldleningen aan derden Transitiefonds Limburgse Woningmarkt (bedragen x € 1.000)

Geldnemer/debiteur	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Financiering in € per 31-12-17	Financiering in € per 31-12-18	Mutatie 2018
ABrunCh B.V.	met	GS 19-1-16	394	377	-/- 17
Claassen B.V.	met (gar.)	GS 26-8-14	810	780	-/- 30
Feisan Parkstad B.V.	zonder	GS 20-12-16	100	50	-/- 50
Heerlen Exploitatie B.V.	met	GS 8-7-14	320	0	-/- 320
Djazz B.V. (Revaplan)	met	GS 16-6-15	200	200	0
Totaal	zonder		1.824	1.407	-/- 417

Financiering volledig voorzien

De financiering aan Heerlen Exploitatie B.V. ad € 0,32 mln. welke reeds volledig was voorzien, is in 2018 afgewaardeerd in verband met de beëindiging van het faillissement in augustus 2018 vanwege het ontbreken van baten.

5.4.4. Financieringen

In 2018 is sprake van een gemiddeld liquiditeitsoverschot van € 828 mln. Er bestond daardoor geen behoefte aan het aantrekken van externe financieringsmiddelen.

Vlottende schuld

Een belangrijke doelstelling van de Wet fido is het vermijden van grote schommelingen in de rentelasten van openbare lichamen. Om een grens te stellen aan de korte financiering is de kasgeldlimiet bepalend. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet geldt de omvang van de jaarbegroting per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar. De toegestane omvang van de kasgeldlimiet (is plafond voor korte financiering < 1 jaar) wordt vastgesteld op het percentage dat bij ministeriële regeling wordt vastgesteld (in 2018: 7,0%). De toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet.

In 2018 heeft de Provincie Limburg van april tot en met september kasgeldleningen aangetrokken. Deze kasgeldleningen zijn telkens voor de duur van één maand aangetrokken vanwege een tijdelijk

liquiditeitstekort. In onderstaande tabel is de beschikbare ruimte onder de kasgeldlimiet weergegeven: de Provincie Limburg had in 2018 gemiddeld een ruimte beschikbaar van € 103 mln. (gemiddelde ruimte berekend over de kwartalen). De kasgeldlimiet is daarmee niet overschreden.

Tabel 5.4.11: Toets kasgeldlimiet 2018, bedragen in € mln.

Toets kasgeldlimiet 2018	Q1 2018	Q2 2018	Q3 2018	Q4 2018
Omvang begroting 2018: 604,694 (= grondslag)				
Toegestane kasgeldlimiet in % van de grondslag	7%	7%	7%	7%
in bedrag (1)	42,33	42,33	42,33	42,33
Omvang vlottende schuld (2)	0	53,33	63,33	0
Omvang vlottende middelen (3)	46,49	53,84	74,81	184,59
Netto schuld (+) of overschot (-) (2-3 = 4)	- 46,49	- 0,51	- 11,47	- 184,59
Ruimte (+)/Overschrijding (-) (1-4)	88,82	42,84	53,80	226,92

Vaste schuld

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de portefeuille aan vaste schuld in enig jaar geherfinancierd moet worden via het aangaan van nieuwe leningen behorend tot de vaste schuld (herfinanciering) en voor welk deel van de vaste schuld de geldnemer een wijziging van de rente op basis van de leningsvoorwaarden niet kan beïnvloeden (renteherziening). De renterisiconorm is 20% van de provinciale begroting met betrekking tot het betreffende jaar. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm niet overschrijden. Aangezien de Provincie slechts één lening heeft waarvan de rente tot einddatum is gefixeerd (zie onderdeel 'leningenportefeuille') is in 2018 geen sprake van overschrijding van de renterisiconorm.

Leningenportefeuille

In 2004 heeft de Provincie de geldlening van de (voormalige) Stichting Symbiose overgenomen met betrekking tot het pand Mercator, welk pand in 2005 is verkocht. Vanwege de hoogte van het agio op deze lening is in 2005 niet tot vervroegde aflossing overgegaan. Indien de kapitaalmarktrente substantieel gaat stijgen, zal tot vervroegde aflossing worden overgegaan. Op deze lening wordt jaarlijks € 180.000 afgelost, de einddatum is 2027.

Daarnaast heeft de Provincie eind 2016 een geldlening van LIOF overgenomen ad € 15.882.307,56 nadat Provinciale Staten d.d. 30 september 2016 hebben ingestemd met de overname van de grondexploitatie industriepark Swentibold in het kader van de beëindiging van de activiteiten van LIOF Bedrijventerreinen per 1 januari 2016. De afspraken hiertoe zijn in december 2016 vastgelegd in het addendum behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst d.d. 12 oktober 2000, welk addendum is ondertekend in navolging van het collegebesluit d.d. 29 november 2016. In dit addendum is vastgelegd dat EZ de Provincie voor het gedeelte van de lening dat overeenkomt met het negatieve exploitatieresultaat bij afsluiting van het project kwijtschelding verleent tot een maximum van het leningbedrag. De looptijd van de lening is tot 31 december 2023 of zoveel eerder als de gronden volledig zijn uitgegeven. Over de lening is de Provincie geen rente verschuldigd aan EZ.

Tabel 5.4.12: Leningenportefeuille

(bedragen x € 1.000)

Instelling	Met/zonder zekerheid	Restant schuld in € per 31-12-18	%
Lening voormalige Stichting Symbiose	zonder	1.627	9%
Lening EZ inzake industriepark Swentibold.	met	15.882	91%
Totaal		17.509	

5.4.5. Terugblik beleidsplan 2018

Het beleidsplan is grotendeels tot uitvoering gekomen.

Via periodiek contact met financiële instellingen zijn de onderstaande punten opgepakt door Treasury:

- bespreken van financieringsaanvragen in relatie tot cofinanciering met externe financiers;
- onderhouden en intensiveren netwerk financiële instellingen en intermediairs (relatiebeheer);
- risicomonitoring obligaties in vermogensbeheer en in eigen portefeuille.

Daarnaast zijn onderstaande punten uit het beleidsplan verder uitgewerkt:

- in het kader van portfoliomanagement is door cluster Financiën afgelopen jaar verder gewerkt aan de implementatie van het financiële systeem, waarmee de inzet van middelen via de diverse instrumenten (deelnemingen, financieringen, subsidies en grondverwerving) integraal wordt vastgelegd;
- de financieel adviseurs hebben de financieringsaanvragen getoetst aan de vigerende provinciale kaders 'Sturing in Samenwerking 2.0' en ingericht ten behoeve van adequate monitoring, waarbij vanuit Financiën een adviserende functie is vervuld om financieringsconstructies zo optimaal mogelijk in te richten en te toetsen op marktconforme aspecten;
- de meerjarige liquiditeitsprognose is verder verfijnd in samenwerking met concern planning & control, waarin de meerjarige begroting alsmede de meerjarige investeringen zijn opgenomen.

5.5. Bedrijfsvoering

Deze paragraaf geeft inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens inzake de bedrijfsvoering. Bedrijfsvoering is erop gericht de realisatie van de beleidsdoelstellingen, zoals opgenomen in het programmaplan te sturen, beheersen en ondersteunen. Het bevat onder meer zaken als personeelsbeleid, inhuur, informatie(voorziening), planning en control, communicatie, Social Return on Investment en de rapportage over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a Provinciewet).

Hieronder lichten we een aantal bedrijfsvoeringsonderdelen toe welke zaken in 2018 zijn ingezet en bereikt:

- 5.5.1. Personeel- en organisatieontwikkeling;
- 5.5.2. Sturing P-budget, inhuur en opdrachten;
- 5.5.3. Informatiemanagement;
- 5.5.4. Planning & Control;
- 5.5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a);
- 5.5.6. Communicatie;
- 5.5.7. Facilitaire diensten;
- 5.5.8. Social Return on Investment (SROI);
- 5.5.9. Subsidies;
- 5.5.10. Gegevens beheer.

5.5.1. Personeel- en Organisatieontwikkeling

De dynamiek in onze maatschappelijke opgaven noodzaakt dat we zowel bij de inzet van formatieplaatsen als bij de inzet van mensen flexibiliteit en de match met de taken moeten maximaliseren. Een “lenige” organisatie bereiken we onder meer door het middel van Strategische personeelsplanning op concern – en clusterniveau en concernbreed strategisch HR-beleid. De dienstverlening van het P&O cluster is in 2018 flink uitgebreid. Daarbij heeft de professionele en persoonlijke ontwikkeling van medewerkers en leidinggevenden door middel van het aanbod van gerichte opleidingsprogramma’s (Limburg Academie, gebruik van POB) en gezonde mobiliteit, vitaliteit en Duurzame inzetbaarheid met behulp van de implementatie van het intergeneratiespact – de naam van ons vitaliteitsbeleid - onze expliciete aandacht.

We monitoren inhuurpatronen en als blijkt dat het over een langere periode genomen financieel gunstiger uit komt om tijdelijke formatieplaatsen in te richten in plaats van inhuur, dan gaan we daartoe over en kunnen we daarmee kosten besparen. Strategische personeelsplanning, waarmee we in 2015 zijn gestart, is inmiddels een instrument dat goed kwalitatief en kwantitatief zicht geeft op en inzicht in de benodigde capaciteit. Op basis daarvan heeft bemensing plaats gevonden bij de invulling coalitieakkoord 2015-2019. Deze waardevolle inzichten gaan we actief gebruiken bij de invullingvoorbereiding van het nieuwe coalitieakkoord.

Ook is er op basis van Strategische Personeelsplanning (SPP) aandacht voor de uitstroom in verband met pensionering en hoe met het verlies aan kwaliteit kan worden opgevangen. We weten dat de komende vijf jaar een groep van ongeveer 180 medewerkers met pensioen gaat. Waardevolle expertise zou de organisatie kunnen verlaten, ware het niet dat we met behulp van de “meester-gezel” constructie ervoor gaan zorgen dat deze wordt overgedragen aan de jongere generatie. Een

natuurlijk moment om de nodige verjongingsslag met behulp van een gericht arbeidsmarktbeleid op basis van een scherpe werkgeversprofilering door te zetten, heeft zich hiermee aangediend. In 2019 is de arbeidsmarkt en een gerichte arbeidsmarktcommunicatie en -benadering een van de speerpunten van de organisatie.

Personele opbouw en diversiteit

De Provincie Limburg kent een onevenwichtige personeelsopbouw en vormt daarmee niet een afspiegeling van het beschikbare arbeidspotentieel in Limburg. Met name de instroom van jongeren op vaste arbeidsplaatsen is nog steeds aan de lage kant, omdat oudere medewerkers langer blijven werken als gevolg van de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd. Om die reden is er nadrukkelijk ingezet op de instroom van jonge medewerkers door trainees (RichtingZuid!) en starters.

RichtingZuid wil de lijn van de verbreding die vorige jaren is ingezet en het regionale karakter van het traineeprogramma, de komende jaren continueren en bestendigen. Vanaf 2018 biedt RichtingZuid een jaarlijkse instroom van nieuwe lichten trainees. Het traineeprogramma RichtingZuid heeft in 2018 haar eerste lustrum gevierd. Inmiddels hebben 53 trainees het traineeprogramma doorlopen. Het programma blijft zich vanzelfsprekend doorontwikkelen, de veranderende arbeidsmarkt vraagt erom.

De nieuwste lichte

De vijfde lichte (2018-2020) van 23 trainees is met ingang van 1 september 2018 hun traineeship gestart. Nieuwe partners die dit jaar aan zijn gesloten zijn bij RichtingZuid zijn de gemeenten Maasgouw, Vaals, Eijsden-Margraten, Gulpen-Wittem en Horst aan de Maas. Daarnaast nemen de gemeenten Venlo, Sittard-Geleen, Maastricht en Heerlen weer deel.

Het binden van talent aan de Limburgse overheid

Inmiddels hebben drie lichten het traineeprogramma voltooid. Uit onze cijfers blijkt dat van de 53 'afgestudeerde trainees', 42 aansluitend aan hun traineeship hebben gekozen voor een baan binnen de Limburgse (semi)overheid (79%). In het kader van de binding aan de regio op de lange termijn, wil RichtingZuid vanaf dit jaar gaan bijhouden hoeveel ex-trainees er op dit moment nog werken binnen de Limburgse (semi)overheid. Deze cijfers zullen via de jaarlijkse HRM brief worden gedeeld.

Evaluatie en ambitie

Het najaar van 2018 is gebruikt om RichtingZuid als eigentijds traineeprogramma te evalueren en op basis hiervan verbeteringen en vernieuwingen door te voeren. Uitgangspunt is dat het traineeprogramma als instrument voor in- en doorstroom in de organisatie(s) aan de maat moet zijn, aantrekkelijk moet zijn en blijven voor trainees en moet voldoen aan de wensen van de opdrachtgevers in relatie tot de (veranderende) arbeidsmarkt.

RichtingZuid wil in 2019 de lijn van de verbreding naar heel Limburg, en de uitbreiding naar semi-publieke organisaties, bestendigen. Inmiddels werken we al met de helft van alle Limburgse gemeenten samen. RichtingZuid biedt een jaarlijkse instroom van nieuwe lichten trainees en daarmee ook de mogelijkheid voor partners om jaarlijks aan te sluiten bij een nieuwe lichte.

Sociaal plan

Met betrekking tot het aflopende sociaal plan op 1 januari 2017 was op 31 december 2018 nog één herplaatsingskandidaat over die nog niet definitief is geplaatst binnen of begeleid naar werk buiten de provinciale organisatie.

In feite is het zo dat een organisatie – dus ook de Provincie – zich voortdurend doorontwikkelt als gevolg van de externe ontwikkelingen. De CAP voorziet in een zogenaamd fasenmodel dat er mede

voor zorgt, door tijdig te interveniëren, dat boventalligheid of wel een reorganisatie in de klassieke vorm kan worden voorkomen.

Inclusief werkgeverschap

De Provincie als werkgever geeft invulling aan Social Return on Investment (SROI) en de banenafspraken die in het kader van de Participatiewet (per 1 januari 2015) van kracht zijn. Deze wet vraagt werkgevers een inspanning te leveren om mensen met een arbeidsbeperking te werk te stellen. De quotumregeling stelt een verplicht resultaat vast. Voor onze organisatie staat dit vast op een resultaat van 24,5 garantiebanen in 2018 (uiterlijk 2019). We hebben het jaar 2018 afgesloten met de realisatie van 20 banen. We verwachten begin 2019 de 24,5 banen te realiseren.

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)

In 2016 is in overleg met het Bijzonder Georganiseerd Overleg (BGO) gekomen tot een overeenkomst betreffende de arbeidsvoorwaarden voor de RUD Zuid Limburg.

Op 1 maart 2018 hebben 45 provinciale medewerkers de Provincie verlaten en zijn in dienst getreden bij de RUD Zuid-Limburg, een memorabel moment dat is gemarkeerd door een afscheid in de Grote Staat. Daarmee is een langdurig proces van RUD-vorming afgerond en is er duidelijkheid voor allen die het betreft.

De RUD Zuid-Limburg is gehuisvest in het Gouvernement, tot op het laatste moment is gekeken naar een optimale overdracht, POB aanvragen van dit jaar hebben door goede ondersteuning van de fiscalisten de strenge toets door de fiscus doorstaan en zijn gehonoreerd.

Tenslotte kunnen de RUD medewerkers als interne medewerker solliciteren op vacatures bij de Provincie. Een vervolgstap is de aansluiting van de RUDZL bij de interne arbeidsmarkt (Provincie Limburg en gemeenten Maastricht, Heerlen en Sittard-Geleen). Voor de realisatie van deelname moet de regeling Werving en Selectie worden gewijzigd waarin is bepaald dat medewerkers van de deelnemende organisaties als interne kandidaat bij vacatures van alle deelnemende organisaties worden aangemerkt.

In 2019 verwacht de RUD zijn zelfstandige positie nog meer en beter vorm en inhoud te geven die tot uiting zal komen in de nieuwe Dienstverleningsovereenkomst (DVO)

Opleiding en ontwikkeling

Werken bij de Provincie Limburg betekent dat je als medewerker deelneemt aan een lerende organisatie. Alleen met bevlogen en professionele medewerkers die bereid zijn effort te steken in hun competentie- en talentontwikkeling als ook in het vergroten van de vakkennis, is de Provincie in staat haar missie, visie en doelen in relatie tot het coalitieakkoord te realiseren.

Om de implicaties van de externe trends en ontwikkelingen continu het hoofd te kunnen bieden, heeft de Provincie gekozen voor faciliterend en beweeglijk leiderschap om het adaptieve vermogen te versterken.

Eigenaarschap, zichtbaar in gedrag

De nieuwe cao stimuleert elke medewerker met een Persoonlijk opleidingsbudget van € 5.000 per vijf jaar dat hij of zij moet benutten voor de ontwikkeling van de juiste kennis, houding en vaardigheden. In samenspraak met de clustermanager kies je voor een opleiding, training of workshop die past bij de persoonlijke ambitie die in lijn is met de collectieve ambitie. De medewerker is eigenaar en voert de regie over zijn of haar eigen loopbaan. En daar hoort leren bij, op allerlei manieren, maar vooral door de vergaarde kennis in de praktijk te delen en verder te brengen.

Op het gebied van leren en ontwikkelen werden in 2018 medewerkers derhalve wederom uitgedaagd door zelf verantwoordelijkheid te nemen over hun eigen leerproces, onder meer doordat zij de

beschikking hebben over het nieuwe “Persoonlijk Ontwikkel Budget” (POB).

Vanaf 1 januari 2018 is deze regeling geëffectueerd, borging in de praktijk is (ook landelijk) nog een uitdaging, vanwege het feit dat de fiscale kaders de inzetbaarheid van het POB begrenzen waarvoor een zeer precieze onderbouwing van een aanvraag noodzakelijk is. Mede hierdoor is het benutten van het POB traag op gang gekomen. In nauwe samenspraak met de OR zorgt de directie, P&O en Financiën ervoor dat de inzet van het POB toch zo toegankelijk mogelijk voor alle medewerkers kan worden gerealiseerd. Eind 2018 is € 0,24 mln. van het POB budget 2018 ingezet.

Leiderschap

Het Management Developmentprogramma van 2017 heeft een vervolg gekregen in 2018. Clustermanagers ontwikkelen door in een stijl van leiderschap die binnen de gestelde kaders ruimte biedt aan de persoonlijke en professionele ontplooiing van medewerkers. Verandering is een constante factor, dus leren, bewegen, aanpassen en flexibiliteit zijn leidende motieven. In 2018 heeft in juli een MD sessie plaatsgevonden met naast de clustermanagers ook de programmamanagers als deelnemers. Leidende thema's waren DDI en verbeterd doorontwikkelen van opgavegestuurd werken in de matrix. Dit onderwerp vraagt om continue aandacht en daarom om een verdere en nadere verdieping die begin 2019 vervolg zal krijgen in het kader van de voorbereidingen op de nieuwe coalitie.

Management Development: Fast Forward Leadership Programma

De komende vijf jaar zullen, zoals bekend, ervaren professionals op sleutelposities de organisatie gaan verlaten als gevolg van natuurlijk verloop. Het vertrek van deze ambtenaren zou een kennis- en expertisekloof kunnen veroorzaken en daarom wil de Provincie een strategie hanteren, die ervoor zorgt dat cruciale sleutelposities te allen tijde kwalitatief hoogwaardig zijn ingevuld. Voor iedere vertrekkende staat een ambitieuze opvolger met de juiste kennis, kunde, competenties klaar. De directie startte met enthousiasme en gepaste trots in het najaar van 2018 in navolging van eerdere ervaringen (Brightlands Excellence Programma) het “Fast Forward Leadership programma”.

Er was een overweldigende belangstelling, zodat niet één klas, maar twee groepen van in totaal 41 deelnemers zijn geselecteerd. De eerste is gestart op 23 oktober 2018, de volgende groep in maart 2019. Een klas van 20 tot 25 collega's zal een klein jaar deze intensieve leergang onder begeleiding van de Maastricht University gaan volgen, zodat ze bereid en gereed zijn voor sleutelposities binnen onze organisatie.

Onder sleutelfuncties verstaan we cruciale managementposities zijnde: lijnmanagementfuncties (clustermanager, adjunct-manager) en programma- / projectfuncties.

Grensoverschrijdend Leren en Ontwikkelen

In 2016 is het programma grensoverschrijdend Leren en Ontwikkelen opgesteld. Met dit programma wordt beoogd de internationale/euregionale competenties van medewerkers te ontwikkelen. Naast het spreken van elkaars taal gaat het dan bijvoorbeeld ook om het leren kennen van de bestuurs- en ambtelijke cultuur, de wijze waarop beleidsvelden zijn georganiseerd, formele en informele (netwerk)structuren etc. Hiermee is in het najaar van 2016 een start gemaakt met een programma dat bestaat uit 'talencafés' en verschillende grensoverschrijdende workshops. Daarnaast is gekeken naar aan welke (cruciale) functies op het gebied van internationalisering eisen in de zin van internationale competenties (taal en cultuur ervaring) gesteld moeten worden.

Als reactie op de discussie rondom het doceren in het Engels aan de Nederlandse universiteiten, heeft het DT krachtig de uitspraak gedaan dat juist in deze tijd van internationale samenwerking en functioneren in Euregionaal verband, studie aanbod in het Engels zeer te ondersteunen. Waarbij in de Provincie Limburg ook taalonderwijs in het Duits en Frans onverminderd wordt gestimuleerd door taaltrainingen in het Duits en Frans aan te bieden.

In de eerste week van september 2018 zijn nieuwe talenttrainingen in het Frans en Duits gestart. Deze trainingen worden, net als voorgaande jaren, aangeboden door Learn@Maastricht in samenwerking met het Talencentrum van de Universiteit van Maastricht. De talenttrainingen bieden medewerkers van de Provincie de mogelijkheid om hun (vreemde) taalbeheersing te vergroten en zich dus beter verstaanbaar te maken in directe internationale contacten. De oproep op Intranet namens de directie zorgde voor 180 aanmeldingen. In 2019 zullen talenttrainingen met nog meer nadruk door onder andere de Limburg Academie worden gestimuleerd

Verzuim

Een vitale organisatie is weerbaar, flexibel en kan tegen een stootje. Daarom heeft voorkomen en beheersen van verzuim als gevolg van ziekte de onverdeelde aandacht van de Provincie. Dit proces vraagt continue focus en vergt vanuit een heldere visie op verzuim een onconventionele benadering. Zodat er niet alleen sprake is van verzuimreductie, maar vooral van preventie.

Ziek zijn staat niet ter discussie, maar ziek melden is in de samenleving nog steeds de alom geaccepteerde legitimatie om niet op het werk te verschijnen. Dus moet altijd gekeken worden naar mogelijkheden en juist niet naar de beperkingen.

Doelstelling voor 2018 was de realisatie van het terugbrengen van het verzuimcijfer van 4,76% naar 4,3%. Niet alleen door het management en de nieuwe arbodienst, maar ook door de medewerker zelf die hier een eigen verantwoordelijkheid in heeft. Een gezamenlijke aanpak.

Aanvang 2018 heeft de directie in samenwerking met P&O een evaluatie gevraagd van het ingezette traject van de Arbodienst. De resultaten waren zo bemoedigend, dat is besloten het ingezette beleid voort te zetten.

Ambities voor 2018 vanuit de provincie in samenwerking met de arbodienst waren:
meer eigen regie op het verzuim (medewerker en leidinggevende bepalend);
verder doorzetten op preventie: voorkomen is beter dan genezen;
zorgdragen voor een vitale organisatie met betrokken en bevlogen medewerkers.

Samen met de OR is in 2017 het verbeterde verzuimprotocol ontwikkeld waarbij ook de inzetbaarheidscoach zorgt voor continue aandacht bij het management voor de toepassing ervan. Zij zorgt voor het 1^e contact met de leidinggevenden en de bedrijfsarts. Haar taak is vooral het activeren, coachen en begeleiden van de leidinggevenden met als doel de motivatie, zelfregie en inzetbaarheid van de medewerkers te vergroten. Zij helpt bij het opstellen van de juiste vraagstelling richting de bedrijfsarts wanneer het oproepen voor een spreekuur noodzakelijk is.

Zowel management als medewerkers zijn content met haar actieve inzet. Medewerkers kunnen haar raadplegen bij vragen rondom hun inzetbaarheid en door haar interventies kan er tijdig gehandeld worden. Verder kunnen medewerkers indien nodig terecht bij bedrijfsmaatschappelijke werk.

Vanuit de visie op verzuim wordt het gedrag rondom verzuim en inzetbaarheid centraal gesteld. De bewustwording dat verzuim te maken heeft met keuzes, het nemen van de verantwoordelijkheid hiervoor en vooral denken in mogelijkheden helpt ons om het verzuim verder terug te dringen. Om de managers en medewerkers hierin mee te laten bewegen zijn in 2018 onder leiding van Falke en Verbaan interactieve presentaties rondom verzuim georganiseerd. Hier is tevens aandacht besteed aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).

Werkt deze aanpak?

Eind 2018 hebben we het verzuimpercentage van **3,99%** bereikt ten opzichte van 4,76% in 2017. Een flinke daling dus

5.5.2. Sturing op P-budget, inhuur en opdrachten.

Met de vaststelling van de informerende notitie inzake externe inhuur en opdrachtverstrekking (GS 30-10-2018) is besloten om de huidige rapportage voor externe inhuur uit te breiden conform onderstaande tabel zodat er integraal gerapporteerd wordt over de P-begroting, de inhuur en de opdrachten.

€ x 1.000	
Naam	Totaal 2018
P-begroting	73,9
Ingeleend personeel (externe inhuur)	13,0
Overige goederen en diensten (opdrachten)	73,1

P-begroting.

Om de doelstellingen van het coalitieakkoord te kunnen realiseren worden, binnen de door Provinciale Staten gegeven financiële ruimte, middelen beschikbaar gesteld voor de inzet van personeel. Onderstaande tabel geeft inzicht in de totale loonsom van de provincie.

De totale loonsom ad € 73,9 mln. bestaat uit € 69,7 mln. salarissen en sociale lasten en voor € 4,2 mln. uit kosten inhuur (excl. trainees).

€ x 1.000					
	Primitieve begroting 2018	Begrotingswijzigingen	Begroting ná wijziging 2018	Realisatie 2018	Vershil begroting/realisatie
Personeelskosten					
Personeelskosten begrotingsprogramma's	74.269	1.679	75.948	69.382	6.566
GS	1.080		1.080	993	87
Griffie	997		997	985	12
PS	767	15	782	774	8
Totaal actief	77.113	1.694	78.807	72.134	6.673
Voormalig personeel/niet-actieven	445		445	377	68
Voormalig bestuur	375		375	173	202
Totaal passief	820	0	820	550	270
Totaal	77.933	1.694	79.627	72.684	6.943
Doorberekende personeelskosten aan projecten infra	975	750	1.725	1.265	460

De personele kosten laten een voordelig verschil zien van € 6,94 mln. Dit resultaat bestaat uit:
€ 4,30 mln. over te hevelen conform de meerjarige begrotingsplanning 2016-2021 (PS 14-12-2018);
€ 1,07 mln. hoger gegenereerde inkomsten uit doorbelastingen en verkopen verlofdagen;
€ 1,20 mln. vacatureruimte;
€ 0,09 mln. lagere kosten GS als gevolg van afname aantal gedeputeerden in 4^e kwartaal;
€ 0,27 mln. lagere kosten voormalig personeel/bestuur;
€ 0,01 mln. lagere kosten PS.

Overeenkomstig de spelregels met betrekking tot het P-budget treft u onderstaand het geactualiseerde meerjarig beeld aan. Op basis hiervan wordt € 6,5 overgeheveld naar 2019. Hierbij is rekening gehouden met de reeds door ons gerealiseerde aframing op het personeelsbudget van € 0,5 mln. bij de Eindejaarsbijstelling 2018.

Geactualiseerde reeks

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Overboeking	3,9	3,4	4,2	6,5	4,2	2,2
Restitutie	-2,0	-1,0	-0,5			
Per jaar saldo	1,5	1,8	2,8	-2,3	-2,0	-1,3
Cumulatief saldo:	3,4	4,2	6,5	4,2	2,2	0,9

Ingeleend personeel (externe inhuur).

Huidige kader voor inhuur

Zoals aangegeven in de informerende notitie inhuur en opdrachten (GS 30-11-2018) is de definitie van inhuur:

Het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van de provincie als opdrachtgever door een private organisatie met winstoogmerk middels tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid waarop door of namens de opdrachtgever gestuurd wordt. (ter vergelijking: **Uitbesteden** is het kopen van een resultaat of product).

Onder externe inhuur worden alleen die personen gecategoriseerd *die onder aansturing van een medewerker van de Provincie Limburg werken*. Opdrachten waarbij een vastomlijnd product wordt opgeleverd, valt niet onder de huidige rijks en provinciale definitie”

Bij de categorieën van inhuur die wij hanteren is aansluiting gezocht bij de Rijksdefinities en IPO richtlijnen⁵.

Deze zijn:

- 35100: Inhuur, vervanging (bij ziekte, afwezigheid e.d.);
- 35101: Inhuur, kwantitatief (extra boven eigen formatie);
- 35102: Inhuur, kwalitatief eenmalig (extra kennis, niet huis gewenst);
- 35103: Inhuur, kwalitatief lerend (extra kennis, huis gewenst).

Binnen deze categorieën is de WNT (Wet Normering Topinkomens) van toepassing.

Norm

Met motie 770 (Schaminée en Vaessen) hebben uw Staten ons College opgeroepen de kosten van tijdelijke inhuur omlaag te brengen tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie. In de Mededeling portefeuillehouder d.d. 11 oktober 2016 hebben wij aangegeven dat wij ons committeren aan het streven om de externe inhuur naar beneden bij te stellen. Wij hebben aangegeven daarbij 10% van het actuele personeelsbudget als streefnorm te hanteren, rekening houdend met het feit dat inhuur van externen veelal fors duurder is, te vertalen in een factor 1,6. Voor zover wij deze norm overschrijden zullen wij dat voor uw Staten tijdig toelichten en inzichtelijk maken conform de motie. In de HRM-brief d.d. 16 oktober 2018 is dit voor 2018 toegelicht.

⁵ Externe Inhuur is het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de rijksoverheid in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, middels het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, waarop door de opdrachtgever mede wordt gestuurd.

Ontwikkelingen van de inhuur in de periode 2012-2018

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Totaal gerealiseerde inhuur (exclusief trainees)	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	13.000
Norm	22.000	22.000	21.000	12.500	12.600*	12.400*

* Norm gebaseerd op goedgekeurde personeelsbudget inclusief het budget voor investeringsprojecten

Externe inhuur per categorie

€ x 1.000

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Realisatie totaal	11.100	12.300	13.100	11.200	12.000	13.000
Inhuur, vervanging (bij ziekte, afwezigheid, e.d.)	1.300	1.800	2.000	1.700	2.000	2.500
Inhuur, kwantitatief (extra boven eigen formatie)	6.200	6.300	8.200	7.100	7.800	8.100
Inhuur, kwalitatief eenmalig (extra kennis, niet huis gewenst)	2.800	3.000	1.500	1.300	1.200	1.700
Inhuur, kwalitatief lerend (extra kennis, huis gewenst)	800	1.200	1.400	1.100	1.000	700

Overige goederen en diensten (opdrachten) Huidig kader voor opdrachten

Zoals blijkt uit de definitie van inhuur is er naast inhuur sprake van kosten bij opdrachtverstrekkingen. Onderstaand de opdrachten 2018.

Naam	€ x 1.000		
	Totaal exploitatie	Totaal balansmutaties	Totaal 2018
Overige goederen en diensten (opdrachten)	51,6	21,5	73,1

5.5.3. Informatiemanagement

Strategisch Informatiebeleid en Projectenportfolio

In 2018 is naast de reguliere beheertaken invulling gegeven aan een groot aantal projecten, die voortkomen uit het centraal gemanaged projectportfolio. Dit portfolio vindt haar legitimatie in het door GS in 2016 vastgestelde strategisch informatiebeleid van de Provincie Limburg (SIBL 2016-2019). Dit beleid bevat de kaders voor de ontwikkeling van de informatievoorziening van de Provincie Limburg. Dienstverlening is daarbij leidend.

Aan het SIBL 2016-2019 is ook in 2018 langs 2 lijnen uitvoering gegeven, te weten de lijn 'Interactie met de samenleving verbeteren' en de lijn 'Groeien naar een zakelijke en professionele provinciale organisatie'.

'Interactie met de samenleving verbeteren':

In 2018 is voor alle regelingen waarvoor dit nog niet het geval was het digitaal aanvragen van subsidies geïmplementeerd. Daarnaast is via een Europese aanbesteding een nieuw subsidieadministratiesysteem aanbesteed. De implementatie hiervan is eind 2018 gestart en zal naar verwachting in 2019 afgerond worden.

Door de invoering van de Omgevingswet wordt het wettelijke kader voor burgers, ondernemers en overheden inzichtelijker en worden ontwikkeling en beheer van de leefomgeving beter beheersbaar. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) ondersteunt zowel de informatieuitwisseling met inwoners en bedrijven, als ook de processen voor planvorming, vergunningverlening, toezicht en handhaving bij de overheid zelf. De invoering van het DSO (2016-2024) heeft een forse impact op de processen en de bijbehorende informatievoorziening van de Provincie Limburg. 2018 was in dit kader een voorbereidingsjaar. Komend jaar zal een proefjaar zijn waarbij de nadruk ligt op het uitvoeren van pilots, simulaties en het opstellen van een implementatieplan. In 2018 heeft regelmatig afstemming

plaatsgevonden met de landelijke en interprovinciale ontwikkelingen en informatievoorzieningen m.b.t. het DSO.

‘Groeien naar een zakelijke en professionele provinciale organisatie’:

Naast een groot aantal doorgevoerde verbeteringen op het gebied van informatiebeveiliging is in 2018 het informatiebeveiligingsbeleid van de Provincie Limburg geactualiseerd en door GS vastgesteld.

Tevens heeft een penetratietest plaatsgevonden, waarbij ethische hackers in opdracht van de Provincie Limburg de beveiliging van de informatievoorziening van de Provincie Limburg hebben beproefd. Het doel hiervan is te toetsen welke (nieuwe) technische kwetsbaarheden er zijn, en deze te verhelpen. Dit is een jaarlijks terugkerend proces. Ook is de Provincie Limburg in 2018 gestart met een nieuwe campagne in het kader van het vergroten van het bewustzijn op het gebied van informatieveiligheid bij medewerkers en bestuur.

In 2018 heeft in het kader van het organisatiebrede veranderproject Digitalisering Documentaire Informatievoorziening (DDI) een Gateway Review plaatsgevonden. Mede aan de hand van de in deze review gedane aanbevelingen heeft de Provincie Limburg focus aangebracht in de noodzakelijke voorbereiding op de in 2019 geplande concernbrede uitrol van de nieuwe informatievoorziening met daar aan gekoppeld een nieuwe werkwijze m.b.t. digitale dossiervorming en archivering.

In 2018 heeft de Europese aanbesteding voor de verwerving van een gemeenschappelijke informatievoorziening voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving (Wabo+) in Limburg, waar alle partijen in de keten, RUD's, veiligheidsregio's, gemeenten en de Provincie Limburg mee gaan werken, geleid tot een gunning. Eind 2018 is gestart met de inrichting van een zgn. Proof of Concept, die in 2019 wordt afgerond en gevolgd wordt door een eerste implementatie van het nieuwe systeem binnen de Provincie Limburg.

5.5.4. Planning & Control

Evaluatie Planning- en Controlcyclus

Jaarlijks wordt de P&C-cyclus geëvalueerd en leidt dit tot adviezen aan Provinciale Staten. In 2018 heeft deze evaluatie wederom plaatsgevonden en zijn Provinciale Staten hierover geïnformeerd. Besloten is om de werkwijze zoals gehanteerd in 2018 te continueren. Dit betekent dat ook in 2019 de mogelijkheid is ingebouwd tot behandeling van de afwijkingenrapportages in een (extra) Statencommissies Financiën, Economie en Bestuur.

Kaders en spelregels

In 2018 heeft de uitvoering van ons financiële beleid wederom plaatsgevonden overeenkomstig de spelregels, zoals opgesteld in de Programmabegroting 2018. Middels de paragraaf Portfolio-management rapporteren wij conform afspraak in al onze planning en controlproducten over inzet van de immunisatiereserve.

5.5.5. Voortgang onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid (art. 217a)

Conform de verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid Provincie Limburg 2016 rapporteren Gedeputeerde Staten in de bedrijfsvoeringparagraaf van de jaarstukken over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid. (Artikel 217a Provinciewet) Voor 2018 hebben Gedeputeerde Staten besloten een onderzoek te doen naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid met betrekking tot de Brightlands Kennis-As”

Voortgang onderzoek 2018:

Het onderzoek “Doelmatigheid en doeltreffendheid van het gevoerde beleid met betrekking tot de Brightlands Kennis-As” zal naar verwachting 1^e kwartaal 2019 zijn afgerond.

Voortgang eerdere onderzoeken:

1. Het onderzoek “Doelmatigheid proces grondtransacties” is afgerond en zal naar verwachting in het 1^e kwartaal 2019 gepubliceerd worden.
2. Vanwege de gewijzigde wetgeving en de ontwikkelingen rondom de Omgevingswet, die naar verwachting in 2021 in werking zal treden, is het onderzoek effectiviteit van handhavinginstrumenten getemporeerd om daarin het nieuwe kader dat de invoering van de Omgevingswet biedt, mee te kunnen nemen.
3. De tussenresultaten van het onderzoek doelmatigheid inzet instrumenten op basis van Uitvoeringskader sturing in samenwerking zijn ingebracht in het thans lopende interne onderzoek naar de beheerkosten van financiering.

5.5.6. Communicatie

Het cluster Communicatie (COM) heeft in 2018 vol ingezet op de ontwikkeling van (nieuwe) digitale en interactieve communicatietrajecten. Over de volle breedte van de aandachtsgebieden van de Provincie Limburg, heeft COM storytelling, social media, video en andere moderne communicatiemiddelen in toenemende mate succesvol ingezet. De interactie met Limburgse partijen en burgers is gestimuleerd en gevonden. Structureel, planmatig en in regie is samenwerking en afstemming gezocht met in- en externe partners op het gebied van beleids- en projectcommunicatie. Interne communicatie krijgt een in toenemende mate belangrijkere rol in onze organisatie vanwege de grote veranderopgaven die op de Provincie afkomen. In 2018 is een stappenplan hiervoor ontwikkeld. De voorbereidingen voor een nieuw intranet voor de interne organisatie zijn afgerond. In het tweede kwartaal van 2019 neemt de organisatie een nieuw sociaal intranet in gebruik. Dit intern communicatie-instrument ondersteunt de organisatie bij de grote veranderopgaven waarvoor de Provincie staat, zoals de introductie van de omgevingswet, digitale documentaire informatievoorziening (DDI), digitale samenleving en borgt voor de lange termijn diverse organisatieontwikkelingen. Het intranet werkt taak- c.q. vraaggericht, evenals de huidige website van de Provincie die op 1 januari 2018 live ging. Het voldoet aan de technische en functionele eisen van deze tijd en biedt medewerkers van de Provincie een hoge mate van selfservice. Er is continue aandacht en zorg voor het op de juiste manier toepassen van de huisstijl waarmee een consistent beeld van de Provincie wordt uitgedragen. Daarnaast zal het werk van het Cluster Communicatie in 2019 in het teken staan van de implementatie van een geïntegreerde communicatie- en brandingstrategie, gekoppeld aan de installatie van de Adviescommissie Branding Limburg die gedurende het jaar volgt.

5.5.7. Facilitaire Diensten

Het cluster Facilitaire Dienstverlening organiseert en regisseert de interne facilitaire dienstverlening en de huisvesting. Het cluster heeft zich ontwikkeld tot een dynamische en strategische partner in facilitaire dienstverlening door op een klantgerichte, resultaatgerichte en flexibele manier te werken.

Taken worden uitgevoerd op onderstaande gebieden:

- Gebouwen
- Servicedesk
- Contractbeheer
- Evenementenbureau
- Grafisch Centrum
- Hospitality

Zestig procent van de facilitaire dienstverlening wordt uitbesteed, dertig procent gebeurt in eigen beheer en tien procent is regisseren en procesborging. De organisatiestructuur van het cluster is 'smal' ingevuld omdat op basis van regievoering wordt gewerkt.

De verduurzaming van het Gouvernement is 16 december 2018 opgeleverd. Hiermee is het Gouvernement weer toekomstbestendig. Het binnenklimaat is verbeterd naar klimaatklasse B (ventilatie en koeling). Het huidige energielabel G is verbeterd naar B. Verder is het Gouvernement aangesloten op het warmtenet van Cèramique. Tevens zijn een aantal onderdelen van de tweede gewijzigde motie 809 mevrouw Brugman in het Gouvernement gerealiseerd.

Het project is binnen het beschikbare taakstellende budget en planning uitgevoerd.

Er is een beroep gedaan op de kennis en ervaring op facilitair gebied onder meer bij het beheer van de Brightlands Smart Services Campus in Heerlen en de ontwikkelingen rondom het beheer van het vastgoed van MAA.

Daarnaast heeft binnen de gelieerde instellingen een inventarisatie over de contracten en mogelijke samenwerking plaatsgevonden. Deze inventarisatie biedt de organisaties de mogelijkheid gebruik te maken van de kennis en ervaring op zowel facilitair gebied als andere ondersteunende diensten binnen de Provincie Limburg.

Met de invulling van het gestructureerde aanpak strategisch evenementenbeleid zijn de rollen voor het organiseren van evenementen gestructureerd belegd.

In 2018 is het cluster gestart met de werving van participatiemedewerkers middels Jobcarving. Dit heeft er toe geleid dat vier medewerkers zijn aangesteld.

De Servicedesk ontwikkelt zich steeds meer naar een Front-Office. Er wordt een kanalenstrategie toegepast. Doel daarvan is de klant te sturen om gebruik te maken van een bepaald kanaal om zijn product of dienst te kiezen. Het kennissysteem is operationeel.

Een nieuw Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) (2019-2033) is opgesteld. Besloten is om dit MJOP 2019-2033, ter vaststelling, aan de nieuw te vormen Staten voor te leggen.

5.5.8. Social Return on Investment

De Provincie voert een actief beleid op gebied van Social Return On Investment (SROI). Door het opnemen van sociale voorwaarden, eisen en wensen in inkoop-, aanbestedings- en subsidieverleningstrajecten aan leveranciers en aan subsidieontvangers bevordert de Provincie Limburg de arbeidsparticipatie en het behoud van vakmanschap. Vanaf 2008 heeft de Provincie een integrale aanpak opgezet die in de daaropvolgende jaren steeds verder is doorontwikkeld. Vanaf 2015 is sterk ingezet op het nog verder verbeteren van de monitoring en de inbedding van SROI in de provinciale organisatie om daarmee de toepassing van SROI nog verder te vergroten en verscherpen. Daarnaast is sinds 2015 gestart met het intensiveren van de samenwerking met externe partners bijv. UWV, gemeentes, onderwijs, werkgevers om zodoende de effectiviteit van het instrument voor zowel de doelgroep als de werkgevers te vergroten.

Vanaf 2016 is SROI als instrument onderdeel van het Limburg Werkt Akkoord (LWA, product 1.3.3.). De uitvoering van het beleid zal daarom in samenhang met andere acties binnen het LWA opgepakt worden. Voor SROI specifiek geldt dat in 2018 vooral is ingezet op het vergroten van de duurzame effecten van het instrument voor opdrachtgevers, opdrachtnemers en kandidaten. Dit is gebeurd door social return nog meer als middel in te zetten om vraag en aanbod bij elkaar te krijgen en hierbij voor duurzame constructies te kiezen door werk en opleiding te combineren. In 2018 is het convenant 'bouw' uitgerold naar 2 andere sectoren, te weten 'groen' en 'zorg' en is daarnaast onderzocht of het bestaande bouwconvenant uitgerold kon worden naar de andere arbeidsmarktregio's. Tevens is het project Buitenring Parkstad Limburg geëvalueerd om te achterhalen wat de succesfactoren zijn geweest bij de inzet en resultaten van SROI.

5.5.9. Subsidies

In 2018 zijn 1.471 subsidieaanvragen afgehandeld. Daarnaast zijn er 4.044 aanvragen m.b.t. duurzaamheidsleningen afgehandeld. In totaal zijn 392 dossiers achteraf vastgesteld. Het digitaal aanvragen van subsidies is sinds 1 juni 2018 volledig geïmplementeerd voor alle subsidieregelingen. Aanvragers hebben nu de mogelijkheid om een aanvraag volledig digitaal in te dienen. Daarnaast is het cluster zich aan het oriënteren of blockchain kan worden toegepast bij subsidies.

Ter ondersteuning van het subsidieproces maakt het cluster Subsidies, momenteel gebruik van een specifieke vak applicatie. De applicatie heeft een aantal specifieke functionaliteiten. Deze functionaliteiten zijn niet voorhanden binnen het thans in ontwikkeling zijnde DDI. De vakapplicatie, die in 2012 is aangeschaft is vooral gericht op de ondersteuning en bewaking van het proces van afhandeling. In 2018 is opnieuw Europees aanbesteed en is de opdracht gegund aan Ivengi. Naar verwachting zal het nieuwe systeem rond juli 2019 live gaan. Met het nieuwe systeem wil het cluster de klant nog beter bedienen met een klantportaal. Doelstelling is dat de klant, op ieder moment van de dag, inzicht krijgt in de status van de aanvraag alsmede toegang heeft tot het klantdossier. Het subsidieportaal dient generiek van opzet te zijn, zodat het ook voor andere taakvelden van de provincie gebruikt kan worden.

Met ingang van 2012 is een nieuw, outputgericht subsidiestelsel ingevoerd, gebaseerd op het Uniform Rijksbreed Subsidiekader (USK), met als belangrijk doel lastenverlichting voor de subsidieontvanger. Het USK is door alle provincies grotendeels geïmplementeerd. In 2019 zal het volledige

subsidiestelsel worden geëvalueerd en daarnaast zal er in 2019 een voorstel komen tot herijking van het subsidiekader.

Alle provincies werken m.i.v. 2018 met een centrale subsidieafdeling. Kennisdeling/afstemming met andere provincies vindt tweejaarlijks plaats via de IPO-werkgroep Subsidies. Continu leren van en met elkaar staat daarbij centraal.

5.5.10. Gegevensbeheer

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbewerking (AVG) van toepassing. Op grond van deze verordening is in 2018 de verplichte functionaris voor gegevensbescherming (FG) aangewezen en hebben wij ons privacybeleid vastgesteld. In dit beleid wordt uitgesproken dat wij een adequaat niveau van Privacy- en Informatiebeveiliging nastreven waarbij, voor het reduceren van risico's, voortdurend afwegingen worden gemaakt om de juiste balans te vinden tussen relevante wetgeving, de taakstelling van de organisatie, een praktische manier van werken en de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen. De implementatie van de AVG zien wij als een zoektocht naar de juiste balans tussen deze belangen.

Inmiddels zijn in dit kader de nodige maatregelen genomen, waaronder het afsluiten van verwerkersovereenkomsten met derden die in opdracht van de Provincie persoonsgegevens verwerken en de inventarisatie van de verwerkingen van persoonsgegevens binnen de organisatie en opname hiervan in het zogenaamde Verwerkingsregister. Daarnaast zijn alle maatregelen welke de AVG voorschrijft in kaart gebracht en in samenspraak met de FG geprioriteerd. Deze prioritering vormt het kader voor de verder uitwerking en borging van de maatregelen genoemd in het privacybeleid.

5.6. Verbonden partijen

Deze paragraaf geeft inzicht in diverse aspecten van de verbonden partijen. Bij de uitwerking van deze paragraaf is enerzijds rekening gehouden met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en anderzijds met de informatie die voor de gebruikers van deze jaarrekening het meest relevant is.

1. Belangrijkste ontwikkelingen in het boekjaar

Ten opzicht van de boekwaarde 31 december 2017 is per peildatum 31 december 2018 € 39,1 mln. aan additioneel kapitaal verstrekt richting onze deelnemingen zoals gespecificeerd op de volgende pagina. Vooruitkijkend naar 2019 en verder zal de trend van kapitaalgroei in de fondsen (LEF, Chemelot Ventures, Brightlands Agrofood Fonds, MHC, MKB-L en LBDF) op basis van de reeds verstrekte kredieten voortzetten.

Anderzijds hebben er diverse afwaarderingen plaatsgevonden grotendeels waren voorzien. Het betreft een totaal van € 17,1 mln. aan afwaarderingen. Hier zit onder meer in de additioneel verstrekte agio á € 3,5 mln. aan Greenport Venlo en de afwaardering van investeringen in Brightlands Materials Centre en Inscite (€ 4,1 mln.) Een gedetailleerde analyse van deze afwaarderingen is opgenomen in de paragraaf portfolio management. Er is een totaal van € 21 mln. aan dividend binnengekomen. Naast het structurele dividend van Enexis, is er in 2018 tevens dividend ontvangen vanuit LIOF en Greenport.

2. Visie en beleidsvoornemen deelnemingen

Het aangaan van een deelneming, alsmede het behouden daarvan dient voort te vloeien uit tenminste de navolgende drie uitgangspunten:

- er is sprake van een strategisch Provinciaal belang;
- een permanente rol en betrokkenheid wordt wenselijk of noodzakelijk geacht;
- de Provincie wil actief kunnen sturen.

De aansluiting bij deze principes verschilt per deelneming en wordt toegelicht in de factsheets per verbonden partij. Alle overwegingen ten aanzien van het aangaan en beheer van verbonden partijen zijn opgenomen in hoofdstuk 5 van Sturing in Samenwerking 2.0.

3. Interpretatie

Voor de interpretatie van deze paragraaf zijn de volgende zaken van belang: De opgenomen subsidie betreft enkel de structurele subsidies dan wel subsidie bij oprichting. Volledigheid van de financiële gegevens is afhankelijk van het moment van vaststelling van de jaarrekening van de externe partij. De boekwaarde in de factsheet betreft de boekwaarde ná afwaardering per 31-12-2018. Het belang zoals vermeld in het organogram is het belang van de bovenliggende entiteit. Dochtervennootschappen worden enkel separaat opgenomen als deze niet worden meegeconsolideerd in de directe deelneming van de Provincie.

4. Overzicht

Verbonden Partij	31-12-2017	31-12-2018		
1 Enexis Holding N.V.	€ 6.202.544	€ 6.202.544	Essent	
2 Vordering op Enexis B.V.	€ 3.220	€ 3.220		
3 Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220		
4 Verkoop Vennootschap B.V.	€ 3.220	€ 3.220		
5 CSV Amsterdam B.V.	€ 3.220	€ 3.220		
6 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	€ 1	€ 1		
7 Chemelot Campus Vastgoed C.V.	€ 46.150.266	€ 51.000.266	Chemelot	
8 Chemelot Participaties B.V.	€ 23.839.445	€ 25.194.800		
9 Chemelot Campus B.V.		€ -		
10 Chemelot Research Facilities B.V.	€ -	€ -		
11 Chemelot Scientific Participations B.V.	€ 1	€ 1	Brightlands	
12 Enabling Technologies B.V.	€ 2.325.000	€ 2.325.000		
13 Brightlands Maastricht Health Campus B.V.	€ 645.833	€ 1.520.853		MHC
14 Brains Unlimited B.V.		€ -		
15 Campus Heerlen Huisvesting B.V.	€ 2.244.377	€ 2.244.377		SSC
16 Campus Heerlen Management Development B.V.	€ 1.398.866	€ -		
17 Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.	€ 10.560.307	€ 12.160.307		GPV
18 Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.	€ 8.096.693	€ 8.096.693		
19 Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.	€ 27.200.000	€ 27.200.000		
20 Brightlands Campus Greenport Venlo BV	€ 20.000	€ -		
21 N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht	€ 11.455.867	€ 14.442.298	MAA	
22 N.V. Altmaa	€ 1	€ 1		
23 Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.	€ 2.218.000	€ 1.668.000		
24 Land Development AviationValley Maastricht C.V.	€ -	€ -		
25 Land Development AviationValley Maastricht N.V.	€ 18.000	€ 18.000		
26 N.V. Industriebank LIOF	€ 42.877.738	€ 42.877.738	Fondsen	
27 MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.	€ 11.330.404	€ 15.312.904		
28 Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.	€ 7.809.745	€ 8.752.949		
29 Chemelot Ventures B.V.	€ 4.357.288	€ 4.669.237		
30 Brightlands Agrofood Ventures B.V.	€ 83.333	€ 170.913		
31 Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.	€ 27.590.920	€ 33.184.920		
32 Provincie Limburg Commandiet B.V.	€ 18.000	€ -	RvR	
33 RvR Limburg Beheer B.V.	€ 11.250	€ -		
34 RvR Limburg C.V.	€ -	€ -		
35 Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	€ 22.689	€ 22.689	Overig	
36 Nederlandse Waterschapsbank N.V.	€ 3.063	€ 3.063		
37 N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg	€ 132.458	€ 132.458		
38 LHB B.V.	€ 66.000	€ 66.000		
39 IBA Parkstad B.V.	€ -	€ -		
40 Stichting Euregio Maas-Rijn	€ -	€ -		
41 RUD Zuid-Limburg	€ -	€ -		
42 RUD Limburg-Noord	€ -	€ -		
43 Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg	€ -	€ -		
44 Het Interprovinciaal Overleg	€ -	€ -		
45 Zuidelijke Rekenkamer	€ -	€ -		
	€ 236.690.969	€ 257.278.892		

1. Enexis Holding N.V.

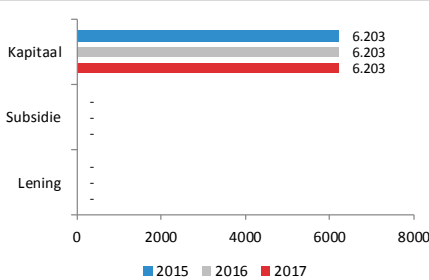
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 6.202.544
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

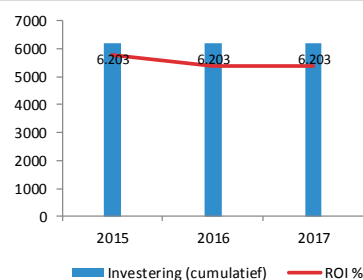
Doelstelling

Enexis is een netwerkbedrijf in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland. Voor 2,8 miljoen huishoudens en bedrijven verzorgt Enexis de distributie van energie. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt (ACM). Enexis beheert, onderhoudt en vernieuwt het energienetwerk waarover de leverancier elektriciteit en/of gas bij de consument of bij het bedrijf brengt en ophaalt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

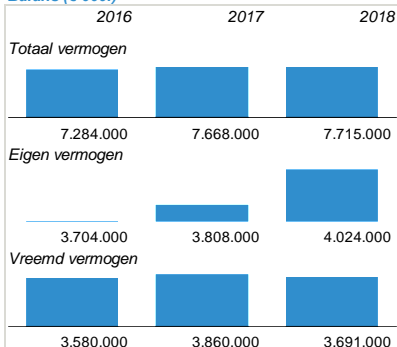
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

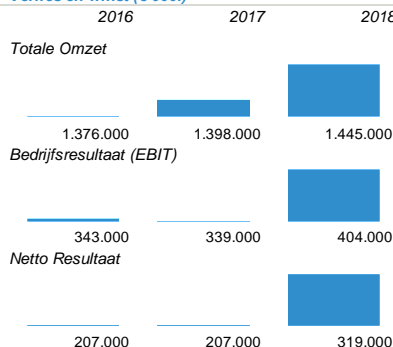
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	6.203	6.203	6.203
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	17.982	16.662	16.692
ROI %	290%	269%	269%

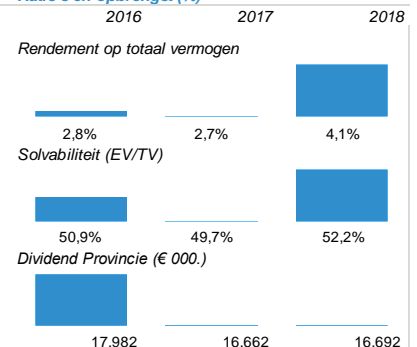
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang van deelname is gelegen in het waarborgen van een excellent netbeheer: een betrouwbare, duurzame en publieksgerichte energievoorziening in haar verzorgingsgebied, waaronder Limburg. De tweede pijler van het Strategisch plan betreft Enexis haar rol in de energietransitie: het versnellen van de energietransitie door samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen te realiseren alsmede innovatieve, schaalbare oplossingen om te energietransitie te versnellen.

Visie en beleidsvoornemens

Ons College heeft uw Staten op 27 juli 2015 haar visie en beleidsvoornemens omtrent deze deelneming kenbaar gemaakt, bestaande uit 4 kernelementen: a. Ondersteuning van het Strategisch Plan van Enexis met de kernwaarden: betrouwbaarheid, betaalbaarheid, klantgerichtheid en duurzaamheid. b. De Provincie hecht veel belang aan een goed functionerend netwerk. Via het aandeelhouderschap zet de Provincie ook in op de ontwikkeling van smart grids zodat duurzame energietoepassingen verbonden kunnen worden. Energieinvesteringen versterken op die manier ook de economische ontwikkeling. c. We hechten belang aan een stabiel en voorspelbaar jaarlijks dividend. d. De Provincie koestert haar aandelenbelang maar zal niet overgaan tot een significante uitbreiding.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Uw Staten zijn op 6 maart 2017 uitgebreid geïnformeerd over de herijkte strategie van Enexis bestaande uit 2 pijlers: excellent netbeheer en het versnellen van de energietransitie. Volgens de indicatoren uit het jaarverslag 2018 slaagt Enexis erin om haar netbeheer op het vereiste niveau te houden, waarvoor in 2018 ruim € 467 miljoen aan investeringen werd gedaan. De energietransitie vergt nieuwe concepten (elektrificatie, aansluiting zonne- en windparken, decentrale opwek en teruglevering etc.), waarbij netten verzuurd dienen te worden en waar de gezamenlijke netbeheerders in Nederland steeds meer tegen capaciteitsproblemen aanlopen. Tot slot slaagt Enexis erin om de nettowinst ruim boven het "streefniveau" van € 200 miljoen te houden, hetgeen bij een pay-out van 50%, leidt tot een dividend van ruim € 16 mln. voor de Provincie Limburg.

Provinciaal Risico

Het risico bestaat dat de boekwaarde á € 6,2 mln. moet worden afgewaardeerd of dat structureel dividend lager uitvalt. Momenteel achten wij de kans dat deze risico's materialiseren zeer klein.

2. Vordering op Enexis B.V.

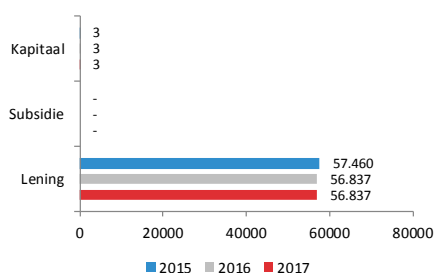
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

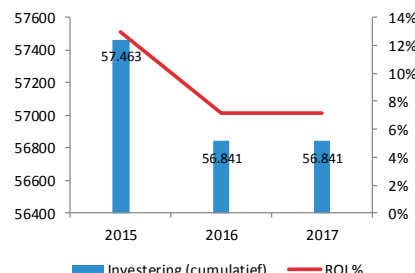
Doelstelling

Bij de splitsing in een Netwerkbedrijf en een Productie- en Leveringsbedrijf zijn de gas- en elektriciteitsnetten verkocht aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis over onvoldoende cash beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen, is deze verschuldigd gebleven en omgezet in een bruglening aan Essent Nederland B.V. Deze is uit hoofde van de splitsingswet bij de verkoop van Essent aan RWE, overgedragen aan de aandeelhouders. De SPV beheert deze bruglening van € 1,8 miljard aan Enexis, waarvan thans alleen nog tranche D ad € 350 miljoen resteert.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.			
57.460	56.837	56.837	
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	7.450	4.064	4.064
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	13%	7%	7%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	356.285	356.329	356.322
Eigen vermogen	24	9	(2)
Vreemd vermogen	356.261	356.320	356.324

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(22)	(15)	(11)
Netto Resultaat	(19)	(15)	(11)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,0%	0,0%	0,0%
Solvabiliteit (EV/TV)	0,0%	0,0%	0,0%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in het feit dat door het verstrekken van deze (zogenaa)de brugleningen de verkoop van Essent aan RWE mede werd mogelijk gemaakt en financieel afgewikkeld kon worden.

Visie en beleidsvoornemen

De vordering is vastgelegd in een leningsovereenkomst bestaande uit 4 tranches (A t/m D), waarvan er nog 1 (tranche D) resteert.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Tranche C is regulier afgelost in 2016 (ca. 80 mln.) en het restant (tranche D) wordt afgelost in oktober 2019.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen. Daarnaast loopt Vordering op Enexis B.V. beheerst geachte risico's op Enexis Holding N.V. voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing, in het ergste geval, faillissement van Enexis Holding N.V., waardoor de restantvordering ad € 57 miljoen verloren zou kunnen gaan. De risico's worden zeer gering geacht omdat debiteur Enexis opereert in een gereuleerde markt, en een zeer solvabel bedrijf is (sterke eigen vermogenspositie) met een stabiele winstverwachting.

3. Cross Border Leases (CBL) Vennootschap B.V.

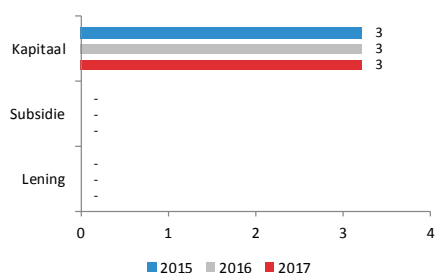
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

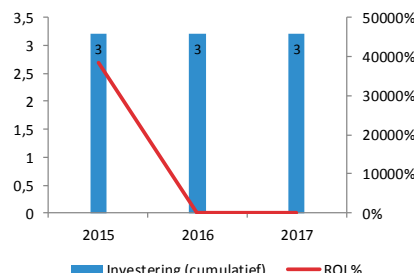
Doelstelling

Het vertegenwoordigen van de Verkopende Aandeelhouders Essent als medebeheerder van het CBL Fonds, dat is ingesteld ten behoeve van de afwikkeling van de bestaande Cross-border Lease contracten van Essent.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	1.242	-	-
ROI %	38566%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	936	163	159
Eigen vermogen	788	147	137
Vreemd vermogen	149	17	22

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(60)	(19)	(9)
Netto Resultaat	(149)	(19)	(10)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-15,9%	-11,6%	-6,2%
Solvabiliteit (EV/TV)	84,1%	89,9%	86,1%
Dividend Provincie (€ 000.)	1.242	-	-

Publiek belang

CBL Vennootschap B.V. creëert de randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Essent en een optimale (financiële) risicoafdekking voor eventuele aansprakelijkheid van de publieke aandeelhouders. Daarnaast is het efficiënter om de belangen van de vele aandeelhouders te bundelen. Het publiek belang is ook gediend met het bestaan van het CBL Fonds omdat dit het risico jegens de wederpartijen van de CBL's deels beperkt en leidt tot een heldere en eenvoudige (50%-50%) aansprakelijkheidsverdeling (voor het bedrag dat in het fonds is opgenomen) van CBL risico's tussen Verkopende Aandeelhouders en RWE.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. In 2012 zijn verder alle CBL contracten vervoegd beëindigd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln.

Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Het bestuur van de vennootschap is in 2019 een proces gestart om tot ontbinding van de contracten en de vennootschap over te gaan.

Provinciaal Risico

Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.81 BW. De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

4. Verkoop Vennoetschap B.V.

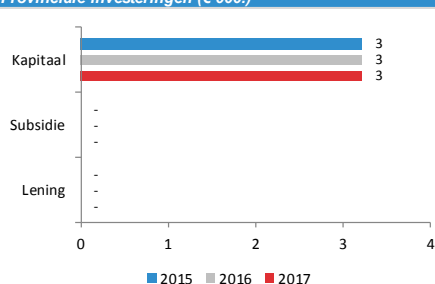
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennoetschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

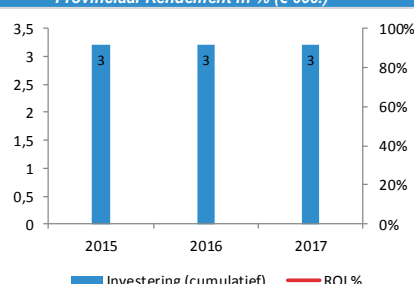
Doelstelling

Verkoop Vennoetschap B.V. heeft vrijwel alle garanties onder de verkoopovereenkomst Essent-RWE overgenomen van de verkopende aandeelhouders en zal eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE. Daarnaast treedt Verkoop Vennoetschap B.V. op als vertegenwoordiger van de verkopende aandeelhouders met betrekking tot het geven van instructies aan de escrow agent wat betreft het beheer van het bedrag dat in escrow wordt gestort.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	3	3	3
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	1.280	157	142
Eigen vermogen	1.243	151	112
Vreemd vermogen	37	6	30

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	-
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(399)	(67)	(40)
Netto Resultaat	(525)	(67)	(39)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-41,0%	-42,6%	-27,3%
Solvabiliteit (EV/TV)	97,1%	96,4%	78,8%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. Specifiek dient de door Verkoop Vennoetschap B.V. beheerde escrow ter verzekering van eventuele schadeclaims.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen. De looptijd van deze B.V. is afhankelijk van de periode dat claims onder deze escrow kunnen worden ingediend en afgewikkeld. De uiterste datum voor het indienen van claims door RWE was 30 september 2015.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Afwikkeling van de claims heeft inmiddels in juli 2016 plaatsgevonden, met de definitieve afwikkeling van de escrow. Uiteindelijk is in totaliteit € 29,8 miljoen (van de in 2009 gevormde escrow ad € 800 miljoen) uitgekeerd aan claims. In 2015 is in totaal € 327 mln. aan agio (zijnde een deel van de escrow) terugbetaald, waardoor het eigen vermogen is gedaald. In 2016 is het restant uitgekeerd. Ondanks het feit dat de escrow is afgewikkeld, dient de vennoetschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennoetschap is een proces gestart om de contractuele verplichtingen te beëindigen en de vennoetschap op te heffen.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt, na afwikkeling van de escrow in juli 2016, nog slechts het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

5. CSV Amsterdam B.V.

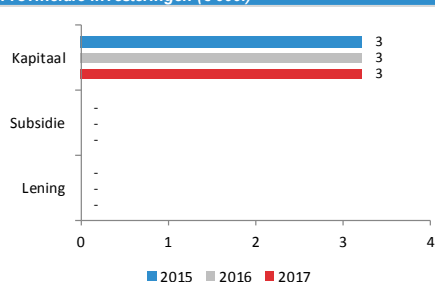
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.220
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

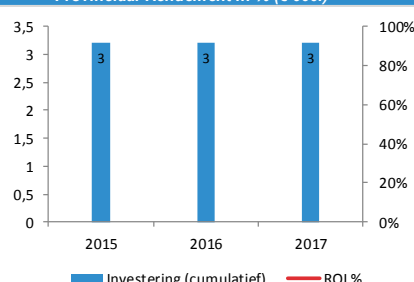
Doelstelling

CSV Amsterdam B.V. is betrokken bij de verkoop van Attero Holding N.V. door de voormalige publieke aandeelhouders aan Waterland. De verkopers hebben hun resterende rechten en verplichtingen (waaronder het beheer van de escrow) overgedragen aan deze vennootschap.

Provinciale investeringen (€ 000.)

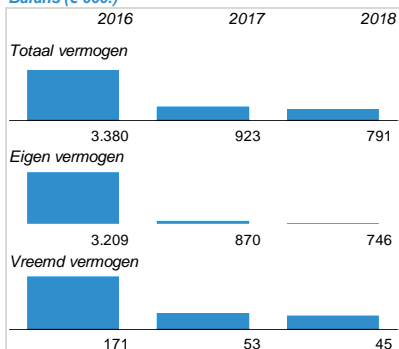
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

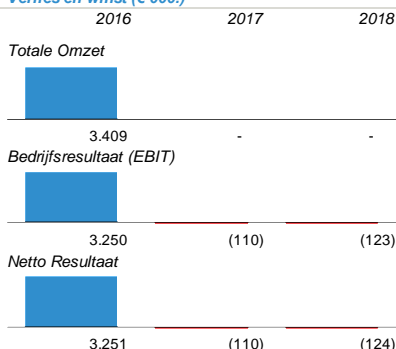
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

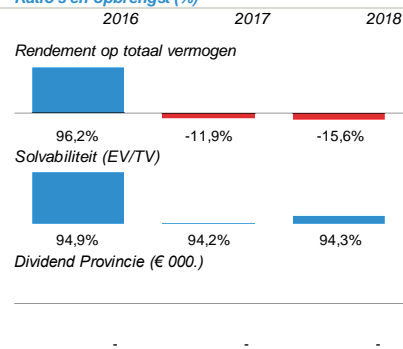
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om de verkoop van Attero aan Waterland af te wikkelen. CSV Amsterdam B.V. creëert de noodzakelijke randvoorwaarden voor maximalisatie van de verkoopopbrengst van Attero een optimale risicoafdekking voor de publieke aandeelhouders.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming wordt tijdelijk aangehouden om (in eerste instantie) de verkoop van Essent aan RWE af te wikkelen alsmede de verkoop van Attero aan Waterland. Eventuele claims kunnen door Waterland worden ingediend. Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het saldo van de escrow Attero is per 31 december 2018 nog ruim € 8 miljoen. Er zijn in 2018 geen claims gehonoreerd en verder geen actuele ontwikkelingen ten aanzien van de escrow van Attero te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 3.220 te moeten afwaarderen.

6. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

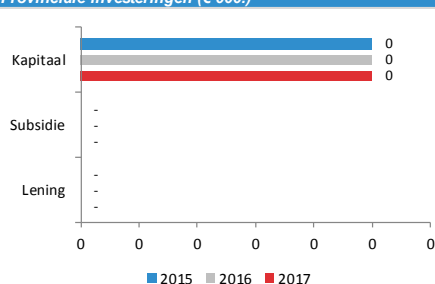
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	16,12%
Zeggenschap provincie:	16,12%
Betrokkenen:	6 Provincies en > 100 gemeenten

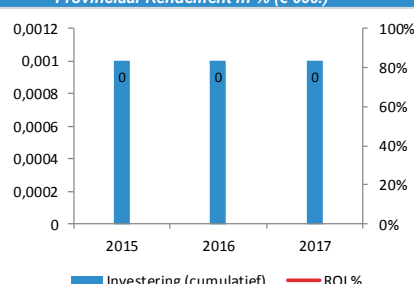
Doelstelling

PBE B.V. heeft op 30 september 2011 de aandelen ERH en daarmee indirect het 50% belang in EPZ (kerncentrale Borssele) geleverd aan RWE. Daarmee is een einde gekomen aan de primaire opdracht van PBE, zijnde het behartigen van het 50%-belang in EPZ. PBE zal als tijdelijke vennootschap de resterende rechten en verplichtingen afwikkelen, in het bijzonder die rechten en verplichtingen die voortvloeien uit het Convenant en aanvullend Convenant dat is overeengekomen met de Staat.

Provinciale investeringen (€ 000.)

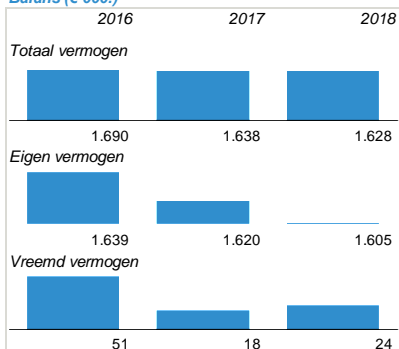
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

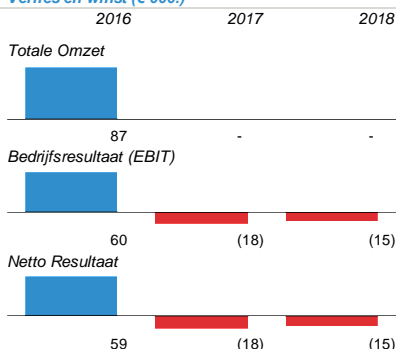
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	0	0	0
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

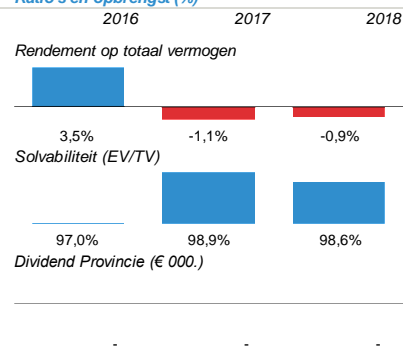
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De deelneming wordt aangehouden om aan formele rechten en verplichtingen jegens de Staat, vastgelegd in een Convenant, te voldoen.

Visie en beleidsvoornemen

Het aandeelhouderschap wordt aangehouden omdat PBE, als gevolg van gemaakte afspraken met de Staat en vastgelegd in een Convenant, rechten en verplichtingen heeft voor een periode van 8 jaren na ondertekening van de EPZ SPA (30 september 2011). PBE is sinds eind 2011 slechts een praktisch lege B.V. om een aantal zaken af te wikkelen.

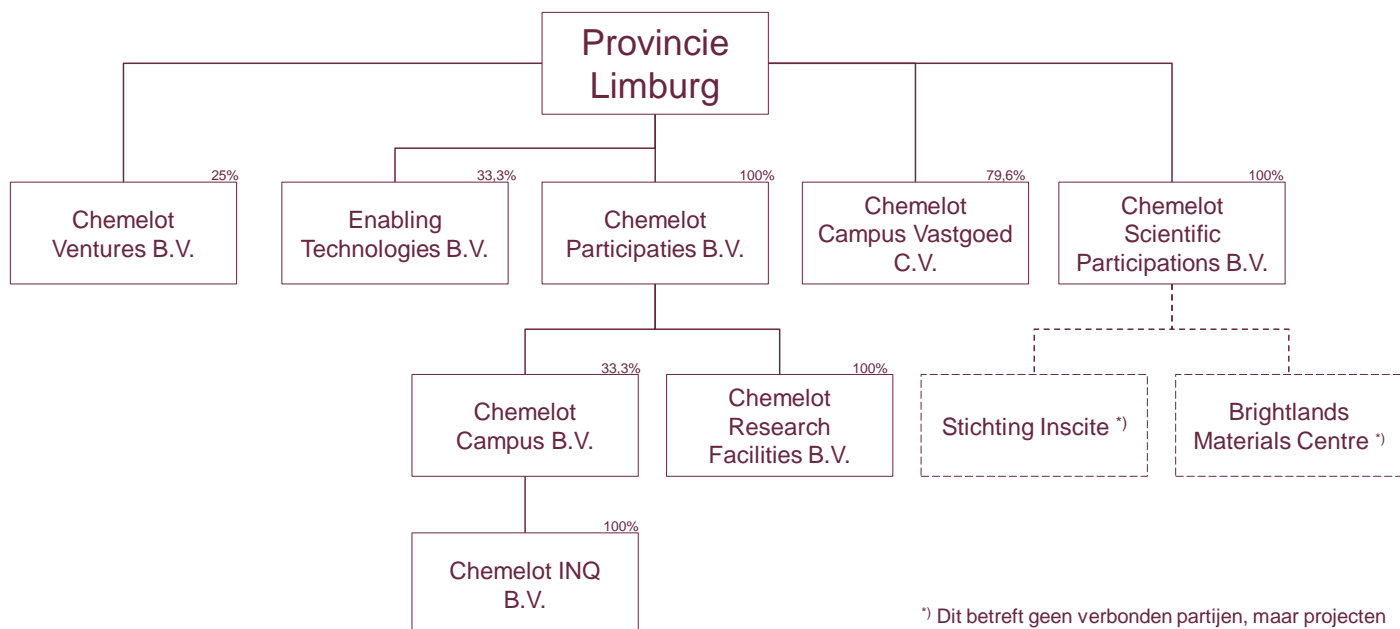
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het bestuur van de vennootschap is een proces gestart om het Convenant met de Staat te beëindigen en de vennootschap op te heffen. Er zijn verder geen aandachtspunten en ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt geen risico, omdat de boekwaarde in een eerdere fase al is afgeboekt naar € 1.

Brightlands Chemelot Campus

' Dit betreft geen verbonden partijen, maar projecten

7. Chemelot Campus Vastgoed C.V.

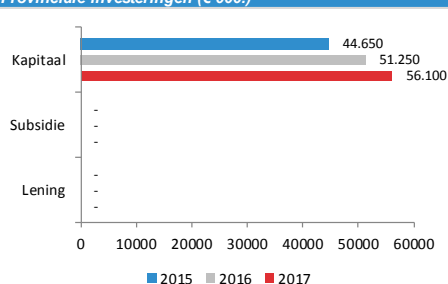
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 51.000.266
Belang provincie:	79,60%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

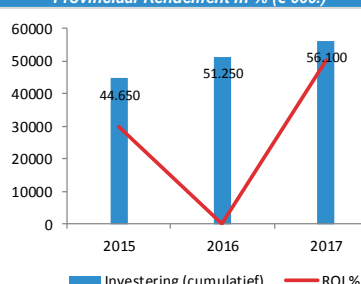
Doelstelling

Chemelot Campus Vastgoed CV is een van de belangrijke facilitators in de ontwikkeling van Chemelot Campus. Het ontwikkelt, koopt, realiseert en exploiteert vastgoed en research faciliteiten op de Chemelot Campus passend bij de vraag van (potentiele) campus bewoners.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	44.650	51.250	56.100
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	554	-	1.175
ROI %	1%	0%	2%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	99.696	99.761	122.840
Eigen vermogen	57.760	57.993	60.079
Vreemd vermogen	41.937	41.769	62.761

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	32.261	35.989	35.353
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(661)	(1.818)	(1.599)
Netto Resultaat	(1.889)	(3.092)	(3.089)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-1,9%	-3,1%	-2,5%
Solvabiliteit (EV/TV)	57,9%	58,1%	48,9%
Dividend Provincie (€ 000.)	554	-	1.175

Publiek belang

De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Op basis van de huidige investeringsplannen zal naar verwachting Chemelot Campus Vastgoed C.V. in 2019 tegen zowel de fysieke (uitbreidings)grenzen als de financiële grenzen aanlopen. Samen met de directie van de campus en overige partijen worden mogelijke additionele financieringsmogelijkheden onderzocht, waaronder de mogelijke opzet van een Science Park Fonds. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt risico op de volgende onderdelen:

De doelstellingen met betrekking tot de verhuur (opbrengst) danwel de exploitatie (kosten) van het vastgoed worden niet gehaald waardoor de winstverwachting van de C.V. wellicht lager is dan begroot en waardoor het rendement op het door de provincie additioneel kapitaal onder druk komt te staan. Op langere termijn kan een en ander tot gevolg hebben dat de boekwaarde van de deelneming (deels) moet worden afgewaardeerd. Er zijn momenteel geen aanleidingen om hierin actie te ondernemen. Risicobeheersing maakt onderdeel uit van de voortgangsrapportage grote projecten.

8. Chemelot Participaties B.V.

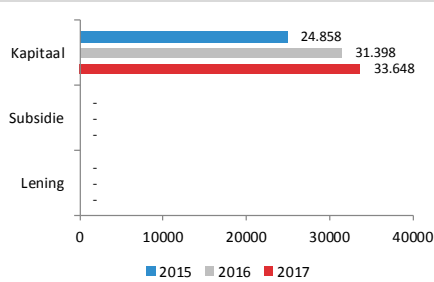
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 25.194.800
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

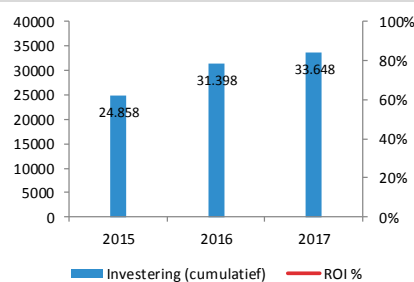
Doelstelling

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deel te nemen in de diverse op de Chemelot Campus op te richten of reeds opgerichte vennootschappen en daarmee de directe aansprakelijkheidsrisico's van de Provincie Limburg te beperken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	24.858	31.398	33.648
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	25.639	23.718	n.b.
Eigen vermogen	25.628	23.707	n.b.
Vreemd vermogen	11	11	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(5)	(6)	n.b.
Netto Resultaat	(1.109)	(2.122)	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-4,3%	-8,9%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	100,0%	100,0%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Na een intensieve startperiode groeit de campusorganisatie door en ontwikkelt zij nieuwe activiteiten in bedrijvenontwikkeling en bedrijfsvestiging. Chemelot Participaties B.V. geeft middels haar aandeel in de Chemelot Campus B.V. en Chemelot Research Facilities B.V. mede sturing aan deze ontwikkeling en dient voornamelijk vanuit een governance optiek het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Chemelot Participaties B.V. is opgericht om deels de provinciale deelneming in de campus-governance vorm te geven. Chemelot Participaties B.V. is 1/3e deel aandeelhouder van Chemelot Campus B.V. en zal mogelijk in de toekomst het provinciaal aandeel in Chemelot Campus Vastgoed C.V. overnemen, mits dit geen grote negatieve fiscale consequenties heeft. Daarnaast fungeert Chemelot Participaties B.V. als aandeelhouder van Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. In CRF B.V. zijn de miniplant activiteiten ondergebracht. Chemelot Participaties B.V. zal hiertoe in totaal € 46 mln. investeren, waarvan 50% revolverend (4%) dient te zijn. Mogelijke toekomstige participaties zullen eveneens via Chemelot Participaties B.V. kunnen verlopen, waardoor de Provincie niet meer rechtstreeks aandeelhouder wordt in de afzonderlijke vennootschappen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Participaties B.V. beheert de aandelen van zowel Chemelot Campus B.V. als Chemelot Research Facilities (CRF) B.V. Van beide ondernemingen is in deze paragraaf Verbonden Partijen separaat aangegeven welke aandachtspunten en ontwikkelingen er momenteel zijn. Tot en met 31 december 2018 heeft Chemelot Participaties B.V. in totaal € 32,7 mln. agio gestort. Daarmee resteert nog ruim € 13 mln. van het beschikbare krediet.

Provinciaal Risico

Het provinciaal risico betreft afwaardering van (een deel van) de boekwaarde van € 26,1 mln., welke is gerelateerd aan de deelneming van Chemelot Participaties B.V. in zowel CRF B.V. als Chemelot Campus B.V. Van het totaal beschikbare krediet van 46 mln. is 50% als niet revolverend aangemerkt. Momenteel is er geen aanleiding om af te wijken van deze inschatting.

9. Chemelot Campus B.V.

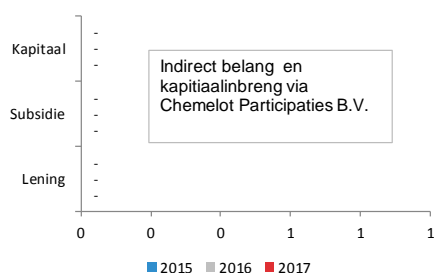
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	33,00%
Zeggenschap provincie:	33,00%
Betrokkenen:	DSM, UM, Provincie Limburg

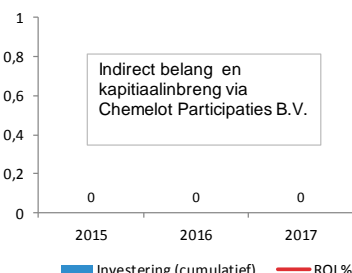
Doelstelling

De B.V. heeft als doel het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio Zuid-Limburg, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs-onderzoek -business. Hiertoe wordt een campus ecosysteem van kennisinstututen, research faciliteiten en innovatiecommunities ontwikkeld. Bij het verrichten van haar werkzaamheden zal de vennootschap mede rekening houden met de overige opgerichte Brightlands campussen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

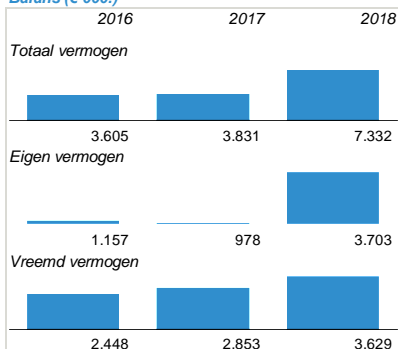
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

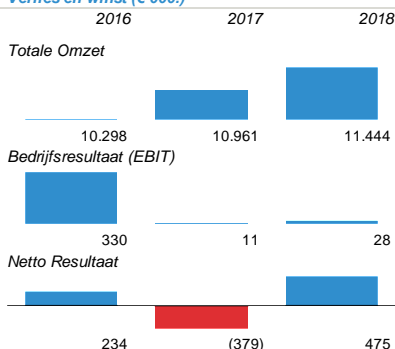
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

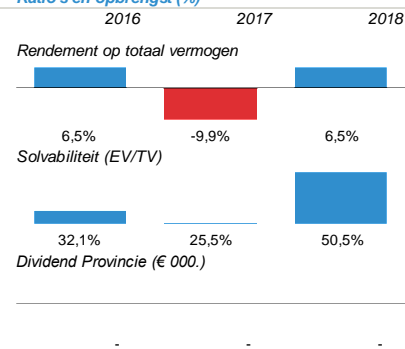
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De campusontwikkeling is een instrument om innovatie te versnellen, waardoor de bestaande werkgelegenheid behouden blijft, nieuwe werkgelegenheid wordt gecreëerd, een betere aansluiting tussen onderwijs en bedrijfsleven ontstaat en de positie van de UM versterkt wordt. Met als uiteindelijke doel het realiseren van een excellent vestigingsklimaat voor Limburg.

Visie en beleidsvoornemen

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en door de verdere ontwikkeling van de maak- en kennisindustrie in de regio. Bij uitwerking Brainport 2020 vormt Chemelot Campus een belangrijke bijdrage om de doelstelling te betrekken op kennis-economie met triple-helix. De Provincie wilt blijven inzetten op de campusontwikkeling.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In mei 2016 is de visie Chemelot 2025 gepresenteerd. Bij verdere doorgroei van de campus zal in 2019 de fysieke begrenzing van de campus bereikt zijn. In de huidige strategisch plan 2017-2020 wordt nadere focus aangebracht in de inhoudelijke positionering: sustainable materials en sustainable processes met een sterke nadruk op verduurzaming en digitalisering. Begin 2017 heeft het college van GS ingestemd met de hoofdlijnen van dit strategisch plan. Verdere ontwikkelingen zijn opgenomen in de voortgangsrapportage grote projecten.

Provinciaal Risico

De onderstaande risico's kunnen er toe leiden dat Chemelot Campus B.V. niet in staat is haar verdienmodellen te realiseren:

- Aantal kenniswerkers blijft achter
- Aantal bedrijven en kennisinstellingen blijft achter
- Onenigheid tussen aandeelhouders
- Concurrentie van vergelijkbare campussen

10. Chemelot Research Facilities B.V.

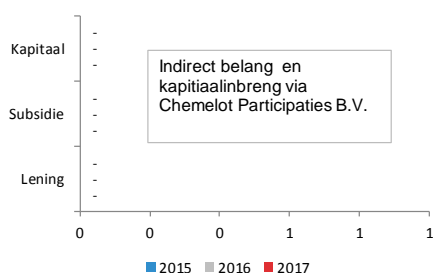
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

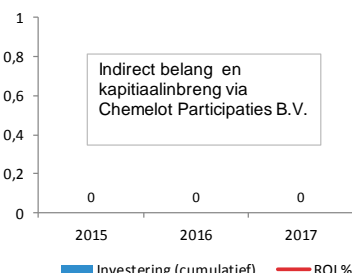
Doelstelling

Inrichten van pilotplants met o.a. groeifaciliteiten voor startende ondernemers en onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscampus InSciTe, alsmede voor biomedische activiteiten op de campus en in de regio. Hiermee worden significante pilot plant faciliteiten van grote spelers naar Chemelot Campus getrokken.

Provinciale investeringen (€ 000.)

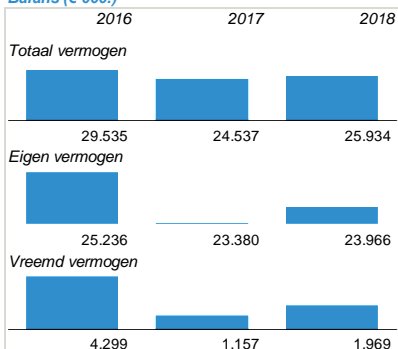
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

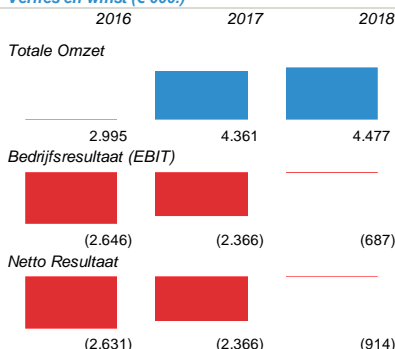
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

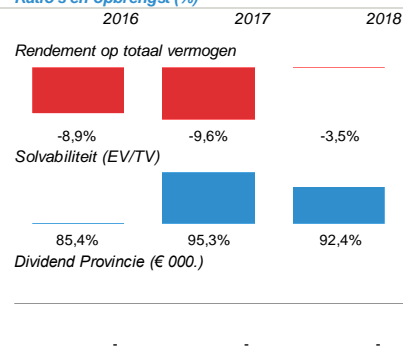
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

In deze vennootschap zijn de provinciale middelen geplaatst ten behoeve van de Pilot- en Miniplantfaciliteiten op de Chemelot Campus. Omdat CRF geen directe deelneming is van de Provincie, maar van Chemelot Participaties B.V. zijn hier geen bedragen opgenomen bij de Provinciale investering en Provinciaal rendement. Het ontwikkelen van dergelijke onderzoekscentra c.q. proeflabo's op Chemelot Campus geeft een sterke impuls aan de verdere ontwikkeling van de campus en is een belangrijke factor in de opwaardering van de propositie van de campus voor nieuwe innoverende bedrijven.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Pilot- en Miniplants maakt deel uit van de "Businesscases Structuurversterkende Projecten" waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. Middels het inrichten van een pilotplant met o.a. groeifaciliteiten voor startende onderzoekers als tussenstap naar grootschalige productie en een productieplant voor het onderzoekscampus InSciTe, alsmede een voor biomedische activiteiten op de campus en regio beoogt de Provincie significante pilot plant faciliteiten naar de Chemelot campus te trekken.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Research Facilities B.V. is eind 2014 gestart met haar activiteiten en heeft daarbij in december 2014 een eerste afroep van € 10 mln. van het beschikbaar gestelde totaal krediet van € 46 mln. opgevraagd. In 2015 en 2016 hebben aanvullende stortingen plaatsgevonden ten bedrage van € 21,2 mln. Op basis van de huidige prognoses blijft de verwachting gehandhaafd dat 50% van het totale krediet, zijnde € 23 mln., als revolverend kan blijven aangemerkt.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het niet realiseren van de rendementseis op het verstrekte eigen vermogen, alsmede het afwaarderen van de boekwaarde, verantwoord binnen Chemelot Participaties B.V., als gevolg van achterblijvende financiële resultaten van de Pilot- en Miniplant faciliteiten. De huidige prognoses geven momenteel geen aanleiding om hierop actie te ondernemen.

11. Chemelot Scientific Participations B.V.

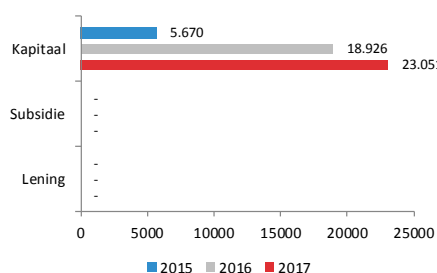
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

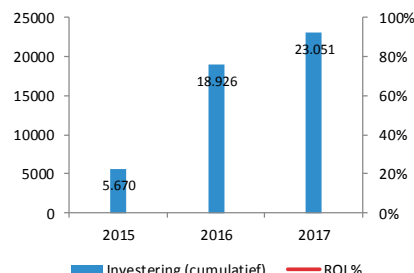
Doelstelling

In deze vennootschap worden de provinciale middelen (middels agiostortingen) ten behoeve van de kennisinstututen Stichting InSciTe en Brightlands Materials Center (BMC) geplaatst. Vanuit deze vennootschap worden door de directie projectvoorstellen beoordeeld, toegekend en bewaakt.

Provinciale investeringen (€ 000.)

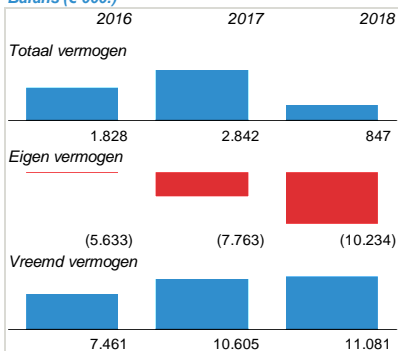
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

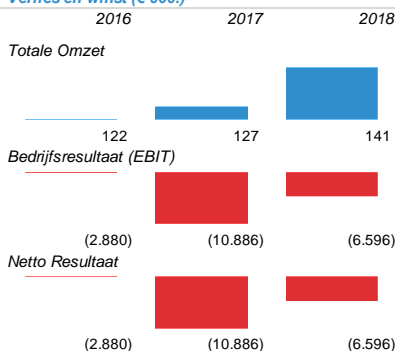
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	5.670	18.926	23.051
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-157,5%	-383,1%	-778,8%
Solvabiliteit (EV/TV)	-308,1%	-273,2%	-1208,3%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het ontwikkelen van onderzoekscentra is van fundamenteel belang voor de verdere ontwikkeling van Campus Chemelot. De onderzoekscentra fungeren als fysiek aanwezige publiek-private samenwerkingen en vormen de lijm tussen de bedrijven en academische instellingen op de Campus. Deze centra zijn een belangrijk element in het open innovatie ecosysteem en hebben een sterke magneetfunctie op bedrijven en kenniswerkers om zich te vestigen op de Campus.

Visie en beleidsvoornemen

De participatie in de kennisinstututen Institute for Science & Technology (onderzoeks instituut InSciTe) en Brightlands Materials Centre (BMC) maken deel uit van de Businesscases Structuurversterkende Projecten waarmee PS d.d. 7 februari 2014 hebben ingestemd. CSP B.V. vervult vanuit een governance perspectief een belangrijke rol in de realisatie van deze projecten.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het gerapporteerde verlies en daaruit voortvloeiend negatief eigen vermogen vindt zijn grondslag in de via CSP B.V. verstrekte bijdrage aan InSciTe en Brightlands Materials Centre. Voor InSciTe hebben uw Staten een totaalbijdrage van € 30 mln. toegezegd. Ultimo 2018 is 14,1 mln. gecommiteerd voor projecten uit te voeren binnen InSciTe. Deze kapitaalstortingen zijn voorzichtigheidshalve volledig afgeschreven. In 2016 heeft een evaluatie van InSciTe plaatsgevonden. Op basis daarvan is het 2e deel van het financieringspakket van € 30 mln. beschikbaar gesteld. Voor BMC hebben uw Staten in totaal € 15 mln. ter beschikking gesteld, waarvan ultimo 2018 € 8,9 mln. is afgeroepen.

Provinciaal Risico

Bijdragen voor CSP B.V. ten behoeve van InSciTe en BMC zijn door uw Staten als niet-revolverend aangemerkt. Er is dus geen provinciaal risico voor een mogelijke afwaardering ten aanzien van de boekwaarde van de deelneming. Hoewel de totale bijdrage van de beide projecten middels een aandelenstorting c.q. inbreng van agio bij CSP B.V. wordt ingebracht, is op het einde van het boekjaar de boekwaarde bijgesteld naar € 1.

12. Enabling Technologies B.V.

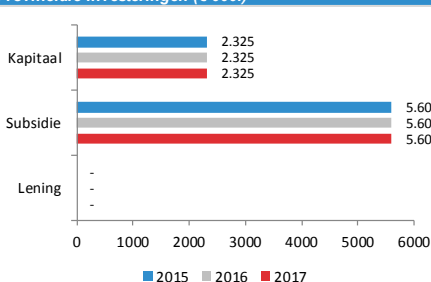
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.325.000
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	33,33%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM, Maastricht UMC

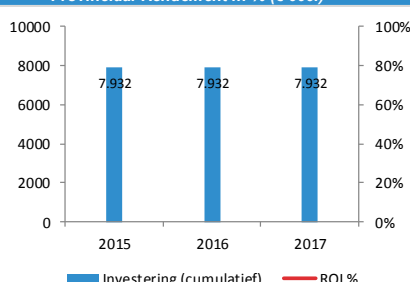
Doelstelling

Het faciliteren van een voor een campus randvoorwaardelijke R&D infrastructuur door kostenneutraal geavanceerde analyse apparatuur voor Chemische stoffen en humane cellen ter beschikking te stellen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

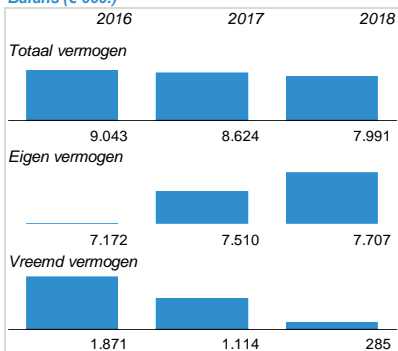
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

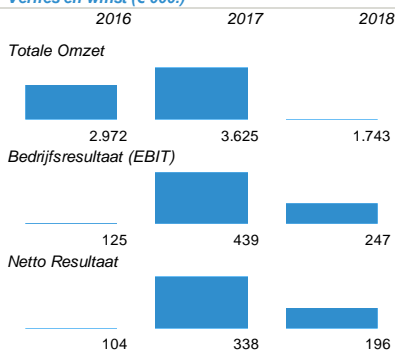
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	5.607	5.607	5.607
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.325	2.325	2.325
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

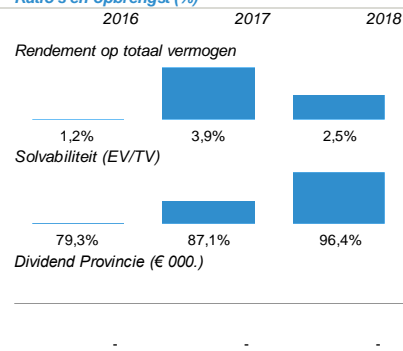
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het mede sturing geven aan de ontwikkelingen van de Campus Chemelot en de Maastricht Health Campus en verbinding van deze 2 campussen. Door het toegankelijk maken van geavanceerde apparatuur ondersteunt Enabling Technologies B.V. realisatie van de campusdoelstellingen door het vervullen van een essentiële randvoorwaarde.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie Limburg heeft als doelstelling het ontwikkelen van de kennisbasis, het ondersteunen van start ups en MKB en het stimuleren van de groei van kenniswerkers. Het financieel steunen van dit initiatief draagt bij aan het realiseren van deze doelstelling. Het initiatief moet leiden tot een groei van 100 fte kenniswerkers additioneel in de regio in de 1e 10 jaar van Enabling Technologies B.V. De Provincie Limburg heeft het doel na 10 jaar uit Enabling Technologies B.V. te stappen zodat de markt verder haar werking kan hebben.

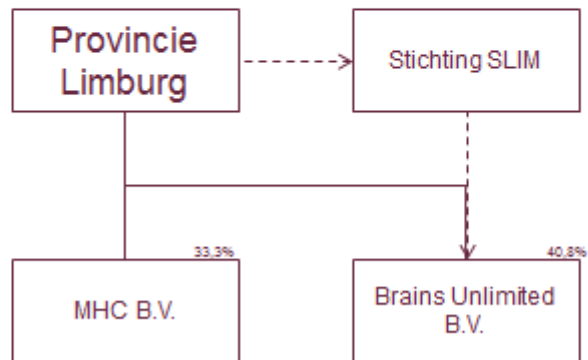
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Het operationeel bedrijfsresultaat van de vennootschap over 2018 is positief (+247k€), en dat is lager dan voorgaand boekjaar waarin hogere omzetten werden gerealiseerd en substantiele subsidies werden binnengehaald.

Provinciaal Risico

Provinciaal risico betreft het afwaarderen van de boekwaarde van € 2.325.000 vanuit een financieel perspectief. Daarnaast bestaat het risico dat de gestelde doelen niet behaald worden binnen de termijn van 10 jaar.

Brightlands Maastricht Health Campus

13. Brightlands Maastricht Health Campus B.V.

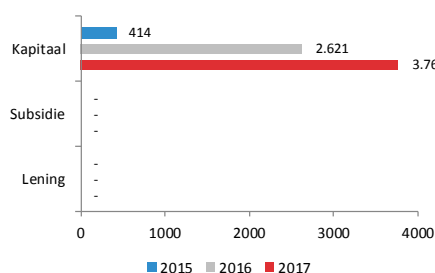
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1.520.853
Belang provincie:	33,30%
Zeggenschap provincie:	33,30%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, MUMC Holding B.V.

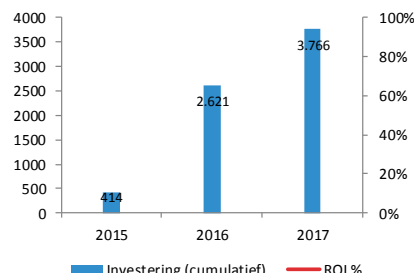
Doelstelling

Brightlands MHC BV fungeert als een facilitator tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als doel het realiseren van een internationaal gerespecteerde en gespecialiseerde valorisatiecampus, waar bedrijvigheid wordt ontwikkeld vanuit medisch en gezondheidswetenschappelijk onderzoek.

Provinciale investeringen (€ 000.)

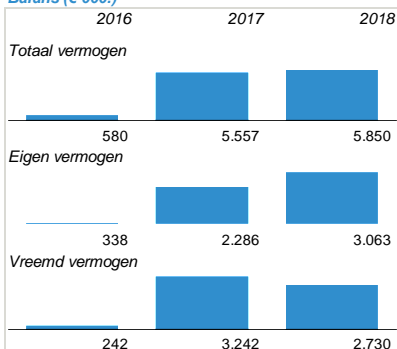
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

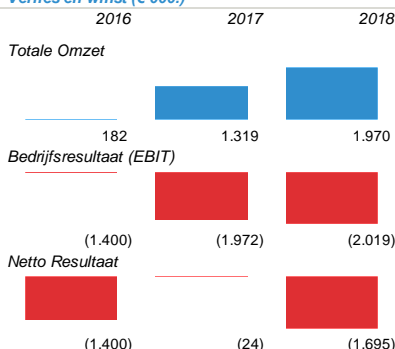
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	414	2.621	3.766
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

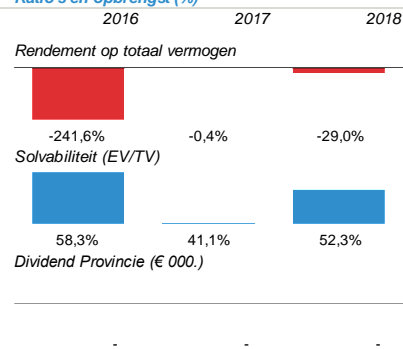
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Provincie Limburg wilt een bijdrage leveren aan het realiseren van werkgelegenheid en het versterken van het Limburgse vestigingsklimaat en de Limburgse concurrentiekracht. Brightlands MHC BV bevordert en stimuleert de campusontwikkeling met als uiteindelijk doel realiseren van werkgelegenheid en een sterke economie.

Visie en beleidsvoornemen

Brightlands MHC BV fungeert als een facilitator tussen de partijen binnen de Maastricht Health Campus met als uiteindelijk doel het realiseren van additionele arbeidsplaatsen door middel van aantrekken van bedrijven (acquisitie), tot waarde brengen van R&D resultaten (valorisatie) en realiseren van 40 spin-off bedrijven in 10 jaar. Brightlands MHC BV moet toegroeien naar de positie van sterk element in het Brightlands-concept.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

2016 was een belangrijk transitiejaar voor de Brightlands Maastricht Health Campus. Het takenpakket is verbreed en omvat nu ook de valorisatie van het intellectueel eigendom van de Universiteit Maastricht en Maastricht UMC+ op de domeinen Health, Medicine, Life Sciences en Sciences. Aangezien MHC daarmee toegang heeft gekregen tot het intellectueel eigendom van de kennisinstellingen in brede zin, is een gezonde basis gelegd onder een duurzaam verdienmodel voor de campus.

Provinciaal Risico

Financiële en inhoudelijke risico's zijn: Het niet realiseren van additionele arbeidsplaatsen en spin off s; Geen bijdrage kunnen leveren aan versterking van het Limburgse vestigingsklimaat en concurrentiekracht;

14. Brains Unlimited B.V.

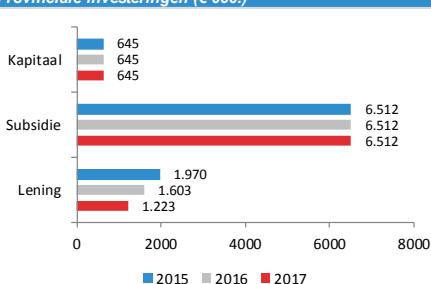
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	40,85%
Zeggenschap provincie:	40,85%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Maastricht University Holding B.V.

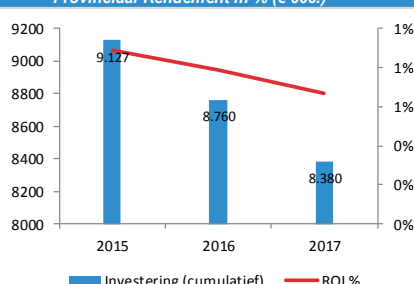
Doelstelling

Brains Unlimited B.V. heeft tot doel de MRI faciliteit te exploiteren en kennisintensieve Life Sciences bedrijvigheid in Limburg te stimuleren middels o.a. het aantrekken van industrieel onderzoek; het aantrekken van wetenschappelijk onderzoek; het enthousiasmeren van onderzoekers tot marktgedreven onderzoek; het ondersteunen, initiëren en uitvoeren van projecten gericht op het gebruik van de scanner faciliteiten en het opzetten van onderwijs direct gelieerd aan het gebruik van de scanner faciliteiten.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	1.970	1.603	1.223
Cumulatief verleende subsidie € 000.	6.512	6.512	6.512
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	645	645	645
Ontvangen Rente in periode € 000.	81	69	56
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	1%	1%	1%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	2.321	1.079	n.b.
Eigen vermogen	(505)	(1.069)	n.b.
Vreemd vermogen	2.826	2.148	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	2.298	1.902	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(274)	(564)	n.b.
Netto Resultaat	(273)	(564)	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-11,8%	-52,2%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	-21,8%	-99,0%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het versterken van de economische structuur in Limburg door het aantrekken en creëren van nieuwe soorten van bedrijvigheid en voor de verdere ontwikkeling van de life science industrie in de regio. Op middellange termijn zal UM/MUMC+ een leidende rol gaan vervullen in onderzoek, onderwijs en zorg. Het centrum is een broedplaats voor toegepaste innovatie en versterkt de aanwezige kennisinfrastructuur. De toename van werkgelegenheid door meer kenniswerkers is een belangrijke vestigingsplaatsfactor.

Visie en beleidsvoornemen

Provincie Limburg is met de andere participanten in gesprek over het (op termijn) terugtreden van de Provincie als aandeelhouder en deze aandelen over te dragen aan de BL MHC BV.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

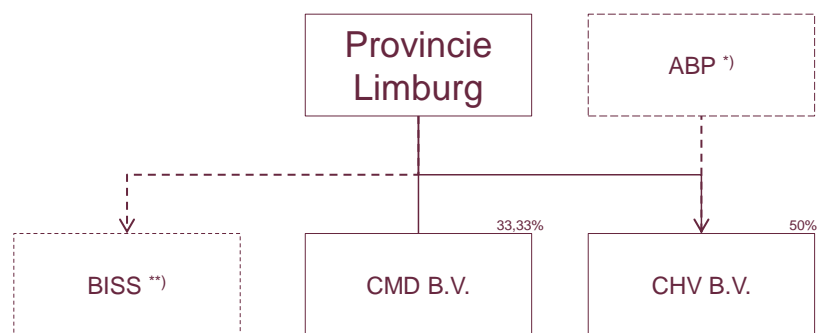
De beoogde participatie van AzM in de onderneming zal niet worden gerealiseerd. Andere wegen om de continuïteit van de onderneming te waarborgen worden onderzocht.

Provinciaal Risico

Als de vier grootste risico's worden onderkend: Verhuur scanneruren ontoereikend; masteropleidingen (Onvoldoende studenten en opbrengsten); kosten staf (kosten ivm het in bedrijf nemen nieuwe technologie); stop-loss risico (wat te doen wanneer de verwachte revenuen niet gehaald worden) beperking van de risico's van het project zijn gewaarborgd door een aantal maatregelen en gemaakte afspraken tussen de belanghebbende partijen. Het risico bedraagt € 645.000, zijnde de boekwaarde van de deelneming. Daarnaast via stichting Slim het debiteurenrisico ten aanzien van de uitstaande financiering.

Brightlands Smart Services Campus

*) ABP is eigenaar van het gebouw

**) Dit betreft geen verbonden partij

15. Campus Heerlen Huisvesting B.V.

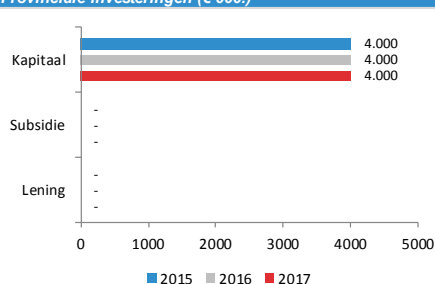
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 2.244.377
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en APG Deelnemingen N.V.

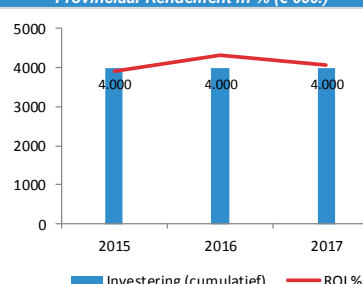
Doelstelling

Het primaire doel van CHV BV is het behalen van een volledige en rendabele bezetting van het Campusgebouw (17.903 m2) door onderhuurders, binnen een zo kort mogelijke periode na oprichting van CHV BV (31 juli 2015) in overeenstemming met de businesscase CHV.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	4.000	4.000	4.000
Ontvangen Rente in periode € 000.	78	86	82
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	2%	2%	2%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	10.229	9.364	9.001
Eigen vermogen	449	3.582	3.137
Vreemd vermogen	5.740	5.781	5.864

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	618	1.383	1.779
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(343)	(736)	(278)
Netto Resultaat	(511)	(906)	(445)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-5,0%	-9,7%	-4,9%
Solvabiliteit (EV/TV)	4,4%	38,3%	34,9%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

CHV BV is een van de drie pijlers van de Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CMD BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

De BV is medio 2015 opgericht met het oog op provinciale betrokkenheid, samen met de andere founding fathers (t.w. APG en UM), gedurende 10 jaar. De Smart Service Campus zal 2.000 à 2.500 nieuwe arbeidsplaatsen opleveren en er zullen 1.600 studenten studeren. Dat zijn de doelstellingen voor 2025.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De huisvestingslasten worden met de huidige bezetting nog niet gecompenseerd door de opbrengst uit de onderverhuur. Met name de invulling en verhuur van de 2 resterende businessvloeren zijn noodzakelijk om tot een sluitende vastgoedexploitatie te komen. Begin 2019 bedroeg de bezettingsgraad 66,4%. Op dit moment tekent zich het beeld af dat met name de business vloeren moeilijk kunnen concurreren in de Heerlense markt. In 2018 zijn o.a. investeringen in de signing gepleegd om de zichtbaarheid en vindbaarheid te vergroten.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende bewoners (huurders) en deelnemers om een sluitende businesscase te houden. Dan loopt de Provincie het risico de boekwaarde ad. € 4 mln. te moeten afwaarderen, evenals de verstrekte financieringen.

16. Campus Heerlen Management Development B.V.

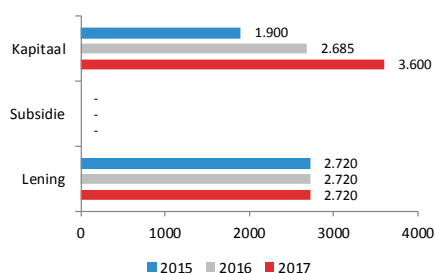
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	33,33%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Maastricht University Holding B.V. en APG Deelnemingen N.V.

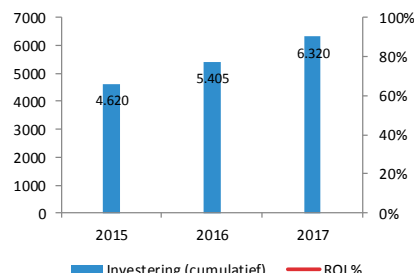
Doelstelling

Leiding over de samenwerking binnen de Brightlands Smart Services Campus en de verdere bevordering van de ontwikkeling daarvan.

Provinciale investeringen (€ 000.)

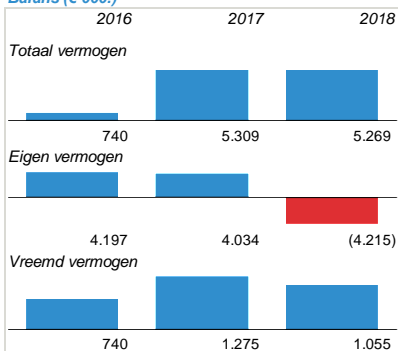
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

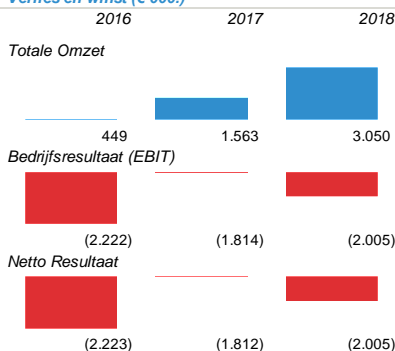
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	2.720	2.720	2.720
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	1.900	2.685	3.600
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

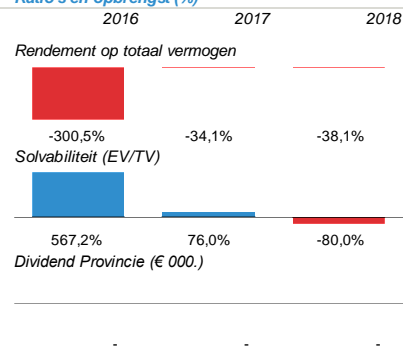
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

CMD BV is een van de drie pijlers van de Brightlands Smart Services Campus, naast het instituut BISS en CHV BV. De pijlers zijn onlosmakelijk onderling met elkaar verbonden. De ontwikkeling van een Smart Services Campus zorgt voor een versnelling en versterking van de regionale economische structuur en voor binding van talent aan de regio.

Visie en beleidsvoornemen

Het project Brightlands Smart Services Campus Heerlen beoogt de realisatie van een campus met internationale allure op het gebied van smart services. 'Smart services' zijn slimme product- en dienstinnovaties die als gevolg van het effectief en innovatief gebruik van informatie en data een bron zijn van economische meerwaarde voor organisaties en hun klanten.

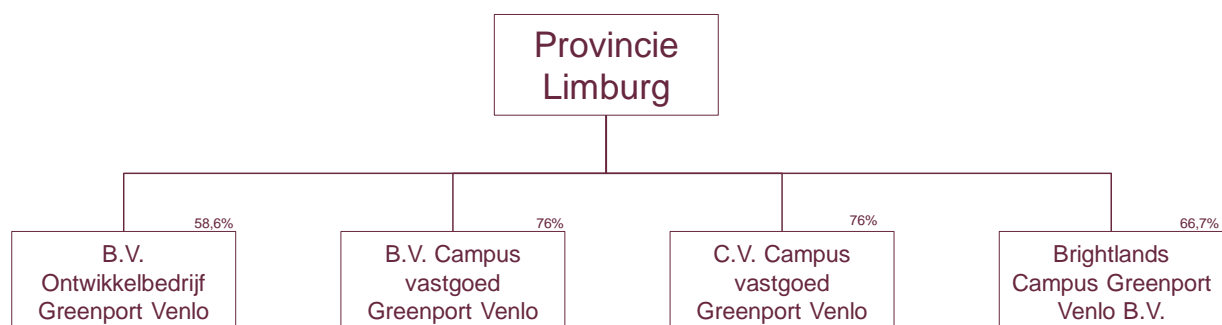
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Na de goedkeuring van businessplan 2.0 en bijbehorende organisatorische versterking is verder gewerkt aan de campus ontwikkeling. Middels verdere groei van het aantal deelnemers, mede door versterking van de content via programma's naar voorbeeld van Techruption, wordt beoogd uit te groeien naar een zelfvoorzienende campus organisatie. Belangrijke ontwikkeling in 2018 is het beëindigen van BISS in haar huidige vorm. De individuele kennis-as partners blijven betrokken en hebben inmiddels hun eigen plannen gepresenteerd.

Provinciaal Risico

Het risico vanuit financieel perspectief is voornamelijk gelegen in het werven van voldoende campusdeelnemers om een sluitende businesscase te houden. Dan loopt de Provincie het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen. Daarnaast vergen de verschillende innovatieprogramma's separate financiering.

Brightlands Greenport Venlo

17. Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.

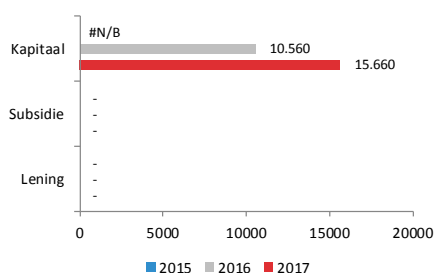
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 12.160.307
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

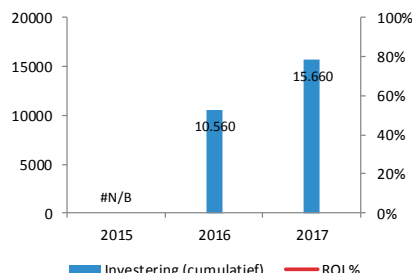
Doelstelling

Het exploiteren en ontwikkelen van de innovatoren, villa flora en omliggende campus gronden. Daarnaast treedt de B.V. Campus Vastgoed op als beherend vennoot van de C.V. Campus Vastgoed.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	#N/B	10.560	15.660
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b	21.934	27.605
Eigen vermogen	n.b	14.541	18.006
Vreemd vermogen	-	7.392	9.599

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	1.438	1.959
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(1.666)	(2.152)
Netto Resultaat	n.b	(1.529)	(2.135)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b	-7,0%	-7,7%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b	66,3%	65,2%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de verlichting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de campus vastgoed B.V. zijn het vastgoed en de omliggende campusgronden ingebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Bij de voorjaarsnota 2018 en separaat in de vergadering van PS december 2018 zijn additionele middelen ter beschikking gesteld ten behoeve van de langjarige financiering van de campus ontwikkeling. Momenteel worden de plannen voor het in eigen beheer bouwen en exploiteren van een 3e campus gebouw voorbereid. Aanleiding hiervoor is de hoge bezettingsgraad van de villa flora en de innovatoren.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge achterblijven huuropbrengsten, waardevermindering van het vastgoed of een achterblijvende exploitatie van de campusgronden.

18. Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V.

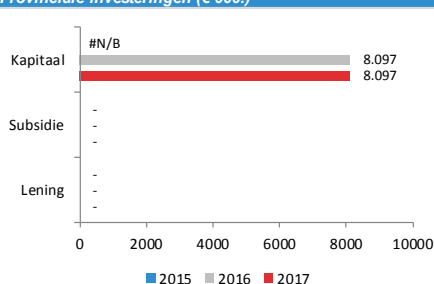
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 8.096.693
Belang provincie:	76,00%
Zeggenschap provincie:	76,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Gemeente Venlo

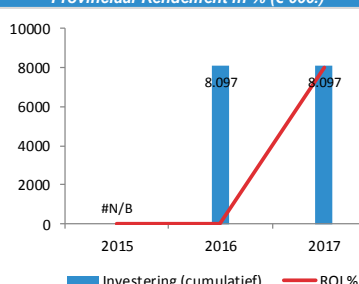
Doelstelling

De innovatoren is ondergebracht in de C.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. De beheertaken worden uitgevoerd door de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	#N/B	8.097	8.097
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	162
ROI %	na	0%	2%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b	8.560	9.319
Eigen vermogen	n.b	8.324	9.075
Vreemd vermogen	-	236	244

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	252	178
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(2.118)	964
Netto Resultaat	n.b	(2.118)	964

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b	-24,7%	10,3%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b	97,2%	97,4%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	162

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de verlichting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de C.V. is de innovatoren ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van de algehele structurering is de innovatoren ondergebracht in de Greenport Venlo Campus Vastgoed C.V., waarbij de operationele activiteiten middels een masterlease overeenkomst belegd zijn bij Greenport Venlo Campus Vastgoed B.V.. De financiële stromen zijn daarmee beperkt tot een vaste huursom en de waardeverandering van het vastgoed. De deelneming keert een dividend van ca. 2% op het geïnvesteerd vermogen, ook in 2018. Door de hogere bezetting van de innovatoren is een waardestijging gerealiseerd in 2018.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming te moeten afwaarderen, ingevolge waardevermindering van het vastgoed.

19. Greenport Venlo Ontwikkelbedrijf B.V.

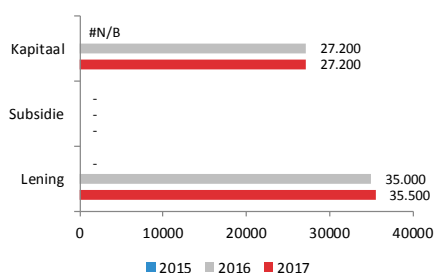
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 27.200.000
Belang provincie:	58,60%
Zeggenschap provincie:	58,60%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Horst a/d Maas, Venlo, Venray

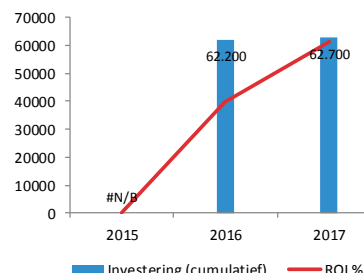
Doelstelling

Op 31 oktober 2014 hebben Provinciale Staten ingestemd met de in het Plan van Aanpak Programma greenport Venlo vervatte koers en acties. Een van de onderdelen van het Plan van aanpak is de programmalijn werklandschap. Deze heeft als doel het realiseren van een goed geoutilleerd werklandschap met concurrerende grondprijzen vanuit één gebiedsautoriteit. De B.V. ontwikkelbedrijf greenport Venlo is hier toe opgericht.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	35.000	35.500
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	#N/B	27.200	27.200
Onvangen Rente in periode € 000.	-	1.063	1.103
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	544
ROI %	na	2%	3%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b	177.670	176.900
Eigen vermogen	n.b	58.748	60.571
Vreemd vermogen	-	118.921	116.329

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	61.047	40.119
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	4.508	7.008
Netto Resultaat	n.b	12.967	2.753

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b	7,3%	1,6%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b	33,1%	34,2%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	544

Publiek belang

Greenport Venlo staat voor een kansrijke economische structuur en duurzame ontwikkeling van de regio Noord-Limburg. De Provincie Limburg en de gemeenten Horst aan de Maas, Venray en Venlo hebben de ambitie om het Klavertje 4-gebied te ontwikkelen tot een goed ontsloten (fysiek) werklandschap met een hoge (ruimtelijke) kwaliteit. Daarbij is ervoor gekozen om het gebied te ontwikkelen onder de regie van één gebiedsautoriteit.

Visie en beleidsvoornemen

PS hebben bij besluit d.d. 31 oktober 2014 ingestemd met de in het Plan van aanpak programma Greenport Venlo vervatte ambitie om te komen tot een aantrekkelijk en wervend kennislandschap waaronder begrepen de koers inzake de verflechting van DCGV en TPN (en Venlo Greenpark) en de inrichting van één uitvoeringsorganisatie. Dit is gerealiseerd per 1 februari 2017 met de formele oprichting van B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V./C.V. Campus Campus Vastgoed Greenport Venlo. In het ontwikkelbedrijf is de grondexploitatie van het werklandschap ondergebracht.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De aanhoudend goede marktomstandigheden resulteren ook in 2018 in een hogere uitgave dan voorzien bij oprichting van de deelneming. De sterke mutatie in het netto resultaat hangt samen met een mutatie in de belastinglatentie. Desondanks is er sprake van een positief netto resultaat en een sterk verbeterende eindwaarde van de grondexploitatie. Vanuit een geconsolideerd campus perspectief is hiermee dan ook sprake van een positief resultaat, dat ook in de meerjarenraming stand houdt. Dit ondanks tot op heden verliesgevend campusexploitaties.

Provinciaal Risico

De Provincie loopt het risico de boekwaarde te moeten afwaarderen als gevolg van marktontwikkelingen, kostenstijging en verlengen van de looptijd. Bij de verflechting is een risicoreserve gevormd ter dekking van deze risico's.

20. Brightlands Campus Greenport Venlo BV

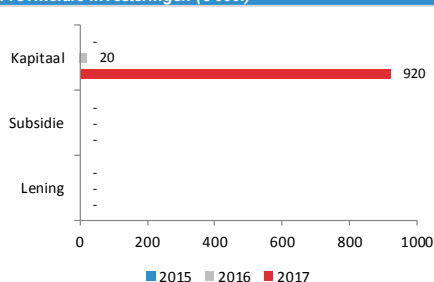
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ -
Belang provincie:	66,00%
Zeggenschap provincie:	66,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Universiteit Maastricht

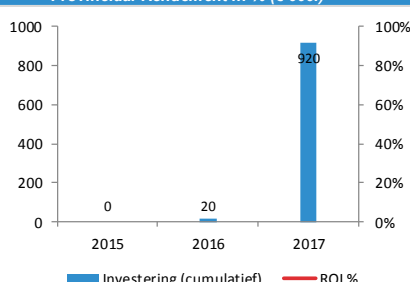
Doelstelling

Het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio, met als doel aansluiting en verbreding van de as onderwijs -onderzoek (wetenschappelijk en toegepast) - business. Een belangrijke taak van de vennootschap is het ontwikkelen van de Brightlands Campus Greenport Venlo tot een R&D Campus door middel van Business development en Community activiteiten waaronder ook acquisitie en acceleratie. Hierbij dient mede rekening gehouden te worden met de overige Brightlands campusorganisaties (Brightlands Chemelot Campus, Brightlands Maastricht Health Campus en Brightlands Smart Services Campus), welke elk hun eigen doelstelling hebben doch met het gezamenlijk doel uiteindelijk één krachtige Brightlands Campus te ontwikkelen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	20	920
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	-	1.169	353
Eigen vermogen	-	123	261
Vreemd vermogen	-	1.047	93

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	(507)	(762)
Netto Resultaat	-	(507)	(762)

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b.	-43,4%	-215,8%
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	10,5%	73,8%
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

De ontwikkeling van een sterke campus in de regio Venlo die middels het stimuleren van open innovatie kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio faciliteert.

Visie en beleidsvoornemen

De brightlands campus Greenport Venlo is eind 2017 opgericht en voor 3 jaren gefinancierd. Gedurende deze periode zullen eigen verdienmodellen ontwikkeld worden, ten einde in 2020 als eigenstandig gefinancierde organisatie haar activiteiten voort te zetten. Momenteel is een nieuw businessplan voorbereid, waarin een langere financiële commitment van publieke aandeelhouders wordt voorzien.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

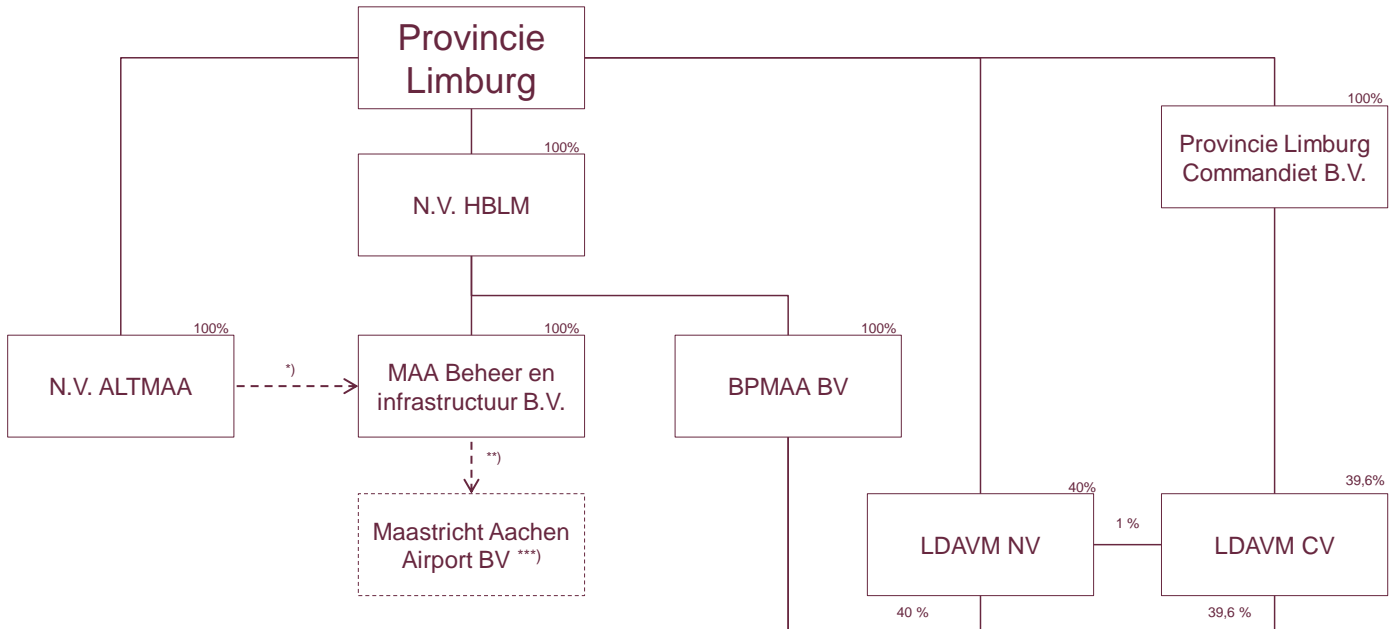
Het nieuwe businessplan is uitgewerkt maar nog niet vastgesteld door de aandeelhouders. Het deelnemersveld van de campus is sterk gegroeid. In de loop van 2019 zal besluitvorming over de verdere financiering van Brightlands Campus Greenport Venlo B.V. plaats moeten vinden.

Provinciaal Risico

Het Provinciaal risico is hoofdzakelijk een beleidsinhoudelijk risico. Bij de oprichting zijn de kapitaalstortingen reeds als niet revolverend aangemerkt. Het resterende financiële risico is daarmee de tijd waarin een zelfstandig verdienmodel gerealiseerd kan worden. Beleidsinhoudelijk vormt de acquisitietaken het grootste risico, die ook zijn weerslag heeft op de positie van de Greenport Campus Vastgoed B.V. Hierin vormt het vinden van een sterke derde aandeelhouder momenteel de primaire uitdaging.

Maastricht-Aachen Airport

1) Dit betreft het beheer van de erfpachtovereenkomst

2) Dit betreft het beheer van de concessieovereenkomst

***) Dit betreft geen verbonden partijen, maar vennootschap van concessienemer TCGI

21. N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht

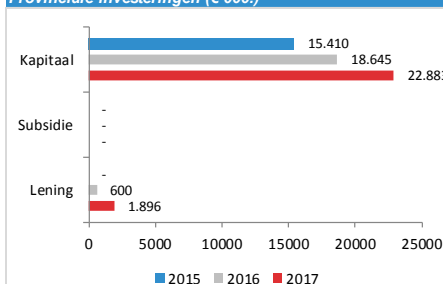
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 14.442.298
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

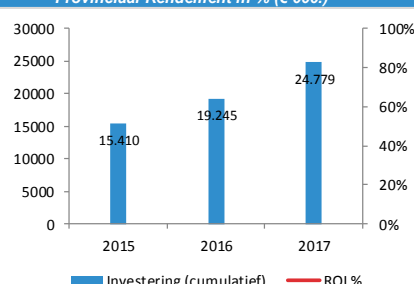
Doelstelling

Het (doen) exploiteren van een luchthavenbedrijf (tot 1 juli 2016). Vanaf 1 juli 2016 moedermaatschappij van BP MAA B.V. en MAA Beheer & Infra B.V., welke laatste de concessie-overeenkomst met de concessienemer beheert.

Provinciale investeringen (€ 000.)

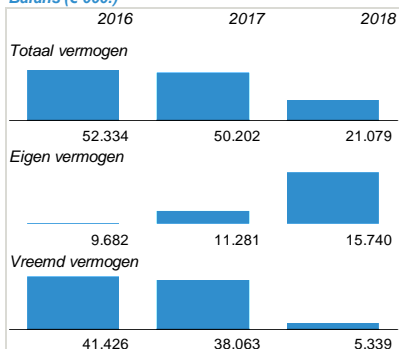
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

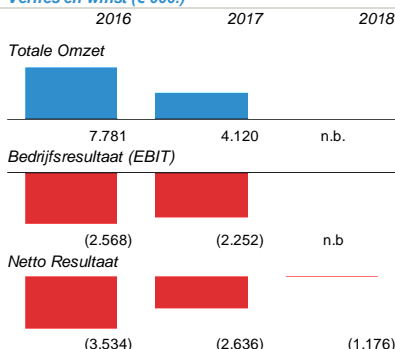
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	600	1.896
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	15.410	18.645	22.883
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

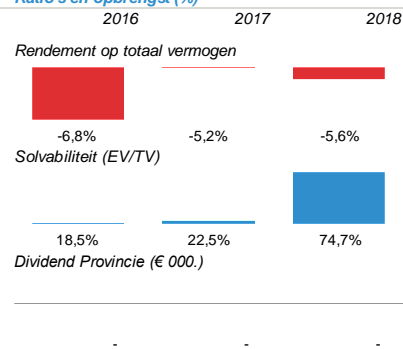
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De luchthaven MAA is van belang voor een sterk leef- en vestigingsklimaat en heeft relevante sociaal-economische effecten op de schaal van Limburg. MAA kan niet uitsluitend op eigen benen staan en heeft zonder substantiële steun van de overheid geen toekomstperspectief. Dat geldt overigens voor vrijwel alle regionale luchthavens in Europa.

Visie en beleidsvoornemen

Het duurzaam hebben van een luchthaven is wezenlijk van belang voor een goede bereikbaarheid van de regio, draagt bij aan een sterk leef- en vestigingsklimaat van de regio en heeft relevante sociaal-economische (waaronder werkgelegenheid) effecten. De Provincie heeft het voornemen om de luchthavenonderneming te herstructureren waarbij de infrastructuur (provinciaal eigendom) via een aanbesteding aan een private onderneming voor exploitatie ter beschikking wordt gesteld, in 2016 geëffectueerd. Daartoe is een concessie van minimaal 10 jaar aan een private partij verleend met een ingangsdatum van 1 juli 2016. Door investeringen en goed onderhoud dient er een infrastructuur te komen die toekomstbestendig is en waarvan de exploitatie door een marktpartij zal geschieden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In mei 2016 is de concessieovereenkomst met TCGI B.V. getekend. De vennootschappelijke herstructurering is afgerond. Er heeft een ontvechting plaatsgevonden waarbij enerzijds de luchthavendiensten zijn ondergebracht bij een vennootschap (Maastricht Aachen Airport B.V.) die in handen is gekomen van een ter zake deskundige marktpartij en de publieke taken en belangen zijn ondergebracht bij MAA Beheer & Infrastructuur B.V. Ingevolge kapitaalstortingen voor onderhoud en investeringsuitgaven is de boekwaarde toegenomen. De meest recente prognoses met betrekking tot vrachtovervoer zijn blijvend positief. Over 2019 verwachten wij aanhoudende groei van zowel het vrachtvolume als de passagiersaantallen. Specifieke rapportages hierover worden opgenomen in de Voortgangsrapportage Regeling Grote projecten.

Provinciaal Risico

Het financieel risico is met name gelegen in het houden van een concessienemer voor het exploiteren van de luchthaven. De ter beschikking gestelde kredieten zijn niet als revolverend bestempeld, met uitzondering van de verstrekte lening en de aanschaf (en hieraan gekoppelde verhuur) van de cargoterminal. Tegenover de middels agio verstrekte kredieten staat een reserve voor afwaardering. Het maatschappelijk risico zit in het mogelijk failliet gaan van de luchthaven en daarmee gepaard gaande verlies aan directe en indirecte werkgelegenheid.

1. Enexis Holding N.V.

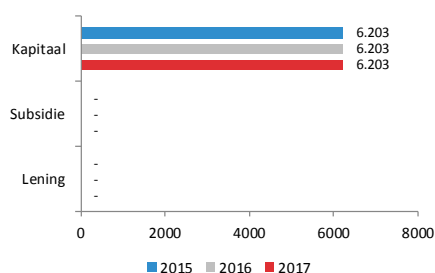
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

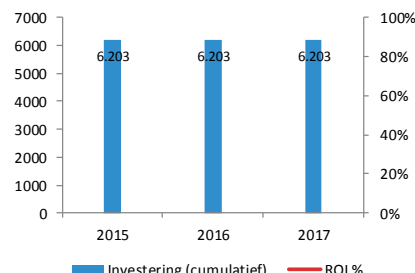
Doelstelling

Het beheer van het erfpachtcontract van het als zodanig aangewezen luchtvaartterrein Maastricht-Aachen Airport alsmede de afwikkeling van de aandelenverkoopovereenkomst van N.V. Holding Businesspark Luchthaven Maastricht.

Provinciale investeringen (€ 000.)

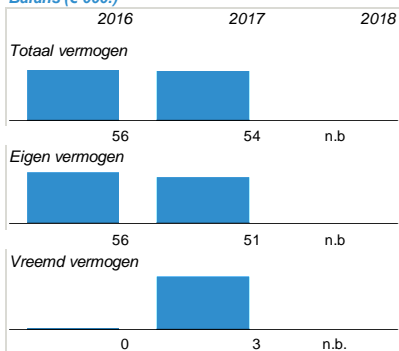
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

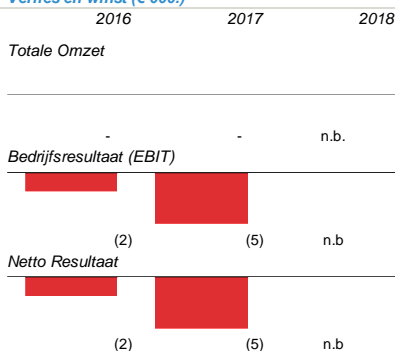
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	6.203	6.203	6.203
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

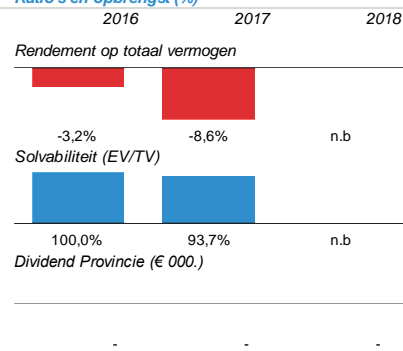
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De aanwezigheid van het luchtvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities.

Visie en beleidsvoornemen

De aanwezigheid van het luchtvaartterrein draagt bij aan het verbeteren van de (grensoverschrijdende) bereikbaarheid en mobiliteit en is een randvoorwaarde voor het waarmaken van de provinciale economische ambities. In de AvA van 6 november 2013 is een besluit genomen over de overname van de aandelen van de overige aandeelhouders door de Provincie. De formele afhandeling van de notariële overdracht is medio 2014 afgerond. De Provincie zal als 100% (enig) aandeelhouder het beheer van het erfpachtcontract met MAA B.V. voortzetten. NV ALTMAA kan als juridische entiteit mogelijk nog ingezet worden bij de realisatie van een duurzame toekomst voor MAA.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Er zijn geen aandachtspunten of ontwikkelingen te melden.

Provinciaal Risico

Er zijn nauwelijks nog financiële verplichtingen in NV ALTMAA. De aanwezige financiële middelen zijn toereikend en de boekwaarde in de provinciale begroting is teruggebracht naar € 1.

23. Provincie Limburg AviationValley Commandiet B.V.

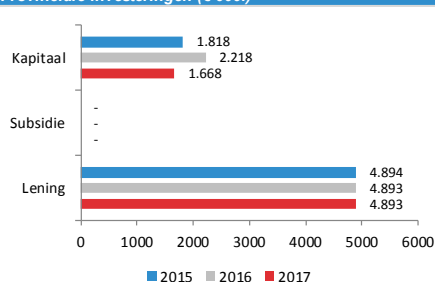
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 1.668.000
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

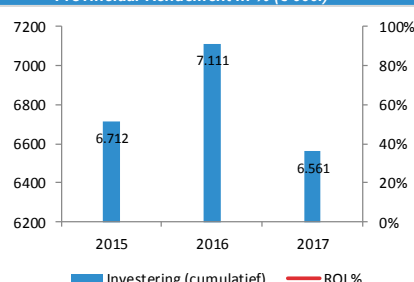
Doelstelling

Het als commanditair vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Land Development AviationValley Maastricht C.V., teneinde de realisatie van het bedrijventerrein BPMAA te Beek/Meersen te bewerkstelligen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	4.894	4.893	4.893
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	1.818	2.218	1.668
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	4.582	5.164	n.b.
Eigen vermogen	1.258	1.201	n.b.
Vreemd vermogen	3.323	10	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(5)	(5)	n.b.
Netto Resultaat	(444)	(11)	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-9,7%	-0,2%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	27,5%	23,3%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Door als commanditair vennoot deel te nemen in Land Development Aviation Valley Maastricht C.V. draagt Provincie Limburg Aviationvalley Commandiet B.V. bij aan haar doelstellingen en de realisatie van het bedrijven terrein BPMAA.

Visie en beleidsvoornemen

Door middel van de activiteiten van de LDAVM C.V. komen tot stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven en het geven van een impuls voor de (regionale) werkgelegenheid (bevorderen vestigingsklimaat). Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2006.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Zie ontwikkelingen binnen LDAVM C.V.. De PLAC B.V. voert geen operationele activiteiten. Het ingebracht kapitaal in LDAVM C.V. loopt via deze entiteit.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming te moeten afwaarderen. Moment van aflossing van de lening is afhankelijk van ontvangst van winstuitkeringen vanuit de LDAVM CV. De LDAVM CV kent 2 hoofdrisico's: Vertraging uitgifte en verlaging uitgifteprijs. Binnen de exploitatie van de C.V. is voor de risico's ten laste van de exploitatie een voorziening gevormd. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd, geanalyseerd en zo nodig wordt de risicovoorziening bijgesteld.

24. Land Development Aviation Valley Maastricht C.V.

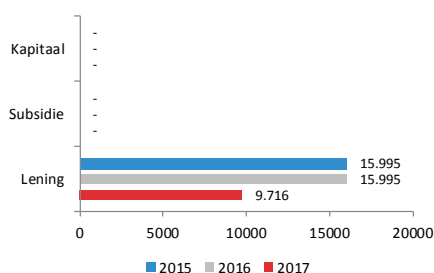
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer en Aviation Logistics Development Company

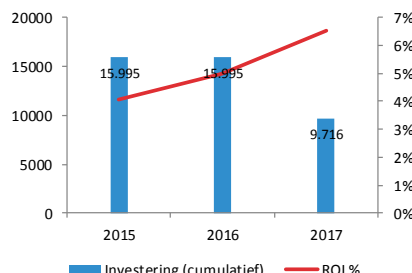
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA (groot circa 110 hectare bruto), gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	15.995	15.995	9.716
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	652	800	633
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	4%	5%	7%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	31.808	32.035	n.b.
Eigen vermogen	11.136	12.599	n.b.
Vreemd vermogen	20.669	19.436	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	8.362	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(50)	1.326	n.b.
Netto Resultaat	(990)	460	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-3,1%	1,4%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	35,0%	39,3%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Eind 2008 zorgde de kredietcrisis enerzijds voor aarzeling bij de partners en groeivertraging in de reële economie; deze zouden ook de uitgifteverwachtingen m.b.t. het bedrijventerrein kunnen temperen. Anderzijds was toen ook het aangewezen moment om als overheid anticyclisch te investeren en ook daarmee vertrouwen uit te spreken in de te verwachten bedrijvigheid rondom MAA. In juni 2013 werd het belang van de luchthaven nogmaals onderstreept.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren. Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2014. Naar het huidige inzicht is het actuele C.V./N.V. construct nog steeds de beste wijze om onze belangen te borgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De grondexploitatie van LDAVM C.V. is ingevolge de verkoop van een groot perceel (2,8 ha, van de 6,2 ha uitgeefbaar) sterk verbeterd. Dit heeft ook geleid tot een verkorting van de verwachte looptijd.

Provinciaal Risico

Hoewel de feitelijke werkzaamheden en de activa in LDAVM C.V. zitten, zit het financieel risico in de Provincie Limburg Aviation Valley Commandiet B.V. ten aanzien van de deelneming. Ten aanzien van de financiering loopt de Provincie het risico dat deze niet kan worden afgelost. De huidige grondexploitatie sluit nochtans positief. Binnen de exploitatie van de C.V. is voor de risico's ten laste van de exploitatie een voorziening gevormd.

25. Land Development Aviation Valley Maastricht N.V.

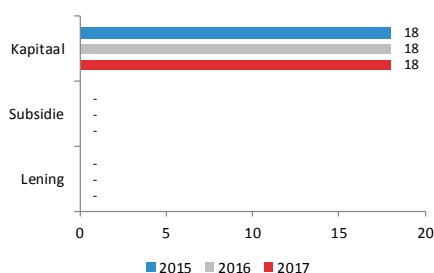
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 18.000
Belang provincie:	40,00%
Zeggenschap provincie:	40,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, BPMAA B.V., Dura Vermeer. en Aviation Logistics Development Company

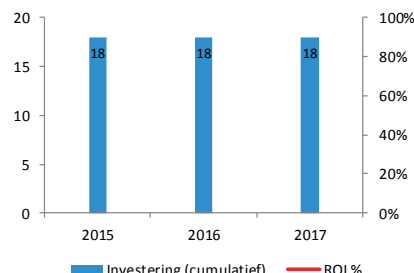
Doelstelling

Uitvoering te geven aan zowel het Master- en Businessplan, dat door de aandeelhouders is vastgesteld. Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA, gelegen binnen de gemeente Beek en de gemeente Meerssen, is een van de in het POL aangewezen locaties voor de realisatie van een bedrijventerrein. Het gebied wordt ontwikkeld als hoogwaardige en duurzame kwaliteitslocatie met een landschappelijke inpassing in de omgeving.

Provinciale investeringen (€ 000.)

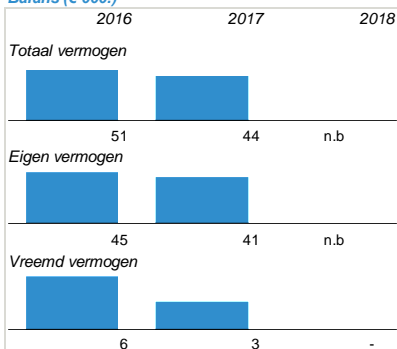
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

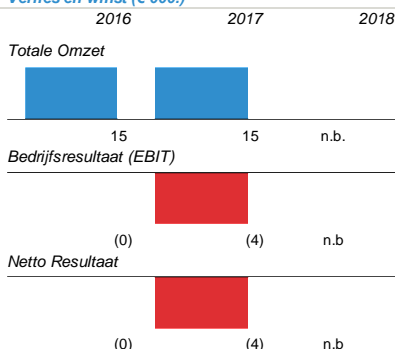
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

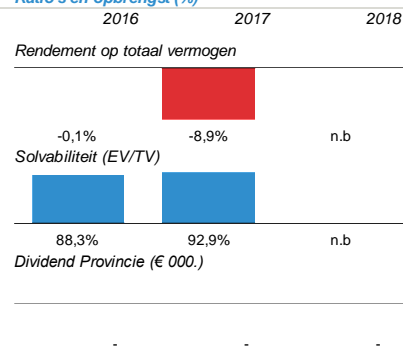
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Eind 2008 zorgde de kredietcrisis enerzijds voor aarzeling bij de partners en groeivertraging in de reële economie; deze zouden ook de uitgifteverwachtingen m.b.t. het bedrijventerrein kunnen temperen. Anderzijds was toen ook het aangewezen moment om als overheid anticyclisch te investeren en ook daarmee vertrouwen uit te spreken in de te verwachten bedrijvigheid rondom MAA.

Visie en beleidsvoornemen

Het te ontwikkelen bedrijventerrein BPMAA staat voor de stimulering van de aantrekkingskracht van de luchthaven op lange termijn en tevens als impuls voor de (regionale) werkgelegenheid. De ontwikkelingen in BPMAA overschrijden de gemeentegrenzen van de gemeenten Beek en Meerssen. De N.V./C.V. is instrumenteel een waarborg om maatschappelijk en economisch rendement te realiseren. Deze bedrijventerreinontwikkeling is opgenomen als Economisch Kerngebied en maakt onderdeel uit van de Provinciaal Ruimtelijke Hoofdstructuur; actieve en permanente betrokkenheid van de Provincie leidt tot integrale gebiedsontwikkeling en voorziet in realisatie van de provinciale opgave van het POL2014. Naar het huidige inzicht is het actuele C.V./N.V. construct nog steeds de beste wijze om onze belangen te borgen.

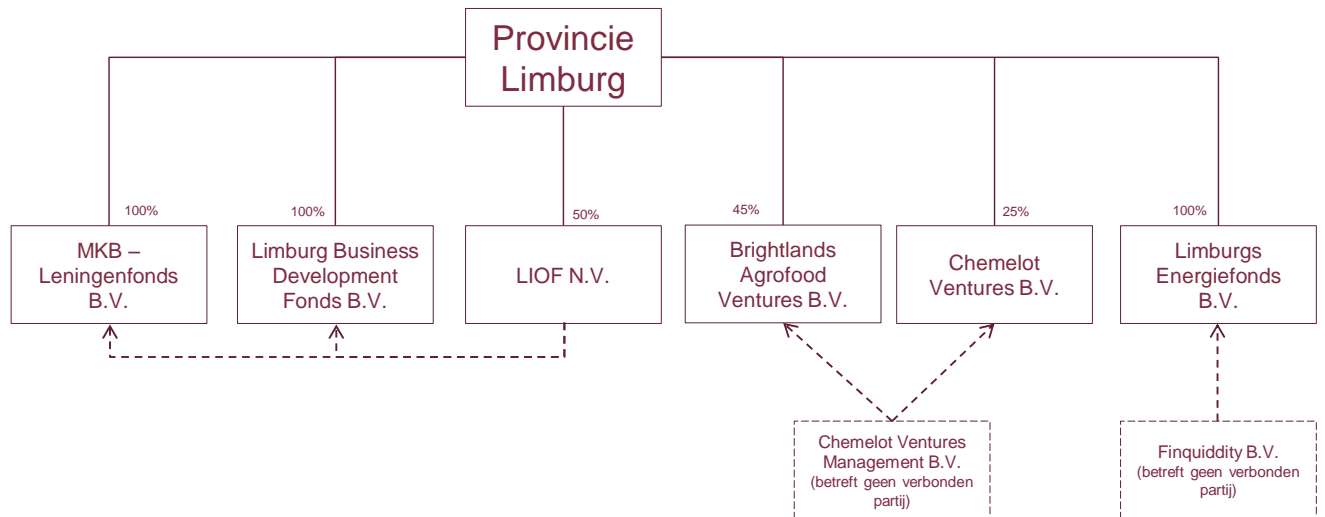
Aandachtspunten en ontwikkelingen

Zie ontwikkelingen benoemd bij LDAVM C.V.. LDAVM N.V. is beherend vennoot en draagt geen risico ten aanzien van de onderliggende exploitatie in de c.v.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de onderneming ad € 18.000 te moeten afwaarderen. Daarnaast loopt de onderneming (en daarmee indirect de Provincie) een risico ten aanzien van vertraging in de uitgifte en verlaging uitgifteprezen. Jaarlijks worden met de actualisatie van het businessplan de risico's geïnventariseerd, geanalyseerd en zo nodig de risicovoorziening bijgesteld.

Regionale ontwikkeling en fondsen

26. N.V. Industriebank LIOF

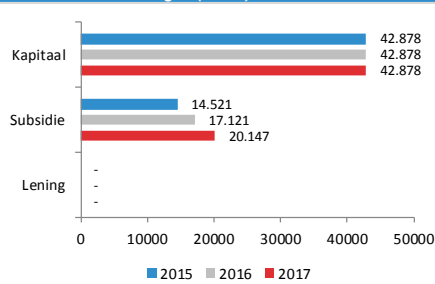
Basis informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 42.877.738
Belang provincie:	5,50%
Zeggenschap provincie:	5,50%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Ministerie EZ

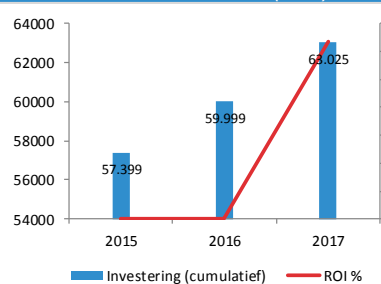
Doelstelling

Industriebank LIOF is de Limburgse ontwikkelingsmaatschappij. LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	14.521	17.121	20.147
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	42.878	42.878	42.878
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	2.000
ROI %	0%	0%	3%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	86.311	99.401	n.b.
Eigen vermogen	75.766	88.853	n.b.
Vreemd vermogen	10.545	10.548	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	9.716	20.501	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	2.315	13.087	n.b.
Netto Resultaat	2.315	13.087	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	2,7%	13,2%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	87,8%	89,4%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	2.000

Publiek belang

LIOF draagt bij aan de welvaart van de Provincie Limburg door de (sociaal-) economische structuur verder te versterken en werkgelegenheid te verbeteren. De kerntaken betreffen Acquisitie, Participatie, en Ontwikkeling/Innovatie. De activiteiten die LIOF ontplooit binnen elk van deze taakgebieden dienen te passen binnen de kaders van het provinciaal economisch beleid.

Visie en beleidsvoornemen

Gezien de uitbreiding van het Provinciaal belang in LIOF zal LIOF functioneren als de uitvoeringsorganisatie voor het regionaal economisch beleid voor de Provincie Limburg, gericht op ondersteuning van groei en innovatie in het MKB.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Over boekjaar 2017 is een resultaat behaald van € 13,1 mln. Het verwachte resultaat voor 2018 bedraagt € 6,8 mln. Daarmee heeft LIOF sterke resultaten behaald op haar portefeuille. Om dit ook naar de toekomst toe te kunnen bestendigen is een stevig investeringvolume noodzakelijk. LIOF beoogt € 10 mln. per jaar te investeren.

Provinciaal Risico

Vanuit de subsidierelatie is het risico het niet uitvoeren van de activiteiten / voorwaarden zoals opgenomen (of onderliggend) aan de subsidiebeschikking. Dit kan leiden tot een afbreukrisico voor de Provincie. Vanuit de aandeelhoudersrelatie bestaat het risico dat het LIOF onvoldoende fungeert als ontwikkelingsbedrijf voor de Provincie, of dat financiële resultaten onvoldoende zijn met als resultaat afwaardering van de boekwaarde.

27. MKB-Leningenfonds (MKB-L) B.V.

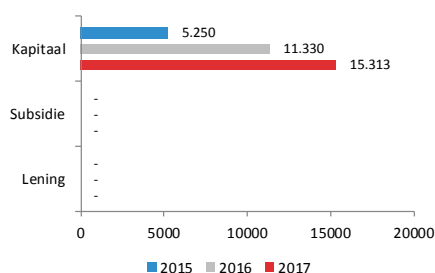
Basis informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 15.312.904
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

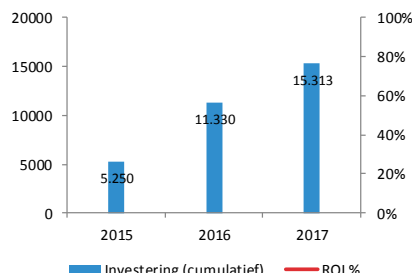
Doelstelling

MKB-L BV geeft inwilling aan het MKB-Leningenfonds. Dit fonds biedt financiering voor MKB-ondernemers. Het MKB-Leningenfonds is een breed fonds dat open staat voor MKB-ondernemers uit een scala aan sectoren en verscheidene ontwikkelstadia van een onderneming.

Provinciale investeringen (€ 000.)

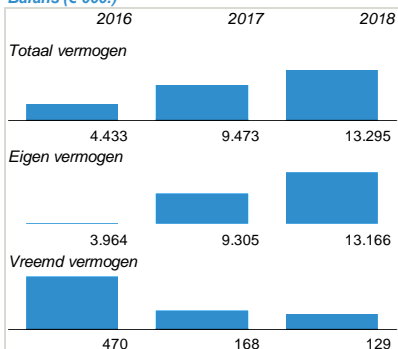
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

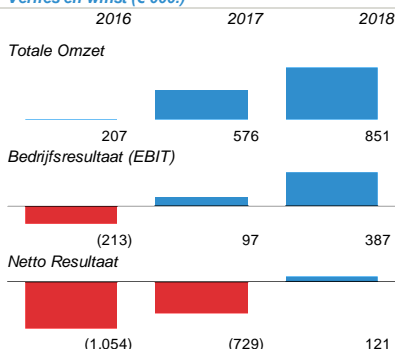
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	5.250	11.330	15.313
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

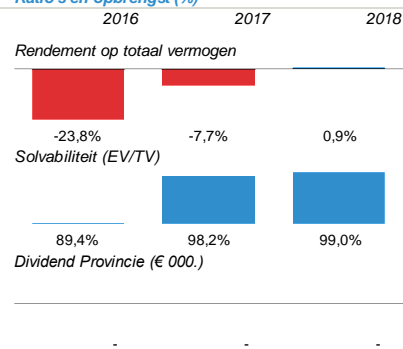
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het MKB in Limburg meer financieringsmogelijkheden bieden, zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het MKB-Leningenfonds is gedurende haar looptijd (9 jaar) gericht op het financieren van 40 ondernemingen. Er zijn slechts enkele harde criteria; het betreft een MKB-onderneming, gevestigd in Limburg, dan wel een onderneming waarvan de effecten van de lening in een belangrijke mate neerslaan in de Provincie. Het fonds verstrekt leningen van € 150.000 tot € 1 miljoen. Er is initieel totaal € 20 mln. door PS beschikbaar gesteld. Dit is eind 2017 verhoogd met maximaal € 10 miljoen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

MKB-leningenfonds BV is 1 mei 2015 opgericht. Ultimo 2018 zijn er 41 leningen uitgezet voor een totaal van € 16,3 mln. Naar aanleiding van een motie van uw staten is de uitzettingstermijn van het fonds verlengd met 1 jaar. Dit geeft het fonds extra tijd om de beschikbare middelen uit te zetten. Daarna zal de beheersfase starten, in lijn met de aflossingstermijn van de uitgezette leningen.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde maximaal € 30 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

28. Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.

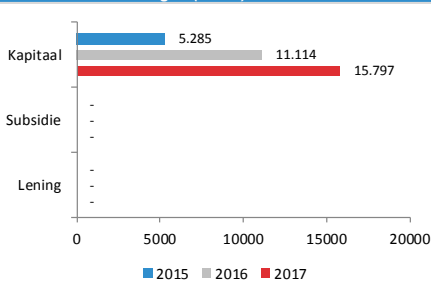
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 8.752.949
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF NV

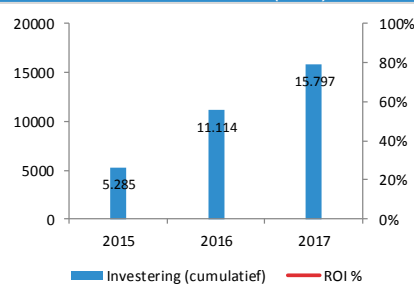
Doelstelling

Het Limburg Business Development Fonds (LBDF) biedt financiering voor de ontwikkeling van ideeën naar product naar onderneming. Het fonds zal de verschillende stadia met verschillende instrumenten financieren.

Provinciale investeringen (€ 000.)

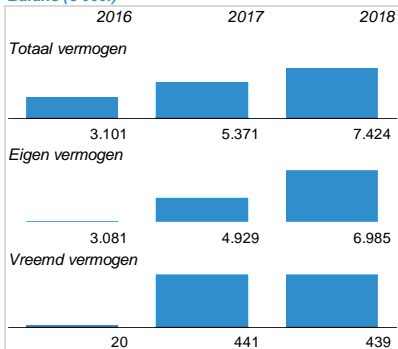
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

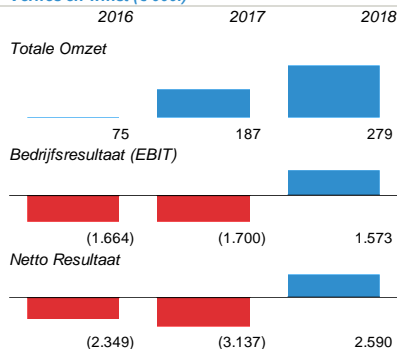
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	5.285	11.114	15.797
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

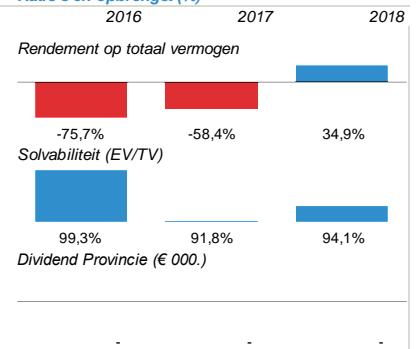
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het innovatieve MKB in Limburg meer mogelijkheden bieden voor financiering zodat de economische groei, welvaart en werkgelegenheid gestimuleerd worden middels het: 1) Proof-of-Principle fonds (PoP): van idee naar een proof-of-principle, ideeën toetsen op technologische en/of commerciële haalbaarheid; 2) Proof-of-Concept fonds (PoC): opwerking van producten die een eerste technologische en/of markttoets hebben doorstaan tot een volwaardig product- en of dienstenconcept; 3) Seed fonds: dekt de financieringsbehoefte in de laatste fase van het business development traject tot een volwaardige onderneming.

Visie en beleidsvoornemen

Inzet van het LBDF leidt over de tijdshorizon van 6 jaar tot 180 beproefde ideeën, die worden doorontwikkeld tot 75 businessplannen, om uiteindelijk te resulteren in 42 businesses. Op basis van een verwachte personeelsomvang van 5 tot 10 fte per business, bieden deze 42 businesses naar verwachting ruim 300 fte directe werkgelegenheid en ten minste eenzelfde aantal fte indirecte werkgelegenheid. Er is in totaal € 29,7 mln. door PS beschikbaar gesteld.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

LBDF heeft per jaareinde 2018 voor € 18,4 mln. aan investeringen geëncmitteerd. Daarmee bedraagt de uitzetting van de subfondsen POP (subsidies), POC (leningen) en Seed (kapitaal) respectievelijk 82%, 63% en 53%. Op basis van de meerjarenprognose verwacht LBDF nog steeds te kunnen voldoen aan de bij oprichting gestelde revolutionaire doelstellingen.

Provinciaal Risico

Er kunnen vier typen risico's worden onderscheiden: beleidsinhoudelijke, financiële, juridische en fiscale risico's. Wat betreft het financiële risico is dat het bedrag van de inbreng in het fonds zijnde € 29,7 mln. en het bedrag aan rendement dat mogelijk niet gerealiseerd wordt. Bij het oprichten en het inrichten van het fonds zijn beheersmaatregelen voor de genoemde risico's geïmplementeerd.

29. Chemelot Ventures B.V.

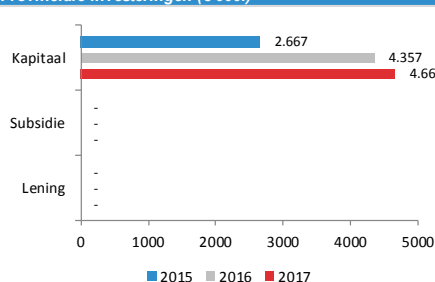
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 4.669.237
Belang provincie:	25,00%
Zeggenschap provincie:	25,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, DSM Nederland B.V., Particon B.V., Industriebank LIOF N.V., Rabobank

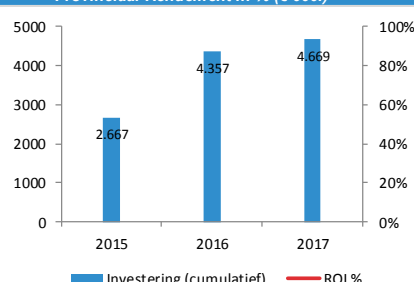
Doelstelling

Het al dan niet risicodragend, investeren in andere vennootschappen en ondernemingen, met name in vennootschappen en ondernemingen werkzaam op het gebied van (bio)chemische, (bio)medische en (bio)technologische materialen en life science.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	2.667	4.357	4.669
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	8.331	12.823	n.b.
Eigen vermogen	8.221	12.799	n.b.
Vreemd vermogen	110	23	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	(809)	(872)	n.b.
Netto Resultaat	(788)	(2.183)	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	-9,5%	-17,0%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	98,7%	99,8%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Beschikbaarheid van durfkapitaal is een randvoorwaarde voor innovatie en campus ontwikkeling. Hiermee draagt Chemelot Ventures B.V. bij aan de ontwikkeling van de regionale economie via de doelstellingen van de Chemelot Campus.

Visie en beleidsvoornemen

In het Masterplan Chemelot Campus is afgesproken dat het gezamenlijk belang voor DSM, UM en Provincie Limburg in de samenwerking, het bevorderen van een sterk CHEMaterials cluster is. De samenwerking is gericht op het stimuleren van open innovatie ten behoeve van kennisbehoud en kennisontwikkeling in de regio. Om deze beoogde innovaties te financieren hebben startende en snel groeiende ondernemingen behoefte aan (durf) kapitaal. Het tekort aan aandelenkapitaal (durfkapitaal) legitimeert de deelname van de overheid in een venture capital fonds. De participatie van de overheid in het fonds heeft een stimulerende werking naar mogelijke andere investeerders met als resultaat dat particulier kapitaal wordt gemobiliseerd. Via de aandeelhoudersrelatie zal toezicht worden gehouden op het functioneren van de organisatie en de wijze waarop de gestelde doelstellingen worden gerealiseerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Chemelot Ventures heeft per jaareinde 2018 voor € 15,8 mln. aan investeringsbesluiten genomen, verdeeld over 16 doelondernemingen. In 2018 wordt een positief resultaat verwacht ingevolge de verkoop van een van de participaties.

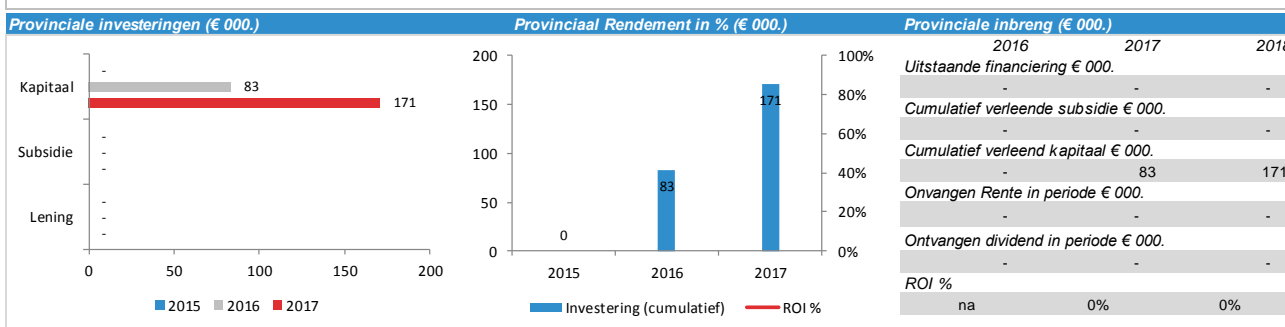
Provinciaal Risico

Financieel gezien de bijdrage van € 10 mln. (Totaal krediet, boekwaarde is hetgeen tot nog toe gestort). Daarnaast nog politiek risico en afbreuk risico als door vennootschap verkeerde investeringen worden verricht. Vanuit een balans perspectief bestaat het risico op afwaardering van de boekwaarde van € 4,7 mln.

30. Brightlands Agrofood Ventures B.V.

Basis Informatie	
Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 170.913
Belang provincie:	45,45%
Zeggenschap provincie:	45,45%
Betrokkenen:	

Doelstelling
Het financieren van technologie gedreven start-ups in de agro/food sector.

Balans (€ 000.)	Verlies en winst (€ 000.)	Ratio's en opbrengst (%)							
2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018	
Totaal vermogen			Totale Omzet			Rendement op totaal vermogen			
n.b.	n.b.	n.b.	-	-	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Eigen vermogen			Bedrijfsresultaat (EBIT)			Solvabiliteit (EV/TV)			
n.b.	n.b.	n.b.	-	-	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen			Netto Resultaat			Dividend Provincie (€ 000.)			
-	-	-	n.b.	n.b.	n.b.	-	-	-	-

Publiek belang
 Door de positieve economische ontwikkelingen neemt ook de dynamiek op de Brightlands Campus Greenport Venlo toe. Een ontwikkeling die wij ondersteunen. Om ook voor het MKB op deze campus risicokapitaal ter beschikking te hebben, hebben wij in onze rol van aandeelhouder de andere partners van Chemelot Ventures gevraagd de scope van het fonds uit te breiden met agro/food. Dit heeft tevens geleid tot cofinanciering vanuit de partners.

Visie en beleidsvoornemen
 Op basis van de geïnvesteerde middelen á € 5 mln. en de cofinanciering gedurende de periode 2018-2022 investeren, met een exit en follow-on investeringsperiode van 2023-2028

Aandachtspunten en ontwikkelingen
 Het fonds is eind 2017 opgericht. In de loop van 2018 zijn drie private investeerders toegetreden. De totale fondssomvang bedraagt daarmee € 20,1 mln. Er zijn nog geen participaties aangegaan, maar er is inmiddels sprake van een volwassen pijplijn.

Provinciaal Risico
 Het risico bestaat dat de Provinciale investering bij het uitblijven van voldoende exits met een hoge multiple haar inleg verliest.

31. Limburgs Energie Fonds (LEF) B.V.

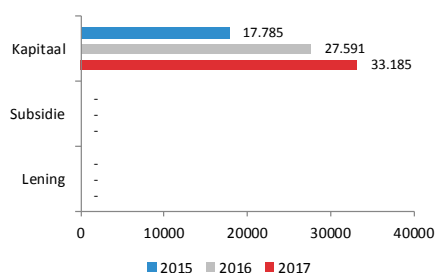
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 33.184.920
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Finquiddity Vermogensbeheer B.V.

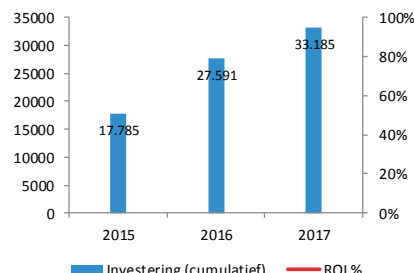
Doelstelling

Het langjarig beheren van haar vermogen, waarbij zij haar financiële middelen uitzet op revolverende basis ter versterking van de ontwikkeling en toepassing van duurzame energieopwekking en energiebesparing voor en met name in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

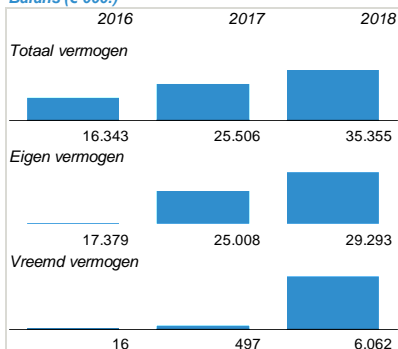
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

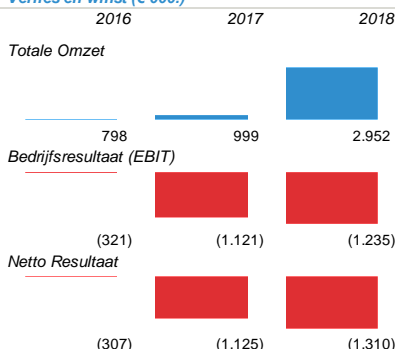
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	17.785	27.591	33.185
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

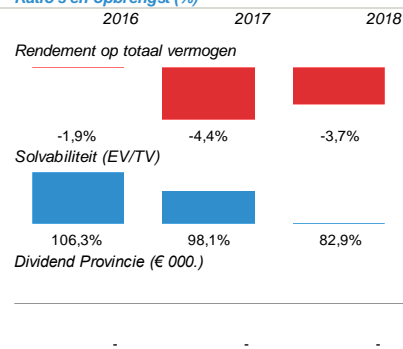
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang volgt uit de motie van PS van 4 november 2011 waarbij uw Staten hebben opgeroepen tot oprichting van een revolverend fonds en de Kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Via investeringen in duurzame projecten draagt het LEF bij aan het Limburgse leefklimaat.

Visie en beleidsvoornemen

De provinciale visie is gevat in de kadernota Energiefonds, vastgesteld door PS op 8 juni 2012. Het Energiefonds zal zich richten op financiële ondersteuning van initiatieven gericht op energiebesparing, duurzame energieopwekking, innovaties op het gebied van duurzame energie en de circulaire economie. Doelgroepen zijn bedrijven en non-profitorganisaties. Overkoepelende doelstelling is CO2-reductie in combinatie met het realiseren van effecten op het gebied van werkgelegenheid, innovatie, lastenverlichting of bevorderen aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat. Het betreft een revolverend fonds dat teruggevoelde middelen weer zal inzetten voor nieuwe initiatieven.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

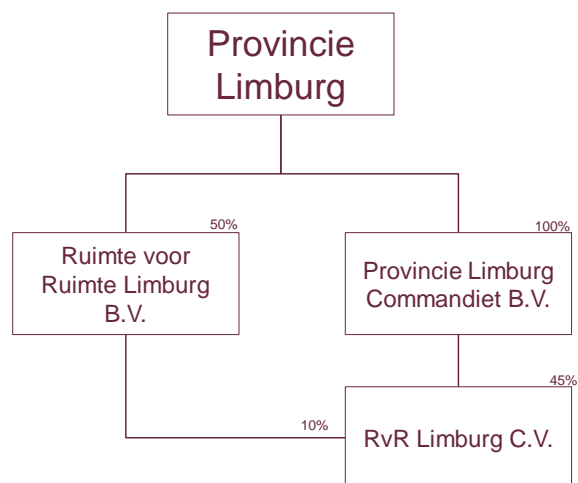
Aangevuld met de EIB financiering bedraagt de totale fondsomvang € 90 mln. Inmiddels heeft ook de eerste trekking van de EIB faciliteit plaatsgevonden. Het gecommitteerd kapitaal bedraagt € 47,5 mln. per einde Q4 2018. Dit staat gelijk aan 57 windmolens CO2 besparing (2,3 mw).

Het verlies loopt op in 2018 als gevolg van de fondsmanagement fee die gekoppeld is aan de nominale fondsomvang. Ingevolge de grotere fondsomvang is deze fee toegenomen. Onderliggend zien we wel een sterke toename van de renteopbrengsten.

Provinciaal Risico

Belangrijkste risico voor LEF B.V. is dat er onvoldoende (goede) projecten worden aangereikt, dan wel in aanmerking komen voor financiering o.b.v. de gehanteerde fondscriteria. Het primaire financieel risico is gelegen in faillissement of afwaardering van de aangegane financieringen en/of participaties. Secundair financieel risico is een langere uitzettingsperiode, omdat zo lang het kapitaal niet volledig is uitgezet de fondskosten onevenredig zwaar op het resultaat drukken.

Ruimte voor Ruimte

32. Provincie Limburg Commandiet B.V.

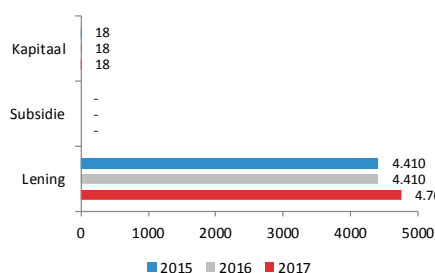
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg

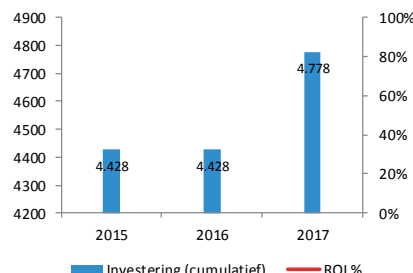
Doelstelling

Het als commanditaire vennoot deelnemen in, het financieren van, het samenwerken met en het verlenen van adviezen en andere diensten aan de commanditaire vennootschap Ruimte voor Ruimte Limburg C.V., teneinde de sloopvergoeding van € 36,3 mln. terug te verdienen, die de Provincie in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV), tweede tranche, heeft betaald aan het Rijk

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	4.410	4.410	4.760
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	18	18	18
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	4.679	n.b.	n.b.
Eigen vermogen	278	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	4.399	-	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	1	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	0	-	n.b.
Netto Resultaat	0	n.b.	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,0%	n.b.	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	5,9%	n.b.	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. Op grond van de op dat moment geplande verkopen wordt momenteel verwacht dat de achtergestelde vorderingen van Provincie Limburg Commandiet BV op Ruimte voor Ruimte CV uiteindelijk niet inbaar zullen zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelverkoop in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kavels verkocht worden (2017: 285).

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Verder zijn bij Provincie Limburg Commandiet BV de van BPD Ontwikkeling overgenomen vermogensbestanddelen ondergebracht. Het betreft een achtergestelde ad € 5 mln. aan aandelen in Ruimte voor Ruimte CV ter waarde van € 0,1 mln.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg heeft eind 2012 een garantie verstrekt ten gunste van de NWB tot 100% van het door de RvR Limburg Beheer B.V. geleende bedrag van de NWB ad €24 mln. Aan deze garantie (die duurt tot 2022) is de contragarantie gekoppeld dat Bouwfonds Ontwikkeling B.V. voor 50% garant staat voor het bedrag dat de Provincie op grond van de borgtocht verschuldigd is aan de NWB, met als waarborg een ondertekende garantie gesteld door de Rabobank voor maximaal € 12 mln. Vanwege de aflossingen in 2017 en 2018 aan NWB door Ruimte voor Ruimte bedraagt het netto provinciaal risico voor de garantstelling actueel € 8 mln. Additioneel loopt de Provincie risico ten aanzien van de verstrekte achtergestelde lening ad € 5,1 mln. en de waarde van het kapitaalbelang in de CV/BV ad. € 29.000,-

33. RvR Limburg Beheer B.V.

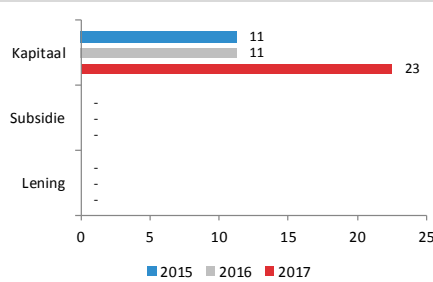
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

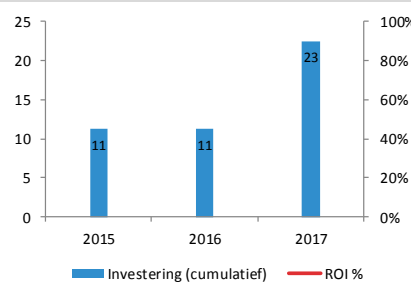
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van € 36,3 mln. sloopvergoeding die de Provincie heeft betaald aan het Rijk. (Van het maximum bedrag van € 40,7 mln. is slechts € 36,3 mln. geëffectueerd).

Provinciale investeringen (€ 000.)

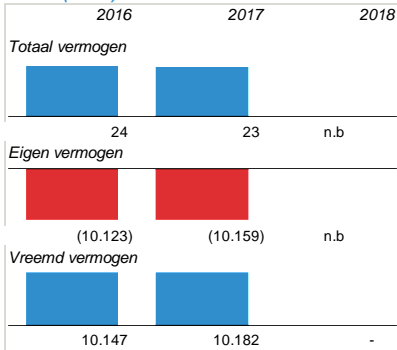
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

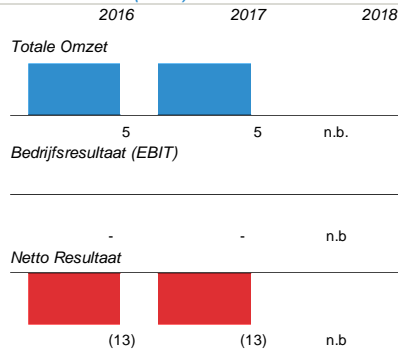
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	11	11	23
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

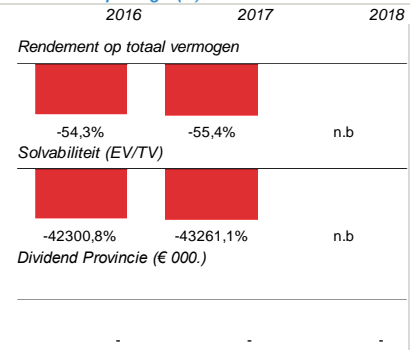
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouwkwavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouwkwavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelverkoop in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kwavels verkocht worden (2017: 285). Van de door de overname verwachte verbetermogelijkheden van het resultaat (zoals zonnevelden, uitbreiding aantal kwavels van 785 naar 900, MOB-complex) heeft Ruimte voor Ruimte een indicatie gegeven van het verwacht resultaat van het MOB complex: € 4,4 mln. Dit resultaat is nog niet in de GREX verwerkt.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De bijgestelde grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2018 op € 12,3 mln., als gevolg van gestegen financierings- en organisatorische kosten na afscheid van BPD in 2018, een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016. Dit zal naar verwachting ultimo 2018 een negatieve eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. opleveren van € 12,3 mln. (2017: ad € 10,1 mln.) In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 heeft per 1-1-2019 de Provincie Limburg het 50% belang van partner BPD overgenomen.

Provinciaal Risico

Provincie loopt hoofdzakelijk nog risico ten aanzien van de garantstelling jegens de NWB voor de financiering aan Ruimte Voor Ruimte C.V.. De garantstelling bedraagt euro 16 mln. per jaareinde 2018.

34. RvR Limburg C.V.

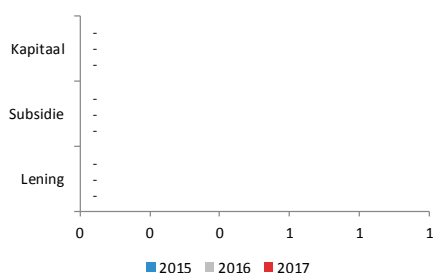
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Commanditaire Venootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Bouwfonds Property Development (BPD) Ontwikkeling B.V.

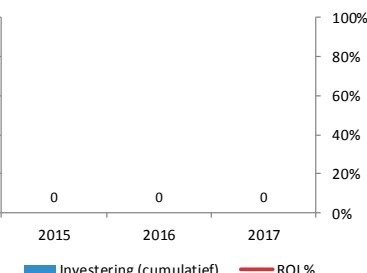
Doelstelling

Door middel van grondexploitatie terugverdienen van € 36,3 mln. sloopvergoeding die de onderneming aan de Provincie heeft vergoed en die de Provincie aan het Rijk heeft betaald.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	34.202	28.280	n.b.
Eigen vermogen	(9.969)	(9.969)	n.b.
Vreemd vermogen	44.171	38.249	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	3.476	6.342	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	n.b.
Netto Resultaat	-	-	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,0%	0,0%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	-29,1%	-35,3%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Door de uitvoering van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) en de Ruimte voor Ruimte (RvR)-regeling is een ruimtelijke kwaliteitsverbetering van het landelijk gebied bewerkstelligd (er zijn subsidies verstrekt voor het inleveren van mestrechten en het slopen van veestallen). Hiermee is de primaire doelstelling behaald. Beoogd wordt deze operatie voor de Provincie budgettair neutraal te laten verlopen door de opbrengsten van de, door RvR Limburg C.V., gerealiseerde en nog te realiseren woningbouw kavels. Het publiek belang is derhalve nu gelegen in de budgettair neutrale afwikkeling.

Visie en beleidsvoornemen

In juli 2012, bij de besluitvorming in PS inzake de noodzakelijke herfinanciering van RvR, is door de Staten meegegeven dat in 2023 het RvR-project zou moeten zijn beëindigd c.q. dat de € 36,3 mln. aan sloopvergoedingen, die zijn uitbetaald in verband met de ontmanteling van de stallen, middels de verkoop van 785 woningbouw kavels, dan terugverdiend zouden moeten zijn. De vastgoedmarkt trekt weer aan, hetgeen ook tot uitdrukking komt in de aantallen kavelverkoop in de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018. Ultimo 2018 moeten nog circa 240 van de 785 kavels verkocht worden (2017: 285). Van de door de overname verwachte verbetermogelijkheden van het resultaat (zoals zonnevelden, uitbreiding aantal kavels van 785 naar 900, MOB-complex) heeft Ruimte voor Ruimte een indicatie gegeven van het verwacht resultaat van het MOB complex: € 4,4 mln. Dit resultaat is nog niet in de GREX verwerkt.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De bijgestelde grondexploitatie van RvR sluit ultimo 2018 op € 12,3 mln., als gevolg van gestegen financierings- en organisatorische kosten na afscheid van BPD in 2018, een structurele neerwaartse bijstellingen van de prijzen in 2017 en een verlenging van de looptijd van de exploitatie in 2016. Dit zal naar verwachting ultimo 2018 een negatieve eigen vermogenspositie van de B.V. en de C.V. opleveren van € 12,3 mln. (2017: ad € 10,1 mln.) In 2018 heeft de Provincie Limburg op afroep van Ruimte voor Ruimte C.V. het restant ad. € 0,8 mln. van de in 2015 verstrekte lening ter hoogte van € 5,1 mln. volgestort via de Provincie Limburg Commandiet BV. Conform Besluit PS d.d. 15 juni 2018 heeft per 1-1-2019 de Provincie Limburg het 50% belang van partner BPD overgenomen.

Provinciaal Risico

Provincie loopt hoofdzakelijk nog risico ten aanzien van de garantstelling jegens de NWB voor de financiering aan Ruimte Voor Ruimte C.V.. De garantstelling bedraagt euro 16 mln. per jaareinde 2018.

35. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.

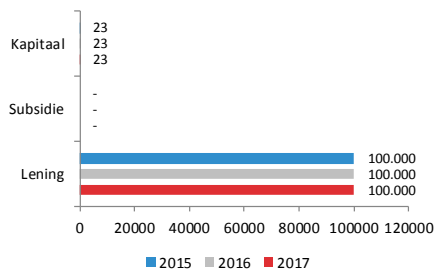
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 22.689
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Gemeenten, Provincies en de Staat

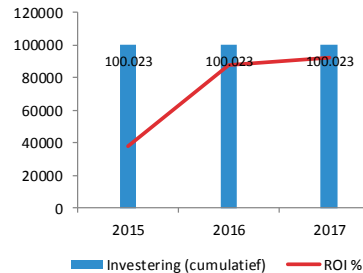
Doelstelling

BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	100.000	100.000	100.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	23	23	23
Ontvangen Rente in periode € 000.	1.430	3.390	3.450
Ontvangen dividend in periode € 000.	159	256	395
ROI %	2%	4%	4%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	154.000.000	139.994.000	n.b.
Eigen vermogen	4.486.000	4.953.000	n.b.
Vreemd vermogen	149.514.000	135.041.000	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	588.000	643.000	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	522.000	571.000	n.b.
Netto Resultaat	369.000	393.000	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,2%	0,3%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	2,9%	3,5%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	159	256	395

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 16 november 2015 en per 28 juli 2016 aan de Bank Nederlandse Gemeenten NV hybride leningen (elk groot € 50 miljoen) verstrekt ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hier toe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden. Bij besluit van 7 juli 2016 is een 2e tranche van € 50 mln. verstrekt ook in de vorm van een hybride lening.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 22.689 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van twee hybride leningen, elk groot € 50 miljoen. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

36. Nederlandse Waterschapsbank N.V.

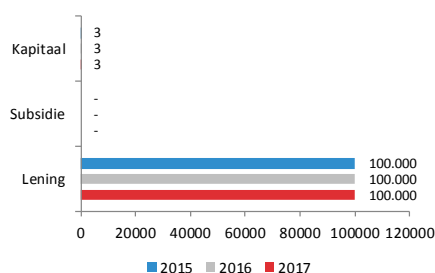
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 3.063
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincies, Waterschappen en de Staat

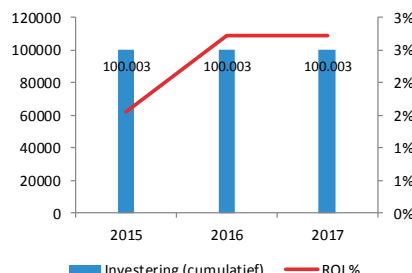
Doelstelling

De Nederlandse Waterschapsbank (NWB) richt haar diensten exclusief op de overheidssector. Zij draagt zorg voor de financiering van Provincies, gemeenten en waterschappen. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen. Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	100.000	100.000	100.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	3	3	3
Onvangen Rente in periode € 000.	1.550	2.720	2.720
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	2%	3%	3%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	94.414.000	87.123.000	n.b.
Eigen vermogen	1.507.000	1.628.000	n.b.
Vreemd vermogen	92.581.000	85.495.000	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	193.000	218.000	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	149.000	170.000	n.b.
Netto Resultaat	107.000	123.000	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,1%	0,1%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	1,6%	1,9%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Publiek belang is om in de sectorbanken zodanig te participeren dat zij in staat blijven de decentrale overheden tegen aantrekkelijke voorwaarden te faciliteren. Daarnaast is het jaarlijks dividend, historisch beschouwd, relatief hoog.

Visie en beleidsvoornemen

Deze deelneming past in het begrotingsprogramma Algemene dekkingsmiddelen waarbij het doel is het voeren van een financieel duurzaam meerjarig beleid dat het mogelijk maakt samen met partners te investeren in kansrijke ontwikkelingen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

In het kader van de publieke taak zijn per 1 september 2015 en per 12 augustus 2016 aan de Nederlandse Waterschapsbank NV een tweetal hybride leningen verstrekt, elk groot € 50 miljoen, ter versterking van het Tier-1 kapitaal van de bank. De bank is hier toe genoodzaakt vanwege de hogere kapitaalseisen die vanuit "Basel III" worden opgelegd. Het publieke belang voor de Provincie is gelegen in het feit dat de bank de decentrale overheden binnen de Provincie faciliteert in aantrekkelijke financieringsmogelijkheden.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 3.063 te moeten afwaarderen. Tevens loopt de Provincie een risico ten aanzien van de hybride lening. Dit risico wordt meegenomen vanuit de paragraaf financieringen.

37. N.V. Waterleiding Maatschappij Limburg

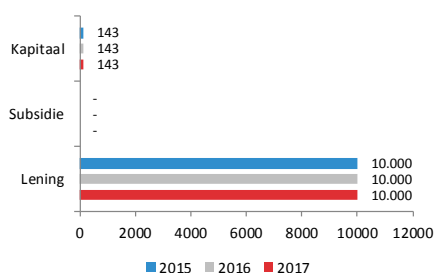
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Naamloze Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 132.458
Belang provincie:	21,80%
Zeggenschap provincie:	21,80%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Limburgse gemeenten.

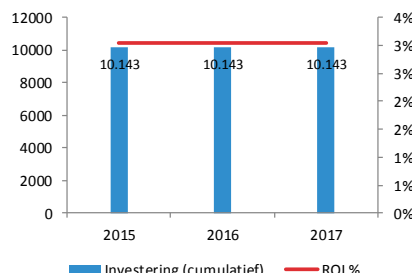
Doelstelling

Het produceren en leveren van drinkwater en andere doeleinden en daarmee samenhangende diensten in de Provincie Limburg.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	10.000	10.000	10.000
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	143	143	143
Ontvangen Rente in periode € 000.	309	309	309
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	3%	3%	3%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	578.959	580.333	n.b.
Eigen vermogen	194.707	203.151	n.b.
Vreemd vermogen	384.252	377.182	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	110.779	110.809	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	18.823	19.994	n.b.
Netto Resultaat	6.217	8.444	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	1,1%	1,5%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	33,6%	35,0%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen is in de Drinkwaterwet bepaald dat de waterleidingbedrijven, waaronder WML een monopolie hebben op de drinkwaterlevering in hun verzorgingsgebied en dat aandelen van waterleidingbedrijven enkel door overheden kunnen worden gehouden.

Visie en beleidsvoornemen

De Provincie streeft naar een duurzame drinkwatervoorziening met een hoge mate van zelfvoorziening van het drinkwatergebruik in Limburg, waarbij er voldoende water beschikbaar is tegen een redelijke prijs (POL 2014 en Provinciaal Waterplan). Provincie wil deelname in WML voortzetten teneinde de continuïteit van de drinkwatervoorziening te borgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Vanwege een historisch geclusterde aanleg van het leidingennetwerk, is er op korte termijn een grote investering noodzakelijk om het leidingennet te vervangen. WML heeft hierop geanticipeerd en middelen gereserveerd. Om verder te gaan verduurzamen heeft WML besloten om 2 windmolens te gaan bouwen en exploiteren. Hiervoor gaat de WML een separate BV oprichten. Op 15 februari 2019 heeft de AvA besloten in te stemmen met oprichting van de BV WML Wind en aanbesteding van de 2 windmolens.

Provinciaal Risico

Bij faillissement van WML is provinciaal risico in financiële zin het moeten afboeken van € 132.457 (nominale waarde aandelen). In dat geval zal ook de op dat moment uitstaande financiering moeten worden afgeboekt. Provinciaal risico in maatschappelijke zin is dat de continuïteit van de drinkwatervoorziening in gevaar komt. Deze risico's worden nihil geschat aangezien WML monopolist is en alleen overheden als aandeelhouders kent.

38. Limburgse Herstructureringsmaatschappij voor Bedrijven terreinen B.V.

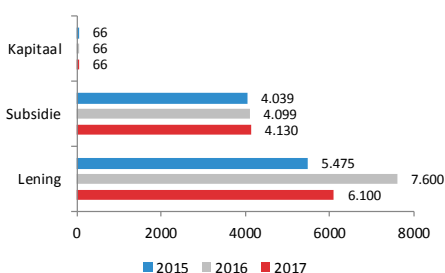
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	€ 66.000
Belang provincie:	66,67%
Zeggenschap provincie:	66,67%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en LIOF

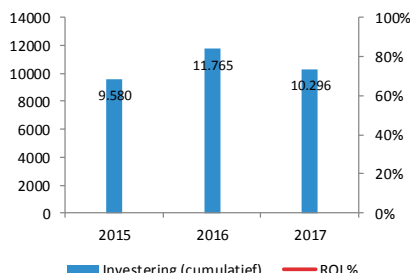
Doelstelling

Het - in samenwerking met publieke en private partijen - stimuleren, ondersteunen en bijdragen aan het op een duurzame wijze realiseren van 1.000 hectare aan herstructureringsprojecten op Limburgse bedrijventerreinen in de periode 2012-2020, met het doel zorgvuldig ruimtegebruik te bewerkstelligen en een goed economisch vestigingsklimaat voor ondernemers te (doen) waarborgen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

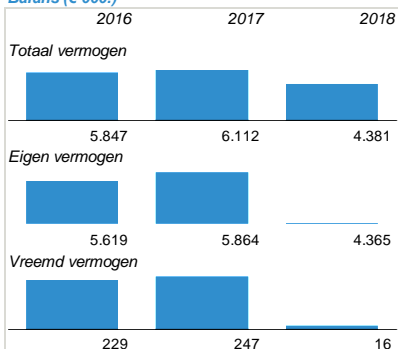
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

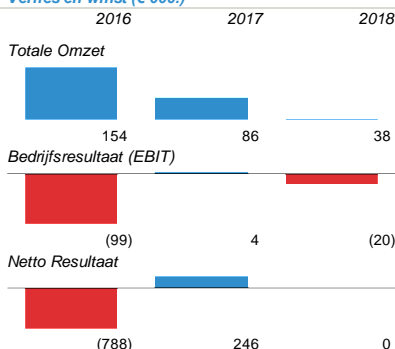
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	5.475	7.600	6.100
Cumulatief verleende subsidie € 000.	4.039	4.099	4.130
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	66	66	66
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

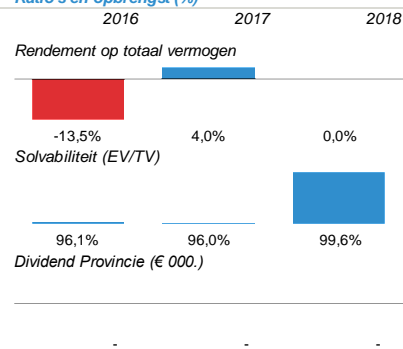
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Realisatie van de maatschappelijke doelstelling om in de periode tot en met 2020 in totaal 1.000 ha aan bedrijventerrein in Limburg te herstructureren. Waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het Limburgse vestigingsklimaat. Deze wordt uitgaande van de huidige investeringsportefeuille gerealiseerd.

Visie en beleidsvoornemen

In maart 2014 is besloten dat in het toekomstige provinciale beleid minder prioriteit zal worden gegeven aan herstructurering bedrijventerreinen. Dat betekent dat er geen nieuwe geldlening beschikbaar wordt gesteld en dat de LHB wordt afgebouwd. Momenteel loopt een traject om te komen tot een goede afwikkeling van de lopende projecten. Eind 2015 is LHB afgebouwd tot een beheersorganisatie voor een 6 tal lopende projecten, die door LHB uitbeheerd zullen worden. Daarmee is het beheer van activiteiten toegevoegd aan de doelstelling van de BV. LHB mag geen nieuwe activiteiten meer oppakken. Behalve de projecten is ook de personele organisatie afgebouwd. Vooralnog gaan we ervan uit dat de beheersorganisatie uiterlijk 2022 zal worden geliquideerd.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Als onderdeel van bovengenoemde koerswijziging is begin 2016 de LHB omgevormd naar een beheersorganisatie. 6 lopende projecten zijn ondergebracht in de beheersorganisatie LHB. Ter uitvoer van deze lopende projecten heeft de LHB in 2016 de laatste trekking gedaan uit de beschikbaar gestelde renteloze financiering die daarmee € 7,6 mln. bedraagt. Dit is momenteel geïnvesteerd in 1 deelneming á € 1,3 mln., 1 lening á € 1 mln. en 3 participaties á 3,0 mln. (Bedragen zijn boekwaarden). De verwachting is dat LHB ruim kan voldoen aan haar revolverendheidsdoelstelling.

Provinciaal Risico

De Provincie Limburg loopt het risico (een deel van) de boekwaarde van de deelneming ad € 66.000 te moeten afwaarderen en het verschuldigd blijven van een lening van maximaal € 10 mln., waarvan eind 2015 € 7.600.000 uit staat. Bij oprichting werd er van uit gegaan dat 50% van de lening afgewaardeerd diende te worden. Op basis van de de huidige vooruitzichten zal dit gunstiger uitvallen.

39. IBA Parkstad B.V.

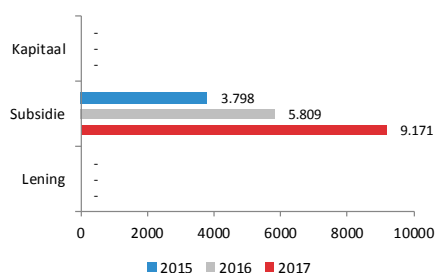
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Besloten Vennootschap
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	50,00%
Zeggenschap provincie:	50,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de Parkstad gemeentes

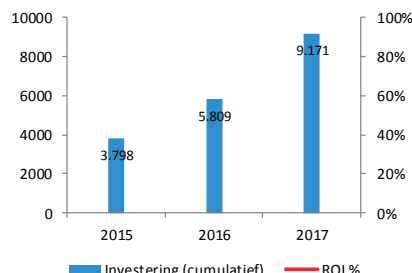
Doelstelling

Het uitvoering geven aan de realisatie en ontwikkeling van de Internationale Bau Ausstellung Parkstad 2020 zoals nader is uitgewerkt in het IBA boek waarin de transformatieopgave voor Parkstad vanuit het Regioprogramma is neergelegd. De kern van de IBA bestaat uit een reeks van spraakmakende en hoogwaardige projecten die Parkstad transformeren en vernieuwen. De allerbeste projecten worden in 2020 tijdens de slotmanifestatie tentoongesteld.

Provinciale investeringen (€ 000.)

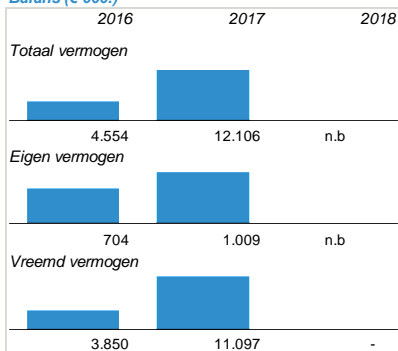
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

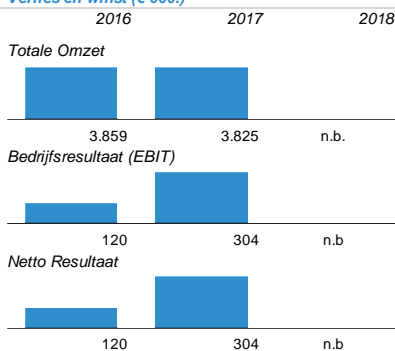
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	3.798	5.809	9.171
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

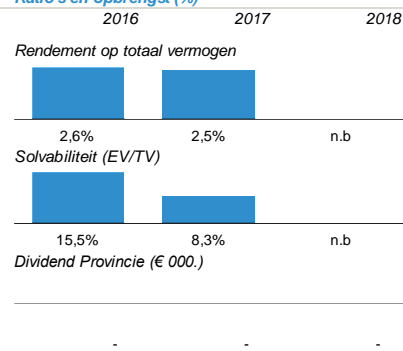
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in de aanpak van de transformatieopgave voor Parkstad, waar de projecten voortvloeiend uit het IBA Parkstad initiatief invulling aan kunnen geven.

Visie en beleidsvoornemen

Met IBA Parkstad wordt, in de periode 2013-2020, invulling gegeven aan een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat in Zuid-Limburg. Tevens wordt invulling gegeven aan verschillende provinciale programma's zoals wonen, herstructurering, leefbaarheid, zorg, duurzaamheid, structuurversterking, onderwijs en arbeidsmarkt, OV en landschap. Tot 2020 functioneert IBA als een laboratorium en is het een motor voor vernieuwende ideeën en toonaangevende projecten. Een succesvolle IBA betekent dat IBA een bijdrage heeft geleverd aan projecten die vervolgens een structurele bijdrage leveren aan de gebieds transformatie van Parkstad. De primaire focus voor de Provincie ligt op het doen realiseren van IBA initiatieven en verknopen met provinciale projecten. De gewenste effecten zijn: Beter woon-, werk-, leefklimaat; Actievere en gezondere bewoners; Meer duurzaamheid; Grensoverschrijdende samenwerking; Bijdrage aan trots en identiteit.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

IBA bevindt zich in de uitvoeringsfase. Ultimo 2017 heeft de AaV op voordracht van IBA BV in totaal vier programmavoorstellen met in totaal 31 projecten goedgekeurd waarmee een totale investering van € 126,7 mln. is gemoed. De cumulatieve IBA bijdrage hieraan bedraagt € 14,7 mln., waarvan 50% dekking door de Provincie. Hiermee wordt een financieringsmultiplier gerealiseerd van ca. 8,6. Deze multiplier voldoet hiermee aan de in het IBA beleidskader geformuleerde minimumeis van 3. De AaV d.d. 18-02-2019 heeft besloten om het expojaar naar 2021 te verschuiven.

Provinciaal Risico

Door het gekozen governance-model en de wijze waarop de financiering is geregeld is er geen sprake van risicodragende deelname in projecten. Derhalve is het risico met name gelegen in het realiseren van kwantitatief en kwalitatief voldoende projecten om de gestelde doelen te realiseren. Besluitvorming in de aandeelhoudersvergadering ten aanzien van projectvoorstellen wordt voorbereid in GS. Eventuele toekenning van middelen, buiten de reguliere begrotingsposten om, verloopt via PS.

40. Stichting Euregio Maas-Rijn

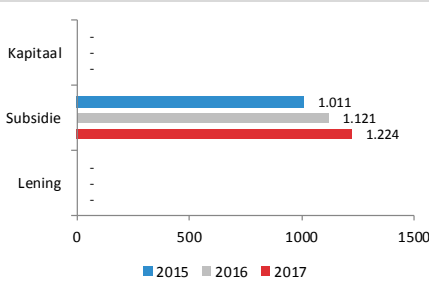
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Stichting
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg, Provincies Luik en Limburg (B), Duitstalige Gemeenschap van België, Zweckverband Region Aachen

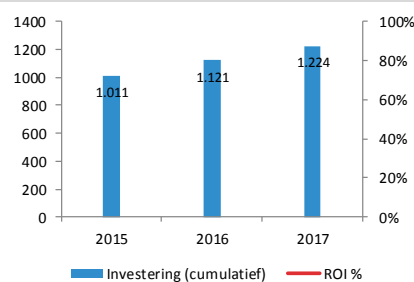
Doelstelling

De stichting heeft ten doel om binnen het gebied van de EMR grensbelemmeringen af te bouwen; sociaal economische factoren te verbeteren; contacten tussen burgers te leggen en te bevorderen; en de samenwerking tussen instellingen, bedrijven en organisaties te bevorderen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	1.011	1.121	1.224
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	9.274	9.962	n.b.
Eigen vermogen	537	564	n.b.
Vreemd vermogen	8.819	9.398	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	1.858	1.176	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	29	27	n.b.
Netto Resultaat	-	-	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	0,0%	0,0%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	5,8%	5,7%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Voor het oplossen van problemen met een grensoverschrijdend karakter is het onderhouden van een goed contact in Euregionaal verband, met de overheden uit de aangrenzende regio's in België en Duitsland, van groot belang. De samenwerking tussen de overheden initieert en stimuleert ook niet-overheden uit de vijf partnerregio's van de EMR (burgers, organisaties, instellingen, bedrijfsleven) om zaken samen op te pakken.

Visie en beleidsvoornemen

Het realiseren van grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio. Samen met de andere partnerregio's wordt gezamenlijk gewerkt aan de uitvoering van de euregionale toekomststrategie EMR 2020.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Geen bijzondere aandachtspunten.

Provinciaal Risico

De 5 partners van de EMR moeten borg staan voor correcte, tijdige en rechtmatige besteding van de gelden die de EMR aan de projecten uitbetaald heeft. In geval van een tekort in de stichting is de Provincie mede aansprakelijk.

41. RUD Zuid-Limburg

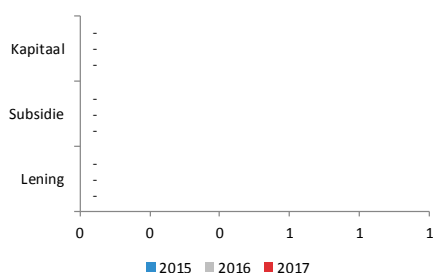
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en de 18 gemeenten in Zuid-Limburg.

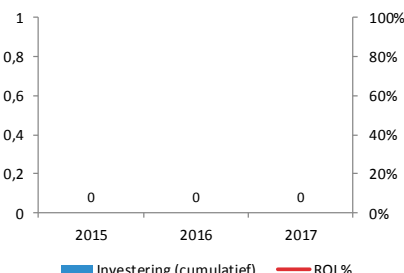
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	2.766	3.364	n.b
Eigen vermogen	1.520	2.157	n.b
Vreemd vermogen	1.246	1.207	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	3.951	5.375	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	451	1.067	n.b
Netto Resultaat	451	1.067	n.b

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	16,3%	31,7%	n.b
Solvabiliteit (EV/TV)	54,9%	64,1%	n.b
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor inwoners en bedrijven in Zuid-Limburg door samenwerking, door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

Een efficiënte en kwalitatieve uitvoering van wettelijke taken in het fysieke domein. De RUD Zuid-Limburg is 1 januari 2013 afgesplitst van de Provincie. Deze rol op afstand en wettelijke taken zullen als zodanig worden voortgezet.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Met ingang van 1 maart 2018 is een gedeelte van het personeel van de provincie Limburg en de grootste gedeelte van de partner gemeenten formeel in dienst getreden van de RUD-Zuid Limburg. De provincie Limburg heeft de taken die uigevorderd dienen te worden bij de gemeenten die vallen onder de RUD Limburg Noord ondergebracht bij de RUD Zuid-Limburg. Daarnaast zijn ook de meetdiensten inclusief apparatuur overgebracht van de provincie Limburg naar de RUD Zuid-Limburg.

Provinciaal Risico

Het risico is gelegen in het doelmatig en efficiënt uitvoeren van de taken, binnen de daartoe gestelde kaders.

De partners zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor eventuele tekorten. Provincie Limburg is de grootste partner in deze verbonden partij (ca. 57%)

42. RUD Limburg-Noord

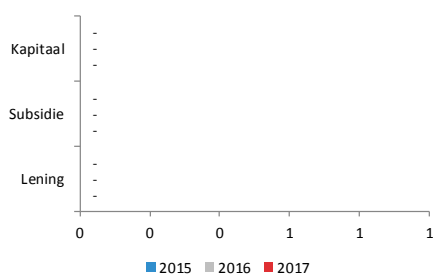
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provinciale bijdrage is voor 2018 vastgesteld op € 79.738,00

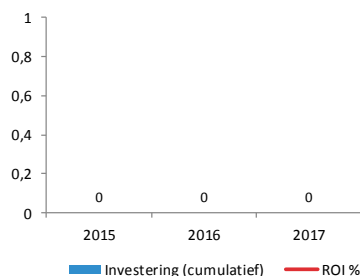
Doelstelling

Algemeen overheidsbestuur met als doel het op afstand plaatsen van de uitvoeringstaken van de Provincie, specifiek: vergunningverlening, toezicht en handhaving in het fysieke domein.

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Eigen vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Vreemd vermogen	-	-	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	-	-	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	-	-	n.b.
Netto Resultaat	n.b.	n.b.	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	n.b.	n.b.	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	n.b.	n.b.	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

het leveren van kwaliteit voor de leefomgeving voor de inwoners en bedrijven in Noord Limburg door samenwerking en door het uitvoeren van haar wettelijke taken.

Visie en beleidsvoornemen

De GR RUD-Limburg-Noord is een innovatieve, slagvaardige en efficiënte organisatie, die bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit, gezondheid en veiligheid van de leefomgeving en aan de verbetering van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. De dienstverlening wordt o.a. verbeterd door:

1. Een "level playing field"(gelijke benadering en behandeling onder de GR RUD LN)
2. Minder toezichtslasten door efficiënte en innovatie toezichtmethoden.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Naar aanleiding van wijziging in de wetgeving omtrent gemeenschappelijke regelingen is een wetsvoorstel aangenomen dat alle RUD's omgevormd moeten worden tot een Gemeenschappelijke Regeling per 1-1-2018. Dit is geëffectueerd middels de oprichting van RUD Limburg-Noord.

Provinciaal Risico

De provincie heeft een aantal taken overgedragen aan de RUD Limburg-Noord. Het risico bestaat dat de taken niet, te laat of kwalitatief onder de maat zijn. Het risico van de provincie Limburg is beperkt tot vooraf bepaalde provinciale bijdrage. Eventuele financiële mee of tegenvallers zijn voor de overige partner gemeenten.

43. Fonds Nazorg Stortplaatsen Provincie Limburg

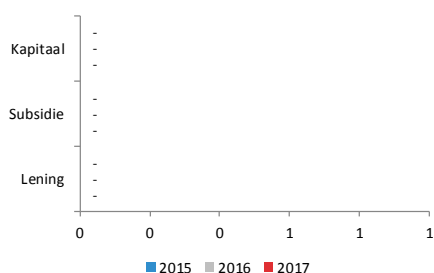
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Anders namelijk...
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	100,00%
Zeggenschap provincie:	100,00%
Betrokkenen:	Provincie Limburg en Attero

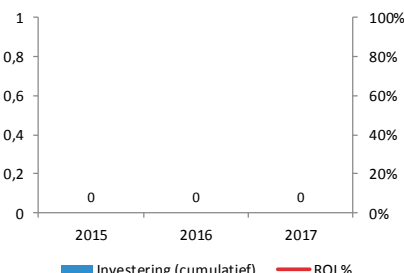
Doelstelling

Het waarborgen en financieren van de eeuwigdurende nazorg van stortplaatsen gesloten na 1996, zoals bedoeld in artikel 8.49 van de wet Milieu beheer. Dit geschiedt door het onderhouden en in stand houden van de voorzieningen die milieurisico's ten aanzien van de stortplaatsen voorkomen.

Provinciale investeringen (€ 000.)

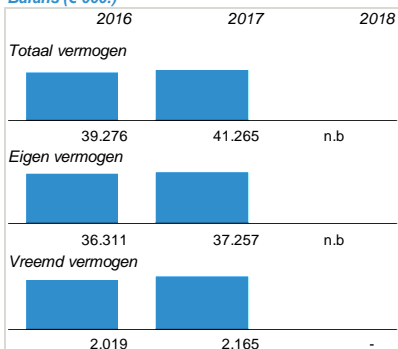
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

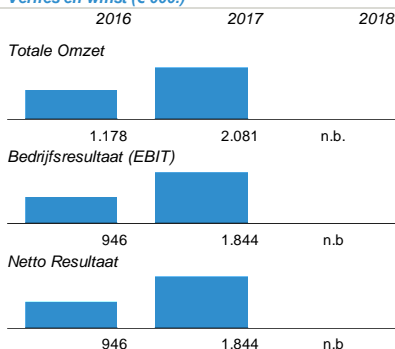
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	-	-	-
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	na	na	na

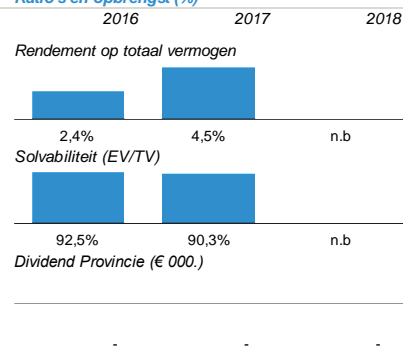
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

Het publiek belang is gelegen in het beheersen en voorkomen van milieu risico's voortvloeiend uit het gestorte en afgedekte afval op de stortplaatsen. Hierin vervult het fonds haar wettelijke taak.

Visie en beleidsvoornemen

Het nazorgfonds voert een wettelijke taak uit, gericht op de eeuwigdurende nazorg. De provinciale visie loopt synchroon met deze wettelijke taak. De drie kerntaken, belastingheffing, vermogensbeheer en financiering van het onderhoud zullen worden voortgezet om de eeuwigdurende nazorg te waarborgen.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Naarmate meer stortplaatsen gesloten worden en daarmee de risico's en de verantwoordelijkheden overgaan van de exploitant naar Provincie. Momenteel is enkel de Louisegroeve gesloten, maar naar de toekomst toe zal hiermee de rol en de aard van deze deelneming wijzigen. Momenteel moet de rechtspersoonlijkheid van het nazorgfonds voort uit de milieuwet. Verwachting is dat in de loop van 2019 het nazorgfonds zal worden ondergebracht in een separate entiteit. Dit zal geen gevolgen hebben voor het resultaat of het risico van de Provincie.

Provinciaal Risico

Het provinciaal risico is gedurende de exploitatie van de stortplaatsen beperkt tot het debiteuren risico ten aanzien van de exploitant. Hiervoor zijn contractuele waarborgen richting Attero vastgelegd. Na sluiting loopt de Provincie het risico dat het behaalde rendement lager is dan verondersteld bij het vaststellen van het definitief doelvermogen. Daaruit voortvloeiende tekorten zijn voor rekening van de Provincie Limburg. De behaalde rendementen in 2014 liggen boven het veronderstelde rendement en 100% van de contante waarde van de doelvermogens is opgenomen in het fonds.

44. Het Interprovinciaal Overleg

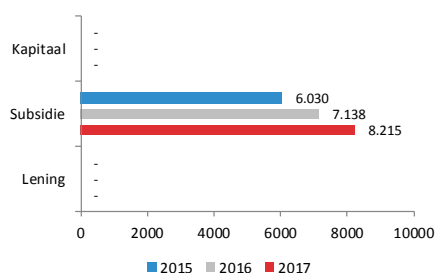
Basis Informatie

Rechtsvorm:	Anders namelijk...
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	De Nederlandse Provincies

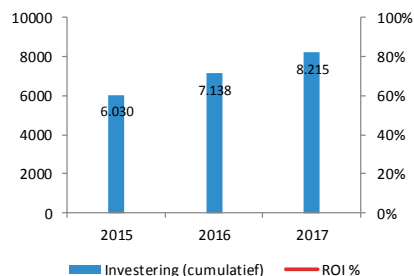
Doelstelling

Platform voor belangenbehartiging van de twaalf Provincies

Provinciale investeringen (€ 000.)

Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	6.030	7.138	8.215
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Ontvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Ontvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

Balans (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totaal vermogen	16.685	22.763	n.b.
Eigen vermogen	4.306	3.723	n.b.
Vreemd vermogen	12.352	15.937	-

Verlies en winst (€ 000.)

	2016	2017	2018
Totale Omzet	29.386	60.890	n.b.
Bedrijfsresultaat (EBIT)	1.460	341	n.b.
Netto Resultaat	1.461	341	n.b.

Ratio's en opbrengst (%)

	2016	2017	2018
Rendement op totaal vermogen	8,8%	1,5%	n.b.
Solvabiliteit (EV/TV)	25,8%	16,4%	n.b.
Dividend Provincie (€ 000.)	-	-	-

Publiek belang

Dit samenwerkingsverband tussen de twaalf Provincies bevordert coördinatie en efficiëntie van het middenbestuur.

Visie en beleidsvoornemen

Belangenbehartiging in Den Haag in samenwerking met de andere Provincies.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

Geen bijzondere aandachtspunten

Provinciaal Risico

Zeer gering risico

45. Zuidelijke Rekenkamer

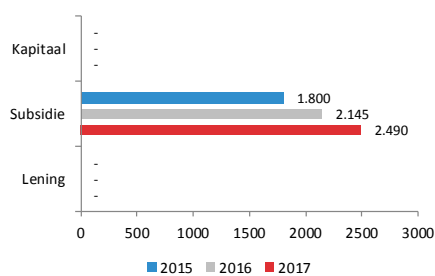
Basis informatie

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Boekwaarde (€)	n.v.t.
Belang provincie:	0,00%
Zeggenschap provincie:	0,00%
Betrokkenen:	Provinciale Staten van Limburg en Brabant

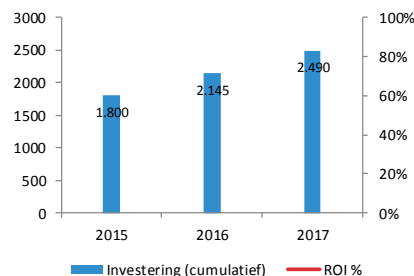
Doelstelling

Het onderzoeken van de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het door het Provinciebestuur van Limburg en Noord-Brabant gevoerde bestuur. Provinciale Staten van de provincie Limburg en Noord-Brabant sturen deze verbonden partij aan.

Provinciale investeringen (€ 000.)

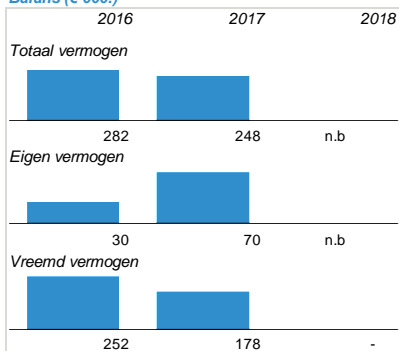
Provinciaal Rendement in % (€ 000.)

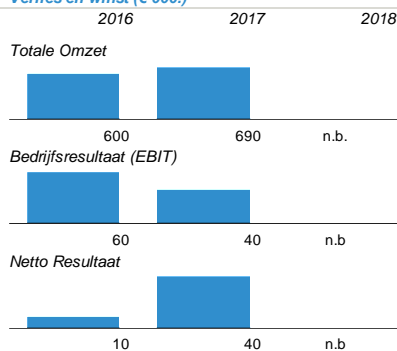
Provinciale inbreng (€ 000.)

	2016	2017	2018
Uitstaande financiering € 000.	-	-	-
Cumulatief verleende subsidie € 000.	1.800	2.145	2.490
Cumulatief verleend kapitaal € 000.	-	-	-
Onvangen Rente in periode € 000.	-	-	-
Onvangen dividend in periode € 000.	-	-	-
ROI %	0%	0%	0%

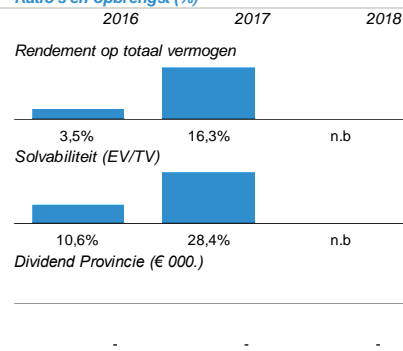
Balans (€ 000.)

Verlies en winst (€ 000.)

Ratio's en opbrengst (%)

Publiek belang

De zuidelijke rekenkamer als onafhankelijk controlerend orgaan waarborgt goed en rechtmatig bestuur en dient daarmee direct het publiek belang.

Visie en beleidsvoornemen

Het houden van een onafhankelijke rekenkamer betreft een wettelijke taak.

Aandachtspunten en ontwikkelingen

De Zuidelijke Rekenkamer wordt aangestuurd door Provinciale Staten. Gedeputeerde Staten hebben in deze verbonden partij geen rol. Beoordeling van begroting en jaarstukken dient plaats te vinden door Provinciale Staten.

Provinciaal Risico

Zeer gering risico

5.7. Grondbeleid

De Paragraaf grondbeleid geeft inzicht in de visie op het provinciale grondbeleid ter ondersteuning van de provinciale programma's, de wijze waarop dat beleid wordt uitgevoerd, een actuele prognose van de te verwachten resultaten en risico's van de totale grondexploitatie.

Beleid in relatie tot de doelstellingen van de in de begroting opgenomen programma's

Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om een actief grondbeleid te voeren, al of niet middels participatie in een PPS-constructie (Publiek-Private Samenwerking en/ of participatie in deelnemingen), waarbij dan veelal sprake is van een "verbonden partij". Dus: niet alleen subsidiëren en toezien op afstand, doch daadwerkelijk projecten mee initiëren. Deze ontwikkelingsgerichte rol wordt met name op ruimtelijk economisch gebied (selectief) opgepakt voor die locaties in Limburg waar een integrale aanpak vanwege het grote economische belang noodzakelijk is. Daarbij zijn onder meer de door Provinciale Staten vastgestelde kaders van kracht (de nota Grondbeleid en "Sturen in samenwerking 2.0)

Diverse externe ontwikkelingen leiden tot de vraag of de ontwikkelingsgerichte rol ook voor andere doeleinden (o.m. mobiliteits-, sociale en duurzaamheidsvraagstukken) kan worden ingezet.

In antwoord op die rolkeuze zijn in 2018 de voorbereidingen gestart voor de herijking van het Grondbeleid, hierover worden Provinciale Staten in 2019 nog nader geïnformeerd.

In de huidige markt komen grondexploitaties nog maar moeizaam tot stand, onder meer door:

- de schaarste voor wat betreft het verkrijgen van kredieten en financieringen zet de rem op gewenste ontwikkelingen van private partijen. Het is niet te voorzien hoe de financierbaarheid van vastgoedontwikkelingen zich op korte en middellange termijn ontwikkelt;
- dat gemeenten moeite hebben om structuurversterkende projecten in het geprognosticeerde tempo van de grond te krijgen. De ambities van de gemeenten zijn doorgaans te groot in relatie tot hun slagkracht (gebrek aan financiële middelen en capaciteit).

In dit vacuüm, voor zover gericht op structuurversterkende (majeure) projecten, is er ruimte voor de ontwikkelingsgerichte rol van de Provincie Limburg.

De offensieve investeringsstrategie van de Provincie Limburg, gericht op structuurversterkende (majeure) projecten, vraagt om een daadkrachtige en betrouwbare overheid. Door zelf, of indirect door middel van deelneming in een rechtspersoon / verbonden partij, initiatief te nemen, positie te nemen en risicodragend te participeren in projecten kunnen overheid en markt meer naar elkaar toegroeien en kan de overheid een impuls geven om projecten te realiseren. De schaalgrootte en problematiek van projecten vragen om bundeling van krachten, zowel ten aanzien van financiële mogelijkheden als van inbreng van expertise.

Uitvoering van het aankoopbeleid

Met het innemen van grondposities, geeft het eigendomsrecht andere juridische (privaatrechtelijke) mogelijkheden dan het publiekrecht. Waar het publiekrecht vooral de juridische voorwaarden schept voor bestemmingswijzigingen, geeft het eigendomsrecht de provincie de mogelijkheid regie te voeren om projecten daadwerkelijk te realiseren.

In de huidige setting wordt er uitvoering gegeven aan het actieve grondbeleid om onder meer:

- tot een snellere realisatie van projecten te kunnen komen;
- de haalbaarheid van projecten te bevorderen;
- een hogere kwaliteit in het gebied te realiseren.

Uitkomsten van de (majeure) structuurversterkende opgaven zijn uiteindelijk concrete op uitvoering gerichte projecten. Afhankelijk van de aard en opgave van deze projecten is het de vraag of de Provincie hierin participeert. Op basis van een concrete businesscase worden de benodigde kredieten / dekking bij PS georganiseerd, alvorens de uitvoering ter hand wordt genomen.

Aankopen van gronden en/ of vastgoed vindt plaats tegen marktconforme prijzen en qua prijsbeleid conform de spelregels van de Onteigeningswet. Het streven is erop gericht om zoveel mogelijk, op minnelijk wijze tot overeenstemming te komen, doch waar nodig worden PS verzocht om het onteigeningsinstrumentarium in te zetten.

Anticiperende aankopen

Door PS is er een revolverend krediet beschikbaar gesteld van € 22,1 mln. (PS 2014) voor het verrichten van anticiperende aankopen. Met deze middelen worden “warme” gronden aangekocht, met als insteek het aanjagen van toekomstige projecten en ontwikkelingen. Dit kunnen gronden zijn die mogelijk direct benodigd zijn voor toekomstige projecten dan wel indirect benodigd zijn als ruilgrond. Deze gronden worden in voorkomende gevallen voor marktconforme prijzen gekocht (zuiver vermogenswaarde, dus geen volledige schadeloosstelling cf. Onteigeningswet). In de toelichting worden de boekwaarden / resultaten strategische gronden over boekjaar 2018 uiteengezet.

Voor de boekwaarden en resultaten met betrekking tot het erfpachtkader verwijzen wij naar de balans onderdeel materiële vaste activa.

Aankopen in relatie tot ontwikkelopgave natuur

Op 20 december 2013 is een vaststellingsovereenkomst gesloten tussen de Provincie en het Rijk. Op basis van deze overeenkomst en een in 2016 gesloten notariële akte is de Provincie eigenaar van een groot areaal aan gronden (benodigd ten behoeve van de realisatie van de ontwikkelopgave natuur die de Provincie van het Rijk gekregen heeft). Ultimo 2018 bedraagt de grondvoorraad 1.406 ha. Van deze gronden “ligt 600 ha. op de goede plek” en is daarmee gerealiseerde goudgroene natuur. De overige gronden betreffen inzetbare ruilgronden (806 ha.). Met de verkoopopbrengst van deze ruilgronden wordt de realisatie van de resterende natuuropgave gefinancierd.

Voor de ontwikkelopgave natuur heeft Provinciale Staten op 20 december 2013 € 203 mln. beschikbaar gesteld. De Ontwikkelopgave natuur dient in 2027 gereed te zijn. Realisatie dient overigens budgettair neutraal te verlopen. Bij de herijking van de ontwikkelopgave in oktober 2017 is het beschikbare krediet bijgesteld naar € 192 mln. (i.v.m. afslanken opgave).

Er zijn meerdere sporen waarmee invulling wordt gegeven aan de realisatie van de resterende opgave:

- a. Aankoop, afwaardering en inrichting wordt door en voor rekening van de Provincie bekostigd.
- b. Aankoop, afwaardering en inrichting door natuurbeherende instanties op basis van partner- of projectcontracten via de SKNL-regeling (Subsidie Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap);
- c. Zelfrealisatie via particulier initiatief door middel van afwaardering en inrichting met de SKNL-regeling.

In algemene zin: de Provincie voert t.a.v. deze opgave de laatste jaren een passief aankoopbeleid, in voorkomende gevallen worden gronden slechts verworven als deze aan de provincie worden aangeboden.

Nadat gronden (onder sub. a) zijn ingericht en transformatie tot natuur heeft plaatsgevonden worden gronden doorgeleverd aan een terrein beherende instantie, dan wel middels een openbare inschrijving verkocht, dit uiteraard onder gestanddoening dat natuurwaarden worden geborgd (middels een kwalitatieve verplichting).

De afgelopen jaren is vooral natuur gerealiseerd via spoor b en c: toepassing van de SKNL-regeling, waarbij de tot natuur bestemde gronden niet worden aangekocht maar waarbij de natuur beherende instantie of de particuliere eigenaar een schadeloosstelling ontvangt voor de waardedaling van de betreffende gronden, uiteraard ook hier onder de juridische gestanddoening van realisatie en behoud natuurwaarden.

Uitvoering van het verkoopbeleid

De bij de provincie in bezit zijnde ruilgronden worden ingezet voor provinciale doelrealisatie. Een belanghebbende (in een provinciaal project / opgave) kan ervoor kiezen om in plaats van een schadeloosstelling vervangende grond (ruilgrond) toebedeeld te krijgen, uiteraard onder marktconforme condities. Door de inzet / verkoop van deze gronden, kan dit als smeermiddel werken voor het aanjagen van o.m. provinciale grondexploitaties. Een en ander in lijn met hetgeen beschreven onder de paragraaf “anticiperende aankopen”.

De gronden welke niet meer doelmatig in bezit zijn (dus ook niet als ruilgrond) worden openbaar verkocht (tegen marktwaarde).

Beheer gronden

Met uitzondering van de openbare infrastructuur met bijbehorende tankstations, erfpachtgronden en deelnemingen is het in eigendom hebben van gronden / vastgoed vooral van tijdelijke aard.

Het beheer van deze gronden en opstallen is voor het overgrote deel (behoudens enkele huur-, pachtovereenkomsten en jachthuren) geënt op dit tijdelijke karakter. Waarbij veelal gebruik wordt gemaakt van flexibele, kortdurende pacht, huur en gebruiksovereenkomsten. Vanaf 2015 wordt de uitgifte van pachtgronden middels inschrijving en loting (ingeval van meerdere gegadigden) als vigerend beleid gehanteerd.

Boekwaarden en te verwachten resultaten lopende projecten

€ x 1.000

Omschrijving	Beschikbaar gestelde kredieten	Boekwaarde 1-1-2018	Werkelijk	Boekwaarde 31-12-2018	Restant
Grondbedrijf Hout Blerick/Laerbroeck	15.500	12.694	0	12.694	2.806
Project BIE IPS/YARD Overname grondexploitatie	18.500	13.633	36	13.669	4.831
Totaal in exploitatie genomen bouwgronden	34.000	26.327	36	26.363	7.637
Californië II	20.000	6.593	0	6.593	13.407
Planontwikkeling Tapijnkazerne	3.500	2.605	-2.605	0	3.500
Brunssum Centrum Noord (aankoop panden)	3.000	1.708	0	1.708	1.292
Grondbedrijf Anticiperende Aankopen	22.100	7.961	-1.090	6.871	15.229
Totaal strategische gronden	48.600	18.867	-3.694	15.173	33.427
Onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur	192.691	20.124	-6.608	13.516	179.174
Totaal onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur	192.691	20.124	-6.608	13.516	179.174

Toelichting boekwaarden en verwachte resultaten in exploitatie genomen bouwgronden

Grondbedrijf Hout Blerick/Laerbroeck

De boekwaarde van project Laerbroeck bedraagt per 31 december 2018 € 12,69 mln. Sinds 2014 is de herontwikkeling van het gebied Laerbroeck op on hold gezet tot het moment dat gebruik gemaakt kan worden van het momentum van het Deltaplan Maas, zodat de brede gebiedsontwikkeling op dat moment mede gedragen/getrokken/gefinancierd wordt door de belanghebbende en verantwoordelijke partijen. Voor het project is een voorziening getroffen, zoals besloten door PS (Jaarrekening 2010 en 2013). De voorziening bedraagt per 31 december 2018 € 10,90 mln. Daarmee resteert een resultaat per saldo van € 1,79 mln., welk bedrag minimaal gelijk is aan de agrarische waarde van deze gronden 36 ha a € 5 per m2).

Project BIE IPS/Yard

De grondexploitatie IPS/Yard heeft per 31 december 2018 een boekwaarde van € 13,67 mln. Op grond van het afsprakenkader met het Rijk komt het resultaat op de grondexploitatie, zowel negatief als positief, toe aan het Rijk. Eind 2018 is de koopovereenkomst getekend inzake een grondverkoop van 5,7 ha op IPS; deze is begin 2019 geëffectueerd.

De gesprekken met VDL ten aanzien van grondposities, bestemmingsplan en mobiliteitsmaatregelen zijn in 2018 voortgezet. Naar verwachting leidt dit in 2019 tot concrete afspraken en verkoop van de resterende grondposities op IPS en Yard. Gezien de samenhang tussen de grondverkoop enerzijds en de daarmee samenhangende mobiliteitsmaatregelen is het resultaat op de grondexploitatie nog afhankelijk van de kosten van de mobiliteitsmaatregelen die aan de grondexploitatie worden toegerekend, en de afspraken die met het Rijk (Ministerie van EZ) gemaakt worden.

Toelichting boekwaarden en verwachte resultaten strategische gronden

Grondbedrijf Californië II

De in voorraad zijnde gronden Californië zullen, op basis van gemaakte afspraken over afname met Californië B.V., op kostprijsbasis (oorspronkelijk verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden doorverkocht. Aan de afspraken ligt een afnameverplichting ten grondslag. De verwachte boekwinst bedraagt € 1,90 mln.

Planontwikkeling Tapijnkazerne

Het project Tapijnkazerne is na een periode van visievorming en intensieve dialoog met de bewoners van de stad in een stroomversnelling geraakt. In 2017 is het nieuwe bestemmingsplan onherroepelijk geworden en zijn de ontwerpen voor de herontwikkeling van de bestaande gebouwen, de nieuwbouw en de inrichting van het park gereed gekomen. Daarmee is het einde van de transitieperiode eerder bereikt dan de oorspronkelijk geraamde periode van maximaal 10 jaar. Het project is in een nieuwe fase beland en de gronden en opstallen van de Tapijnkazerne zijn in 2018 voor een bedrag van € 3,02 mln. verkocht aan de Universiteit Maastricht. Project Tapijnkazerne is daarmee afgesloten, met een boekwinst van € 0,19 mln. Deze boekwinst is toegevoegd aan de risicoreserve grondexploitatie,

Brunssum Centrumplan Noord

Inzake de gronden en opstallen Brunssum Centrumplan Noord is met de gemeente Brunssum overeengekomen dat deze tegen kostprijs worden overgenomen. Er liggen nog geen concrete afspraken over het momentum waarop de betreffende objecten aan de gemeente Brunssum worden overgedragen.

Grondbedrijf Anticiperende Aankopen

De boekwaarde van de voorraad anticiperende aankopen bedraagt per 31 december 2018 € 6,87 mln. Deze hoofdzakelijk agrarische gronden met inbegrip van enkele opstallen omvatten in totaal 126,5 ha. Dit resulteert in een gemiddelde grondwaarde van € 5,43 per m². Middels verkoop van ruilgronden/ anticiperend aangekochte gronden werd in 2018 een negatief verkoopresultaat behaald van € 0,33 mln.

Onderhanden werk Ontwikkelopgave Natuur

Voor de toelichting van dit onderdeel verwijs ik u naar hierboven onder het kopje "Aankopen in relatie tot ontwikkelopgave natuur".

Risicoreserve grondexploitatie

Stand per 01-01-2018 € 5,02 mln.

Stand per 31-12-2018 € 5,27 mln.*

* Bestaande uit € 4,23 mln. reservering Marsna Paper en € 1,04 mln. vrijval.

Risico's

Het voeren van een actief grondbeleid kenmerkt zich door het feit dat in een vroeg stadium investeringen worden gedaan, waarbij inkomsten en dus de dekking van de exploitatie (soms) veel later kan worden gerealiseerd. In een dergelijk vaak langdurig traject kunnen zich financiële risico's / kansen voordoen. Om deze risico's af te dekken wordt er jaarlijks een bedrag van € 0,62 mln. toegevoegd aan de risicoreserve grondexploitatie.

Gegeven de huidige stand van zaken kan inzake de risico-inschatting van de lopende projecten het volgende worden opgemerkt:

Grondbedrijf Hout Blerick/Laerbroeck

Bij het project Laerbroeck is door het treffen van een voorziening de restwaarde van de verworven gronden teruggebracht tot de agrarische waarde.

Project BIE IPS/Yard

Op grond van het afspraken kader met het Rijk komt het resultaat op de grondexploitatie, zowel negatief als positief, toe aan het Rijk. Het risico voor de provincie is derhalve nihil.

Grondbedrijf Californië II

De in voorraad zijnde gronden ten behoeve van Californië II zullen door Californië B.V. tegen kostprijs (oorspronkelijke verwervingskosten met toeslag voor rente en apparaatskosten) worden afgenomen. Het risico voor de provincie is derhalve nihil.

Brunssum Centrumplan Noord

Inzake de gronden en opstallen Brunssum Centrumplan Noord is met de gemeente Brunssum overeenkomen dat deze tegen kostprijs worden overgenomen.

Marsna paper

Er is € 4,23 mln. van de risicoreserve grondexploitatie geormerkt voor een bijdrage in de kosten van achterstallig onderhoud en brandveiligheid van Marsna Paper (conform PS besluit 29 juni 2018).

Anticiperende aankopen

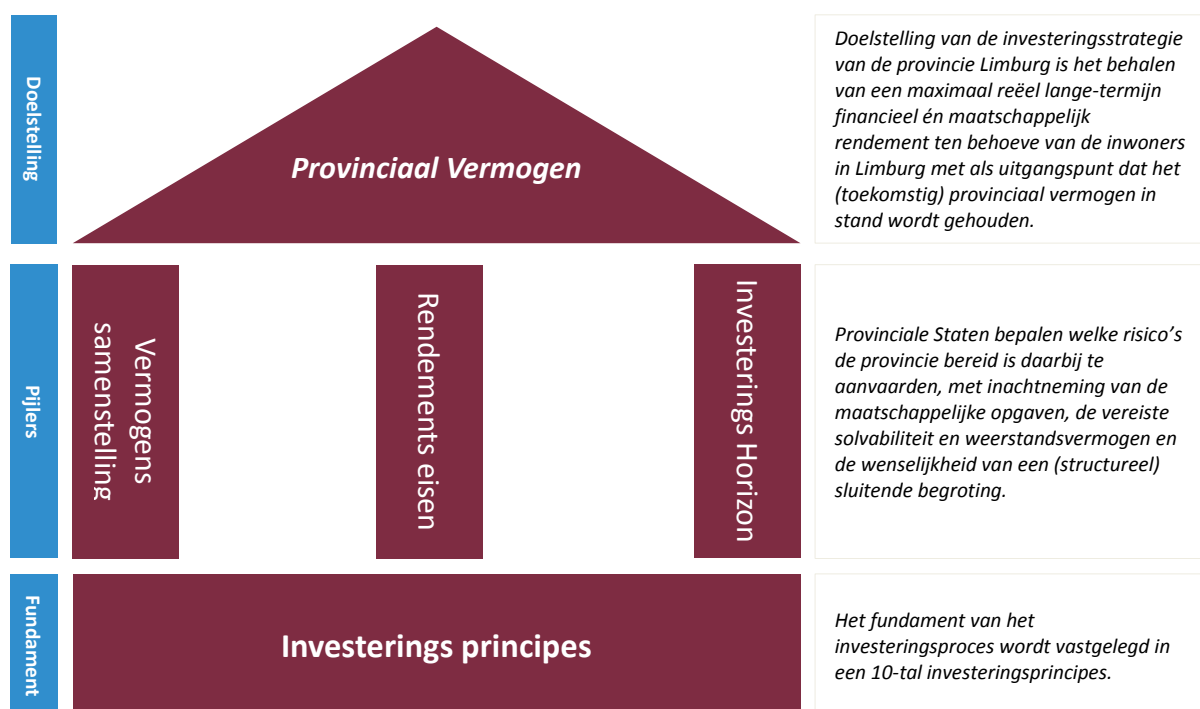
De boekwaarde van de voorraad ruilgronden / anticiperend verworven gronden bedraagt gemiddeld € 5,43 per vierkante meter, gelijk aan de agrarische waarde.

Dit is aanleiding om op basis van de huidige stand van zaken, de risico's van deze projecten op nihil in te schatten. Gezien de reservering voor Marsna Paper € 4,23 mln. resulteert er een surplus van € 1,04 mln. binnen de risicoreserve grondexploitatie. Dit surplus valt vrij ten gunste van het resultaat.

5.8. Portfoliomanagement

Portfolio management

Met de vaststelling van het kader Sturing in Samenwerking 2.0 (SIS 2.0) in februari 2017 en aanvullend het beleid omtrent risicoreserveringen bij de begroting 2018 (Memorie van Toelichting Begroting 2018), heeft de professionalisering van het beheer van onze financieel vaste activa verder gestalte gekregen onder de noemer van portfolio management. Om uw Staten te informeren over de portfolio wordt in deze paragraaf gerapporteerd over de ontwikkelingen op het vlak van risico's, samenstelling van de portefeuille, rendement en positie (Immunisatiereserve). Dit in lijn met de in SIS 2.0 gepresenteerde strategie.

Investeringsportefeuille

Ten behoeve van deze analyse wordt er onderscheid gemaakt tussen investeringen uit hoofde van de publieke taak en de totale investeringsportefeuille inclusief lopende obligaties. Hieronder is de portefeuille gedefinieerd zoals deze in de navolgende analyse wordt gehanteerd:

Portfolio SIS 2.0			
Balanspost		1/1/2018	31/12/2018
Financiële vaste activa - leningen u/g	A1331a FVA Len. openbare lich. (art.1a wet FIDO)	199,0	199,0
	A1331b FVA overige langlopende leningen	125,9	143,16
	A1332c FVA overige uitz. loopt. >= 1jr	0,0	0,0
	FVA Leningen deelnemingen	339,4	333,72
Financiële vaste activa - overig	A1332b FVA uitz. Ned. schuldpapier > 1jr	5,2	0,0
	A1332c FVA overige uitz. loopt. >= 1jr	628,6	539,3
Financiële vaste activa - deelnemingen	FVA Kapitaalverstr.deelnemingen	236,7	274,06
Materiële vaste activa	MVA Gronden uitgegeven in erfpacht, econ. nut	27,5	22,17
Borstellingen	Niet uit de balans blijkende verplichtingen	21,4	23,58
Totaal risicodragende portfolio		1583,6	1535,0
<i>Publieke taak</i>		750,9	796,7
<i>Overig</i>		832,7	738,3
<i>Mutatie volume</i>		n.a.	-3,1%
<i>Aandeel portfolio - deelnemingen publieke taak</i>		14,9%	17,9%
<i>Aandeel portfolio - leningen publieke taak</i>		29,4%	31,1%

Risico analyse

Risico SIS 2.0		
	2017	2018
Totaal portfolio publieke taak	766,3	796,7
-/- Afwaarderingen uit hoofde van niet revolverende agiostortingen	13,3	17,0
-/- Afwaarderingen/voorziening onvoorziene duurzame waardevermindering	3,4	6,3
Totaal portfolio publieke taak na afwaardering	749,6	773,4
Risico inschatting portfolio na afwaardering	72,32	72,2
% portfolio publieke taak	9,65%	9,33%
Netto mutatie risico		-0,2
Netto mutatie reserve		-0,8
Dotatie reserve		-0,7
<i>Pro-forma portfolio¹</i>	871,5	1040,7
<i>% risico t.o.v. pro-forma portfolio</i>	8,3%	6,9%
<i>% risico t.o.v. pro-forma portfolio ex DZT,BNG,NWB</i>	11,7%	11,9%

¹Voor sommige activa, zoals de fondsen en duurzaam thuis leningen, heeft een dotatie aan de risicoreserve plaatsgevonden voor het volledige krediet. In de pro-forma portfolio is de boekwaarde van deze activa opgehoogd in lijn met de dotatie aan de reserve. Zo kan een zuivere analyse van het tekort/overschot in de reserve worden gemaakt.

Een belangrijk aspect van het beheer van de investeringsportefeuille is het beoordelen van de balans risico's. Dit betekent dat de vraag beantwoord moet worden in hoeverre de boekwaarde van de verschillende instrumenten ingezet uit hoofde van de publieke taak waardevast is. Hiertoe worden continue de risico's gemonitord en aan de hand van risico workshops en overleg met de controlerend accountant wordt een inschatting gemaakt van de risico's. De systematiek is verder toegelicht in de memorie van toelichting bij de begroting 2018. Resultante van deze analyse in 2018 is dat er een netto dotatie van **€ 0,7 mln.** aan de risicoreserve dient plaats te vinden.

Deze dotatie is de resultante van diverse effecten zoals mutaties in de activa, aflossingen, nieuwe uitzettingen en daadwerkelijk toe- en afname van risico's. Deze beperkte mutatie kent onderliggend wel een aantal grote verschuivingen die nadere toelichting vergen. De portefeuille wordt voor **€ 17,0 mln.** afgewaardeerd/voorzien ingevolge agiostortingen die reeds bij besluitvorming als niet revolverend zijn aangemerkt. Voorbeelden hiervan zijn de kapitaalstortingen voor Inscite, het Brightlands Materials Centre en de in de voorjaarsnota 2018 opgenomen kapitaalstorting voor de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. Onvoorzien bij besluitvorming waren de afwaarderingen van de leningen aan Djazz B.V., Wijnen Geothermie en RvR tezamen voor **€ 6,3 mln.** Deze afwaarderingen komen ten laste van de reserve SIS 2.0 en hebben derhalve geen impact op het resultaat.

Bij Ruimte voor Ruimte heeft enerzijds een toevoeging aan de reserve SIS 2.0 plaatsgevonden door de afkoopsom ontvangen van het rijk á € 4,4 mln., anderzijds heeft er een afwaardering van de posities in RvR voor € 4,8 mln. plaatsgevonden. Het risico op de garantstelling voor de financiering is lager ingeschat gezien het toegenomen garantievermogen door overname van de BPD financiering om niet.

Portfolio samenstelling en rendement

Spreiding SIS 2.0			
Risico indeling portfolio	Boekwaarde	%	Rating
AAA	201,3	25,3%	AAA
AA	71,0	8,9%	AA
A	76,1	9,6%	A
BBB	84,8	10,6%	BBB
BB	99,4	12,5%	BB
B	95,0	11,9%	B
CCC	40,3	5,1%	CCC
CC	49,4	6,2%	CC
C	33,7	4,2%	C
D	45,7	5,7%	D
Totaal	796,7	100%	Streefwaarde
<i>Actief sturen</i>	169,1	21,2%	20,0%
<i>sturen</i>	194,4	24,4%	10,0%
<i>Actief monitoren</i>	160,9	20,2%	60,0%
<i>Monitoren</i>	272,3	34,2%	10,0%

Sectorindeling portfolio	Boekwaarde	%	Max < 30%
Kredietverstrekking en overige financiële intermediaatie	224,9	28,2%	
Algemene banken	200,0	25,1%	
Verhuur van en handel in onroerend goed	127,6	16,0%	
Verhuur van en handel in grond	91,7	11,5%	
Productie van elektriciteit; transmissie en distributie van elektriciteit en aardgas	63,4	8,0%	
Natuurwetenschappelijk speur- en ontwikkelingswerk	35,7	4,5%	
Luchtvaart	17,3	2,2%	
Gezondheids- en welzijnszorg	11,2	1,4%	
Winning en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering	10,1	1,3%	
Natuurbehoud	5,9	0,7%	
Pret- en themaparken	3,4	0,4%	
Niet-universitair hoger onderwijs	2,5	0,3%	
Hotels (geen hotel-restaurants), pensions en conferentieoorden	0,9	0,1%	
Opslag en dienstverlening voor vervoer	0,7	0,1%	
Speur- en ontwikkelingswerk op het gebied van gezondheid en voeding (niet biotechnologisch)	0,6	0,1%	
Productie en distributie van en handel in elektriciteit, aardgas, stoom en gekoelde lucht	0,4	0,0%	
Afvalinzameling en -behandeling; voorbereiding tot recycling	0,3	0,0%	
Supermarkten, warenhuizen en dergelijke winkels met een algemeen assortiment	0,0	0,0%	
Totaal	796,7	100%	

Om de risico's die voortvloeien uit de offensieve investeringsstrategie te spreiden zijn er in SIS 2.0 limieten gesteld voor sectoren (30%) én per sturingskwadrant (c.q. risicoclassificatie). De huidige investeringsportefeuille voldoet aan deze normen. De fondsen vormen de grootste categorie, maar kennen onderliggend wel een behoorlijke spreiding in sectoren. Daarnaast vormen vastgoed en grondposities een zware component in de portfolio. De bancaire positie hangt samen met de leningen aan de BNG en NWB.

Rendement

Rendement SIS 2.0		
Rente financieringen publieke taak	15,7	3,3%
Dividend deelnemingen	21,0	8,2%
Canon/verkoopopbrengsten erfpacht	1,6	6,3%
Rendement publieke taak	38,2	4,9%
<i>Norm rendement o.b.v. risico mix</i>		3,7%
<i>Koopkracht doelstelling (CPI 2018)</i>		1,7%
<i>Rendement deelnemingen - correctie stille reserve enaxis</i>		2,4%

Dashboard

Vermogen	'18	'17	'16	Δ	Status			
a. Immunisatiereserve 90 mln.	0,0	25,6	42,2	↓ -25,6		<20	< 70	>70
b. Immunisatiereserve (gecorrigeerd voor € 90 mln. coalitiemiddelen)	1020	1012	999	↑ 7,8		<1000	< 1100	>1100
c. Netto schulquote	-82%	-98%	-110%	↓ 16%		> 90%	> 0%	< 0%
d. Netto schulquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-233%	-223%	-221%	↑ -10%		> 90%	> 0%	< 0%
e. Solvabiliteitsratio	82%	84%	85%	↓ -2%		< 30%	< 40%	> 40%
f. Eigen vermogen	1601	1770	1755	↓ 168,905	n.v.t.			
g. Vreemd vermogen	18	32	0	↑ -14	n.v.t.			
h. Kengetal grondexploitatie	3%	3%	2%	→ 0%		>100%	> 70%	< 70%
i. Looptijd investeringsportefeuille sluit aan bij de investeringsopgaves	Ja	Ja	Ja	=		Nee	=	Ja
Exploitatie	'18	'17	'16	Δ	Status			
j. Rendementsdoel 2,75%	4,9%	4,4%	n.a.	↑ 1%		< 1,5%	> 1,5%	> 2,75%
k. Structureel sluitende meerjarige exploitatiebegroting provincie	Ja	Ja	Ja	=		Nee		Ja
Weerstandsvermogen en risico's	'18	'17	'16	Δ	Status			
l. Beslag weerstandsvermogen	4%	4%	7%	→ 0%		> 20%	> 10%	< 10%
m. Surplus weerstandsvermogen	1123	1.177	1114	↓ -54	n.v.t.			
n. Gekwantificeerde risico's publieke taak	72,2	72,32	n.v.t.	↓ -0	n.v.t.			

Immunisatie reserve

Hieronder is de stand van de Immunisatiereserve weergegeven. De bij de start van de coalitie beschikbaar gestelde € 90 mln. zijn volledig ingezet. Uit het resultaat 2019 wordt een toevoeging aan de reserve gedaan van € 2,66 mln. Daarmee is de stand van de immunisatiereserve € 1.020 mln., zoals nader gespecificeerd in de onderstaande tabel.

Inzet maatschappelijk revoluerende middelen (in € mln.)

Totaal

	Economisch	Overig	Totaal	Reserve Maatschappelijk	Reserve Revoluerend	Immunisatie Reserve
Beginstand amendement A1				165,0	935	1100
Inscite	30,0		30,0			
Pilot & Miniplant	23,0		23,0			
Chemelot materials centre	15,0		15,0			
HCA Tech impact	9,0		9,0			
Belvédère		10,0	10,0			
Q4 Maastricht		6,6	6,6			
Kerkraade Centrum		13,5	13,5			
Link	14,3		14,3			
AMIBM	5,0		5,0			
Expertise en innovatiecentrum BISS	4,0		4,0			
Afwaardering campus M&D	3,0		3,0			
ITEM	0,6		0,6			
MAA	6,5		6,5			
LBDF	5,9		5,9			
Stand einde coalitie 2012-2015	116	30	146	19	935	954
Aanvulling vanuit resultaat '14				4	6	
Inzet algemene reserve				32	0	
Verhoging maatschappelijke inzet				35	-35	
Stand begin coalitie 2015-2019	70	20	0	90	906	996
Gezonde Basisschool	1,00		1,00			
Univercity College	5,925		5,93			
Procesmiddelen brightlands	0,2250		0,23			
Procesmiddelen greenport Venlo	0,4500		0,45			
Uitvoerings innovatieprogramma's	0,8000		0,80			
Campusorganisatie Greenport	0,7500		0,75			
Inrichting onderzoeks- en labfaciliteiten	1,4500		1,45			
MHC	0,41		0,41			
HEFI	2,95		2,95			
MAA investering platform	3,70		3,70			
Bijdrage bijzondere sport evenementen		2,50	2,50			
Relatie wonen en sociale agenda		2,50	2,50			
Motie 778 Stadsnatuur in Limburg		2,50	2,50			
Aanpak winkel leegstand		2,00	2,00			
Co-financieringsproblematiek EU-programma's		3,00	3,00			
Lime	3,00		3,00			
Brightlands MHC B.V.	3,87		3,87			
Campusplan GPV	7,80		7,80			
MECC	2,50		2,50			
Risicoreserve zon-PTC	0,50		0,50			
Techruption	0,30		0,30			
Aanvalsplan arbeidsmarkt: 4Limburg		1,00	1,00			
Aanvalsplan Arbeidsmarkt: Campusontwikkeling Heerlen		2,50	2,50			
Intensivering binnenstedelijke ontwikkeling		4,00	4,00			
Raad van Arbeid	1,86		1,86			
Versterking natuurwetenschappen T2	5,00		5,00			
HEFI II	1,95	0,00	1,95			
SSC BP 2.0	0,90	0,00	0,90			
Greenport - Campus + RvA	5,00	0,00	5,00			
Nationaal expertise centrum forensische Radiologie	0,23		0,23			
Logistiek onderzoek	0,72		0,72			
Verdieping life science cluster	0,39		0,39			
Link II	11,25		11,25			
Greenport aanvullende agio (GS 20-11-2018)	3,30		3,30			
Brein (GS18-12-2018) (PS 15-2-2019)	1,00		1,00			
BSTC (GS 8-1-2019) (PS 15-2-2019)	1,00		1,00			
Techruption (II) (GS 18-12-2018) (PS 15-2-2019)	1,00		1,00			
Reservering vervolg BISS	1,19		1,19			
Call OPZuid Biobased Circulair (GS 19-3-2019)	0,80		0,80			
Subtotaal uitgaven coalitie 2015-2019	71,2	20,0	91,2	91	906	997
Vrijval escrow					13,4	
Brexit/hybride lening BNG/NBW					9,5	
Liquidatie CBL					1,2	
Aanvulling vanuit resultaat '15					28	
Begrotingssaldo begroting 2017					11,9	
Aanvulling resultaat EJB '16					18,7	
Jaarrekening resultaat 2016					9,8	
Aanvulling resultaat EJB '17					5,37	
Jaarrekening resultaat 2017					8,3	
Aanvulling resultaat 2e AWR '18					11,7	
Resultaat EJB					-6,5	
Restant BISS	1,19					
Verwachte lagere subsidie vaststelling LINK eerste fase	0,05					
Resultaat RJ 2018					2,6	
Stand t/m JR 2018	0	0	91,2	0,01	1.020	1.020

Deel 2
Jaarrekening 2018

6.1. Balans per 31-12-2018

		€ x 1.000	
Activa		Ultimo 2018	Ultimo 2017
Vaste activa			
Immateriële vaste activa			
- Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	261		196
- Bijdragen aan activa in eigendom van derden	35.080		21.854
		35.341	22.050
Materiële vaste activa			
- Investeringen met een economisch nut	55.557		58.908
- Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	246.712		188.155
- In erfpacht	22.174		27.503
		324.443	274.565
Financiële vaste activa			
Kapitaalverstrekingen aan:			
- deelnemingen	257.279		236.706
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden	199.000		199.000
- deelnemingen	327.662		338.055
Overige langlopende leningen	141.392		125.357
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	0		5.150
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van een jaar of langer	539.349		628.570
		1.464.683	1.532.837
Totaal vaste activa		1.824.467	1.829.452
Vlottende activa			
Voorraden			
Grond- en hulpstoffen			
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	28.976		35.548
Gereed product en handelsgoederen	15.211		18.907
		44.187	54.456
Uitzettingen met rentetypische looptijd < 1 jaar			
Vorderingen op openbare lichamen	45.214		37.713
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan één jaar	48.292		73.373
Overige vorderingen	6.726		5.729
Overige uitzettingen	29.579		28.771
		129.811	145.586
Liquide middelen			
Banksaldi	15.646		14.225
		15.646	14.225
Overlopende activa			
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel uitgesplitst naar de nog te ontvangen bedragen van:			
- Europese overheidslichamen	2.775		1.760
- Het Rijk	3.298		1.752
- Overige Nederlandse overheidslichamen	2.327		4.627
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	37.014		34.322
		45.413	42.461
Totaal vlottende activa		235.058	256.728
Totaal activa		2.059.525	2.086.180

Passiva	€ x 1.000	
	Ultimo 2018	Ultimo 2017
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	85.594	103.718
Bestemmingsreserves	1.573.507	1.620.246
Gerealiseerde resultaat	<u>27.329</u>	<u>34.277</u>
	1.686.430	1.758.242
Voorzieningen		
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	8.130	7.646
Egalisatie voorzieningen	<u>0</u>	<u>5.692</u>
	8.130	13.338
Vaste schulden met een rentetypische looptijd >= 1 jaar		
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en ov.financiële instellingen	1.627	1.808
- openbare lichamen	15.882	15.882
Waarborgsommen	<u>1.503</u>	<u>993</u>
	19.013	18.682
Totaal vaste passiva	1.713.573	1.790.262
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar		
Overige schulden	<u>77.209</u>	<u>64.202</u>
	77.209	64.202
Overlopende passiva		
-Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen m.u.v. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	224.223	214.430
- De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van:		
- Europese overheidslichamen	3.796	10.566
- Het Rijk	33.784	319
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.230	4.014
- Overige vooruitontvangen bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	<u>2.710</u>	<u>2.389</u>
	268.743	231.716
Totaal vlottende passiva	345.952	295.918
Totaal passiva	2.059.525	2.086.180

6.2. Overzicht van baten en lasten 2018

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Lasten			Baten			Saldo baten en lasten			Verschil begroting/realisatie					
	Begroting 2018			Begroting 2018			Begroting 2018				Realisatie 2018				
	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting/realisatie	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting/realisatie	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting/realisatie						
Code Omschrijving															
1.1 Investeersklimaat	18.055	6.231	24.286	29.136	-4.850	2.079	1.419	3.498	3.956	-458	-20.788	-25.180	4.392		
1.2 Innovatiekracht	22.378	14.703	37.081	41.832	-4.751	68	1.474	1.542	1.444	99	-13.229	-35.539	-40.388	4.849	
1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	13.453	1.183	14.636	11.095	3.541	0	20	20	8	12	-13.453	-14.616	-11.087	-3.529	
2.1 Sociale innovatie en participatie	12.565	5.846	18.410	15.349	3.061	0	50	50	79	-29	-12.565	-18.360	-15.270	-3.090	
2.2 Cultuur	43.034	3.510	46.544	45.539	1.005	5.356	20	5.376	5.379	-3	-37.678	-3.490	-40.168	-1.008	
2.3 Sport	5.611	180	5.791	5.719	51	0	0	0	0	0	-5.611	-160	-5.771	-51	
2.4 Stedelijke ontwikkeling	1.864	5.690	7.554	7.723	-169	0	0	0	9	-9	-1.864	-5.690	-7.713	159	
3.1 Openbaar vervoer en railagenda	74.585	2.134	76.718	77.369	-651	18.674	2.802	21.475	21.770	-295	-55.911	668	-55.599	357	
3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	54.295	-1.594	52.701	49.968	2.733	320	2.148	2.468	2.876	-408	-53.975	3.742	-50.233	-3.141	
3.3 Limburgse woningmarkt	1.230	1.013	2.243	2.196	48	0	0	0	321	-321	-1.230	-1.013	-2.243	-368	
3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	6.071	7.483	13.554	17.326	-3.772	1.748	401	2.149	6.848	-4.699	-4.323	-7.082	-11.404	-927	
3.5 Hoogwaterbescherming langs de Meas	38.729	12.689	51.418	45.689	5.729	35.202	17.992	53.194	52.125	1.069	-3.527	5.303	1.776	6.436	
3.6 Water	9.241	-741	8.501	6.292	2.209	3.351	911	4.262	4.216	46	-5.891	1.652	-4.239	-2.162	
3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	17.378	15.285	32.663	29.219	3.443	4.520	1.223	5.743	6.242	-499	-12.858	-14.061	-26.920	-3.942	
3.8 Plateausontwikkeling	45.936	-3.921	42.015	41.938	77	38.507	-6.634	31.872	32.292	-420	-7.429	-2.713	-10.143	-9.646	
4.1 Bestuur	13.608	4.458	18.066	16.393	1.673	443	0	443	740	-296	-13.165	-4.458	-17.623	-1.969	
4.2 Overhead	44.981	2.745	47.727	43.741	3.986	92	165	257	4.439	-4.182	-44.890	-2.580	-47.470	-8.168	
4.3 Algemene dekkingsmiddelen:															
Motorrijtuigenbelasting				105.165			1.782	106.947	106.705	242	105.165	1.782	106.947	106.705	242
Provinciefonds						129.779	-2.051	127.728	127.934	-206	129.779	-2.051	127.728	127.934	-206
Overige dividend						16.318	1.944	18.262	18.262	0	16.318	1.944	18.262	18.262	0
Overige algemene dekkingsmiddelen	18.658	15.247	33.905	32.432	1.473	41.702	10.496	52.198	54.683	-2.485	23.044	-4.751	18.293	22.251	-3.958
Provinciale Staten en Griffie	3.339	123	3.462	3.207	255	0	0	0	27	-27	-3.339	-123	-3.462	-282	
Gerealiseerde totaal van baten en lasten	445.012	92.243	537.255	522.165	15.090	403.323	34.163	437.486	450.354	-12.868	-41.689	-58.080	-99.769	-71.811	-27.958

Begrotingsprogramma		Lasten			Baten			Saldo baten en lasten				Verschil begroting/realisatie					
		Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting 2018	Verschil begroting/realisatie	Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting 2018	Verschil begroting/realisatie						
Code	OMSCHRIJVING	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting 2018	Verschil begroting/realisatie	Realisatie 2018	Verschil begroting/realisatie	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting 2018	Verschil begroting/realisatie	Primitieve begroting	Wijzig. begroting na wijz.	Begroting 2018	Verschil begroting/realisatie		
Mutatie reserves																	
4.3	Algemene reserve (egalisatie)	10.604	90.078	100.681	99.481	1.200	1.200	44.203	99.415	143.618	143.618	0	33.600	9.337	42.937	44.137	-1.200
	Div/Immunitaire reserve	0	5.292	5.292	5.292	0	0	24.324	17.869	42.193	34.959	7.234	24.324	12.577	36.901	29.667	7.234
	Div/Risicoreserve financieel instrumentarium SIS	9.919	6.271	16.190	16.867	-677	0	0	0	0	23.347	-23.347	-9.919	-6.271	-16.190	6.480	-22.670
1.1	Reserve knippunten economisch beleid					0	0	0	0	0	262	-262	0	0	0	262	-262
1.3	Egalisatie reserve DU Topbedrijventerijnen					0	0	0	60	60	31	29	0	60	60	31	29
1.1	Bestemmingsreserve NEDAB	2.750	152	2.902	2.902	0	0	3.000	-683	2.317	2.317	0	250	-635	-585	-585	0
1.2	Reserve Campusorganisatie Chemelot					0	0	1.500	0	1.500	1.500	0	1.500	0	1.500	1.500	0
1.2	Reserve aandelentransactie LIOF					0	0	994	994	994	994	0	0	994	994	994	0
2.2	Reserve culturele kansen					0	0	191	1.151	1.342	1.208	134	191	1.151	1.342	1.208	134
2.2	Bruteringsreserve Limburgs Museum					0	0	106	0	106	206	-100	106	0	106	206	-100
2.2	Bruteringsreserve Creative City					0	0	706	0	706	706	0	706	0	706	706	0
	Div/Reserve DU Verkeer en vervoer	79.442	6.278	85.721	86.765	-1.045	83.564	32.988	116.532	114.067	2.465	4.122	26.689	30.811	27.302	3.509	0
3.1	Bestemmingsreserve ZLSM	647	0	647	647	0	1.000	0	1.000	2.024	-1.024	353	0	353	1.377	-1.024	0
3.1	Reserve DU Electriciteit Maaslijn	5.979	0	5.979	5.979	0	0	943	-656	286	286	0	-5.979	0	-5.979	-5.979	0
3.2	Bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg	350	0	350	350	0	0	1.965	0	1.965	1.965	0	1.965	0	1.965	1.965	0
3.2	Reserve gelijkheidsbestrijding	0	0	0	0	-109	-109	0	0	0	0	0	0	0	0	-109	109
	Div/Transitiefonds	615	0	615	1.554	-938	0	259	1.323	1.581	1.548	33	259	1.193	1.451	1.018	433
3.4	Risicoreserve grondexploitatie					0	0	5.535	5.535	5.535	5.535	0	-615	5.535	4.920	787	4.133
3.5	Reserve Waterveiligheid Maas					0	0	0	1.355	1.355	1.355	0	0	1.355	1.355	1.355	0
3.5	Reserve DU Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	35.202	1.260	36.462	37.005	-543	36.743	-4.693	32.050	28.027	4.023	1.541	-5.953	-4.412	-8.978	4.566	0
3.6	Reserve DU Zoetwatermaatregelen	0	1.949	1.949	3.798	-1.848	0	1.243	1.243	1.243	0	0	-706	-706	-2.554	1.848	0
3.6	Reserve grondwaterbeheer	0	223	223	229	-6	282	209	491	360	131	282	-14	268	131	136	0
3.7	Egalisatie reserve DU externe veiligheid	0	0	0	23	-23	290	290	272	18	290	18	290	0	290	248	42
3.7	Reserve DU Bodemsanering					0	0	1.671	1.671	1.162	509	0	1.671	1.671	1.162	509	0
3.7	Reserve DU Najl-effecten mijnbouw	0	1.725	1.725	2.048	-323	0	0	0	0	0	0	-1.725	-1.725	-2.048	323	0
3.7	Reserve DU regionale luchthavens					0	0	0	0	0	27	-27	0	0	0	27	-27
3.8	Reserve DU Natuur	0	200	200	278	-78	76	76	88	88	-12	76	-200	-124	-190	66	0
	Div/Reserve DU PAS	875	8.549	9.424	9.778	-354	875	8.425	9.300	9.485	-185	0	-124	-124	-293	169	0
	3.8 Reserve zilver brons groene natuur					0	0	340	0	340	340	0	340	0	340	340	0
	Div/Bruteringsreserve provinciale gebouwen					0	0	203	-14	190	190	0	203	-14	190	190	0
4.3	Reserve reorganisatie 2011-2016					0	0	0	720	720	1.662	-942	0	720	720	1.662	-942
4.2	Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement					0	0	800	-3	797	697	100	800	-3	797	697	100
4.2	Reserve onderhoud gebouwen	0	0	0	3.513	-3.513	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-3.513	3.513
Totaal reserves		146.383	122.107	268.490	277.148	-8.657	201.372	166.888	368.259	376.288	-8.029	54.988	44.781	99.769	99.140	629	0
Gerealiseerde resultaat		591.395	214.350	805.745	799.312	6.432	604.694	201.050	805.745	826.642	-20.897	13.300	-13.300	0	27.329	-27.329	0

6.3. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet, waarin door PS op d.d. 15-12-2017 de uitgangspunten voor het financiële beleid, evenals de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar, waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als baat genomen op het moment, waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen, conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de septembercirculaire van het boekjaar. Daarnaast zijn de mutaties uit de decembercirculaire van het boekjaar verwerkt, die geen relatie hebben met de voornoemde accresmelding.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar, waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten, zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende verlofaanspraken.

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld door reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten daarvoor geeft.

Balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Algemeen

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag (artikel 62 lid 2 BBV). Hierbij dient de verkregen bijdrage als baat te worden verantwoord.

Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen worden cf. de vigerende Financiële Verordening niet geactiveerd.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief

De kosten van onderzoek en ontwikkeling worden in 5 jaar afgeschreven. De afschrijving van de geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling vangt aan bij ingebruikneming van het gerelateerde materiële vaste actief.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

Bijdragen aan activa van derden worden geactiveerd volgens de afschrijvingstermijnen uit de Financiële verordening, tenzij anders is besloten. Dergelijke geactiveerde bijdragen zijn gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdragen, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode, waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de Provincie gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa

Algemeen

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief wordt toegerekend; in dat geval vermeldt de toelichting dat deze kosten worden geactiveerd.

Investerings met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Investerings met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut, geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur afgeschreven. De verplichting om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode geldt alleen voor investeringen die vanaf het begrotingsjaar 2017 worden gedaan.

Voor het project Ooijen-Wanssum worden investeringen gedaan die uiteindelijk leiden tot activa met maatschappelijk nut. Als gevolg van de notitie Materiële Vaste Activa (december 2017) wordt een deel van de investeringen rechtstreeks in de exploitatie verantwoord. Het betreft dat gedeelte van het project dat niet voldoet aan de activeringscriteria en daarmee in de exploitatie verantwoord wordt. Deze werkwijze ligt in lijn met voorgaande jaren. Deze exploitatielasten worden gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Het restant van de investeringen welke leiden tot materiële vaste activa kan ultimo 2018 nog niet worden verdeeld naar de uiteindelijke objecten die elk een eigen afschrijvingstermijn hebben. Dit zal pas bij oplevering plaatsvinden omdat er dan pas duidelijkheid is welke activa aan welke partij worden toegerekend en overgedragen worden. Op het moment van opmaak van deze jaarstukken, is daar met alle partijen nog geen verdeling is aangebracht en afgesproken. De afschrijvingen starten daarom pas na moment van oplevering en worden in lijn met het kredietbesluit Ooijen-Wanssum gedekt uit de reserve DU-Ooijen-Wanssum. Van de aangekochte gronden kan eveneens niet worden vastgesteld of deze deel uitmaken van de projectonderdelen die overgedragen worden aan derden of dat deze in bezit blijven van de provincie. Daarom worden ook deze gronden voorlopig op de balans opgenomen onder de categorie Gronden en terreinen totdat een verdeling is aangebracht en afgesproken.

Afschrijven

De kaders voor afschrijving liggen vast in de vigerende financiële verordening 2016. Afschrijvingen vinden plaats volgens de lineaire methode op basis van de verwachte economische levensduur.

Conform de financiële verordening wordt, tenzij Provinciale Staten anders besluit, bij nieuwe investeringen de volgende richtlijn voor de afschrijving in acht genomen:

- 40 jaar: bedrijfsgebouwen, waarbij voor onderdelen, waarvoor een kortere gebruiksduur wordt verwacht, de componentenmethode wordt toegepast;
- 10-25 jaar: technische installaties in bedrijfsgebouwen, verbouwingen, kantoormeubilair;
- 40 jaar: investeringen in railinfra;
- 15 jaar: rehabilitaties wegen;
- 5 jaar: vervoermiddelen;
- 3-5 jaar: apparatuur automatisering en overige apparatuur;
- geen afschrijving: gronden en terreinen.

In erfpacht uitgegeven gronden

Voor in erfpacht uitgegeven gronden geldt de uitgifteprijs van eerste uitgifte als verkrijgingsprijs. Gronden in eeuwigdurende erfpacht worden gewaardeerd tegen registratiewaarde. Eventuele afkoopsommen voor voortdurende contracten zijn verwerkt onder de langlopende schulden en vervallen, naar rato van afkoopperiode, vrij ten gunste van het resultaat.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen, (overige) leningen u/g, overige langlopende leningen, obligaties en (overige) uitzettingen zijn - tenzij hierna anders is vermeld - opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien er sprake is van duurzame waardevermindering zal afwaardering plaatsvinden.

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als de Provincie participeert in het aandelenkapitaal van een NV of BV.

Flottende activa

Vorraden

Grond en hulpstoffen

Grond- en hulpstoffen zijn opgenomen tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Wanneer de marktwaarde lager is dan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, wordt afgewaardeerd naar deze lagere marktwaarde.

Onderhanden werk, gronden in exploitatie

De als onderhanden werk opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijpmaken) alsmede de rentekosten berekend, zoals voorgeschreven in het BBV en de administratie- en beheerskosten. In de Jaarstukken 2018 bedraagt de renteomslag 0% vanwege de gunstige financieringspositie.

Voor winstnemering geldt de percentage of completion methode: voor zover gronden zijn verkocht en opbrengsten zijn gerealiseerd kan tussentijds naar rato van de voortgang van de grondexploitatie winst worden genomen. Hiervoor moet het resultaat op de grondexploitatie wel op betrouwbare wijze kunnen worden ingeschat. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat;
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht;
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang van bovenstaande geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht.

Gereed product

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich vooral voor indien voorraden incurant worden. De kostprijs bestaat uit de verrekenprijzen van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de gedeputeerden is echter tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de provinciale kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen, die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.⁶

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en Garantstellingen

Voor zover leningen door de Provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balanstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

---

⁶ Ultimo boekjaar 2018 is de Voorziening Onderhoud tijdelijk omgezet naar een reserve.

6.4. Toelichting op balans per 31-12-2018

6.4.1. Vaste activa

6.4.1.1. Immateriële vaste activa

De post immateriële vaste activa wordt onderscheiden in:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	261	196
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	35.080	21.854
	35.341	22.050

Het onderstaand overzicht geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa gedurende het jaar 2018:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Balans- verschuiving	Boekwaarde 1-1-2018	Investerings 2018	Des- investerings 2018	Afschrijvingen 2018	Bijdragen van derden 2018	Afwaarde ringen 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	196	0	196	110	0	45	0	0	261
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	16.252	5.602	21.854	21.428	1	2.339	5.862	0	35.080
	16.447	5.602	22.050	21.539	1	2.384	5.862	0	35.341

De balansverschuiving ad € 5,6 mln. heeft betrekking op het project Tram Vlaanderen Maastricht. Het project is overgedragen naar de gemeente Maastricht. Op de provinciale balans was deze post nu verantwoord onder de Materiële Vaste Activa.

Desinvesteringen hebben betrekking op verrekeningen in relatie tot activa van derden zoals de Railinvesteringen en Greenport.

De belangrijkste investeringen in kosten van onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief staan in onderstaand overzicht vermeld:

€ x 1.000

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk bested 2018	Cumulatief bested t/m 2018
Investerings			
Studieprojecten cum.	2.423	63	2.400
	2.423	63	2.400

De belangrijkste investeringen in bijdragen aan activa van derden zijn:

€ x 1.000

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed 2018	Cumulatief besteed t/m 2018
Investeringen			
Railagenda Electrificatie Heerlen- Herzogenrath	15.200	10.877	13.144
Railagenda Maaslijn	164.000	2.997	11.648
Verbinding Aachen verdubbeling spoor De Kissel	10.000	2.434	3.557
	13.500	3.000	10.500
	202.700	19.308	38.849
Overige		4.231	
		23.539	

6.4.1.2. Materiële vast activa

De materiële vaste activa bestaan uit de volgende onderdelen:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Investeringen met een economisch nut	55.557	58.908
Investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	246.712	188.155
In erfpacht uitgegeven gronden	22.174	27.503
	324.443	274.565

Economisch nut

De investeringen met economisch nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Gronden en terreinen	975	793
Woonruimten	17	18
Bedrijfsgebouwen	47.152	49.425
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	268	302
Vervoermiddelen	49	56
Machines, apparaten en installaties	4.319	5.678
Overige materiële vaste activa	2.778	2.637
	55.557	58.908

Het onderstaande overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de overige investeringen met economisch nut weer:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Balans- verschuiving	Boekwaarde 1-1-2018	Investeringen 2018	Des- investeringen 2018	Afschrijvingen	Bijdragen van derden 2018	Afwaar- deringen 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Grond en terreinen	793	0	793	198	0	16	0	0	975
Woonruimten	18	0	18	0	0	1	0	0	17
Bedrijfsgebouwen	49.425	0	49.425	3.736	0	3.843	0	2.165	47.152
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	302	0	302	0	0	34	0	0	268
Vervoermiddelen	56	0	56	0	0	7	0	0	49
Machines, apparaten en installaties	5.678	0	5.678	634	560	1.412	0	22	4.319
Overige materiële vaste activa	2.637	0	2.637	935	0	794	0	0	2.778
	58.908	0	58.908	5.503	560	6.106	0	2.187	55.557

Desinvesteringen hebben betrekking op verkoop van apparatuur aan de Regionale Uitvoeringsdienst Zuid-Limburg. De afwaardering ad € 2,17 mln. heeft betrekking op Marsna Papier.

De belangrijkste in het boekjaar gedane investeringen staan in onderstaand overzicht vermeld.

€ x 1.000

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2018	Cumulatief besteed t/m 2018
Verduurzaming gebouwen	13.000	2.996	11.723
	13.000	2.996	11.723
Overige		2.507	
		5.503	

Maatschappelijk nut

De investeringen met maatschappelijk nut kunnen als volgt worden onderverdeeld:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Gronden en terreinen	35.558	26.355
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	200.122	156.373
Machines, apparaten, installaties	8.746	8.823
Overige materiële vaste activa	2.286	2.206
	246.712	193.757

De boekwaarde van de investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut had het volgende verloop:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Balans- verschuiving	Boekwaarde 1-1-2018	Investeringen 2018	Des- investeringen 2018	Afschrijvingen 2018	Bijdragen van derden 2018	Afwaarderingen 2018	Boekwaarde 31-12-2018
Gronden en terreinen	26.355	0	26.355	10.639	1.436	0	0	0	35.558
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	156.373	-5.602	150.771	72.937	7.435	13.735	2.417	0	200.122
Machines, apparaten, installaties	8.823	0	8.823	812	0	889	0	0	8.746
Overige materiële vaste activa	2.206	0	2.206	336	0	257	0	0	2.286
	193.757	-5.602	188.155	84.724	8.871	14.880	2.417	0	246.712

De balansverschuiving ad € 5,6 mln. heeft betrekking op het project Tram Vlaanderen Maastricht. Het project is overgedragen naar de gemeente Maastricht. Op de provinciale balans is deze post nu verantwoord onder de Immateriële Vaste Activa.

De desinvesteringen ad € 8,87 mln. hebben trekking op grondverkoop binnen diverse projecten.

Er wordt geen onderscheid gemaakt in investeringen van voor 2017 en vanaf 2017 als gevolg van wijzigingen in het BBV omdat investeringen van voor 2017 waarbij sprake was van inzet van reserves ultimo 2016 geen boekwaarde meer hadden.

De volgende investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn in het boekjaar geactiveerd.

€ x 1.000

	Beschikbaar gesteld krediet	Werkelijk besteed in 2018	Cumulatief besteed t/m 2018
Buitenring Parkstad Limburg	462.750	35.996	422.103
Project Ooijen-Wanssum	222.799	23.369	90.903
Grondverwerving verbreding A2	2.800	1.346	2.032
Diverse wegenprojecten	158.755	20.490	47.831
	847.104	81.201	562.868
Overige		3.524	
		84.724	

Erfpacht

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn als volgt verdeeld.

€ x 1.000

Erfpacht	Boekwaarde per 31-12-2017	Investeringen	Desinvesteringen	Boekwaarde per 31-12-2018
Gromden tuinbouwgebied Siberië	5.220	0	0	5.220
Tradeport Noord	10.322	0	6.833	3.488
vm Andeno terrein Venlo	11.962	0	10.197	1.765
Natures Green	0	4.202	0	4.202
Leeuwbrouwerij Valkenburg	0	3.700	0	3.700
Watersley	0	3.800	0	3.800
Totaal	27.503	11.702	17.030	22.174

6.4.1.3. Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vast activa gedurende het boekjaar 2018 wordt in onderstaand overzicht weergegeven.

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Balansverschuiving	Boekwaarde 1-1-2018	Investeringen 2018	Desinvesteringen 2018	Afschrijvingen 2018	Afwaarderingen 2018	Boekwaarde 31-12-2018	Voorzieningen	Balanswaarde 31-12-2018
Financiële vaste activa										
<i>Kapitaalverstrekkingen aan:</i>										
- deelnemingen	236.706	0	236.706	39.172	1.529	0	17.070	257.279	0	257.279
<i>Leningen u/g aan:</i>										
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet Fido	199.000	0	199.000	0	0	0	0	199.000	0	199.000
- deelnemingen	311.356	27.995	339.351	8.250	13.883	0	11	333.707	6.044	327.662
Overige langlopende leningen u/g	153.922	-27.995	125.927	29.710	12.019	0	459	143.160	1.767	141.392
Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuld papier met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	5.150	0	5.150	0	5.150	0	0	0	0	0
Overige uitzettingen > 1 jaar	628.570	0	628.570	2.894	92.115	0	0	539.349	0	539.349
	1.534.703	0	1.534.703	80.026	124.694	0	17.541	1.472.494	7.812	1.464.683

De balansverschuiving van € 27,99 mln. heeft betrekking op een correctie op de rubricering van de volgende leningen:

- CHV € 2 mln.
- WML € 10 mln.
- LDAVM CV € 15,99 mln.

Deze leningen waren verkeerd gerubriceerd en zijn derhalve verschoven van de rubriek Overige langlopende leningen u/g naar leningen aan deelnemingen..

Uit de tabel blijkt het onderscheid tussen de balanswaarde en de boekwaarde van de financieel vaste activa. Dit verschil heeft betrekking op de volgende voorzieningen:

Leningen u/g aan deelnemingen:

- Vordering Escrow CSV Amsterdam BV € 1,30 mln.
- Provincie Limburg Commandiet BV € 4,77 mln.

Overige langlopende leningen u/g € 1,77 mln.:

- Djozz € 0,2 mln.
- Ricochet € 0,25 mln.
- California Wijnen geothermie € 1,32 mln.

De mutaties zijn in onderstaande tabellen nader gespecificeerd, met uitzondering van de uitzettingen. Deze hebben betrekking op het beheer van het provinciale werkkapitaal.

€ x 1.000

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	Investerings	Desinvesterings	Afwaarderingen	Voorziening
Chemelot Research Facilities B.V.	-	-	895	
Deelneming HBLM	4.238	-	1.252	
Deelneming Commandiet Provincie BV	-	-	18	
Deelneming RVR Limburg Beheer BV	11	-	23	
Deelname AviationValley Commandiet BV	-	550	-	
Deelname financ. Greenport Venlo Innovation Center	-	-	15	
Deelneming Limburgse Energiefonds B.V.	5.594	-	-	
MKB leningfonds 2014-2015	4.955	973	-	
Limburg Business Development Fonds (LBDF) B.V.	4.689	6	3.740	
Deelneming Chemelot Scientific Participations BV	4.125	-	4.125	
Deelneming Campus Management & Development BV	915	-	2.314	
Chemelot Campus Vastgoed CV	750	-	-	
Deelneming in Limburg Ventures II	312	-	-	
Chemelot Participaties B.V.	2.250	-	-	
Aandelenkapitaal Maastricht Health Campus BV	645	-	270	
Kapitaalbreng Chemelot Campus Vastgoed C.V.	4.100	-	-	
BV Campus Vastgoed Greenport Venlo	5.100	-	3.500	
Deelneming in Brightlands Agrifood Ventures BV	88	-	-	
Deelneming Brightlands Campus Greenport Venlo BV	900	-	920	
Valorisatie-instrument BL-MHC BV	500	-	-	
	39.172	1.529	17.070	-

€ x 1.000

Leningen u/g aan deelnemingen	Investerings	Desinvesterings	Afwaarderingen	Voorziening
Hypothecaire Geldlening aan LDAVM CV	-	6.279	-	
F505 Geldlening Commandiet Provincie BV	350	-	-	4.748
F505 Geldlening RVR Limburg Beheer BV	0	-	11	
Fin. variabel u/g BV ontw.bedrijf Greenport Venlo	6.500	6.000	-	
Lening MAA realisering platform	1.400	104	-	
Geldlening Limburgse Herstructureringsmaatschappij	-	1.500	-	
	8.250	13.883	11	4.748

€ x 1.000

Overige langlopende leningen u/g	Investerings	Desinvestering	Afwaarderingen	Voorziening
Verstr. Renteloze Lening waarborgsom huur	-	2	-	
Voorfinanciering 1000-startersregeling 2006-2008	3.096	-	-	
Renteloze studie voorschotten welzijn onderwijs	-	1	-	
Geldlening Stichting kasteel Buggenum	-	14	-	
Investering en financiering Kasteel Groot Buggenum	-	20	-	
Geldlening aan Californië Wijnen Geothermie BV	-	78	-	1.317
Geldlening Ontwikkelmaatschappij Midden Limburg	-	3.000	-	
Duurzaam Thuis leningen (via SVN)	24.449	7.093	-	
Compartment 1A Transitiefonds Limb. Woningmarkt	-	97	320	-120
Geldlening Gerli Venlo BV	-	100	-	
Geldlening Stichting Zero Emissie Busvervoer	-	231	139	
Geldlening voormalig Klooster Elisabeth Stift	60	-	-	
Geldlening Stichting Parvus Avez BV	-	108	-	
Geldlening aan de Stichting SLIM	-	380	-	
Geldlening ZLSM	-	33	-	
Geldlening Revolverend Fonds Particulier Natuuront	-	63	-	
Geldlening Feed Design Lab (FDL)	-	400	-	
Achtergestelde geldlening QCP Holding B.V.	-	183	-	
Achtergestelde geldlening Toverland Holding B.V.	-	150	-	
Senior geldlening Toverland Holding B.V.	-	50	-	
Achtergestelde geldlening stg Plattelandshoes	-	15	-	
Geldlening Toverland Holding B.V. financ. fase 5	2.000	-	-	
Geldlening windparken Coöperaties Midden Limburg	75	-	-	
Geldlening Gedeelde Weelde	30	-	-	
	29.710	12.019	459	1.197

6.4.2. Vlottende activa

6.4.2.1. Voorraden

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Voorraden		
Onderhanden werk (inclusief in exploitatie genomen bouwgronden)	26.363	26.327
Onderhanden werk ontwikkelopgave natuur	13.516	20.124
Gereed product en handelsgoederen overige grondvoorraden	15.173	18.867
Gereed product en handelsgoederen overige (representatie)	38	40
Totaal	55.090	65.358

Bovenstaand zijn de boekwaarden vermeld. Op de balans staat een waarde bij de voorraden vermeld van € 44,187 mln. (2018) en € 54,456 mln. (2017). Het verschil met de balanspresentatie betreft de voorziening Laerbroeck (€ 10,9 mln.) E.e.a. is nader uitgewerkt in onderstaande tabellen.

Overige grondvoorraden:

€ x 1.000

Overige grondvoorraden	Boekwaarde per 31-12-2017	Investerings	Desinvesteringen	Naar gronden in exploitatie of overige gronden	Boekwaarde per 31-12-2018	Voorzieningen	Balanswaarde per 31-12-2018
Californië II	6.593	0	0	0	6.593	0	6.593
Tapijnkazerne	2.605	224	2.828	0	0	0	0
Ruilgronden/anticiperende aankopen	7.961	18	1.108	0	6.871	0	6.871
Brunssum Centrum Noord (panden)	1.708	0	0	0	1.708	0	1.708
Totaal	18.867	242	3.936	0	15.173	0	15.173

Californië II

De boekwaarde van Californië II bedraagt € 6,59 mln. In 2018 zijn geen gronden overgedragen aan Grondexploitatie maatschappij Californië BV. De afnameverplichting van ontwikkelaars (inclusief rentevergoeding) is € 8,54 mln., zodat er een voordelig saldo wordt voorzien van € 1,95 mln. Dit laatste bedrag zal daadwerkelijk worden gerealiseerd, wanneer de betreffende gronden van de Provincie worden overgenomen.

Tapijnkazerne

In 2018 is de Tapijnkazerne overgedragen aan de Universiteit Maastricht. Als gevolg hiervan is de boekwaarde ultimo 2018 € 0. Op de transactie is een voordelig resultaat behaald van bijna € 0,2 mln.

Voorraad ruilgronden / anticiperende aankopen

Dit betreft met name in voorraad zijnde gronden die als ruilobject kunnen dienen voor lopende projecten. Tevens is en wordt, ingespeeld op kansen in relatie tot nieuwe projecten c.q. gebiedsontwikkelingen en beeldbepalende ontwikkelingen. Het daadwerkelijk aankopen van ruilgronden c.q. het realiseren van anticiperende aankopen is in belangrijke mate afhankelijk van concrete kansen die zich aandienen op de onroerendgoedmarkt en daarnaast van eventuele toekomstige provinciale projecten, die nog geëntameerd gaan worden.

In 2018 is er grond aangekocht voor circa € 18.000 en verkocht voor circa € 1,1 mln. De boekwaarde bedraagt per ultimo 2018 € 6,87 mln. Er is ca. 127 ha. aan ruilgrond in voorraad (waarvan enkele percelen met opstallen), hetgeen neerkomt op ca. € 5,43 per m2.

Brunssum Centrum Noord

Te behoeve van het te zijner tijd te realiseren Centrumplan Noord te Brunssum zijn, in nauw overleg met deze gemeente, een viertal panden aangekocht. Per 31 december 2018 bedraagt de boekwaarde bijna € 1.71 mln. Zodra concrete realisatie van deze plannen aan de orde is, zullen deze panden aan de gemeente worden overgedragen.

Van de bouwgronden in exploitatie kan het volgende overzicht worden weergegeven:

In exploitatie genomen bouwgronden	Boekwaarde per 31-12-2017	Vermeerderingen	Verminderingen	Boekwaarde per 31-12-2018	Voorziening verlieslatend complex	balanswaarde per 31-12-2018	Nog te maken kosten	Nog te verwachten opbrengsten	Winstuitname	Geraamde eindresultaat
Laerbroeck	12.694	0	0	12.694	10.903	1.791	0	1.791	0	0
Gebiedsontwikkeling VDL Nedcar	13.633	36	0	13.669	0	13.669	0	-15.343	0	-1.674
Totaal	26.327	36	0	26.363	10.903	15.460	0	-13.552	0	-1.674

€ x 1.000

Laerbroeck

De boekwaarde van project Laerbroeck bedraagt per 31 december 2018 € 12,70 mln. Sinds 2014 is de herontwikkeling van het gebied Laerbroeck op on hold gezet tot het moment dat gebruik gemaakt kan worden van het momentum van het Deltaplan Maas, zodat de brede gebiedsontwikkeling op dat moment mede gedragen/getrokken/gefinancierd wordt door de belanghebbende en verantwoordelijke partijen. Voor het project is een voorziening getroffen, zoals besloten door PS (Jaarrekening 2010 en 2013). De voorziening bedraagt per 31 december 2018 € 10,90 mln. Daarmee resteert per saldo een bedrag van € 1,79 mln., welk bedrag minimaal gelijk is aan de agrarische waarde van deze gronden 36 ha a € 5 per m2).

Gebiedsontwikkeling VDL

De totale grondexploitatie bevatte per 31-12-2018 nog ca. 41 ha aan uit te geven grondposities. Deze gronden worden in 2019 uitgegeven: ca 5,7 ha aan Katoen Natie en het overige deel ca. 35 ha aan VDL Nedcar.

VDL Nedcar en provincie hebben in 2018 diverse gesprekken gevoerd over mogelijke uitbreiding van VDL Nedcar. Dit heeft uitgemond in de ondertekening van een samenwerkingsovereenkomst (op 26 februari 2019) tussen provincie en VDL Nedcar. In deze overeenkomst is geregeld dat VDL ruim 35 ha aan grondposities overneemt t.b.v. uitbreiding van haar activiteiten. In de overeenkomst is eveneens vastgelegd dat de Provincie een provinciaal inpassingsplan in procedure zal brengen en mobiliteitsmaatregelen zal treffen. In juni 2019 zal een voorstel hierover ter besluitvorming aan PS worden voorgelegd.

Onderhanden werk ontwikkelopgave natuur

€ x 1.000

Ontwikkelopgave Natuur	Boekwaarde per 31-12-2017	Investerings	Desinvesteringen	Boekwaarde per 31-12-2018
Grond aan- en verkopen	6.171	1.560	8.788	-1.057
Inrichting natuur	10.760	382	0	11.142
Voorfinanciering EHS	10.692	693	0	11.385
Bijdrage aan overheden	18.983	0	0	18.983
Inhuur	166	0	0	166
Onvoorzien	1.975	7.039	0	9.014
Rente	27	0	0	27
Pacht	-881	394	965	-1.452
Natuurcompensatie	-130	0	13	-143
Bijdrage van Rijk	-27.640	0	6.910	-34.550
Totaal	20.124	10.068	16.676	13.516
Nog te maken kosten	108.845			98.778
Nog te verwachten opbrengsten	128.970			112.294
Verwacht exploitatieresultaat	0			0

Onderhanden werk ontwikkelopgave natuur:

Op 20 december 2013 heeft Provinciale Staten ingestemd met de 'bestuursovereenkomst grond'. De ontwikkelopgave natuur is hiervan de resultante. Het project heeft een doorlooptijd van 2014 tot en met 2027. De totale omvang van het project bedroeg destijds € 203 miljoen. In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden bij de nota Pionieren (PS 10 oktober 2017). De omvang van het project is neerwaarts bijgesteld naar € 192 miljoen. Er is afgesproken dat de provincie maximaal € 35 miljoen mag voorfinancieren, de zogenaamde badkuip. Dit heeft ermee te maken dat de inkomsten van het Rijk later binnen komen dan dat er uitgaven voorzien zijn in het project. Aan het einde van de looptijd (2027) zijn de uitgaven en inkomsten gelijk.

In 2018 heeft de som van de totale ontvangsten minus de totale uitgaven (€ 16,68 mln. -/- € 10,07 mln.) ertoe geleid dat het negatieve saldo (voorfinanciering middels de badkuip) met € 6,61 mln. is afgenomen tot € 13,52 mln.

6.4.2.2. Uitzettingen met looptijd < 1 jaar

De in de balans opgenomen uitzettingen met een looptijd van korter dan één jaar of minder kunnen als volgt worden gespecificeerd:

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2018	Voorziening oninbaarheid	Balanswaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2017	Balans-verschuiving	Balanswaarde 1-1-2018
Vorderingen op openbare lichamen	45.214	0	45.214	37.713	0	37.713
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	48.292	0	48.292	0	73.373	73.373
Rekening-Courantverhouding met het Rijk	0	0	0	73.373	-73.373	0
Overige vorderingen	17.835	11.109	6.726	8.899	-3.170	5.729
Overige uitzettingen	29.579	0	29.579	28.771	0	28.771
Totaal	140.920	11.109	129.811	148.756	-3.170	145.586

Toelichting op de uitzettingen in s'Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar (€ 48,3 mln.):

- a. het drempelbedrag voor het begrotingsjaar waarover verantwoording wordt afgelegd. Zoals in de Financieringsparagraaf toegelicht bedraagt het drempelbedrag voor de Provincie Limburg in 2018 (ruim) € 3,9 mln.
- b. voor ieder kwartaal van dat jaar, het bedrag aan middelen, bedoeld in artikel 2, vierde lid, van de Wet financiering decentrale overheden (Fido), dat in het kader van het drempelbedrag, door de Provincie onderscheidenlijk de gemeente, buiten 's Rijks schatkist is aangehouden. In de paragraaf Financiering is vermeld dat de Provincie Limburg in 2018 onder het voor haar geldende drempelbedrag is gebleven, zie tabel 5.4.4 in de Financieringsparagraaf.

De balansverschuiving ad € 73,3 mln. betreft een herrubricering van rekening courant naar uitzettingen in s'Rijks schatkist met een rentetypische looptijd < 1 jaar. De € 3,2 mln. betreft een herrubricering van overlopende passiva naar te salderen voorziening voor vorderingen (invorderingen aanhangige procedures).

6.4.2.3. Liquide middelen

Het saldo van de liquide middelen bestaat uit de volgende componenten:

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Banksaldi	15.646	14.225
Totaal	15.646	14.225

Gespecificeerd:

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Deposito	10.004	11.732
Groenfonds rekening courant	2.535	2.471
Bank RABO - NL30RABO0307 5494 61 inzake EMR programma V	3.096	0
Rabo	12	21
Totaal	15.646	14.225

6.4.2.4. Overlopende activa

De post overlopende activa kan als volgt onderscheiden worden:

€ x 1.000

Overlopende activa	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
De van de EU en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel:		
- Europese overheidslichamen	2.775	1.760
- Het Rijk	3.298	1.752
- Overige Nederlandse overheidslichamen	2.327	4.627
Overige nog te ontvangen bedragen, en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen:	37.014	34.322
Totaal	45.413	42.461

€ x 1.000

De van de EU en Nederlandse overheidslichamen te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel:	Saldo 31-12-2017	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo 31-12-2018
<i>Europese overheidslichamen:</i>				
Europese bijdrage onderzoek Trans European Railnetwork Intercity verbindingen	1.760	1.014	0	2.775
	1.760	1.014	0	2.775
<i>Het Rijk</i>				
Voorfinanciering Rijksregeling Bosa Bedrijventerreinen	103	0	103	0
Rijksbijdrage vervoersprestatie Maaslijn 2017	1.649	0	0	1.649
Rijksbijdrage vervoersprestatie Maaslijn 2018	0	1.649	0	1.649
	1.752	1.649	103	3.298
<i>Overige Nederlandse overheidslichamen</i>				
Bijdrage gemeente Venlo Railterminal Trade Port Noord	4.627	0	2.300	2.327
	4.627	0	2.300	2.327
Totaal	8.139	2.663	2.403	8.400

€ x 1.000

Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen:	Saldo 31-12-2018	Saldo 31-12-2017
Declareren bij derden	200	0
Rente	18.884	19.562
Opcenten motorrijtuigenbelasting	8.652	8.543
Verkoop milieuparaatuur RUD Zuid-Limburg	560	0
Nog te factureren aanslagen grondwaterbelasting 2017	0	966
Nog te factureren aanslagen grondwaterbelasting 2018	938	0
Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	6.236	4.550
Afrekening bijdrage 2018 RUD Zuid-Limburg	927	0
Nog door te berekenen kosten traineepool	77	161
Gebruikersvergoeding spoorweg en opstallen ZLSM	259	259
Archeologische kosten Maaspark Well	282	282
Totaal	37.014	34.322

6.4.3. Vaste Passiva

6.4.3.1. Eigen vermogen

Het in de balans opgenomen eigen vermogen bestaat uit de volgende componenten:

	<i>€ x 1.000</i>	
	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2017
Algemene Reserve	85.594	103.718
Bestemmingsreserves	1.573.507	1.620.246
Gerealiseerde resultaat	27.329	34.277
Totaal	1.686.430	1.758.242

Het verloop in 2018 wordt in onderstaand overzicht per reserve weergegeven:

Toelichting op mutaties reserves

Met behulp van onderstaande tabellen wordt de aard van elke reserve toegelicht, evenals het voedings- en bestedingsplan. Voor de specifieke toelichtingen rondom de toevoegingen en onttrekkingen per begrotingsprogramma, verwijzen wij naar de financiële toelichtingen in de programmarealisatie.

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Toevoegingen	Onttrekkingen	Bestemming resultaat vorig boekjaar	Vermindering ter dekking van afschrijvingen	Boekwaarde 31-12-2018
Algemene reserve						
Algemene reserve (egalisatie)	103.718	99.481	143.618	26.013	0	85.594
Subtotaal algemene reserve	103.718	99.481	143.618	26.013	0	85.594
Vrij aanwendbaar						
Reserve Knelpunten Economisch Beleid	463	0	262	0	0	201
Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding	183	109	0	0	0	292
Subtotaal vrij aanwendbaar	645	109	262	0	0	493
Gebonden						
Reserve Immunisatie	1.093.104	5.292	34.959	8.264	0	1.071.702
Risicoreserve Financieel Instrumentarium Sturing in Samenwerking	78.648	16.867	23.347	0	0	72.168
Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg	11.792	0	1.965	0	0	9.827
Reserve A2 Vonderen	35.000	0	0	0	0	35.000
Bestemmingsreserve Realisatie N280	104.418	350	286	0	0	104.482
Bestemmingsreserve ZSLM	1.538	647	2.024	0	0	161
Reserve Campusorganisatie Chemelot	6.554	0	1.500	0	0	5.054
Bestemmingsreserve Herontwikkeling Tapijnkazerne	2.000	0	0	0	0	2.000
Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA	230	2.902	2.317	0	0	815
Bestemmingsreserve Culturele kansen	3.392	0	1.208	0	0	2.183
Bestemmingsreserve Transitiefonds	14.092	530	1.548	0	0	13.074
Risicoreserve Grondexploitatie	5.020	1.554	2.340	0	0	4.233
Reserve Grondwaterbeheer	543	229	360	0	0	411
Reserve Waterveiligheid Maas	4.355	0	1.355	0	0	3.000
Bestemmingsreserve Zilver- en Bronsgroene Natuur	564	0	340	0	0	224
Reserve Edelchemie	2.300	0	0	0	0	2.300
Bruteringsreserve Limburgs Museum	2.836	0	0	0	206	2.629
Reserve bruting Creative City Limburg	12.712	0	0	0	706	12.006
Reserve bruting Duurzaamheid Provinciale Gebouwen	3.163	0	0	0	190	2.973
Bruteringsreserve Ontschotten Gouvernement	2.153	0	0	0	697	1.457
Tijdelijke bestemmingsreserve Reorganisatie 2011-2016	1.662	0	1.662	0	0	0
Egalisatiereserve DU-uitkering Bedrijventerreinen	631	0	31	0	0	599
Reserve DU-uitkering Bodemsanering	7.585	0	1.162	0	0	6.422
Reserve DU-uitkering Externe Veiligheid	1.378	23	272	0	0	1.130
Reserve DU-uitkering Regionale Luchthavens	127	0	27	0	0	100
Reserve DU-uitkering PAS	16.606	9.778	9.485	0	0	16.900
Reserve DU-uitkering Natuur	1.037	278	88	0	0	1.227
Reserve DU-uitkering Gebiedsontw. Ooijen- Wanssum	37.404	37.005	28.027	0	0	46.381
Reserve DU-uitkering Na-ijlende effecten mijnbouw	0	2.048	0	0	0	2.048
Reserve Onderhoud gebouwen	0	3.513	0	0	0	3.513
Reserve DU Verkeer en vervoer	144.520	86.765	114.067	0	0	117.217
Reserve DU Electrificatie Maaslijn	6.994	5.979	0	0	0	12.973
Reserve aandelentransactie LIOF	8.000	0	994	0	0	7.006
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	1.243	3.798	1.243	0	0	3.798
Bestemmingsreserve realisatie N266	7.999	0	0	0	0	7.999
Subtotaal gebonden	1.619.601	177.557	230.609	8.264	1.799	1.573.014
Totaal bestemmingsreserves	1.620.246	177.666	230.871	8.264	1.799	1.573.507
Totaal	1.723.964	277.148	374.489	34.277	1.799	1.659.101

Vrij aanwendbare reserves

Naam reserve	Reserve Knelpunten Economisch Beleid
Instellingsdatum PS-besluit	28 mei 2004 (beleidsnota reserves en voorzieningen 2004).
Doel van de reserve	Het wegnemen van knelpunten die zich voordoen bij acquisitie van nieuwe bedrijven naar Limburg. De reserve heeft ook een egaliserende functie voor het budget Knelpuntenfonds.
Voedingsplan	-
Bestedingsplan	De inzet van de reserve Knelpuntenfonds is gekoppeld aan wat bekend staat als de Knelpuntenregeling. Dit is een door de Europese Commissie goedgekeurde steunmaatregel. Binnen de kaders van de Knelpuntenregeling kan aan bedrijven of instellingen die zich in Limburg vestigen een financiële tegemoetkoming worden geleverd in de investeringen óf in de kosten van scholing.
Gewenst maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 462.800
Vermindering	€ 261.528
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 201.272

Naam reserve	Egalisatiereserve Gladheidsbestrijding
Instellingsdatum PS-besluit	28 mei 2004 (Beleidsnota reserves en voorzieningen 2004).
Doel van de reserve	Gelijkmatige belasting van de exploitatierekeningen met de kosten van de gladheidsbestrijding.
Voedingsplan	De onderuitputting op de begrote kosten wordt toegevoegd aan de reserve.
Bestedingsplan	De reserve wordt aangewend als dekking voor de overschrijding van de begrote kosten.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 182.599
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 109.058
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 291.657

Gebonden bestemmingsreserves: Financiële reserves

Naam reserve	Immunisatiereserve
Instellingsdatum PS-besluit	22 juni 2013 (Begrotingswijziging bij de jaarstukken 2011).
Doel van de reserve	Inkomensfunctie, realiseren van een vaste jaarlijkse inkomstenbron uit beleggingen. Dekkingsbron voor majeure investeringen of opvangen van onverwachte tegenvallers.
Voedingsplan	Voordelige vrije deel van rekeningresultaten vloeien terug naar deze reserve.
Bestedingsplan	De reserve zal worden ingezet conform de bestedingsdoelen uit de begroting of het opvangen van onverwachte tegenvallers bij de Jaarstukken.
Maximum omvang	€ 1.100.000.000
Beginstand 1-1-2018	€ 1.093.104.383
Vermindering	€ 34.958.798

Naam reserve	Immunisatiereserve
Vermeerdering	€ 13.556.339
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 1.071.701.924

Naam reserve	Risicoreserve Financieel instrumentarium Sturing in Samenwerking
Instellingsdatum PS-besluit	15 december 2017
Doel van de reserve	Afdekken van financiële risico's die ontstaan bij inzet van het financieringsinstrumentarium.
Voedingsplan	<p>Het uitgangspunt is dat de stortingen op basis van de risico-inschatting bij inzet van het financieringsinstrumentarium, plaatsvinden ten laste van de reguliere middelen. Onder reguliere middelen wordt in deze context begrepen de programmagelden, stelposten en vrij aanwendbare bestemmingsreserves.</p> <p>Toekomstige tekorten en overschotten in deze risicoreserve met betrekking tot Financieringen, Garantstellingen, verbonden partijen, grond- en vastgoedexploitaties en erfpacht worden in onderstaande volgorde gedekt of vallen vrij:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Jaarrekeningresultaat <ul style="list-style-type: none"> ▪ Inclusief rente opbrengsten ▪ Inclusief bijzondere baten (bijvoorbeeld dividend) b. Begrotingsruimte binnen de coalitieperiode c. Deel Immunisatiereserve boven de € 900 mln. d. Taakstellingen. <p>E.e.a. conform de Memorie van toelichting bij de Programmabegroting 2018.</p>
Bestedingsplan	Als een risico uit de gehele portefeuille van het financieringsinstrumentarium daadwerkelijk optreedt, wordt deze risicoreserve voor het bedrag van dit risico aangesproken.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 78.648.353
Vermindering	€ 23.347.483
Vermeerdering	€ 16.867.381
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 72.168.251

Gebonden bestemmingsreserves rondom (Rail)infra en Provinciale Wegen

Naam reserve	Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg
Instellingsdatum PS-besluit	10 juli 2009 (Voortgangsrapportage 2009)
Doel van de reserve	Bijdrage in de kosten (de programmakosten, kapitaallasten en apparaatskosten) voor het beheer en onderhoud van de -van het Rijk overgenomen weg- de N273 (Napoleonsbaan).
Voedingsplan	Enmalig in 2009 door middel van de van het Rijk (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) ontvangen afkoopsom ad € 29.477.317.
Bestedingsplan	De besteding vindt plaats conform de looptijd van 15 jaar waar de hoogte van de afkoopsom op is gebaseerd.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 11.792.317

Naam reserve	Bestemmingsreserve Overdracht Napoleonsweg
Vermindering	€ 1.965.000
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 9.827.317

Naam reserve	Reserve A2-Vonderen
Instellingsdatum PS-besluit	14 december 2013 (Financiële Eindejaarsbijstelling 2013).
Doel van de reserve	Het reserveren van middelen om in 2020 de geplande cofinanciering aan de duurzame verbreding van de A2 tussen de knooppunten 't Vonderen en Kerensheide te kunnen dekken. Dit op basis van een akkoord tussen de regio en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
Voedingsplan	Eenmalig € 35 mln. in 2013. Er zijn geen nieuwe stortingen voorzien.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Gewenst maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 35.000.000
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 35.000.000

Naam reserve	Bestemmingsreserve Realisatie N280
Instellingsdatum PS-besluit	13 juni 2013 (Jaarstukken 2012)
Doel van de reserve	Financiële dekking investeringskosten infrastructuur N280.
Voedingsplan	De in de exploitatiebegroting gereserveerde middelen zijn/worden in deze reserve gestort: 2013: € 56.846.000; 2014: € 13.890.000; 2015: € 23.890.000.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 104.418.021
Vermindering	€ 286.413
Vermeerdering	€ 350.000
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 104.481.608

Naam reserve	Bestemmingsreserve ZLSM
Instellingsdatum PS-besluit	25 oktober 2013
Doel van de reserve	Financiële dekking van investeringen opstallen en infrastructuur ZLSM.
Voedingsplan	€ 3.675.000 in 2013
Bestedingsplan	Directe afschrijvingen.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 1.537.592
Vermindering	€ 2.024.403
Vermeerdering	€ 647.348
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 160.537

Overige gebonden bestemmingsreserves

Naam reserve	Reserve Campusorganisatie Chemelot
Instellingsdatum PS-besluit	11 februari 2011
Doel van de reserve	Doel van de reserve is de financiering van de provinciale bijdrage in de kosten van de activiteiten van de ontwikkelingsmaatschappij Chemelot. De kosten bedragen voor de 10-jaarlijkse periode (2011-2020) in totaal ca. € 45 mln. en worden gelijkelijk verdeeld over de 3 consortiumpartners (provincie Limburg, DSM en UM/MUMC+).
Voedingsplan	Het provinciale aandeel van € 15.080.536 is in 3 tranches gereserveerd. R2011: € 5.080.536 R2013: € 5.000.000 R2013: € 5.000.000 R2014: € 2.026.249 (vrijval uit de voorziening Leegstandsfonds Chemelot)
Bestedingsplan	Inzet van de reserve vindt plaats in de periode 2011 t/m 2020 ter dekking van de jaarlijkse kosten van de ontwikkelingsmaatschappij. De bestedingen worden voorshands geraamd op € 1,5 mln. per jaar.
Maximum omvang	€ 15.080.536
Beginstand 1-1-2018	€ 6.553.602
Vermindering	€ 1.500.000
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 5.053.602

Naam reserve	Bestemmingsreserve Herontwikkeling Tapijnkazerne
Instellingsdatum PS-besluit	18 juni 2015
Doel van de reserve	Herontwikkeling van de (monumentale) gebouwen.
Voedingsplan	Eenmalig € 2.000.000
Bestedingsplan	Subsidiëring van de herontwikkeling. Op afroep beschikbaar voor het gestelde doel.
Maximum omvang	€ 2.000.000
Beginstand 1-1-2018	€ 2.000.000
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 2.000.000

Naam reserve	Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA
Instellingsdatum PS-besluit	16 mei 2014
Doel van de reserve	De reserve is bedoeld voor de dekking van de jaarlijkse kosten van Niet Economische Diensten van Algemeen Belang (b.v. security en brandweer) van de luchthaven Maastricht Aachen Airport.
Voedingsplan	De reserve wordt in 2014 en 2015 gevoed door een onttrekking uit de Immunisatiereserve van € 2,5 mln. respectievelijk € 4 mln. per jaar. Daarnaast wordt er in 2014 een bedrag van € 1,5 mln. toegevoegd ten laste van het begrotingsresultaat 2014. In de jaren 2016 tot en met 2023 wordt ten laste van de meerjarige begrotingsresultaten jaarlijks een bedrag van € 2,75 mln. aan de reserve toegevoegd. Het totaal van de stortingsbedragen komt hiermee op € 30,0 mln.
Bestedingsplan	De reserve wordt jaarlijks aangesproken voor de werkelijke kosten van Niet

Naam reserve	Bestemmingsreserve NEDAB Luchthaven MAA
	Economische Diensten van Algemeen Belang (b.v. security en brandweer) van de luchthaven Maastricht Aachen Airport. Tot uiterlijk 30 juni 2024 kan de reserve worden aangesproken.
Maximum omvang	€ 30.000.000
Beginstand 1-1-2018	€ 230.024
Vermindering	€ 2.316.800
Vermeerdering	€ 2.901.700
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 814.924

Naam reserve	Bestemmingsreserve Culturele kansen
Instellingsdatum PS-besluit	8 november 2013 bij de begrotingsbehandeling
Doel van de reserve	Egaliserende bestemmingsreserve voor cultureel-economische samenwerking met Euregionale partners en het uitvoeringsprogramma Cultuur.
Voedingsplan	Eenmalige storting, bij motie 487 begroting 2014, van € 8,5 mln.; storting in 2015 van € 2 mln. en in 2016 storting van € 4,5 mln. De reserve wordt verder gevoed door voordelige budgetresultaten te reserveren vanuit het uitvoeringsprogramma Cultuur.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar.
Maximum omvang	€ 15.000.000
Beginstand 1-1-2018	€ 3.391.553
Vermindering	€ 1.208.444
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 2.183.109

Naam reserve	Bestemmingsreserve Transitiefonds
Instellingsdatum PS-besluit	7 februari 2014
Doel van de reserve	Financiële ondersteuning van initiatieven die een waardevolle en aantoonbare bijdrage leveren aan de transitie van de Limburgse Woningmarkt teneinde deze weer dusdanig in balans te krijgen dat de noodzakelijke dynamiek in de markt weer op gang wordt gebracht.
Voedingsplan	Eenmalige storting in 2014 ad € 16.000.000. Daarnaast egalisatie van exploitatiebudgetten.
Bestedingsplan	De middeleninzet gebeurt conform de menukaart in het door Provinciale Staten vastgestelde uitvoeringskader "Sturing in Samenwerking 2.0". De besteding is onderverdeeld in een drietal componenten: 1a) borgstellingen en leningen (p.m.); 1b) subsidies € 6.000.000; 2) sloopfonds € 10.000.000.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 14.092.413
Vermindering	€ 1.548.253
Vermeerdering	€ 530.000
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 13.074.160

Naam reserve	Risicoreserve Grondexploitatie
Instellingsdatum PS-besluit	17 februari 2006
Doel van de reserve	Met het aankopen en voorfinancieren van gronden zijn risico's gemoeid. Voor het opvangen van deze risico's is besloten om bij grondaankopen een risicoreserve te vormen.
Voedingsplan	Voor - of nadelige resultaten van de grondexploitatie in de toekomst worden ten gunste, respectievelijk ten laste van deze risicoreserve verantwoord.
Bestedingsplan	Zie voedingsplan.
Maximum omvang	Wordt jaarlijks gerelateerd aan de vereiste weerstandscapaciteit.
Beginstand 1-1-2018	€ 5.019.794
Vermindering	€ 2.340.324
Vermeerdering	€ 1.553.543
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 4.233.013

Naam reserve	Reserve Grondwaterbeheer
Instellingsdatum PS-besluit	3 juli 1998 (bij vaststelling jaarrekening 1997).
Doel van de reserve	Provinciale Staten zijn sinds 1997 op basis van de Grondwaterwet bevoegd bij wijze van provinciale belasting een heffing in te stellen wegens het onttrekken van grondwater, ter bestrijding van de ten laste van de Provincie komende kosten van maatregelen, direct verband houdende met het voorkomen en tegengaan van nadelige gevolgen van de onttrekking en infiltraties, voor zover deze kosten niet voor rekening van de vergunninghouder gebracht worden. Voor het opvangen van mee- en tegenvallers in de opbrengsten grondwaterbelasting is een egalisatiereserve ingesteld.
Voedingsplan	Meevallers in de opbrengsten van de grondwaterbelasting.
Bestedingsplan	Tegenvallers in de opbrengsten van de grondwaterbelasting.
Gewenst maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 542.654
Vermindering	€ 359.958
Vermeerdering	€ 228.674
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 411.370

Naam reserve	Reserve Waterveiligheid Maas
Instellingsdatum PS-besluit	16 december 2011
Doel van de reserve	Doel van de reserve is de financiering van middelen voor het realiseren van de waterveiligheidsopgave langs de Maas. Deze middelen zijn benodigd om eventueel voor de afronding hoogwaterbeveiliging Maas, exclusief het project Grensmaas van het Consortium, noodzakelijke maatregelen te kunnen financieren, die vanuit synergie-effecten in realisatie moeten worden gebracht, maar waarbij kasritmes van bijvoorbeeld het HWBP niet tijdig in kunnen voorzien.
Voedingsplan	Het provinciale aandeel van € 30.000.000 is in 2011 gereserveerd ten laste van de extra Essent-middelen. Om de reserve waardevast te houden wordt jaarlijks rente bijgeschreven.
Bestedingsplan	De reserve zal naar verwachting in de jaren 2013 tot 2021 worden aangewend.
Maximum omvang	N.v.t.

Naam reserve	Reserve Waterveiligheid Maas
Beginstand 1-1-2018	€ 4.354.673
Vermindering	€ 1.354.673
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Ja
Eindstand 31-12-2018	€ 3.000.000

Naam reserve	Bestemmingsreserve Zilver- en Bronsgroene Natuur
Instellingsdatum PS-besluit	29 juni 2007
Doel van de reserve	Het doel van de reserve is om de gebudgetteerde bedragen te behouden voor de natuuropgave.
Voedingsplan	De onderuitputting van de natuurbudgetten (provinciaal) in enig jaar wordt toegevoegd aan de reserve.
Bestedingsplan	De overschrijdingen van de natuurbudgetten (provinciaal) in enig jaar wordt onttrokken aan de reserve.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 564.480
Vermindering	€ 340.000
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 224.480

Naam reserve	Reserve Edelchemie
Instellingsdatum PS-besluit	18 juni 2015
Doel van de reserve	Dekking van kosten in relatie tot de sanering van het Edelchemieterrein.
Voedingsplan	Eenmalig € 2.300.000, uit vrijval voorziening Edelchemie.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het gestelde doel tot einde 2018.
Maximum omvang	€ 2.300.000
Beginstand 1-1-2018	€ 2.300.000
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 2.300.000

Naam reserve	Bruteringsreserve Limburgs Museum
Instellingsdatum PS-besluit	11 februari 2011
Doel van de reserve	Doel van deze gebonden bestemmingsreserve is dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten van door Provinciale Staten aangewezen investeringen die geactiveerd moeten worden.
Voedingsplan	De reserve wordt gevoed uit daartoe door Provinciale Staten aangewezen exploitatiebudgetten en/of provinciale reserves. Er zijn geen nieuwe stortingen voorzien.
Bestedingsplan	De reserve wordt gedurende de afschrijvingstermijn jaarlijks aangewend ter dekking van de afschrijvingslasten van de daartoe specifiek aangewezen provinciale investeringen.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 2.835.519
Vermindering	€ 206.136
Vermeerdering	€ 0

Naam reserve	Bruteringsreserve Limburgs Museum
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 2.629.383

Naam reserve	Reserve bruting Creative City Limburg
Instellingsdatum PS-besluit	7 februari 2014 (Structuurversterkende projecten)
Doel van de reserve	Deze 'gebonden' bestemmingsreserve is bedoeld voor de dekking van de jaarlijkse afschrijvingslasten van de provinciale investering in het Creative City Limburg in Kerkrade.
Voedingsplan	In 2015 wordt eenmalig een bedrag van € 9.000.000 aan de reserve toegevoegd ten laste van de 'Immunisatiereserve'.
Bestedingsplan	De reserve wordt ingaande 2015 jaarlijks aangewend ter dekking van de afschrijvingslasten van de provinciale investering in het Creative City Limburg.
Maximum omvang	€ 14.125.000
Beginstand 1-1-2018	€ 12.712.496
Vermindering	€ 706.252
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 12.006.244

Naam reserve	Reserve bruting Duurzaamheid Provinciale Gebouwen
Instellingsdatum PS-besluit	Besluit Jaarstukken 2010
Doel van de reserve	Dekking van kapitaallasten.
Voedingsplan	Eenmalig bij R2010. Er zijn geen nieuwe stortingen voorzien.
Bestedingsplan	Op basis van werkelijke realisatie van de kapitaallasten.
Maximum omvang	n.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 3.163.285
Vermindering	€ 189.792
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 2.973.493

Naam reserve	Bruteringsreserve Ontschotten Gouvernement
Instellingsdatum PS-besluit	13 juni 2013
Doel van de reserve	Financiële dekking verbouwing Gouvernement (project ontschotten).
Voedingsplan	Bestemming resultaat 2012, € 1,8 mln. Vrijval uit de onderhoudsvoorziening provinciale gebouwen € 3,2 mln. in 2013.
Bestedingsplan	Dekking van kapitaallasten
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 2.153.398
Vermindering	€ 696.796
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 1.456.602

Naam reserve	Tijdelijke bestemmingsreserve Reorganisatie 2011-2016
Instellingsdatum PS-besluit	13 juni 2013 (Jaarstukken 2013)
Doel van de reserve	Tijdelijk reserve om dekkingsmiddelen te reserveren voor de voorziening sociaal plan 2011-2016.

Naam reserve	Tijdelijke bestemmingsreserve Reorganisatie 2011-2016
Voedingsplan	Eenmalige storting van € 5,8 mln. in 2013.
Bestedingsplan	Voeding van de voorziening sociaal plan 2011-2016.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 1.661.712
Vermindering	€ 1.661.712
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 0

Naam reserve	Egalisatiereserve DU-uitkering Bedrijventerreinen
Instellingsdatum PS-besluit	Besluit Jaarstukken 2010.
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geoormd en ontvangen moeten behouden blijven voor de uitvoering n.a.v. besluitvorming conform PS besluit 9 okt 2015 (Ontwikkeling MAA) GS-besluit 14 okt 2014 (Bargeterminal Venlo), AvA LHB BV dd. 16 dec 2015.
Voedingsplan	Egalisatiereserve Decentralisatie uitkering bedrijventerreinen wordt gevoed conform de circulaire van het provinciefonds.
Bestedingsplan	Conform besluitvorming PS en GS zijnde: 1. Aanwending Ontwikkeling MAA in 2016 ad € 1,4 mln. 2. Aanwending t.b.v. uitbreiding Bargeterminal Venlo ad € 2 mln. 3. Aanwending t.b.v. dekking beheerkosten LHB BV 2016-2022
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 630.653
Vermindering	€ 31.183
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Eindstand 31-12-2018	€ 599.470

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Bodemsanering
Instellingsdatum PS-besluit	22 juni 2013 (Jaarstukken 2011).
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. Via het convenant bodemontwikkelingsbeleid is voor 2010 t/m 2014 budget toebedeeld aan het bevoegde gezag Wet bodembescherming om bodemsaneringen uit te voeren.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	MJP bodem 2010-2014, 2015 en MJP bodem en ondergrond 2016-2020
Maximum omvang	€ 3.656.812
Beginstand 1-1-2018	€ 7.584.804
Vermindering	€ 1.162.449
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 6.422.355

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Externe Veiligheid
Instellingsdatum PS-besluit	22 juni 2013 (Jaarstukken 2011)
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie: Het meerjarenprogramma externe veiligheid heeft een begroting van € 4.532.309 voor de periode 2011-2014. Om tussentijdse vrijval van middelen naar de algemene middelen te voorkomen is een

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Externe Veiligheid
	bestemmingsreserve ingesteld.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Uitvoeringsprogramma externe veiligheid.
Maximum omvang	€ 4.532.309
Beginstand 1-1-2018	€ 1.378.456
Vermindering	€ 271.546
Vermeerdering	€ 23.300
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 1.130.210

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Regionale Luchthavens
Instellingsdatum PS-besluit	22 juni 2013 (Jaarstukken 2011).
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geoormerkt en ontvangen moeten behouden blijven voor regionale luchthavens.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 126.858
Vermindering	€ 26.500
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 100.358

Naam reserve	Reserve DU-uitkering PAS
Instellingsdatum PS-besluit	13 juni 2013 (Jaarstukken 2012)
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geoormerkt en ontvangen moeten behouden blijven voor Programmatische aanpak stikstof.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 16.606.483
Vermindering	€ 9.485.318
Vermeerdering	€ 9.778.458
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 16.899.623

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Natuur
Instellingsdatum PS-besluit	13 juni 2013 (Jaarstukken 2012)
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geoormerkt en ontvangen moeten behouden blijven voor Natuur.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 1.037.212
Vermindering	€ 88.010

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Natuur
Vermeerdering	€ 277.594
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 1.226.796

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Gebiedsontw. Ooijen-Wanssum
Instellingsdatum PS-besluit	19 juni 2014 (Jaarstukken 2013)
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geoormerkt en ontvangen moeten behouden blijven voor het project Ooijen-Wanssum
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 37.403.936
Vermindering	€ 28.027.112
Vermeerdering	€ 37.004.673
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 46.381.497

Naam reserve	Reserve DU-uitkering Na-ijlende effecten mijnbouw
Instellingsdatum PS-besluit	22-06-2018
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. Bij brief van 10-02-2017 (kenmerk DGETM-EO / 17014164) van het Ministerie van Economische Zaken zijn afspraken gemaakt over de uitvoering en financiering van het maatregelenpakket naar aanleiding van het onderzoek naar na-ijlende gevolgen van de steenkolenwinning.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Uitvoering van het afgesproken maatregelenpakket, te weten: <ul style="list-style-type: none"> - het lokaliseren, het jaarlijks inspecteren en het saneren van de 59 historische schachten in de gemeente Kerkrade; - jaarlijkse inspectie van de industriële schachten en het saneren van zes aangewezen industriële schachten; - het monitoren van de bodembeweging in de regio aan de hand van InSardata; - het monitoren van het mijnwater en grondwater, zowel de stijging als de kwaliteit; - monitoring van de aanwezigheid van mijngas in gebouwen in het Oostelijk gedeelte van het voormalige steenkoolwinningsgebied in Limburg. E.e.a. conform GS-nota van 28-03-2017 (documentnummer 2017/20716).
Maximum omvang	n.v.t.
Rentetoevoeging	n.v.t.
Looptijd reserve	Met het Rijk is afgesproken dat de bijdrage structureel is. Er is geen eindmoment door EZ aangegeven met betrekking tot haar financiële bijdrage, jaarlijks wordt de voortgang met EZ geëvalueerd.
Beginstand 1-1-2018	€ 0
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 2.047.805
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 2.047.805

Naam reserve	Reserve Onderhoud gebouwen
Instellingsdatum PS-besluit	14 december 2018
Doel van de reserve	Egaliserende functie. Tijdelijk ter vervanging van de voorziening onderhoud gebouwen tot er een nieuw onderhoudsplan is vastgesteld
Voedingsplan	Vrijval onderhoudsvoorziening incl. de beoogde storting minus de werkelijke lasten.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	Tot het nieuwe onderhoudsplan is vastgesteld.
Beginstand 1-1-2018	€ 0
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 3.512.845
Rentetoevoeging	N.v.t.
Stand per 31-12-2018	€ 3.512.845

Naam reserve	Reserve DU Verkeer en vervoer
Instellingsdatum PS-besluit	6 november 2015
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geormerkt en ontvangen moeten behouden blijven als onderdeel van de bereikbaarheidsmiddelen.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 144.519.513
Vermindering	€ 114.067.453
Vermeerdering	€ 86.765.160
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 117.217.220

Naam reserve	Reserve DU Electrificatie Maaslijn
Instellingsdatum PS-besluit	6 november 2015
Doel van de reserve	Egalisatiefunctie. De middelen die via de decentralisatie-uitkering zijn geormerkt en ontvangen moeten behouden blijven als onderdeel van de bereikbaarheidsmiddelen.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 6.994.096
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 5.979.000
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 12.973.096

Naam reserve	Reserve aandelentransactie LIOF
Instellingsdatum PS-besluit	5 februari 2016
Doel van de reserve	Als onderdeel van de aandelentransactie LIOF met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), vloeit € 8,0 mln. van de overnameprijs terug naar de Provincie. Deze middelen moeten conform de koopovereenkomst in samenspraak met het Ministerie van EZK worden

Naam reserve	Reserve aandelentransactie LIOF
	ingezet voor nieuwe investeringen in Limburg of dienen ter vervanging van de jaarlijkse subsidie van het Ministerie van EZK aan LIOF indien deze (landelijk) komt te vervallen.
Voedingsplan	Eenmalig bij het effectueren van de transactie met het Ministerie van Economische zaken, waarbij € 8,0 mln. van de overnameprijs terugvloeit naar de Provincie.
Bestedingsplan	De middelen worden in samenspraak met het Ministerie van EZK ingezet voor nieuwe investeringen in Limburg of dienen ter vervanging van de jaarlijkse subsidie van het Ministerie van EZK aan LIOF indien deze (landelijk) komt te vervallen.
Maximum omvang	€ 8.000.000
Beginstand 1-1-2018	€ 8.000.000
Vermindering	€ 994.000
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Ja
Stand per 31-12-2018	€ 7.006.000

Naam reserve	Reserve DU Zoetwatermaatregelen
Instellingsdatum PS-besluit	4 november 2016
Doel van de reserve	Egaliserende functie. De nog niet geclaimde gelabelde gelden voor Zoetwatermaatregelen worden in deze reserve gestort en aangewend op moment dat ze geclaimd worden. De cofinanciering van het rijk loopt niet parallel aan de uitbetaling aan de partners.
Voedingsplan	Decentralisatie-uitkering via het provinciefonds.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	N.v.t.
Beginstand 1-1-2018	€ 1.243.381
Vermindering	€ 1.243.381
Vermeerdering	€ 3.797.585
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 3.797.585

Naam reserve	Bestemmingsreserve realisatie N266
Instellingsdatum PS-besluit	7 november 2014
Doel van de reserve	Financiële dekking investeringskosten infrastructuur N266
Voedingsplan	De in de exploitatiebegroting gereserveerde middelen worden in deze reserve gestort. 2015: € 5 mln. 2016: € 3 mln.
Bestedingsplan	Op afroep beschikbaar voor het bestemde doel.
Maximum omvang	€ 8 mln.
Rentetoevoeging	Nee
Beginstand 1-1-2018	€ 7.999.307
Vermindering	€ 0
Vermeerdering	€ 0
Rentetoevoeging	Nee
Stand per 31-12-2018	€ 7.999.307

6.4.3.2. Voorzieningen

Voorzieningen maken onderdeel uit van het vreemd vermogen. Voorzieningen worden gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen, waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs in te schatten;
- op balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot een gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.

€ x 1.000

	Boekwaarde 31-12-2017	Toevoeging	Vrijval	Aanwending	Boekwaarde 31-12-2018
Voorziening voor toekomstige verplichtingen, verliezen en risico's					
Voorziening APPA	7.584	645	0	251	7.978
Voorziening sociaal plan 2011-2016	62	154	0	63	152
	7.646	798	0	315	8.130
Lasten-egaliserende voorzieningen					
Voorziening onderhoud provinciale gebouwen	5.692	2.055	3.513	4.234	0
	5.692	2.055	3.513	4.234	0
Totaal	13.338	2.853	3.513	4.548	8.130

Nadere toelichting op de voorzieningen:

Naam voorziening	Voorziening APPA
Instellingsdatum PS	22 juni 2012 (Jaarstukken 2011)
Doel van de voorziening	Verplichte dekking van pensioenverplichtingen rondom (voormalige) GS-leden.
Voedingsplan	Jaarlijks, op basis van actuariële berekeningen.
Bestedingsplan	Op basis van werkelijke realisatie.
Beginstand 1-1-2018	€ 7.584.108
Vermindering	€ 251.129
Vermeerdering	€ 644.714
Eindstand 31-12-2018	€ 7.977.693

Naam voorziening	Voorziening sociaal plan 2011-2016
Instellingsdatum PS	4 november 2011
Doel van de voorziening	Financiering sociaal plan (exclusief salariskosten).
Voedingsplan	Op basis van het coalitieakkoord is € 6 mln. Beschikbaar gesteld en gereserveerd in de bestemmingsreserve reorganisatie 2011-2014. Deze reserve dient als dekkingsbron voor deze voorziening.
Bestedingsplan	Looptijd sociaal plan is 2011-2016. Besteding uit deze voorziening vanaf 2012 op basis van werkelijke kosten, afhankelijk van het aantal herplaatsingskandidaten, de snelheid waarmee passend/geschikt werk voor deze herplaatsingskandidaten gevonden wordt en het gebruik van de faciliteiten in het sociaal plan.
Beginstand 1-1-2018	€ 62.049
Vermindering	€ 63.386
Vermeerdering	€ 153.741
Eindstand 31-12-2018	€ 152.404

Lasten-egaliserende voorzieningen

Naam voorziening	Voorziening onderhoud provinciale gebouwen
Instellingsdatum PS	16 juli 2004
Doel van de voorziening	Egalisatie van de kosten voor groot onderhoud.
Voedingsplan	De dotaties aan de voorziening zijn gebaseerd op het 'Meerjaren-onderhoudsplan 2004-2018'. Eenmaal per vier jaar vindt een actualisatie van het onderhoudsplan plaats. Er wordt rekening gehouden met een jaarlijkse inflatiecorrectie van 3%. De huidige onderhoudsvoorziening is gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan (PS-nota A-279-1) dat op 16 juli 2004 is vastgesteld door Provinciale Staten.
Bestedingsplan	Op basis van daadwerkelijk gerealiseerde onderhoudskosten.
Beginstand 1-1-2018	€ 5.691.832
Vermindering	€ 7.746.414
Vermeerdering	€ 2.054.582
Eindstand 31-12-2018	€ 0

De voorziening onderhoud provinciale gebouwen is vrijgevallen omdat Provinciale Staten nog geen besluit hebben genomen over het nieuwe onderhoudsplan. Dit in lijn met het BBV. De middelen worden tijdelijk gereserveerd in de egalisatiereserve onderhoud provinciale gebouwen. Dit conform PS-besluit d.d. 14-12-2018 (Financiële Eindejaarbijstelling.2018).

Balanspresentatie

Naast bovengenoemde voorzieningen hebben wij risicovoorzieningen getroffen in verband met mogelijke oninbaarheid van vorderingen. Deze zijn gecorrigeerd op de boekwaarde van het betreffende actief (zie toelichting op de balans, vaste activa).

6.4.3.3. Vaste schulden

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de vaste schulden met een looptijd langer dan één jaar over het jaar 2018.

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Onderhandse leningen van:		
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.627	1.808
- openbare lichamen als bedoeld in art. 1, onderdeel a, Wet Fido	15.882	15.882
Waarborgsommen	1.503	993
Totaal	19.013	18.682

€ x 1.000

	Saldo 31-12-2017	Vermeer- deringen	Aflossingen	Saldo 31-12-2018
Onderhandse leningen van:				
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.808	0	181	1.627
- openbare lichamen als bedoeld in art. 1, onderdeel a, Wet Fido	15.882	0	0	15.882
Waarborgsommen	993	511	0	1.503
Totaal	18.682	511	181	19.013

De rentelast van de vaste lening bedraagt over 2018 € 111.907 (6,19% rente over uitstaande restschuld). Deze heeft betrekking op de onderhandse lening pand Mercator, onder de rubriek “binnenlandse banken en overige financiële instellingen”. De overige leningen en waarborgsommen zijn rentevrij.

6.4.4. Vlottende passiva

Onder de vlottende passiva zijn opgenomen:

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan een jaar	77.209	64.202
Overlopende passiva	268.743	231.716
Totaal	345.952	295.918

Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

De in de balans opgenomen kortlopende schulden bedragen:

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Overige schulden	77.209	64.202
Totaal	77.209	64.202

Overlopende passiva

De specificatie van de post overlopende passiva is als volgt:

€ x 1.000

	Boekwaarde per 31-12-2018	Boekwaarde per 31-12-2017
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen m.u.v. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	224.223	214.430
De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren		
- Europese overheidslichamen	3.796	10.566
- Het Rijk	33.784	319
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.230	4.014
Overige vooruitontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen.	2.710	2.389
Totaal	268.743	231.716

Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen en m.u.v. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume:

€ x 1.000

Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen m.u.v. jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume	Saldo 31-12-2018	Saldo 31-12-2017
Transitorische posten op basis van verplichtingen	207.987	205.126
Af te dragen loonheffing, premies e.d.	4.568	5.036
Nog te investeren gekweekte rente Mobiliteitsfonds (v.h. Dijsselbloem)	0	1.324
Grondaankopen (depots)	0	662
Af te dragen BTW	6.823	1.819
RVO inzake natuur- en landschapsbeheer	215	295
Kosten RUD	304	0
Nog te betalen lasten project Ooijen-Wanssum	4.280	0
Diversen	45	167
Totaal	224.223	214.430

De transitoriaposten ad € 208 mln. bestaan voor 82% (€ 170 mln.) en 18% (€ 38 mln.) openstaande overige verplichtingen.

De in de balans van EU, Rijk en Provincies ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren kunnen als volgt worden gespecificeerd:

€ x 1.000

De van de Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	Saldo 31-12-2017	Ontvangen bedragen	Vrijgevallen bedragen of terugbetalingen	Saldo 31-12-2018
<i>Europese overheidslichamen</i>				
TouriSME	17	0	17	0
Efro Innovative Action	72	0	72	0
Interreg IIIA	101	0	101	0
Uitvoering 5B-programma	82	0	82	0
EFRO D2 programma	962	0	962	0
Bijdrage Railagenda elektrificatie en spoorverdubbeling Heerlen Landgraaf	9.332	0	5.537	3.796
	10.566	0	6.770	3.796
<i>Het Rijk</i>				
BDU	3	0	2	1
Gebiedsgericht programma luchtkwaliteit	275	5	0	281
DOOR	12	0	12	0
Particulier Natuurontwikkeling	18	0	18	0
Geluidbelastingkaart	9	0	0	9
Bijdrage tramlijn Vlaanderen	0	36.671	4.178	32.493
Bijdrage ET-Pathfinder	0	1.000	0	1.000
	319	37.676	4.211	33.784
<i>Overige Nederlandse overheidslichamen</i>				
Startsubsidie BSB Milieu 2015	150	0	9	142
Bijdragen gemeenten toekomst MAA	400	400	0	800
Routenetwerk GOMV	3.463	0	175	3.289
	4.014	400	183	4.230
Totaal	14.898	38.076	11.164	41.810

Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen:

€ x 1.000

Overige vooruitontvangen bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen.	Saldo 31-12-2018	Saldo 31-12-2017
Transitoria vooruitontvangen	1.680	1.358
Bijdragen samenwerking regiofondsen	517	517
Bijdragen Ruimte voor Ruimte 1e en 2e tranche	513	513
Totaal	2.710	2.389

6.4.5. Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Meerjarige contracten natuurbeheer

De in het verleden afgegeven meerjarige subsidiebeschikkingen functieverandering PSN/SKNL scheppen meerjarige verplichtingen. Deze subsidiebeschikkingen zijn in opdracht van de provincie Limburg verstrekt door de Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO).

Er zijn beschikkingen afgegeven voor een resterend totaal verplichtingenbedrag van € 41,67 mln. De looptijd is variabel van 1 jaar tot en met 20 jaar. Per jaarschijf worden deze in de toekomst weggezet onder het Natuur en Landschapsbeheer, natuurgebieden beheer, voor een totaal bedrag van € 2,25 mln. per jaar.

Gewaarborgde leningen en andere garantieverplichtingen 2018

In onderstaande tabel staan de gewaarborgde leningen en andere garantieverplichtingen:

(Bedragen x € 1.000)

Organisatie	Met/zonder zekerheid	Datum GS/PS besluit	Garantstelling in € per 31-12-2017	Garantstelling in € per 31-12-2018	Mutatie 2018
Nationaal Groenfonds	zonder		4.611	3.959	-/- 652
Ruimte voor Ruimte Limburg CV		GS 27-11-12/ PS 12-10-12	10.000	16.000	6.000
Zon PV TPN	zonder	GS 7-4-15	41	41	0
Sectorplan Grenzenloos werken	zonder	GS 8-9-2015	916	0	-/- 916
B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo	zonder	PS 16-12-16/ GS 24-1-17	5.860	2.930	-2.930
Totaal			21.428	22.930	1.502

Ultimo 2018 bedraagt de totale garantstelling € 22,9 mln., ruim € 1,5 mln. hoger dan de totale garantstelling per ultimo 2017. De belangrijkste wijzigingen zijn hieronder toegelicht.

- **Nationaal Groenfonds**
Het Nationaal Groenfonds heeft per ultimo 2018 € 53,5 mln. aan convenantsleningen uitstaan. De provincie staat garant voor 7,4% van dit leningbedrag, zijnde € 3,96 mln. Dit betreft een uitvoeringsregeling van het Rijk. Het Nationaal Groenfonds ontvangt jaarlijks ten behoeve van de grondverwerving EHS € 11,34 mln. van alle provincies gezamenlijk, waarmee zogenaamde convenantsleningen kunnen worden gefinancierd. Het Limburgs aandeel hierin bedraagt jaarlijks € 0,84 mln. Het risico dat de provincie wordt aangesproken in het kader van deze garantstelling is daarmee nihil.
- **Ruimte voor Ruimte Limburg CV**
De provinciale garantstelling is in het kader van de regulier overeengekomen aflossingen op de verstrekte lening door NWB gestegen met € 6 mln. tot € 16 mln. ultimo 2018. De oorzaak is het vervallen van de contragarantstelling van BPD als gevolg van de overname van het aandeel van BPD in Ruimte voor Ruimte CV door de Provincie Limburg.
- **B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo**
De provinciale garantstelling aan BNG Bank ad € 5,86 mln. is in 2017 verleend voor twee door BNG Bank verstrekte leningen van totaal € 10 mln. aan de B.V. als uitvloeisel van de vervlechting Greenport Venlo. De Provincie staat garant voor 58,6% van de leningen, de overige aandeelhouders in de B.V. zijn medegarant. Vanwege de reguliere aflossing op één van de door BNG verstrekte leningen is de provinciale garantstelling medio 2018 verlaagd met € 2,93 mln. De einddatum van de resterende BNG lening is 1-7-2019.

Greenport Venlo

Per 1 februari 2017 is het vervlechtingstraject Greenport Venlo afgerond. Dit is vervat in een tweetal samenwerkingsovereenkomsten voor de B.V. Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo en de B.V. Campus Vastgoed Greenport Venlo. In de SOK is de vordering inzake Greenportlane op het ontwikkelbedrijf en gemeente Venlo opgenomen, van respectievelijk € 29,9 mln. te ontvangen in 20 termijnen en € 1,42 mln. te ontvangen in januari 2018.

Omdat deze vordering van € 31,4 contractueel is vastgelegd zou deze normaliter op de balans verantwoord worden. Echter, omdat deze vordering een bijdrage in de investeringen in de Greenportlane vormt mag uit hoofde van BBV deze enkel verantwoord worden in lijn met gedane investeringen. Derhalve is op de balans € 17,7 mln. verantwoord en is er sprake van een niet uit de balans blijvende vordering van € 6,4 mln. Samen € 24,1 mln., zijnde de resterende contractuele vordering na ontvangen betalingen.

Overige langlopende contracten

De provincie is verbonden aan diverse contracten die voor 2019 en/of later zijn voorzien.

(Bedragen x € 1.000)

Soort/aard opdracht	Looptijd contract t/m	Totale opdrachtwaarde 2019 e.v.
Buitering Parkstad Limburg	2019	11.144
N280	2020	37.244
Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum	2020	66.764
Maaslijn/electrificatie/Railagenda	2019	10.384
Div (Investerings)projecten	2019	7.730
Regionaal Historisch Centrum	2019	411
IPO	2019	1.080
Wagenpark	2019	516
Warmtevoorziening	2025	1.120
Catering/Automatenvoorziening	2021	1.189
Schoonmaak	2020	1.865
Trainees	2021	665
Auditkosten EMR	2020	886

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

De arbeidskosten gerelateerde verplichtingen bestaan uit niet opgenomen vakantie-uren. Voor deze verplichting is, conform BBV, geen voorzieningen in de jaarrekening opgenomen.

6.5. Toelichting op het overzicht baten en lasten 2018

6.5.1. Algemeen

De opstelling van de jaarrekening is net als de begroting, conform BBV, een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat de lasten en baten in de jaarstukken worden opgenomen onverschillig of zij tot inkomsten of uitgaven in dat jaar hebben geleid.

De indeling van de baten en de lasten per product en begrotingsprogramma's bij de jaarstukken is identiek aan de begroting 2018.

In deel 1 van dit document 'Programmaverantwoording' zijn de financiële resultaten en belangrijkste afwijkingen tussen de begroting ná wijzigingen en daadwerkelijke realisatie per begrotingsprogramma toegelicht (zie 3^e W-vraag: "Wat heeft het gekost?" van deel 1 Programmaverantwoording). Deze analyse maakt daarmee onderdeel uit van de jaarstukken.

In het kader van begrotingsrechtmatigheid merken wij het volgende op:

Op een drietal begrotingsprogramma's zijn overschrijdingen geconstateerd. Deze zijn vooral het gevolg van faseringseffecten, welke passen binnen het bestaande beleid.

In het programma 4.3 zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen en de stelpost onvoorzien. Voor de analyse op de afwijkingen van realisatie t.o.v. begroting verwijzen wij naar dit hoofdstuk.

6.5.2. Analyse resultaatafwijkingen 2018

Het vrije resultaat Jaarstukken 2018 bedraagt € 6,61 mln. na verwerking van de overboekingsvoorstellen. Dit vrije resultaat wordt als volgt bestemd:

Dit vrije resultaat wordt als volgt bestemd:

- € 1 mln. voor de verhoging van het subsidieplafond voor het project 75 jaar bevrijding;
- € 2,95 mln. als alternatieve dekking voor de Einstein Telescope;
- € 2,66 mln. vloeit terug naar de Immunisatiereserve, conform de financiële spelregels.

Dit gebeurt na besluitvorming door Provinciale Staten over de bestemming van het resultaat.

Op begrotingsbasis was in 2018 reeds rekening gehouden met een voordelige ontwikkeling van het begrotingsresultaat. Per saldo (stand Financiële Eindejaarbijstelling 2018) is daarom al € 5,18 mln. aan de Immunisatiereserve toegevoegd. Met de toevoeging van het vrije resultaat 2018 ad € 2,66 mln. levert dit voor 2018 per saldo een voordelig effect op van € 7,84 mln. De totale omvang van de Immunisatiereserve sluit daarmee op € 1,019 mld.

Resultaat Jaarstukken 2018

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste verschillen op het resultaat na verrekening met daarvoor bestemde reserves of balansposten samengevat:

€ x 1 mln.

Verschillen met invloed op resultaat na verrekeningen met egaliserende reserves/balansposten	Resultaat	Effect	Overboeking naar 2019 e.v.
1.Reguliere baten en lasten in programma's	11,94	V	11,50
2.P-begroting	6,94	V	6,57
3. Overhead	2,52	V	1,85
4.Kapitaallasten	0,06	V	
5.Opcenten MRB	-0,24	N	
6.Algemene uitkering provinciefonds	0,21	V	
7.Voorziening APPA	-0,19	N	
8.Resultaat beleggingen/overige eigen middelen	0,08	V	
9.Resultaat voorgaande dienstjaren	4,18	V	0,80
10. Vrijval van reserves	1,83	V	
Totale resultaatafwijking begroting vs realisatie	27,33	V	20,72
Vrije resultaat Jaarstukken 2018	6,61	V	

In de Programmaverantwoording van de Jaarstukken 2018 zijn de financiële resultaten en belangrijkste afwijkingen op het niveau van het begrotingsprogramma toegelicht bij de 3^e W-vraag: "Wat heeft het gekost?. Onderstaand worden de verschillen in het resultaat tussen raming en realisatie 2018 op hoofdlijnen toegelicht. Alsmede de overboekingen die ten laste van het resultaat 2018 gaan.

1. Reguliere lasten en baten in programma's

Het verschil ad € 11,94 mln. wordt voor het grootste deel verklaard door € 11,50 mln. aan overboekingsvoorstellen (subsidieregelingen, projecten die doorschuiven enz.)

2. P-begroting

Binnen de p-begroting is sprake van een voordelig verschil van € 6,94 mln. Dit resultaat bestaat uit:

- € 4,30 mln. conform de meerjarige P-begrotingsplanning 2016-2021 overeenkomstig stand P-begroting Eindejaarsbijstelling 2018;
- € 1,07 mln. hoger gegenereerde inkomsten uit doorbelastingen naar derden en kopen verlofdagen overeenkomstig de cao;
- € 1,20 mln. vacatureruimte;
- € 0,09 mln. lagere kosten GS a.g.v. afname aantal gedeputeerden in 4^e kwartaal;
- € 0,27 mln. lagere kosten voormalig personeel/bestuur;
- € 0,01 mln. lagere kosten PS.

Van dit resultaat ad € 6,94 mln. wordt conform de geactualiseerde meerjarige P-begroting € 6,57 mln. overgeboekt naar 2019 e.v.. Zie onderstaand het verloop van de P-begroting.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Overboeking	3,9	3,4	4,2	6,5	4,2	2,2
Restitutie	-2,0	-1,0	-0,5			
Per jaar saldo	1,5	1,8	2,8	-2,3	-2,0	-1,3
Cumulatief saldo:	3,4	4,2	6,5	4,2	2,2	0,9

3. Overhead

Het voordelige verschil met betrekking tot overhead bedraagt € 2,52 mln. Dit bestaat uit:

- het restant Persoonlijk Ontwikkel Budget (POB) ad € 1,35 mln. welk bedrag conform cao afspraken gehandhaafd dient te blijven en derhalve wordt overgeboekt naar 2019;
- het restantbudget medewerkersontwikkeling (MO) ad € 0,15 mln. welk bedrag wordt overgeboekt naar 2019 zodat er meer ruimte is om de opleidings- en ontwikkelwensen en verplichtingen te borgen welke voortvloeien uit de nieuwe cao;
- het restantbudget Vitaliteit en duurzame inzetbaarheid ad € 0,35 mln. welk bedrag wordt overgeboekt naar 2019 voor de verdere uitvoering van de menukaart.

Het restant ad € 0,66 mln. betreft het verschil tussen ingeschatte raming van de kosten en de daadwerkelijke uitgaven van diverse posten met betrekking tot huisvesting, ict, management, facilitaire diensten, financiën etc.

Van dit resultaat ad € 2,52 mln. wordt € 1,85 mln. overgeheveld naar 2019.

4. Kapitaallasten

Per saldo is sprake van een voordelig effect op het resultaat van € 0,06 mln. als gevolg van faseringen van projecten.

5. Opcenten MRB

De opbrengst opcenten MRB over 2018 is 0,23% (€ 0,24 mln.) minder dan geraamd. Bij de tweede afwijkingenrapportage in 2018 is op basis van de autonome groei van het wagenpark en verschuiving naar andere (ergo zwaardere) gewichtsklassen binnen het wagenpark de geraamde opbrengst positief bijgesteld met € 1,78 mln., waarmee de totaal geraamde opbrengst op € 106,95 mln. kwam. Op realisatiebasis is € 0,24 mln. minder ontvangen. Oorzaak hiervan is dat de voorziene groei voor 2018 marginaal lager ligt dan geprognosticeerd.

Naar de toekomst zijn een tweetal ontwikkelingen van belang:

- een ontwikkeling welke zich recentelijk heeft aangediend met een mogelijke toenemende impact op de opbrengst provinciale opcenten is de groeiende markt van de private lease. Aangezien de leasemaatschappijen en niet de gebruiker belastingplichtig zijn, kan er sprake zijn van een weglekeffect naar die provincies waar deze maatschappijen zijn gevestigd. De tien grootste leasemaatschappijen van Nederland zijn niet in Limburg gevestigd. In 2018 was de invloed op de opbrengst opcenten nog marginaal;
- naast de gevolgen van de toenemende private lease markt is daarnaast sprake van een geleidelijke toename van elektrische auto's die momenteel vrijgesteld zijn van motorrijtuigenbelasting. Voor 2018 was het absolute aantal in de Provincie nog relatief gering maar gelet op het concept Klimaatakkoord, waarin is afgesproken dat na 2030 geen fossiele auto meer wordt verkocht, zal de invloed op de opbrengst opcenten op de hoofdsom motorrijtuigenbelasting van enorme invloed zijn. In 2019 worden met Rijk afspraken gemaakt over mogelijke oplossingen

om inkomstenderving voor de provincies te compenseren. Voor de periode 2021-2024 komt een wijziging in de Provinciewet waarmee de provincies de mogelijkheid krijgen om alle – dus ook elektrische – in de opcentenheffing te betrekken. Vanaf 2025 bestaan plannen om een brede stelselherziening te gaan invoeren.

6. Algemene uitkering provinciefonds

De algemene uitkering uit het provinciefonds is gebaseerd op de decembercirculaire 2018. De gevolgen van deze circulaire zijn in verband met de late verschijningsdatum van deze circulaire niet in de begroting 2018 verwerkt. Voor de algemene uitkering heeft de decembercirculaire een hogere uitkering tot gevolg van € 0,2 mln. De toename wordt vooral verklaard door vier kleine toevoegingen en een actualisering van de volumina van twee verdeelmaatstaven.

7. Voorziening APPA

In de primitieve begroting 2018 werd een toevoeging aan de voorziening APPA geraamd van € 0,85 mln. In de 1^e Afwijkingenrapportage 2018 werd deze toevoeging verlaagd naar € 0,45 mln. De werkelijke toevoeging aan de voorziening bedroeg in 2018 € 0,64 mln. en wordt veroorzaakt door een stijging van de rekenrente voor de betreffende pensioenvoorzieningen.

8. Resultaat beleggingen/overige eigen middelen

Per saldo is een voordelig effect ontstaan van € 0,08 mln. Dit betreft enkele voor- en nadelen, waarvan een extra storting in de Risicoreserve Financieel Instrumentarium ad € 0,67 mln. relevant is. Dit is gebeurd op basis van de analyse van het provinciale portfolio waarvan in onderdeel 5.8 een uitgebreide toelichting is opgenomen.

9. Afrekeningen voorgaande dienstjaren

Ten opzichte van de ramingen in de begroting 2018 is een voordelig verschil aan afrekeningen uit oude dienstjaren verantwoord van in totaal € 4,18 mln. waarvan € 0,80 mln. betrekking heeft op projecten ISV.

In de Memorie van Toelichting bij de Begroting 2017 (PS 4-11-2017) is afgesproken dat de vrijval van middelen ISV en de Motie Bouw voor 75% kunnen worden ingezet voor nog lopende ISV-dossiers met een aantoonbaar tekort als gevolg van gewijzigde omstandigheden en als aanvulling voor stedelijke ontwikkeling voor kleinere gemeenten. In 2018 wordt daarom € 0,80 mln. overgeboekt naar 2019 ter financiering van nog lopende ISV-dossiers en als aanvulling voor Stedelijke Ontwikkeling voor de kleinere gemeenten. Het resterende voordeel van € 2,62 mln. blijft ten gunste van het vrije resultaat 2018.

10. Vrijval van reserves

Op basis van de doelrichting van de reserves kan ultimo 2018 € 1,83 mln. vrijvallen. Deze vrijval heeft betrekking op:

- vrijval van de risicoreserve grondexploitatie bedraagt € 1,04 mln. Uit de verplichte paragraaf grondbeleid is gebleken dat de risico's reeds zijn voorzien. Daarmee wordt dit surplus 2018 dat ontstaat na de verplichtingen rondom Marsna papier toegevoegd aan het resultaat 2018;
- de reserve reorganisatie ad € 0,79 mln. Nadat bij de Financiële Eindejaarsbijstelling al € 0,5 mln. was vrijgevallen, komt ook het restant beschikbaar. Er rustte nog een claim van de belastingdienst op dit restant, maar deze is komen te vervallen.

Overboekingsvoorstellen

Het totale bedrag aan overboekingsvoorstellen bedraagt € 37,09 mln.. Hiervan wordt € 20,72 mln. gedekt uit het voordelige resultaat 2018. Het restant van de overboekingen ad € 16,37 mln. wordt

gedekt uit daarvoor bestemde reserves. Zie de bijlage voor een specificatie van de overboekingsvoorstellen.

De voorstellen die op deze lijst zijn opgenomen, voldoen aan de criteria zoals afgesproken met het college. Dit betreft financieel-technische aanpassingen van de fasering van uitgaven:

- besluiten door PS/GS in deze statenperiode;
- structuurversterkende projecten;
- begrotingsposten met een aantoonbare wettelijke c.q. contractuele verplichting danwel project met een meerjarige looptijd;
- structurele budgetten waarbij er aantoonbare/onvermijdbare lasten zijn als gevolg van een onderliggend GS-besluit/contract/geplaatste order;
- doorlopende subsidieregelingen.

6.5.3. Incidentele baten en lasten

Op hoofdlijnen voert de provincie een financieel beleid waarbij coalitiemiddelen een incidenteel karakter hebben. De financiële vertaling van het beleid uit zich in verstrekken van subsidies en uitvoeren van projecten. Aan de batenkant worden bijvoorbeeld decentralisatie-uitkeringen tot incidentele baten gerekend.

Deze handelwijze leidt ertoe dat de begrotingsruimte voor nieuwe statenperiodes gemaximaliseerd wordt. Dit uit zich in de meerjarenramingen in een oplopend begrotingsresultaat.

Wettelijke taken en structurele subsidiërelaties met bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties daarentegen hebben een structureel karakter.

In bijlage 1 van dit document is een detailoverzicht opgenomen van de in 2018 gerealiseerde incidentele lasten en baten per begrotingsprogramma. Dit in lijn met de BBV-notitie "Structurele en incidentele baten en lasten" d.d. 30-8-2018. Voor specifieke inhoudelijke toelichtingen verwijzen wij naar de programmarealisatie en de daarin vermelde 3^e W-vraag.

E.e.a. samengevat leidt tot onderstaand structureel saldo:

€ x 1 mln.

	Ultimo 2018
Gerealiseerd resultaat 2018	27,3
Incidentele lasten en toevoegingen reserves	506,6
Incidentele baten en onttrekkingen reserves	469,9
Structureel saldo jaarrekening 2018	64,0

Het effect van de incidentele lasten en baten bedraagt € 36,6 mln.

Overzicht incidentele baten en lasten

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Lasten	Baten	Saldo
101 Investeringsklimaat			
Samenwerking Triple Helix organisaties	300		-300
MKB Ondersteuningspunt	100		-100
Innovatiepilots in bredere MKB	191		-191
Project 'Sciences programma'	6.230		-6.230
Acquisitie	1.765		-1.765
Kennis-as project ITEM	884		-884
Procesmiddelen ontwikkeling luchthaven MAA	182		-182
Diverse interregprojecten	252		-252
Subsidieregeling MKB Innovatiestimulering	4.899	1.330	-3.569
Internationale samenwerking/handelsmissies	115		-115
Vorbereidingskosten Supplier Park IPS	106		-106
Structuurversterking Z-Limburg Brainport	128		-128
Dividend LIOF		2.000	2.000
Knelpuntenfonds	-1.538		1.538
Communicatie Kennis-As Brightlands	216		-216
Procesmiddelen Kennis-As Brightlands	678		-678
Afwaardering diverse deelnemingen	4.992		-4.992
Overige	178	169	-9
102 Innovatiekracht			
Uitvoering innovatieprogramma's	403		-403
LLTL2	4.275		-4.275
Sloop gebouwen Chemelot	710		-710
Procesmiddelen gebiedsontwikkeling BL-MHC	106		-106
Brightlands Innovation Network Greenport (BING)	168		-168
Expertisecentrum Forensische Radiologie	230		-230
Inzet LIOF versterking Agrofoodsector	426		-426
Procesmiddelen Greenport Venlo	262		-262
Subsidie kogelvangs OLS	100		-100
Personalised Nutrition	1.180	150	-1.030
University College	2.207		-2.207
Big Data Center Heerlen	400		-400
Kennis-As project LIME	886		-886
Programma Techruption	1.146		-1.146
Vorbereiding Bio Treat Centrum		100	100
Investeringsplan toerisme en recreatie	3.846		-3.846
BC Expertise en Innovatiecentrum BISS	1.056		-1.056
Gebouw vml. Raad van Arbeid Venlo	3.500		-3.500
Diverse interregprojecten	421	70	-351
Limburg Makers	2.600		-2.600
Slot Schaesberg	217		-217
Toevoeging voorziening Californië Wijnen Geothermie	1.317		-1.317
AM Institute for Biobased Materials	1.286		-1.286
Brightlands Innovation Factory (BIF)	333		-333
Dividend Greenport Venlo		706	706
Campusorganisatie	249		-249
DU Problematiek vakantieparken		100	100
Afwaardering deelnemingen	12.023		-12.023
Overige	188	318	130
103 Onderwijs en arbeidsmarkt			
Grensoverschrijdende arbeidsmarkt	478		-478
Project De Werkplaats	685		-685
Educatieve Agenda Limburg	1.306		-1.306
Global parliament of youth mayors	600		-600
Human Capital Agenda's/Techniekpact	1.498		-1.498
Onderwijs als schakel	173		-173
Interregproject Train4SmartServices	358		-358
Euregionaal onderwijs	196		-196
Gelijke kansen in het onderwijs	100		-100
LWA Actielijn 1: Arbeidsmarktregio's	2.325		-2.325
Project Dare2Share	200		-200
Aanvalsplan Integratie uitvoering motie 687	306		-306
Aanvalsplan Zo Werkt Limburg	1.505		-1.505
Overige	28	8	-20
	68.971	4.951	-64.020

Begrotingsprogramma		Lasten	Baten	Saldo
201	Sociale innovatie en participatie			
	Veilig opgroeien en opvoeden	105		-105
	Ondersteunen transformatie	904		-904
	Project Jong Leren Eten Limburg	100	50	-50
	Passend wonen in de buurt	1.055		-1.055
	Structuurversterkende investeringen in kernen	515		-515
	SAL Experimenteerregeling	290		-290
	Uitvoering motie 2356 Regenboogprovincie	115		-115
	UP vitaler L'burg: actielijn participatie	1.938	29	-1.909
	UP vitaler L'burg: actielijn soc. innovatie	2.079		-2.079
	De gezonde basisschool van de toekomst	1.264		-1.264
	Overige	151		-151
202	Cultuur			
	Ambitiedocument Creatieve Industrie	176		-176
	Subsidieregeling bovenlokale evenementen	327		-327
	Muziekonderwijs op scholen	173		-173
	Inspelen op incidentele ontwikkelingen	738		-738
	Beleidskader cultuur	1.757		-1.757
	Diverse subsidieregelingen	2.404		-2.404
	Stichting Popmuziek Limburg	230		-230
	Culturele kansen	181		-181
	Cultuureducatie	408	17	-391
	Plan van aanpak Snel Internet Limburg	145		-145
	Archeologie	1.195	-46	-1.241
	Via Belgica	203	34	-169
	Digitale agenda en regionale media	239	18	-221
	Intensivering beleid musea	106		-106
	Monumenten en kerken	6.372		-6.372
	Overige	636		-636
203	Sport			
	Bijzondere sportevenementen	987		-987
	Uitvoeringsprogramma Sport	2.556		-2.556
	Wielerdossier	250		-250
	Overige	1		-1
204	Stedelijke ontwikkeling			
	Q4/Maasfront Venlo	150		-150
	Businesscases Parkstad	3.055		-3.055
	Stedelijke ontwikkeling	159	9	-150
	IBA Parkstad	3.364		-3.364
		34.328	111	-34.217

Begrotingsprogramma		Lasten	Baten	Saldo
301	Openbaar vervoer en railagenda			
	Landelijk verbeterprogramma overwegen Horst	1.550		-1.550
	Bereikbaarheid Parkstad-Stadt Aachen	107		-107
	Interregproject SHARE regio	385		-385
	Uitvoeringsprogramma overstappunten	3.975		-3.975
	Onderhoudsplannen ZLSM	2.024	613	-1.411
	DU Electrificatie Maaslijn		5.979	5.979
	DU spoor Heerlen-Aken	892	1.000	108
	Tram Maastricht Hasselt rijksbijdrage	4.178	4.178	0
	DU Grensoverschrijdende treinverbindingen		667	667
	Onderzoek TEN-t Intercityverbindingen	2.005	1.338	-667
	Overige	104	-75	-179
302	Bereikbaarheid en mobiliteit			
	Doorontwikkeling Mobiliteitsplan Limburg	317	5	-312
	Procesmiddelen gebiedsontwikkeling A76	170		-170
	Zuidelijke spooransluiting Chemelot	400		-400
	Regionale bereikbaarheid/verkeersveiligheid	1.095		-1.095
	ROVL	302		-302
	Fietsprojecten	6.131		-6.131
	MIRT programma Goederencorridors	218		-218
	DU Beter Benutten	224	1.958	1.734
	DU Duurzame mobiliteit		413	413
	Mijn gezonde Groene Loper	800		-800
	Overige	46	-103	-149
303	Limburgse woningmarkt			
	Uitvoering transitie Limburgse woningmarkt	132		-132
	Herstructurering Bauduinstraat Maastricht	500		-500
	Grensoverschrijdende woonmonitor	108		-108
	Tenderregeling transitie Limburgse woningmarkt	-400		400
	Pilot renovatie 43 NOM-woningen	264		-264
	Toevoeging voorziening lening Djozz	200		-200
	Vrijval voorziening lening Koopmanshuis		320	320
	Overige	17		-17
304	Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit			
	Grondexploitatie	3.940	4.305	365
	Procesmiddelen Buitengoed Geul & Maas	166	105	-61
	Plan van transformatie ENCI-groeve	100		-100
	Aanpak winkelleegstand	206		-206
	Monumentaal erfgoed	105		-105
	Chemelot 2025	265	130	-135
	Onderzoek ontwikkellocatie BPL-gebied	231		-231
	Toev. voorziening lening Prov. Limburg Commandiet BV	4.748		-4.748
	Afwaardering deelnemingen	11		-11
	Overige	129	11	-118
305	Hoogwaterbescherming langs de Maas			
	Onderzoek Deltaprogramma Maas	696		-696
	Procesmiddelen Maasdal	545	87	-458
	Ooijen-Wanssum	43.915	52.038	8.123
	Ontwikkelpgave Natuur	-500		500
306	Water			
	Ontwikkelpgave Natuur	-1.270		1.270
	DU Zoetwatermaatregelen		2.370	2.370
	DU Grondwaterbeschermingsgebieden		950	950
	Overige	105		-105

Begrotingsprogramma		Lasten	Baten	Saldo
307	Energie, duurzaamheid en milieu			
	Opruimen drugsafval	252	201	-51
	Actieprogramma bodem- en ondergrond	2.837		-2.837
	Bestuursdwang	271	22	-249
	Energiebeleid	389		-389
	Impuls omgevingsveiligheid	403	426	23
	Externe veiligheid	272		-272
	Omgevingsvergunning en toezicht Buitenring	257		-257
	Verduurzaming vastgoed verenigingen	896		-896
	Uitvoering duurzaamheidsmaatregelen	332		-332
	Na-ijl effecten mijnbouw	3.209	1.958	-1.251
	Procesmiddelen	1.795		-1.795
	Interregprojecten	484		-484
	DU Het Groene Net	2.740		-2.740
	DU BRZO		760	760
	DU Bodemsanering		1.675	1.675
	RUD-ZL		588	588
	Subsidiereregelingen	464		-464
	Overige	136		-136
308	Plattelandsontwikkeling			
	RivierParkMaasvallei	172		-172
	Heidsche Peel	287		-287
	Maasgaard	805		-805
	POP3	1.083	223	-860
	Ontwikkelopgave Natuur	-5.095		5.095
	Overige	185		-185
		91.310	82.142	-9.168
401	Bestuur			
	Einstein Telescoop	521	10	-511
	Working on Europe	1.021		-1.021
	Voorziening APPA	645		-645
	Interregprojecten	300	86	-214
	Investeringsagenda gemeente Beekdaelen	2.625		-2.625
	Oplossen Zeelandproblematiek	754		-754
	DU Regioverbinder		124	124
	Overige	233		-233
402	Bedrijfsvoering			
	Toevoeging voorziening Sociaal Plan	154		-154
	Vrijval voorziening onderhoud gebouwen		3.513	3.513
403	Financiën			
	Afrekeningen oude dienstjaren	31.404	3.625	-27.779
	Dividend Chemelot Campus Vastgoed		1.175	1.175
	Resultaat beleggingstransacties		6.558	6.558
	Overige	63		-63
404	Provinciale Staten en Griffie	0		
		37.720	15.091	-22.629
	Totaal lasten en baten	232.329	102.295	-130.034

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Lasten	Baten	Saldo
Mutatie reserves			
Algemene reserve	99.481	143.618	44.137
Reserve Immunisatie	5.292	34.959	29.667
Risicoreserve SIS	16.867	23.347	6.480
Risicoreserve Grondexploitatie	1.554	2.340	786
Reserve grondwaterbeheer	229		-229
Reserve gladheidsbestrijding	109		-109
Bestemmingsreserve realisatie N280	350		-350
Bestemmingsreserve ZLSM	647	2.024	1.377
Reserve knelpunten economisch beleid		262	262
Reserve culturele kansen		1.208	1.208
Reserve aandelentransactie LIOF		994	994
Reserve onderhoud gebouwen	3.513		-3.513
Reserve reorganisatie 11-16		1.662	1.662
Reserve Transitiefonds	530	1.548	1.018
Reserve waterveiligheid Maas		1.355	1.355
Reserve DU najl-effecten mijnbouw	2.048		-2.048
Reserve DU Topper bedrijventerreinen		31	31
Reserve DU-uitkering bodemsanering		1.162	1.162
Reserve DU-uitkering Externe Veiligheid	23	272	249
Reserve DU Elektrificatie Maaslijn	5.979		-5.979
Reserve DU regionale luchthavens		27	27
Reserve DU natuur	278		-278
Reserve DU Ooijen-Wansum	37.005	28.027	-8.978
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	3.798	1.243	-2.555
Reserve DU Verkeer en vervoer	86.765	114.067	27.302
Reserve DU-uitkering PAS	9.778	9.485	-293
Totaal reserves	274.246	367.631	93.385
Totaal incidentele lasten en baten	506.575	469.926	-36.649

6.5.4. Structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves

€ x 1.000

Reserve	Programma	Toevoegingen	Onttrekkingen
Bestemmingreserve NEDAB	1.1	2.902	2.317
Reserve Campusorganisatie Chemelot	1.2		1.500
Bruteringsreserve Limburgs Museum	2.2		206
Bruteringsreserve provinciale gebouwen	2.2		190
Bruteringsreserve Creatieve city	2.2		706
Bestemmingsreserve overdracht Napoleonsweg	3.2		1.965
Bestemmingsreserve realisatie N280	3.2		286
Reserve gladheidsbestrijding	3.2		0
Reserve grondwaterbeheer	3.6		360
Reserve zilver brons groene natuur	3.8		340
Reserve decentralisatie-uitkering Natuur	3.8		88
Bruteringsreserve ontschotten Gouvernement	4.2		697
Totaal reserves		2.902	8.655

6.6. Wet normering topinkomens

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Provincie Limburg van toepassing zijnde regelgeving: voor provincies geeft de WNT specifiek aan wie als topfunctionaris wordt aangemerkt. Dit zijn de secretaris en de griffier. Voor politieke ambtsdragers zoals de Commissaris van de Koningin en gedeputeerden gelden al eenduidige rechtspositieregelingen. In de wet is een maximum opgenomen voor de bezoldiging en ontslagvergoeding van topfunctionarissen, en moeten instellingen daarover rapporteren in de jaarstukken. Het bezoldigingsmaximum in 2018 voor Provincie Limburg is € 189.000. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

Tabel: Bezoldiging topfunctionarissen

Bedragen x € 1	De heer G. Derks	
Funcctiegegevens	Secretaris / Algemeen directeur	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12	
Deeltijdfactor in fte	1,0	
Gewezen topfunctionaris?	Nee	
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 168.874,32	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 15.609,48 (incl. VPL-premie € 19.749,00)	
Subtotaal	€ 184.483,80 (incl. VPL-premie € 188.623,32)	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000,--	
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t	
Totale bezoldiging	€ 184.483,80* (incl. VPL-premie € 188.623,32)**	
* Bij beloningen betaalbaar op termijn is de door de werkgever betaalde VPL-premie (Wet aanpassing fiscale behandeling VUT- en prepensioenregelingen en introductie levensloopregelingen) niet opgenomen omdat de functionaris geen aanspraak kan maken op het vroegpensioen waarvoor de premie betaald wordt. Daarbij is aansluiting gezocht bij een uitspraak van de Rechtbank Noord-Holland d.d. 26 april 2017. In de uitspraak van de Rechtbank is opgenomen dat de betreffende premie niet tot de bezoldiging gerekend hoeft te worden als de betrokken functionaris geen aanspraak kan maken op vroegpensioen.		
Gegevens 2017		
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/03 – 31/12	
Deeltijdfactor in fte	1,0	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 140.619,72	
Beloningen betaalbaar op termijn (excl. VPL-premie)*	€ 11.901,70	
Totale bezoldiging 2017	€ 152.521,42 (periode 10 maanden)	

Bedragen x € 1	Mevrouw J. Braam
Functiegegevens	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
Gewezen topfunctionaris?	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja
Bezoldiging	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 118.520,61
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 18.171,84
Subtotaal	€ 136.692,45
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 189.000,--
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	N.v.t
Totale bezoldiging	€ 136.692,45
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12
Deeltijdfactor in fte	1,0
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 114.124,52
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 16.844,76
Totale bezoldiging 2017	€ 130.969,28

6.7. Gebeurtenissen na balansdatum

Per 09-04-2019:

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die relevant zijn voor de Jaarstukken 2018.

6.8. Verantwoording Specifieke uitkeringen 2018 (Single information - Single audit)

SISA bijlage verantwoordingsinformatie 2018 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2019								
lenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10)	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1) Aard controle R Indicatornummer: E27 / 01	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E27 / 02	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E27 / 03	Correctie over besteding (T-1) Aard controle R Indicatornummer: E27 / 04	Eindsaldo/-reservering (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E27 / 05	
			€ 3.319	€ 0	€ 300.132	€ 297.742	€ 929	
lenW	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Overige bestedingen (jaar T) Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Correctie over besteding t/m jaar T Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Aard controle R Indicatornummer: E3 / 06
		1 lenMBSK-2016/63016: N278 asfalt fase 2 N278 Kopie beschikingsnummer	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 07	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T Aard controle R Indicatornummer: E3 / 11	Eindverantwoording Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 12
		1 lenMBSK-2016/63016: N278 asfalt fase 2 N278	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

6.9. Uitvoeringsinformatie 2018

6.9.1. Verdelingsprincipe taakvelden

De Programmabegroting 2018 heeft 16 begrotingsprogramma's, naast de posten 'Overhead', 'Algemene dekkingsmiddelen' en 'Provinciale Staten en Griffie'.

De begrotingsprogramma's zijn onderverdeeld in meerdere producten, waarbinnen de beschikbare middelen verder worden uitgesplitst in budgetten op unieke grootboeknummers. Wij maken onderscheid in 3 soorten budgetten: toegekende reguliere budgetten, door verdeelde personeelslasten en berekende kapitaallasten. Deze unieke grootboeknummers zijn vervolgens toebedeeld aan de taakvelden, conform de regeling van Ministerie van BZK en Iv3-informatievoorschrift 2018 Provincies.

De Uitvoeringsinformatie is een overzicht van toedeling van de gerealiseerde baten en lasten van begrotingsprogramma's naar de betreffende taakvelden.

Op basis van de indeling in deze structuur in het financiële informatiesysteem worden de rapportages t.b.v. regeling Iv3 gevuld.

6.9.2. Overzicht lasten 2018 per taakveld

€ x1.000

Taakveld	Prim. begroting	Begroting ná wijz.	Realisatie	
0.3	Geldleningen en uitzettingen	1.152	1.098	3.363
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	18.346	34.401	32.180
0.6	Overhead	44.981	47.817	43.821
0.8	Mutaties reserves	146.383	268.490	277.148
0.9	Resultaat	13.300	0	27.329
1.1	Provinciale Staten	3.339	3.462	3.207
1.2	Gedeputeerde Staten	2.956	2.556	2.380
1.3	Kabinetszaken	128	190	146
1.4	Bestuurlijke organisatie	199	2.804	2.811
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	490	490	446
1.6	Openbare orde en veiligheid	1.451	1.255	1.325
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	8.254	9.030	7.651
2.1	Landwegen	44.035	45.058	43.974
2.3	Openbaar vervoer	76.971	75.966	76.839
2.9	Verkeer en voervoer, overige baten en lasten	6.522	7.053	5.540
3.1	Waterkeringen	1.433	1.815	1.767
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	42.317	54.540	48.839
3.3	Kwantiteit grondwater	1.061	1.069	832
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	2.390	3.651	1.747
3.5	Kwaliteit grondwater	44	56	70
3.9	Water, overige baten en lasten	603	613	563
4.1	Bodembescherming	2.826	4.191	3.608
4.2	Luchtverontreiniging	10	60	38
4.3	Geluidhinder	146	146	132
4.4	Vergunningverlening en handhaving	7.450	13.192	12.480
4.5	Ontgrondingen	967	967	826
4.6	Duurzaamheid	3.988	9.887	8.258
4.9	Milieu, overige baten en lasten	1.797	2.211	2.032
5.1	Natuurontwikkeling	13.421	5.882	6.217
5.2	Beheer natuurgebieden	24.567	19.653	19.190
5.3	Beheer flora en fauna	1.315	968	956
5.9	Natuur, overige baten en lasten	2.206	8.590	8.720
6.1	Agrarische aangelegenheden	4.153	5.154	5.070
6.2	Logistiek	6.233	3.799	2.696
6.3	Kennis en innovatie	33.088	52.776	57.760
6.4	Recreatie en toerisme	5.156	7.575	7.383
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	9.963	14.859	11.286
7.1	Cultuur	41.243	44.096	43.227
7.2	Maatschappij	16.568	20.704	17.779
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.530	6.967	6.540
8.1	Ruimtelijke ordening	3.520	4.182	8.280
8.2	Volkshuisvesting	1.230	2.903	3.056
8.3	Stedelijke vernieuwing	2.064	8.505	8.555
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	2.895	7.062	10.576
Totaal		604.694	805.745	826.642

6.9.3. Overzicht baten 2018 per taakveld

€ x1.000

Taakveld	Prim.begroting	Begroting ná wijz	Realisatie	
0.1	Uitkering provinciefonds	217.744	220.018	222.520
0.2	Opbrengst Provinciale belastingen	105.165	106.947	106.705
0.3	Geldleningen en uitzettingen	41.702	50.767	51.378
0.4	Deelnemingen	16.318	20.968	21.034
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	0	1.431	3.625
0.6	Overhead	92	257	4.439
0.8	Mutaties reserves	201.372	368.259	376.288
1.1	Provinciale Staten	0	0	27
1.3	Kabinetszaken	5	5	1
1.6	Openbare orde en veiligheid	17	17	86
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	421	421	519
2.1	Landwegen	320	510	602
2.3	Openbaar vervoer	4.949	7.350	7.227
2.9	Verkeer en voervoer, overige baten en lasten	0	0	-95
3.1	Waterkeringen	23	110	114
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	0	17.500	15.888
3.3	Kwantiteit grondwater	938	942	896
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	0	0	0
3.5	Kwaliteit grondwater	0	950	950
4.3	Geluidhinder	8	8	0
4.4	Vergunningverlening en handhaving	701	701	1.196
4.5	Ontgrondingen	311	311	122
5.1	Natuurontwikkeling	7.373	0	0
5.2	Beheer natuurgebieden	565	469	609
5.3	Beheer flora en fauna	0	44	44
5.9	Natuur, overige baten en lasten	71	0	0
6.2	Logistiek	460	460	454
6.3	Kennis en innovatie	230	915	694
6.4	Recreatie en toerisme	896	949	951
7.1	Cultuur	3.579	3.598	3.584
7.2	Maatschappij	0	0	29
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	0	18
8.1	Ruimtelijke ordening	554	955	843
8.2	Volkshuisvesting	0	0	1
8.3	Stedelijke vernieuwing	0	0	9
8.9	Ruimte, overige baten en lasten	883	883	5.883
Totaal		604.694	805.745	826.642

6.9.4. Totaaloverzicht gerealiseerde lasten 2018 begrotingsprogramma's per taakveld

€ x1,000

Begrotingsprogramma*	1.1 Investeringsklimaat	1.2 Innovatiekracht	1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	2.1 Sociale agenda	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	3.3 Limburgse woningmarkt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	3.8 Plattelandsontwikkeling	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkingsmiddelen	4.4 PS en Griffie	Totaal
0. Algemene dekkingsmiddelen																				
0.1 Uitkering provinciefonds																				0
0.2 Opbrengst provincialebelastingen																				0
0.3 Geldleningen en uitzettingen		1.317								200					839			1.007		3.363
0.4 Deelnemingen																				0
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten																754		31.426		32.180
0.6 Overhead													65			15	43.741			43.821
0.7 Vennootschapsbelasting																				0
0.8 Mutaties reserves	4.937	13.866				130		15.276	7.475	400	1.553	37.005	4.026	2.230	10.056		3.643	176.551		277.148
0.9 Resultaat																		27.329		27.329
Totaal 0. Algemene dekkingsmiddelen	4.937	15.183	0	0	0	130	0	15.276	7.475	600	1.553	37.005	4.091	2.230	10.895	769	47.384	236.313	0	383.841
1. Bestuur																				
1.1 Provinciale Staten																			3.207	3.207
1.2 Gedeputeerde Staten																2.380				2.380
1.3 Kabinetszaken																146				146
1.4 Bestuurlijke organisatie																2.811				2.811
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio																446				446
1.6 Openbare orde en veiligheid																1.325				1.325
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	17		306													7.328				7.651
Totaal 1. Bestuur	17	0	306	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14.436	0	0	3.207	17.966
2. Verkeer en vervoer																				
2.1 Landwegen									43.974											43.974
2.2 Waterwegen																				0
2.3 Openbaar vervoer	3.839							72.974						27						76.840
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	6							572	4.963											5.541
Totaal 2. Verkeer en vervoer	3.845	0	0	0	0	0	0	73.546	48.937	0	0	0	0	27	0	0	0	0	0	126.355
3. Water																				
3.1 Waterkeringen												1.767								1.767
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater												44.422	4.245		172					48.839
3.3 Kwantiteit grondwater													889							832
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater													1.747							1.747
3.5 Kwaliteit grondwater													13							70
3.9 Water, overige baten en lasten													563							563
Totaal 3. Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	46.189	7.457	0	172	0	0	0	0	53.818
4. Milieu																				
4.1 Bodembescherming														3.608						3.608
4.2 Luchtverontreiniging														38						38
4.3 Geluidhinder	132																			132
4.4 Vergunningverlening en handhaving														12.480						12.480
4.5 Ontgronding											826									826
4.6 Duurzaamheid										264				7.994						8.258
4.9 Milieu, overige baten en lasten														2.032						2.032
Totaal 4. Milieu	132	0	0	0	0	0	0	0	0	264	826	0	0	26.152	0	0	0	0	0	27.374
5. Natuur																				
5.1 Natuurontwikkeling												-500	-1.230		7.947					6.217
5.2 Beheer natuurgebieden															19.190					19.190
5.3 Beheer flora en fauna															956					956
5.9 Natuur, overige baten en lasten															8.720					8.720
Totaal 5. Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-500	-1.230	0	36.813	0	0	0	0	35.083
6. Regionale economie																				
6.1 Agrarische aangelegenheden		955													4.115					5.070
6.2 Logistiek	1.318	268							860		249									2.695
6.3 Kennisinnovatie	15.304	31.755	10.701																	57.760
6.4 Recreatie en toerisme		4.859				250		2.273												7.382
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	8.521	2.677	88																	11.286
Totaal 6. Regionale economie	25.143	40.514	10.789	0	0	250	0	2.273	860	0	249	0	0	0	4.115	0	0	0	0	84.193
7. Cultuur en maatschappij																				
7.1 Cultuur				215	42.988												24			43.227
7.2 Maatschappij				10.461	1.848	5.469														17.778
7.9 Culturenmaatschappij, overige baten en lasten				4.673	703											1.164				6.540
Totaal 7. Cultuur en maatschappij	0	0	0	15.349	45.539	5.469	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.188	0	0	0	67.545
8. Ruimte																				
8.1 Ruimtelijke ordening										-400	8.674			6						8.280
8.2 Volkshuisvesting							1.424			1.632										3.056
8.3 Stedelijke vernieuwing							6.299	1.550		500	206									8.555
8.9 Ruimte, overige baten en lasten									170		7.371			3.035						10.576
Totaal 8. Ruimte	0	0	0	0	0	0	7.723	1.550	170	1.732	16.251	0	0	3.041	0	0	0	0	0	30.467
Totaal	34.074	55.697	11.095	15.349	45.539	5.849	7.723	92.645	57.442	2.596	18.879	82.694	10.318	31.450	51.995	16.393	47.384	236.313	3.207	826.642

* In de tabel worden de financiële gegevens in duizend euro's gepresenteerd. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen in de presentatie optreden.

6.9.5. Totaaloverzicht gerealiseerde baten 2018 begrotingsprogramma's per taakveld

€ x1,000

Taakveld	Begrotingsprogramma*	1.1 Investeringsklimaat	1.2 Innovatiekracht	1.3 Onderwijs en arbeidsmarkt	2.1 Sociale agenda	2.2 Cultuur	2.3 Sport	2.4 Stedelijke ontwikkeling	3.1 Openbaar vervoer en railagenda	3.2 Bereikbaarheid en mobiliteit	3.3 Limburgse woningmarkt	3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.5 Hoogwaterbescherming langs de Maas	3.6 Water	3.7 Energie, duurzaamheid en milieu	3.8 Plattelandsontwikkeling	4.1 Bestuur	4.2 Overhead	4.3 Algemene dekkingsmiddelen	4.4 PS en Griffie	Totaal
0.	Algemene dekkingsmiddelen																				
0.1	Uitkering provinciefonds	1.330	100		50	1.777			13.646	2.371			36.150	2.370	5.020	31.639	134		127.934		222.521
0.2	Opbrengst provincialebelastingen																		106.705		106.705
0.3	Geldleningen en uitzettingen										320								51.058		51.378
0.4	Deelnemingen	2.066	706																18.262		21.034
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, over.baten en lasten																		3.625		3.625
0.6	Overhead																	4.439			4.439
0.7	Vennootschapsbelasting																				0
0.8	Mutaties reserves	13.191	39.787		1.149	2.311	987	150	68.039	13.073	1.338	6.243	29.382	2.479	1.561	9.038		1.334	186.225		376.288
0.9	Resultaat																				0
	Totaal 0.Algemene dekkingsmiddelen	16.587	40.593	0	1.199	4.088	987	150	81.685	15.444	1.658	6.243	65.532	4.849	6.581	40.677	134	5.773	493.809	0	785.989
1.	Bestuur																				
1.1	Provinciale Staten																				27
1.2	Gedeputeerde Staten																				0
1.3	Kabinetszaken																1				1
1.4	Bestuurlijke organisatie																				0
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio																				0
1.6	Openbare orde en veiligheid																			86	86
1.9	Bestuur, overige baten en lasten																			519	519
	Totaal 1.Bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	606	0	0	27	633
2.	Verkeer en vervoer																				
2.1	Landwegen									602											602
2.2	Waterwegen																				0
2.3	Openbaar vervoer								7.227												7.227
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten									-95									0		-95
	Totaal 2.Verkeer en vervoer	0	0	0	0	0	0	0	7.227	507	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7.734
3.	Water																				
3.1	Waterkeringen												87		27						114
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater												15.888								15.888
3.3	Kwantiteit grondwater													896							896
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater																				0
3.5	Kwaliteit grondwater													950							950
3.9	Water,overige baten en lasten																				0
	Totaal 3.Water	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	15.975	1.846	27	0	0	0	0	0	17.848
4.	Milieu																				
4.1	Bodembescherming																				0
4.2	Luchtverontreiniging																				0
4.3	Geluidhinder																				0
4.4	Vergunningverlening en handhaving														1.196						1.196
4.5	Ontgronding											122									122
4.6	Duurzaamheid																				0
4.9	Milieu, overige baten en lasten																				0
	Totaal 4.Milieu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	122	0	0	1.196	0	0	0	0	0	1.318
5.	Natuur																				
5.1	Natuurontwikkeling																				0
5.2	Beheer natuurgebieden																			609	609
5.3	Beheer flora en fauna																			44	44
5.9	Natuur, overige baten en lasten																				0
	Totaal 5.Natuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	653	0	0	0	653
6.	Regionale economie																				
6.1	Agrarische aangelegenheden																				0
6.2	Logistiek	457									-3										454
6.3	Kennisinnovatie	103	583	8																	694
6.4	Recreatie en toerisme		55						896												951
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten																				0
	Totaal 6.Regionale economie	560	638	8	0	0	0	0	896	-3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2.099
7.	Cultuur en maatschappij																				
7.1	Cultuur					3.584															3.584
7.2	Maatschappij				29																29
7.9	Cultuurenmaatschappij, overige baten en lasten					18															18
	Totaal 7.Cultuur en maatschappij	0	0	0	29	3.602	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.631
8.	Ruimte																				
8.1	Ruimtelijke ordening											843									843
8.2	Volkshuisvesting										1										1
8.3	Stedelijke vernieuwing						9														9
8.9	Ruimte, overige baten en lasten											5.883									5.883
	Totaal 8.Ruimte	0	0	0	0	0	0	9	0	0	1	6.726	0	0	0	0	0	0	0	0	6.736
	Totaal	17.147	41.231	8	1.228	7.690	987	159	89.808	15.948	1.659	13.091	81.507	6.695	7.804	41.330	740	5.773	493.809	27	826.642

* In de tabel worden de financiële gegevens in duizend euro's gepresenteerd. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen in de presentatie optreden.

Bijlagen

Bijlage 1: Verwerkte en aangenomen moties

In de Jaarstukken 2018 zijn reeds verwerkt (op volgorde van de productnummers):

Behorende bij product 1.3.2 Onderwijs

Motie 774 Limburgs Onderwijslab (PS 17-06-2016)

Dictum:

Verzoeken het college om een Limburgs Onderwijslab te faciliteren waarin nieuwe initiatieven voor Primair en Voortgezet Onderwijs gestimuleerd en begeleid kunnen worden.

Jaarstukken 2018

Via de opgezette "OnderwijsWerkplaats Limburg" is invulling gegeven aan de motie 774 inzake Limburgs Onderwijslab. Hiervoor hebben GS (GS 23-5-2017) een subsidie beschikbaar gesteld voor het project "Werkplaats" van € 1,2 mln. aan de Stichting Onderwijsgemeenschap Venlo en Omstreken (OGVO). Met de "Werkplaats" is een onderwijsinnovatieproject gestart om leraren in het primair en voortgezet onderwijs in heel de provincie Limburg de ruimte en begeleiding te bieden om initiatieven te ontplooiën op het gebied van talentontwikkeling en digitalisering in de doorlopende leerlijnen tussen primair en voortgezet onderwijs. Het project is vormgegeven en wordt uitgevoerd door het onderwijsveld zelf. Er zijn inmiddels ruim 35 projecten gestart en tussenevaluatie wijst uit dat het initiatief breed draagvlak heeft in het onderwijsveld.

Informatie over specifieke activiteiten is te vinden via <http://www.onderwijswerkplaatslimburg.nl>. Het project loopt door naar 2019.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
459	685	1.144

Behorende bij product 2.1.1. Sociale innovatie

Motie 832 2e gewijzigd Rossel inzake financiële bijdrage structuurversterkende investeringen in kernen (PS 31-3-2017)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- te bezien of dit soort projecten toch mede gefinancierd kunnen worden met provinciale bijdragen, liefst vanuit bestaande kaders, zoals o.a. die voor sociale structuurversterking, investering in kernen dan wel duurzaamheid;
- ook breder te bezien - bijvoorbeeld vanuit het Treasurybeleid - of er op andere wijze vanuit de provincie een financiële stimulus aan dit soort projecten kan worden gegeven;
- hierover uiterlijk 2 weken voorafgaande aan de behandeling van de Voorjaarsnota 2017 aan PS te rapporteren middels een notitie dan wel plan van aanpak.

Jaarstukken 2018

Naar aanleiding van de motie 832 zijn de Nadere subsidieregels structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties op 18-07-2017 door GS vastgesteld (Provinciaal Blad nr. 59-2017).

Naar aanleiding van motie 2409 'Structuurversterkende investeringen in gemeenschapshuizen' hebben GS op 04-09-2018 besloten het subsidieplafond van de Nadere subsidieregels structuurversterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties te verhogen met € 986.000 (Provinciaal Blad nr. 6749) en de looptijd van de regeling te verlengen tot 1 januari 2020 (Provinciaal Blad nr. 6766).

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
329	515	844

Behorende bij product 2.1.1. Sociale innovatie

Motie 2320 Hermans c.s. inzake kennisdeling burgerinitiatieven (PS 07-07-2017)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- In overleg met relevante maatschappelijke organisaties te komen tot een voorstel voor goede kennisdeling in Limburg

Jaarstukken 2018

De Provincie heeft geïnvesteerd in het opbouwen en verstevigen van een sociale kennisinfrastructuur en zorgt voor de continuïteit gedurende de rest van de coalitieperiode.

Behorende bij product 2.2.5. Digitale agenda en Regionale Media

Gewijzigde motie 2331 Kuntzelaers c.s. inzake Robotisering en Digitalisering (PS 07-07-2017)

Motie 2359 Vaessen c.s. inzake integrale verankering digitalisering in Provinciaal beleid (PS 03-11-2017)

Dictum (motie 2331):

Roepen GS op:

- Samen met Universiteit, Hogescholen en bedrijfsleven onderzoek te doen naar de effecten van robotisering en digitalisering op de Limburgse samenleving en arbeidsmarkt.
- Per provinciaal beleidsterrein een analyse te maken van de kansen en bedreigingen, door robotisering en digitalisering, met name op het gebied van arbeidsmarkt.
- Een totaalvisie te ontwikkelen op het gebied van robotisering en digitalisering en deze toe te voegen aan de Limburgagenda.
- Een werkgroep te vormen binnen PS met als doel de ontwikkelingen rondom robotisering en digitalisering continu te blijven monitoren en onder de aandacht te houden bij het maken van nieuw beleid.
- Burgers te informeren, het bedrijfsleven te inspireren en het openbaar bestuur te activeren als het gaat om robotisering en digitalisering. Bijvoorbeeld door een meerdaags evenement te organiseren dat de toekomstige effecten van robotisering en digitalisering op de samenleving of op een specifieke Limburgse topsector laat zien. Dit alles te doen in samenwerking met een werkgroep Robotisering en Digitalisering van PS.

Dictum (motie 2359):

Draagt het college op:

1. bij toekomstig beleid middels een digitaliseringsparagraaf inzicht te geven in de verwachte gevolgen

- van digitalisering op dit beleidsterrein en de kansen en risico's die het biedt;
2. bij bevoegdheden van de Provincie, zoals bij vaststelling van verordeningen betreffende de openbare ruimte, het uitwerken van de openbaar vervoer concessie, provinciaal wegbeheer waar mogelijk de relevante ontwikkelingen en gevolgen van digitalisering te schetsen en op te nemen in een digitale paragraaf;
  3. bij de uitvoering en kaderstelling met betrekking tot Provinciale bevoegdheden die digitale implicaties hebben, zoals bij de invoering van de nieuwe omgevingswet, de zorgvuldige omgang met data van en door burgers en kansen en risico's te adresseren in een paragraaf 'verantwoorde omgang met data en digitale gegevens'
  4. het format Statenvoorstel aan te vullen met een extra 'Digitaliseringparagraaf'

Jaarstukken 2018:

In januari 2018 is in de Staten een Startnotitie 'Digitale Samenleving' vastgesteld.

Daarin wordt aangegeven dat aan het einde van de huidige coalitieperiode er een pakket aan kennis en ideeën zal liggen waarmee de nieuwe coalitie aan de slag kan en dat helpt om toekomstig beleid vorm te geven.

Hiermee wordt tegelijkertijd tegemoet gekomen aan de moties Kuntzelaers 2331 en de motie Vaessen 2359 waarin Gedeputeerde Staten – kortgezegd - worden opgeroepen om aandacht te besteden aan de effecten van digitalisering in de maatschappij (en arbeidsmarkt).

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
0	125.000	125.000

Behorende bij product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling

Motie 778 Tegels c.s. inzake stadsnatuur in Limburg (PS 8-7-2016)

Dictum:

Roeppen het college van Gedeputeerde Staten op:

- In samenwerking met gemeentes, bedrijfsleven en andere stakeholders een uitvoeringsplan op te stellen om het aanleggen van stadsnatuur en vergroening van de stedelijke omgeving te stimuleren;
- Conform de afspraak in het coalitieakkoord dat natuur verder ontwikkeld dient te worden binnen de beschikbare middelen, dekking te zoeken voor stadsnatuur en vergroening van de stedelijke omgeving binnen het huidige natuurbudget in combinatie met het budget voor stedelijke ontwikkeling;
- In het najaar 2016 naar Provinciale Staten te komen met een Statenvoorstel hoe er meer stadsnatuur in Limburg aangelegd gaat worden.

In de begroting 2017 is € 2,5 mln. vrijgemaakt voor uitvoering van deze motie.

Jaarstukken 2018

Met het kader Stadsnatuur wordt uitvoering gegeven aan deze motie. Het kader is bij brief van 20 december 2016 aan PS gestuurd waarbij de extra middelen van € 2,5 mln. uit de Immunisatiereserve zijn vrijgemaakt voor achtereenvolgend:

- a) stedelijke Ontwikkeling/ overige centra
- b) én groen

Bovenop de groenopgaven van de steden die de Provincie ondersteunde met de initiële SO middelen zijn er met bovengenoemde extra middelen nog extra bijdragen verstrekt voor de verwezenlijking van groen met name in de centra van Sittard, Heerlen, Venlo, Weert en Valkenburg.

In december 2018 is de beschikking aan de gemeente Simpelveld verleend. De besteding vanuit deze motie bedraagt € 475.000 en wordt in 2019 financieel verwerkt.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
2.025	0	2.025

Behorende bij product 3.2.2. Fiets

Motie 775 Van Wageningen c.s. inzake provincie leidend bij realisatie snelfietsroutes (PS 17-6-2016)

Dictum:

Verzoeken het college om:

- Bij de ontwikkeling van fietsroutes aan de samenwerkende partijen aan te bieden om als provincie een leidende rol te vervullen;
- Daarbij kennis en ervaring in te zetten, die is opgedaan bij de ontwikkeling van provinciale wegen, op het gebied van onder meer: ruimtelijke planvorming op basis van een Provinciaal Inpassingsplan, omgevingsmanagement, coördinerend opdrachtgeverschap, coördinerend budgethouderschap, coördinerend aanspreekpunt voor belanghebbenden;
- Daarbij goede samenwerking met gemeenten en maatschappelijke partijen na te streven en in te zetten op breed draagvlak onder omwonenden.

Jaarstukken 2018

Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 (Informerend stuk in Commissie Milieu en Duurzaamheid van 1 april 2016).

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
6.540	2.874	9.414

Behorende bij product 3.2.3. Verkeersveiligheid

Motie 651 Evers c.s. inzake Traffic Informers (PS 19-6-2015)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- Te bewerkstelligen het project Traffic Informers te continueren, waarbij de bestaande organisatie eerst ruimte krijgt om verder te professionaliseren en een nieuwe projectmanager te vinden en daarna samen met de provincie een plan maakt om ook na 2015 verder te gaan met het project;
- Structureel middelen te reserveren in de begroting voor het project;
- Goed te voorzien in de tijdige communicatie over de continuering van het project, met de deelnemende scholen;
- Provinciale Staten vóór 1 oktober 2015 een voorstel om het project Traffic Informers te continueren ter besluitvorming voor te leggen.

Jaarstukken 2018

In het Mobiliteitsplan wordt verkeersveiligheid benoemd als één van de doelen.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
224	75	301

Behorende bij product 3.2.7. Project N280-West

Motie 743 Kelperbrug (PS 05-02-2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- Samen met Rijkswaterstaat op korte termijn dekking te zoeken om de robuust uit te voeren vervanging van de Kelperbrug als onderdeel van de noodzakelijke opwaardering van de Kelperbrug als onderdeel van de noodzakelijke opwaardering van de N280 te garanderen met als uitgangspunt dat iedere partij betaalt voor zijn eigen taak.

Jaarstukken 2018

Beoogd resultaat is de realisatie van de weginfrastructuur inclusief ontsluitingen en inclusief de vervanging en opwaardering van de Kelperbrug. Ten aanzien van de dekking en ieders aandeel daarin is afgesproken dit te regelen bij wijze van een realisatieovereenkomst.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
-	-	-

Behorende bij product 3.7.1. Asbest en energie

Gewijzigde Motie 766 Werrij c.s. inzake voortzetting Duurzaamheidsmaatregelen scholen, verenigingen en gemeenschapshuizen (PS 17-06-2017)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op om:

- De vervallen regeling inzake duurzaamheidsmaatregelen voor scholen, verenigingen en gemeenschapshuizen voort te zetten en met een voorstel naar Provinciale Staten te komen;

- Bij de voorzetting ook te kijken naar mogelijkheden om de duurzaamheidsmaatregelen, in combinatie met asbestverwijdering, te verbreden zodat ook andere maatschappelijke organisaties investeringen in duurzaamheid kunnen doen.

Jaarstukken 2018

Op 11 december 2018 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met het verhogen van het subsidieplafond met € 500.000,- en het verlengen van de looptijd van de 'Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2018' tot 01-07-2019, waardoor de naam van de regeling is gewijzigd in de 'Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2019'. Dit betreft een uitwerking van motie 2444 Frische c.s. inzake verhoging subsidieplafond regeling Nadere subsidieregels duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2018 (PS, 9 november 2018).

€ x 1.000		
t/m 2017	2018	Totaal
2.523	1.019	3.542

Behorende bij product 3.7.1. Asbest en energie

Gewijzigd Motie 771 Schaminée c.s. Energie-intensieve industrie Limburg (PS 17-06-2017)

Dictum:

Dragen het college van Gedeputeerde Staten op:

- op korte termijn met de Limburgse bedrijven in overleg te gaan over de aanzienlijke bijdrage die ze dienen te leveren aan de besparing zoals afgesproken in het Nationaal Energie Akkoord (van 9 PJ in 2020);
- te komen tot een Limburgs Energie Akkoord waarbij afspraken worden gemaakt over energiebesparende maatregelen, innovatie, kennisdeling en de koppeling met andere initiatieven, zoals bijvoorbeeld gebruik van restwarmte, die een bijdrage leveren aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de provincie Limburg;
- te voorkomen dat maatregelen leiden tot afname van werkgelegenheid of veiligheid en waar nodig maatregelen te ondersteunen;
- Provinciale Staten te informeren over de afspraken en de voortgang.

Jaarstukken 2018

Uitgevoerd als onderdeel van product 30701 Asbest en energie.

Motie 771 is uitgewerkt tot een intentieovereenkomst Limburgs Energie Akkoord (LEA) met 12 energie-intensieve bedrijven (waaronder Chemelot). LWV en gemeente Maastricht zijn ook deelnemers en verbinders naar MKB en deelnemers Maastrichts Energie Akkoord voor de industrie. RVO en Enexis ondersteunen het LEA. De intentieovereenkomst is op 20 februari 2018 ondertekend.

Vervolgens is van alle bedrijven in beeld gebracht:

- het energiegebruik (elektriciteit en aardgas);
- de CO2-uitstoot;
- de technische potentie voor energiebesparing;
- de technische potentie overschakelen van aardgas naar elektriciteit en/of waterstof;
- de gevolgen van "all-electric" voor het elektriciteitsgebruik en het stroomnetwerk;
- de randvoorwaarden (bedrijfsintern en extern) om te kunnen overschakelen naar gebruik duurzame energie door de bedrijven.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
0	40	50

Behorende bij product 3.7.1. Asbest en energie

Gewijzigde Motie 2317 van Wageningen c.s. inzake Onderzoek netwerkalternatieven voor aardgas (PS 7-7-2017)

Dictum:

Verzoeken het college van Gedeputeerde Staten om:

- te laten onderzoeken op welke manier en met welke bronnen Limburg kan komen tot een toekomstbestendige architectuur voor energienetwerken voor de lange en korte termijn;
- te laten onderzoeken welke kosten (investering in- en exploitatie van de netwerken) hiermee op korte termijn en lange termijn gemoeid zijn voor de netwerkbeheerder, zowel als voor de eindgebruikers;
- te laten onderzoeken welke baten hiermee op korte en lange termijn gemoeid zijn voor de netwerkbeheerder, zowel als voor de eindgebruikers;
- te laten onderzoeken welke voordelen en nadelen hier voor het milieu en ecologie mee gemoeid zijn;
- hierbij de samenwerking te zoeken met Enexis en de Limburgse gemeenten;
- de Staten bij de uitvoering van deze motie te betrekken en de uitkomsten zo snel mogelijk maar uiterlijk 1 maart 2018 aan onze Staten voor te leggen;
- een voorstel voor de benodigde onderzoekskosten in de begroting 2018 te verwerken.

Jaarstukken 2018

Conform toezegging (brief 30 oktober jl. GS 2018-73546) is er een sonderende nota over LEKTA aan PS verstuurd. Hierin is conform de toezegging aandacht voor de ontwikkeling van toekomstige kaders betreffende: diverse energietechnieken, het traject van de Regionale Energie Strategieën (RES), draagvlak en profijtbeginsel inclusief flankerende maatregelen en provinciale rollen. De nota gaat in op de uitgangspunten ten aanzien van de toekomstige provinciale strategie en de principes die we aanhouden ten aanzien van ruimtelijke en maatschappelijke inpassing van energietechnieken.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
-	-	-

Behorende bij product 3.8.1 Natuur

Motie 759 Continuïteit van faunabeheer in Limburg (PS 13-05-2016)

Dictum:

Roepen het college van GS op om:

- In overleg met de Faunabeheereenheid Limburg en de Wildbeheereenheden te komen met een plan om:
  - a) kennisuitwisseling tussen de Limburgse jagers op een structurele manier te laten plaatsvinden om daarmee onderling kennis te delen en het noodzakelijke kennisniveau van de Limburgse jagers op peil blijft;

- b) het starten als jager in Limburg laagdrempeliger en goedkoper te maken; waarbij niet getornd mag worden aan de kwaliteit van de opleiding;
- c) Een natuurgebied in Limburg aan te wijzen dat in principe, voor minimaal 15 jaar, jachtvrij wordt verklaard. Hier dient onder supervisie van de Faunabeheereenheid Limburg en in overleg met organisaties die deskundig zijn op het gebied van ecologisch faunabeheer gezocht te worden naar alternatieve methoden van populatie- en natuurbeheer;
- Voor de uitvoering van dit plan de benodigde middelen te reserveren en de uitwerking van dit plan verder mee te nemen in de nog op te stellen natuurvisie.

Jaarstukken 2018

Deze Motie is uitgewerkt in de provinciale Natuurvisie en voor de uitvoering is in de periode 2017-2019 € 100.000 per jaar vrijgemaakt in de provinciale begroting. Het aanwijzen van een gebied waar geen afschot plaatsvindt is opgenomen als eis aan het faunabeheerplan in de omgevingsverordening. Voor de uitvoering van de onderdelen kennisuitwisseling en startende jagers is door Stichting Servicebureau Wildbeheereenheden Limburg (SSWL) in afstemming met de Faunabeheereenheid Limburg en - namens de wildbeheereenheden - de Jagersvereniging Limburg een projectvoorstel ingediend waarvoor de provincie subsidie heeft verleend. Dit project is in uitvoering. Deze Motie is hierbij afgedaan.

€ x 1.000

t/m 2016	2017	Totaal
0	100	100

Behorende bij product 4.1.10. Branding

3e Gewijzigde Motie 2349 Schaminée c.s. inzake heroverweging Limburg Branding (PS 03-11-2017)

Dictum:

Draagt het college op:

1. De uitvoering van de Limburg Branding door Connect Limburg te doen beëindigen;
2. Zelf een integrale communicatie- en Brandingstrategie uit te werken, binnen de financiële ruimte van de huidige Limburg Branding, en deze uiterlijk ten tijde van de aanbidding van de Voorjaarsnota 2018 ter besluitvorming voor te leggen aan PS.

Jaarstukken 2018:

In november 2017 hebben Provinciale Staten besloten per motie de activiteiten van Connect Limburg te (laten) beëindigen.

Gedeputeerde Staten hebben op 19 december 2017 een laatste subsidiebeschikking verstrekt met het oog op beëindiging van de stichting per 1 juli 2018. Daarbij is rekening gehouden met het in acht nemen van een redelijke termijn conform de Algemene wet bestuursrecht (Awb) en de gemaakte afspraken in de samenwerkingsovereenkomst. Het beoogde resultaat 2018 wordt hierdoor niet volledig gerealiseerd.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
-	-	-

Behorende bij de verplichte paragraaf 3.2. Onderhoud kapitaalgoederen

2e Gewijzigd Motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (PS 16-12-2016)

Motie 797 3^e gewijzigde Brugman c.s. inzake Binnenklimaat Gouvernement (PS 04-11-2016)

Dictum (motie 809):

- te onderzoeken per provinciaal gebouw wat er qua verduurzaming nog kan gebeuren en dit in kaart te brengen voor het zomerreces 2017 hiermee naar Provinciale Staten te komen.

Dictum (motie 797):

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- te onderzoeken of er meer duurzame mogelijkheden zijn in het Gouvernement om te komen tot een betere luchtkwaliteit;
- deze bevindingen tijdig voor de voorjaarsnota 2017 terug te koppelen naar Provinciale Staten, om indien nodig hiervoor meer middelen beschikbaar te stellen.

Jaarstukken 2018:

Klimaatneutraal maken provinciale gebouwen

De tweede gewijzigde motie 809 Brugman c.s. inzake verduurzaming provinciale gebouwen (inclusief de derde gewijzigde motie 797) is aan Provinciale Staten ter besluitvorming voorgelegd. De benodigde additionele middelen voor het Gouvernement ad € 0,24 mln. zijn verwerkt in de begroting 2018 (dekking uit coalitiemiddelen onvoorzien). De werkzaamheden zijn gelijktijdig met het project verduurzaming uitgevoerd en in december 2018 opgeleverd.

Verduurzaming Gouvernement

De verduurzaming van het Gouvernement is in combinatie met het gepland onderhoud volgens planning op 16 december 2018 opgeleverd. Hiermee is het Gouvernement weer toekomstbestendig. Het binnenklimaat is verbeterd naar klimaatklasse B (ventilatie en koeling). Het huidige energielabel G is verbeterd naar B. Verder is het Gouvernement aangesloten op het warmtenet van Cèramique. Tevens zijn een aantal onderdelen van de tweede gewijzigde motie 809 mevrouw Brugman in het Gouvernement gerealiseerd.

Het project is binnen het beschikbare taakstellende budget en planning uitgevoerd.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
-	-	-

Behorende bij paragraaf 5.5. Bedrijfsvoering

Motie 770 Schaminée en Vaessen inzake externe inhuur provincie (PS 17-6-2016)

Dictum:

Roepen het college van Gedeputeerde Staten op:

- beleid te ontwikkelen waarin doelgericht gewerkt wordt aan het omlaag brengen van tijdelijke inhuur tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie;
- hierbij het principe van 'comply or explain' toe te passen, wat inhoudt dat gestreefd wordt naar de norm van maximaal 10%, maar in gevallen dat deze toch overschreden wordt, een heldere uitleg wordt gegeven waarom dat nodig was.

Jaarstukken 2017:

Met motie 770 (Schaminée en Vaessen) hebben uw Staten ons College opgeroepen de kosten van tijdelijke inhuur omlaag te brengen tot maximaal 10% van het personeelsbudget binnen de provinciale organisatie. In de Mededeling portefeuillehouder d.d. 11 oktober 2016 hebben wij aangegeven dat wij ons committeren aan het streven om de externe inhuur naar beneden bij te stellen. Wij hebben aangegeven daarbij 10% van het actuele personeelsbudget als streefnorm te hanteren, rekening houdend met het feit dat inhuur van externen veelal fors duurder is, te vertalen in een factor 1,6. Voor zover wij deze norm overschrijden zullen wij dat voor uw Staten tijdig toelichten en inzichtelijk maken conform de motie. In de HRM-brief d.d. 16 oktober 2018 is dit voor 2018 toegelicht.

€ x 1.000

t/m 2017	2018	Totaal
-	-	-

Bijlage 2: Lijst met afkortingen

A	
AAC	Adviescommissies ambtelijk
AAE	Aanvalsplan Asbest en Energie
ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
ACM	Autoriteit Consument en Markt
ACP	Applicatie Centrum Productietechnologie
AKDL	Archeologische Kennis Databank Limburg
ALW	Agenda Limburgse Woningmarkt
AMIBM	Aachen-Maastricht Institute for Biobased Materials
ANLB	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer
AO	Algemeen Overleg
APG	Algemene Pensioen Groep
APPA	Algemene Pensioenwet politieke ambtsdragers
AS	Applied Sciences
ASR	Nederlandse Verzekeringsmaatschappij voor alle Verzekeringen
AUM	Adaptieve Uitvoeringsstrategie Maas
AV	Aviation Valley
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
AVG	Algemene Verordening Gegevensbewerking
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AZM	Academisch Ziekenhuis Maastricht
B	
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAC	Adviescommissies bestuurlijk
BBP	Bruto binnenlands product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BC	Business Cases
BCC	Brightlands Chemelot Campus
BCF	BTW-Compensatiefonds
BCGV	Brightlands Campus Greenport Venlo
BD	Business Development
BDU	Brede Doeluitkering
BFCC	Brightlands Food Claims Centre
BGM	Buitengoed Geul en Maas
BGO	Bijzonder Georganiseerd Overleg
BIF	Brightlands Innovation Factory
BINGV	Brigt Innovation Network Greenport Venlo
BISCI	Brightlands Institute for Supply Chain Innovation
BISS	Business Intelligence & Smart Service
BL-MHC	Brightlands Maastricht Health Campus
BMC	Brightlands Materials Center
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BO	Bestuurlijk Overleg
BO-MIRT	Bestuurlijk Overleg - Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport

BP	Bestemmingsplan
BP	Business Plan
BPD	Bouwfonds Property Development
BPL	Buitenring Parkstad Limburg
BPMAA	Business Park Maastricht Aachen Airport
BReIN	Brightlands e-Infrastructure for Neurohealth
BSSC	Brightlands Smart Service Campus
BSTC	Brightlands Sustainable Technology Center
BT	Brightlands Techruption
BTW	Belasting toegevoegde waarde
BU	Brains Unlimited
BUS	Besluit Uniforme Saneringen
BV	Besloten Vennootschap
B&W	Burgemeester & Wethouders
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
C	
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CAP	Collectieve Arbeidsvoorwaardenregeling
CBDS	Centre for Big Data Statistics
CBL	Cross Border Leases
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CCL	Co-creatielab
CdK	Commissaris van de Koning
CEF	Connecting Europe Facility
CEO	Chief Executive Officer
CHILL	Chemelot Innovation and Learning Labs
CHV	Campus Huisvesting
CIP	Chemelot Industrial Park
CLiC	Clienten Centraal in Jeugdhulp
CMD	Campus Management & Development
CM&D BV	Campus Heerlen Management & Development B.V.
COM	Communicatie
CRF	Chemelot Research Facilities
CV	Commanditaire Vennootschap
CVGV	Campus Vastgoed Greenport Venlo
D	
DCGV	Development Company Greenport Venlo
DEW	"Dutch Earth Week"
DHZ	Deltaplan Hoge zandgronden Zuid Nederland
DDI	Digitalisering Documentaire Informatievoorziening
DNA	Desoxyribo Nucleic Acid
DPRA	Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie
DRIS	Dynamisch Reizigers Informatie Systeem
DSM	Dutch State Mines
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DVO	Dienstverleningsovereenkomst

E	
EAA	European Association for Archaeologists Congress
EAL	Educatieve Agenda Limburg
EBIT	Bedrijfsresultaat
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
ECRN	European Chemical Regions Network
EDB	Economic Development Board
EGTS	Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
EIB	Europese Investeringsbank
EIPA	European Institute of Public Administration
ELENA	European Local ENergy Assistance
EMR	Euregio Maas-Rijn
EMU	Europese Economische en Monetaire Unie
ENCI	Eerste Nederlandse Cement Industrie
EPZ	Elektriciteits Produktiemaatschappij Zuid-Nederland
ERAC	European and Regional Affairs Consultants
ERMN	Euregio Rijn-Maas-Noord
ERW	Euregio Rijn Waal
ESCB	Expertise Centrum Business Services Venlo
ESZL	Economische Samenwerking Zuid-Limburg
EU	Europese Unie
EV	Eigen Vermogen
EV/TV	Solvabiliteit
EZ	Economische Zaken
EZK	Ministeries van Economische Zaken en Klimaat
F	
FCC	Food Claims Centre
FDL	Feed Design Lab
FG	Functionaris voor Gegevensbescherming
FIDO	Wet financiering decentrale overheden
FISS	Financieel Instrumentarium Sturing en Samenwerking
FTE	Fulltime-equivalent
G	
GIP	Grens Info Punt
GKA	Gelijke Kansen Alliantie
GOW	Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum
GPL	General Public License
GS	Gedeputeerde Staten
H	
HBLM	Holding Businesspark Luchthaven Maastricht
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HCA	Human Capital Agenda
HEFI	Healthy Eating and Food Innovation
HNP	Huis van de Nederlandse Provincies
Hrm	Human Resource Management

Hswi	Hoofdspoorweginfrastructuur
HvdS	Huis voor de Sport
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
I	
I&M	Infrastructuur en Milieu
IBA	Internationale Bau Ausstellung
IBT	Interbestuurlijk toezicht
IHK	Industrie und Handelskammer
IKL	Instandhouding Kleine Landschapselementen
InSciTe	Institute for Science & Technology
IP	Industrial Park
IPO	Interprovinciaal overleg
IPS	Industriepark Swentibold
IRM	Integraal Riviermanagement
IRP	Investor Relations Programma
IRR	Internal Rate of Return
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
ITEM	Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and Mobility
ITL	Interbestuurlijk Toezicht Limburg
ITR	Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
iVRI's	intelligente Verkeersregelinstanties
I&W	Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat
J	
JIP	Jaarlijks Investeringsprogramma
JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
JOLA	Jonge Landbouwers
K	
KDCV	Kennis Distributie Centrum Venlo
KNMI	Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut
KRW	Kader Richtlijn Water
KvK	Kamer van Koophandel
L	
LAGV	Landbouw Agrofood Greenport Venlo
LAVS	Landelijk Asbest Volg Systeem
LBDF	Limburg Business Development Fonds
LDAVM	Land Development AviationValley Maastricht
LEA	Limburgs Energie Akkoord
LED	Limburg Economic Development
LEF	Limburgse Energie Fonds
LEKTA	Limburgse Energie en Klimaat Transitie Aanpak
LHB	Limburgse Herstructureringsmaatschappij Bedrijventerreinen
LIME	Limburg Meet
LINK	Limburg Investeert in Kenniseconomie
LIOF	Limburgs Instituut voor Ontwikkeling en Financiering

LIVES	Litter Free Rivers and Streams
LIWA	Limburgse Wateraanpak
LLTB	Limburgse Land- en Tuinbouwbond
LLTL	Limburgse Land- en Tuinbouw Loont
LNV	Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit
LOOT	Landelijke Organisatie Onderwijs en Topsport
LTAR	Lange Termijn Ambitie Rivieren
LWA	Limburg Werkt Akkoord
LWM	Limburgse Woningmarkt
LWV	Limburgse Werkgevers Vereniging
M	
M4i	Maastricht Multimodal Molecular Imaging Institute
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MAA	Maastricht Aachen Airport
MAABI	Maastricht Aachen Airport Beheer & Infrastructuur
MaaS	Mobility as a Service
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs
MCB	Maastricht Convention Bureau
MD	Mobiliteit en Duurzaamheid
MD	Management Development
MECC	Maastricht Expositie & Congres Centrum
MEDTECH	Medische Technologieën
MER	Milieueffectrapportage
MERLN	Institute for Technology-Inspired Regenerative Medicine
MEZ	Ministerie van Economische Zaken
MHC	Maastricht Health Campus
MIM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	MKB-Innovatiestimulering-Topsectoren
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
MJP	Meerjarenprogramma
MKB	Midden- en Klein Bedrijf
MKB-L	Midden- en Klein Bedrijf - Leningenfonds
M&O	Misbruik en Oneigenlijk gebruik
MO	Medewerkersontwikkeling
MRB	Motorrijtuigenbelasting
MSN	Maas-Swalm-Nette
MUMC	Maastricht Universitair Medisch Centrum
N	
N2000	Natura 2000
NaLi	Natuurrijk Limburg Zuid
NBA	Nederlandse Beroepsorganisatie Accountants
NBTC	Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen
NB-wet	Natuurbeschermingswet
NDW	Nationale Databank Wegverkeersgegevens
NEDAB	Niet economische diensten van algemeen belang
NH	Noord-Holland
NLP	Nieuw Limburgs Peil

NLZL	Nationaal Landschap Zuid-Limburg
NNN	Nationaal Natuur Netwerk
NNP	Natte Natuurparels
NOVI	Nationale omgevingsvisie
NP	Nationale Parken
NV	Naamloze Vennootschap
NRW	Nordrhein Westfalen
NWB	Nederlandse Waterschapsbank
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

O	
OCI	Orascom Construction Industries
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OGOR	Optimale Grond en Oppervlakte water Regime
OGV	Ontwikkelbedrijf Greenport Venlo
OGVO	Onderwijsgemeenschap Venlo en Omstreken
OKBL	Ondernemers Klankbord Limburg
OL	Ondernemend Limburg
OM	Openbaar Ministerie
ON	Oprichtnemer
OP-Zuid	Operationeel Programma - Zuid-Nederland
OR	Ondernemingsraad
OTB	Ontwerp Tracebesluit
OV	Openbaar Vervoer
OVL	Omgevingsverordening Limburg
OW	Ontgrondingenwet
OWN	Onderliggend Wegennet

P	
PA	Public Affairs
PAPL	Public Affairs Platform Limburg
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PB	Provinciaal Bestuur
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
P&C	Planning en Control
P&F	Participaties & Financiering
PI	Provinciaal Inpassingsplan
PIO	Platteland in Ontwikkeling
PIP	Provinciaal Inpassingsplan
PLA	Programma Limburg Agrofood
PLL	Programma Limburg Logistiek
PMPC's	Product Markt Partner Combinaties
PO	Primair Onderwijs
POB	Persoonlijk Ontwikkel Budget
PoC	Proof of Concept fonds
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
P&O	Personeel en Organisatie
POP	Plattelandsontwikkelingsprogramma
PoP	Proof of Principle fonds

PPA	Plan Public Affairs
PPS	Publiek Private Samenwerking
PS	Provinciale Staten
PSN	Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer
PUOV	Provinciaal Uitvoeringsprogramma Omgevingsveiligheid
R	
RAAT	Regionaal Actieplan Aanpak Tekorten
R&D	Research and Development
RBML	Regelgeving Burgerluchthavens en Militaire Luchthavens
RBV	Regeling Beëindiging Veehouderijtakken
RDF	Route Development Fund
REBIS	Regionaal economisch bedrijventerreinen-informatiesysteem
REGMED XB	REGenerative MEDicine crossing Borders
RES	Regionale Energie Strategieën
RGP	Regeling Grote Projecten
RGV	Railterminal Greenport Venlo
RHCL	Regionaal Historisch Centrum Limburg
RIC	Retail Innovation Center
RIF	Forschungsinstitute fur Rationalisierung
RIF	Regionaal Investerings Fonds
RLN	Ruimte Landbouw en Natuur
RMO	Regio Manager Organisatie
RMO	Regionale Mobiliteits Overleggen
ROC	Regionaal Opleidingen Centrum
ROR	Richtlijn Overstromingsrisico's
ROVL	Regionaal Orgaan Verkeersveiligheid Limburg
RPMV	Rivierpark Maasvallei
RUD	Regionale Uitvoerings Diensten
RUD-ZL	Regionale Uitvoerings Diensten Zuid Limburg
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RvR	Ruimte voor Ruimte
RvS	Raad van State
RvT	Raad van Toezicht
RVWN	Regionaal Verbindend Wegennet
RWS	Rijkswaterstaat
RWTH	Rheinische-Westfalische Technische Hochschule
S	
SAL	Sociale Agenda Limburg
SCB	Systeemgericht Contract Beheer
SFR	Snelfietsroute
SGA	Servicepunt Grensoverschrijdende Arbeidsbemiddeling
SIBL	Strategisch Informatiebeleid Limburg
SILG	Subsidieverordening Inrichting Landelijk Gebied
SIS	Smart Industry Services
SIS	Sturing in Samenwerking
SiSa	Single information Single audit
SKB	Schatkistbankieren

SKNL	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap
SLIM	Stichting Life Incubator Maastricht
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgebonden
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SOME	Stichting Ontwikkelingsmaatschappij
SPA	Strategische Public Affairs
SPP	Strategische Personeelsplanning
SPV	Strategisch Plan Verkeersveiligheid
SROI	Social Return On Investment
SSC	Smart Services Campus
SSWL	Stichting Servicebureau Wildbeheereenheden Limburg
STRONG	Structuurvisie Ondergrond
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
SVNL	Natuur- en Landschapsbeheer
SWUNG	SamenWerking in de Uitvoering van Nieuw Geluidbeleid
T	
TB	Tracebesluit
TBO	Terrein Beherende Organisatie
TCGI	Trade Center Global Investment BV
TEN-T	Trans Europese Transport Netwerken
TLW	Transitiefonds Limburgse Woningmarkt
TMH	Tram Maastricht Hasselt
TN	Trajectnota
TN/MER	Trajectnota/Milieueffectrapportage
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
TPN	Trade Port Noord
TSL	Topsport Limburg
TU	Technische Universiteit
U	
u/g	Uitgeleend geld
UM	Universiteit Maastricht
UMIO	Maastricht University School of Business and Economics
UP	Uitvoeringsprogramma
USK	Uniform Rijksbreed Subsidiekader
USG	Utility Support Group
UvW	Unie van Waterschappen
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
V	
VDL	Van der Leegte
VHT	Verkeershandhavingsteam
VHR	Vogel Habitat Richtlijn
VI	Voortgangsnota Internationalisering
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VO	Voortgezet onderwijs
VOG	Verklaring Ontrent Gedrag
Vpb	Wet op de vennootschapsbelasting

VTE	Vrije Tijds Economie
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVM	Verkeers- en Vervoersmanagement
VVV	Vereniging voor Vreemdelingenverkeer
W	
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WARH	Wet Algemene Regels Herindeling
WHVBZ	Wet Hygiene en Veiligheid Badinrichtingen en Zwemgelegenheden
WL	Waterschap Limburg
WML	Waterleiding Maatschappij Limburg
Wnb	Wet natuurbescherming
Wnt	Wet Normering Topinkomens
WO	Wetenschappelijk onderwijs
WRO	Wet ruimtelijke ordening
WUR	Wageningen University & Research
Y	
YET	Young European Talent-event
Z	
ZBO	Zelfstandige Bestuursorganen
ZL	Zuid-Limburg
ZLSM	Zuid-Limburgse Stoomtrein Maatschappij
ZON PV	Fotovoltaïsche zonne-energie
ZWL	Zo Werkt Limburg

Bijlage 3: Doorwerking naar begroting 2019 e.v.

4.1. Samenvatting voorstellen en bestemming resultaat

€ x 1.000

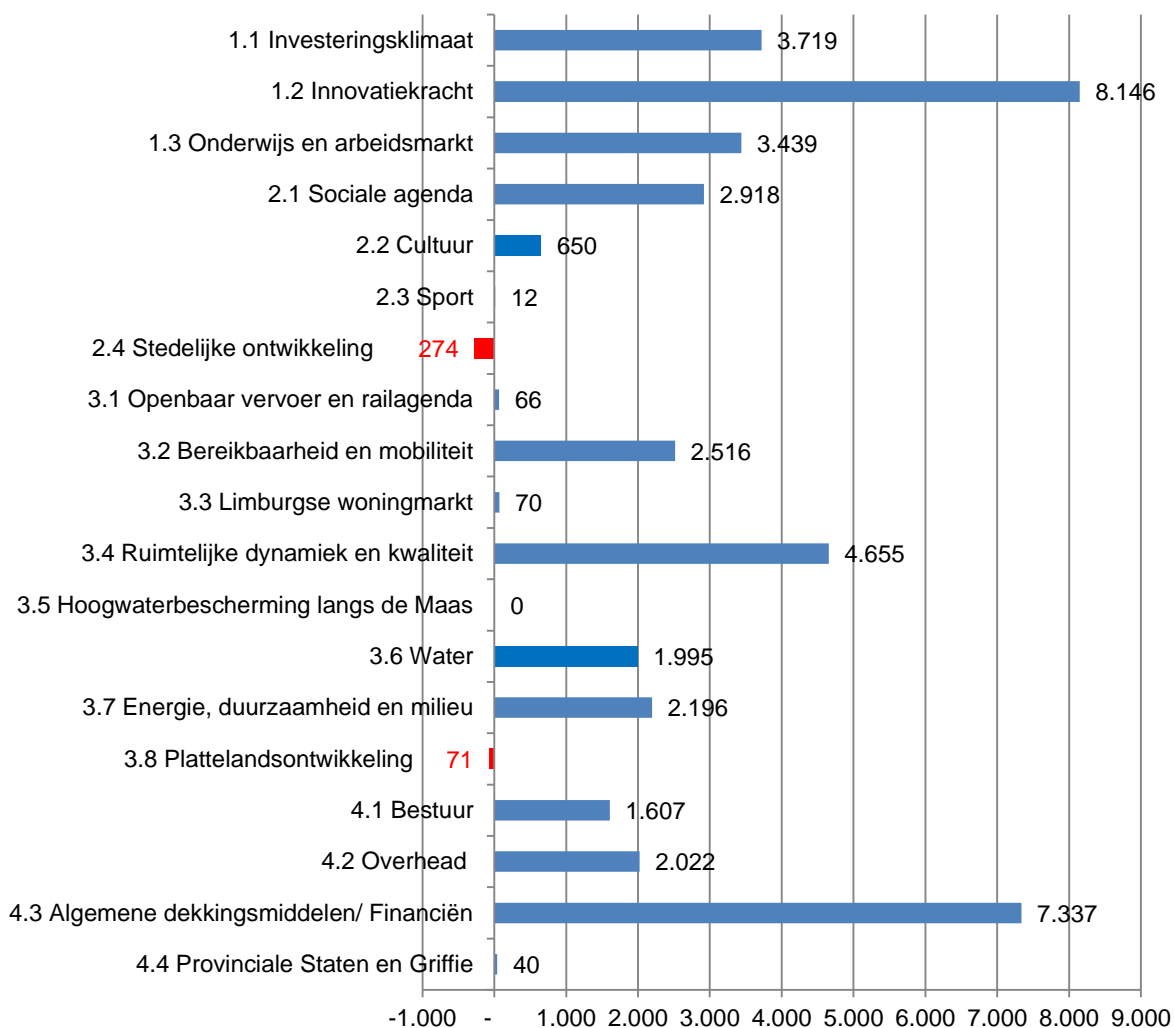
	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Totaal lasten over te boeken naar 2019 e.v.	37.453	62	0	0
Totaal baten over te boeken naar 2019 e.v.	424	0	0	0
Totaal lasten minus baten	37.029	62	0	0
Resultaat Jaarrekening 2018 (algemene reserve (egalisatie))	21.660	-938	0	0
Immunisatiereserve	6.234	1.000	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer	2.442	0	0	0
Risicoreserve grondexploitatie	4.233	0	0	0
Reserve grondwaterbeheer	81	0	0	0
Reserve DU-uitkering Natuur	43	0	0	0
Reserve Transitiefonds	33	0	0	0
Reserve DU Na-ijl-effecten mijnbouw	323	0	0	0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen	1.848	0	0	0
Bestemmingsreserve Culturele kansen	134	0	0	0
Totaal dekking	37.029	62	0	0
Overboeking via het resultaat 2018	20.722			
Verhoging subsidieplafond project 75 jaar bevrijding	1.000			
Alternatieve dekking Einstein Telescope	2.950			
Totaal voorstellen resultaat	24.672			

Het totale bedrag aan overboekingsvoorstellen van 2018 naar 2019 en verder bedraagt € 37,03 mln. Daarnaast zijn hier verwerkt de volgende twee voorstellen over het bestemmen van het vrije jaarresultaat 2018:

- € 1,00 mln. voor de verhoging van het subsidieplafond voor het project “75 jaar bevrijding”;
- € 2,95 mln. alternatieve dekking voor Einstein telescoop;
- € 2,66 mln. storting in de Immunisatiereserve.

Onderstaande grafiek geeft het volume van de overboekingsvoorstellen per programma weer:

Saldo overboekingen (bedrag x € 1.000)

De overboekingsvoorstellen hebben vooral betrekking op faseringen van lopende verplichtingen.

Uitschieters in de grafiek hebben vooral betrekking op:

- 1.2 Innovatiekracht. Het betreft met name faseringen rondom de campussen en de kennisinstellingen;
- 3.4 Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit. Dit heeft volledig betrekking op de fasering van de bijdrage aan Marsna papier Meerssen;
- 4.3 Algemene dekkingsmiddelen/Financiën. Dit heeft betrekking op het restant budget motie Bouw/ISV en de reservering ten behoeve van de personele begroting.

Ook is op onderdelen sprake geweest van overschrijdingen van het jaarbudget 2018. Zo is bij programma 2.4 Stedelijke ontwikkeling sprake van een negatieve overboeking (€ 0,27 mln.). Lasten zijn eerder gekomen dan verwacht (subsidies IBA Parkstad). Het past echter wel binnen de meerjarige budgettaire kaders en daarom wordt dit verrekend met het budget 2019. Dit geldt ook voor een tweetal kleine budgetoverschrijdingen bij programma 3.8 Plattelandsontwikkeling.

Een ander substantieel negatief overboekingsvoorstel (€ 2,32 mln.) is niet zichtbaar in de grafiek en heeft betrekking op de subsidieregeling MKB Innovatiestimuleringsregeling (programma 1.1). Ook dit voorstel wordt verrekend met het resterende budget 2019-2020.

De relatieve afwijking van de onderbesteding achter deze overboekingsvoorstellen van € 37,09 mln. op de totale lasten in de begroting 2018 ad € 537,25 mln. bedraagt 6,9%.

Daar waar sprake is van faseringen kan in algemene zin gesteld worden, dat het veelal betrekking heeft op subsidies, waarbij op voorhand niet altijd te programmeren is wanneer de aanvragen precies komen, hoeveel budget dit in het betreffende begrotingsjaar kost en of de aanvragen aan de voorwaarden voldoen. Kortom: transacties kennen een mate van onzekerheid. Onderbesteding en soms overbesteding in enig begrotingsjaar binnen vaak meerjarige regelingen is in dit kader een structureel verschijnsel dat niet kan worden uitgesloten. Verschillen treden op binnen jaarschijven, maar niet ten opzichte van het totale vastgestelde meerjarige budgettaire kader.

Er zijn ook onderdelen van de begroting waarbij transacties juist wel een hoge programmeerbaarheid hebben, bijvoorbeeld het onderhoud van provinciale wegen. Zoals ook uit de Jaarstukken 2018 blijkt is daar nauwelijks sprake van afwijkingen ten opzichte van de begroting.

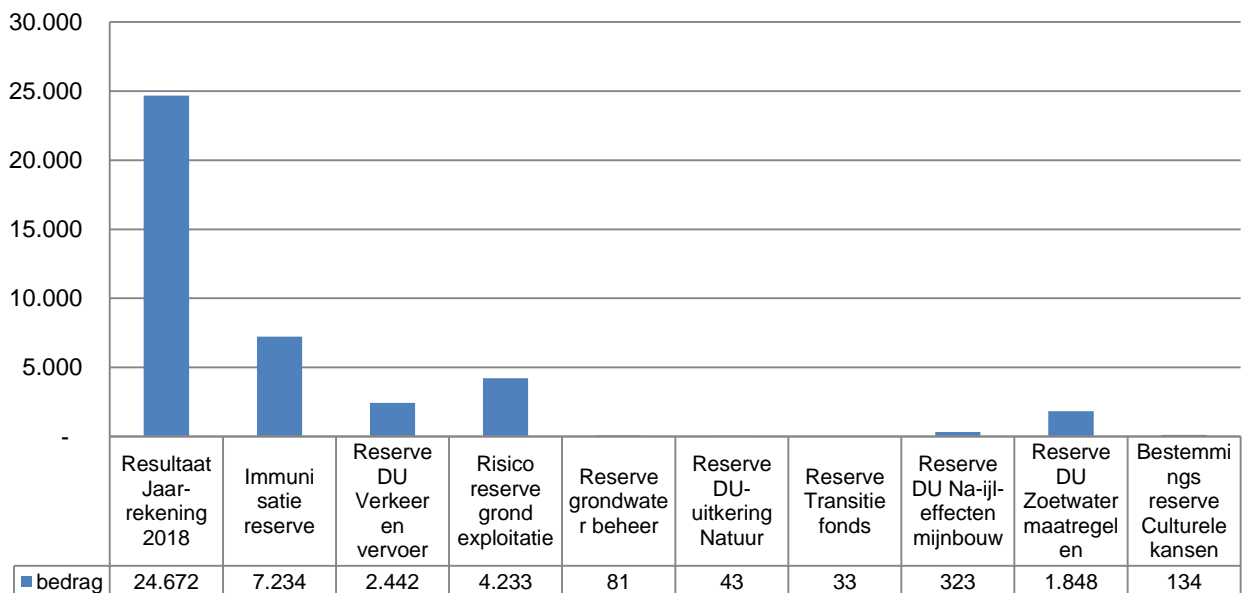
Kader overboekingsvoorstellen

De voorstellen die zijn opgenomen, voldoen aan de criteria zoals opgenomen in de Programmabegroting 2018. Dit betreft financieel-technische aanpassingen van de fasering van uitgaven:

- besluiten door PS/GS in de statenperiode (2015-2019);
- structuurversterkende projecten;
- begrotingsposten met een aantoonbare wettelijke c.q. contractuele verplichting danwel project met een meerjarige looptijd;
- structurele budgetten waarbij er aantoonbare/onvermijdbare lasten zijn als gevolg van een onderliggend GS-besluit/contract/geplaatste order;
- doorlopende subsidieregelingen.

Dekking van de voorstellen

Onderstaande grafiek vat de dekking van de voorstellen samen (bedragen € x 1.000):

Het totale bedrag aan overboekingsvoorstellen van 2018 naar 2019 en verder bedraagt € 37,09 mln.. Hiervan wordt € 20,72 mln. gedekt uit het voordelige resultaat 2018. Het restant van de overboekingen ad € 16,37 mln. wordt gedekt uit daarvoor bestemde reserves, waaraan de restantbudgetten 2018 zijn toegevoegd.

Omdat de voorstellen allemaal gedekt zijn uit het bestaande jaarrekeningresultaat of daartoe bestemde reserves wordt het begrotingsresultaat 2019 en verder niet beïnvloed.

De mutaties zijn verwerkt in de 3^e Begrotingswijziging 2019, die eveneens onderdeel uitmaakt van de beslispunten van het Statenvoorstel Jaarstukken 2018.

De gespecificeerde toelichtingen zijn verder in deze bijlage opgenomen (4.2 Doorwerking naar begroting 2019 e.v. per product.). Presentatie vindt plaats in een soortgelijke opzet als de reguliere afwijkingenrapportages.

4.2. Doorwerking naar begroting 2019 e.v. per product

€ x 1.000

1.1.1. Economische samenwerking	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
117 Fasering MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT)	410	0	0	0
118 Samenwerking Triple Helix organisaties (Regionale platform)	150	0	0	0
210 Overboeking subsidieregeling MKB innovatiestimulering	-2.317	0	0	0
Totaal lasten	-1.757	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	1.757	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	1.757	0	0	0

Financiële toelichting

117. Fasering MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) (GS 9-4-2019)

De hogere bevoorschotting van de decentrale uitkering MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) van het Ministerie van Economische Zaken bedraagt € 410.000. Deze was aangekondigd in de december circulaire 2018. Conform de samenwerkingsovereenkomst met het Rijk dienen deze middelen ingezet te worden voor de uitvoering van de MIT regeling. Voorgesteld wordt om deze middelen over te hevelen naar 2019, zodat dit in 2019 afgehandeld respectievelijk voortgezet kan worden.

118. Samenwerking Triple Helix Organisatie (Regionale Platforms) (GS 9-4-2019)

In de Voorjaarsnota 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor de ondersteuning en voor de financiering van (project) initiatieven te matchen in de vorm van een programmabijdrage. Deze programmabijdrage wordt beschikt aan drie organisaties, namelijk Economic Development Board Noord-Limburg, Keyport 2020 en Economische Samenwerking Zuid-Limburg (ESZL). In 2018 zijn de subsidies reeds verleend aan Keyport2020 en Economic Development Board Noord-Limburg. De subsidiebeschikking aan ESZL wordt begin 2019 verleend. De hiervoor gereserveerde middelen € 150.000 wordt derhalve overgeheveld naar 2019.

210. Overboeking subsidieregeling MKB innovatiestimulering (GS 9-4-2019)

Eerder dan voorzien is er een afrekening ontvangen met betrekking tot de meerjarige subsidieregeling MKB-innovatiestimuleringsregeling. Hierdoor is er ultimo 2018 een nadelig verschil ontstaan van € 2.316.650. Het ontstane tekort wordt opgevangen door het te verrekenen met het budget 2019.

€ x 1.000

1.1.2 Acquisitie en LIOF	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
160 Overboeking middelen acquisitie	1.829	0	0	0
192 Fasering procesmiddelen Supplier Park IPS	44	0	0	0
260 Bestemmen resultaat 2018: Alternatieve dekking Einstein Telescope	2.950	0	0	0
Totaal lasten	4.822	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-4.822	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-4.822	0	0	0

Financiële toelichting

160. Overboeking middelen Acquisitie (GS 9-4-2019)

In 2016 heeft de provincie een investeringssubsidie verleend van € 1.800.000. Dit project heeft geen doorgang gevonden. Daarnaast is ervanuit de post Acquisitie minder subsidie ad. € 28.595 verleend dan aanvankelijk ingeschat. De resterende middelen € 1.828.595 worden in 2019 ingezet voor een aantal investeringssubsidies/leads die momenteel nog in voorbereiding zijn. Maar waarvan de effectuering in 2019 wordt verwacht. Voorgesteld wordt om deze restant middelen van € 1.828.595 over te hevelen naar 2019. Zodat deze ingezet worden voor de in de huidige coalitie periode (2016-2019) geormerkte doelen.

192. Fasering procesmiddelen Supplier Park IPS (GS 9-4-2019)

Het college van GS heeft op 26 februari 2019 besloten voor de uitbreiding van VDL Nedcar, waarvan IPS Yard een onderdeel is, een PIP procedure te starten. PS is hierover geïnformeerd. De in 2018 reeds in gang gezette voorbereidingen voor de planvorming dienen in 2019 gecontinueerd te worden.

260. Alternatieve dekking Einstein Telescope (GS 9-4-2019)

Als gevolg van herprioritering van middelen ten behoeve van economische structuurversterking, welke gedekt worden uit het € 70 mln. deel van de Immunisatiereserve, heeft het college besloten om de bijdrage aan de Einstein Telescope ad. € 2.950.000 te dekken uit het voordelige Jaarresultaat 2018.

€ x 1.000

1.1.3 MKB	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2019	2020	2021
Lasten				
119 Overboekingsvoorstel MKB Cofinanciering Interreg en OP-Zuid	111	0	0	0
120 Overboekingsvoorstel Innovatiepilots in bredere MKB	116	0	0	0
121 Overboekingsvoorstel MKB dienstverlening	300	0	0	0
Totaal lasten	527	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-527	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-527	0	0	0

Financiële toelichting

119. Overboekingsvoorstel MKB Cofinanciering Interreg en OP-Zuid (GS 9-4-2019)

De periode van de programma's Interreg en OP ZUID lopen door in 2019. Momenteel lopen nog een aantal Interreg-aanvragen. Deze waren aanvankelijk voorzien in 2018. Deze projecten worden definitief beschikt na goedkeuring van de stuurgroep Interreg. Voorgesteld wordt om het saldo van € 111.197 over te hevelen naar 2019.

120. Overboekingsvoorstel Innovatiepilots in bredere MKB (GS 9-4-2019)

Het restant bedrag ad € 115.536 is gereserveerd voor bijdrage aan het Retail Innovation Center (RIC) 2019 en opdrachtverlening Boegbeeld Biobased. Aanvragen zijn eind 2018 ontvangen en worden in het eerste kwartaal 2019 beschikt c.q. verleend. Voorgesteld wordt om deze middelen over te hevelen naar 2019.

121. Overboekingsvoorstel MKB Dienstverlening (GS 9-4-2019)

In de Voorjaarsnota 2018 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het op provinciaal niveau stroomlijnen en optimaliseren van de dienstverlening aan het Limburgse MKB (€ 300.000 in 2018 en € 300.000 in 2019).

Op 19 juni 2018 heeft GS ingestemd met een bijdrage aan Ondernemend Limburg voor "Een gemeenschappelijke aanpak MKB Limburg van € 600.000 voor een periode van twee jaar. De voorbereiding van deze subsidiebeschikking heeft meer tijd gevergd. Begin 2019 heeft Ondernemend Limburg een aangepaste begroting en tijdsplanning ingediend. Deze subsidie wordt 2019 verleend. Derhalve wordt voorgesteld om de hiervoor gereserveerde middelen 2018 ad. € 300.000 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

1.1.4 Brightland Kennis/As	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
168 Fasering procesmiddelen Kennis-As Brightlands	16	0	0	0
Totaal lasten	16	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-16	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-16	0	0	0

Financiële toelichting

168. Fasering procesmiddelen Kennis As Brightlands (GS 9-4-2019)

De procesmiddelen Kennis-As zijn bijeen gebracht door de kennisinstellingen en Provincie als gezamenlijk werkbudget. De Provincie beheert dit gezamenlijk budget. Er resteren nog middelen, omdat een aantal opdrachten en/of werkzaamheden niet voor het eind van het jaar zijn geëffectueerd. Daarnaast wensen de gezamenlijke Kennis-As-partners het restant beschikbaar te houden om in te zetten voor gezamenlijke activiteiten in de toekomst. Derhalve wordt het restant van € 15.724 overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

1.1.5 Maastricht Aachen Airport	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
169 Fasering procesmiddelen ontwikkeling luchthaven MAA	50	0	0	0
174 Fasering procesmiddelen Aviation Valley	61	0	0	0
Totaal lasten	111	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-111	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-111	0	0	0

Financiële toelichting

169. Fasering procesmiddelen ontwikkeling luchthaven MAA (GS 9-4-2019)

De procesmiddelen, gerelateerd aan de toekomst van Maastricht Aachen Airport zijn € 0,05 mln. lager t.o.v. de begroting. Deze middelen maken onderdeel uit van de business-case voor MAA B&I B.V. voor de periode 2016-2026. Besloten is (GS 22 november -2016) dat deze aan MAA B&I B.V. na aftrek van lopende verplichtingen zullen worden overgemaakt. Daarom wordt het restant van € 49.663 overgeheveld naar 2019.

174. Fasering procesmiddelen Aviation Valley (GS 9-4-2019)

In 2018 is de Provincie samen met partners en stakeholders gestart met een proces om te komen tot een strategische ruimtelijke-economische toekomstvisie voor Aviation Valley met als doel bedrijven en werknemers aan dit gebied te binden (Eindejaarsbijstelling 2018 PS 14-12-2018). Dit proces loopt door naar 2019. Voorgesteld wordt om deze lagere besteding van deze middelen € 61.284 over te hevelen.

€ x 1.000

1.2.1 Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
193 Fasering Interreg project Europe S3Chem	8	0	0	0
Totaal lasten	8	0	0	0
Baten				
193 Fasering Interreg project Europe S3Chem	-2	0	0	0
Totaal baten	-2	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-10	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-10	0	0	0

Financiële toelichting

193. Fasering Interregproject Europe-project S3Chem (GS 9-4-2019)

Op 17 mei 2016 hebben GS ingestemd met de partnerovereenkomst Europese samenwerkingsproject chemie-regio's (S3Chem) (conform 2e Afwijkingenrapportage 2016 PS 4-11-2016). Dit project heeft een looptijd van 6 jaar (2016-2021). De restant middelen 2018 ad € 10.146, dienen beschikbaar te blijven voor deze periode. Derhalve wordt voorgesteld dit restant (€ 8.149 lagere uitgaven en € 1.859 hogere inkomsten) over te hevelen naar 2019.

1.2.2 Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
122 Overboekingsvoorstel Interregproject Medtech4Europe	167	0	0	0
123 Overboekingsvoorstel 2e tranche project LINK	3.200	0	0	0
175 Fasering procesmiddelen gebiedsontwikkeling BL-MHC	5	0	0	0
Totaal lasten	3.372	0	0	0
Baten				
122 Overboekingsvoorstel Interregproject Medtech4Europe	168	0	0	0
Totaal baten	168	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-3.204	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
123 Immunisatiereserve	3.200	0	0	0
Saldo mutatie reserves	3.200	0	0	0
Resultaat	-4	0	0	0

Financiële toelichting

122. Overboekingsvoorstel Interregproject Medtech4Europe (GS 9-4-2019)

Op 20-6-2017 hebben GS ingestemd met de deelname van Provincie Limburg aan het Interreg Europe project "Medtech4Europe" (conform 2e Afwijkingenrapportage 2018 PS 9-11-2018). Het project is gericht op kennisuitwisseling en intensieve samenwerking samen met 7 andere Europese regio's op het vlak van Medische Technologieën (MEDTECH), gerelateerd aan de Brightlands Maastricht Health Campus. Het project heeft een looptijd van juni 2018 tot en met november 2022. Voorgesteld wordt om het restant budget (€ 166.644 lasten en € 167.894 baten) over te hevelen naar 2019.

123 Overboekingsvoorstel Tweede tranche project Limburg investeert in Kenniseconomie (LINK) (GS 9-4-2019)

Het project Limburg Investeert in haar Kenniseconomie (LINK) is een initiatief van de Universiteit Maastricht en behelst de opricht van twee instituten: M4I- Maastricht Multimodal Molecular Imagine Institute en MERLN- Institute for Technology-Inspired Regenerative Medicine. Het project heeft een totale looptijd van 2014 tot 1 juli 2021. Provinciale Staten hebben op 28 september 2018 ingestemd met het voorstel om een tweede tranche van € 11,25 mln. beschikbaar te stellen voor de tweede fase. De tweede fase heeft een looptijd van 1 januari 2018 tot 1 juli 2021. Gezien de langere voorbereidingstijd, wordt de subsidie in 2019 verleend. Derhalve wordt de jaarbijdrage 2018 van € 3,2 mln., inclusief de bijbehorende dekking vanuit de immunisatiereserve, overgeheveld naar 2019.

175. Fasering procesmiddelen gebiedsontwikkeling BL-MHC (GS 9-4-2019)

De bijdrage voor de gebiedsontwikkeling is op basis van afspraken in de geactualiseerde koepelovereenkomst fysieke impuls Brightlands Maastricht Health Campus 2016-2023 bijeen gebracht door de partners (Universiteit Maastricht, ziekenhuis AZM, gemeente Maastricht en Provincie Limburg). De Provincie is belast met het beheer van het procesbudget. De koepelovereenkomst loopt tot en met 2023. Om aan de koepelovereenkomst gekoppelde afspraken te kunnen voldoen, wordt derhalve het restant van € 5.330 overgeheveld naar 2019.

1.2.3 Landbouw Agrofood Brightlands Greenport Venlo	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
115 Overboekingsvoorstel LLTL2 2016-2019	302	0	0	0
124 Overboekingsvoorstel Interreg Europe Project Regions4Food	155	0	0	0
125 Overboekingsvoorstel procesondersteuning agro-energie-klimaat	18	0	0	0
194 Fasering exploitatie Co-creatielab in Villa Flora	29	0	0	0
195 Fasering middelen Healthy Eating and Food Innovation	1.189	0	0	0
199 Fasering procesmiddelen Brightlands Greenport Venlo	587	0	0	0
200 Fasering procesmiddelen Brightlands Greenport Venlo overig	681	0	0	0
Totaal lasten	2.962	0	0	0
Baten				
124 Overboekingsvoorstel Interreg Europe Project Regions4Food	155	0	0	0
Totaal baten	155	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-2.807	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
195 Immunisatiereserve	1.189	0	0	0
199 Immunisatiereserve	314	0	0	0
200 Immunisatiereserve	200	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.703	0	0	0
Resultaat	-1.104	0	0	0

Financiële toelichting

115. Overboekingsvoorstel Intensiveringsprogramma LLTL2 2016-2019 (GS 9-4-2019)

PS hebben op 13 mei 2016 het investeringsprogramma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont2 (LLTL2) 2016-2019 vastgesteld. Voor uitvoering van het meerjarige investeringsplan worden de in het coalitieakkoord gereserveerde investeringsmiddelen verdienmodellen Agro 2016-2019 van € 20 mln. ingezet. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma 2016-2019 volledige beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Het verschil wordt met name veroorzaakt, doordat van een aantal cofinancieringsprojecten, die voorzien in 2018 waren, besluitvorming begin 2019 plaatsvindt. Voorgesteld wordt om het surplus van € 302.111 over te hevelen naar 2019.

124. Overboekingsvoorstel Interreg Europe project Regions4Food (GS 9-4-2019)

Conform de 2e Afwijkingenrapportage 2018 (PS 9-11-2018) is ingestemd met deelname aan het Interreg Europe project Regions4Food. Dit project heeft als hoofddoel het maximaliseren van de innovatie potentie van alle factoren van de Agro- en Voedselwaardeketen door inzet van ICT. Hieronder wordt verstaan enerzijds de digitalisering van de processen en anderzijds gebruik en verwaarding van Big Data voor kennisontwikkeling, marktinformatie en management. Het project loopt tot en met 2023. Voorgesteld wordt om het restant budget (€ 155.210 lasten en € 155.210 baten) over te hevelen naar 2019.

125 Overboekingsvoorstel procesondersteuning agro-energieklimaat (GS 9-4-2019)

De middelen voor de procesondersteuning agro-energieklimaat ad. € 500.000 zijn via de Voorjaarsnota 2018 (PS 29 juni 2018) beschikbaar gesteld. Dit restant komt voort uit het feit dat een opdracht die voorzien was in 2018, pas in 2019 zal worden verstrekt. Voorgesteld wordt om het bedrag van € 18.000 over te hevelen naar 2019.

194. Fasering exploitatie Co-creatielab in Villa Flora (GS 9-4-2019)

Het co-creatielab wordt met terugwerkende kracht per 1 januari 2019 overgedragen aan Campus Vastgoed B.V. Hiervoor wordt begin 2019 de overdrachtsovereenkomst opgesteld, waardoor de definitieve afrekening van het co-creatielab in 2019 afgewikkeld wordt. Voorgesteld wordt om het

restant budget van € 28.925 over te hevelen naar 2019. Dit is nodig om aan de betaalverplichting van de afwikkeling van het co-creatielab te kunnen voldoen. Nadat deze afgewikkeld is, vallen deze middelen in 2019 ten gunste van de algemene middelen.

195. Fasering middelen Healthy Eating and Food Innovation (GS 9-4-2019)

De gereserveerde middelen voor het onderzoeksprogramma Health Eating and Food Innovation (1e Afwijkingenrapportage 2018 PS 22-6-2018) voor de jaarschijven 2017 en 2018 van totaal € 1.189.000 zijn in 2018 niet tot besteding gekomen. Dit is vanwege de complexiteit en langere voorbereiding van dit project. De verwachting is dat de subsidie voor de tweede en derde onderzoekslijn voor het programma HEFI en de nieuwe onderzoekslijn Brightlands Food Claims Centre in 2019 wordt verleend. De hiervoor gereserveerde middelen ad. € 1.189.000 dienen hiervoor beschikbaar te blijven. Derhalve wordt voorgesteld om deze middelen ad. € 1.189.000, inclusief de hierbij behorende dekking vanuit de Immunisatiereserve, over te hevelen naar 2019.

199. Fasering procesmiddelen Brightlands Greenport Venlo (GS 9-4-2019)

Op 13 mei 2016 heeft PS ingestemd met het Campusplan voor de Brightlands Greenport Venlo en de uitgangspunten van Bright Innovation Network Greenport Venlo. De campusontwikkeling komt in een fase van grotere projecten, programma's en het bouwen van consortia rond de innovatiethema's van de campus, gezonde voeding, future farming en biobased. Er is een sterke behoefte om initiatieven vanuit ondernemers en onderzoekers financieel te ondersteunen om zodoende projecten en programma's aan de voorkant te helpen bij de opstart. Een aantal initiatieven die in 2018 waren voorzien, worden in 2019 geëffectueerd. Voorgesteld wordt om deze middelen over te hevelen naar 2019 ad. € 587.493, inclusief de dekking vanuit de Immunisatiereserve ad. € 313.579.

200. Fasering procesmiddelen Brightlands Campus Greenport Venlo overig (GS 9-4-2019)

Project Bio Traet Center

Van het project Bio Treat Center wordt de subsidie verleend in 2019. Deze was aanvankelijk in 2018 voorzien. Echter vanwege de complexiteit en langere voorbereiding wordt de subsidie in 2019 verleend. Voorgesteld wordt om de hiervoor gereserveerde middelen ad. € 481.243 over te hevelen naar 2019.

Expertise Centrum Business Services Venlo

Conform de Programmabegroting 2018 (PS 3-11-2017) zijn middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van Expertise Centrum Business Services Venlo. De voorbereiding van dit project neemt langer tijd in beslag dan gepland; subsidieaanvraag in het kader van de verdere concretisering is in 2019 voorzien. Daarom wordt voorgesteld de hiervoor gereserveerde middelen € 200.000 inclusief de dekking vanuit de Immunisatiereserve, over te hevelen naar 2019.

Totaal wordt voorgesteld om € 681.243 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

1.2.4 Services & Smart Services Campus	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
Totaal lasten	0	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	0	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
159 Immunisatiereserve	200	1.000	0	0
Saldo mutatie reserves	200	1.000	0	0
Resultaat	200	1.000	0	0

Financiële toelichting

159. Correctie in verband met Center for Big Data Statistics Heerlen (GS 9-4-2019)

De besteding van het project Center for Big Data Statistics Heerlen is over de jaren 2019 € 0,20 mln. en 2020 € 1 mln. gefaseerd. De aanwending vanuit de Immunisatiereserve is gecorrigeerd en zal voor dit project in 2019 en 2020 geëffectueerd worden.

€ x 1.000

1.2.5 Logistiek	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
126 Overboekingsvoorstel MKB programma Logistiek	600	0	0	0
Totaal lasten	600	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-600	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-600	0	0	0

Financiële toelichting

126. Overboekingsvoorstel MKB programma Logistiek 2016-2019 (GS 9-4-2019)

Op 22 december 2016 heeft GS aan LIOF een projectsubsidie verleend voor het project Programma LimburgLogistiek 2016-2019 voor € 2.400.000. Dit project heeft tot doel het versterken van de nationale en internationale concurrentiekracht van de Limburgse Logistieke sector. Omdat in de uitvoering van het programma een achterstand is ontstaan, hebben GS op 5 juni 2018 ingestemd met een herziening van de subsidie. Begin 2019 zal LIOF een voortgangsrapportage indienen. Op basis van deze voortgangsrapportage zal de jaarschijf 2018 beschikt worden. Derhalve wordt voorgesteld om jaarschijf 2018 ad. € 599.957 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

1.2.7 Toerisme en recreatie	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
127 Overboekingsvoorstel Internationale Maasfietsroute	67	0	0	0
129 Overboekingsvoorstel Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016-2019	799	0	0	0
130 Overboekingsvoorstel subsidieregelingen Toerisme en Recreatie	409	0	0	0
133 Overboekingsvoorstel bijdrage Destinatie Marketing Limburg	250	0	0	0
Totaal lasten	1.525	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.525	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-1.525	0	0	0

Financiële toelichting

127. Overboekingsvoorstel Internationale Maasfietsroute (GS 9-4-2019)

Conform de samenwerkingsovereenkomst Internationale Maasfietsroute is de provincie Limburg leadpartner van het gelijknamige project (GS 27-1-2015). De middelen, die door de partners bijeen zijn gebracht, dienen voor de Maasfietsroute ingezet te worden. Het project loopt door in 2019. Voorgesteld wordt om de restant middelen ad. € 66.742 over te hevelen naar 2019.

129. Overboekingsvoorstel Investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016-2019 (GS 9-4-2019)
 Provinciale Staten hebben op 18 maart 2016 het investeringsprogramma Toerisme & Recreatie 2016-2019 vastgesteld. Voor de uitvoering van het meerjarige investeringsplan worden de in het coalitie akkoord gereserveerde investeringsmiddelen voor Toerisme & Recreatie € 12 mln. ingezet. Binnen de planning en uitvoeringen van de projecten hebben enkele verschuivingen tussen 2018 en 2019 plaatsgevonden. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Daarom stellen we voor het restant van € 799.361 over te hevelen naar 2019.

130. Overboekingsvoorstel subsidieregelingen Toerisme en Recreatie (GS 9-4-2019)

De subsidieregelingen "Versterken kwaliteit toeristische aanbod" en "Stimulering investering in de toekomst voor toeristische ondernemers" hebben een looptijd tot 1 mei 2019 (GS 27 juni 2017). De hiervoor gereserveerde middelen € 408.912, inclusief de gereserveerde kosten voor de uitvoering van deze subsidieregeling, worden derhalve overgeheveld naar 2019.

133. Overboekingsvoorstel bijdrage Destinatie Marketing Limburg (GS 9-4-2019)

De uitvoering van de opdracht t.b.v. Destinatie Marketing Limburg vindt in 2019 e.v. plaats. De in de Voorjaarsnota 2018 (PS 29-6-2018 beschikbaar gestelde middelen (€ 250.000 in 2018) zijn niet in 2018 besteed en worden derhalve overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

1.3.1 Arbeidsmarkt	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
131 Overboekingsvoorstel product 1.3.1. Arbeidsmarkt	496	0	0	0
Totaal lasten	496	0	0	0
Baten				
131 Overboekingsvoorstel product 1.3.1. Arbeidsmarkt	12	0	0	0
Totaal baten	12	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-484	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-484	0	0	0

Financiële toelichting

131. Overboekingsvoorstel product 1.3.1 Arbeidsmarkt (GS 9-4-2019)

Een aantal subsidie aanvragen die in 2018 waren voorzien, worden in 2019 beschikt. De aanvraag van deze projecten vergt een langere tijd voorbereiding dan aanvankelijk voorzien. Dit betreft onder andere de volgende projecten:

- Servicepunt Grensoverschrijdende Arbeidsmarkt Kerkrade 2019 en 2020;
- Regionale Investeringsfonds (RIF) ICT;
- Human Capital Agenda Logistiek.

Daarnaast loopt het pilotproject "Vergroten transparantie erkenning van diploma's voor kansberoepen" door naar 2019. Derhalve wordt voorgesteld om de hiervoor gereserveerde middelen: € 495.950 lasten en € 12.000 baten, over te hevelen naar 2019.

1.3.2 Onderwijs	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
134 Overboekingsvoorstellen product 1.3.2 Onderwijs	724	0	0	0
Totaal lasten	724	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-724	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-724	0	0	0

Financiële toelichting

134. Overboekingsvoorstel product 1.3.2. Onderwijs (GS 9-4-2019)

Euregionaal Onderwijs

De subsidie regeling Impuls Regionaal Onderwijs in PO en VMBO heeft een looptijd tot en met juli 2019 (GS 26-9-2017). Om aan de verplichtingen van deze regeling te kunnen voldoen, wordt het restant van € 144.996 overgeheveld naar 2019.

Verbreding hoger opleidingsaanbod Venlo

De projecten uit de hoger onderwijs agenda zijn in uitvoering. De hiervoor benodigde inzet van financiële expertise loopt door naar 2019. Om aan deze verplichting te kunnen voldoen wordt voorgesteld om het restant van € 9.679 over te hevelen naar 2019.

Human Capital Agenda's/Techniekpact; onderdeel onderwijs

De aanvraag van diverse projecten, waaronder Regionaal Investerings Fonds (RIF) ICT en Human Capital Agenda Logistiek vergt een langere voorbereiding dan voorzien. De voltooiing van deze subsidie aanvragen worden in 2019 verwacht. Voorgesteld wordt om de restant middelen van € 362.791 over te hevelen naar 2019.

Onderwijs als schakel

Op 11 december 2018 hebben GS ingestemd met de cofinanciering van 4 Interregprojecten: Euregio Campus Limburg/Niederrhein, Euregio X-perience 2.0, Grensinfopunt euregio Rijn-Maas-Noord 2020 en het project Grensinfopunt Extra ERW. De projecten worden definitief beschikt, na goedkeuring van de stuurgroep Interreg. De definitieve subsidieverlening vindt in 2019 plaats. Het restant van € 127.371 wordt derhalve overgeheveld naar 2019.

Onderwijskwaliteit voor de toekomst

Conform de Programmabegroting 2018 (PS 3-11-2017) zijn middelen beschikbaar gesteld ten behoeve van Onderwijskwaliteit voor de Toekomst. De besteding van het budget onderwijskwaliteit voor de toekomst is mede afhankelijk van initiatieven van externe partijen en het project loopt door naar 2019. Derhalve wordt voorgesteld om het saldo van € 84.530 over te hevelen naar 2019.

iXperium-achtige leeromgevingen

Tijdens de opening van het iXperium Roermond is een stimuleringsprijs uitgereikt van € 5.000. Voorgesteld wordt om deze stimuleringsbijdrage te verrekenen met het hiervoor bestemde budget in 2019.

Totaal wordt voorgesteld om € 724.367 over te hevelen naar 2019.

1.3.3 Limburg Werkt Akkoord	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
170 Fasering project 4Limburg	1.000	0	0	0
176 Fasering Ketenaanpak Integratie Vluchtelingen	85	0	0	0
183 Fasering budgetten 'Zo werkt Limburg 218-2019'	488	0	0	0
198 Fasering uitvoering motie 687 Aanvalsplan integratie	-6	0	0	0
201 Fasering Sociale Agenda 2025 actielijn Limburg Werk Akkoord	664	0	0	0
Totaal lasten	2.231	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-2.231	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
170 Immunisatiereserve	1.000	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.000	0	0	0
Resultaat	-1.231	0	0	0

Financiële toelichting

170. Fasering project 4Limburg (GS 9-4-2019)

In de Programmabegroting 2018 (PS 3-11-2017) is voor de uitvoering Aanvalsplan Arbeidsmarkt € 1,00 mln. beschikbaar gesteld (conform Voorjaarsnota 2017) ten behoeve van het project 4Limburg. De subsidie van dit project wordt begin 2019 verleend en is derhalve niet besteed in 2018. Als gevolg hiervan heeft ook de dekking uit de Immunisatiereserve nog niet plaatsgevonden. Voorgesteld wordt om de hiervoor om de hiervoor gereserveerde middelen ad. € 1,00 mln. over te hevelen naar 2019 inclusief de hierbij behorende dekking vanuit de Immunisatiereserve.

176. Fasering ketenaanpak Integratie Vluchtelingen (GS 9-4-2019)

Op 6-2-2018 hebben GS besloten een regievoerder ketenaanpak Vluchtelingen te faciliteren (conform 2e Afwijkingenrapportage 2019 PS 9-11-2018). Deze regievoerder zorgt een efficiënte ketenaanpak van vluchtelingen en statushouders met als doel een snelle inburgering participatie in de Limburgse samenleving. Dit project loopt door naar 2019 en 2020. Derhalve wordt het restant van € 84.643 overgeheveld naar 2019 om aan de verplichtingen in 2019 en 2020 te kunnen voldoen.

183. Fasering budgetten "Zo Werkt Limburg 2018-2019" (GS 9-4-2019)

In de Programmabegroting 2018 (PS 3-11-2017) heeft PS voor het Aanvalsplan Arbeidsmarkt 2018-2019 € 5 mln. beschikbaar gesteld (conform Amendement 10, PS 3-11-2017). Op 27 maart 2018 heeft GS ingestemd met de uitvoeringsstrategie Aanvalsplan Arbeidsmarkt "Zo werkt Limburg". Aangezien de uitvoering van dit project doorloopt in 2019, wordt voorgesteld het saldo aan middelen ad € 487.569 over te hevelen naar 2019.

198. Fasering uitvoering motie 687 Aanvalsplan Integratie (GS 9-4-2019)

Onderdeel van het Limburg Werkt Akkoord is de uitwerking van motie 687 - integraal aanvalsplan Integratie statushouders (PS 6 november 2015). Voor de uitvoering van deze motie zijn in 2018 meer kosten gerealiseerd dan aanvankelijk ingeschat. Het tekort van € 5.821 wordt gecompenseerd met het hiervoor bestemde budget in 2019.

201. Fasering Sociale Agenda Limburg 2025 actielijn Limburg Werk Akkoord (GS 9-4-2019)

Op 18 maart 2016 hebben Provinciale Staten het kader "Sociale Agenda Limburg 2025" vastgelegd. Hiervoor heeft GS het uitvoeringsprogramma vastgelegd. Het totaal aan middelen voor dit uitvoeringsprogramma is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma 2016-2019 volledig beschikbaar te blijven, zodat de

afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Een aantal projecten die voorzien waren in 2018 worden in 2019 beschikt. Dit betreft onder andere de volgende projecten Buitengewoon, Sectorale arrangementen regio Venlo en Zorg. Derhalve wordt voorgesteld om het restant van € 664.166 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

2.1.1 Sociale innovatie	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
171 Fasering project Laaggeletterdheid	50	0	0	0
196 Fasering Sociale Agenda 2025 actielijn Sociale Innovatie	433	0	0	0
206 Overboekingsvoorstel Sociale Innovatie	1.344	0	0	0
Totaal lasten	1.827	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.827	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-1.827	0	0	0

Financiële toelichting

171. Fasering project Laaggeletterdheid (GS 9-4-2019)

Ten behoeve van de uitvoering van de motie 2353 Kirkels "leren-lezen-werken" (PS 3 november 2017) is er in de 2e Afwijkingenrapportage 2018 (PS9-11-2018) € 250.000 beschikbaar gesteld voor een intensivering laaggeletterdheid. Deze middelen worden ingezet voor een kwartiermaker en vraaggerichte project ondersteuning (conform notitie PS 12 januari 2018). Het project loopt door naar 2019. Voorgesteld wordt om het restant van € 49.584 over te hevelen naar 2019 voor de uitvoering van dit project.

196. Fasering Sociale Agenda 2025 actielijn Sociale Innovatie (GS 9-4-2019)

Op 18 maart 2016 hebben Provinciale Staten het kader "Sociale Agenda Limburg 2025" vastgesteld. Op basis hiervan heeft GS het uitvoeringsprogramma vastgesteld (GS 14 juni 2016). Het totaal aan middelen voor dit uitvoeringsprogramma is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Een aantal subsidieprojecten, zoals Hand in Hand en Doorstart Centrum Seksueel Geweld Limburg, die voorzien waren in 2018, worden in 2019 beschikt. Daarom stellen we voor het restant van deze ad. € 433.029 over te hevelen naar 2019.

206. Overboekingsvoorstel Sociale Innovatie (GS 9-4-2019)

Maatschappelijke organisaties

Voor de afhandeling van een liggende incidentele subsidieaanvraag in het kader van de maatschappelijke organisaties is een bedrag van € 10.425 nodig in 2019.

Ondersteuning transformatie

Het resterend budget uit de transformatie jeugdzorg (2014) wordt ingezet voor de Motie Kinderarmoede Kinderarbeid. Op 5-2-2019 heeft GS een subsidie verleend aan gemeente Roermond voor het project 'Intensief samen actief tegen armoede' voor een bedrag van maximaal € 250.000.

Uitvoeringskader passend wonen in de buurt

Voor de afhandeling van de liggende subsidie aanvragen voor het Kader passend wonen in de buurt (ingangsdatum subsidieregeling 22-4-2017 eindigt per 31-12-2018) is het restant budget van € 1.083.899 nodig. De aanvragen worden op dit moment beoordeeld.

Er wordt een totaalbedrag van € 1.344.324 overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

2.1.2 Bouwen aan eigen kracht en participatie	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
164 Fasering structuurversterkende investeringen in kernen	646	0	0	0
217 Fasering budgetten Sociale Agenda 2025 actielijn Participatie	445	0	0	0
Totaal lasten	1.091	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.091	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-1.091	0	0	0

Financiële toelichting

164. Fasering structuurversterkende investeringen in kernen (GS 9-4-2019)

Op 12 juli 2017 zijn door GS de nadere subsidieregels Structuur versterkende investeringen in gemeenschapsaccommodaties vastgesteld met een bedrag van € 1 mln. (motie 832 2e gewijzigd Rossel inzake financiële bijdrage structuurversterkende investeringen in kernen). GS hebben op 29 juni 2018 de motie 2409 gewijzigd Hermans Claessens inzake structuurversterkende investeringen in gemeenschapshuizen overgenomen van PS en een aanvullend bedrag van € 1 mln. beschikbaar gesteld. De regeling heeft een looptijd tot 1 januari 2020. Voor de continuering van deze regeling in 2019 wordt voorgesteld het restantbedrag van € 645.992 over te boeken naar 2019.

217. Fasering budgetten Sociale Agenda 2025 actielijn Participatie (GS 9-4-2019)

Op 18 maart 2016 hebben Provinciale Staten het kader "Sociale Agenda Limburg 2025" vastgesteld. Op basis hiervan heeft GS het uitvoeringsprogramma "Koers voor een Vitaler Limburg" vastgesteld (d.d. 14 juni 2016). Het totaal aan middelen voor dit uitvoeringsprogramma is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar zijn indicatief en dienen voor de uitvoering van dit programma beschikbaar te blijven, zodat de afgesproken doelen c.q. resultaten behaald kunnen worden. Voor een aantal subsidieprojecten (Regiolab Noord Limburg, Beringe Buiten, 'Onze Buurt' en Limburg Online Verbonden) wordt de subsidie in 2019 geëffectueerd. Deze waren aanvankelijk in 2018 voorzien. Daarom stellen we voor het restant van actielijn participatie ad. € 444.981 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

2.2.1 Cultuur	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
90 Nadere subsidieregels Film 2018-2019 (GS 11-12-2018)	97	0	0	0
207 Overboeking budgetten cultuur	570	0	0	0
Totaal lasten	667	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-667	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
90 Reserve culturele kansen	97	0	0	0
207 Reserve culturele kansen	24	0	0	0
Saldo mutatie reserves	120	0	0	0
Resultaat	-546	0	0	0

Financiële toelichting

90. Nadere subsidieregels Film 2018-2019 (GS 11-12-2018)

Op basis van de nadere subsidieregels film zijn subsidies verleend voor totaal €303.398. Het restant bedrag van € 96.601 mag ingezet worden in 2019 ten behoeve van het provinciaal filmbeleid. Via een overboekingsvoorstel worden deze middelen doorgeschoven naar 2019.

207. Overboeking budgetten Cultuur (GS 9-4-2019)

Op basis van het uitvoeringsprogramma cultuur 'Limburg podium voor culturele kracht' staat beschreven dat indien in enig jaar gelden voor de uitvoering van het UPC overblijven deze doorgeschoven mogen worden naar het volgende begrotingsjaar. Middels dit overboekingsvoorstel ad € 570.217 wordt hieraan uitvoering gegeven. Op 19 januari 2018 heeft de Statencommissie Cultuur en Samenleving kennisgenomen van het uitvoeringsprogramma 2018-2019.

€ x 1.000

2.2.2 Erfgoed	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
205 Overboekingsvoorstel budgetten erfgoed	65	0	0	0
Totaal lasten	65	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-65	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
205 Reserve culturele kansen	13	0	0	0
Saldo mutatie reserves	13	0	0	0
Resultaat	-51	0	0	0

Financiële toelichting

205. Overboekingsvoorstel budgetten erfgoed (GS 9-4-2019)

In het uitvoeringsprogramma immaterieel erfgoed 2016-2019 'Toekomst voor erfgoed!' (PS 8 juli 2016) worden de bestedingen van het budget erfgoed voor deze coalitieperiode geduid. In dit programma staat beschreven dat als er in enig jaar budget over is, dit doorgeschoven mag worden naar een volgend begrotingsjaar om verdere uitvoering te geven aan dit uitvoeringsprogramma. Middels een overboekingsvoorstel wordt een bedrag van € 64.509 doorgeschoven naar 2019.

€ x 1.000

2.2.3 Monumenten	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
208 Overboeking restantbudgetten monumenten	-541	0	0	0
Totaal lasten	-541	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	541	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	541	0	0	0

Financiële toelichting

208. Overboeking restantbudgetten monumenten (GS 9-4-2019)

PS heeft op 23 juni 2017 de 'Focusnotitie monumenten' vastgesteld. Hierin is de lijn uitgezet voor de 2e termijn voor monumenten 2017-2019. Bij de Eindejaarsbijstelling 2018 is een bedrag van € 6,61 mln. doorgeschoven naar 2019. Nu blijkt dat in 2018 nog uitgaven hebben plaatsgevonden. Het bedrag van de nog gedane uitgaven wordt middels een overboekingsvoorstel ad € 541.113 teruggehaald uit 2019.

€ x 1.000

2.2.4 Archeologie	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
204 Overboekingsvoorstel budgetten archeologie	460	0	0	0
Totaal lasten	460	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-460	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-460	0	0	0

Financiële toelichting

204. Overboekingsvoorstel budgetten archeologie (GS 9-4-2019)

Op basis van het richtinggevend kader 'Archeologie in de etalage' tijdlijn 2016-2019, door PS vastgesteld op 7 juli 2016, waarin beschreven staat dat de financiële inzet beschikbaar is voor de periode 2016-2019 worden de resterende middelen 2018 doorgeschoven naar 2019 om verdere uitvoering te geven aan de uitvoering van dit richtinggevend kader. Middels een overboekingsvoorstel wordt € 459.964 doorgeschoven naar 2019.

€ x 1.000

2.3.1 Sport	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
209 Overboeking restantbudgetten Sport	12	0	0	0
Totaal lasten	12	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-12	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
209 Immunisatiereserve	13	0	0	0
Saldo mutatie reserves	13	0	0	0
Resultaat	1	0	0	0

Financiële toelichting

209. Overboeking restantbudgetten Sport (GS 9-4-2019)

Middels het Uitvoeringsprogramma sport 2018-2019 PS sonderend op 19-12-2017 is de 2e collegetermijn vertaald in uitvoering. Voor de uitvoering in 2019 is het restantbudget 2018 ad € 11.895 nog nodig.

€ x 1.000

2.4.1 Stedelijke ontwikkeling	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
177 Fasering procesmiddelen Stedelijke ontwikkeling	24	0	0	0
Totaal lasten	24	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-24	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-24	0	0	0

Financiële toelichting

177. Fasering procesmiddelen Stedelijke ontwikkeling (GS 9-4-2019)

Voor de ondersteuning van de uitvoering motie 754 Werrij inzake samenhangende strategische agenda Midden Limburg (PS 12-5-2016) is € 46.600 beschikbaar gesteld ten laste van de procesmiddelen coalitie akkoord 2016-2019 (conform 2e Afwijkingenrapportage 2017 PS 3-11-2017). Aangezien deze motie is uitgevoerd (conform brief PS 16-1-2018), kan het restant van € 36.600 terugvloeien naar de procesmiddelen coalitie akkoord.

De overige procesmiddelen stedelijke ontwikkeling ad. € 23.774 worden overgeheveld naar 2019. De procesmiddelen zijn beschikbaar gesteld uit de beleidsintensiveringsmiddelen binnenstedelijk ontwikkeling 2016-2019 en zijn in 2019 nodig voor onder andere infosessie PS en ambtelijk werkbezoek.

€ x 1.000

2.4.3 IBA	Begroting	Meerjarenraming			
		2019	2020	2021	2022
Lasten					
172 Fasering proces- en projectkosten IBA Parkstad	-298	0	0	0	
Totaal lasten	-298	0	0	0	
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	
Totaal saldo van baten en lasten	298	0	0	0	
Mutatie reserves					
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0	
Resultaat	298	0	0	0	

Financiële toelichting

172. Fasering proces- en projectkosten IBA Parkstad (GS 9-4-2019)

Het budget proces- en projectkosten is beschikbaar gesteld voor m.n. de uitvoering van de IBA projecten. In 2018 zijn meer initiatieven door de provincie financieel ondersteund dan aanvankelijk voorzien/ingeschat. Voorgesteld wordt om het tekort van € 298.021 te verrekenen met het hiervoor bestemde budget in 2019.

€ x 1.000

3.1.1 Openbaar vervoer en concessie management	Begroting	Meerjarenraming			
		2019	2020	2021	2022
Lasten					
154 Overboeking restantbudget ontwikkelingen stationsomgevingen	66	0	0	0	
Totaal lasten	66	0	0	0	
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	
Totaal saldo van baten en lasten	-66	0	0	0	
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
154 Reserve DU Verkeer en vervoer	66	0	0	0	
Saldo mutatie reserves	66	0	0	0	
Resultaat	0	0	0	0	

Financiële toelichting

154. Overboeking restantbudget ontwikkelingen stationsomgevingen (GS 9-4-2019)

Voor het project station Beek-Elsloo is in 2015 een intentieovereenkomst ondertekend (GS 10-2-2015). De voorbereidende werkzaamheden vereisen een intensieve samenwerking van vijf partijen (Provincie Limburg, gemeente Beek, gemeente Stein, ProRail, NS Stations) en vergt het afstemmen van elkaars eisen en belangen meer tijd dan oorspronkelijk voorzien. De afronding van het totale project is voorzien in 2022. In verband hiermee wordt de fasering van de middelen ad € 65.711 aangepast, inclusief bijhorende dekking uit de reserve DU Verkeer en vervoer.

3.2.1 Voorbereiding en uitvoering mobiliteitsmaatregelen	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
103 Werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar	1.266	0	0	0
135 Overboeking DU Beter Benutten project Mobility as a Service	140	0	0	0
Totaal lasten	1.406	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.406	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
103 Reserve DU Verkeer en vervoer	1.266	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.266	0	0	0
Resultaat	-140	0	0	0

Financiële toelichting

103. Werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar 2018 (GS 9-4-2019)

Gedeputeerde Staten van Limburg hebben op 22 mei 2018 (PS 2e Afwijkingenrapportage 2018, 9-11-2018) besloten middelen beschikbaar te stellen ten behoeve van de continuering werkgeversaanpak Maastricht Bereikbaar 2018. Dekking van dit bedrag heeft plaatsgevonden vanuit de Bereikbaarheidsmiddelen (€ 527.500) en de Intensiveringsmiddelen Asbest en Energie (€ 325.000). Daarnaast heeft het Rijk (ministerie van Economische Zaken en Klimaat, via ministerie van Infrastructuur en Waterstaat) een bedrag van € 880.000 toegezegd onder de voorwaarde dat een vergelijkbare bijdrage door de regio wordt geleverd.

In de decembercircularre 2018 is van de totale Rijksbijdrage van € 880.000 een 1e voorschot opgenomen van € 413.000 (DU Duurzame mobiliteit). Op 1 november 2018 heeft de gemeente Maastricht namens het Projectbureau Maastricht Bereikbaar hiervoor een subsidieaanvraag ingediend, die nog niet compleet is. Daarom kan deze aanvraag niet meer in 2018 in behandeling worden genomen. Voorgesteld wordt het bedrag € 1.265.500, inclusief dekking, door te schuiven naar 2019 om de aanvraag begin 2019 verder te kunnen afhandelen.

135. Overboeking DU Beter Benutten project Mobility as a Service (GS 9-4-2019)

Voor het project Mobility as a Service (MaaS) heeft het Rijk een bedrag van € 140.000 toegezegd aan de gemeente Maastricht. Deze bijdrage is via het Provinciefonds (meicircularre 2018) ontvangen (2e Afwijkingenrapportage 2018, PS 8-11-2018). Inmiddels is de Bestuursovereenkomst voor het project op 14 september 2018 door alle partijen ondertekend. De besteding van de middelen voor deze pilot vindt vervolgens plaats in 2019. Genoemd bedrag wordt volledig overgemaakt aan de gemeente Maastricht. De middelen dienen hiervoor behouden te blijven en door te schuiven naar 2019.

€ x 1.000

3.2.2 Fiets	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
109 Overboeking restantbudget voorbereiding project Leisure Lane	54	0	0	0
113 Overboekingsvoorstellen Uitvoeringsprogramma Fiets	623	0	0	0
Totaal lasten	677	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-677	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
109 Reserve DU Verkeer en vervoer	54	0	0	0
113 Reserve DU Verkeer en vervoer	623	0	0	0
Saldo mutatie reserves	677	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0

Financiële toelichting

109. Overboeking restantbudget voorbereiding project Leisure Lane (GS 9-4-2019)

Op 20 november 2018 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met de ondertekening van de 'Samenwerkingsovereenkomst Leisure Lane', die op 18 december 2018 door alle partijen is ondertekend. Ter voorbereiding van het project zijn in 2018 middelen voor de voorbereidingskosten beschikbaar gesteld. Het restant van deze middelen ad € 54.035 moet beschikbaar blijven voor de verdere voorbereiding in 2019 en derhalve worden doorgeschoven naar 2019.

113. Overboekingsvoorstellen Uitvoeringsprogramma Fiets (GS 9-4-2019)

Op 1 april 2016 hebben PS het Uitvoeringsprogramma Fiets 2016-2019 vastgesteld, inclusief de financiële opgave. De middelen worden voor een groot deel middels subsidie verleend aan RMO's (Regionale Mobiliteits Overleggen). Een aantal van de verzoeken om subsidie was in 2018 nog niet helemaal compleet. Daardoor heeft subsidieverlening in dat jaar niet kunnen plaatsvinden en moeten de betreffende financiële middelen ad € 623.280 worden overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

3.2.3 Verkeersveiligheid	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
165 Fasering Bereikbaarheidsmiddelen	295	0	0	0
Totaal lasten	295	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-295	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
165 Reserve DU Verkeer en vervoer	295	0	0	0
Saldo mutatie reserves	295	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0

Financiële toelichting

165. Fasering bereikbaarheidsmiddelen (GS 9-4-2019)

Voor de periode 2016-2019 hebben Gedeputeerde Staten middelen beschikbaar als cofinanciering op (gemeentelijke) mobiliteitsprojecten (PS 17-6-2016). Deze middelen zijn bedoeld als cofinanciering op projecten van gemeenten en vervoerders (Verkeersveiligheidsprojecten in Uitvoeringsprogramma Fiets). Een deel van de subsidieaanvragen voldoet nog niet aan de voorwaarden, waardoor

besluitvorming niet meer in 2018 kan plaatsvinden. Besluitvorming zal plaatsvinden in 2019, waarvoor de middelen ad € 295.020 beschikbaar moeten blijven en worden overgeboekt naar 2019, inclusief de dekking uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

€ x 1.000

3.2.4 Logistieke netwerken	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
155 Overboeking restantbudget Logistiek	38	0	0	0
163 Fasering Zuidelijke spoor aansluiting Chemelot	100	0	0	0
Totaal lasten	138	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-138	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
155 Reserve DU Verkeer en vervoer	38	0	0	0
163 Reserve DU Verkeer en vervoer	100	0	0	0
Saldo mutatie reserves	138	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0

Financiële toelichting

155. Overboeking restantbudget Logistiek (GS 9-4-2019)

De Provincie Limburg faciliteert de havensamenwerking tussen havengemeenten in Limburg. Daarom heeft de Provincie Limburg voor de periode 2018-2021 middelen beschikbaar gesteld voor de samenwerking met tien havengemeenten, Ontwikkelingsmaatschappij Midden-Limburg en Rijkswaterstaat Zuid-Nederland (1e Afwijkingenrapportage 2018). Het restant ad € 38.375 moet voor de hele periode beschikbaar blijven en worden overgeboekt naar 2019, inclusief de dekking uit de Reserve DU Verkeer en Vervoer.

163. Fasering Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot (GS 9-4-2019)

Voor het project Zuidelijke Spoor aansluiting Chemelot is in 2018 een eenmalige subsidie verstrekt, via GS van 11 september 2018. Er is in 2018 een restant budget van € 99.844 dat doorgeschoven dient te worden naar 2019 om de subsidieverplichtingen na te komen. Het betreft een fasering van de middelen.

€ x 1.000

3.3.1. Transitie woningmarkt Limburg	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
140 Overboeking budgetten transitie woningmarkt Limburg	70	0	0	0
Totaal lasten	70	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-70	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
140 Reserve Transitiefonds	33	0	0	0
Saldo mutatie reserves	33	0	0	0
Resultaat	-37	0	0	0

Financiële toelichting

140. Overboeking budgetten Transitie Woningmarkt Limburg (GS 9-4-2019)

Op 8 december 2016 is in het bestuurlijk overleg met de Zuid-Limburgse gemeenten afgesproken om samen te werken aan de verdere uitvoering van de Structuurvisie Wonen Zuid-Limburg. Voor de periode 2017-2020 is in het bestuurlijk overleg op 8 december 2016 met partijen een 'Actieplan Wonen Zuid-Limburg' opgesteld. Voor deze uitvoering is door alle partijen een bijdrage gedaan. De Provincie Limburg is aangewezen als beheerder van deze middelen. Voor de continuering van dit Actieplan in 2019 en diverse activiteiten (o.a. onderzoek, monitoring en uitvoering) in het kader van de Agenda Limburgse Woningmarkt 2015-2019 'Ieder zijn thuis' - PS 08-07-2016) wordt het restantbedrag in totaal € 37.494 overgeboekt naar 2019.

Daarnaast wordt de subsidieaanvraag voor het project Inponden particulier bezit begin 2019 afgehandeld, vandaar dat het bedrag van € 33.000 wordt doorgeschoven naar 2019, inclusief bijbehorende dekking via de reserve Transitiefonds. In totaal wordt een bedrag van € 70.494 doorgeschoven naar 2019.

3.4.1. Provinciaal omgevingsplan	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
150 Fasering budget POL-stelsel i.v.m. Visie Vrijtijds Economie	41	0	0	0
Totaal lasten	41	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-41	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-41	0	0	0

Financiële toelichting

150. Fasering budget POL-stelsel i.v.m. Visie Vrije Tijdseconomie (GS 9-4-2019)

De provincie is in de rol van penvoerder samen met de 18 Zuid-Limburgse gemeenten gestart met een traject voor de opstelling van een structuurvisie (GS 7-11-2017). De Provincie is penvoerder/trekker in het traject. De Zuid-Limburgse gemeenten hebben een financiële bijdrage geleverd van € 75.000 welke als extra baat zijn genomen in 2018. Het traject is nog niet afgerond. Voorgesteld wordt om het restantbudget in 2018 zijnde € 41.163 over te boeken ten gunste van het POL-budget 2019. Aldus is afronding van het traject financieel geborgd.

3.4.2 Uitvoering ruimtelijk beleid	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
149 Fasering budget aanpak winkelleegstand	118	0	0	0
151 Fasering Gebiedsontwikkeling Sibelcogroeve	1	0	0	0
152 Overboeking middelen monumentaal erfgoed	2	0	0	0
Totaal lasten	122	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-122	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
149 Immunisatiereserve	118	0	0	0
Saldo mutatie reserves	118	0	0	0
Resultaat	-4	0	0	0

Financiële toelichting

149. Fasering budget aanpak winkelleegstand (GS 9-4-2018)

Voor het doorlopend project Aanpak Winkelleegstand zijn in de programmabegroting 2017 middelen beschikbaar gesteld voor de aanpak van de winkelleegstand voor de periode 2017-2019. Tot en met 2018 is ruim 50% hiervan besteed. Marktpartijen en gemeenten zijn als stakeholders betrokken middels nauw overleg en vergt doorlooptijd. Voorgesteld wordt om het restantbedrag 2018 zijnde € 118.468 over te hevelen naar 2019 (incl. de dekking uit de immunisatiereserve).

151. Fasering Gebiedsontwikkeling Sibelcogroeve (GS 9-4-2019)

Conform het plan van aanpak transformatie Sibelco-gebied (GS: 22-04-2015) zijn destijds provinciale middelen ter beschikking gesteld. Het traject loopt nog door in 2019. Op grond van de huidige situatie is de prognose dat overleg met betrokken gemeenten wordt geïntensiveerd en waarvoor kosten zullen worden gemaakt. Voorgesteld wordt het restantbudget ad € 1.474 zijnde procesmiddelen, hiervoor over te hevelen naar 2019.

152. Overboeking middelen monumentaal erfgoed (GS:09-04-2019)

In de Programmabegroting 2018 zijn middelen opgenomen voor de uitvoering van het project " Vraag en aanbodsturing van monumentaal erfgoed in het Nationaal Landschap Zuid-Limburg". Naast de Provincie Limburg hebben 3 Limburgse Gemeenten en stichting het Limburgs Landschap financiële bijdragen geleverd. De financiële afwikkeling van het project moet nog plaatsvinden. Voorgesteld wordt het restantbudget van € 2.499 hiervoor over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

3.4.3 Werklocaties	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
173 Fasering procesmiddelen Chemelot 2025	27	0	0	0
178 fasering budget Ontwikkellocatie BPL Oostflank Brunssum	89	0	0	0
Totaal lasten	116	0	0	0
Baten				
173 Fasering procesmiddelen Chemelot 2025	91	0	0	0
Totaal baten	91	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-25	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-25	0	0	0

Financiële toelichting

173. Fasering procesmiddelen Chemelot 2025 (GS 9-4-2019)

Op 10 mei 2016 hebben PS kennis genomen van de Visie Chemelot 2025. Deze visie is opgesteld door acht private partijen van het industriepark Chemelot (SABIC, OCI Nitrogen, Arlanxeo, Fibrant, AnQore, DSM, Sitech en USG) samen met de Brightlands Chemelot Campus. Voor de Provincie Limburg zijn in dat kader de thema's 'ontwikkeling industriepark', 'doorgroei campus', 'financieringsvraagstukken', 'acquisitie', 'verduurzaming', en 'ontsluiting' in directe zin relevant. Voor het overige heeft de visie overwegend een relatie met besluitvorming en activiteiten door of vanwege private partijen. In het kader van de Visie Chemelot 2025 heeft de Provincie kosten gemaakt voor het opstellen van o.a. de ontwikkel-, gebieds- en mobiliteitsvisie. Een aantal opdrachten in dit kader lopen door naar 2019. Derhalve wordt voorgesteld om de niet bestede middelen ad € 27.092 en de nog te factureren bijdragen aan externe ad € 90.738 over te hevelen naar 2019.

178. Fasering budget ontwikkellocatie BPL Oostflank Brunssum (GS 9-4-2019)

In het kader van de economische ontwikkeling Buitenring Parkstad Limburg (BPL) is er gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar de mogelijkheid om 'Hendrik Brunssum' te bestemmen en bouwrijp te maken voor de vestiging van grootschalige logistieke en maakindustrie-gerelateerde bedrijven (conform GS 3-7-2018 / 2^e Afwijkingenrapportage 2018 PS 9-11-2018). Het project heeft een looptijd van 2 jaar. Omdat een aantal opdrachten en werkzaamheden doorlopen na 2019, wordt het restant van € 89.134 overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

3.4.4 Buitengoed Geul en Maas	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
153 Fasering procesmiddelen Buitengoed Geul en Maas	232	0	0	0
Totaal lasten	232	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-232	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-232	0	0	0

Financiële toelichting

153. Fasering procesmiddelen Buitengoed Geul en Maas (GS 9-4-2019)

In de 2e afwijkingenrapportage 2017 is het GS-besluit (GS 29-8-2017) tot continuering van het samenwerkingsverband Buitengoed Geul en Maas bekrachtigd en zijn middelen hiervoor beschikbaar gesteld. De gemeenten Maastricht, Valkenburg a/d Geul en Meerssen nemen samen met de Provincie (zijnde penvoerder) hieraan financieel deel. Conform afspraken in de bestuurlijke stuurgroep lopen activiteiten door t/m 2019. Voorgesteld wordt aldus om het restantbudget 2018, zijnde € 232.399 hiervoor over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

3.4.7 Grondzaken	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
179 Fasering bijdrage Marsna Paper Meerssen	4.233	0	0	0
Totaal lasten	4.233	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-4.233	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
179 Risicoreserve grondexploitatie	4.233	0	0	0
Saldo mutatie reserves	4.233	0	0	0
Resultaat	0	0	0	0

Financiële toelichting

179. Fasering bijdrage Marsna Paper Meerssen (GS 9-4-2019)

Conform Voorjaarsnota 2018 (PS 29-6-2018) heeft PS € 4.233.013 gereserveerd voor een bijdrage in de kosten van achterstallig onderhoud en brandveiligheid van Marsna Paper. Deze middelen zijn in 2018 niet afgeroepen door Building Marsna BV. Voorgesteld wordt om de hiervoor gereserveerde middelen, inclusief de dekking vanuit de risicoreserve grondexploitatie (Voorjaarsnota 2018 PS 29-6-

2018), over te hevelen naar 2019. Zodat in de toekomst aan deze betaalverplichting voldaan kan worden.

€ x 1.000

3.6.1 Water	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
141 Overboekingsvoorstel grondwatermodel Ibrahim (GS 15-1-2019)	136	0	0	0
142 Overboekingsvoorstel POP3 Water	1.848	0	0	0
197 Fasering werkbudget klimaatadaptatie	10	0	0	0
Totaal lasten	1.995	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.995	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
141 Reserve grondwaterbeheer	81	0	0	0
142 Rserve DU Zoetwatermaatregelen	1.848	0	0	0
Saldo mutatie reserves	1.929	0	0	0
Resultaat	-66	0	0	0

Financiële toelichting

141. Overboekingsvoorstel grondwatermodel Ibrahim (GS 15-1-2019)

Om de financiering van het grondwatermodel Ibrahim mogelijk te maken is op 15-01-2019 door GS (2019/2376) besloten om de resterende middelen van 2018 inzake Oppervlaktewater en Grondwater algemeen ad € 136.469 door te schuiven naar 2019.

142. Overboekingsvoorstel POP3 Water (GS 9-4-2019)

Op 12 december 2015 hebben Provinciale Staten het Provinciaal Waterplan Limburg 2016-2021 vastgesteld. Voor de uitvoering van dit Waterplan is op 03 april 2018 door GS de Openstellingsbesluiten van Paragraaf 1, 7 en 2 (emissie naar grondwater) voor 2018 vastgesteld. Het begrote bedrag is niet helemaal benut. Het totale bedrag ad € 1.848.109 dient te worden overgeheveld naar 2019 t.b.v. de vaststelling van de nog af te geven beschikkingen in 2019.

197. Fasering werkbudget Klimaatadaptatie (GS 9-4-2019)

Als bouwsteen voor de provinciale omgevingsvisie Limburg en om eventuele knelpunten van provinciale belangen en bezittingen in relatie tot extreem weer in beeld te brengen hebben GS (GS 17-7-2018) ingestemd met het uitvoeren van een provinciale stresstest (conform 2e Afwijkingenrapportage 2018 PS 9-11-2019). Een aantal onderzoeken c.q. opdrachten lopen door naar 2019. Derhalve wordt voorgesteld om het restant budget van € 10.250 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

3.7.1 Asbest en energie	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
190 Fasering subsidieregelingen Duurzaamheid en energie	608	0	0	0
191 Fasering procesmiddelen asbest en energie	958	0	0	0
Totaal lasten	1.567	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.567	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-1.567	0	0	0

Financiële toelichting

190. Fasering subsidieregelingen Duurzaamheid en energie (GS 9-4-2019)

De subsidieregelingen "Duurzame maatschappelijke organisaties 2017-2019" (GS 11-12-2018) en "Coöperatieve energieprojecten 2018-2019" (GS 06-02-2018) hebben een looptijd tot 01-07-2019 resp. 01-03-2019. De regeling "Showcase op gen Hoes" (GS 28-08-2018) had een looptijd tot 01-12-2018. Voor de continuering en afhandeling van deze regelingen in 2019 wordt het restantbedrag in 2018 van € 608.309 overgeboekt naar 2019.

191. Fasering procesmiddelen asbest en energie (GS 9-4-2019)

Op 15 december 2015 hebben Provinciale Staten het Aanvalsplan Asbest en Energie vastgesteld. Het totaal aan middelen voor dit Aanvalsplan is begroot voor de periode 2016-2019. De bedragen per jaar voor de diverse uitvoeringsprogramma's zijn indicatief en dienen beschikbaar te blijven voor de afgesproken doelen c.q. resultaten. Het betreft o.a. uitvoering beleidsbrief Asbest (GS 18-09-2018, mededeling ptf. Commissie MD documentnummer 2018/61363), continuering Energiebeleid in transitie - opmaat naar LEKTA (GS 11-09-2018, Commissie RLN documentnummer 2018/60597), ondersteuning Klimaatakkoord, cofinanciering ELENA-subsidie (GS 05-06-2018 en 29-01-2019) en uitvoeringskosten voor diverse duurzaamheidsregelingen. Het restantbedrag in 2018 van € 958.279 wordt overgeboekt naar 2019.

€ x 1.000

3.7.4 Bodem en ondergrond	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
156 Fasering werkbudget 3e fase Edelchemie	198	0	0	0
157 Fasering uitgaven bestuursdwang Edelchemie	82	0	0	0
Totaal lasten	281	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-281	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-281	0	0	0

Financiële toelichting

156. en 157. Fasering middelen Edelchemie (GS 9-4-2019)

Conform GS-besluit van 10 februari 2015 is het projectplan Edelchemie 3.0 in uitvoering. Vanwege de dynamiek in de uitvoering (o.a. langjarige juridische procedures, vertraging bodemonderzoeken enz.) is destijds een totaalbudget voor de duur van het gehele traject ter beschikking gesteld. Exact tijdstip

van afronding van het traject is nog ongewis. Thans resteert nog een budget van € 280.812. Voorgesteld wordt dit restbudget over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

3.7.5 Mijn(water)schade	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
166 Fasering maatregelenpakket na-ijleffecten steenkoolwinning	327	0	0	0
Totaal lasten	327	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-327	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
166 Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw	323	0	0	0
Saldo mutatie reserves	323	0	0	0
Resultaat	-4	0	0	0

Financiële toelichting

166. Fasering maatregelenpakket na-ijleffecten steenkoolwinning (GS 9-4-2019)

Met het ministerie van EZK (GS 28-03-2017) hebben wij afspraken gemaakt over het uitvoeren van verschillende (beheers)maatregelen samen met de regio. Omdat de uitvoering van deze maatregelen complexer is dan was ingeschat en mede hierdoor over een groot aantal jaren zal plaatsvinden, wordt het restantbedrag € 327.268 overgeboekt naar 2019. Dekking loopt via de reserve DU-uitkering na-ijlende effecten mijnbouw.

€ x 1.000

3.7.7 Handhaving bijzondere wetten	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
188 Fasering proceskosten regiofonds	21	0	0	0
Totaal lasten	21	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-21	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-21	0	0	0

Financiële toelichting

188. Fasering proceskosten regiofonds (GS 9-4-2019)

De afwikkeling van de subsidieregeling opruiming drugsafval (GS 21-3-2017) bevindt zich in 2019 in de laatste fase. Aldus zijn hiervoor in 2019 nog middelen nodig. In de 2e Afwijkingenrapportage'18 (PS 09-11-2018) is besloten om de hiermee gemoeide capaciteit (als onderdeel van de omzetting van inhuur naar 6 fte vaste formatie cluster Subsidies) te dekken uit deze procesmiddelen. Het voorstel is thans het restantbudget 2018 zijnde € 21.217 over te hevelen naar 2019.

3.8.1 Natuur	Begroting	Meerjarenraming			
		2019	2020	2021	2022
Lasten					
143 Overboekingsvoorstel middelen Natuur	-37	0	0	0	0
Totaal lasten	-37	0	0	0	0
Baten					
Totaal baten	0	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	37	0	0	0	0
Mutatie reserves					
<i>Aanwending reserves</i>					
143 Reserve DU Natuur	43	0	0	0	0
Saldo mutatie reserves	43	0	0	0	0
Resultaat	80	0	0	0	0

Financiële toelichting

143. Overboekingsvoorstel middelen Natuur (GS 9-4-2019)

Binnen dit overboekingsvoorstel vinden diverse verrekeningen plaats. Per saldo wordt een bedrag van € 37.173 verrekend met het budget van 2019.

Curfsgroeve

Op 9 november 2018 heeft GS besloten om de Curfsgroeve om niet over te dragen aan Stichting het Limburgs Landschap. De benodigde € 42.770 voor deze overdracht ten behoeve van de anticiperende gronden dienen gereserveerd te blijven. Aangezien de akte nog niet is gepasseerd moet dit bedrag worden overgeheveld naar 2019. Deze overboeking verloopt via de reserve DU-Natuur.

Correctie tekorten Heidsche Peel en Maasgaard

Bij het opmaken van de Eindejaarsbijstelling 2018 d.d. 14-12-2018 zijn de restantmiddelen voor de Heidsche Peel en Maasgaard doorgeschoven naar 2019. Er was geen rekening gehouden met de nog te verrekenen personeelslasten 2018 en een grondaankoop die pas voor 2019 was voorzien. Het hierdoor ontstane tekort van € 460.573 wordt verrekend met het budget van de Maasgaard in 2019.

Uitvoeringskosten POP3 (GS 10-4-2018)

GS heeft op 23-2-2016 ingestemd met de financiering uitvoeringskosten POP3 voor een periode van 4 jaar (2016/2019). In 2018 lag de programmering achter op de planning. In 2019 zal ook een indexering van de uren bij RVO worden doorgevoerd. Ook zijn in 2018 inkomsten van POP3 ontvangen ter vergoeding van de uitvoeringskosten. Het is daarom belangrijk dat het saldo ad € 380.630 wordt doorgeschoven naar 2019.

POP 3 Leader (looptijd 2018-2019 GS 30-1-2018) € 7.480, Soortenbeheer in zilver- en bronsgroen (looptijd 2018 - 31 december 2019 GS 25-9-2018) € 5.814, Natuurgebiedenbeheer SVNL (looptijd 2017-2022 GS 10-4-2018) € 15.941. Bovenstaande projecten betreffen subsidieregelingen, waarvan de eindtermijnen nog doorlopen na 2018. Deze overboeking verloopt via de Ontwikkelopgave natuur, waardoor deze mutatie budgettair neutraal verloopt en niet zichtbaar in bovenstaande tabel.

Resumé:

- overschot Curfsgroeve € 42.770
- tekort Heidsche Peel en Maasgaard - € 460.573
- Overschot uitvoeringskosten POP-3 € 380.630
- € 37.137

€ x 1.000

3.8.2 Landschapsparken	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
144 Overboekingsvoorstel product 3.8.2	9	0	0	0
Totaal lasten	9	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-9	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-9	0	0	0

Financiële toelichting

144. Overboekingsvoorstel product 3.8.2 (GS 9-4-2019)

Nationaal Landschap Zuid Limburg

Het restant budget 2018 € 9.422 dient overgeboekt te worden naar 2019 voor de afwikkeling van het project (onder andere de schakelkast).

Voor Nationale Parken en Vermaatschappelijking zijn voor deze coalitieperiode € 1.500.000 resp. € 400.000 beschikbaar gesteld (GS 10-10-2017 PiO). Het restant budget 2018 van € 4.463 resp. € 9.860 wordt overgeboekt naar 2019 voor de afwikkeling van deze projecten. Deze overboeking verloopt via de Ontwikkelopgave natuur, waardoor deze mutatie budgettair neutraal verloopt en niet zichtbaar in bovenstaande tabel.

€ x 1.000

3.8.3 Landbouw	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
132 Overboekingsvoorstel Investeringsprogramma LLTL2 2016-2019	-43	0	0	0
Totaal lasten	-43	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	43	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	43	0	0	0

Financiële toelichting

132. Overboekingsvoorstel Investeringsprogramma LLTL2 2016-2019 (GS 9-4-2019)

PS hebben op 13 mei 2016 het investeringsprogramma Limburgse Land- en Tuinbouw Loont 2 2016-2019 vastgesteld. Voor de uitvoering van het meerjarig investeringsprogramma worden de in het coalitie akkoord 2016-2019 gereserveerde middelen voor Agro en Landbouw van € 20 mln. ingezet. Binnen de planning en de uitvoering van de projecten hebben enkele verschuivingen tussen 2018 en 2019 plaatsgevonden. In 2018 zijn meer opdrachten verleend dan aanvankelijk rekening mee was gehouden. Voorgesteld wordt om € 43.333 te verrekenen met de hiervoor gereserveerde middelen in de begroting 2019.

€ x 1.000

4.1.2 Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
98 Investeringsagenda gemeente Beekdaelen	-25	0	0	0
Totaal lasten	-25	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	25	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	25	0	0	0

Financiële toelichting

98. Investeringsagenda gemeente Beekdaelen (GS 9-4-2019)

Bij de Eindejaarsbijstelling 2018 (PS 14-12-2018) is het restantbudget 2018 volledig overgeheveld naar 2019. Eind november 2018 is er echter nog een subsidie verstrekt aan de gemeente Schinnen. Derhalve dient € 25.000 uit het budget 2019 te worden overgeheveld naar 2018.

€ x 1.000

4.1.3 Integriteit	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
137 Overboekingsvoorstel restantbudget Integriteit	33	0	0	0
Totaal lasten	33	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-33	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-33	0	0	0

Financiële toelichting

137. Overboekingsvoorstel restantbudget Integriteit (GS 9-4-2019)

Voor verdere ontwikkeling en implementatie van het integriteitbeleid wordt vanuit de samenwerkingsstructuur in Limburg (werkgroep-stuurgroep-vertrouwenspersoon) een serious game ontwikkeld. Het aansluiten van meerdere partners, hogere kosten en een gewijzigde inkoopprocedure hebben tot vertraging geleid zodat de game niet in 2018 maar in 2019 wordt opgeleverd. In verband hiermede dient het restantbudget ad € 33.328 te worden overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

4.1.7 Internationalisering	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
138 Overboekingsvoorstel DU Regioverbinder	62	62	0	0
Totaal lasten	62	62	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-62	-62	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-62	-62	0	0

Financiële toelichting

138. Overboekingsvoorstel DU Regioverbinder (GS 9-4-2019)

Bij de decembercirculaire heeft Limburg een decentralisatie uitkering ad € 123.967 ontvangen voor de Regioverbinder. Het betreft een bijdrage voor iemand die zich twee jaar in de regio inzet om de verbinding tussen de rijksoverheid en de grensregio te versterken en om opgaven en initiatieven verder tot ontwikkeling te brengen. Het bedrag wordt derhalve overgeheveld en toegevoegd aan het budget personeelskosten 2019-2020 (jaarlijks € 61.984).

€ x 1.000

4.1.8 Euregiobestuur	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2019	2020	2021
Lasten				
128 Overboekingsvoorstel Euregio Rijn-Waal	13	0	0	0
Totaal lasten	13	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-13	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-13	0	0	0

Financiële toelichting

128. Overboekingsvoorstel Euregio Rijn-Waal (GS 9-4-2019)

De provinciale bijdrage 2018 aan de Euregio Rijn-Waal wordt begin 2019 verleend. Derhalve wordt voorgesteld om de hiervoor gereserveerde middelen in 2018 van € 12.726 over te hevelen naar 2019.

€ x 1.000

4.1.9 Strategische Public Affairs	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
136 Overboekingsvoorstel restantbudget Herdenking van 75 jaar bevrijding	202	0	0	0
162 Inzet restantmiddelen 2018 Eren en gedenken (GS 5-2-2019)	50	0	0	0
227 Bestemmen resultaat 2018: ophogen subsidieplafond 75 jaar bevrijding	1.000	0	0	0
Totaal lasten	1.252	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-1.252	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-1.252	0	0	0

Financiële toelichting

136 en 162. Overboekingsvoorstel restantbudget Herdenking van 75 jaar bevrijding en Inzet restantmiddelen 2018 Eren en gedenken 2018 (GS 9-4-2019)

Bij de Voorjaarsnota 2018 is een bedrag van € 1 mln. voor de periode 2018-2020 beschikbaar gesteld voor herdenking van 75 jaar bevrijding. Het restantbedrag 2018 ad € 251.999 incl. het restantbedrag eren en gedenken wordt derhalve doorgeschoven naar 2019.

227. Ophogen subsidieplafond project '75 jaar bevrijding' (GS 9-04-2019)

Er is sprake van een groot enthousiasme in de samenleving voor de herdenking van de viering van 75 jaar bevrijding. Om recht te doen aan deze overweldigende respons vanuit de samenleving hebben wij besloten om een additioneel budget beschikbaar te stellen om in totaal circa 60 aanvragen toch te kunnen honoreren. Dit additioneel budget van € 1,00 mln. wordt gedekt uit het positief jaarrekening-resultaat 2018 en zal verwerkt worden bij het statenvoorstel behorende bij de jaarrekening 2018.

€ x 1.000

4.1.10 Branding	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
181 Provinciale doorontwikkeling Maastricht Convention Bureau (GS 5-2-2019)	210	0	0	0
Totaal lasten	210	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-210	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-210	0	0	0

Financiële toelichting

181. Provinciale doorontwikkeling Maastricht Convention Bureau (GS 5-2-2019)

GS hebben ingestemd met het verlenen van een subsidie van € 275.000 aan Maastricht Convention Bureau voor het project 'Doorontwikkeling Maastricht Convention Bureau. Het beoogd resultaat is het werven van hoogwaardige internationale congressen gekoppeld aan de inhoudelijke speerpunten van de Limburgse kenniseconomie en de Brightlands campussen. De provinciale bijdrage komt ten laste van bestaande middelen van het product 1.2.7 Toerisme en recreatie € 30.500 en product 1.1.2. acquisitie/LIOF € 35.000 en de restantmiddelen van 2018 Regiobranding Limburg € 209.500. Derhalve worden de restant middelen Regiobranding overgeheveld naar 2019.

€ x 1.000

4.2.0 Overhead	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
146 Overboeking middelen Onderzoeksprogramma (GS 22-1-2019)	174	0	0	0
184 Fasering budget vitaliteit en duurzame inzetbaarheid	353	0	0	0
185 Overboeking restant persoonlijk ontwikkelbudget	1.348	0	0	0
186 Overheveling restantbudgetten medewerkersontwikkeling	147	0	0	0
Totaal lasten	2.022	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-2.022	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-2.022	0	0	0

Financiële toelichting

146.Overboeking middelen Onderzoeksprogramma (GS 9-4-2019)

In de GS vergadering van 22-1-2019 is besloten om het restantbudget van het Onderzoeksprogramma 2018 in te zetten voor de uitvoering van de Vastgoedmonitor 2017 in 2019. Derhalve wordt het restantbudget ad € 173.747 overgeheveld naar 2019.

184. Fasering budget vitaliteit en duurzame inzetbaarheid (GS 9-4-2019)

In PS van 15-12-2017 is € 400.000 beschikbaar gesteld voor de uitwerking van de menukaart vitaliteit en duurzaamheid. In december 2018 is de levensfaseregeling door GS vastgesteld. Verdere uitvoering van de menukaart zal in 2019 plaatsvinden. Het restantbedrag ad € 353.425 dient derhalve te worden overgeboekt naar 2019.

185. Overboeking restant Persoonlijk Ontwikkel Budget (POB) 2018 (GS 9-4-2019)

Het Persoonlijk ontwikkelbudget (POB) is conform cao 2017-2018 toegekend voor een periode van 5 jaar. Het restantbedrag ad € 1.347.893 dient derhalve te worden overgeheveld naar 2019.

186. Overboeking restantbudgetten Medewerkersontwikkeling (MO) 2018 (GS 9-4-2019)

Het restantbudget medewerkersontwikkeling (MO) bedraagt € 147.246. Dit bedrag wordt overgeheveld naar 2019 en toegevoegd aan het centrale budget MO. Hierdoor ontstaat er meer ruimte om de opleidings- en ontwikkelwensen en verplichtingen in 2019 die voortvloeien uit de CAO te borgen.

€ x 1.000

4.3.3 Overige eigen middelen	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
Totaal lasten	0	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	0	0	0	0
Mutatie reserves				
<i>Aanwending reserves</i>				
Div Algemene reserve (egalisatie)	25.610	-938	0	0
Saldo mutatie reserves	25.610	-938	0	0
Resultaat	25.610	-938	0	0

Financiële toelichting

Dit betreft alle overboeking die gedekt worden uit het Jaarresultaat 2018.

€ x 1.000

4.3.4 Reservering nieuw beleid	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
76 Pan van Transformatie ENCI-groeve (GS 29-1-2019)	-100	0	0	0
161 Fasering MKB Startersondersteuning en doorontwikkelen HCA/TP binnen MKB	31	0	0	0
177 Fasering procesmiddelen Stedelijke ontwikkeling	37	0	0	0
Totaal lasten	-32	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	32	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	32	0	0	0

Financiële toelichting

76. Plan van Transformatie ENCI-groeve (GS 29-01-2019)

Aan de Stichting Ontwikkelingsmaatschappij ENCI-gebied (SOME) wordt conform bestuurlijke afspraken met de 3 founding fathers, te weten ENCI, gemeente Maastricht en de Provincie Limburg door elk van de genoemde partijen een bijdrage van elk € 100.000 verleend. Het totaalbedrag van € 300.000 is nodig voor het continueren van het opstellen van het bestemmingsplan ENCI-gebied. De provinciale bijdrage van €100.000 verloopt via een incidentele subsidie.

161. Fasering MKB Startersondersteuning en Doorontwikkelen HCA/TP binnen MKB (GS 9-4-2019)
 PS hebben op 13 mei 2016 de kadernota "Vitaal Bedrijfsleven" vastgesteld. Voor de uitvoering van dit kader zijn middelen in de begroting 2018 middelen beschikbaar gesteld voor onder andere MKB Startersondersteuning en de doorontwikkeling Human Capital Agenda / Techniek Pact binnen MKB. Deze middelen zijn in 2018 niet volledig besteed. Voorgesteld wordt om het restant van € 31.087 hiervan terug te laten vloeien naar de Intensiveringsmiddelen MKB 2016-2019 om beschikbaar te blijven voor het coalitieakkoord geoormerkt doel.

177. Fasering procesmiddelen Stedelijke ontwikkeling
 Zie toelichting onder product 2.4.1. Stedelijke ontwikkeling.

€ x 1.000

4.3.5 Stelposten	Begroting	Meerjarenraming		
	2019	2020	2021	2022
Lasten				
167 Overboeking afrekeningen VDJ motie Bouw / ISV	804	0	0	0
211 Overboeking restant personeelskosten 2018	6.566	0	0	0
Totaal lasten	7.370	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-7.370	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-7.370	0	0	0

Financiële toelichting

167. Overboeking afrekeningen VDJ motie Bouw / ISV (GS 9-4-2019)

In de Memorie van Toelichting bij de Begroting 2017 (PS 4-11-2017) is afgesproken dat de vrijval van middelen ISV en de Motie Bouw voor 75% kunnen worden ingezet voor nog lopende ISV-dossiers met een aantoonbaar tekort als gevolg van gewijzigde omstandigheden en als aanvulling voor stedelijke ontwikkeling voor kleinere gemeenten. De resterende 25% zal worden ingezet voor de generieke taakstelling.

Van het voordelig saldo 2018 is bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 een bedrag van € 29.848 afgeraamd voor de invulling van de generieke bezuinigingstaakstelling. Deze generieke bezuinigingstaakstelling is bij de 2e Afwijkingenrapportage 2018 volledig ingevuld. Het restantbedrag in 2018 ad € 804.014 wordt overgeboekt naar 2019 ter financiering van nog lopende ISV-dossiers en als aanvulling voor Stedelijke Ontwikkeling voor de kleinere gemeenten.

211. Overboeking restant personeelskosten 2018 (GS 9-4-2019)

Binnen de p-begroting is sprake van een voordelig verschil van € 6,94 mln. Dit resultaat bestaat uit:

- € 4,30 mln. conform de meerjarige P-begrotingsplanning 2016-2021 overeenkomstig stand P-begroting Eindejaarsbijstelling 2018;
- € 1,07 mln. hoger gegenereerde inkomsten uit doorbelastingen naar derden en kopen verlofdagen overeenkomstig de cao;
- € 1,20 mln. vacature ruimte;
- € 0,09 mln. lagere kosten GS a.g.v. afname aantal gedeputeerden in 4^e kwartaal 2018;
- € 0,27 mln. lagere kosten voormalig personeel/bestuur;
- € 0,01 mln. lagere kosten PS.

Van dit resultaat ad € 6,94 mln. wordt conform de geactualiseerde meerjarige begrotingsplanning 2016-2021 (zie paragraaf bedrijfsvoering 5.1) € 6.565.505 overgeboekt naar 2019 e.v.

4.4.1 Provinciale Staten en Griffie	Begroting 2019	Meerjarenraming		
		2020	2021	2022
Lasten				
147 Overboeking restantbudget Burgertop	40	0	0	0
Totaal lasten	40	0	0	0
Baten				
Totaal baten	0	0	0	0
Totaal saldo van baten en lasten	-40	0	0	0
Mutatie reserves				
Saldo mutatie reserves	0	0	0	0
Resultaat	-40	0	0	0

Financiële toelichting

147. Overboeking restantbudget Burgertop (GS 9-4-2019)

Op 26 november 2018 heeft de eerste Limburgse Burgertop plaatsgevonden. Evaluatie en (financiële) afwikkeling van deze Burgertop vindt in het 1e kwartaal 2019 plaats. Derhalve dient het restantbedrag ad € 39.736 te worden overgeheveld naar 2019.

4.3. Begrotingswijziging 3 – 2019

€ x 1.000

Begrotingsprogramma	Product	Begroting 2019			Begroting 2020				
		lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo		
1.1	Investerings-klimaat	1.1.1	Economische samenwerking	-1.757	0	1.757	0	0	0
		1.1.2	Acquisitie en LIOF	4.822	0	-4.822	0	0	0
		1.1.3	MKB	527	0	-527	0	0	0
		1.1.4	Brightlands Kennis/As	16	0	-16	0	0	0
		1.1.5	Maastricht Aachen Airport	111	0	-111	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				3.719	0	-3.719	0	0	0
1.2	Innovatiekracht	1.2.1	Chemie en Materialen Brightlands Chemelot Campus	8	-2	-10	0	0	0
		1.2.2	Life Sciences Brightlands Maastricht Health Campus	3.372	168	-3.204	0	0	0
		1.2.3	Landbouw Agrofood Greenport Venlo	2.962	155	-2.807	0	0	0
		1.2.4	Services & Brijhtlands Smart Services Campus	0	0	0	0	0	0
		1.2.5	Logistiek	600	0	-600	0	0	0
		1.2.6	Maakindustrie	0	0	0	0	0	0
		1.2.7	Toerisme en recreatie	1.525	0	-1.525	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				8.467	321	-8.146	0	0	0
1.3	Onderwijs en arbeidsmarkt	1.3.1	Arbeidsmarkt	496	12	-484	0	0	0
		1.3.2	Onderwijs	724	0	-724	0	0	0
		1.3.3	Limburg Werkt Akkoord	2.231	0	-2.231	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				3.451	12	-3.439	0	0	0
2.1	Sociale innovatie en participatie	2.1.1	Sociale innovatie	1.827	0	-1.827	0	0	0
		2.1.2	Bouwen aan eigen kracht en participatie	1.091	0	-1.091	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				2.918	0	-2.918	0	0	0
2.2	Cultuur	2.2.1	Cultuur	667	0	-667	0	0	0
		2.2.2	Erfoed	65	0	-65	0	0	0
		2.2.3	Monumenten	-541	0	541	0	0	0
		2.2.4	Archeologie	460	0	-460	0	0	0
		2.2.5	Digitale agenda en regionale media	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				650	0	-650	0	0	0
2.3	Sport	2.3.1	Sport	12	0	-12	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				12	0	-12	0	0	0
2.4	Stedelijke ontwikkeling	2.4.1	Binnenstedelijke ontwikkeling	24	0	-24	0	0	0
		2.4.2	Herstructurering in wijken	0	0	0	0	0	0
		2.4.3	IBA	-298	0	298	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				-274	0	274	0	0	0
3.1	Openbaar vervoer en	3.1.1	Openbaar vervoer en concessie management	66	0	-66	0	0	0
		3.1.2	Railagenda	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				66	0	-66	0	0	0
3.2	Bereikbaarheid en mobiliteit	3.2.1	(Beleids)voorbereiding en uitvoering mob.maatregelen	1.406	0	-1.406	0	0	0
		3.2.2	Fiets	677	0	-677	0	0	0
		3.2.3	Verkeersveiligheid	295	0	-295	0	0	0
		3.2.4	Logistieke netwerken	138	0	-138	0	0	0
		3.2.5	Onderhoud, beheer en rehabilitaties Provinciale wegen	0	0	0	0	0	0
		3.2.6	Project Buitenring Parkstad Limburg	0	0	0	0	0	0
		3.2.7	Project N280- West	0	0	0	0	0	0
		3.2.8	Project N266	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				2.516	0	-2.516	0	0	0
3.3	Limburgse	3.3.1	Transitie woningmarkt Limburg	70	0	-70	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				70	0	-70	0	0	0
3.4	Ruimtelijke dynamiek en kwaliteit	3.4.1	Provinciaal omgevingsplan	41	0	-41	0	0	0
		3.4.2	Uitvoering ruimtelijk beleid	122	0	-122	0	0	0
		3.4.3	Werkklocaties	116	91	-25	0	0	0
		3.4.4	Buitengoed Geul en Maas	232	0	-232	0	0	0
		3.4.5	Vergunningen ontgrondingen	0	0	0	0	0	0
		3.4.6	Handhaving ontgrondingen	0	0	0	0	0	0
		3.4.7	Grondzaken	4.233	0	-4.233	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				4.745	91	-4.655	0	0	0
3.5	Hoogwater-bescherming langs de Maas	3.5.1	Programma Maasvallei	0	0	0	0	0	0
		3.5.2	Ooijen-Wanssum	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				0	0	0	0	0	0
3.6	Water	3.6.1	Water	1.995	0	-1.995	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				1.995	0	-1.995	0	0	0

Begrotingsprogramma	Product	Begroting 2019			Begroting 2020				
		lasten	batens	saldo	lasten	batens	saldo		
3.7	Energie, duurzaamheid en milieu	3.7.1	Asbest en energie	1.567	0	-1.567	0	0	0
		3.7.2	Milieubeleid	0	0	0	0	0	0
		3.7.3	Uitvoering milieu	0	0	0	0	0	0
		3.7.4	Bodem en ondergrond	281	0	-281	0	0	0
		3.7.5	Mijn(water)schade	327	0	-327	0	0	0
		3.7.6	Vergunningen bijzondere wetten	0	0	0	0	0	0
		3.7.7	Handhaving bijzondere wetten	21	0	-21	0	0	0
		3.7.8	WABO-milieudadvies	0	0	0	0	0	0
		3.7.9	Vergunningen WABO	0	0	0	0	0	0
		3.7.10	Handhaving WABO	0	0	0	0	0	0
		3.7.11	Coördinatie RUD	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				2.196	0	-2.196	0	0	0
3.8	Plattelands-ontwikkeling	3.8.1	Natuur	-37	0	37	0	0	0
		3.8.2	Landschapsparken	9	0	-9	0	0	0
		3.8.3	Landbouw	-43	0	43	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				-71	0	71	0	0	0
4.1	Bestuur	4.1.1	Rijks- en veiligheidstaken CdK	0	0	0	0	0	0
		4.1.2	Bestuurskracht en bestuurlijke organisatie	-25	0	25	0	0	0
		4.1.3	Integriteit	33	0	-33	0	0	0
		4.1.4	Coördinatie Interbestuurlijk toezicht	0	0	0	0	0	0
		4.1.5	Toezicht gemeentefinanciën	0	0	0	0	0	0
		4.1.6	IPO	0	0	0	0	0	0
		4.1.7	Internationalisering	62	0	-62	62	0	-62
		4.1.8	Euregiobestuur (EMR/Ernm)	13	0	-13	0	0	0
		4.1.9	Strategische Public affairs	1.252	0	-1.252	0	0	0
		4.1.10	Branding	210	0	-210	0	0	0
		4.1.13	Overige bestuurlijke zaken	0	0	0	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				1.545	0	-1.545	62	0	-62
4.2	Overhead	4.2.0	Overhead	2.022	0	-2.022	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				2.022	0	-2.022	0	0	0
4.3	Algemene dekkingsmiddelen	4.3.1	MRB	0	0	0	0	0	0
		4.3.2	Provinciefonds	0	0	0	0	0	0
		4.3.3	Overige eigen middelen	0	0	0	0	0	0
		4.3.4	Reservering nieuw beleid	-32	0	32	0	0	0
		4.3.5	Stelposten	7.370	0	-7.370	0	0	0
Totaal begrotingsprogramma				7.337	0	-7.337	0	0	0
Provinciale Staten en griffie				40	0	-40	0	0	0
Totaal baten en lasten				41.403	424	-40.979	62	0	-62
Mutatie reserves									
Algemene reserve (egalisatie)				0	25.610	25.610	0	-938	-938
Immunitatiereserve				0	6.234	6.234	0	1.000	1.000
Risicoreserve grondexploitatie				0	4.233	4.233	0	0	0
Bestemmingsreserve Culturele kansen				0	134	134	0	0	0
Reserve grondwaterbeheer				0	81	81	0	0	0
Reserve DU Verkeer en vervoer				0	2.442	2.442	0	0	0
Reserve DU-uitkering Natuur				0	43	43	0	0	0
Reserve Transitiefonds				0	33	33	0	0	0
Reserve DU Naijl-effecten mijnbouw				0	323	323	0	0	0
Reserve DU Zoetwatermaatregelen				0	1.848	1.848	0	0	0
Totaal mutaties reserves				0	40.979	40.979	0	62	62
Totaal				41.403	41.403	0	62	62	0

Bijlage 4: De bestuurlijke intenties vastgoed in verband met waardering op de provinciale balans

Op basis van de Jaarstukken 2016 zijn de bestuurlijke intenties vastgesteld met betrekking tot de waardering van provinciaal vastgoed (PS d.d.30-6-2017). Onderstaand vastgoed is gekocht of ontwikkeld met een maatschappelijke intentie en in de regel bedoeld om duurzaam te exploiteren. Bij dit besluit is vermeld dat deze uitgangspunt en in principe van kracht zijn, tenzij er nieuwe besluitvorming plaatsvindt over vastgoed.

A	In erfpacht uitgegeven gronden	Functie	Intentie duurzaam exploiteren	Duurzame waardevermindering van toepassing
1	Leeuwbrouwerij Valkenburg	Maatschappelijk	ja	Nee
2	Tuinbouwgebied Siberië	Maatschappelijk	ja	Nee
3	Tradeport Noord/Heylen	Maatschappelijk	ja	Nee
4	Natures Green	Maatschappelijk	ja	Nee
5	Andeno	Maatschappelijk	Ja	Nee

In 2018 is nr. 1, 4 en 5 toegevoegd. Op basis van het door PS op 15-12-2017 vastgestelde Erfpachtkader is analoog aan de andere in erfpacht uitgegeven gronden dezelfde functie en intentie gehanteerd.

B	Materiële vaste activa economisch nut	Functie	Intentie duurzaam exploiteren	Duurzame waardevermindering van toepassing
1	Gouvernement	Maatschappelijk	ja	Nee
2	Groot Buggenum	Maatschappelijk	ja	Nee
3	Maastricht Aachen Airport	Maatschappelijk	ja	Nee
4	Musea	Maatschappelijk	ja	Nee
5	Station Simpelveld	Maatschappelijk	ja	Nee
6	Burgemeesterswoning Venlo	Maatschappelijk	ja	Nee
7	Steunpunten provinciale wegen	Maatschappelijk	ja	Nee

C	Materiële vaste activa maatschappelijk nut	Functie	Intentie duurzaam exploiteren	Duurzame waardevermindering van toepassing
1	Grondverwerving verbreding A2	Maatschappelijk	ja	Nee
2	Gronden Ooijen Wanssum	PM	PM	PM

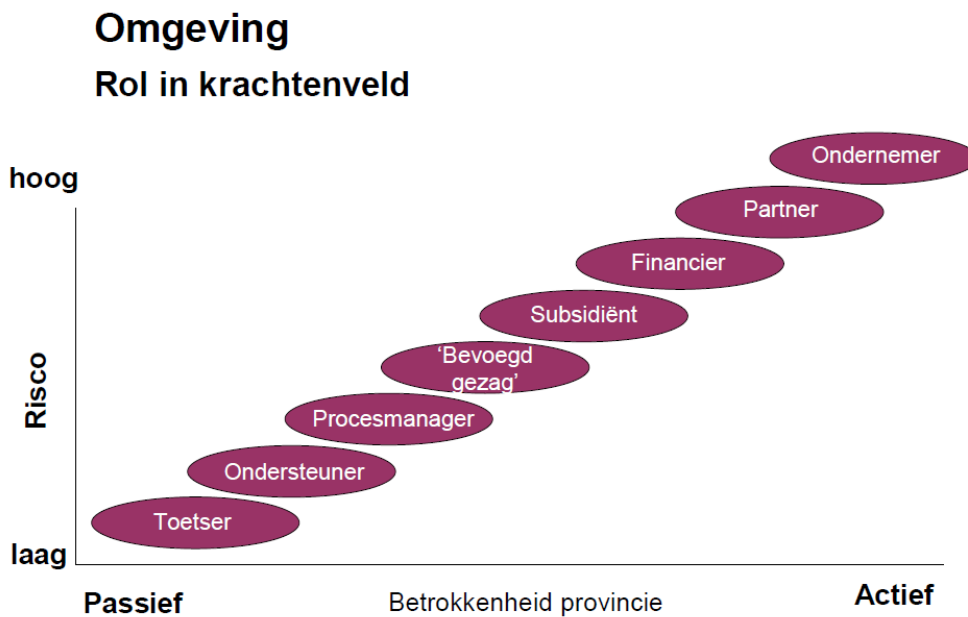
Voor wat betreft de waardering van de gronden van Ooijen-Wanssum wordt verwezen naar de Jaarrekening, onderdeel 6.3. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.

Bijlage 5: Rollen provincie

De rol van de Provincie in het externe krachtenveld

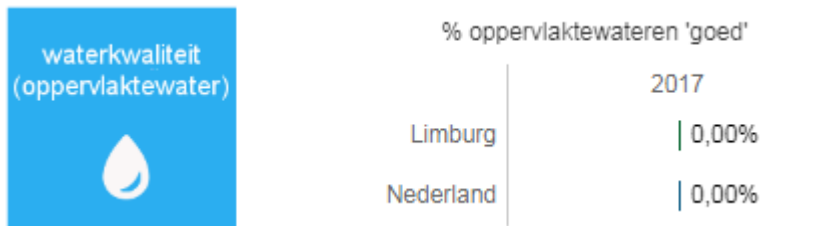
De rol van de Provincie in een project, proces of programma is erg divers. In dit schema wordt de mogelijke rol van de Provincie in projecten geschetst:

Dit schema is uiteraard niet volledig en kan met een beetje creativiteit worden aangevuld: denk maar aan de rol die de Provincie bijvoorbeeld kan vervullen voor het op de agenda zetten van maatschappelijke vraagstukken. Het gaat erom dat de Provincie zich bewust is van haar rol, daar helderheid over verschaft en het gedrag aanpast aan zijn rol. De inhoudelijke opgave van de Provincie wordt in hoge mate bepaald door de positie die zij inneemt. Deze positie kan overigens per fase verschillen.

Bijlage 6: Benchmark dashboard BBV

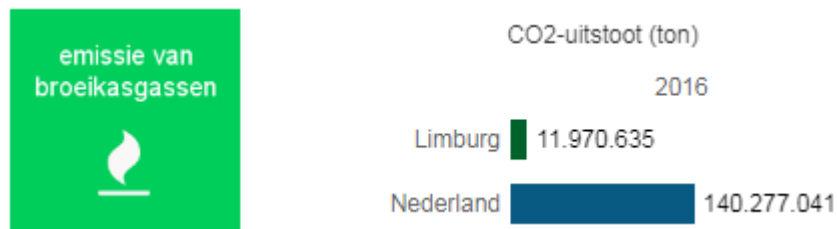

Waterkwaliteit (oppervlaktewater) (product 3.6.1. Water)

De ecologische toestand van oppervlaktewateren is beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De cijfers geven het percentage oppervlaktewateren weer waarvan de waterkwaliteit de beoordeling 'goed' heeft gekregen.

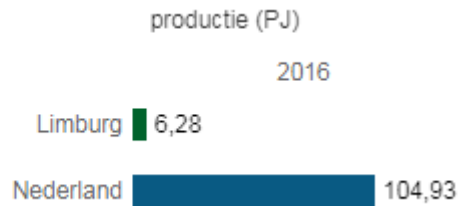
Weergegeven zijn de cijfers van alle oppervlaktewateren die in het beheer van de verschillende waterschappen zijn. Het gebied van een waterschap kan provincieoverstijgend zijn. De cijfers van een waterschap die in twee provincies ligt worden in beide provinciecijfers opgenomen. Bijvoorbeeld: De wateroppervlaktebeoordelingen van waterschap Noorderzijlvest worden bij zowel Drenthe als Friesland opgeteld.

Beoordelingen van oppervlaktewateren in het beheer van Rijkswaterstaat zijn niet weergegeven.

Emissie van broeikasgassen (product 3.7.3. Uitvoering milieu)

De emissie van broeikasgassen wordt uitgedrukt in uitstoot van CO₂. De CO₂-uitstoot wordt berekend door de energiedragers (bijvoorbeeld kWh elektriciteit, m³ gas, liters benzine) te vermenigvuldigen met de emissiefactor van die energiedrager. Deze emissiefactoren variëren per jaar, afhankelijk van de brandstofmix van de elektriciteitsproductie, de hoeveelheid bijgemengde biobrandstof en de calorische waarde en koolstofinhoud van aardgas.

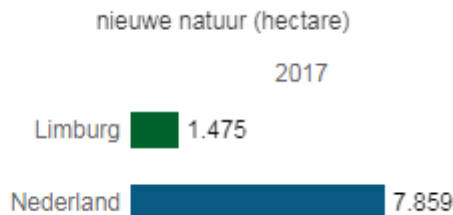
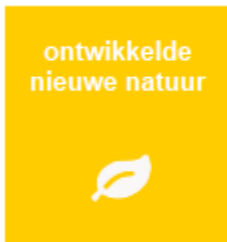

Hernieuwbare energie (product 3.7.1. Asbest en energie)

De meeste productiegegevens hernieuwbare energie komen tot stand door nationale totalen te verdelen over gemeenten aan de hand van verdeelsleutels, de top down-methode, omdat voor de bottom upmethode onvoldoende gegevens beschikbaar zijn. Alleen voor Hernieuwbare Energie uit stortgas, geothermie en meestook van biomassa in elektriciteitscentrales zijn bottom-up gegevens beschikbaar. Deze methode leidt voor het overgrote deel van de Hernieuwbare Energie-opties tot schattingen. De Klimaatmonitor bevat jaarlijks 88 tot 90 % van de Nederlandse Hernieuwbare Energie. In veel gemeenten zal het percentage hoger zijn, omdat de missende 10-12 % zich concentreert in enkele gemeenten of op de Noordzee, waar een significant deel van de Nederlandse windproductie plaatsvindt.

Alleen voor Hernieuwbare Energie uit Stortgas zijn bottom-up gegevens beschikbaar. De gegevens zijn dus niet via een verdeelsleutel tot stand gekomen, maar daadwerkelijk gemeten.

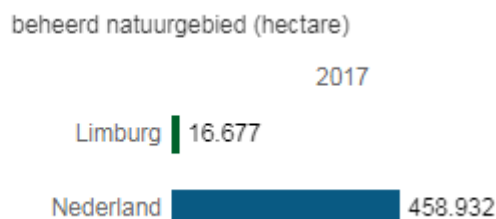
Bron: Klimaatmonitor; bewerking: Tympaan

Ontwikkelde nieuwe natuur (product 3.8.1. Natuur)

Dit betreft het oppervlakte verworven en ingerichte natuur in hectare. Bij verworven natuur gaat het om het aantal hectares blijvend beschikbare grond voor natuur, inclusief nieuwe natuur als gevolg van functiewijziging (bijvoorbeeld doordat boerenland als natuurland wordt aangeboden). Onder inrichting worden gebieden verstaan waar inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de realisatie van het natuurdoel. Als er geen inrichtingsmaatregelen nodig zijn, wordt het gebied ook beschouwd als ingericht.

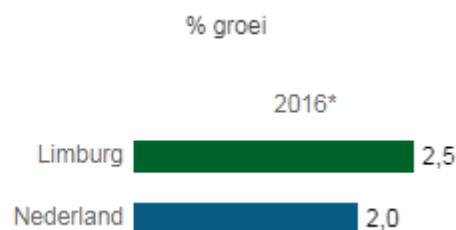
De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur (publicatie IPO/BIJ12). De Provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

Beheerde natuur (product 3.8.1. Natuur)

Dit betreft het oppervlakte grondgebied dat in beheer is als natuurgebied. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt in beheer met contract en zonder contract. Bij beheer met contract is er een beheercontract vallend onder het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) of een voorloper van SNL. Bij natuurbeheer zonder contract betreft het gebieden vallend onder de Natuurschoonwet (NSW), waterleidingmaatschappijen, defensie, TBO's, RWS, gemeentes, natuureigenaren die entree heffen, particulieren die hun gebied niet openstellen.

De cijfers zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportages Natuur. De Provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid en het Natuurnetwerk Nederland (exclusief Rijkswateren). Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied.

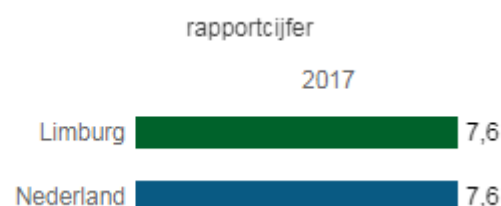
Bruto regionaal product (bbp) (product 1.1.2. Acquisitie en LIOF)

Dit betreft het bruto binnenlands product (tegen marktprijzen) in de Provincie, een maat voor de omvang van de economie. De verandering van het volume van het brp in een bepaalde tijdsperiode is een maat voor de groei (of krimp) van de economie. Het bruto regionaal product tegen marktprijzen is het eindresultaat van de productieve activiteiten van ingezeten productie-eenheden.

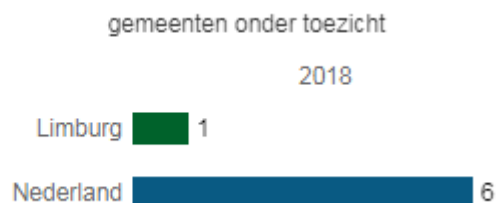
Bruto-arbeidsparticipatie (product 1.3.1. Arbeidsmarkt)

Werkgelegenheid wordt hier uitgedrukt in het percentage bruto-arbeidsparticipatie: het aandeel van de (werkzame en werkloze) beroepsbevolking in de totale bevolking van 15-75 jaar.

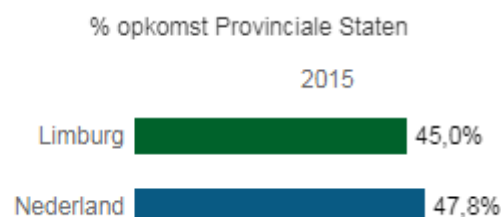
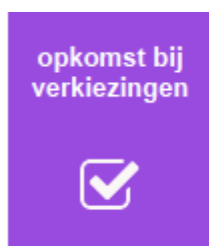
Waardering openbaar vervoer (product 3.1.1. Openbaar vervoer en concessie management)

Dit betreft het gemiddelde waarderingscijfer (algemene oordeel) voor het regionaal openbaar vervoer per Provincie weergegeven. Dit cijfer is gebaseerd op de OV-Klantenbarometer: een jaarlijks terugkerend onderzoek naar de mening van reizigers in het stads- en streekvervoer. De weergegeven cijfers hebben betrekking op de vervoersgebieden, waarvoor de provincie de concessie heeft afgegeven. De vervoersgebieden van de metropoolregio's blijven dus buiten beschouwing.

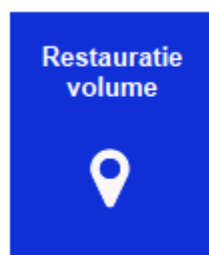

Preventief financieel toezicht (product 4.1.5. Toezicht gemeentefinanciën)

Gemeenten staan onder preventief financieel toezicht van de provinciale toezichthouder als er sprake is van een niet meer structureel en reëel sluitende begroting bij een gemeente.

Verkiezingen (product 4.4.1. Provinciale Staten en Griffie)

Restauratie volume (product 2.2.3. Monumenten)

Er is op dit moment geen verdere informatie beschikbaar.

Bron: <http://www.waarstaatjeprovincie.nl/Paginas/BBV/Benchmark-dashboard-BBV.aspx>
Geraadpleegd op 12-4-2019